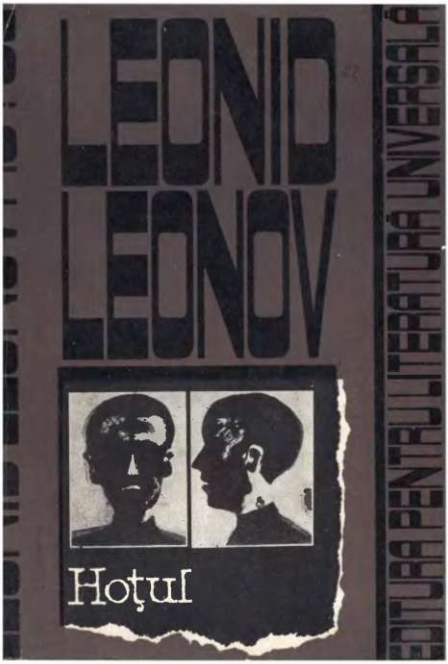

LEONID LEONOV

HOŢUL

Nota sarita:

1 U rusesc (y) îşi are coada adusă spre stânga, pe când *ci* («), pornit aidoma, se îndoaie jos spre dreapta.

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ, BUCUREŞTI – 1957

JIEOHHfl JIEOHOB CoCpamie coviiHemiñ b hcbâitii TOMax, Tom TpeTHât.

B O P

rocy^apcTBeHHoe HajţaTeJiiiCTBO xyflOwecTBeHHOât JurrepaTypu *MOCKBA – 1961*

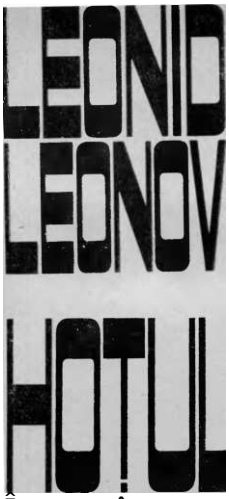

În româneşte de Dimitrie Manu şi Tatiana Berindei

CUVÂNTUL AUTORULUI

Autorul a recitit cu condeiul în mână această carte, scrisă cu treizeci şi ceva de ani în urmă. Să intervii într-o lucrare atât de veche e ca şi cum ai străbate din nou albia aceluiaşi pârâu. Păşeşti pe albia acum aproape secată şi, ascultând cum scrâşneşte sub picior prundişul, cercetezi, din ochi, fără teamă, bulboanele istovite de apă.

1959

P R O L O G

Un cetăţean cu demiu cadrilat coborî din vagonul ce se golise între timp, îşi aprinse o ţigară şi-şi plimbă fără grabă privirile peste locurile în care-l adusese nu numai tramvaiul paisprezece, ci şi cea mai frământată dintre toate profesiile din lume... Moscova îşi domolea aici zbuciumul, aplecându-se smerită în faţa celor doi stâlpi de piatră ai barierei Semionovskaia, peste care, întocmai ca o ciorbă, se revărsase mucegaiul verzui al anilor.

Nimerind vădit pentru întâia oară pe aceste meleaguri, cetăţeanul rămase multă vreme locului, privind atât de nehotărât în jur, încât miliţianul din post, manifestând vigilenţa de rigoare, îl cam luă sub observaţie. Într-adevăr, înfăţişarea cetăţeanului avea în ea ceva trândav, detaşat de realitate, te băgau la idei ochelarii lui rotunzi, cu lentile uriaşe, menite parcă să pătrundă în cele

ce nu se cuvin a fi văzute de ochi străini, dar mai ales stârnea suspiciuni culoarea demiului, negreşit de provenienţă străină. Altfel, obrajii necunoscutului purtau mărturia cuvenitei lipse de îngrijire, ca şi ghetele de mult necurăţate, iar demiul, privit mai de-aproape, avea un aspect cât se poate de autohton, părea chiar ridicol, de parcă ar fi fost confecţionat din vreun pled vechi, cumpărat la talcioc.

După ce-şi fumă ţigara şi mai prinse puţin curaj, demiul se îndreptă spre mantaua miliţianului şi se informă, ca în treacăt, dacă într-adevăr cartierul ce se întinde dincolo de barieră e vestita Blaguşa. Măgulit de aprecierea elogioasă acordată nesfârşitului şir de clădiri nearătoase, răsărite de-a lungul şoselei Izmailovskoie, interlocutorul confirmă presupunerea.

— Ce stradă căutaţi? Sunt douăzeci şi două de străzi pe-aici, din care, să-mi fie cu iertăciune, nu mai puţin de trei poartă numele de Hapilovka... Blaguşa-i mahala mare!

— Şi... se găsesc de toate pe-aici?

— De toate câte puţin, zâmbi miliţianul, mulţumit peste măsură de desfăşurarea convorbirii.

— Or fi şi ceva spelunci, adăposturi de hoţi? se informă cu aparentă indiferenţă demiul.

Miliţianul îşi miji, bănuitor, ochii. Spre norocul noului-venit, însă, tocmai în clipa aceea, o căruţă plină vârf cu butoaie goale intră strâmb cu roata în jgheabul liniei de tramvai... şi iată butoaiele săltând cu duruit voios prin noroaiele toamnei. Întâmplarea îi îngădui demiului să se retragă la timp pe trotuar şi să pornească hoinar mai departe.

în timpul plimbării sale, nimic nu izbuti să-i descreţească fruntea: viaţa cea de toate zilele din mahalaua Blaguşei nu are în ea nimic atrăgător. Vara, de bine de rău, „iotul e verde şi frumos; nu-i curte în care, spre desfătarea privirilor, să nu se înalţe câte un plopşor uşor încovoiat, să nu se plece spre pământ câte o tufă de coacăz stearpă, cu frunza bună doar de pus la macerat în sticla cu rachie, desfătare de mai târziu a vreunui meşter

ciorăpar de prin Blaguşa. Acum însă în iarba brumată câteva gâşte păşteau netulburate de nimeni, iar de-o parte şi de alta a uliţei se afundau în pământ cocioabele prizărite, mohorâte de-atâtea ploi de toamnă, în care locuiau mai cu seamă mici meseriaşi. Nimic nu izbutea să învioreze cât de cât înfăţişarea dezolantă a Blaguşei – nici firma viu colorată a unei cârciumi, nici verdele ofilit al frunzişului rar, pălit de primele îngheţuri.

Nicăieri ţipenie de om. Doar într-o ulicioară laterală, cu case puţine, drumeţul în demiu zări un cetăţean uitat de zile, cu o şapcă de doc în cap şi moletiere verzui înfăşurate pe picioare: aşezat pe treptele unei dugheni, bătrânul contempla somnoros evenimentul în carouri ce se apropia de dânsul. Şi iată că aceşti doi oameni se crezură datori să schimbe câteva vorbe.

— Ai ieşit să iei aer? întrebă omul cu demiu, ascunzându-şi privirile în dosul lucirii impersonale a ochelarilor, şi se aşează nepoftit alături de bătrân pe trepte. Ce faci, moşule? Te odihneşti după trudă grea şi urmăreşti scurgerea timpului?

— Da de unde! Cic-ar aduce nişte votcă, d-aia aştept, răspunse celălalt cu glas răguşit. Da pe dumneata ce vânt te aduce prin părţile noastre?

— Mă plimbam şi eu... Frumos nume are cartierul dumneavoastră: Bla-gu-şa! Un nume antediluvian, autentic rusesc. O să-l schimbe, desigur! rosti sentenţios demiul, oferind o ţigară pe care interlocutorul său o acceptă fără să se mire, dar şi fără să mulţumească. E linişte aici, la dumneavoastră, nu-i gălăgie de loc.

— Păi, să vezi: pe-aici, pe la noi, trec mereu cu morţii, de-aia-i linişte. Cară şi d-ăi roşii, şi de alte culori, cum se nimereşte. Aşa că trăim şi noi cum putem...

Conversaţia nu izbutea să se lege. Se însera şi omul pornit în explorare prin Blaguşa începuse să se cam zgribulească: vântul.

repezindu-se în el năprasnic, trecea cu uşurinţă prin carourile mari şi subţiate ale demiului. Făcu o încercare să-l mai zgâlţâie puţin pe taciturnul său vecin:

— Să facem cunoştinţă! Numele meu este Firsov... L-ai întâlnit, poate, în presă.

— Apoi, sunt fel de fel de nume pe lumea asta... rosti fără însufleţire bătrânul. Avea şi soru-mea un cuscru la Kazan... Adicătelea nu, se bâlbâi el. Nuuu, p-ăla pare-mi-se că-l chema Fornin... Da, da, Fomin.

Cu aceasta, convorbirea luă sfârşit; căci cine putea şti ce hram purta acest Firsov? Poate că era o iscoadă ce adulmecă cele tăinuite, de-ale inimii sau de-ale minţii, vreunul ce umblă să ridice case pe maidane ori vreun circar cu sacul plin de păpuşi oprite de lege!... Iată-l cercetând cu ochii iscoditori coclaurile Blaguşei, pe care avea să înalţe clădiri deocamdată inexistente, cu subsoluri, mansarde, taverne, ori simple unghere servind drept adăpost singuraticilor, ca să le populeze apoi eu fantome, oaspeţi veniţi aici o dată cu el. „Lasă-le să se desfete puţin în bătaia soarelui, ca apoi, după ce vor înflori cât le-o fi sorocul, să piară în nefiinţă, ca şi oamenii cei adevăraţi, de parcă nici n-au fost!” înzestrate de mult cu viaţa lor proprie, închipuitele personaje se strânseseră nerăbdătoare în jurul făuritorului lor, rebegite de frig şi tăcute, în aşteptarea clipei când vor lua fiinţă. Pierzând nădejdea de a se îmbăta în seara aceea, interlocutorul lui Firsov plecase demult; dar scriitorul, rămas pe loc, sfredelea cu privirea întunericul ce se lăsa pe pământ. Undeva, în adâncul fiinţei sale, prindea viaţă, se-nfiripa şuvoiul mult dorit şi arzător al gândului fecund şi dăruitor de bucurie.

„Iată în faţa ta întinderi de pământ pe care încă nu s-a construit nimic, aşteptându-te pe tine, omule, să te naşti, iar apoi, după ce îţi vei fi primit partea de suferinţă, să te sfârşeşti, ca orice pe lume! înainte dar, păşeşte mai voinicește şi stăpâneşte-le! Sus, în spaţiile repetate de mii de ori spre toate vânturile, bântuie stelele, iar aici, jos, pe pământ, sunt numai oamenii... Dar cât de pustiu şi fără noimă ar fi totul fără ei! Populând această lume cu fiinţa ta, cu jertfele aduse de tine, cu suferinţa ta, tu, omule, o făureşti pentru a doua oară...”

„Se înalţă case, copacii se pleacă în bătaia viforului, un câine rebegit de frig fuge, trece un trecător: cât e de frumos totul! Frunzele căzute – atât de îngheţate de se sfarmă scrâşnind, ca sticla, când calci pe ele – saltă şi se adună în foşnitoare grămezi... Dar numai datorită existenţei tale, omule, firea se înmănunchează laolaltă, înnodată într-un tot trainic şi cu sens. De n-ar fi fost omul acesta aciuat pe trepte, urmărind gânditor mersul lucrurilor, n-ar mai fi căzut de pe copaci ultimele frunze, nici vântul nu le-ar fi mânat din urmă cu nevăzutu-i bici peste câmpul gol, căci nimic n-ar avea motiv să se întâmple în lume, dacă n-ar exista cineva pentru care să se întâmple!”

În faţă se ramifica o văioagă_ puţin adâncă, mai departe se întindeau grădini de zarzavat, iar* dincolo de ele, abia ghicită în negură, se pierdea sub cerul scund o pădurice firavă, din cele ce cresc la margini de oraş. Noiembrie cu frigul lui pătrunzător bătea la uşă, soarele îşi ferea faţa, râurile se grăbeau să-şi îmbrace platoşa de gheaţă, tocmai ca să scape de geruri. Prin văzduh, lunecând din cer, se zbenguia cel dintâi fulg de zăpadă: prinzându-l în palmă, Firsov îl urmări cum, topindu-se de căldura mâinii, se prefăcea într-un fel de lacrimă... Deodată puzderie de zburătoare negre prinseră a se roti, ca nişte fulgi mari de funingine, deasupra câmpului, vestind cu croncănitul lor răguşit venirea iernii. O suflare îngheţată, de beznă, îl izbi în faţă, şi îndată Firsov simţi în el acea minunată stare de pustiire ce făcea să i se strângă inima, cunoscuta stare pe care o trăia ori de câte ori, în vederea făuririi unei cărţi, prindea să se desăvârşească în el un mănunchi de destine omeneşti.

Şi-atunci Firsov văzu aievea...

PARTEA ÎNTÂI

I

Nikolka Zavarihin se trezi din somn abia atunci când legănatul ritmic al vagonului încetă. Căscând şi întinzându-se în aerul greu, plin de fum de ţigară, se aplecă afară de pe bancheta de sus. Jos nu mai era nimeni, iar pe fereastră

se zărea Moscova. Copleşit încă de cele văzute în vis, Nikolka îşi luă bagajul şi coborî. Fumul usturător de gară, amestecat în şfichiul ninsorii, îi dezmorţi definitiv trupul moleşit de somnul nopţii. Fără să-şi lase coşniţa din mâini, privi neîncrezător în jur; deşi avea înainte-i doar spatele unui mare oraş – urâtul neliniştitor al liniilor ce se depărtau, al semafoarelor şi-al zidurilor despărţitoare, fantomatice sub cerul palid al zorilor, cu steme afumate şi nume de răposaţi furnizori ai curţii imperiale – această măreţie mohorâtă trezi în el din nou emoţia.

Ninsoarea din când în când viscolită nu-l împiedica pe călător să vadă în faţă totul deosebit de clar şi precis, ca printr-o lupă. Pe un viitor peron, grămezi de piatră sfărâmată aşteptau resemnate să fie strivite în drumu-i dus şi întors de un neobosit tăvălug ce prefăcea totul, chiar şi pe sine, în pulbere. Dar se vede treaba că, luându-se după acest colos de fier, oamenii îndeplineau şi ei tot atât de numeroase mişcări inutile pe oare Nikolka, vajnic flăcău dintr-o gubernie depărtată, le privea cu dispreţ, ca pe nişte zvârcoliri ale unei fiinţe bolnave, cu zilele veacului numărate... Cu toate acestea, ori de câte ori sosea la Moscova, oraşul îl cucerea cu frumuseţea lui triumfătoare, fatală, şi, stăpânit de farmecul lui, simţea cu toate fibrele fiinţei sale capcanele ce-l pândeau pretutindeni. De-aceea totdeauna, înainte de a păşi în învălmăşeala străzilor, rămânea în loc ca şi acum, o clipă, două, adulmecând atmosfera şi vremea... Nu degeaba Firsov, informat de intenţiile de cuceritor ale celui abia sosit, scrisese în carnet că-l socoteşte a fi o iscoadă la poarta marii cetăţi... Totul era acum remarcabil în înfăţişarea lui Nikolka: vânjoasa statură a omului ce-şi avântă pumnul ca să lovească, lumina doar un pic umbrită a ochilor săi albaştri atât de cruzi, desenul barbar al pâslarilor trainici, portocaliul nemaipomenit, de culoarea pinilor în ceasul asfinţitului, al cojocului tăbăcit cu coajă de anin, ca să nu mai vorbim de fermecătoarele mănuşi ţărăneşti cu un deget, atât de pestriţe... De data aceasta, Nikolka n-apucă să facă nici zece paşi şi se opri, zguduit de priveliştea ce i

se deschidea în faţa ochilor.

Din penumbra tristă a zorilor îi apăru în faţă ea, *chiar ea*, femeia văzută cu puţin înainte în vis; plângea în mijlocul peronului pustiu. Broboada pufoasă îi căzuse pe umeri, ninsoarea se cernea pe păru-i lins, negru şi lucios, hăinuţa-i de blană se descheiase, oglindind o deznădejde fără margini. Lacrimile ei, tocmai ele îl făcură pe Nikolka s-o simtă de la prima vedere atât de aproape, căci avusese parte să vadă destulă durere în scurta lui viaţă. Neîncrederea înnăscută faţă de femei, de care-şi ferea inconştient puterea, cedă locul unei năvalnice compătimiri. Farmecul fierbinte al necunoscutei parcă-l plesni peste ochi: şi iată că nu mai fu în stare să se împotrivească acestei înrobiri, neaşteptate ca orice nenorocire.

Timp s-o întrebe de ce plânge nu mai avu: femeia îl copleşi cu vorbe, şi rugămintea cuprinsă în spusele ei se împletea cu ciuda trezită de înţelegerea lui greoaie, de ţăran. îi arăta ceva departe, în mijlocul ninsorii mişcătoare, şi nici măcar culoarea suspect de trandafirie a unghiilor ei de femeie nedeprinsă cu munca nu-l puse pe gânduri. Când Nikolka pricepu în sfârşit că un pungaş i-a furat adineauri geamantanul, îndoiala mântuitoare îl părăsi cu desăvârşire pe bietul naiv. O dată cu inima, lepădă la picioarele necunoscutei coşniţa multicoloră împletită din papură. Strigă femeii să aibă grijă de ea şi se repezi în plină viforniţă, cu zăpada scârţâind sub picioare, în căutarea pământeştii averi a acestui vis ceresc.

închipuirea-i înfierbântată îl făcu să vadă între vagoane un om care, fugind, căuta să câştige timp şi să scape de urmăritori. Mânia şi încântarea măriră goana lui Nikolka. Abia după ce recunoscu în omul urmărit un conductor de tren ieşit din schimb, se opri şi Nikolka să-şi şteargă fruntea de sudoare şi să-şi mai tragă sufletul. Dându-şi seama că a fost prostit, nu se grăbea să se întoarcă acolo unde se lăsase copleşit de compătimire... deşi n-ar fi stricat s-o caute, s-o apuce de umăr şi s-o privească aşa cum se cuvine în ochi pe muieruşca aceea care n-a pregetat să-i fure sărăcăciosul bagaj. Se împlinise

încă o dată ceea ce-i spusese străbunicul său:,,Nu te” încrede în oraş nici când se află la strâmtoare!”

între timp, ninsoarea se inteţise, acoperind urmele uşoare şi încâlcite.

— Totu-n jur e doar părere... rosti cu glas tare Nikolka, întorcându-se în sfârşit la locul de unde a plecat, şi crăpătura prelungă a gurii lui se lărgi mai mult, într-un zâmbet de nepătruns chiar şi pentru o lamă de cuţit.

încetul cu încetul, mânia îi trecu, făcând loc dispreţului. Scoţând din buzunarul cojocului jumătatea de turtă ţărănească ce-i mai rămăsese, începu să mestece cu un calm încrâncenat, şi, scărpinându-şi obrazul năpădit de puf uşor, de flăcău, îşi plimbă în jur privirile, recunoscător pentru lecţia primită. Cu scrâşnete şi zăngănit de cotidiană furie locomotivele umblau încolo şi-ncoace; una din ele, poate chiar aceea care-l adusese, împieptoşată şi plină de năduşeala-i de ulei, trecu pe lângă el; dar flăcăul, mestecând înainte, nu se feri. Undeva aproape, pe-o notă înaltă, o sonerie se zbătea deznădăjduită ca o pasăre prinsă în laţ. Şi toate sunetele acestea se contopeau armonios cu recomandarea străbunului, ce-i venise prea târziu în minte.

„Neclintit rămâne numai lucrul de care nu s-a atins omul, spunea răposatul, dacă ar fi să pieptănăm puţin graiul necioplit al acestui surugiu fără carte. în afară de stelele de pe cer, mai zicea el, nu vedem aproape nimic din lumea cea adevărată. Vedem numai ce-am făurit cu mâinile noastre; iar orice lucru de care se ating nesăţioasele mâini ale omului este sortit frământării, zbuciumului şi morţii. Fereşte-te de cele pieritoare, nepoate, şi mai vârtos tendeamnă spre cele veşnice!”

Cu ajutorul imaginaţiei, acum răcorite, Nikolka se căzni şi nu izbuti să reconstituie în minte trăsăturile necunoscutei care-l prostise. Deşi in-ar fi putut găsi nici cuvinte, nici alte mijloace de comparaţie cu care să redea frumuseţea ei semeaţă şi melancolică, această frumuseţe va rămâne întipărită în el până la moarte; fapt e că, din clipa aceea, oricărei femei pe care a îmbrăţişat-o el

vreodată, i-a atribuit trăsăturile celei care l-a robit pe vecie, dintr-o singură privire...

De data aceasta venise la oraş cu un singur plan, vast însă: după ce se va fi hrănit un pic pe ogorul comerţului autohton, netezit după furtună, se va strădui să iasă în fruntea tuturora, ca întemeietor al unui vestit neam de neguţători, cu barbă şi-n tradiţionala *poddiovka* aşa cum îi arată vechile portrete de familie din Rusia, şi vânzând te miri ce marfă, cânepă, in ori altceva, să ducă faima ţinutului său necunoscut departe, cât mai departe, poate chiar şi peste graniţă... Ştia însă că, în orice punct al acestui drum s-ar găsi, ar fi de-ajuns doar un semn al ei, ca el să părăsească fără pic de regret negustoria, să-şi renege credinţa şi să-şi radă tradiţionala barbă, numai şi numai s-o ajungă din urmă şi să-şi astâmpere dorul aprig, nestăpânit, ce l-a răscolit o dată în viaţă, cândva, într-o gară.

Istoria însă s-a amestecat într-un alt chip în destinul lui Nikolka şi, doborându-l chiar de la începutul drumului, i-a târât trupul, răsucindu-l în fel şi chip, prin făgaşul său plin de praguri stâncoase. Dar şi spre bătrâneţe, când viaţa şi-a mai pierdut din strălucire, imaginea ei a fost singura amintire păstrată cu vigoare... După o zi grea de muncă silnică îl copleşea uneori ca un fel de pâelă fierbinte, învolburată. Şi-atunci, înehizând ochii şi lungindu-se chiar sub tavan, pe cel mai înalt dintre paturile comune suprapuse, bătrânul Nikolai Pavlovici Zavarihin, care n-a izbutit să ajungă nici mare negustor, nici rege al inului rusesc, se cufunda într-o neclintire soră somnului de veci. Aceasta era cea mai mare bucurie a vieţii lui sfârşite.

Iar pe frumoasa Manka Viforniţa, deşi ea se frământa, se răzbuna şi bântuia undeva pe-aproape, el n-a mai întâlnit-o în viaţă deeât o singură dată, şi-atunci numai şi numai datorită unei greşeli de neiertat a lui Firsov.

II

Acolo, în mahalaua Blaguşa, cam pe la mijlocul fundăturii Şişov, locuia, în vechea-i vizuină durată pe temelie de piatră, unchiul lui Nikolai Zavarihin, Emelian

Puhov, maistru lăcătuş şi om de treabă. Principala ocupaţie a unchiului lui Nikolka o striga în gura mare firma bătută strâmb deasupra uşii atelierului său. în colţul din stânga al firmei îşi fuma narghileaua un turc zugrăvit în ocru, a cărui semnificaţie n-a prieeput-o niciodată nimeni: în colţul din dreapta fumuia un primus defect; în fumul înfrăţit al narghilelei şi-al primusului, scorojindu-se de zăpuşeala şi ploile Blaguşei, plutea un cuvânt caraghios: *Pcihov*. Zugrăvindu-şi, acum vreo şase ani, cu propria-i mină firma cea nouă, Emelian uitase in ce parte este îndreptată codiţa literei U[1]. Astfel a ajuns Puhov cunoscut în toată mahalaua ca meşterul Pcihov, om fără vicleşug, ce umblă doar pe drumuri netede, drepte; dar nimeni, nici măcar bunul lui prieten Mitka Vekşin, nu ştia mare lucru despre viaţa tăcută şi de neînţeles a meşterului. îl cunoşteau toţi pe Pcihov numai din năzdrăvăniile cu ajutorul cărora se apăra, glumeţ, de curiozitatea vecinilor; spunea, de pildă, că într-una din urechile lui sălăşluieşte o gânganie din cele de-i zice câinele-babei, care s-a aciuat acolo, nu mai ţine minte de când, pe vremuri, când meşterul Pcihov cam trăgea la măsea, şi că acest câinele-babei nu-şi găseşte astâmpăr când vremea-i a ploaie, şi-atuncea doare *curmeziş* până se însenineazâ. Se ştia că meşterul trăieşte de mult singur, doar cu fierăria sa de la care deprinsese felul său de a fi zgârcit la vorbă şi ascuns; ba câte unii îşi dădeau cu presupusul că, după cătănie, Pcihov ar fi încercat să poarte potcap de călugăr, dar cum potcapul îi era cam strimt, a fugit şchiopătând, căci încă de la mănăstire îşi vătămase piciorul. Se zvonea de asemeni că, după aceasta, Pcihov ar fi încercat să-şi câştige pâinea la uzina de stanţat, dar i is-a *urât* şi-acolo, şi n-a prins rădăcini. Tocmai atunci, după câţiva ani învăluiţi în negura necunoscutului, a prins să pufăie pe firma lui turcul acela pictat, înviorând plictisul Blaguşei şi îmbogăţind notiţele din carnetul scriitorului rătăcit pe aceste meleaguri. De altfel, Pcihov nu prea avea timp să-şi simtă singurătatea. Om fără carte, dar care a. învăţat totuşi destule, în felul

1 Haină bărbătească lungă, un fel de palton încreţit la talie.

său se pricepea la multe, chiar şi la desen tehnic. îndemânatic şi înzestrat cu o nemaipomenită capacitate de a da viaţă oricărui lucru ce-i cădea pe mână, putea tot atât de bine să spoiască un samovar, să scoată o măsea, să arginteze o cădelniţă, să vindece un buboi ori să lecuiască de beţie pe cel mai înrăit băutor. Din clipa când localnicii i-au descoperit multilaterala pricepere, Blaguşa recunoscătoare s-a minunat adânc şi l-a recunoscut pe Pcihov drept mare meşter. Ajunseseră oamenii să creadă că fără Pcihov s-ar duce de râpă Blaguşa, după cum erau convinşi că fără Blaguşa nici Moscova n-ar fi Moscova!

în veşnica întunecime din casa lui Pcihov, sub bagdadia afumată, zi şi noapte ardea cu vuiet primusul, încălzind un ceainic ori un ciocan de lipit, zi şi noapte scrâşnea îndârjit deasupra menghinei pila cu zgronţuri mari a stăpânului casei. Totul aici – până şi el însuşi, sprâncenat, şchiop, cu părul negru, căci ţăranii cărunţesc târziu! — era îmbâcsit de mirosul pătrunzător al acidului clorhidric ce rodea spoiala cea veche. Prin colţuri ruginea, stârnind strănuturi, un maldăr de fiare vechi: un samovar cu pântecul turtit cerea îndurătoare atenţie, iar în semiîntuneric se ascundea un fel de maşină cu roţi despre care nimeni n-ar fi putut spune dacă face parte din ceva sau este ea însăşi ceva. Printre toate aceste hidoşenii veghea în clipa de faţă meşterul Pcihov, iar nepotul, abia picat de la ţară, şezând ceva mai la o parte, izbea cu mănuşile-i pestriţe într-o mică nicovală de alături.

— îţi adusesem şi eu câte ceva în coşniţa ceea, dar dacă mi-a furat-o... se plânse Nikolka cu gândul la păţania de dimineaţă, fără să povestească totuşi în amănunt împrejurările în care fusese păgubit. Prin dreptul ferestrelor pe jumătate astupate de zăpadă, fulgii se alungau unii pe alţii, zoriţi din urmă de vântul pieziş. Ia te uită cum mai viscoleşte: se-aşterne vreme de iarnă! Ei, cred că-i timpul să plec...

Jk – Ce moarte a avut maică-ta, uşoară? se informă la despărţire Pcihov, în timp ce nituia un cuptor de fier.

— Destul de uşoară. S-a chinuit un pic, de la Paşti

până la Tăierea capului Sfântului Ioan... M-a ţinut şi pe mine acasă. Dar de-acu, dacă am venit, zic să pornesc şi eu o mică negustorie. îmi dai binecuvântarea ta, unchiule?

Bătrânul tăcu: deşi înrudiţi prin răposata mamă a lui Nikolka, prea-i despărţea indiferenţa şi nepotrivirea de caracter. Lui Fcihov nu-i plăcea lăcomia înrădăcinată în familia lui Zavarihin: se grăbeau Zavarihinii aştia să trăiască fiece zi, de parcă n-ar fi fost a lor, ci furată! Aveau toţi, tot neamul lor, viaţă lungă şi se dovediseră de atâtea ori oameni aprigi din fire, fără milă de aproapele. Bunicul, tatăl şi nepotul, toţi trei se înălţau îin memoria lui Pcihov oa nişte stâlpi de stejar unşi cu catran. Soarta îi mai izbea uneori la moalele capului, dar ei, fără să cârtească, dădeau buzna înainte, necerând nimănui nici ajutor, nici milă. îmbătat ca întotdeauna de conştiinţa propriei puteri, Nikolka nu băgă de seamă lipsa de bunăvoinţă din partea unchiului: ca să nu se abată din drum, nu prea-i lua în seamă pe cei din preajmă, pe oameni, şi, după propria lui mărturisire, nu aduna prea multe gunoaie în spaţiosul sertar al sufletului.

— Ce de troace pe-aici... Mai zvârle-le naibii, că n-are omul nici pe unde să treacă. Tare-i neplăcută munca asta a dumitale: singur îţi spargi urechile!

Hidicându-se în picioare, nepotul începu să se încheie la cojoc. Dar chiar în clipa aceea uşa se deschise şi intră o onanie de om, înalt, plin de zăpadă, cu pulpanele hainei lungi, cum poartă cei de credinţă veche, cu gluga peste căciulă, umbrind o faţă ascuţită, ca de schimnic, şi o barbă atât de neagră, încât părea falsă. Noul-venit pleoscăia din buze, de parcă ar fi mestecat ceva, furişând în acelaşi timp clipitoare priviri prin toate colţurile. în clipa când nepăsarea glacială a ochilor săi îl atinse pe Nikolka, acesta se simţi deodată ciudat de abătut.

— Noroc, Pcihov... mormăi oaspetele şi-şi drese glasul, slobozindu-l parcă din tâlhărească-i muţenie. Ce tot moşmondeşti de nu mai ieşi din casă? I-ai îmbrobodit pe toţi, sprâncenatule!

Pcihov meşterea mai departe, aplecat peste banc.

— Şi-aşa, îl privi el pe Nikolka, neluând în seamă salutul şi insinuările oaspetelui, zici să zvârl troacele astea! Făcu un semn spre grămada din colţ. S-ar părea că nu-i mare lucru, numai că, vezi tu, toate trebuiesc peticite! Şi să nu-mi huleşti meseria: ciocănesc o dată, am luat bănuţul. Şi câţi bănuţi din ăştia ciocănesc eu cât îi ziulica de lungă!... Se poate trăi deci şi fără blestemăţii! adăugă el în încheiere, eu vădită aluzie, iar Nikolka, fără să-şi dea seama, se uită bănuitor la bătrânul care tot clipea din ochi.

— Ce s-a priponit ăsta aici la tine? întrebă cu glas surd musafirul, arătând cu capul spre Nikolka. De un ceas mă tot chiorăsc pe fereastră: nu mai pleacă, afurisitul!

— Mi-i neam... scârţâi cam în silă Pcihov. Nepotu-meu... A venit de la ţară.

— Care va să zică, prospătură! împunse musafirul cu un deget osos piepţii brodaţi ai cămăşii lui Nikolka. Ia te uită, plesneşte pielea pe el, de bine ce s-a hrănit pe-acolo! Râse, şi în râsul lui se împletiră răguşit intonaţiile unei vechi boli de piept. Se împieptoşă în faţa lui Nikolka, descoperind o siluetă încă voinică. D-apoi, când te-o rebegi viaţa, să treci pe la mine, flăcăule, să te încălzeşti: î™ corabia lui Artemi e loc destul pentru toţi! Deodată, cu o mişca;*? smucită, scoase de sub pulpana udă o spirală subţire de alambic şi o întinse lui Pcihov. Doftoriceşte-mi-o şi mie pe csta...

— Fierbi mereu rachiu, Artemi, zâmbi cam strâmb Pcihov, luând totuşi spirala. Şi îndată toate uneltele lui se repeziră asupra ei. Ţiuind şi fluierând în mâinile mânjitj ale lui Pcihov, spirala dobândea vechea formă, şi curând trecu în stăpânirea bătrânului, gata să picure otrava cea dătătoare de bucurii... Ai s-o păţeşti până la urmă, Artemi!

— Nu cobi! Ştii că lui Mitka i-au dat drumul? S-a cam jigărit, bietul. întreba de tine mai deunăzi: trăieşte, zice, primusarul? Artemi aşteptă o clipă niscaiva întrebări din partea lui Pcihov, dar acesta tăcu. Crunt mai viscoleşte! O să te înzăpezească aici cu turcul tău cu tot!

— Pe toţi o să ne înzăpezească odată şi-odată... răspunse rece Pcihov, desfăcând fir cu fir un fitil ce-l găsise

pe banc.

Musafirul se îndrepta spre i^şă să plece, când clopoţelul de deasupra zăngăni scurt şi în atelier pătrunse un personaj nou. Apariţie neaşteptată, plină până-n creştet de zăpadă, demiul cadrilat se oprise în prag, şui ca o sperietoare de ciori, şi, încercând să-şi şteargă ochelarii ce se tot abureau, strecura priviri de miop spre maşina cu roţi; simţind ostila tăcere cu care fusese primit, începu cu un glas nesigur, frânt:

— Să vedeţi, îşi drese glasul -spre menţinerea demnităţii... Să vedeţi, aş vrea să aduc primusul să mi-l reparaţi! Ieri mergea bine şi astăzi, ştiţi, deşi capul se alimentează, nu arde...

— Până nu-l văd, nu pot să spun nimic, bombăni Pcihov, ieşind încruntat de după banc.

— în cazul acesta am să trec să vi-l aduc. Numele meu este Firsov... Locuiesc pe-aproape, se grăbi suspect vizitatorul să dea explicaţii. Cum am drum pe-aici, vi-l aduc... Deocamdată am trecut numai aşa, să facem cunoştinţă... Mare viscol s-a pornit, nămeţi pretutindeni!... în cele din urmă, nemaiputând suporta tăcerea ostilă, porni de-a-ndaratelea spre uşă şi aproape că fugi de la Pcihov.

Artemi se repezi la fereastră, dar nu izbuti să urmărească demiul în carouri nici până peste drum: ninsoarea astupa vederea.

— Ce arătare! se dezmetici după o clipă de tăcere Nikolka.

— Mişună de-ald-ăştia pretutindeni! Adulmecă, iscodesc!... Valeu, cum mă doare capul! De frig. Am răcit la Sahalin... De-aia, iacă, umblu aşa, cu glugă, mormăi nemulţumit Artemi, înfofolindu-se până peste barbă. Fii cu băgare de seamă, Pcihov.

— N-am de ce mă teme, doar vede toată lumea cum trăiesc. Sunt în ochii tuturor! bodogăni Pcihov, scoţându-şi şorţul croit din foaie de cort.

Se apropia ora prânzului, când meşterul îşi îngăduia un scurt răgaz în încleştarea sa cu fierul îngrămădit de-a

lungul pereţilor umezi ai atelierului. Stinse arzătorul şi rămase o clipă în picioare, măsurând parcă din ochi câtă larmă a mai rămas în el. Avea o expresie de atenţie concentrată, de om care pândeşte zgomote.

— Mişcă? Mai mişcă în ureche? glumi Nikolka după plecarea lui Artemi, sculându-se de pe buturuga pe care şedea.

— îşi face de cap, afurisitul! îi răspunse cu aceeaşi intonaţie Pcihov, dar în clipa aceea se gândea la Firsov: nici în înfăţişarea vizitatorului de adineauri, nici în hainele lui ponosite nu desluşise nimic care să-i dea de bănuit. Regreta chiar că n-a stat mai mult de vorbă cu el, deşi motivul vizitei, nu încăpea îndoială, fusese născocit pe loc de Firsov.

„Meşterul Pcihov din mahalaua Blaguşa! astfel perora Firsov după vreun an, în romanul său. Cât de necesară era oamenilor privirea lui pătrunzătoare, care te tulbura! Acea privire strecurată pe sub sprâncenele stufoase de tătar, unse, după cum spunea în glumă pungăşimea moscovită, cu *fixativ* pentru mustăţi. Ca să audă din gura lui o vorbă de omenie veneau la el şi şovăielnicii, şi cei jigniţi ori hăituiţi până în cel din urmă adăpost al lor, în cetatea neruşinării, şi cei rătăciţi cu sufletul! Pcihov îi mai lua uneori peste picior, dar accepta viaţa aşa cum e şi cum se manifestă, în toate avânturile, dar şi în căderile ei, ceea ce explica de altfel şi obiceiul lui de a zâmbi tuturor. Nu l-a alungat pe Mitka Vekşin când acesta a bătut într-o noapte la uşa lui, cu sufletul pustiit, izgonit de toată lumea, nu l-a respins nici pe Aghei, deşi îi dorea moartea, aşa cum doreşte o mamă moartea unui fiu al ei neizbutit. Mai târziu, l-a adăpostit şi l-a hrănit, muncind din greu, pe Pugl, aruncat de valurile vieţii la periferia ei. Şi mulţi, mulţi alţii, cei mai umili şi mai nenorociţi dintre toţi câţi calcă pe acest pământ, au aflat la Pcihov mângâiere şi o milă ce nu jignea niciodată.

De felul lui, Pcihov era liniştit, cum sunt de obicei oamenii ce văd departe. De tânăr, având o deosebită aplicare spre linişte şi meditaţie, îndrăgise meseria de

tâmplar, şi nimic nu-l încânta mai mult decât lemnul, decât talaşul ce curgea mirositor şi vesel de sub rindea. În adâncul sufletului păstra pe furiş credinţa în existenţa unei lumi unde cresc sălcii de aur şi unde toată ziua cântă păsări cu gâtlej de argint. Şi dacă totuşi, mai apoi, s-a osândit vremelnic la meseria de lăcătuş şi la vieţuirea printre oameni frământaţi, oare n-a făcut-o tocmai pentru a se desfăta şi mai din plin cu marea şi binefăcătoarea linişte a veşniciei? Iar când, în cele din urmă, s-a împărtăşit din mult dorita linişte, scria Firsov mai departe în povestirea sa, şi a ieşit pentru ultima oară din casă, cu picioarele înainte, ţeapăn şi sever ca un soldat la parada împărătească, toată Blaguşa, lăsându-şi treburile, a ieşit la porţi ori şi-a holbat ochii pe ferestre, ca să-l vadă dus prin faţa lor pe aceeaşi stradă nesfârşit de lungă şi plicticoasă. în urma coşciugului păşea un singur om, sălbăticitul şi decăzutul Pugl, pe care această ultimă pierdere din viaţa lui îl lăsa cu desăvârşire orfan. Şi toată lumea a remarcat, fără s-o spună, că Mitka Vekşin, prietenul cel mai apropiat, n-a venit într-un suflet ca să-l petreacă pe bătrân la cimitir...”

III

În afară de nişte mostre de in, de o pereche de pâslari şi o *cusătură* pe pânză de casă, adică de câteva din lucrurile prin care sunt vestite searbădele meleaguri de baştină ale lui Nikolka, nu se mai afla nimic în coşniţa lui furată. Aşadar, nu din pricina acestui furt nu s-au justificat speranţele puse în venirea lui la oraş. Zavarihin a colindat pe la toţi consătenii lui şi aceştia l-au lămurit până la urmă că tot capitalul de care dispunea, şi care la ţară părea foarte mare, nu ajungea nici pentru a porni un negoţ cât de mic la oraş... De altfel, se stricase şi timpul! Se pornise o lapoviţă cumplită, astfel încât, de supărare, Nikolka se aşternu pe băut.

Ieşind spre seară de la unchiul său, o luă la întâmplare pe uliţele cele mai întunecate, ruşinându-se deodată de cojocul său portocaliu ţărănesc. Atras de dârele de lumină zvârlite de-a curmezişul pe linţoliul de zăpadă

moale, aşternut pe caldarâm, coti o dată şi încă o dată, din uliţă în uliţă, ştiind acum încotro îl duc paşii. Sub o firmă verde se legăna un felinar, orbitor în lumina serii. Vântul mai că te răsturna, iar ferestrele puternic luminate şi aburite pe dinăuntru ale tavernei, înălţându-se aproape de la nivelul trotuarului, făgăduiau atmosferă plăcută şi căldură. Zavarihin îşi împinse căciula mai pe ceafă şi, potrivindu-şi" pulpanele cojocului, se simţi deodată mai înalt şi mai trupeş. Picuri de dezgheţ căzându-i de pe acoperiş pe umăr, ca nişte alice mărunte, îl făcură să coboare mai în grabă treptele alunecoase ce duceau în inima subsolului.

încăperea spaţioasă era plină de zăngânitul paharelor, de râsete de femei, de învălmăşeală, de mirosul veşmintelor ude ce se uscau, de bucătărie şi tutun. Pe o mică estradă, un măscărici deşucheat debita cuplete despre amor, bătând în podea cu pantofi de lac de pe vremea vechiului regim. Zavarihin găsi cu greu o măsuţă liberă, într-o cămăruţă din dos, unde era mai puţină lumină, iar clientela mai întunecată la faţă şi mai primejdioasă. Se descheie la gulerul cojocului şi chemă chelnerul... Grupuri de beţivi se interpelau dintr-un colţ în altul, aţâţându-se şi încercând să se certe; deocamdată însă înjurăturile tărăgănate nu miroseau a cuţit. Straturi de fum învăluiau frunzele unui palmier artificial şi câteva tablouri proaste, atârnate cu o neglijenţă artistică. Această orgie nocturnă părea să se desfăşoare în fundul unei grote adânci, fără nicio ieşire. Erau cu toţii cheflii în trecere, păsări călătoare, după cum il lămuri pe Nikolka Zavarihin, cu un râs obosit, chelnerul Alexei, şi el pripăşit nu demult pe-aici, un flăcău cu albeaţă la ochi, murdar şi plin de pete pe faţă, ca şi şervetul de pe braţ.

— Va să zică eşti de fel din Saratov? Familiarizându-se câte puţin cu cele din juru-i, Nikolka prinsese şi el chef de vorbă. Despre voi, cei din Saratov, se zice că, v-aţi dat catedrala pe-o armonică... Te pomeneşti c-ai fost şi tu părtaş la treaba asta! Nu te supăra, am glumit. Pe-acolo toţi sunt cartofori şi rişcari, dar cică-s plugari vrednici şi

pricepuţi!

— Or fi... Dar noi n-am avut niciodată pământ... şi bunicii mei au alergat cu tăvile... Tot neamul meu a alergat, aşa suntem noi! Hai, cetăţene, fă comanda, că n-am timp de pierdut... se cam răsti la el chelnerul, dând să plece, dar Zavarihin îl prinse de mânecă.

Deodată nu-i mirosi a bine în localul acesta unde-l adusese întâmplarea; aerul plin de ameninţări, oamenii din jur, strânşi pâlcuri-pâlcuri la mese, cu capetele apropiate. Altădată nu l-ar fi reţinut aici nimic în lume, nici măcar vinul plătit şi încă nebăut: acuma însă nu-i venea să renunţe la căldura, fie ea şi de cârciumă, pentru zloata de-afară sau pentru patul aspru din cămăruţa unchiului şi meditaţiile amare asupra celei dântâi înfrângeri mai de seamă din viaţa lui.

— Ian ascultă, prietene, ce hram au ăştia?... Nu mănjunghie vreunul? se informă Nikolka familiar, trăgându-l pe Alexei mai aproape.

— Cine să vă înjunghie? râse chelnerul cam forţat. N-are cine. Aici aţi greşit-o... Doar atât că-i sâmbătă şi fiecare vrea să se mai răcorească puţin, că de, sunt oameni cu viaţă grea! Flăcăul îşi exprimă simpatia faţă de cei din jur, rotindu-şi o clipă ochii. Iar la noi aicea e şi cabaret, vin de-alea, pardon de expresie, de pe stradă. Altfel, avem muşterii curăţei. îl vedeţi acolo, în colţ, pe cel cu paltonul pătrat?... E scriitor, un fel de Maxim Gorki. Ia te uită cum scârţâie pe hârtie... Notează de-ale vieţii!

— Unde? Unde? sări emoţionat Nikolka, neputând înţelege, cu mintea lui proastă, că scriitorii pot fi şi altfel decât morţi. Dar chelnerul, chemat în altă parte, fugise de lângă el.

Şi cum în direcţia indicată nu văzu nimic deosebit, ci doar un demiu în carouri, cu o mizeră halbă de bere în faţă, şi-n farfurie cu o babuşcă sărată de soiul cel mai comun, tăiată bucăţele, totul i se păru lui Nikolka a fi o înşelătorie mai mult decât suspectă.

Cunoştea cârciumile de la drumul mare, unde călătorii, oameni aşezaţi, se desfătau bând ceai îndulcit cu

bucăţi de zahăr vineţiu ori sorbind ciorbă din ajun; aceştia şi când beau, gălăgioasa lor beţie n-avea nimic desfrânat în ea. Aici însă oamenii priveau ponciş, ascunzându-se parcă sub nişte cozoroace de beton de judecata şi dreptatea de mâine, care nu le făgăduia nimic bun, deşi îi atrăgea cum atrage un magnet mărunta pilitură de fier. Cu netrebnică bravură şi deşănţare căutau să prelungească timpul fugar, neputându-se opri, în căderea lor, decât în clipa când se făceau ţăndări. Tocmai de-aceea, chipurile lor, purtând stigmatele pustiirii sufleteşti şi ale plictisului, te puneau, fără să vrei, în gardă. Nikolka încă mai privea nedumerit; şi când o umbră dezgustătoare, sperioasă, fără sex şi fără vârstă, îi oferi *să ia o priză*, o respinse brutal, cu toată scârba omului pe deplin sănătos. Şi umbra pluti mai departe printre mese, purtând boala în ochii spălăciţi, ca pe o reclamă a murdarei mărfi oferite… Simţind nevoia să iasă afară, Nikolka se ridică de la masă şi se minună când îşi dădu seama că băutura luată pe nemâncate l-a şi ameţit.

Când se întoarse, în tavernă era şi mai multă lume, iar zgomotul şi învălmăşeala i se părură de două ori mai mari. Ai fi putut crede că fumul înecăcios de mâncare venind din bucătărie, condensat la maximum, se va cristaliza dintr-o clipă în alta şi se va cerne, ca fulgii de nea de-afară, pe podeaua presărată cu rumeguş. Simţindu-se din ce în ce mai bine, Zavarihin se mută la o altă masă, mai în drum, să vadă ce se petrece pe estradă. Locul măscăriciului îl luase demult un scamator oacheş, iar după acesta apăruse o frumuseţe voinică, durdulie, pe gustul celor din Blaguşa, cu o rochie de catifea liliachie, mult decoltată. Cu glas profund, răscolitor, începu să-i zică im cântec tărăgănat de ocnaşi. Incrucişându-şi braţele pe pieptul înalt, ori repezindu-le în lături, într-un gest de meşteşugită deznădejde, părea că se oferă, amândurora deodată, scunzilor armonişti proţăpiţi de-a dreapta şi de-a stânga ei.

Ip mijlocul unei linişti desăvârşite, lăsând să alunece încet şalul greu de pe umărul ei alb ca zăpada şi apetisant

ca o trufanda, şi domolind cu mişcările braţelor furia armoniştilor, care o acompaniau, atinse punctul culminant al cântecului ei de mare succes.

...am ajuns o desfrânată, *eu*, *steluţa*, *mândra ta*!

Judecind după tăcerea ce se aşternuse în jur, lumea de aici o cunoştea şi o aprecia pe Zina Baluieva, vestita interpretă de cântece *fatale*, cum era specificat într-un, afiş improvizat. în rândul din faţă, un admirator de constituţie atletică, cu căciulă de astrahan, pesemne vreun traficant de bursă neagră, îşi tot răsucea mustaţa potrivită în chip de-a dreptul năucitor, cerând artistei, prin gesturi, un supliment de pasiune şi mângâieri, în timp ce un alt client, făcut criţă, se urcase în picioare pe scaun şi dădea din mâini încercând să dirijeze şi vărsând lacrimi amare, cu gândul la viaţa lui iremediabil pierdută... Când se afla asupra chefului, Nikolka îşi pierdea de obicei destul de repede orice stăpânire; la fel şi-acum, sub influenţa însufleţirii generale, simţea un deosebit imbold spre o ispravă care să-l distingă de restul omenirii, să săvârşească în acest scop o performanţă de felul celor de pe timpuri, de pildă să smulgă din toc o cercevea. Şi-ar fi făcut, desigur, ceva de felul acesta, dacă n-ar fi simţit cum i se preling în suflet ultimele note ale cântecului; deocamdată, doar din priviri şi eu o mişcare corespunzătoare a mâinilor, porunci lui Alexei să-i aducă pe masă toate darurile disponibile ale naturii. Tocmai atunci, în larma generală ce se iscase în tavernă, uşa de la intrare se deschise brusc şi în local coborî un muşteriu nou. Spre marele necaz al lui Nikolka, acesta captă din prima clipă atenţia generală şi, culmea, îi stârni şi lui în suflet o senzaţia răscolitoare, de parcă noul-venit ar fi adus cu el un suflu pătrunzător, sărbătoresc.

Numai şi numai din cauza acestei apariţii neobişnuite şi, după cum se vedea, neaşteptate, nimeni n-o mai petrecu pe cântăreaţă nici cu aplauze, nici cu priviri înlăcrămate. Palidă, dând peste cap sfârşitul cupletului, ea coborî în fugă treptele de scânduri care se îndoiau sub povara trupului ei. Obişnuiţii localului holbau eu emoţie adâneă

ochii la noul-venit, mirându-se de ceva, invidiindu-l, dar – ciudat! — niciunul nu îndrăznea să-l privească drept în faţă. Negustorul cu căciula de astrahan furişa prin colţuri priviri neliniştite, căutând vreun pretext binecuvântat să se retragă: făloasele lui mustăţi se pleoştiseră, pierzându-şi orice frumuseţe. Cineva şopti: *Mitka*! dar numele rostit nu-i spuse nimic lui Zavarihin...

Chiar că merita o deosebită atenţie tânărui acesta, cuceritor de modest dacă n-ar fi fost blana de raton şi pălăria tot atât de scumpă, cu totul nepotrivite pentru localul acesta de noapte. Favoriţii lui mici, provocatori ca şi blana şi pălăria pe care mai străluceau încă mărunte diamante ale chiciurei, stârni privirile dezaprobatoare ale lui Zavarihin; fruntea înaltă a acestui Mitka era brăzdată de o cută prematură, aidoma unei cicatrice. Se pare că nimeni nu l-a văzut vreodată beat, mânios ori plângând. Dar sub această înfăţişare stăpânită, poate chiar lenevoasă, se simţea mai presus de toate capacitatea de a trece la o mişcare fulgerătoare, rea şi precisă... Nikolka pricepu dintr-o dată: cu un astfel de om ori legi o prietenie veşnică, ori te încaieri pe viaţă şi pe moarte.

Copleşit de farmecul ciudat al acestei forţe ascunse, Nikolka n-ar fi avut nimic împotrivă să-şi împartă cu el, la un pahar de vin, singurătatea; totuşi se încruntă când noul-venit se aşeză, fără să-i ceară voie, la masa lui şi, dând la o parte avutul lui Zavarihin, îşi puse pălăria pe un colţ. Fără să i se fi comandat nimic, Alexei cel plin de pete îi puse în faţă un pahar de ceai cu lămâie, dovedind un obicei cunoscut şi respectat cu stricteţe în local, al temutului voinic cu blana atât de scumpă. Şi pe dată, totul în acest om – dispreţul ostentativ faţă de toate bunurile vieţii, nepăsarea faţă de belşugul de pe masa lui Zavarihin şi mai cu seamă privirea aceasta indiferentă, îndreptată undeva pe deasupra umărului lui Nikolka – începu să i se pară acestuia jignitor, să-l supere, să-l scoată din sărite.

Gata să provoace tot soiul de complicaţii, fie ele chiar ireparabile, întoarse cât putu mai mult spatele rivalului său şi, ca să facă un început, împinse uşurel cu cotul

nesuferita aceea de pălărie până alunecă fără zgomot – el auzi totuşi! — pe rumeguşul murdar de pe podea. Ai fi putut jura că dintre cei de faţă, ocupat fiecare cu treaba lui, nimeni nu privea în clipa aceea la Mitka; dar n-apucă bine pălăria să atingă podeaua, şi întregul local, toată lumea câtă era acolo, se şi repezise într-un avânt semiconştient s-o ridice de jos, ca apoi, cu un suspin reţinut, să se retragă, lăsând această cinste în seama celui ce se afla mai aproape. Cu excepţia lui Zavarihin, numai Mitka nu s-a clintit la auzul acestui zgomot; poate că motivul emoţiei generale nici nu ajunsese până la conştiinţa lui.

Nikolka râse, arătându-şi dinţii albi, sănătoşi.

— Se vede că ai bani prea mulţi... de nu-ţi păzeşti blana, spusa el prietenos, trăgându-şi vecinul de un petecuţ rupt din mânecă. În cazul ăsta ai putea să împrumuţi ceva unui om de încredere!

— încă din închisoare s-a rupt... răspunse celălalt simplu şi iarăşi îşi aţinti privirea asupra feliuţei galbene de lămâie din pahar.

Umplând un pahar cu bere, Nikolka îl întinse generos vecinului, în aşa fel încât gulerul de spumă dădu să curgă în ceaiul cu lămâie.

— Ia, dacă-ţi dau, până nu mă răzgândesc... Ia şi bea, frate! îl îndemnă Nikolka, făcându-i şmechereşte cu ochiul şi privind îndrăzneţ în ochii lui Mitka. acum ridicaţi spre el. Răspândeau o lumină rece, ca-n zi de toamnă; avertizau, fără să întrebe, dar Nikolka nu se sperie. Bea, că de nu, beau eu, îndemnă ridicându-se în picioare. Beţi şi voi, de colo, că ajunge pentru toată lumea. Fac eu cinste... Beţi!

Vecinul privea cercetător rădăcina nasului lui Nikolka, unde se îmbinau scurt sprâncenele. Studia, se pare, firea acestui vlăjgan de la ţară, pornit pe chef, dar sărac, aproape lipit pământului, care ţinea morţiş să-l cinstească pe Mitka şi, o dată cu el, toată această dubioasă adunătură de oameni. Nikolka se făcuse mai întâi trandafiriu, apoi stacojiu la faţă, obrajii parcă i se

umflaseră. îi îmbia pe toţi cu o bunăvoinţă dispreţuitoare, vecină cu înjurătura; şi în această generozitate părea să fi ieşit la iveală toată duşmănia lui de ţăran, moştenită din strămoşi, faţă de oraş, capcană rea cu momeală vicleană... Bunicul lui Nikolka minase caii de poştă pe drumul ăl mare şi printre consăteni mai umblau şi-acum poveşti despre isprăvile lui de surugiu. Neogoita dârzenie de odinioară din mâinile bunicului se grămădise pentru scurt timp în mâinile lui Nikolka, mâini noduroase, cu fire de păr pe dosul degetelor, tânjind acum după putere: ar fi vrut să îmblânzească şi să înstruneze, să mâne prin noapte o troică îndărătnică, de ar fi fost să înhame la ceatlău însăşi Rusia! Ce-i drept, Zavarihinii nu-şi pierdeau cumpătul nici în toiul beţiei – să nu credeţi că Nikolka îşi cheltuia ultimul ban; o bună parte din capitalurile sale Nikolka le cususe la brâu, iar încă jumătate pe atâta, împreună cu biletul de întoarcere, ascunsese pe furiş, să nu afle nici Pcihov, chiar în atelierul acestuia.

Cei din cârciumă îi ascultau cu luare-aminte îndemnul obraznic, trăgând întrebător cu ochiul spre Mitka, de parcă i-ar fi cerut acestuia încuviinţare... între timp, mesele fuseseră apropiate în aşa fel, încât să se închidă trecerea lăudărosului, dacă va voi s-o şteargă fără să fi plătit preţul îndrăznelii sale. Un flăcău înalt, hoţ autentic cu straie de meseriaş, se mutase la o masă de lângă Nikolka şi, tuşind, făcea semn şi celorlalţi să se apropie. Câte unii se grăbeau să dispară, prevăzând că petrecerea va avea un sfârşit tragic: cu toate acestea, cei dispuşi să rămână păreau a fi de patru ori mai numeroşi. N-apucă Alexei cel plin de pete, ajutat de un voluntar, să destupe nici prima duzină de sticle, şi iată că cei poftiţi se şi aşezaseră la mesele împreunate, aşteptând cu o ameninţătoare răbdare dispoziţiile şefului.

Paharul dintâi fu din nou oferit lui Mitka. Dar acesta clătină negativ din cap şi Nikolka, zâmbind, vărsă berea refuzată sub falsul palmier. Cineva murmură, un altul râse; contracţiile frenetice ale obrazului lui Nikolka se domoliseră cu totul.

— Hei, voi de colo... luaţi şi beţi! Alioşa, prietene, ia cheamă-] tu pe dumnealui, scriitorul, să se mai încălzească şi el pe banii lui Zavarihin... îşi mişcase doar puţin buzele arse, dar deodată îşi îndreptă umerii şi-şi repezi tot corpul înainte. Beţi, n-auziţi?!... repetă el rostogolindu-şi în cap ochii deodată întunecaţi. Beţi, fir-aţi voi ai dracului de moscoviţi!

Iar „moscoviţii" doar această poruncă aşteptau. Toate buzele se lipiră cu nesaţ de sticla groasă a paharelor. Şi iată că le goliră şi pentru a doua oară, iar destupătorii de sticle benevoli, înmulţindu-se, îşi făceau de lucru cu cine ştie a câta duzină de sticle, când deodată se auzi din spate un glas de femeie:

— Vine boierul! Boierul ăl mare!... Staţi!

Grupul din stânga se dădu în lături, făcând loc să treacă unui om în vârstă, greoi în mişcări şi cât se poate de jerpelit, care înainta cu paşi mărunţi, dezarticulaţi, spre Nikolka Zavarihin. Clătinându-se şi tremurând tot, neputincios şi şubred, nu din pricina abuzurilor din viaţa-i de demult, ci mai curând din cauza nenorocitei bătrâneţi de-acuma, a oboselii şi a totalei indiferenţe faţă de propria lui persoană, părea gata să se prăbuşească înainte în mersul lui repezit ca o fugă; deasupra gulerului din rips de-o culoare nedefinită îi tremurau obrajii, iar un pantof îl târşâia mai mult decât pe celălalt. Mai ieri încă întrupare a prosperităţii nobiliare, notă Firsov, părea acum un simbol al extremei decăderi, al dezamăgirii şi amărăciunii.

Ajungând lângă Zavarinin, se opri să-şi tragă răsuflarea, îşi făcu vânt cu un fél de şerveţel cu franjuri, hârşâi din picioare şi încheie toate acestea cu un zâmbet care, o dată cu dorinţa de a fi pe plac, exprima şi teama de a nu se alege cumva cu una după ceafă.

— Iată-mă-s, am sosit şi eu, fie-mi cu iertare... o duc cam prost cu inima! Mmm, îşi cam face de cap... explică el, gemând şi muşcându-şi vârful limbii. Dădu neputincios din mână, incapabil să găsească o glumă potrivită situaţiei. N-aţi fi dispus, stimate domn, să acordaţi o jumătate de rublă unui om necăjit?

— Pe ce chestie? se puse în gardă Nikolka, verificând printr-o neobservată mişcare a trupului dacă banii ce-i avea cusuţi la brâu mai sunt la locul lor.

— Nu te zgârci, negustorule! Nu ţi-a cerut mare lucru şi ai să vezi că boierul ăsta al nostru ştie să spuie tot felul de poveşti de pe vremea ţarului... JJneori mori de râs! îi şopti la ureche lui Nikolka un flăcău necunoscut cu o figură parcă uşor turtită. E fost moşier... Maniukin îl cheamă... Boier mare, fireşte. Pricepi? Nu sărăceşti dacă-i dai o juma de rublă, lua-te-ar dracu de ţăran! se burzului el, ca să fie mai convingător.

Urmă o tăcere penibilă, în care timp Maniukin, după ce bătu de câteva ori darabana cu degetele pe masă, încercă să-şi lege mai elegant cravata cu pistrui. Nikolka, încruntat, aştepta, neputându-se hotărî să facă această cheltuială cu totul fără rost, după părerea lui.

— Şezi mai bine şi bea cu noi, îl pofti p1 cam în silă, ocolind pentru orice eventualitate privirea boierului.

— Iertat să-mi fie, dar nu obişnuiesc să beau în timpul lucrului. Trebuie să-mi câştig existenţa, îl refuză delicat, dar hotărât Maniukin. Stomacul îşi cere dreptul zi de zi, trebuiesc bani de chirie... Şi-apoi, impozitele: sunt impozabil! Dar nu vă temeţi, nu vă cer decât o juma de rublă! îşi înclină uşor capul spre umăr, cu o expresie de răbdare şi totală dispoziţie de a fi de folos, pe măsura posibilităţilor sale.

— Asta-i meseria lui, înţelege, om cu mintea scurtă! se auzi ecoul vocilor supărate la împotrivirea lui Nikolka. Ba unul, mai cu osebire nerăbdător, sugeră cu glas scăzut celor aflaţi mai pe-aproape să-i tragă vreo două negustorului, ca să-şi bage minţile în cap. Nu sărăceşti de-i dai juma de rublă, iar dânsul mănâncă în sănătatea ta o ciorbă caldă şi-şi mai duce o zi traiul. E doar artist, un fel de artist... înţelegi?

Nikolka începuse să se încheie la haină, gata să-i înfrunte pe cei ce nu-i dădeau pace, dar dându-şi repede seama cât de izolat e locul şi cât de numeroşi adversarii, se lăsă înduplecat. Dibui prin buzunare tot mărunţişul de

aramă şi-l trânti pe masă, cu firimiturile de pâine cu tot, apreciind din ochi, fără altă socoteală, că sunt acolo vreo optzeci de copeici, dacă nu şi mai mult.

— Ce comandaţi să vă povestesc? se înclină Maniukin cu recunoştinţă, fără să se atingă însă de bani, de parcă ar fi aşteptat să se mai răcească.

— Hai, spune... Orice! Nu vezi că aşteaptă?!... sări ameninţător un cetăţean legat la falcă, ce se pusese serios pe băut berea lui Nikolka, vădit cu intenţia de a-l ruina pe afurisitul de nepman.

— Nu vă frământaţi, avem toată noaptea înainte... făcu Maniukin un gest rugător în direcţia apărătorului nepoftit. Comandaţi.

— Ce să comand? întrebă Nikolka, plimbându-şi privirea în jur.

— Am un vast repertoriu... se grăbi să-l asigure povestitorul.

De pildă, o povestioară destul de hazlie: cum era să înnebunesc de dragoste în frageda mea tinereţe. Sau plimbarea la Ţarskoe Selo, când învăţam la colegiu, cu trei dame d-alea, şi întorsătura soandaloasă pe care a luat-o toată afacerea. Sau despre cai... cum am venit de hac unei iepe turbate. Mai am în rezervă şi alte episoade, numai că n-o să le prea pricepeţi...

— Hai, dă-i drumul la aia cu iapa! alese în sfârşit Nikolka, strecurând priviri bănuitoare spre obrajii cenuşii, năpădiţi de barbă, spre mâinile linguşitoare şi nădragii ponosiţi ai boierului. Tare mi-s dragi caii... mărturisi el cu voce deodată schimbată, şi necunoscutul Mitka îi aruncă o privire fugară, cântărindu-l parcă.

— Fie şi asta... dacă doriţi! Ce-i drept, nu-i o poveste prea lungă, dar era să mă coste viaţa, îl preveni Maniukin, aşezându-se pe un scaun împins de cineva şi rătăcindu-şi, ca să se inspire, ochii prin încăpere.

Se întoarse înciudat spre un colţ unde se vorbea, ceea ce-l împiedica să se concentreze, şi cei de-acolo se potoliră pe dată. Refuză de asemeni cu un gest o ţigară ce i se oferise dintr-o parte.

— Nu notaţi nimic, nu dau voie să se ia însemnări!... strigă peste capetele tuturor Maniukin, adresându-se scriitorului, care tocmai se aşezase cu hârtiile lui la o măsuţă vecină. Nu vă este ruşine să-i luaţi unui sărman bucăţica de pâine de la gură?! Tăcu din nou. După felul cum îşi freca tâmplele şi chelia ca să-şi împrospăteze memoria, sau cum îşi netezea genunchiul cârpit al pantalonului ba într-un sens, ba într-altul, se vedea ce efort extraordinar trebuia să depună ca să-şi urnească din loc ruginita maşină a memoriei. Va să zică aşa... asta s-a întâmplat prea supusei dumneavoastră slugi pe vremuri, acum vreo patruzeci şi mai bine de ani, când niciunul dintre domniile-voastre nu era măcar venit pe lumea aceasta...

IV

Pâinea neagră a vieţii sale fără noimă, boierul Maniukin şi-o câştiga prin minciuni sau, mai bine zis, prin povestirea unor năzdrăvănii scornite, asemenea celor mai autentice episoade şi chiar celor mai scumpe amintiri pe care, la bătrâneţe, mai cu seamă după prăbuşiri amare în viaţa particulară sau politică, nici cei în cauză nu le mai cred. Seară de seară, Maniukin apărea cu o nedezminţită punctualitate aici, în această hrubă, în căutarea chefliilor dispuşi să-i ofere o jumătate de rublă pentru vreuna din năstruşnicele-i povestiri. Cei mai credincioşi clienţi şi-i recruta din rândul drojdiei sociale a capitalei, din rândul celor lunecaţi pe fundul vieţii: funcţionarii ce chefuiau pe banii statului, meşteşugarii care nu se trezeau din beţie până nu dădeau de fundul chimirelor, ori vreun hoţ ce petrecea în aşteptarea condamnării următoare. Maniukin minţea, minţea mereu, oând cu deznădejdea omului aflat la ananghie, când – dată fiind trecerea anilor – cu înflăcărarea unei mirări naive: lui, omului care cu chiu, cu vai ajunsese la mal, străbătând râul de foc al revoluţiei, trecutul îi apărea fantastic, întocmai aşa cum povestea. Nu căuta să se potrivească gusturilor grosolane ale celor ce-i făceau comanda şi puţini puteau preţui la justa lor valoare perlele şi înfloriturile inspiraţiei lui Maniukin; ascultându-l

cu interes, naivii se iniţiau în viciile, în tainele şi-n sardanapalica viaţă luxoasă a unei clase străine lor, zugrăvită chiar de un martor şi părtaş, atât de bine informat. Când vreun chefliu parvenit nu cruţa demnitatea lui Maniukin, toată această adunătură murmura şi făcea zid în apărarea – nu a artistului, nici a boierului, nici măcar a omului, ci a durerii pe care această epavă de om o purta în suflet.

— Aşadar, eram odată în trecere pe la un vechi prieten al meu, Balamut-Potoţki, la moşia lui de pe malul Dunării. Mi-amintesc că era o zăpuşeală tropicală şi vremea ameninţa a furtună. Maniukin trase aer în piept şi întreaga asistenţă strinse şi mai mult cercul în jurul lui, căutând să prindă cât mai bine – cu auzul, cu văzul, cu vreo atingere întâmplătoare – aventura povestită. Intru la el şi-l văd... mamă-doamne! Şedea pe terasă, plâns, prăpădit... Cu o mână îşi dădea pasienţă... cea de se cheamă „Alungarea moabiţilor!”... iar cu cealaltă se îndopa cu spumă de dulceaţă. în jur, puzderie de muşte! Era cât o butie de gras, ar fi meritat un premiu pentru obezitatea lui; a murit în ultimul război: s-a înscris în armată soldat prost, dar cum nu încăpea în tranşee, a fost nevoit să tot umble pe-afară şi, natural, l-au împuşcat...

— în plin, cu alte cuvinte? îl aţâţară glasuri.

— Harcea-parcea, praf l-a făcut! hârâi Maniukin şi scaunul scârţâi sub greutatea lui. Ne-am pupat noi... m-a umplut de dulceaţă, „înălţimea-ta, îl întreb nedumerit, ce ai de-arăţi aşa prost? Eşti cam vânăt la faţă!” „O nenorocire! îmi răspunde. Auzi, frate dragă, am cumpărat şi eu o iapă din herghelia lui Koribut-Daşkevici: culmea perfecţiunii, aur curat la culoare, copite – o frumuseţe, uşoară ca vântul... O sută treisprezece verste pe oră!...” „Cum îi zice?” îl întreb neîncrezător, că doar cunoşteam pe de rost toate pedigriurile şi de-aşa ceva n-auzisem. „Gribundi!” exclamă el şi iar pun-te pe plâns! Mi-aduc aminte şi-acum că mi-a udat de tot umărul. Leoarcă mi l-a făcut. „Se trage din vestitul armăsar chirghiz Bukei, zice. Ti-aminteşti? Ăla care a alergat la Expoziţia internaţională

de la Londra! Regele Eduard – minunat om!, suflet curat... — încântat de cum alerga, i-a dăruit un portret... Un portret emailat, cu nouăsprezece rubine albastre...” „Explică-te!” i-am strigat în cele din urmă. Nu mai puteam să rabd. „Iată, îmi răspunde, sunt şase săptămâni de când ne luptăm s-o îmblânzim. Degeaba! A sfâşiat până acuma cu dinţii trei frâie. Grăjdarului Andokutea, coreeanul, i-a sfâşiat burta, iar lui Vaska Efetov... îl mai ţii tu minte pe uriaşul acela de la cai? Ei bine, lui Vaska i-a rupt... asta... tot ceva din cavitatea abdominală!” Ascult eu – Maniukin se propti cu mâinile în şolduri – pufnesc în râs şi-l mingii pe Balamut al meu pe obraz. „Mare pezevenchi mai eşti, dragă conte, zic. Zău aşa, mare pezevenchi! Eu am pierdut aseară la cărţi jumătate din America de sud... cu toţi mustangii şi cu toţi cactuşii de-acolo, şi uite, nu plâng! Iar tu?!.. „

— Cum ai putut s-o pierzi? îngăimă neîncrezător Nikolka, ştergându-şi faţa de năduşeală şi strecurând priviri bănuitoare spre ceilalţi ascultători.

— Foarte simplu, la bacara poloneză! Pac, pac, pac. Eu aveam o damă, el un as! Poftim, zic, a dumneavoastră e America. Drept să-ţi spun, o lună-n cap mi-a trebuit s-o pierd toată, că-i mare a dracului! ripostă Maniukin şi porni în galop mai departe, nebuneşte. „Iar tu, pezevenchiule, boceşti pentru o iapă? Ia nu te mai smiorcăi! Eşti membru al Clubului cavalerilor de Malta, faci parte din Consiliul de Stat şi din câte altele şi verşi lacrimi ca dintr-o saca!”L Trebuie să vă mărturisesc un secret, şi anume că, de la vârsta de unsprezece ani, toată ziua bună ziua eram pe hipodrom, la cursele de galop; jocheii, geambaşii, ţiganii – toţi mi-erau prieteni... prieteni buni, din copilărie! Ador caii frumoşi şi... femeile focoase. Noi ăştia, neamul Maniukin;lor, suntem cu toţii daţi dracului. Bunicul meu, Anton, în anii tinereţii, făcea la Paris nişte trăsnăi, de îngheţau apele! Într-o zi a înhămat la landoul lui patruzeci de ţărani iobagi, a instalat în landou un sicriu în carouri ecosez, iar el, călare pe sicriu, cu joben în cap, cu fundă de crep, s-a plimbat aşa prin oraş patru zile şi patru nopţi. În

faţă cazacii, un detaşament întreg, de prin părţile Iaikului[2], ziceau de zor din trişte, iar în spate, să vedeţi, opt indieni, d-ăi vărgaţi. Prefectul de-acolo, bineînţeles, făcea spume la gură...

— Sunt şi din ăia vărgaţi? întrebă Nikolka, bănuind că toţi potlogarii ăştia s-au vorbit să-şi bată joc de el...

— îi comandase special pentru asta din Republica Dominicană. Patru au murit pe drum, în cala vaporului, de meningită ecuatorială autentică... Ei, tare s-a mai înfuriat atunci afurisitul de prefect. Zice: „Măi, Antoane, îţi baţi joc nu numai de ospitalitatea noastră franţuzească, dar şi de sentimentele religioase universale, pentru care faptă sunt obligat să te trimit la muncă silnică pe viaţă!" Bunicul râdea. râdea!... Doar fusese favoritul împărătesei Ecaterina, îi ţinea locul lui Potemkin, când avea liber. „O să pun, l-a ameninţat el, pe Montblancul vostru tâmpit un trio-cvadro-bilion de ocale de praf de puşcă şi-am să-i dau foc, să bubuie întru slava firii noastre ruseşti!" A trebuit să aranjeze bătrâna lucrurile, prin mijlocirea papei de la Roma: cât pe ce să izbucnească războiul...

— Dar cu iapa cum a fost? întrebă Nikolka, trecându-şi limba peste buze. începuse să prindă gust de ascultat povestea.

— Când am auzit eu de iapa aceea, am şi luat foc: nimic nu-mi place mai mult decât să îmblânzesc monştri dintr-ăştia infernali! „Adu-l încoace, strig, pe ducipalul tău... I-arăt eu lui, să mă ţină minte!" Maniukin îşi roti ochii în cap cu o expresie sălbatică, prefăcându-se că, într-adevăr, îşi suflecă mânecile. Lui Balamut al meu nu-i venea să-şi creadă ochilor. O chemă pe nevastă-sa: „Maşa, îi şopteşte, uită-te bine la neghiobul ăsta... Nemaipomenit! Vrea, auzi, s-o îmblânzească pe Gribundi!" Şi-unde începe nevastă-sa să se roage de mine să renunţ... Trebuie să vă spun că era cea mai deşteaptă femeie din Europa, de o bunătate îngerească; atâta doar că la înfăţişare, ca să zic aşa, nu era din cale-afară de frumoasă.

— Am avut şi eu fericirea s-o întâlnesc pe această

2 Iaik — vechea denumire a fluviului Ural.

doamnă la Petersburg... interveni glumeţ Firsov, nădăjduind să câştige astfel bunăvoinţa povestitorului.

— Cheltuia mult cu binefacerile. Avea totdeauna la scară o droaie de scriitoraşi d-ăi proşti, în carouri... ripostă pe loc Maniukin în râsetele asistenţei, iar lui Firsov îi rămase vorba în gât... Şi se rugau, cum zic, Maşa şi cu bărbatu-său de mine, în genunchi mă rugau să renunţ: „Fie-ţi milă de patria noastră, scumpule!”... în mine parcă intraseră toţi dracii: „Aduceţi-mi o şa, zbieram, şi vă arăt eu vouă cea de a opta minune a lumii!” Mi-am făcut loc prin mulţime, pentru că trebuie să vă spun că se adunase acolo o omenire întreagă, au venit în galop chiar din judeţul vecin! Ploua cu găleata, dar cine avea ochi să observe ploaia? Deodată aud un zgomot surd, ca din străfundul pământului... Şaişpe inşi, toţi unul şi unul, aşa, cât casa. o aduc pe Gribundi în ham de fier şi legată peste ochi cu trei rânduri de saci; dar tot m-a simţit, jivina, încă de departe, şi necheza atât de jalnic. „întoarceţi-o cu botul spre mine!” le-am arătat din ochi slugilor. Au întors-o! „Scoateti-i sacii de pe ochi, voi, care sunteţi mai aproape!” I-au scos. Mi-am făcut semnul crucii... Şi-odată-l văd, pe cine credeţi? pe Andokutea, coreeanul. Se uita de după pom, ticălosul! Abia ieşit din spital, pansat la burtă, dar rânjea la mine! Mi-am luat în gând rămas bun de la prieteni, de la sfântul soare – şi, dintr-o săritură, zdup în şa!... Am făcut chiar „foarfeca”, mi-amintesc: un vechi obicei de cavalerist. Dau eu pinteni, nimic: se scutură ca un măgar bătrân! Balamut al meu se făcuse galben de spaimă şi stătea în faţa mea ca îmbrăcat în giulgiu. Eu, dimpotrivă... Aşa-s eu, fire curioasă: cu cât e mai mare primejdia, cu atât mă simt mai liniştit în sinea mea. Deodată se aşterne în mine, fraţilor, o linişte rece, încât până şi ploaia îngheaţă şi se rostogoleşte de pe umerii mei ea măzărichea, ca alicele numărul şapte. Şi deodată... Maniukin îşi trase foarte pitoresc capul între umeri. Deodată Gribundi a mea sare, şi de şapte ori se dă peste cap în aer! Şaua ii ajunsese pe burtă, spuma curgea ca din sticla aia de bere şi sălta mereu din spinare... „Doamne,

Dumnezeule! mă gândeam ca prin ceaţă. Cine dracu m-a pus să umblu după gloria asta?” O croiesc mereu cu harapnicul şi strâng frâul atât de tare înfăşurat pe mână, încât curgea dohotul pe mănuşile albe: nimic! Strângea şi ea, a naibii iapă, zăbala între dinţi, îşi culca urechile pe spate şi zbura, cu ochii daţi peste cap, drept spre prăpastie, un hău înspăimântător, adânc de o sută patruzeci şi trei de stânjeni! Venea de-acolo ca o adiere de nefiinţă, în zare Dunărea albastră, la orizont gurile ei, vedeai chiar cum pătrundeau în ele corăbiile de pe mare... Şi deodată mi-a făcut vânt!... Maniukin încleştă degetele, cu un geamăt, pe marginea fotoliului şi rămase în această poziţie câteva clipe ca să demonstreze cum s-au petrecut lucrurile. Mai târziu s-a văzut că m-am lovit în cădere de-o stâncă, mi-a zburat jumătate din tigvă, dar la început nici nu mi-am dat seama. Mi-aduc aminte numai de nişte căţei verzui care se tot roteau în mintea mea întunecată. Noroc că am căzut într-un cuib de vulturi! Când mi-am venit în fire, ce să văd: soţii Potoţki coboară spre mine pe o frânghie ca alpiniştii. „Mai trăieşti, îmi strigă, scumpul nostru prieten? Ai scăpat cu viaţă, Serioja?!”,.în viaţă, răspund cu glas stins. Cam nărăvaşă iapa, dar la galop, ai dreptate, e minunată!...” Ei bine, au adunat ei ce mai lipsea din mine, au turnat peste ele nişte colodiu ca să se lipească totul la loc...

Maniukin se opri puţin, să-şi tragă sufletul, şi, pentru a mări impresia produsă, se pipăi în fugă, vrând parcă să se convingă că-i întreg, apoi îşi şterse năduşeala de pe frunte şi-şi plimbă pe furiş privirea peste chipurile ascultătorilor săi, ce exprimau mai curând jenă decât simpatie. Nu degeaba Alexei cel plin de pete îi şoptise la ureche lui Firsov că acum o jumătate de an povestirile lui Maniukin erau dacă nu mai acătării, în orice caz parcă rnai adevărate. Nimeni nu se mai uita în ochii artistului, iar acesta îşi dădea el însuşi seama că, pe zi ce trece, acest câştig al lui aduce tot mai mult a pomană. Numai Nikolka dădu să râdă de păţania îmblânzitorului ghinionist, dar se opri scurt, uimit de tăcerea ce se aşternuse.

— Depinde peste ce cal dai, oftă unul din ascultători, numai şi numai ca să-i vină în ajutor povestitorului. Uneori nu te adună nici cu fărăşul! N-ai ce pune în sicriu!

— Ca să-l domoleşti, trebuie să-i arzi un pumn între urechi, spuse sfătos Nikolka şi toţi ceilalţi îi aruncară priviri ciudat de atente. Mi s-a întâmplat şi mie o dată un caz cam la fel, şi când i-am ars un pumn calului, a căzut pe picioarele dinainte...

— Tu eşti croit altfel, eşti mai voinic. Şi-apoi boierul îşi cam pregăteşte catrafusele pentru lumea cealaltă, pe când tu, dimpotrivă, ai să trăieşti mult şi bine, pân' te-o pândi vreun tâlhar ciupit de vărsat de sub vreo podişcă, să-ţi facă de petrecanie... spuse cu alintare şi ură în glas hoţul cu faţa turtită, adăugind încă o vorbă neînţeleasă, pe care ceilalţi o întâmpinară cu o nestăpânită explozie de veselie. Şi-acum, negustorule, de despărţire, ia să-i mai dăruieşti boierului o rublă din mărinimia ta, să-i fie de îmbărbătare. Apoi, dă-i drumul, că-i bătrâior şi-i timpul să meargă la culcare...

Acest îndemn, deşi rostit încet de tot, suna mai degrabă a poruncă. Nikolka, încrâncenându-se, se grăbi să treacă pe poziţii de apărare.

— Nu, n-am nevoie, lăsaţi... refuză Maniukin, apărându-se de peste tot eu palmele.

— Ho, boierule, nu te mai agita atâta că te descleiezi, îl întrerupse cel ce-şi asumase rolul de staroste scandalagiu. E vorba de tine, dar nu tu eşti cu pricina. Hai, negustorule, nu ne mai ţine în loc. Fă mătăluţă aşa cum cere societatea!

— Ce nevoie are caraghiosul ăsta? Las-că-i ajunge şi-o juma de rublă, că tot o bea... Dacă ar fi să arunci banii chiar aşa, în vânt, unde ajungi? răspunse arţăgos Nikolka.

Cele două părţi se enervau acum reciproc: una din ele nu mai putea suferi expresia neclintitei puteri ţărăneşti şi-a prosperităţii ce părea blasfematorie în acele timpuri de restrişte; pe Nikolka, dimpotrivă, îl înfuria deprinderea orăşenilor, încă o dată manifestată, de-a dispune de munca şi averea lui. Numai Maniukin, rămas între ei, îi mai

împiedica pe cei doi să se încaiere.

— Nu ştiu ce te-a supărat, cetăţene, de mă faci caraghios... începu acesta cu locacitatea-i de bătrân sensibil, apăsându-şi buza cu degetul, să nu-i mai tremure; se vedea că nu-i încă îndeajuns de bine deprins cu noul său rol, de măscărici al statului rusesc... Chiar dacă. de nevoie, am ajuns să-mi scot la mezat biografia, continuă el, credeţi-mă că nu m-am vândut dumneavoastră cu măruntaie cu tot; eu comanda v-am îndeplinit-o întocmai după cum mi-aţi poruncit. Şi care-i principalul? Să fie marfa curată! Şi este! Tot ce v-am! spus, întocmai *aşa* s-a întâmplat... iar dacă nu vi s-a părut îndeajuns de hazliu, apoi nici în realitate n-a fost mai hazliu de-atâta.

Dar, mă rog, nu-i nicio supărare... nu v-a plăcut, luaţi-vă pomana înapoi...

Ca să scoată bănuţii daţi de Nikolka, îşi ridică pulpana hainei şi începu să-şi deşerte buzunarul, plin doldora cu toate cele. Scoase mai întâi ceva ce-a fost o dată o batistă, o bucată de peşte în aspic învelită în ziar umed, şterpelită de undeva... Dar în aceeaşi clipă Firsov, care-şi făcuse loc prin mulţime, îl scutură de umăr.

— încetează! Nu te mai umili în faţa acestui bădăran, îi şopti el poruncitor la ureche. Ţine-ţi banii, câştigaţi prin muncă cinstită, şi pleacă până nu se-ntâmplă cine ştie ce. Ia lăsaţi-ne să trecem!

îl trase pe Maniukin afară din cercul de oameni, îi îndesă pe cap căciula, culeasă de pe jos de Alexei cel pătat, îl înfăşură pe bătrân la gât cu propriul său fular şi, având anumite intenţii cu el, îl târî pe scară în sus, spre ieşire. Cei rămaşi îl petrecură pe scriitor cu o ironică bunăvoinţă, care-i prinse cât se poate de bine mai târziu, în activitatea lui viitoare.

îndată după plecarea lor izbucni scandalul.

— Şi-aşa, negustorule, te pricepi de minune să dai la cap celui înfrânt!... Mă mir că nu l-ai călcat pe bătrân în picioare! observă provocator un alt flăcău cu părul inele şi privirea pătrunzătoare, arătându-şi dintr-o sclipire un dinte de aur, semn de supremă eleganţă, după moda

delicvenţilor de drept comun. Se vede treaba că ai putere prea multă, de nici nu ştii la ce s-o foloseşti.

Până în clipa aceea, necunoscutul Mitka nu se amestecase nicicum în schimburile injurioase de cuvinte; după cum trăgea cu coada ochiului spre uşă şi se uita mereu la ceasu-i scump, ca şi blana, se vedea bine că aşteaptă pe cineva. Ultimele cuvinte ale cârlionţatului însă, care sunaseră ca un semnal, reluat în cor de celelalte voci, îl treziseră din amorţeală.

— într-adevăr, prietene, de ce l-ai jignit pe boier? strecură el printre dinţi, uitându-se undeva în gâtul lui Nikolka, la gulerul brodat al cămăşii. Dacă a păcătuit el prin câte ceva, apoi şi-a primit osânda cu vârf şi-ndesat. Gata socoteala. Iar tu trebuie să râzi de plânsul altuia?

— Ia nu-i mai lua apărarea! se răsti Nikolka, jignit de tonul moralizator al celuilalt. Ori ăi fi şi tu tot d-ăia! Ai uitat că boierii ne-au supt sângele, apărătorule?

— Ce sânge ar putea să sugă cineva dintr-un porc ea tine?! chicoti careva mai într-o parte. S-ar îneca!

— Se vede treaba că nu ţii la sănătatea ta, dacă vii într-un loc ca ăsta să faci scandal, zâmbi Mitka drept răspuns la obrăznicia ţăranului. Crezi poate că, dacă ai crescut atât de mare, nu-ţi poate veni nimeni de hac?

— Ia vezi că nici eu nu-s dus la biserică! rânji Nikolka, mişcându-şi umărul amorţit de încordare. Pe mine mă poţi gâdila de patru ori, dar a cincea oară să nu-ncerci, că te gâdil eu de nici muma care te-a făcut nu te mai cunoaşte! De mine să nu te legi, auzi!?

Desigur, nu numai ţăcănitul de Maniukin stârnise furtuna. N-ar fi ajuns ei până aici, dacă n-ar fi existat celelalte motive, ascunse, de ceartă. Fapt este că, în cercul oamenilor daţi la o parte să facă loc, doi inşi se şi înfruntau acum, ochi în ochi şi carne împotriva fierului. Părea că se mai întâlniseră ei, nu o dată, că pe Mitka îl măguleşte gândul că-i va fi dat să doboare la pământ un asemenea uriaş, şi se mai părea, de asemenea, că pe Nikolka măreţia ameninţătoare a adversarului său îl îmboldea la această luptă corp la corp. De data aceasta, doar o remarcă

dispreţuitoare a lui Alexei cel plin de pete mai amână puţin începutul încăierării:

— O fi vândut în piaţă vreunuia de-ai noştri o căruţă de cartofi putrezi şi-acu face pe grozavul! Cică se simte-n bani! I s-a făcut de palme cetăţeanului... mormăi el în spatele tuturora, scuturând în neştire cu şervetul masa rămasă neocupată după plecarea lui Firsov. Halal chefliu, Doamne iartă-mă... La o rublă se zgârceşte. când e vorba de o faptă creştinească...

Aluzia făcută în treacăt şi de sus cu privire la nimicnicia banilor ţărăneşti îl făcu pe Nikolka să sară ca ars, iar o bucată de pâine călcată în picioare i se păru întruchiparea pângăririi cu tot dinadinsul a muncii sale cinstite. Simţind că s-a încins, se descheie la cojoc şi, pregătind parcă terenul pentru încăierare, împinse masa mai la perete, astfel încât o parte din vase şi paharele aflate mai la margine căzură pe rumeguşul bătătorit de picioare.

— Veniţi încoace, voi ăştia, dacă vă dă mâna! zbieră Nikolka, şi pe faţa lui, deodată suptă parcă de toată puterea concentrată în el, se aşternu o paloare. Câţi pirpirii din ăştia, care se vând la kilogram, vor să-mi ţină piept mie, lui Nikolka Zavarihin, hai? Vreţi să-mi scoateţi rubla aceea pe nas! Hei, tu! uită-te-ncoace, că doar cu tine vorbesc! i se adresă el lui Mitka, fluturându-şi mâna prin faţa lui ca să-i atragă atenţia. Să nu batjocoreşti banii noştri ţărăneşti, că-s munciţi, miros a sudoarea noastră! Cârlionţatul de colo, uite la el! are un dinte în gură de arde ca soarele... iar la noi, cu aurul acela un sat întreg ar petrece la nuntă şi-ar rămâne şi pe-a doua zi ca să se dreagă! Habar n-aveţi voi cum se scoate pâinea! Să vă văd cum ardeţi cărbuni cu cincisprezece ruble şaizeci de metri cubi, treisprezece nopţi şi treisprezece zile fără să închideţi ochii, să mânuiţi toporul în pădure, şi-atunci să vă aud. N-ai fost nici tăietor la pădure, nu-i aşa? Cu toporul ori cu fierăstrăul!... N-ai lucrat la traverse plătit cu câte douăzeci de copeici pe schimb! Ia să vii la noi, la pădure, tovarăşe, să câştigi şi tu rubla ca mine, şi pe urmă să-mi ţii

mie predici! Şnapani ce sunteţi!...

Se aşternu o linişte ameninţătoare, ca pe-o pajişte când vijelia trece foşnind peste iarba necosită. Se uitau toţi ţintă, dar nu la Zavarihin, a cărui soartă în linii mari cam fusese hotărâtă; furişau priviri de mânie spre Mitka, aşteptând nu un semnal, ar fi fost prea mult, ci doar un semn din sprinceană, să-l sfârtece cu o duzină de cuţite pe intrusul care-i jignise. Dar Mitka zăbovea, ascultând îngrijorat, de parcă s-ar fi îndoit de ceva care mai ieri pentru el era încă neîndoielnic. Şi totuşi, n-ar fi avut parte Pcihov să-şi mai vadă în seara aceea nepotul, întârziat la chef, de n-ar fi intervenit în învălmăşeala acelei seri o persoană, cea din urmă înainte de închiderea localului. Sosirea ei nu putea fi asemuită decât cu o adiere binefăcătoare a zefirului în zăpuşeala întunecată a unei hrube... Deodată, de parcă nici n-ar fi fost ceartă, uimit ca sălbaticii în faţa unei minuni, cu un cap mai înalt decât cei din jur, cu pumnii strânşi, Nikolka îşi aţinti privirile asupra fetei care abia coborâse din stradă, pesemne tocmai aceea pe care o aştepta adversarul său. La vederea lui Mitka, un zâmbet lumină chipul ei drăgălaş, puţin cam tras de oboseală; iar după felul în care se lumină şi el la faţă, îşi dădură cu toţii seama că fata e chiar sora lui. Numai sosirea unei surori te poate bucura astfel, doar din ochi. Altfel, la prima vedere, n-aveau nimic comun ca înfăţişare: fata părea o muncitoare. Paltonul ei modest era oarecum înfrumuseţat de-o blană scumpă, pufoasă chiar şi pe-o vreme rea ca aceasta, iar privirea ochilor aşezaţi puţin pieziş şi plini de-o copilărească lumină albastră, o privire parcă un pic vinovată, care-ţi mergea la inimă, dădea întregii ei făpturi o fermecătoare căldură. Nu era frumoasă, dar câştiga mult la o cercetare mai atentă; îţi tresărea şi mai puternic inima când observai sprâncenele ei negre, îmbinate la rădăcina nasului, în care străluceau acum fulgii topiţi de zăpadă.

— Uite, am venit şi eu... Mă aştepţi de mult, Mitea? întrebă ea cu o voce limpede, deschisă.

Simplă în purtări, vorbea tare, de parcă n-ar fi fost

nimeni în jurul ei; astfel toată lumea află într-o clipă că scăpase de-o oră de la circ, dar rătăcise îndelung prin Blaguşa şi probabil că nici n-ar fi nimerit drumul pe viscolul ăsta, dacă Stasik nu s-ar fi oferit s-o conducă; o aştepta acolo sus, în stradă. Luându-l pe Mitka de braţ, se grăbi să iasă împreună cu el şi, după felul uşor şi degajat în care se mişca, se văzu din nou că, contrar fratelui ei, n-avea absolut nimic de ascuns oamenilor. N-apucă să se risipească tăcerea respectuoasă ce le însoţise plecarea, când Nikolka, plătindu-if din fugă lui Alexei cel plin de pete, se şi repezi în urma lor; părea că însăşi soarta îi făcuse în treacăt semn s-o urmeze. Şi tocmai această grabă suspectă, chemând batjocuri, îl scăpă de „chelfăneala" pe care ceilalţi i-o pregătiseră.

îi găsi pe cei trei sus, în faţa cârciumii, şi rămase un timp deoparte, cu capul descoperit, neputându-şi lua ochii de la sora lui Mitka. Deodată, ascultând de aceeaşi persistentă chemare lăuntrică, făcu un pas înainte.

— Nikolai Zavarihin... se prezentă el încet şi fata păru să înţeleagă că o făcuse numai şi numai de dragul ei.

Toţi trei, inclusiv Stasik, înalt şi puternic, zâmbiră fără să vrea la vederea acestei îndrăzneli de flăcău cu chef, năzdrăvane şi totuşi atrăgătoare.

— Ei lasă, lasă. Te-ai cam afumat, flăcăule... Se mai întâmplă, rosti Mitka sever, stăpânindu-se în faţa surorii sale, şi-l îmbrânci uşor în umăr. Altă dată să nu te mai joci cu moartea... Du-te şi te culcă!

Cei trei plecară, iar Zavarihin rămase locului, plin de-o admiraţie neîncrezătoare faţă de cea care plecase. Abia atunci când felinarul de la intrarea tavernei se stinse, tresări şi se dezmetici puţin din beţie. Era timpul să-şi ia tălpăşiţa, până nu vor prinde de veste cunoştinţele lui trecătoare că-i singur în strada pustie. De altfel şi lapoviţa, transformată într-o ticăloasă zloată de iarnă, ca şi picurul tot mai insistent de pe acoperişul ruginit îl mânară spre casă. Porni spre atelierul unchiului din mahalaua Blaguşei, păşind pe caldarâm de-a dreptul prin zăpada topită, şi pâslarii lui pătrunşi de apă al naibii mai pleoscăiau prin

întuneric. Purta în minte imaginile celor două femei: cea de dimineaţă se lupta cu cea văzută seara. Prima îi fusese apropiată fiindcă o văzuse plângând, cealaltă pentru zâmbetul ei. Uneori se contopeau într-una singură, ca două jumătăţi ale unui măr tăiat. Se simţea într-o captivitate dulce şi de nădejde... Era gata să se întoarcă fără părere de rău la el, la ţară, ca după ce va prinde acolo puteri noi, să pornească iarăşi asaltul fortăreţei mult râvnite.

V

Domnul Maniukin îşi avea cămăruţa sus, la etajul patru al clădirii în subsolul căreia se afla taverna. Ca să treacă în fugă de la o intrare la alta, nu merita nici să-şi pună paltonul. De altfel, Maniukin nici n-avea palton. Ceea ce numea el palton era o scurtă vătuită de soldat, rămasă din anii războiului civil; spunea în glumă că paltonul lui e căptuşit cu blană de purice, ceea ce corespundea întocmai întregului stil de viaţă al lui Maniukin. Ora fiind înaintată, niciuna din ferestre nu mai era luminată şi, oricât s-ar fi chiorât Firsov, n-ar fi reuşit să distingă pe faţa lui Maniukin nimic deosebit, care să merite a fi însemnat în carneţelul lui.

— Numai o clipă am să vă răpesc! îi şopti rugător, aţinându-i calea. Înălţându-şi capul acoperit de căciula cu clape, bătrânul aştepta nedumerit pe loc. N-am să vă reţin... Daţi-mi voie să mă prezint: Firsov... Nu mi-aţi întâlnit numele în ziare? întrebă el, abia după ce îşi dădu seama că auzul acestui nume n-a produs nicio impresie asupra interlocutorului. După câte ştiu, aici locuiţi, la numărul patruzeci şi şase. O împrejurare cât se poate de importantă pentru problema ce mă preocupă! Numai să nu credeţi că am cine ştie ce intenţii... sau vreun gând ascuns... Ca să-i alunge lui Maniukin îndoielile, risipea pumni de asigurări, din care reieşea că, deşi literat, este totuşi un om cât se poate de cumsecade şi n-are să înşele pentru nimic în lume pe cel ce-i acordă încredere!

— Cam suflă vântul, iar eu sunt bătrân... ridică Maniukin înfrigurat din umeri, acoperindu-şi gâtul cu palma. Pe un timp ca acesta tocmai bine poţi prinde o

congestie. Dumneavoastră... stimabile, spuneţi, vă rog, mai repede ce doriţi!

— Ei, nu, asta nu se poate aşa, deodată!... Ce-ar fi să urcăm... ştiţi... în casă? arătă Firsov cu degetul în întunericul scării, de unde veneau adieri umede de piatră rece. Am putea sta puţin împreună, să golim o sticluţă de vin bun: mi-a mai rămas una în buzunar. Şi, repet, să nu credeţi că-s unul din ăia... Hotărâţi-vă! Alegem un colţişor discret şi vorbim ca de la om la om, ştiţi, cum obişnuim noi, ruşii. E momentul cel mai potrivit pentru o convorbire interesantă: miez de noapte... străvechii piloni ai civilizaţiei scârţâie în bătaia apelor ce cresc şi simţi nevoia să te apropii de cineva, să te încălzeşti şi să-l încălzeşti...

— Eu să încălzesc? Pe dracu!... De fapt n-aş avea nimic împotrivă, numai că nu se poate. Facem gălăgie. Vedeţi, colocatarul meu... începu Maniukin, gata-gata să cedeze ispitei.

— Ce-i cu el? E bolnav, nervos ori o fi vreunul din cei care menţin ordinea? se interesă Firsov, deşi cunoştea prea bine, dinainte, fiecare locşor ocupat de locatari în imobilul cu pricina.

— Da de unde!... dădu din mână Maniukin. E cel mai mare ticălos al vremurilor noastre. Dacă-i administrator al casei, se crede ditamai luptătorul pentru dreptatea universală şi mai ştiu eu ce prieten al omenirii... O anecdotă *mai aşa* dacă-i spui şi-i place, se duce la closet să râdă... şi trage apa să n-audă cineva, să nu-l surprindă cu ceva omenesc. Trebuie să te fereşti de el ca de dracu! Fostul boier tăcu, în aşteptarea efectului produs asupra celuilalt, dar Firsov, de parcă n-ar fi auzit nimic, continuă să insiste până ce Maniukin înclină docil din cap. Să mergem atunci... Ce-aveţi acolo în sticluţă?

— D-ăl roşu, nişte vestigii ale imperiului... Se vinde pe sub mână. Dintr-o pivniţă princiară... Şi-i arătă o sticlă învelită în hârtie.

— Bun... Daţi-mi-o s-o duc »eu. Doamne fereşte, să n-o spargeţi cumva pe întuneric. Scara e cam paradită, iar administratorul face economii la becuri, zice să nu se fure

cumva...

în liniştea deplină a nopţii şi-a somnului altora, suiră prin întunericul rece şi umed al scării. Mirosea a var proaspăt şi-a ud de câine. Printr-un geam spart pătrundea suflarea vremuielii de-afară. Lui Firsov i se păru o clipă că o stea a tremurat, apoi s-a ascuns. Şi cu toate că n-a fost nicio stea, nici n-avea de unde fi, o ţinu minte şi-o strânse ca în pumn, deoarece pentru o stea avea un loc pregătit dinainte în povestirea-i încă nescrisă.

— Cu voia dumneavoastră, să-mi trag puţin sufletul! se opri Maniukin pe palierul etajului al treilea, şi gâfâind se rezemă de balustradă. Ce prăpastie neagră!... Parcă te tot atrage. Jos de tot e mai fără primejdie: n-ai unde să mai cazi! întunericul predispunea la confidenţe.

— Locuiţi cam sus! îi ţinu Firsov isonul, cu simpatie.

— Mai avem un etaj... îi comunică în şoaptă Maniukin, şi pasul lui poticnitor se auzi iarăşi hârşâind pe trepte.

în întunericul de pe ultimul coridor, Firsov îşi şterse ochelarii, căutând să prindă cu urechea foşnetele bizare produse de gazda care se oprise la doi paşi de el, în beznă.

— Mă descalţ... explică Maniukin, prevenitor. Am o înţelegere cu colocatarul.

— Să mă descalţ şi eu? întrebă musafirul.

— Nu-i nevoie, aveţi galoşi!

Maniukin îşi lăsă oaspetele pe întuneric într-o odaie din fund, vecină cu a lui şi neocupată încă, după reparaţiile făcute, apoi aduse două scaune simple, fără rezemătoare, şi o lămpiţă de gaz. La lumina fumegândă ce răzbătea cu greu prin sticla afumată se putu vedea că făcuse rost şi de ceştile necesare pentru trataţia făgăduită.

— M-am lăsat ispitit de vinul dumneavoastră... Ce să-i faci? Am început să abuzez de acest mijloc de uitare de sine... mărturisi el deschis, aşezându-se pe un colţ al unui scaun şi aşternând un ziar peste celălalt, pe care-l oferi vizitatorului. Despre ce doriţi să vorbim? Despre Rusia cred că s-a spus cam tot ce era de spus!

Firsov examină din ochi odaia goală, un cub cu două

ferestruici, proaspăt văruit, pustiu ca o piaţă noaptea; mirosea a clei, băltoace albe de var se uscau pe podea. Prin oberlihtul deschis pătrundea umezeala de-afară, prevestind răceli, pe perete se înălţau şi coborau mereu două umbre caraghios deşirate: lampa fusese pusă de-a dreptul pe podea. În timp ce vizitatorul, deschizându-şi cu pocnet uşor portţigaretul, se apleca spre lampă să-şi aprindă ţigara, Maniukin îl cercetă pe furiş. Capul lui Firsov părea să fie totul numai fruntea, atâta dârzenie se ghicea în ea; de sub streaşina sprâneenelor priveau nişte ochi uşor bulbucaţi, nu prea binevoitori, care te dezbrăcau parcă. Firsov se scărpină sub bărbie, pe gâtul acoperit de o barbă creaţă, şi suflă un prim fum de ţigară.

— După cum aţi avut prilejul să ghiciţi încă de jos, de la restaurant, mă ocup eu descrierea, într-o formă pe cât posibil mai artistică, a oamenilor, a obiceiurilor şi-a vieţii lor... precum şi toate celelalte ce se îngăduie a fi descrise. Scuzaţi-mă, să închid numai gaura aceasta spre nefiinţă. Se îndreptă spre fereastră şi-n clipa următoare trase o înjurătură: Uf, după ce că-i sus, de n-ajungi la ea, nici geam n-are, fir-ar a dracului! Reuşind totuşi să astupe oberlihtul cu un ziar, se aşează iarăşi. Aşadar, sunt scriitor... Mi se reproşează că privesc prea stăruitor lucrurile, în sensul că umblu să aflu rădăcinile ascunse ale omului, să cunoasc deşeurile istoriei şi comorile toate, nu numai cele ce-s păstrate în vitrine, pentru expoziţii, ci şi cele de găsit numai în tăinuitele cămări ale civilizaţiei şi culturii. Pentru mine, orice om îşi are un neguleţ al său personal şi intim, prin care se deosebeşte de ceilalţi, şi tocmai acest neguleţ nu-l lasă să se contopească într-o singură plămadă, ca să zic aşa, mişcătoare... Asta mă interesează pe mine, neguleţele. Şi cum negii se văd îndeosebi când omul e în pielea goală, de omul despuiat mă ocup eu, prea stimate... stimate...

— Cândva lumea îmi zicea Serghei Ammonâci... tresări Maniukin, oprindu-se din turnat în ceşti vinul adus de musafir. De omul despuiat... Aveţi dreptate, şi eu sunt un om despuiat...

Obosit cum era, se ghemuise pe scaun, parcă lepădat acolo, la întâmplare; lumina gălbuie a lămpii îi sublinia crud toate cutele obrazului, răboj de nedezminţit al pătimirii lui şi-al lipsurilor îndurate. Dar pe Firsov nu-l interesa decât cea mai recentă din aceste cute, unilaterală şi adânc săpată ca o tăietură; coborând de la rădăcina nasului spre colţul gurii, această linie a supremei dezamăgiri omeneşti părea să le anihileze pe toate celelalte.

— Nu ştiu cum să vă explic mai bine gândul meu... Omul nu ni se prezintă niciodată în forma sa iniţială şi pură, ci întotdeauna 6ub un anumit aspect ornamental, ca să zic aşa... Firsov căută stăruitor cuvântul potrivit, metafora cea mai potrivită... Aşa, un fel de perdeluţă pentru acoperirea amănuntelor înnăscute... Şi-această perdeluţă câteodată-i făcută din stambă simplă, alteori cusută-n fir de aur, fireşte în sensul tradiţiilor, al obiceiurilor, în sfârşit, al ideilor. Iar omul acesta despuiat este tocmai omul lipsit de orice artificiu, de orice adaos. Uite, vezi, de-aceea e revoluţia noastră cea mai binefăcătoare dintre toate, fiindcă a smuls de pe noi acest artificiu, acest ornament învechit şi care nu mai e bun de nimic, o zdreanţă, care nu mai ţinea nimănui de cald... Mai cu seamă în nopţile înstelate! De aceea, aş vrea să aleg un om, de probă, şi să-l compar cu el însuşi peste vreo treizeci de anişori! Să-l văd atunci ce ornamente noi va purta. Aţi dorit să obiectaţi ceva?

— Nu, n-am nimic de obiectat, îl linişti Maniukin. Voiam numai să vă rog să nu vorbiţi aşa de tare, că se trezeşte colocatarul! Făcu un semn cu capul spre peretele de seânduri din spatele lui, acoperit cu un strat gros de ziare.

— încă de pe-acum lucrurile au început să se orânduiască după tipicul vieţii de toate zilele, urmă Firsov, coborându-şi glasul şi privind în profunzimea densă, întunecată a vinului. Viaţa părea că s-a zdruncinat ireversibil, dar uite că a început să se reîntoarcă pe cuvenitul făgaş al civilizaţiei: funcţionarii scârţâie din

peniţe, instalatorul înşurubează şi deşurubează, soţiile de diplomaţi îşi fac unghiile... şi nu invers! Organismul se îmbracă într-o piele nouă, căci să trăieşti fără piele nu-i higienic, ba dimpotrivă, ţi-ar fi neplăcut şi ai îngheţa. Tare mi-ar plăcea să urmăresc în ce măsură portul mai mult decât milenar al unui anumit vestmânt a putut influenţa structura sufletească, morală, a omului. Omul dezbrăcat iese treptat din uzul zilnic, astfel încât în căutarea lui eşti uneori nevoit să cobori până la fund... Mă tem că n-am fost destul de explicit. Scuzaţi-mă, v-am dat scrum pe genunchi...

— N-are nimic, acum puteţi scutura orice pe mine... Tresărind, Maniukin vărsă puţin vin din ceaşca prea plină. într-adevăr, n-am înţeles: nu cumva vreţi să mă descrieţi pe mine? Sunt gol într-adevăr... despuiat, neajutorat şi cât se poate de uşor de descris. Şi când te gândeşti că mi-am făcut studiile la Heidelberg, am învăţat câte ceva chiar şi despre servituţi, iar astăzi, din toată istoria romană nu mi-a mai rămas în minte decât un singur cuvânt: *Publius*... Ce ridicol! mărturisi el amar. Am pierdut tot, absolut tot, de parcă nici n-aş fi avut vreodată ceva! Şi-am avut! Ba încă ce-am avut! Cărţile rămase de la strămoşi, tot felul de incunabule, cu şapte camioane le-au cărat de la moşia noastră, în timpul revoluţiei. Da, da, am avut cu adevărat. întocmai *aşa* s-a întâmplat... Dar ce, parcă plâng? De ce zâmbiţi?

— Fiindcă adineaori, când povesteaţi despre Gribundi, aţi folosit aceeaşi expresie... în treacăt, bineînţeles! Nu, de fapt nu v-am vizat pe dumneavoastră. în orice caz nu direct... Spuneţi-mi, vă rog: Vekşin... Dmitri Vekşin mi se pare că-l cheamă... locuieşte tot în acest apartament? Vă mărturisesc că de el am nevoie, iar pe dumneavoastră atâta vă rog, să-mi îngăduiţi să mai trec din când în când pe-aici! Aş vrea să cuprind, să prind sub condei această frântură de viaţă încă sângerândă, acum, cât timp nu a slăbit, nu s-a anihilat de tot încordarea ei muşchiulară. în scopul acesta am să descriu tot ce se întâmplă în apartament. Şi pe locatari am să-i descriu,

inclusiv pe dumneavoastră... bineînţeles decă-riii veţi îngădui!

Dorind să-l domesticească din timp pe acest om oarecum sălbăticit, scriitorul îi expuse destul de amănunţit planurile sale profesionale, ascunzându-i doar liniile principale ale subiectului. Atinse chiar şi arhitectonica viitoarei opere, izbutind în cele din urmă să trezească în sufletul lui Maniukin ispititorul gând că ar putea să se consolideze post-mortem într-o operă literară, şi încă într-o decentă zugrăvire tragică, adică asigurându-şi păstrarea demnităţii personale.

— Ei, din moment ce mi se asigură păstrarea demnităţii, poftiţi, vă stau la dispoziţie... glumi pe gânduri gazda şi, golindu-şi ceaşca, trecu oarecum fără să vrea la fereastră. Firsov micşoră fitilul lămpii, care şi-aşa dădea să se stingă, şi-l urmă.

Zorile veneau târâş. Pătrunzând prin ziarul umezit, vântuleţul sprinten de dimineaţă năvălea pe oberliht, încurcând şi împletind laolaltă cele două fumuri de ţigară... Fulgi mari de zăpadă împestriţau văzduhul tremurător şi vânăt de dincolo de fereastră, iar băltoacele de pe caldarâm apucaseră să prindă o pojghiţă de omăt. în ceasul acesta se întipăreau deosebit de clar în minte, umplând de nostalgie inima, şubrezimea vechilor cocioabe ce se pitulau colo jos şi pustiul mahalalei în care orice suflare părea să fi murit.

— Nu vă e somn? întrebă Firsov.

— Mi-a trecut... oftă Maniukin. Nu, nu mă plâng: m-am deprins şi cu frigul şi cu jignirile, dar mai cu seamă m-am deprins cu mine însumi. Nu mă plâng de faptul că o buruiană oarecare, lungă şi tâmpită – făcu un semn spre vârful unicului plopşor cuprins în spaţiul limitat de cerceveaua ferestrei – speră în ceva chiar şi pe ger, aşteptând sosirea primăverii, în timp ce eu, un om, am îngheţat pe vecie. Nu mai aştept nimic! Se vede treaba că rostul şi semnificaţia unui lucru se justifică prin însăşi existenţa lui. Nimic nu contrazice în ziua de azi concepţia mea despre viaţă, dragul meu. M-am învăţat să înţeleg tot

ciclul acesta burlesc!

— Iar mie-mi place când ninge, răspunse fără rost Firsov. Cât de frumos este oraşul înzăpezit!... De altfel, este lucrul cel mai important pe care omul l-a născocit spre propria lui nenorocire...

— Mă mir de-un lucru: uite, acum ştiu tot şi totuşi nu fug: de tine însuţi nu poţi fugi! izbucni Maniukin într-un râs ciudat. Trebuie să fugi atunci când ai ce păstra. Mie nu mi-a mai rămas nimic... îi arătă lui Firsov ceaşca goală. Am băut tot, am lins şi ceaşca!

Deodată, în liniştea nopţii se auziră paşi. Cineva mergea pe sală fără să se ferească, fără să se teamă că-l deranjează din somn pe cumplitul colocatar al lui Maniukin. N-apucă Serghei Ammonâci să închidă bine uşa întredeschisă, pentru a evita o invazie iminentă, dând în odaie păşi tocmai cel la care se gândea necontenit şi cu nerăbdare Firsov. Cu toate că în mintea lui era stăpân nelimitat pe destinul acestui om, scriitorul aştepta, cu respiraţia tăiată de emoţie.

VI

Pe unde a mai umblat Mitka după ce-a părăsit taverna de la subsol, nu se ştie. Acum era palid şi poate chiar uşor ameţit, deşi aceasta nu se manifesta exterior nici în vorbă, nici în mers. Se ţinea drept şi ironic. Numai fruntea îi lucea, după o noapte de nesomn. Vremea urâtă de-afară lăsase urme pe haina lui de blană, lungă şi descheiată, pălăria şi-o ţinea mototolită în pumn. Oprit în uşă, se uită pe rin<3 la cei doi, prea puţin dispus, în aparenţă, să ia parte la o convorbire intimă, paşnică.

— Aha, v-am prins! Discutaţi chestiuni secrete, subversive? aruncă el din prag, uitându-se atent, dar neputând recunoaşte în umbră chipul oarecum cunoscut al interlocutorului lui Maniukin.

— Bună seara, Dmitri Egorâci, îl întâmpină Firsov.

— Cine eşti? întrebă acesta înţepat, provocator.

— Firsov, răspunse pe loc scriitorul, bucurându-se te miri de ce.

— Aha! Ăl de tot mâzgăleşti... Dar ce hram ai? Te

pomeneşti,c-oi fi foşnind din hârtii la vreun trust. Inventariezi mărfuri inexistente? întrebă Mitka deodată îndârjit pe-o aminitre, pe ceva depărtat, doar de el ştiut.

— Nu, scriu cărţi despre oameni, îl informă Firsov fără să coboare ochii.

— A-a-a... îngăimă tărăgănat Mitka, ocrotitor şi parcă jenat. Iar eu sunt frizer... Asta-i ocupaţia mea, potrivesc oamenii la cap. Şi, pricepi, din câţi am tuns şi tund mereu, la unul n-am găsit cap de formă regulată, rotundă... Toate sunt ţuguiate ba într-o parte, ba în alta, ori lunguieţe ca nişte sticle, dracu să-i ia pe toţi! Se studiau deocamdată fără ostilitate, dar nici cu bunăvoinţă, şi n-ai fi putut afirma cu toată tăria că Mitka era chiar beat. Şi-aşa, hai? Staţi aici şi beţi vin de-ăsta, cumpărat cine ştie cu ce mijloace! observă el dojenitor, împingând cu piciorul sticla goală.

Exclamaţiile peste măsură de sonore ale lui Mitka îl făceau pe Maniukin să tresară într-una de frică.

— Pentru Dumnezeu, mai încet, Dmitri Egorâci! imploră el. Dacă-l trezim, mă omoară... Aici, alături, doarme Piotr Gorbidonâci!

— Doarme?! se înălţă obraznic, cu sfidare, glasul lui Mitka. Cine îndrăzneşte să doarmă când eu cutreier întreg pământul în lung şi-n lat?! Nimeni n-are voie să doarmă până nu se culcă Dmitri Vekşin!... Pornit pe scandal, izbi de câteva ori cu piciorul în peretele tapisat cu ziare. Măi, slujbaş mărunt ce eşti!... răcni el spre marea spaimă a lui Maniukin. Scoală, samovar chinezesc! Turnătoriile!

De partea cealaltă a peretelui se auzi mişcare, un foşnet şi deodată, suduind, izbucni ceva uriaş, dominant, articulat, nesfârşit de rău. Cu sticla – corp delict în mână, Maniukin alerga înnebunit prin odaie, când uşa de pe coridor se dădu de perete şi colocatarul trezit din somn năvăli în încăpere întâmpinat de salutul batjocoritor al lui Mitka şi de-o exclamaţie uşoară a lui Serghei Ammonâci Maniukin. Făptura năvalnică, altfel mărunţică la stat, de o constituţie şubredă, cu o bărbuţă roşcată de intrigant, era înfăşurată într-o pătură ce da să cadă, de sub care ieşeau când şi când nişte picioruţe de dănţuitoare parcă; ochii lui

iscoditori, cu pupilele cât un punct, păreau să pipăie, vrând să găsească locul cel mai indicat unde, în împrejurările date, să aplice cea dintâi înţepătură.

— Va să zică aşa! rosti ameninţător Piotr Gorbidonâci Cikilev. Doar atât... dar Maniukin se cutremură şi sticla ascunsă la spate se rostogoli răsunător pe jos, cu un zgomot ce-i îngheţă bătrinului sufletul. Colocatarul trezit din somn se uită în dreapta, în stânga, chiar şi înapoi, peste cap, după cum i se păru lui Firsov, după care, slobozind de sub pătură o mână, îndreptă triumfător un deget spre Maniukin:

— Aha! Te-am prins, în sfârşit, cetăţene Maniukin. Vă ţineţi de beţii, iar impozitul de liber-profesionist n-ai de gând să-l plăteşti. Caracteristic! Pe lângă faptul că încâlci dispoziţiile în vigoare, care servesc drept stea călăuzitoare cetăţenilor pe drumul spre o viaţă nouă şi luminoasă... te mai dedai, în compania unor haimanale, la cele mai suspecte destrăbălări!... Sticla zăcea pe podeaua murdară de var, cu eticheta în sus, scoţând în vileag relaţiile criminale ale lui Maniukin cu străinătatea! Şi, pe lângă aceasta, mai şi împiedicaţi oamenii cu munci de răspundere să-şi îndeplinească sarcinile încredinţate de stat!

— În pat, după câte pricep eu, ce muncă se poate face? Dormeai, Piotr Gorbidonovici! îngăimă Maniukin, obiectând pe drept cuvânt.

— Să-ţi intre bine în cap! îi tăie vorba cu glas subţire Cikilev. Spre deosebire de unii oameni, eu sunt zi şi noapte în exerciţiul funcţiunii, deoarece chiar şi în somn am necontenit grijă de binele obştesc. În sus-numita calitate nu permit! Am să te demasc, te evacuez, te sancţionez... în calitate de administrator al imobilului! Anunţ miliţia şi chiar...

Într-un cuvânt, a mai strigat el multă vreme despre finanţele şubrezite ale republicii, despre organismul său istovit, şi mai ales despre mijloacele de constrângere ce trebuiesc folosite împotriva cetăţenilor ce nu-şi cunosc datoria.

încremenit, ţeapăn ca o stană de piatră, proptit cu ceafa în perete, Maniukin nici nu încerca măcar să se apere, ca nu cumva să-] înfurie mai rău pe colocatar. în această atmosferă încărcată, chiar dacă Mitka mai era ameţit, se dezmetici de-a binelea. Trebuia să-l oprească, să-l domolească neîntârziat pe Cikilev, până nu se va rostogoli pe podele într-o mişcare giratorie, provocând stricăciuni ale bunurilor obşteşti. Cel mai bine putea să facă acest lucru, gâdilând amorul propriu de bărbat al lui Cikilev.

— Ai s-ajungi să fugă míresele de tine, cârcotaşule, râse Mitka, aţinându-i calea. Şi mai umbli să te însori! Uită-te mai bine în oglindă, Cikilev. Cumpără-ţi măcar una din alea ieftine şi deprinde-te măcar o oră pe zi să te ruşinezi de tine însuţi!

— Lasă, lasă, că mă plac fetele! pară Cikilev fulgerător lovitura, căutând să ajungă printr-o manevră laterală la Maniukin, care dădea să-i scape. Lasă-mă să trec, cetăţene cu purtări suspecte! strigă el, îndesându-şi pumnii în pieptul lui Mitka.

— Ho, ho... Unde să mai treci, bătăiosule? Mitka se distra din plin.

— Mă laşi ori nu mă laşi să trec? şuieră Cikilev, mijindu-şi ochii.

— Nu, râse Mitka.

— Tâlharule!... izbucni piţigăiat Cikilev, pierzând orice măsură. Crezi că nu ştiu cine eşti?! Ştim toţi! Făcu un semn cu capul spre un grup de locatari treziţi din somn, îngrămădiţi lângă uşă, în bizare veşminte de dimineaţă. Şi-am să te demasc eu!

— Ce-ai zis? se legănă spre el Mitka, schimbându-se la faţă şi rânjind ciudat. Ia mai zi o dată!

— Ei da, eşti un tâlhar... repetă Piotr Gorbidonâci cu glas palid, fără expresie.

Apucându-l de umeri, Mitka sfredeli cu privirea, timp de o jumătate de minut şi mai bine, faţa lui roşcată, plecată uşor spre umăr, în aşa chip, încât numai o ură de moarte îi ajută lui Cikilev să nu-şi coboare ochii în pământ.

Toţi cei de faţă erau însă atât de siguri de trista soartă ce-l aştepta, încât se pregăteau să cheme miliţia lângă trupul neînsufleţit al administratorului... Deodată însă, dându-i drumul, Mitka porni încet spre uşă şi, petrecut de scâncetele speriate ale lui Maniukin şi de nedumerirea lui Cikilev însuşi, ieşi cu un aer atât de umil, de parcă ar fi fost bătut. Pentru întâia oară în analele Blaguşei, eroul lui Firsov se retrăgea, acoperit de ruşine; tăcerea lui însă te umplea de spaimă întrucât, aruncat cu o treaptă mai jos, omul acesta ameninţa să fie şi mai primejdios... Într-un cuvânt, Piotr Gorbidonovici ar fi alergat după el să-i ceară scuze, de nu s-ar fi temut că tocmai atunci Mitka ar încerca să compenseze cu vreun gest omisiunea de adineaori.

Lămpiţa stinsă se afla în calea lui Mitka. Firsov se aştepta ca el să-i repeadă un picior, aşa cum ar fi fost firesc să fie conceput acest pasaj din romanul încă nescris. Dar Mitka rezistă ispitei, îndată după plecarea lui, din grupul de locatari păşi înainte cântăreaţa Zina Baluieva, femeia pe care Firsov, cu câteva ceasuri mai înainte, o admirase din punct de vedere profesional, i – Ce-ai spus? Că-i tâlhar?! îl întrebă ea cu mândrie dispreţuitoare pe Cikilev. Dar ştii tu ce-a mai fost în viaţa lui acest tâlhar, şi câte gloanţe ruginesc tânjind şi-acum de dorul frunţii lui? Asta n-o ştii! Exagera intenţionat trecutele fapte glorioase ale lui Mitka, dar se arăta dispusă să -i glorifice şi crimele; judecind după tonul ei, Firsov îşi dădu seama că numai o dragoste adâncă şi nestrămutată o făcea să sară imprudent, fără teamă de gura lumii, în apărarea acestui om decăzut. Păi el, chiar dacă ia de la alţii, nu-i ca tine, care numai din laşitate nu jefuieşti averea statului! De altfel... de unde ai tu atâtea pioneze cu care prinzi prin toate closetele ordonanţele comunale? Până şi scrisorile de amor ce mi le trimiţi le scrii cu copie, fricosule, ca să ai, pentru orice eventualitate, la mână, un act justificativ! Hai, trage-ţi cizme şi pe picioare şi pe mâini, şi-aleargă în patru labe să-l denunţi pe Mitka! Of, Piotr Gorbidonâci, ai să ajungi şi dumneata odată şi-odată să te încondeieze la

gazetă... om de nimic ce eşti! Cu un zâmbet mai jignitor decât o palmă îi întoarse spatele, căutând din ochi demiul cadrilat.

Dar Firsov nu mai era în odaie; întreprinsese cel dintâi atentat la comorile, pentru el nepreţuite, ascunse în viaţa intimă a lui Mitka. După ce se învârti, într-o stare de chinuitoare nehotărâre, pe coridor, prin preajma uşii mult râvnite, îşi drese glasul, ca să-i încerce sonoritatea, îşi zbârli uşor părul şi, fie ce-o fi! crăpă uşa. în urma lui, acolo, în odăiţa din care ieşise, se întrezărea un mister cel puţin tot atât de atrăgător: dragostea Zinei; dar Firsov, cu toate focarele atenţiei fixate asupra lui Mitka, n-ar fi fost în stare să audă nimic altceva. Şovăia: în această clipă de slăbiciune, ar fi fost cel mai lesne, cu ajutorul unei vorbe de îmbărbătare rostite la timp, să intre în graţiile lui Mitka; dar vezi că un eşec, cât se poate de posibil, ar fi putut pune definitiv capăt planurilor sale...

Mitka se întinsese pe pat fără să se dezbrace, cu ochii în tavan; paltonul de blană îi alunecase de pe umeri şi căzuse pe duşumea, cu o mânecă în băltoaca de apă ce se prelinsese de pe pervazul ferestrei. Din averea personală a lui Mitka nu se vedea decât o lădiţă din cele mai simple, aşezată sub pat, şi o sabie de cavalerist atârnată, neaşteptat, pe perete. Nimic în această odaie goală şi respingătoare ca o celulă de închisoare nu trăda ocupaţia actuală a proprietarului ei. Pe masă, ziare vechi de trei luni, dar neatinse, zăceau la un loc cu diverse mărunţişuri de uz propriu, pline de praf. Totul indica aici că Mitka, abia întors dintr-o *călătorie*, era doar în trecere: va sta, desigur, un timp, ca iarăşi să plece.

— Mă iertaţi că am intrat aşa, fără să vă mai cer îngăduinţa, tovarăşe Koroliov... Sper că nu v-aţi supărat... începu Firsov cât putu de inocent, închizând în urma lui uşa, ca să nu-i tulbure ecourile îndepărtate ale scandalului. Dacă-mi permiteţi, pot să iau loc? Făcu un gest degajat; avu totuşi destulă prevedere să nu se aşeze înainte de a fi primit măcar un semn de încuviinţare. Mare poamă şi Cikilev ăsta, n-ar mai fi!... De fapt e o poamă care poartă

însemnele epocii! Mitka Vekşin continua să tacă. Fir-ar să fie, mereu mi se aburesc ochelarii...

— Şterge-i, strecură în sfârşit printre dinţi, cu totul inexpresiv, Mitka.

— Da, cu îngăduinţa dumneavoastră am să-i şterg! Pietricica de încercare aruncată de Firsov prevestea izbânda. Trebuie să vă mărturisesc că de o lună încheiată caut şă vă cunosc... Am auzit despre dumneavoastră mai de mult şi pe căi nu prea tainice. Se spun atâtea despre Vekşin: unii vă consideră un fel de Kudeiar şi vă atribuie chiar şi din isprăvile lui, inclusiv transformarea viitoare a tâlharului în călugăr, alţii vă numesc Rocambole al Rusiei! Unul nu s-a sfiit, în auzul tuturor, să vă socotească un Ciurkin sovietic...

— Ăsta cine mai e? tresări ameninţător Vekşin.

— Unul care trăieşte cu o văduvă... Lăsaţi-l în plata Domnului! căută Firsov să ocolească răspunsul, în timp ce, într-adevăr, îşi ştergea ochelarii, ca să-şi mai dea de lucru mâinilor cu care nu ştia ce să facă. Pentru mine, profesia dumneavoastră este cât se poate de binevenită... întrucât, orice s-ar întâmpla, indiferent de situaţie, nimeni în lumea asta n-are să vă sară în apărare. Antieipând oarecum, am să vă spun că destinul dumneavoastră ascunde, după mine, o temă cât se poate de arzătoare şi de actuală: tema cuceririi culturii! Fără aceasta, multe, chiar foarte multe lucruri de la noi ar putea să ia cu totul altă întorsătură. Judecind după nerăbdarea ostilă citită pe faţa lui Mitka, sosise momentul ca Firsov să se prezinte şi să precizeze scopul vizitei sale. Vedeţi că îndeletnicirile mele îmi permit într-o oarecare măsură să mă numesc... şi, codindu-se, rosti cuvântul pe care nici el nu-l putea suferi.

— Aha! Scriitor? Şi ce scrii? Denunţuri, ca Cikilev? îl întrebă batjocoritor cel culcat, strecurând o privire piezişă spre vârful cizmei sale. Păi ai văzut măcar o dată vreun scriitor adevărat? Ăştia poartă coamă căruntă, cam ca pustnicii, iar tu... Nu cumva eşti copoi, frăţioare? Dădu să se ridice în coate, pesemne ca să-şi ia tutunul; Firsov făcu totuşi, cuminte, un pas spre uşă. Un' te duci? Ori te-ai

supărat?

Mitka n-avea obiceiul să jignească, după ce el însuşi a fost atât de crunt jignit. Firsov însă hotărî să amâne luarea de contact cu eroul său până la un moment mai oportun. Pentru început, important era ca Mitka să-l cunoască, ceea ce îi va uşura viitoarea tentativă.

— Nu face nimic, şi asta îmi prinde bine pentru roman. Vă mulţumesc... Cu atât mai mult, cu cât m-am abătut pe-aici numai în treacăt, de încercare! recunoscu sincer scriitorul, retrăgându-se cu spatele spre uşă şi punându-şi ochelarii, şterşi şi nu prea.

Nimic nu-l mai reţinea aici, şi curând uşa capitonată cu pâslă se închise fără zgomot în urma lui. Coborând în fugă scările, Firsov scoase din buzunar carnetul; deprins cu accesele de subită inspiraţie, carnetul se deschisese singur tocmai unde trebuia. Concentrat, tras la faţă de nu l-ai mai fi recunoscut, Firsov rămase timp de-o clipă să-şi asculte tumultul impresiilor contradictorii, în timp ce creionul său, asemenea unui alergător ce ţopăie înainte de start, desena până una alta o vinietă fără nicio legătură cu cele întâmplate şi cu cele încă neîntâmplate. Cel dintâi pescuit nu dăduse rezultate prea mari şi Firsov se apucă să scoată plevuşcă prinsă în ochiurile năvodului.

„Maniukin – de ajuns pentru un diagnostic – o piesă dintr-un mecanism dat la reformă. Oboseala metalului omenesc, sau cum părinţii îşi pradă copiii. Pe ţărani îi numără cu bucata, iar cărţile le măsoară cu stânjenii pătraţi. Trebuie negreşit să se găsească pe undeva o fiică de-a lui mai curând decât un fiu, şi să urmeze o conversaţie *inteligentă* premergând unei despărţiri pe vecie. Cultura cea veche trebuie neapărat să fie înghiţită de noul de după revoluţie; altminteri, faliment! Noi, poporul, suntem urmaşii direcţi ai marilor realizări din trecut. Poporul există ca un tot, privit în ansamblul istoriei sale; deci şi noi am arat măreţele ogoare ale istoriei cu mâinile străbunilor noştri. Şi cum le-am arat! Dar de unde începem: de la 1862 sau din 1917?

Fruntea lui Mitka, o frunte cinstită, palidă, de

răzvrătit. Pe Mitka şi pe Zavarihin pământul i-a zămislit în aceeaşi oră, nepăsător faţă de deosebirile dintre ei, nepărtinitor în frenezia sa creatoare. Cel dinţii coboară, al doilea urcă; la întretăierea drumurilor lor, urmează inevitabila ciocnire dintre ei şi ura. Amândoi vestitori ai milioanelor de oameni treziţi la viaţă; aşadar, viaţa şi lupta se reiau din nou? Orice epocă nu-i decât o trambulină pentru cea care-i urmează...

Cikilev, vechi cunoscut de-al meu. Mi-a pus de curând sechestru pe tot avutul fiindcă *n-am scos* autorizaţie pentru îndeletnicirile mele literare. Totuşi, nu m-a recunoscut. Destoinic administrator de imobil, agent fiscal din vocaţie, poreclit la serviciu *pastrama în uniformă*. îşi îndeplineşte funcţiunile cu bucurie şi zel, în conformitate cu dispoziţiile în vigoare; dar când se prezintă ocazia, poate devora multe fără să clipească. Trebuie să recunoaştem că suspiciunea lui înnăscută se trage, pare-se, din neîncrederea în posibilităţile gândirii sale... Totuşi condeiului meu îi repugnă să se ocupe de el...”

Vârful creionului se rupse. Firsov strecură carnetul în buzunar şi aruncă o privire în jur. Prin dreptunghiul uşii de la intrare cădeau fulgi uşori şi sprinteni de nea. Se luminase de-a binelea şi din apartamente se revărsau pe scară zgomote nedesluşite. Într-un colţ, o pată galbenă – un eâine vagabond – tremura de frig.

— Ce faci, măi băiatule? Te odihneşti? Firsov nu pregetă să-i mângâie spinarea udă. Alergi mereu? Şi eu alerg, măi frate, şi adulmec tot ce întâlnesc în cale. Unii cred că suntem nişte visători, nişte fiinţe de prisos, dar cine cunoaşte viaţa mai bine ca noi? Este? îi cunoaştem şi mirosul, şi gustul. Şi, ştii tu. cu toate necazurile şi lapoviţele ei, viaţa-i frumoasă şi dulce: înfuleci din ea şi mori din cauza ei. dar pe nesimţite. Rămâi cu bine, sărman vagabond!

Timp de-o clipă fu tentat să-i facă semn unui birjar care tocmai trecea prin faţa-i. Mâna dibui în buzunar două băncuţe reci, numai două. Aşa că renunţă să mai cheme trăsura şi o luă repejor pe jos, cu nedezminţită voioşie.

Obişnuit cu stâncile submarine ale profesiei sale, pe Firsov nu-l necăjeau prea mult eşecurile. Afară de asta, reuşise mai dinainte să afle câte ceva despre Mitka: rătăcind prin speluncile capitalei, dăduse nu o dată peste prieteni de-ai acestuia, care cunoşteau o pagină sau alta din trecutul său. Asemenea unei albine truditoare, Firsov aduna toate aceste mărunţişuri, astfel încât în mintea lui se şi formase un fagure, ce-i drept deocamdată fără miere. Printre alţii a stat de vorbă şi cu Sanka Bicicletă, pungaş mărunt din capitală, poate cel mai inofensiv din toată şleahta pungaşilor moscoviţi.

Ce-o fi trăncănit Sanka – om uşor de îmbătat, pe care scriitorul îl cinstise cu nişte vin – nu ştim; fapt e că, dacă ar fi să-l credem pe Firsov, într-un trecut nu tocmai depărtat, Vekşin a ocupat un loc de frunte printre bolşevici: cică ar fi fost unul dintre lucrătorii politici ai unei unităţi de cavalerie, lucru mai greu de crezut, ţinând seama de ulterioarele metamorfoze ale personajului. Toate acestea erau deci, mai curând, rezultatul nestăpânitei năzuinţi a autorului de a-l înfrumuseţa cu orice preţ pe eroul său principal, ajuns într-o deplorabilă stare de decădere. Se pare că atunci când din mai toate colţurile Rusiei s-a pornit contrarevoluţia, Vekşin a îndeplinit totuşi timp de-o săptămână funcţia de comisar. Tocmai în vremea aceea însă s-a petrecut cu el ceva cât se poate de enigmatic, care până în cele din urmă n-a dobândit în roman o tălmăcire satisfăcătoare. Sanka i-a povestit lui Firsov că în divizia lor oamenii nutreau faţă de Vekşin un ataşament deosebit, adânc şi puternic, de felul celui care îi uneşte pe toţi luptătorii pentru aceeaşi cauză măreaţă şi dreaptă. Omul acesta, care părea să aibă şapte vieţi, condusese regimentul în cele mai grele operaţiuni şi luptase în aşa fel, de parcă n-ar fi fost *un* Vekşin, ci zece într-unui singur. Iar când primejdia albă devenea peste măsură de ameninţătoare, calul lui, Sulim, un buiestraş rotat, cu grumazul lat, îl scotea nevătămat din foc. însoţitorul lui Mitka, Sanka Babkin, poreclit ulterior *Bicicletă*, spunea că Sulim avea suflet de om şi în luptă

pătrundea printre duşmani *năvalnic ca apele primăverii*.

Firsov scrisese:

„...în anii aceia se dădeau bătălii pentru marile avuţii ale oamenilor, dar în învălmăşeala generală puţini aveau vreme să se gândească la oameni ca atare. Vasta dragoste, împărţită în mod egal tuturora, încălzea uneori prea puţin, ca o luminare. Iubind lumea întreagă cu dragostea unui plug pentru pământul ascultător şi moale, pe care îl brăzdează, Vekşin îl îndrăgea într-adevăr doar pe Sulim; îl iubea cu o duioşie aproape feminină. Şi când, într-o încăierare, un glonte i-a răpus calul, nimerindu-l între ochi, Vekşin s-a resimţit cumplit. S-a purtat în seara aceea de parcă ar fi fost ucisă o jumătate din el. Pe Mitea Vekşin, atunci foarte tânăr, nu l-au putut mângâia nici izbânda, nici vinui, nici voioasa prietenie a tovarăşilor săi de arme.

Cică în timpul nopţii l-ar fi răpit pe asasinul lui Sulim de la un stat-major din zona de front, unde acesta îşi aştepta interogatoriul, şi l-ar fi dus la marginea unei pădurici de mesteacăn, cutremurător de rară, luminată parcă de pălălaia unui incendiu depărtat. În treaba aceasta l-a ajutat şi Sanka Babkin, umbra lui ascultătoare din anii aceia. Deasupra sârmei ghimpate, întinsă pe trei pari, din culisele întunecate ale cerului atârna o lună stacojie. Nimic nu tulbura liniştea din jur, nici măcar un foşnet de frunze.

— Ştii tu, locotenente, pe cine ai ucis? l-a întrebat tărăgănat comisarul Vekşin, strecurând printre gene o privire spre vestonul sfâşiat al tânărului ofiţer, deprins totuşi să muşte, care-şi cucerise gradele în prima jumătate de an a războiului civil. Acesta tăcea, neputând să ghicească, după crâncena încăierare de peste zi, pe cine anume ucisese. Mi l-ai răpus pe Sulim... l-a lămurit Vekşin şi sprinceana lui subţire, zice-se, s-ar fi ridicat ca un arc gata să repeadă săgeata. Acum salută-mă!

Tânărul s-a supus: prea erau ameninţătoare şi culoarea sângerie a lunii, şi negura fantomatică a zărilor nocturne, şi freamătul pădurricii golaşe, ca şi poruncitoarea şi neagra privire a comisarului. Dar n-a apucat prizonierul să ducă la cozoroc mâna nehotărâtă, când aerul a fost

spintecat, cu şuier scurt, şi Vekşin i-a retezat-o, pesemne drept răzbunare pentru Sulim; mâna ofiţerului a căzut la picioarele lui, ca o creangă. Cât de viteaz s-a arătat în lupte Sanka Babkin, de astă dată, mai slab de înger decât stăpânul său, a scos un geamăt scurt, văzând răfuiala, şi s-a cinchit în iarba inrourată. Ce-i drept, după aceea a găsit în el destulă tărie pentru ca, executând ordinul comisarului, să tragă ofiţerul pe jumătate mort în şanţul de lângă drum.”

Ce anume l-a îndemnat pe Vekşin să comită o asemenea faptă cu totul nesăbuită, nu se ştie. A vrut să-şi încerce sabia cea nouă, să-şi pună la încercare disciplina voinţei ori pur şi simplu să se răzbune? Oricum, nu putea fi vorba numai de o filosofie înaltă, de o invenţie a lui Firsov pentru această ocazie. Despre fapta lui Mitka n-au aflat prea mulţi; şi-apoi, pe vremea aceea s-au comis destule cruzimi de-o parte şi de alta a frontului... Fapt e că după aceea Vekşin a început să manifeste o melancolie dăunătoare, tăcută, care-i răpea somnul şi inspira bănuieli tovarăşilor. Apoi s-a îmbolnăvit, iar bunul lui prieten Artaşez – secretarul celulei de partid din regiment, fost luptător în escadronul în care şi Vekşin se răzvrătise în 1916 – s-a dus să-şi vadă prietenul bolnav. întrucât îi aducea lui Mitea Vekşin, drept leac ori stimulent, vestea că a fost propus pentru decorare cu Ordinul Revoluţiei, prietenul se bucura pentru el ca un frate. Pe prispa casei lui Vekşin, însă, Sanka Babkin îl opri, nevrând nici în ruptul capului să-i dea drumul... Fără centură, zgâriat pe faţă, îndruga ceva, cu ochii holbaţi, despre o boală molipsitoare de care ar fi zăcut şeful său. Artaşez l-a dat la o parte şi a intrat în casă să-l vadă pe bolnav; spectacolul oferit chiar din pragul casei l-a zguduit aproape până la lacrimi.

După toate regulile clasicelor accese de beţie rusească, pe masa, altfel curată, alături de o strachină de lemn cu murături, trona o damigeană începută – fără îndoială nu cea dintâi – de rachiu, *fruntea* cazanului. Cât despre Vekşin, legat peste alte toate cu cureaua lui Sanka,

zăcea întins pe jos şi scotea exclamaţii care mai de care fără noimă; sub laviţă, scânteiau slab nişte cioburi de sticlă... Aşezându-se pe marginea laviţei, secretarul a luat de pe masă un castravete murat, l-a examinat atent, de parcă i-ar fi fost necesar acest lucru pentru stabilirea diagnosticului, apoi l-a pus la loc. Vrând să-i demonstreze prietenului lipsa de demnitate de care dădea dovadă, a început să-l dăscălească: i-a spus; de pildă, că-i mult mai recomandabil să te îndeletniceşti în orele libere cu pictură, ca pictorul Fedotov, decât să te îmbeţi cu rachiu.

— Ţi-e sufletul învăluit într-un nor negru, Dmitri... a continuat el, neprimind niciun răspuns, deocamdată cu tonul unui medic, nu al unui judecător. Nu ce mai ruşina şi nu te mai ascunde. Scoate norul şi pune-l pe masă ca să-l examinăm şi noi, tovarăşii tăi de arme, şi să-ţi putem veni astfel în ajutor cu toţii laolaltă. Dacă încă îl mai plângi pe iubitul tău Sulim, nu crezi că-i prea mult pentru un simplu cal? Şi-apoi, fapta ta urâtă din noaptea aceea... ştii tu!... Povestea cu *ăla*! Sunt şi eu nestăpânit din fire, dar... ce rost a avut? Crezi poate că acum, în asemenea vremuri, îţi este îngăduit *orice*, cum i-a fost îngăduit focului la facerea lumii?... Adică, îţi închipui că poţi să faci chiar tot ce-ţi trece prin minte?

Vekşin zăcea pe spate cu ochii închişi şi numai mişcările slabe ale degetelor mărturiseau că este în viaţă şi aude.

— Ori ai întrezărit vreo ameninţare îndepărtată în ochii *lui*? între noi fie zis, ştiu, ne cuprinde uneori o nelinişte ciudată. Iată, luptăm, ne vărsăm sângele şi clocotim, ardem, încât în jur se carbonizează totul... Dar odată şi-odată vom obosi, vom obosi şi vom adormi. Şi-atunci va năvăli un al treilea, tânăr şi tot a-tât de turbat cum suntem noi acuma... Nu va veni mâine, nici neapărat la noi doi, nu va veni nici măcar înarmat cu un cuţit. Priveşte înapoi, priveşte mersul istoriei, Dmitri!... Uite, am început să cărunţim pe la tâmple, iar el poate nici nu s-a născut încă. Aşa că nu ne este dat nouă nici să-l sfârtecăm cu sabia, nici să-l îmbunăm cu o acadea oferită din timp.

închipuieşte-ţi-l pe cel ce vine. Poate a început să meargă la şcoală şi s-o fi căznind acum să înveţe tabla înmulţirii. Ce zici? Un băieţaş silitor, slăbuţ, cu privirea visătoare... cum am fost şi noi *odată*. Zâmbeşte şi el, iar eu nu ştiu *de ce* zâmbeşte. Şi-atunci îţi vine, aşa, deodată, să astupi toate crăpăturile din care ar putea să apară urmaşul acesta răsărit între timp, care zâmbeşte dintr-un motiv necunoscut nouă... Acum, îţi dau cuvântul ţie, Vekşin: dezminte, completează sau confirmă!

În felul acesta, i-a sugerat lui Vekşin gândul că orice măsură de securitate, menită să prevină o eventualitate viitoare, e justificată; ar fi fost de-ajuns ca Vekşin să dea din cap, dar acesta tăcea. Şi, deodată, aburii beţiei, îngrămădiţi de trei zile, au rupt zăgazul buzelor lui Vekşin. Mărturisirile lui grele, delirante, le-a ascultat din uşă şi Sanka Babkin care, desigur, n-ar fi vândut scriitorului pentru o bere tragedia şefului său, de nu i-ar fi trecut prin minte că ar putea, cu ajutorul unui om cu carte, cum îl socotea pe Firsov, să găsească el însuşi cheia acestei tragedii. De altfel cuvintele lui Vekşin, slobozite fără şir, au fost, bineînţeles, redate de Sanka la nivelul priceperii sale, ca să nu mai punem la socoteală tălmăcirea destul de încurcată a lui Firsov. în felul acesta, delirul lui Vekşin, aşa cum va fi prezentat în romanul lui Firsov, se reducea la ideea că revoluţia este un îngust fenomen naţional şi că deci sufletul rus s-ar fi dezlănţuit *pentru propria lui desfătare*, înainte de a-şi cunoaşte înflorirea,

— Nici nu mă gândesc!... ar fi strigat Vekşin, în versiunea lui Sanka, îmbrăţişând cizma netedă a prietenului său, ceea ce era cu neputinţă, întrucât avea mâinile imobilizate. Nu mi s-a răcit încă sângele, mai curge încă fierbinte prin vine, nu mi-am trăit încă viaţa! Aşa că... lasă-mă!...

Din păcate, dată fiind starea lui de-atunci, Vekşin nu era capabil să-şi expună într-un mod mai raţional părerile cu privire la această problemă, incontestabil interesantă; de-aceea, temându-se că descrierea acestei scene va produce o impresie nefavorabilă, Firsov l-a pus pe Artaşez

să debiteze exhaustiv consideraţiuni cam de felul acesta: Cele mai binefăcătoare revoluţii nu se săvârşesc de dragul unei singure ţări, ci numai şi numai în folosul întregii omeniri, luată în ansamblu. Cel care se smulge mai întâi din robie este dator deci să împărtăşească şi altora roadele victoriei sale. Avea în vedere faptul că orice fericire devine un bun trainic de îndată ce aparţine tuturora. „Ştii şi tu, prietene, că, atunci când soarele încălzeşte ceva mai tare o parte a pământului, încep deplasări spontane ale oceanului aerian, avind drept consecinţă surparea locuinţelor, distrugerea viilor şi multe alte urmări nedorite!”

în ziua aceea, după cât se pare, lui Vekşin i-au mai scăpat unele expresii şi mai nepotrivite cu funcţia lui, pentru că secretarul celulei de partid s-a grăbit să plece fără un cuvânt de despărţire. A întocmit apoi timp de o jumătate de zi raportul către secţia politică a diviziei, rupând mereu cele scrise, până a reuşit să elimine orice nuanţă de slăbiciune în stare să micşoreze vina tovarăşului. A fost nevoit să-şi ţină în pumn excepţionala voinţă şi să biruie glasul prieteniei. „Erau vremuri grele şi vulturii negri cu două capete se năpusteau din toate zările spre capitala roşie...” Astfel a încheiat Firsov acest episod, cu desăvârşire autentic.

în romanul său a descris destul de plastic cum, peste vreo două zile (înainte de a fi scos şi din rândurile partidului), ieşind în faţa unităţii adunate în careu, Vekşin ar fi citit personal ordinul de zi pe divizie privind înlăturarea lui din funcţia de comisar politic. Ceremonia s-a desfăşurat într-un mod destul de neobişnuit, dar să nu uităm că în anii aceia tânăra armată abia îşi crea tradiţiile de luptă, verificându-le din mers. Prin rândurile de ostaşi se auzeau murmure şi exclamaţii, dimineaţa era posomorită şi palidă, iar reflexele ei cenuşii s-au întipărit pe vecie în mintea lui Vekşin. Deodată, ca la auzul unei salve, păsările din jur s-au înălţat cu zgomot în văzduh de pe bulgării îngheţaţi ai păşunii, peste care se aşternuse un subţire strat de ninsoare... De remarcat că, de pe la mijlocul ordinului de zi, Vekşin nu şi-a mai auzit propriul

său glas, aşa cum se întâmplă de obicei în asemenea ocazii. După ce a isprăvit de citit, s-a aliniat la flancul stâng: orice sabie era ţinută în evidenţă. După un scurt popas, regimentul trebuia să plece la luptă.

Grăbindu-se să-i vină eroului său în ajutor, Firsov a încercat să-şi asigure cititorii că Vekşin s-a dovedit şi după aceea acelaşi combatant plin de zel, luptător pentru onoarea şi libertatea tinerei republici. Ba a mai născocit o legendă potrivit căreia, în timpul bătăliei, Mitea ar fi fost văzut simultan în vreo patru locuri diferite. Şi a susţinut aceasta, deşi lui Sanka îi mai scăpase o vorbă: cum că de atunci încolo numai cenuşa rămasă din Vekşin, strâns ţinută în cercurile de fier ale voinţei, mai galopa în şa, spre îndepărtatul ţel final. Oricum, un lucru e cert: după degradare, fostul comisar a fost grav rănit. Din fericire, de pe urma acestei răni n-a rămas invalid, iar primăvara, după terminarea războiului civil, Vekşin a sosit în capitală de-a dreptul de la spital.

„Acolo era în toi cea de-a doua încăierare. La început, fără vărsare de sânge, împotriva duşmanului ce se retrăsese pe jumătate, scria Firsov. Se ducea acum o luptă vicleană, deocamdată cu cifrele.

La orice colţ de stradă, în orice familie şi în orice minte se deschisese un front. Prin vitrine străluceau momelile n.e.p.-ului, ici şi colo izbucneau luminile multicolore ale distracţiilor, în convorbirile pe şoptite se auzeau când şi când râsete cu două înţelesuri. Ostaşii revoluţiei, abia lăsaţi la vatră, urmăreau incruntaţi cum înfloresc ispitele în vitrinele prăvăliilor ce purtau încă urme de împuşcături; iar aceste ispite nu făceau altceva decât să trezească în om foamea, frica şi nedumerirea. Pe Mitea însă, trebuie spus, nu-l înspăimântau nici vitrinele pestriţ decorate, nici chipurile celor îmbuibaţi peste măsură. Cu dispreţul batjocoritor a-l îmblânzitorului, contempla dezlănţuirea stihiilor necurate, desfătându-se cu un tainic gând: «E de ajuns să vreau ea să fie, să poruncesc şi să plece!» N-aflase încă, atunci, că în pas cu el pornise alter ego-ul său, Zavarihin. Între timp veniseră

pe neaşteptate zilele calde ale lunii mai...”

Într^una din aceste zile, Vekşin căsca gura în faţa unei astfel de oaze gastronomice, vestită pe vremea aceea la Moscova; Sanka Babkin, devotat lui în amintirea trecutului, îl ânsoţea. În bătaia soarelui ce incepuse a dogori âncă de dimineaţă, bucăţile de batog decapitat din vitrină, legate fedeleş, musteau atât de convingător de grăsime, încât până şi sforicică părea o trufanda. Vekşin era flămând. O doamnă elegantă, splendidă ca un răsărit de soare în deşert, se grăbea să intre în magazin. Cu o delicateţe candidă, Vekşin vru să-i deschidă uşa, dar doamna, înşelându-se probabil în privinţa intenţiilor lui, ori presupunând poate că toate lepădăturile acestea au şi fost puse la locul lor, il lovi scurt cu mănuşa peste rnâna pusă pe clanţă... Năsturelul de la mănuşă i-a atins un nerv de la falanga degetului, iar durerea pricinuită i se păru lui Vekşin mai violentă decât cea provocată de glontele inamic pe front. Pe Sanka Babkin, martor ocular al gloriei lui de mai ieri şi-al umilinţelor actuale, l-a impresionat profund atunci expresia de buimăceală din ochii lui Vekşin... Între timp, nevasta de nepman dispăruse în prăvălie.

Spre seară Vekşin s-a îmbătat rău. într-o speluncă infectă din mahala, clătinându-se şi smiorcăind, îşi turna peste durere o băutură cu iz de mortăciune, repetând într-una printre lacrimi de beţiv: „Şi eu, care am omorât oameni pentru ei!” Sanka, alături, eu o figură severă, aştepta clipa când şeful va avea nevoie de vreun ajutor. În seara aceea au cunoscut amândoi o bună parte dintre cei ce aveau să le fie tovarăşi de drum în anii cei mai trişti ai vieţii lor. După ce au dat de fundul pungii, Sanka „i-a făcut rost” şefului de cei dintâi bani *nemunciţi*. Iar a doua zi, numai şi numai din vanitate, ca să nu decadă în ochii prietenului, Vekşin a încercat să facă acelaşi lucru.

A fost prins însă în timp ce sustrăgea aproape copilăreşte1 un bun ce nu-i aparţinea, şi în această acţiune stângace din punct de vedere profesional l-a târât şi pe Sanka. În închisoare, unde prăpastia jignirii s-a adâncit şi mai mult, Vekşin a devenit pur şi simplu Mitka, iar Sanka

s-a ales cu porecla mai înainte pomenită. Cele câteva săptămâni de detenţiune au fost de-ajuns ca să şteargă orice deosebire între el şi vecinii de pârnaie, spărgători de profesie ca Lionka Burtică ori Donka Creţul.

Mai târziu însă, majoritatea loviturilor date de Vekşin au dovedit inventivitate şi inspiraţie, aducându-i frumoase venituri. Devenise coordonatorul bandei, principalul lor element de unire. Operând în exclusivitate pe tărâmul comerţului particular, tot mai căuta să se convingă măcar pe sine că luptă ca un partizan împotriva lumii vechi şi odioase. în realitate însă, profesia lui cea nouă, dusă în cea mai profundă taină, meşteşugitele procedee şi trucuri deprinse, ca şi primejdiile ce-l pândeau la tot pasul puseseră pecetea pe toată comportarea lui şi, înainte de toate, apucaseră să-l dezveţe de orice muncă. Strălucind în domeniul inventivităţii şi îndrăznelii, Mitka reuşea să rămână insesizabil, şi tocmai de aceea întreaga lume interlopă din Moscova îl admira, îl invidia şi-l stima, luându-l drept model demn de imitaţie. Banii murdari ai n.e.p.-ului curgeau printre degetele lui Mitka, răşchirate a scârbă, îmbrăcămintea lui scumpă purta în mod obligatoriu amprentele neglijenţei, dacă nu oglindea chiar dispreţul pentru bunurile pământeşti, iar locuinţa lui, o odaie închiriată pe numele frizerului Koroliov, rămânea ascetic de goală, ca o cuşcă de fiare.

Chiar şi aşii de felul lui Vasili Vasilievici Panama, zis Grasul, *farmazon* de seamă şi mare *poiţar*, hoţ de trenuri, care nu ocolea totuşi nici alte specialităţi, sau Feodor Şcekutin, vestitul *şutitor*, obişnuit să calce casele oamenilor în zori, când e somnul mai dulce, şi care încă de pe vremea ţarului efectua turnee în străinătate, ascultau cu respect judecăţile emise de acest astru în plină ascensiune. Vekşin nu se lega prea strâns de ei, dar nici nu-i evita; numai faţă de unul dintre „confraţii” lui, faţă de *Aghei* Stolearov, resimţea o repulsie de neînfrânt. Fără a mai vorbi de înfăţişarea într-adevăr respingătoare a acestuia, e de-ajuns să spunem că până şi ochii lui Aghei, ca şi zâmbetul lui strâmb, întotdeauna scurs în colţul gurii,

produceau invariabil impresia unui pî-ngăritor contact fizic.

„Aşadar, înclinaţiile lui Mitka spre bine şi frumos nu se stinseseră cu desăvârşire. Doar că erau prost folosite. Golite de sânge, pe cale de a se ofili, mai trăiau în el amintiri privitoare la bunătatea şi la duioşia omenească; când i le răscolea însă cineva, Mitka se îmbolnăvea şi-şi trata cu băutură boala fără leac a jignirii.” Astfel se căznea din răsputeri Firsov, în roman, să-l împace pe cititor cu eroul său principal. Din nefericire, autorul nimerise la Mitka o clipă după ce apostrofarea lui Cikilev îl despicase parcă în două. Cugetul lui Mitka însă, trebuie s-o spunem, fusese întunecat şi de „pocinogul” cu soră-sa. Revederea cu ea adusese în viaţa lui Mitka un element de derută. Nu ştia dacă-i cazul să se bucure de această rază de lumină strecurată subit în bezna existenţei lui clandestine, ori să fugă, până nu va înţelege pe deplin groaznica lipsă de perspective a acestei existenţe. Şi toate acestea numai din cauza lui Vasili Vasilievici Panama, zis Grasul!...

Întâlnindu-se nas în nas cu Mitka la Nijni-Novgorod, unde fusese şi el ca omul să petreacă o săptămână, două, Panama i-a propus acestuia să-i facă, la întoarcere, o demonstraţie model de operaţie în tren. Pe Mitka l-a ispitit noutatea şi partea nostimă a acestei distracţii... Deocamdată analiza mai adâncită a acestui mister nu izbutise s-o facă nici măcar Firsov care, în momentul povestirii noastre, ieşise glonţ afară din camera neîncălzită a lui Dmitri Vekşin.

VIII

Porecla i se potrivea de minune lui Vasili Vasilievici. Rotofei ori de unde l-ai fi privit, respirând prosperitatea, avea şi obrazul rotund dar şi simpatic, pentru că, indiferent de profesia lor, mai toţi mâncăcioşii obezi sunt de obicei leneşi, aşadar, blânzi şi îngăduitori. Grăsanul se folosea de înfăţişarea sa exterioară cu o perfecţiune de-a dreptul artistică şi se lăuda, nu fără temei, că şi după ce le jefuia, lăsa victimelor cea mai frumoasă impresie, trezind în sufletul lor un sentiment vecin cu prietenia.

S-au urcat amândoi, el şi Mitka, în trenul de dimineaţă, fără să trezească niciun fel de bănuieli în mintea vecinilor de compartiment. Erau doar doi: un inginer fălcos care se întorcea, fără bagaj, dintr-o deplasare în interes de serviciu, şi o tânără simpatică, deşi puţin cam ciudată, cu o legătură neagră peste ochiul stâng. Geamantanele ei din piele galbenă, de provenienţă străină, aşezate sus, în plasă, l-au bucurat pe Vasili Vasilievici datorită respectabilei lor greutăţi, constatate în timp ce, simulând cu dibăcie efortul, aşezase alături coşul său gol.

După ce s-a scuzat în glumă şi cu multă locvacitate în faţa călătoarei pentru faptul că vicia, fără voie, atmosfera cu emanaţiile de alcool din sticlă, a început să-şi trateze tovarăşul cu coniac, discutând cu el pe larg probleme ale cooperaţiei săteşti. Spre sfirşitul modestei lor trataţii, Panama – amabil, dar fără prea multă insistenţă, ca să nu pară cumva suspect – a poftit şi pe tovarăşii de drum să ia loc la măsuţa de la fereastră. Tânăra i-a zâmbit în semn de refuz, iar inginerul, mormăind ceva referitor la inconvenientele invitaţiilor venite prea târziu, s-a prefăcut că aţipeşte, tn vagoane încă nu se începuse încălzitul de iarnă; obişnuit să nu folosească somnifere, ci să opereze numai şi numai cu ajutorul dibăciei şi al politeţii sale, Vasili Vasilievici i-a oferit vecinei de compartiment un pled vărgat de calitate bună şi aceasta şi-a înfăşurat în el cu grijă picioarele îngheţate, răsplătindu-l din nou cu un zâmbet nesfârşit de încrezător.

Pe seară au luat împreună ceaiul, iar Panama a povestit în mod foarte amuzant cum o dată, jucând cu un prieten „*qui perd gagne*”, a câştigat un suport de argint pentru pahar şi un sărut de la soţia prietenului. Mitka nu-l prea asculta, legănat de fuga monotonă a brazilor înapoi, de joaca fulgilor de nea şi-a scânteilor aruncate din coşul locomotivei, ce zburau necontenit prin faţa geamului. După ce au râs de soţul ghinionist şi şi-au luat precauţiile de rigoare împotriva hoţilor, toţi patru s-au instalat pentru culcare. Iar în miez de noapte, când bocănitul ritmic al

roţilor s-a mai estompat, în timp ce inginerul fălcos demonstra nestingherit pe diferite variaţiuni un sforăit de bărbat, Vasili Vasilievici a scos frumuşel din compartiment geamantanele călătoarei, luând asupra sa tot greul operaţiei. Doritor să-i prezinte complicelui său toată gama de impresii produse de o operaţie în tren, şi de micile bucurii aduse de surprizele posibile, Panama l-a silit să accepte jumătate din prada adusă chiar la el acasă.

în practica sa de literat, Firsov recurgea adesea la câte un subterfugiu romantic, cu scopul de a înfrumuseţa realitatea, când îi era pe plac. Aşa, de pildă, după cum scria el, Mitka nu s-a risipit niciodată în acţiuni mărunte, preferind totdeauna să lupte corp la corp cu oţelul, cu alte cuvinte să spintece „*ursoaica*" (astfel se spunea în lumea lor caselor de fier). Era socotit, pe drept cuvânt, un as în aceste operaţii, deoarece deschidea casele de fier mai uşor decât poate să desfacă un om în toată firea un pumnişor de copil, ca să scoată din el o băncuţă. Desigur, i se mai întâmpla şi lui Mitka să dea peste câte un safeu îndărătnic, pe care nici cu *gura de lup*, nici cu *dănţuitoarea* cea sprintenă, cu zimţii ei mărunţi, nu prea izbutea să-l desfacă. Dar indiferent de greutatea drumului spre tezaur, în aceste acţiuni la miez de noapte Mitka se distra de minune, căci de fiecare dată era nevoit să-şi pună la contribuţie toată priceperea, toată agerimea minţii, ca să descopere secretul fiecărei case de bani în parte; era nevoit să investească o voinţă uriaşă în momentul culminant al luptei... Furtul în tren, după părerea lui pungăşie murdară şi neserioasă, judecind chiar şi după faptul că nu implica prea mari riscuri şi nu atrăgea aproape nicio pedeapsă, în comparaţie cu profesia de spărgător sau de *wsa*?—, era totuşi o noutate pentru Mitka. Zâmbind sub impulsul curiozităţii amestecate cu ruşinea şi scârba, şi-a luat în primire partea de pradă adusă acasă; la urma urmelor, acum, când abia a ieşit din închisoare, se putea socoti în afară de orice primejdie, chiar şi din partea lui Cikilev.

în geamantanul lăsat lui a găsit rufărie de femeie,

rochii, câteva tricouri colorate, nostime fleacuri femeieşti şi alte câteva mărunţişuri, legate de o biografie oarecare, cu nimic ieşită din comun. Nici în despărţitura de jos n-a găsit nimic care să merite atenţie, în afară de două frânghii negre, lungi, cu scripeţi nichelaţi şi cu lanţuri fixe la capete; fibrele lor de mătase, agăţându-i-se perfid, aproape lipindu-i-se de pielea înăspritã a degetelor, îi treziră în minte gânduri neplăcute, legate de urmări şi de ispăşire. Atunci Mitka a împins cu piciorul toate boarfele împrăştiate pe jos şi a rămas pe gânduri.

Pentru întâia oară în singurătatea lui de ascet năvăliseră atâtea lucruri şi impresii cu desăvirşire inutile: n-avea în odaia lui nici sobă, astfel încât mai greu îi era să scape de cele furate decât îi fusese lui Panama să şi le însuşească. Nici prin cap nu i-a trecut să-şi ducă îndoielnica pradă la gazda de hoţi şi tăinuitorul Artemi Korâneţ, care nu se dădea în lături de la nimic: chiar şi o aluzie la acest achizitor de lucruri furate ar fi constituit pentru Mitka o insultă. în acele neplăcute clipe a dispreţuit din plin înfloritoarea mulţumire de sine a lui Vasili Vasilievici, şi mai mult ca orice l-a dezgustat comparaţia făcută de el: „Un geamantan furat, a avut el obrăznicia să afirme, e ca un ou de paşte, cu surprize, în care nu ştii niciodată ce ai să găseşti”... Abia atunci a observat Mitka un pacheţel mic şi plat, înfăşurat în hârtie albastră, care căzuse jos împreună cu rufele. Resimţind o oarecare tulburare în faţa eventualei taine femeieşti pe care o ascundea pachetul, Mitka l-a ridicat de jos, aruncând o privire spre uşă. Deşi încuiată şi cu cheia în broască, uşa nu-i dădea linişte deplină. Întorcându-i spatele, a tras cu mâna şovăitoare panglicuţa colorată cu care era legat pacheţelul, în afară de vreo zece scrisori vechi, n-a găsit în el decât vreo câteva fotografii de amator, de dimensiunile unei cărţi poştale... Avu o mustrare de cuget, sentiment demult uitat, de parcă ar fi privit din greşeală în ochii victimei. Din fotografia de deasupra îi zâmbea încrezător, luată de aproape, femeia din tren, atât de meşteşugit înşelată de profesionala elocinţă a lui Vasili Vasilievici.

Mitka a recunoscut-o Îndată, deşi în fotografie arăta mai tânără, iar ochii, fără bandajul acela negru, priveau puţintel saşiu. Următoarele fotografii, dezvăluind profesiunea necunoscutei, îngăduiau urmărirea pas cu pas a unui riscant număr de circ. Iat-o pe artistă, zveltă şi frumoasă în tricoul ei, căţărându-se pe-o scară de frânghie; apoi, acolo sus, sub cupolă, în picioare pe trapez, trecându-şi pe gât un laţ, desigur chiar acela pe care Mitka l-a ţinut cu puţin înainte în mină; cheamă din ochi spectatorii să fie atenţi la priveliştea ce va urma, cea mai interesantă din lume, apoi se apleacă, se prăvale în gol, zboară cu capul în jos, cu nelipsita frânghie de gât, aţâţând şi năucind conştiinţa lui Mitka, o conştiinţă ce se năruia la rândul ei. Sentimente demult uitate i-au năvălit în minte, ameţindu-l. Aspectul ruşinos al meseriei sale se mai atenua oarecum datorită faptului că nu opera prea des şi datorită riscurilor înfruntate şi pedepsei aspre ce-l aştepta; dar cum de a putut el să-i răpească unei artiste de circ, în timp ce aceasta dormea, modesta unealtă a muncii ei primejdioase? L-au trecut deodată năduşelile... Cineva părea că-i ciocăneşte insinuant in uşă, şoptindu-i numele; dar nu-l auzea. în clipa când a trecut dedesubtul celorlalte fotografia ce venea la rând, un fior de totală descumpănire l-a furnicat până în vârful degetelor amorţite. Descoperindu-şi dinţii într-un rânjet vinovat, privea acest mesaj sosit din anii copilăriei, şi niciodată sensul vieţii sale de hoţ nu i-a apărut atât de clar, în toată josnicia lui.

Ultima fotografie – pătrată, mototolită şi decolorată de ani – arăta o ogradă minusculă, undeva la ţară, cu trei plopşori lângă un gard lăsat pe-o rină; în depărtare, un semafor. în mijloc, şezând pe-o ladă de scânduri, o fetiţă desculţă, îmbrăcată cu o zdreanţă de fustiţă – surioara lui, Tatianka. Alături, în picioare, chiar el, Mitea Vekşin, „ursarul" care cucerise printre contemporanii săi o tristă faimă, pe-atunci băieţaş zâmbitor de opt anişori! Pe faţa lui citeai parcă o întrebare de copil, din cele la care niciodată nu capeţi răspuns. Aşa zâmbea mereu Mitea, băiatul din fotografie, aşa zâmbise şi-atunci când, spre sfârşitul

războiului ţarist, înainta spre el, în tăcere, infanteria bavareză, iar luna scânteia pe oţelul baionetelor şi pe chivărele de lac, cu însemnul vulturilor, aşa zâmbise şi mai târziu când, împreună cu alţi zece cutezători, galopând la Djaukoi, înfruntase mitralierele albilor, zâmbise şi în timp ce-l judecau prietenii, ascunzând, sub groasa obrăznicie a răspunsurilor, toată oroarea decăderii sale...

Sub imperiul amintirilor, prindeau parcă viaţă găinile surprinse la picioarele surioarei; două din ele, în fund, porniseră spre cuiburile lor. O crenguţă, în stingă, sugera prezenţa mărului; şi-a adus aminte că o cracă a acestui măr, necuprinsă în cadrul fotografiei, atârna jalnic de cureluşa subţire a scoarţei, ca un braţ frânt. Legat de amănuntul acesta distinctiv, a simţit din nou pe obraz suflarea rece, prevestitoare a furtunii, care cu o noapte înainte, după ce a doborât la pământ în rariştea vecină toţi pinii lăsaţi de sământă, n-a cruţat nici mărul mult iubit din grădiniţa lui Egor Vekşin, tatăl lui Mitka, cantonier la o barieră de cale ferată. I se părea atunci că nişte trenuri înnebunite zburau pe şine, umplând noaptea cu urlet şi vaier; iar în zori tot ce scăpase de prăpăd se bucura de viaţă, mustind de toate sucurile pământului. Tocmai în dimineaţa aceea un fotograf ambulant l-a convins pe Egor să-şi fotografieze odraslele ca să-i rămână amintire. Pe vremea aceea nu se născuse ăla... Cum îl chema oare? A, da, Leonti! Ba pe-atunei trăia încă mama lui Mitka.

Mult timp a stat Mitka privind fotografia decolorată, luminată de reflexul unor ani fără întoarcere. Copilăria se deschisese înaintea lui din nou, ca o carte ale cărei pagini nu erau chiar toate deopotrivă de citeţe. într-un târziu şi-a mai adus aminte un amănunt, în dimineaţa aceea, pe mica pajişte de lângă canton păştea Maşka, iapa lor. Nimic din fotografie nu-i indica prezenţa iepei, dar sufletul, dându-i ghes, îi spunea că numai acolo putea fi... în preajma firului răzleţ de floarea-soarelui, cu tipsia înfloritâ, pe un lujer scurt şi gros! Păscând, Maşka învăţase să ocolească această floare a soarelui şi-a bucuriei copiilor. Curioasă parcă, iapa s-a apropiat. Iat-o acolo, în spatele fotografului,

aşteptându-l cu nerăbdare pe el, pe Mitka, să se întoarcă din viitoarea vieţii şi s-o ducă la adăpat, la fântână, după oboseala zilei. Drăguţa şi buna de ea, cu câtă răbdare îl aşteaptă de douăzeci de ani!

De mult n-a mai avut Mitka un somn atât de frământat, nesăţios. Posomoreala dimineţii înăbuşise bucuria din ajun: farmecul pătrăţelului de carton se împrăştiase. Conştiinţa lui tulbure, înrăită, se apăra de documentul de ieri, necruţător ca un corp delict. Mitka l-a aruncat cu toate cârpele de-a valma pe fundul geamantanului, pe care apoi l-a împins, superstiţios, sub pat. Au urmat câteva zile pline de ispită. îşi explica inactivitatea şi neliniştea prin deruta-i sufletească; nu ştia ce să facă: s-o caute pe soră-sa, deodată apărută, să-i scrie tatălui său, acasă, ori să-şi reia din nou traiul împrăştiat şi fără griji? Avea, nici el nu ştia de ce, convingerea că tatăl lui trăieşte. Şi-l închipuia puţin mai gârbov şi cărunt... ninsoarea anilor s-a aşternut din belşug pe ceafa brăzdată de cutele bătrâneţii.

„Te pomeneşti că şi-acum mai ieşi în întâmpinarea trenurilor, cu steguleţul verde în mină şi luleaua stinsă între dinţi, veghind securitatea nesfârşitei lor peregrinări, om dârz ce eşti, Egor Vekşin!...

Te pomeneşti că tot te mai bâriie la cap mama vitregă pentru lipsa de bani în casă şi pentru neîndemânarea mâinilor tale cinstite. îţi mai aduci oare aminte de feciorul tău Mitka, zvârlit peste pragul casei din îndemnul ei, aşa cum o alungaseşi încă mai dinainte şi pe soră-sa?...” Nu, n-are rost. Scrisoarea ar ieşi lungă şi chinuitoare de atâta amar şi mustrări întârziate; de-aceea n-a mai scris.

Pe soră-sa a găsit-o peste o săptămână. Nu-i venea să creadă că celebra Hella Welton care – extraordinară coincidenţă! — se produsese un timp chiar pe arenele oraşelor vizitate şi de el, în turneele lui nocturne, e chiar neuitata lui Tatianka. Dintr-o teamă profesională de puternica lumină a reflectoarelor, n-a îndrăznit să pătrundă în incinta circului, în schimb a aşteptat-o aproape toată seara la intrarea artiştilor. Viscolea pentru întâia oară în

iarna aceea şi picioarele începuseră să-i îngheţe în cizmele lustruite până la cea mai sfruntată eleganţă. Un negustor ambulant de flori lăuda cu glas răguşit farmecul uşor pălit de ger al crizantemelor sale. Ca să scape de el, Mitka le-a cumpărat pe toate şi acum măsura dus şi întors distanţa dintre cele două felinare. Uneori un imbold ciudat îl făcea să zăbovească în faţa afişului desenat, mare cât jumătate de faţadă, cu numele străin al surorii sale. Privea pe sub sprâncene micuţa ei siluetă zburând cu capul în jos, atât de singuratică în zboru-i, şi se căznea să priceapă, comparând cu propria lui profesie, esenţa faptei ei eroice, atât de cumplite, dar, la urma urmei, tot atât de nefolositoare omenirii. La apariţia Taniei s-a repezit în întâmpinarea ei. Amintindu-şi însă neplăcerile ce i le-ar fi putut pricinui artistei, întâmpinând-o cu flori, se fâstâci şi aruncă buchetul peste gardul de alături. Sub portretul pictat, de pe afiş, sora lui părea înduioşător de subţirică; n-avea nimic neobişnuit în înfăţişarea ei. Mitka nu îndrăzni s-o strige pe nume decât într-o străduţă alăturată. Recunoscându-l pe cel care-i furase lucrurile, s-a dat speriată un pas înapoi, gata să slobozească un ţipăt; apoi însă, auzindu-şi încă o dată numele din copilărie, rostit ca o parolă, a” zâmbit neputincioasă şi n-a mai încercat să-şi smulgă mâinile dintr-ale lui Mitka. Cu insistenţa presupusei superiorităţi de bărbat, o copleşi pe soră-sa cu atâtea întrebări, de parcă s-ar fi despărţit abia de-un an, încât ei, oricâtă bunăvoinţă ar fi avut, i-ar fi fost cu neputinţă să răspundă la toate în decursul scurtei întâlniri.

Prima lor revedere a fost fugară şi dureroasă pentru amândoi. Ca două jumătăţi ¿le unei cărămizi sparte, nu izbuteau, după o înstrăinare de atâţia ani, să se îmbine perfect unul ou altul, ca în anii copilăriei, nu găseau nici tonul potrivit şi nici cuvintele... Clipele din urmă le-au lăsat să curgă, mergând alături, aproape fără o vorbă, cercetându-se reciproc şi abia, abia regăsindu-se.

— După câte văd, eşti om bogat... observă în treacăt şi cu blândeţe sora lui, făcând aluzie la haina de blană. Ai, probabil, un post bun?

îl luase prin surprindere şi ghici multe din purtările lui, deodată precipitate, îndatoritoare, meschine.

— E prea complicat să-ţi explic. Ar trebui mai mult timp ca să-ţi descriu ocupaţia mea de acum... se grăbi Mitka. Dar crede-mă pe cuvânt, surioară, am să-ţi povestesc negreşit totul la prima ocazie. Cât despre valize... să considerăm pur şi simplu că s-a întâmplat o greşeală ireparabilă!

întrerupse brusc această semimărturisire, vrând s-o cruţe deocamdată; îşi mută chiar privirea în altă parte şi deodată ochii lui se opriră asupra mâinilor Tatianei, micuţe, ieşind copilăreşte din manşetele hainei, mâini absolut improprii pentru jocul zilnic cu moartea. Inima lui Mitka se strânse de un neaşteptat sentiment de milă. Citindu-i parcă gândurile, Tania râse stângaci, ascunzându-şi faţa în gulerul de blană al hainei.

— Nu ştiu de ce la început mi-a făcut impresia că eşti negustor, şi m-am speriat chiar pentru tine. Cu ce te ocupi acum, Mitea?

Tăcerea fratelui zgândări bănuielile aproape stinse. Mai mult decât blana lui, o supărau favoriţii provocatori ai lui Mitka. Prima impresie fusese atât de penibilă, încât s-a bucurat că regăseşte la fratele ei măcar capacitatea de a se tulbura. Apropierea dintre ei se realiza anevoios.

IX

îi ceruse chiar ea să se revadă şi, la început, fratele ei s-a cam codit: nu era sigur că va găsi la soră-sa destulă înţelegere pentru greşelile comise de el. Până la urmă însă i-a dat întâlnire la taverna din Blaguşa. în aşteptare, examinându-se cu ochi de străin, a simţit o strângere de inimă, dându-şi seama cât a decăzut dacă a putut s-o invite pe surioara lui, pe Tanka, după o despărţire de ani şi ani, într-un local atât de deocheat. Tania n-a îndrăznit să meargă singură; afară, pe stradă, se plimba în aşteptarea ei tânărul acela înalt şi chipeş, cu privirea voluntară şi palidă, desigur un partener sau coleg de circ, şi nimic mai mult, după cum pricepuse Mitea, cu un inexplicabil sentiment de compătimire faţă de soră-sa. întrucât l-a

invitat nu tocmai insistent pe însoţitorul Taniei, acesta i-a părăsit la prima întretăiere de străzi, nu mai înainte însă de a fi primit asigurări din partea lui că o va conduce nevătămată până acasă.

Au pornit de-a lungul străzii pustii de mahala, păşind prin mijlocul ei, ţinându-se de mină şi străduindu-se să reconstituie cât de cât legăturile pierdute. Vremea nu era tocmai favorabilă pentru o plimbare nocturnă: iarna îşi transporta peste acoperişuri catrafusele ude spre un nou lăcaş, bătea un vânt ciudat, parcă în cerc, iar ninsoarea de adineauri se transformase în lapoviţă. Înfierbântaţi de amintirile lor scumpe, fratele şi sora n-au observat la început cât de vitregă-i vremea.

— Nu ţi-e frig în paltonaşul ăsta al tău? întrebă deodată, dezmeticindu-se, Mitka.

— Sunt călită... Dar unde mă duci?

— Nu putem merge acum la mine, se repară... Am un prieten pe-aici. Am să ţi-l prezint... un om tare cumsecade, bâigui Mitka, cotind pe altă uliţă. Nu te-am întrebat: ce mai e pe-acasă? Trăiesc toţi? Cum? Ce spui?

— Ai uitat, Mitea! De unde să ştiu eu? Doar am plecat înaintea ta de-aeasă... Chiar nu-ţi aminteşti?

— Mă gândeam, poate ai scris.

— Nu, n-am scris niciodată, mărturisi ea scurt, smulgându-se din strânsoarea, deodată slăbită, a mâinii lui. N-am scris. Pentru ce să scriu? Totul a trecut, s-au uitat toate, dureri şi bucurii; nu mai am nevoie de nimic.

Răceala acestei mărturisiri, rostită cu atâta încredere în sine, nu izbuti să micşoreze decât doar pentru câteva clipe bucuria lui Mitka de a fi regăsit fiinţa cea mai dragă, prietena cea mai bună din copilărie. Oboseala şi amărăciunea din glasul Taniei păreau a-i dovedi o nepăsare de neiertat faţă de cuibul din care zburaseră amândoi. Spre deosebire de soră-sa şi în pofida asemănării aparente a destinelor, măcar la început, Mitka se gândea acum cu drag la casa părintească. Şi cu cât cobora mai jos în decăderea lui, cu atât mai drag inimii îi era acel loc, scăldat parcă în razele purpurii ale apusului, acel loc unde

poţi păşi pe neprevenite în cea din urmă zi, intolerabil de întunecată, în ziua când, abandonând orice, simţi nevoia să cazi în tăcere la picioarele cuiva, ca să-ţi găseşti odihna. Mare lucru e să ştii că pe acest pământ se află un loc nesupus stricăciunii, un colţ de linişte unde ai văzut pentru întâia oară lumea cu soarele ei bătrân şi bun!

— îţi mai aduci aminte de puiul acela de stăncuţă? Cum îi îngrijeai piciorul lovit!

— Am uitat... Când a fost asta?

— Păi, ne-am dus la zmeură, la Poienile Mari, şi-acolo l-am găsit: se pitise într-un şanţ... Se opri deodată, frecându-şi încurcat fruntea. Iartă-mă, n-ai fost tu. Nu tu l-ai vindecat, ci Masa...

Astfel se străduia să învie în memorie amănuntele copilăriei pierdute, nutrind o vagă speranţă că însuşi apelul acesta la amintiri ar putea să-l ajute s-o ia de la început.

...Vorbind, ajunseseră în faţa atelierului lui Pcihov. singurul loc apărat de priviri nedorite, iscoditoare.

...Bătrânul lăcătuş tocmai se pregătea să se culce, când cineva bătu în uşă. Nu-l recunoscu pe Mitka în întunericul din tindă; abia când acesta îi prezentă pe sora lui, Pcihov îşi dădu seama cine e şi se bucură. Tania simţi o mică uşurare că venirea fratelui său poate bucura într-atât măcar un om pe lumea asta. Apucându-l zdravăn pe Mitka de umeri, meşterul din Blaguşa îl scutură, cercetându-l atent de sub sprâncenele lui groase şi copleşindu-l cu mângâieri părinteşti.

— Ce să fac, Pcihov, mai trăiesc, nu ţi s-au îndeplinit prezicerile. Cine-i acolo la tine? întrebă Mitka, arătând îngrijorat din cap spre cămăruţa de alături, despărţită de o perdea de stambă albastră, de unde se auzea o bolboroseală de bărbat vorbind în somn.

— Mi-a trimis Dumnezeu un nepot de la ţară, îl lămuri cam în silă Pcihov. A chefuit băiatul, iar acum doarme.

Astfel căutau unul la celălalt schimbări, dar descoperindu-le, le treceau generos sub tăcere. Privirea lui

Pcihov îl mustra pe Mitka: „De două luni n-ai mai dat pe-aici!” Iar zâmbetul lui Mitka însemna: „Nu te supăra, bătrâne, sunt al tău, al tău pe veci!”

înainte de a se retrage după perdea, unde sforăia nepotul, Pcihov îi arătă musafirului ceainicul cald încă şi dulăpiorul cu vase şi de-ale gurii. Bănuind că Mitka doreşte să rămână singur cu soră-sa, bătrânul se grăbi apoi să dispară. Se auzi doar bombănitul nepotului deranja!; din somn.

— Ştii, după ce am fugit de-acasă, la început... ei da, la început am trăit ca un câine. Poate chiar şi mai rău! începu să povestească în şoaptă sora, după ce două respiraţii egale venind de alături îi vestiră că gazdele dorm adânc. Mi-e şi frică să-ţi povestesc ce-a fost în primul an: un flaşnetar m-a adunat de lângă o ladă de gunoi şi m-a învăţat *să mă frâng*... Ai văzut, desigur, acrobaţi ambulanţi... cum lucrează ei pe câte un covoraş, în mijlocul curţilor, pentru cinci copeici... M-am chinuit. împlinisem unsprezece ani şi era cam târziu. Spuneai că-mi merge bine în viaţă, că zâmbesc mereu... De-atunci am învăţat să zâmbesc, altfel nu merge. Meseria... în ochii ei trecu o scânteiere dârză, rea, iar Mitka îi mângâia mâna strânsă pumn pe masă. Flaşnetarul mai avea şi un papagal care scotea cu ciocul bilete cu noroc, la târguri şi serbări populare. Papagalul era bătrân şi prost, nu prea înţelegea ce-i cere, prin semne, flaşnetarul, dar o pasăre nu poţi s-o baţi ca pe un om... De-aia flaşnetarul îşi descărca toţi nervii pe mine. Multă bătaie am mâncat, Mitea!

— Te durea?

— Mă durea şi mai ales mă umilea. Era un om rău... nici nu vreau să-mi aduc aminte de el, mi-e silă. într-o zi i-a murit papagalul, şi-atunci s-a îmbătat, iar noaptea... într-un cuvânt a vrut s-o facă în chip de praznic! L-am plesnit peste ochi cu ce am apucat şi m-am aruncat apoi pe fereastră, cu capul înainte, ca într-o copcă, la râu... Se opri din povestit, simţind tremurul mărunt şi mânios al mâinii lui Mitea. Două nopţi am rătăcit prin pădure şi tot mi se năzărea un foc... probabil de foame. Mergeam şi mă

împleticeam din mers, iar focul acela de vreascuri mă urma, mai pe dreapta. Nu ştiu dacă destinul m-a condus pe mine, sau eu pe el... în cele două nopţi... cert e însă că am ajuns la munca mea de astăzi. A treia noapte am petrecut-o în rulota unui circ ambulant... N-ai văzut niciodată? Ca un vagon mare. Locuiau în ea toţi laolaltă, oamenii şi animalele. Pe unul din clovni îl chema Pogel, dar toată lumea îi zicea Pugl. Dimineaţa a ieşit din rulotă să se spele pe ochi şi m-a văzut... Lui Mitka i se păru că, evocând această amintire, Tania a dat uşor din cap, salutându-şi parcă destinul; hotărât, se mândrea cu copilăria-i vitregită. „Cum te cheama, fetiţa?" Râdeam, flămândă, iar soarele, un soare cu dinţi, îmi stăruia în ochi: „Matrioşka", i-am răspuns. „O, şi eu avut cal Matreşek. Atât trântit la nisip. Nu vezi, amandoi cenunchi stricat..." Şi-mi arătă picioarele lui strâmbe. Tania îşi fixă ochii întunecaţi spre perdeaua albastră, de sub care se zăreau cizmele scâlciate ale lui Pcihov. De acest Pugl mi-am legat viaţa. Suntem şi-acum împreună...

— Trăieşti cu el? o întrebă fratele, cu aspra sinceritate a mediului său, şi-şi lăsă ochii în jos de mila surorii.

— Nu, nu m-ai înţeles, e bătrân... De mult nu mai apare pe arenă. Pentru un artist de circ, nimic nu-i mai groaznic decât să fie aplaudat de milă. Pe urmă l-am luat la mine; el m-a pregătit pentru arenă. La început lucram contorsionism, dar Pugl m-a convins să trec la trapez... Mi-aduc aminte, prima oară, cum am simţit ca o arsură cel dintâi succes al meu... La circul Giovanni, în Uralsk.

Retrăindu-şi din nou privaţiunile vieţii, relată pe scurt şi jalnica poveste a lui Pugl, dascălul ei întru meserie.

Neamţul acesta, de mult rusificat, scund, aproape pitic, care provoca întotdeauna explozii de entuziasm în rândurile spectatorilor prin înfăţişarea lui nemărginit de mânioasă, avea de fapt un suflet nespus de bun, şi tocmai această bunătate fără margini explica purtarea lui totdeauna cavalerească şi susceptibilitatea-i demodată.

Afară de asta avea şi o biografie într-adevăr fantastică, plină de cele mai exotice nenorociri, născocită parcă dinadins pentru Firsov. Cu vreo treizeci de ani în urmă lucra împreună cu *copelaşii* lui micuţi, socotind meşteşugul artistului de circ drept una din cele mai înalte vocaţii ale omului. Producându-se cu vestitul său număr „3-Pugl-3” – senzaţional, după spusele Taniei – Pugl a străbătut în lung şi-n lat cea mai de nepătruns provincie ţaristă, primit pretutindeni cu frenetică admiraţie de *publicam bărbos*, aparent inaccesibil vreunei emoţii artistice. Una din figurile obişnuite pe vremea aceea se numea *morişca pe curele*: atârnat cu capul în jos pe trapez, artistul ţinea în dinţi o curea, iar partenerii săi, agăţaţi, se roteau vertiginos sub impulsul curelei desrăsucite. Găsind culori şi comparaţii extraordinare, Firsov a descris emoţionant bătaia măruntă, ca la execuţii, a tobelor, în acele secunde mortale, lumina bâziitoare a reflectoarelor în care zburau deasupra arenei copiii lui Pugl, cu aripioarele lor strălucitoare de fluturaşi. Ce s-o fi întâmplat într-o seară, nimeni nu ştie, fapt e că, la mijlocul numărului, fluturaşii s-au prăbuşit în hăul tăcerii, căscat sub ei... Firsov a povestit în amănunt toate detaliile panicii stârnite în circ: femei plângând în hohote la galerie, oameni în uniformă făcând cerc în jur, zăpăciţi, neîndrăznind să se atingă de cei căzuţi, tatăl care tot mai atârna sub cupolă, refuzând să priceapă motivul impresiei de mai uşor resimţite deodată, apoi cuvintele clasicului ticălos, directorul circului, dresor de cai şi fost rival al lui Pugl într-o aventură amoroasă, care i-a spus, şfichiuind nisipul cu cravaşa: „Fiasco, actor de bâlci! Ai suferit un fiasco!”

Micuţii parteneri ai lui Pugl nu s-au mai întors în arenă, după cele şase săptămâni de cuviinţă, aşa cum altădată nu se întorsese nici mama lor. Pierderea a avut urmări ireparabile pentru faima şi situaţia artistului; deşi într-un circ de provincie e recomandabil ca omul să ştie de toate, trupul lui Pugl, moleşit în scurt timp de beţie, n-a mai fost în stare să execute nici măcar flik-flak-ul. Şi Pugl,

înlocuind tricoul său diabolic, roşu şi negru, cu haina largă şi papucii uriaşi de clovn, a început a îndeplini rolul compere-ului, dator să supravegheze întinderea şi strângerea la timp a covorului, legând printr-un lanţ de ghiduşii numerele de program între ele. N-a dat dovadă de vreun deosebit talent în ceea ce priveşte ingeniozitatea şi hazul, dar accentul său neforţat, firesc, îmbinat cu masca lui tragică producea totdeauna un efect uimitor asupra spectatorilor. Amatorii de circ din capitală îl socoteau chiar un inovator în acest gen; se pare că, în legătură cu aceasta, cineva a scris un vast articol care, din păcate, n-a văzut lumina tiparului... De aici încolo, Firsov începe să facă uz de metode narative vădit nepermise; ţinând totuşi seama de o eventuală împotrivire din partea cititorului, într-o digresiune lirică arată că, în urma celor două războaie înverşunate ce s-au succedat, un autor nu poate găsi drumul spre inima cititorului decât numai recurgând la pasaje deosebit de mişcătoare ori la situaţii excepţionale.

Tocmai în anii aceia de singurătate o împinsese destinul pe Tania în rulota lui Pugl... A învăţat-o meserie, răbdător şi fără nicio cruţare, făcând-o să urce de la cele mai simple exerciţii acrobatice pe treptele superioare ale artei circului. Iar după ce a trecut la exerciţii aeriene, cum le numesc afişele, Tania a izbutit în scurt timp să execute stein-trapezul, „corde-de-volant”-ul şi săritura sub cupolă, la nivelul celebrităţilor naţionale. La vârsta de şaptesprezece ani, cu inima pierită, a privit de sus, pentru întâia oară, circul scăldat în lumină, în timp ce atenţia, admiraţia şi temerile tuturora se îndreptau numai şi numai spre ea. Răsuna o muzică oarecum pompierească, uşor discordantă... Apoi totul a dispărut, afară de ea însăşi şi trapezul care zbura sub ea.

Pentru afişul de debut, Pugl i-a făcut un dar: numele răposatei sale soţii, vestita acrobată Hella Welton, iar Tania nu l-a făcut de ruşine; ba” dimpotrivă, l-a înălţat pentru a doua oară, înveşmântându-l cu o nouă glorie, sub cupolele circurilor Giovanni, Becker sau Truzzi. Cu timpul,

numărul său cel mai vestit devenise *străbătui*; această variantă a exhibiţiilor de circ, pe care mulţi o considerau învechită, Pugl o mai complicase cu alte amănunte savante, iar graţia naturală a Taniei le contopise pe toate într-un triumf al tânărului şi curajosului său trup. La cei douăzeci şi trei de ani ai ei, numele Taniei, încadrat într-un şţreang negru, apărea pe afiş fără alte explicaţii, şi spectatorii mai naivi socoteau numărul o atracţie adusă din străinătate. Îndemânarea ei atinsese o ameninţătoare îndrăzneală care conferea ştrabatului executat de ea o eleganţă înspăimântătoare şi crudă.

— Chiar nu ţi-e frică, Tanka?

— Prostuţ ce eşti! De ce să-mi fie? Arătând acum mai mare de ani, căuta cu blândă înţelegere să alunge temerile fratelui. La noi totul e calculat la milimetru; aş putea să-l execut şi cu ochii legaţi... Apropo, ar fi o idee! se opri ea o clipă la acest gând. Apoi însă adăugă: Nu, cred că nu mi-ar da voie.

— Şi bărbatul tău? Lucrează tot la circ? o întrebă stângaci Mitka.

— Deocamdată n-am pe nimeni, şi nici nu mă grăbesc... glumi Tania, vocea însă îi tremură uşor şi în toată înfăţişarea ei apăru ceva care-l făcu pe Mitka să regrete întrebarea.

Vrând să-şi repare gafa, făcu alta, punându-i o nouă întrebare, întâmpinată cu o uşoară grimasă:

— Acolo, în tren, mă întrebam de ce ai legătură neagră pe ochi? Dar pe urmă mi-a fost aşa milă de tine, Tanka!

— Un fleac. Am păţit ceva la ochi... se grăbi ea să-i răspundă, într-un timp, mă împiedica la lucru, dar acum m-arn învăţat... Vreau să spun că sunt pe cale să mă învăţ. într-un cuvânt, n-am de ce să fiu compătimită: meseria îmi place, toată lumea se poartă frumos cu mine, aşa că sunt fericită... Aproape fericită! adăugă ea, anulând prin aceasta tot ce fusese spus înainte. în genere, să nu te miri prea mult de cele ce vezi la circ. Numai publicului i se pare, de departe, un joc minunat şi mortal, dar minunea

aceasta are la bază un munte de răbdare infernală şi de muncă. Nu suntem eroi, ci numai nişte oameni teribili de muncitori... Fireşte, sunt şi riscuri, ca în orice profesie *de felul acesta*. Uneori te poţi accidenta. Tocmai de-aceea, de fiecare dată trebuie să te concentrezi, să te înaripezi pentru o singură clipă extraordinară... Da, da, întocmai ca pentru o faptă eroică! De-aceea avem la circ şi lumina orbitoare, şi strălucirea de basm a costumelor, până şi numele noastre enigmatice. Se zvoneşte că în curând nu vom mai avea voie să purtăm numele noastre romantice. Dar nu cred: sunt şi ei oameni, şi-o să le pară rău! Pe faţa ei se aşternuse o expresie calmă, luminoasă, netulburată, de parcă ar fi ştiut că, orice s-ar întâmpla, ea e făcută pentru bucurie şi fericire, şi că tocmai pentru asta a venit pe lume, chiar dacă fericirea a intârziat puţin. Ei, ţi-am spus totul, râse ea maliţios. Dar ştii că eşti frumos, Mitea... Fetele, probabil, se ţin cârd după tine. Aşa e? Spune drept...

Venise rândul lui Mitka să povestească, şi deodată se fâstâci îngrozitor sub privirea surorii sale, o privire drăgăstoasă şi plină de îndemn.

X

Străduindu-se pe măsura modestului său talent, să descopere dedesubturile vulnerabile ale vieţii lui Mitka, Firsov izbutise să afle câte ceva. A găsit, de pildă, pe hartă, la patruzeci şi patru verste de Rogovo, un punctuleţ minuscul care, semănând mai mult cu un strop picat din peniţa cartografului, putea totuşi să reprezinte cantonul unde a văzut Mitka lumina zilei. Toată regiunea aceea este acoperită de sus până jos de un brădet des, parcă haşurat pe hartă de un desenator tehnic; doar în jurul cantonului lui Vekşin cresc o puzderie de mesteceni fremătători, cu plete creţe. Parcă mii şi mii de fete zburdalnice s-ar fi încins în horă cândva, de rusalii, şi deodată, speriate de te miri ce foşnete tainice, au încremenit aici pe vecie – joc şi taină!

Rătăcind cindva prin aceste pustietăţii rurale, un fotograf ambulant îşi câştiga, cu miraculoasa-i meserie,

hrană şi adăpost, având, pe lângă aceasta, şi unele scopuri subversive, îndreptate împotriva autocraţiei ţariste; lipea prin sate, pe pereţi, poze neîngăduite şi alte hârtii criminale, tipărite cu caractere destul de slabe, dar conţinând în schimb aţâţătoare chemări la răzvrătire şi luptă. Într-o bună zi însă l-a denunţat un geambaş din înstăritul sat vecin Predotecea. Cât timp a trecut prin faţa casei lui Vekşin numeroasa escortă recrutată dintre martorii vânjoşi şi bărboşii vătăşei pentru a-l duce, legat fedeleş, pe criminalul care a atentat la siguranţa statului, şi până a dispărut dincolo de rarişte căruţa din coada alaiului, tocmită să care tot utilajul primitiv, dar atât de primejdios al celui arestat, Mitea, pe atunci băieţaş de opt ani, nu s-a clintit de la poartă... Tocmai în acea zi, ultima-i zi de libertate, fotograful, în drum spre Predotecea, venind de la Demeatino, se oprise pentru un popas de o oră la umbra mestecenilor. Fusese atras aci de bolta răcoroasă a frunzişului ce-i făgăduia un pui de somn, drept răsplată pentru frământările şi truda lui; deasupra foşneau ramurile, şi toată liniştea aceasta verde răsuna de glasul păsărelelor. Oare n-o fi fost tocmai el, omul cu pălărie neagră, cel care a speriat fetele-mesteceni?

La mijloc de codru des, ca un bunic printre cei tineri, uşor gârbovit de ani, tremura un mesteacăn plângător cum nici că se mai poate; în pletele lui lungi, atârnate, îşi găseau adăpost de noapte toate durerile şi necazurile omeneşti purtate de vânt prin aceste locuri. La umbra acestui bătrân mesteacăn s-a oprit vagabondul cu pălărie neagră, a băut apă din izvorul din preajmă, în care şi-a muiat şi codrul de pâine uscată, apoi s-a odihnit, răcorindu-se după atâtea verste de arşiţă şi colb pe necuprinsul pământ rusesc; şi poposind el sub acel mesteacăn, a crestat cu briceagul în scoarţa zemoasă şi moale: „Klokaciov Andrei. Jos asuprirea!” A mâneat şi a plecat, dar urma lui a rămas.

De atunci vântul a ţesălat de multe, multe ori iarba mătăsoasă de primăvară, iar ploaia şi anii au netezit urmele lăsate de tocurile scâlciate ale acestui oaspe. Dar

după cum mesteacănul cel bătrân nu şi-a vindecat niciodată rana scrijelită în coaja albă şi curată, tot astfel nici în inima lui Mitea timpul n-a izbutit să şteargă urmele cuvintelor neînţelese crestate de fotograful ambulant în cele câteva ceasuri petrecute împreună, sus, în podul grajdului lui Vekşin, unde în ajunul arestării îşi găsise drumeţul adăpost peste noapte. Până la miezul nopţii i-a tot explicat lui Mitea cum că lumea e prinsă in mrejele răului şi că sufletul omului e sortit pieirii dacă se lasă ferecat de crunta samavolnicie... iar băiatului i se părea că vede şerpi încolăciţi ascunşi în întuneric şi lanţuri uriaşe cât toată omenirea, zăngănind asurzitor. Chiar şi atunci când furtuna a doborât mesteacănul, până la deplina lui dispariţie, nimic – nici moartea, nici carii, nici schimbarea vremilor – n-a fost în stare să-l scape de strigătul-îndemn încrustat de Klokaciov. „Iar între timp lăstărişul tânăr, cu frunzele-i crude, înmiresmate, se ridica în jur şi nu-i păsa nici de biografia bătrânului mesteacăn, nici de literele pe jumătate şterse de pe trunchiul lui putred, nici de tainicul chin al rădăcinilor dezgolite, smulse din pământ. Tot astfel ni-i dat şi nouă, oamenilor...” încheia liric Firsov pasajul respectiv din descrierea vieţii lui Dmitri Vekşin.

De două ori pe zi trecea Mitea pe lângă bătrânul mesteacăn, urmând cărăruia bătătorită ce-l ducea la şcoala din Demeatino, şi de fiecare dată, văzând inscripţia de pe trunchi, o şi auzea repetată de glasul fanatic, puţin cam surd. Şi s-au săpat aceste cuvinte în sufletul lui mai adâne decât o cicatrice, astfel încât şi minunata pădurice, cu păsărelele ei zglobii, şi poienile pline de blânde flori, cerul de vară cu nouraşi senini, desişul albăstrui de rogoz de pe mal, totul i se arăta acum ca prin urmele cafenii ale acelei cicatrice. Râul nu se poate împotrivi nici uneia dintre imaginile ce se oglindesc în el. Iată de ce până şi ştrengăriile lui Mitea din anii copilăriei purtau pecetea unei priviri de loc copilăreşti, îndreptate spre adâncurile vieţii. încă de pe atunci se înfiripa în el o tulbure impresie că lumea n-ar fi numai un joc de umbre albastre, că întunericul, împletindu-se cu lumina, îi este în acelaşi timp

şi complice şi rival, şi că tocmai din această împletire de întuneric şi lumină se naşte totdeauna viaţa. Cu trecerea anilor s-a convins şi mai mult de acest lucru; dar cât de scump l-a costat această convingere!

Pe mesteacănul acela doborât între timp de furtună a stat adesea Mitea Vekşin cu prietena lui dragă, până l-a pus mamă-sa vitregă la treabă: să iasă cu steguleţul verde în întâmpinarea trenurilor ce treceau pe-aeolo. De pe povârnişul dealului, de lângă canton, celor doi copii le plăcea să privească drumul de fier ce trecea aproape de tot, şi *să aştepte*. La început un vuiet neclar stârnit în depărtare umplea sufletul de o aşteptare dulce, şi de nelinişte... Uneori chemările prelungi ale locomotivelor trezeau aievea în pădure hohotele de râs ale mestecenilor. Pe urmă totul dispărea pentru o clipă şi deodată, deasupra mestecănişului pletos, ca înşirate pe un fir de aţă, răsăreau rotocoale de abur zgomotos, mânios, iar prin luminiş treceau ţăcănind la joante, repede, repede, şir nesfârşit de vagoane, ca să se mistuie apoi iarăşi în linişte... Trenuri, trenuri, fier însufleţit de doruri omeneşti! Zburau huruind prin faţa copiilor, tinzând zadarnic către marginea pământului şi a visului. Zarea fugea mereu, dar nici mecanicul, neobosit, nu se dădea bătut...

Ochi plictisiţi urmăreau de la ferestrele trenului steguleţul lui Mitea, fluturat de iureşul mişcării, ea şi percalul decolorat al cămăşii sale neîncinse. într-o zi, o cucoană călătoare i-a aruncat băiatului o piesă de cinci copeici; a cumpărat pe bani, de la dugheana din Demeatino, o ciocolată de forma unei sticluţe, de mult jinduită. Mitea a înfulecat-o, nedumerit, mai înainte de a fi priceput tot înţelesul faptei sale condamnabile faţă de prietenă şi de cei de-aeasă. Obolul lui Mitea n-ar fi putut nicicum spori veniturile mizere ale Vekşinilor, după cum o jumătate de bomboană n-ar fi uimit pe fetiţa cea răsfăţată. Dar aceasta a fost prima lui *taină* de copil. Toată noaptea s-a frământat, chinuit de un jar lăuntric, astfel încât, spre dimineaţă, băieţaşul ajunsese s-o urască pe necunoscuta lui binefăcătoare care îl zărise lângă această barieră fără

nume. Sămânţa aruncată de fotograful cu pălărie neagră începuse să încolţească. Mai târziu însă, din nefericire, conştiinţa lui Mitea s-a arătat refractară chiar şi convingătoarelor argumente ale raţiunii.

Cam pe-atunci a dispărut sora mai mare a lui Mitea, care avea cel mai mult de îndurat din partea maşterei. Vekşin, tatăl, după ce a strigait-o vreo două zile în şir prin pădure, n-a mai căutat-o, convins poate că cei din neamul lui nu se pot pierde. Curând s-a văzut că nici Mitea nu mai încape în cămăşile lui de copil şi în nădragii peticiţi şi răspeticiţi, iar haine noi n-aveau din ce să-i facă. Salariul de optsprezece ruble al tatălui lor se ducea în întregime pe păsat şi pe ciorba atât de rară, încât lună de lună se oglindea tot mai bine în ea tavanul afumat al căsuţei lor. Şi s-a mai întâmplat că un ţăran ros de necazuri, care de atâta amărăciune ar fi fost în stare să-şi mănguleascăşi propria lui roată neunsă, socotind-o unsă, i s-a adresat lui Mitea, de faţă cu tatăl lui, spunându-i ca unui bărbat în toată firea: Dmitri Egorâci. în ajun tocmai venise în sectorul de cale ferată al lui Vekşin, la vânătoare, un meşter de la depoul de reparat locomotive din Rogovo. Binevoise să guste din ceaiul slab al lui Egor, tot vorbind de cele dumnezeieşti, ceea ce dădea persoanei sale şi mai multă greutate şi stimă. Gazdele aşezate în jur ascultau cu respect duhovniceştile voroave ale bătrânului Feodor Dolomanov.

La două zile după aceasta, Egor, pe laviţă, îşi dregea o cizmă ruptă, în timp ce Mitea, într-un colţ, se întindea după-prânz a somn. Bătrânul înfipse sula în călcâiul cizmei şi ridică spre fiu o privire liniştită.

— Ce-i, Mitri, ai mai prins putere?

— Mda... rosti sperios băiatul, oprindu-se din căscat.

Pesemne mai înainte între Egor şi mama vitregă avusese loc o convorbire secretă. Tatăl puse cizma deoparte.

— Ai să te duci fără zăbavă la Rogovo şi-ai să întrebi acolo de maistrul Feodor Ignatievici... A făgăduit să-ţi dea de lucru. Salută-l cât mai respectuos, auzi tu, şi să-ţi vezi

de muncă. Da-că-ţi dai osteneală, te face şi pe tine doftor de locomotive. La ce să prinzi muşte aici, acasă! glumi el cam în silă, netezindu-şi pe rând obrajii raşi, după vechea-i deprindere de soldat, de lăsa să-i crească numai mustaţa. Nopţile mai sunt calde acum, poţi să mâi la Predotecea... adăugă el sever.

Mama vitregă i-a îndesat într-un coşuleţ toate zdrenţele de care nu mai avea nevoie în casă, ca să nu zică lumea că au alungat băiatul dezbrăcat şi cu traista goală. Deşi bolnav încă, Egor l-a condus pe Mitea până la portiţă şi, profitând de faptul că mama vitregă nu era acolo, i-a strecurat în palmă optzeci de copeici, să aibă de cele dintâi cheltuieli.

— Să umbli în viaţă pe drumuri drepte, să nu te poticneşti, să nu te laşi ademenit de cele trecătoare şi de sfatul celor nelegiuiţi. Ţine minte, băiete, un om nu poate sta pe picioare de lut. Aşa că trebuie să ai picioare de nădejde, Mitri! i-a spus el la despărţire, încredinţat că secretul unei existenţe temeinic orânduite trebuie căutat numai şi numai în picioarele omului.

Un semn cu mâna, şi Mitea a ieşit afară pe portiţă, cu ochii plânşi, întorcându-se pe furiş ca să mai privească o dată grădiniţa lor, casa şi motanul de pe fereastră. Astfel au şi rămas toate acestea încremenite pe veci în conştiinţa lui Mitea, scăldate în neclintita purpură a asfinţitului. Soarele apunea undeva, în zarea depărtată şi limpede, spre care se avântau, drept înainte, şinele de cale ferată şi se revărsau seară de seară umbrele nopţii. Şi deodată supărarea din el îi insuflă un gând: la trenul de şapte în locul lui va trebui să iasă însuşi tata. Smiorcăitul Leonti, copilul iubit al mamei vitrege, are să stea pe braţul beteag al lui Egor, scâncind cu glas sâcâitor, ca o durere de dinţi. Iar bătrânul, aruncând o privire spre pietrişul negru al rambleului saturat de păcură, cu gândul la fiul său, va simţi o uşoară strângere de inimă; poate chiar şi o lacrimă zgârcită de soldat îi va umezi obrazul ras. „Amară-ţi va fi singurătatea în ceasul morţii, Egor Vekşin!”

Prima lui noapte în afara casei părinteşti Mitea a

petrecut-o pe drum, fără să se oprească; pădurea îl mâna înainte, mereu înainte, speriindu-l clipă de clipă cu zgomotele ei; din fericire, noaptea cu cer senin n-a zăbovit prea mult. în zori, când începuse a pâcli roua, Mitea a aprins un foc de vreascuri să se încălzească şi, cu acest prilej, a aruncat din coş, fără să şovăie, zdrenţele mamei vitrege; ajuns la vârsta muncii şi a propriei sărăcii, se lepăda de găoacea părintească. Iar crucea de botez, pe care i-o agăţase la gât răposata lui mamă, a soos-o cu de la sine putere cinci ani mai târziu.

Şi iată! Parcă n-au mai fost niciodată nici spaimele, nici frigul, nici supărarea. încununate de măreţul avânt al cerurilor, pădurile din preajma Rogovului se înveşmântau în razele trandafirii ale dimineţii.

— Te-ai mai văzut cu Maşa *aceea*? întrebă deodată sora lui.

— Nu... N-am mai avut prilejul, se cam codi fratele. S-a schimbat, şi ea, e nu ştiu cum... tare ciudată...

XI

— Vezi tu, Tania, viaţa Maşei este o adevărată *biografie*! se înflăcără deodată Mitea, sub imperiul amintirilor, răspunzând abia acum deschis la întrebarea surorii sale. După ce ai plecat de-acasă, Maşa mi-a rămas în locul tău. Grea viaţă a avut! Uneori mi se pare că viaţa ţine omul strâns între genunchi, îl amăgeşte cu cheseaua-i de dulceaţă şi tot eu aceeaşi ehesea îi dă în cap. Câte unii, Tatianuşka, au o viaţă uşoară, ca un cântec. Trec cântând, şi toată lumea le rămâne recunoscătoare. Iar altul, abia deschide gura şi toţi îl hulesc de parcă şi glasul lui pătrunde ca un ghimpe în inimă.

— Vorbeşti de tine?

— Şi de mine, şi de Maşa.

Scotocindu-şi amintirile copilăriei, pe jumătate şterse, în căutarea nevârstnicilor ce i-au fost mai aproape, nu dădea acolo decât de Maşa, fetiţa cu zulufii negri, scumpa lui Maşa Dolomanova!... Maşa era fiica maistrului de la depou, chiar a aceluia la care mai târziu s-a dus Mitea să ucenicească. Vara la Rogovo te simţeai ca în

focarul unei locomotive, din pricina fumului, a funinginei şi a vuietului necontenit al atelierelor de reparaţii. De-aeeea, până la începerea şcolii, Dolomanov îşi trimitea fetiţa în vacanţă la o văduvă, cuscră cu el, la Demeatino. Pentru nişte cupoane de stambă şi Câte un ajutor de sărbători, văduva îi cosea şi-i spăla tinerei sale musafire, înlocuind-o pe răposata ei mamă.

Dolomanov se bucura de o bună reputaţie la Rogovo. Toţi îl socoteau om de omenie... toţi, în afară de cele două persoane ce locuiau la el: un frate beţiv, fără căpătâi, şi tuşa Paşa, bătrâna care-i vedea de gospodărie: nu era azil de bătrini în tot imperiul rus unde să nu fi cerut ea măcar o dată să fie primită pe socoteala statului, ca soţie de sergent de stradă *răpus mişeleşte* la datorie în '905. Asemeni multor oameni care şi-au deschis singuri drum în viaţă, bătrânul maistru Dolomanov făcea să se simtă în întreaga orânduire a căminului mâna lui autoritară. În liniştea casei, doar un canar bătrân, neobosit cântăreţ, şi orologiul care îşi dregea glasul zăngănind din arcuri se bucurau de îngăduinţa de a face zgomot; în umbra serii, orologiul din perete i se înfăţişa Masei ca un cioclu îmbrăcat cu o haină lungă şi tristă. După truda zilnică la depou, bătrânului îi plăcea să şadă în faţa unui pahar de ceai ce se răcea, în timp ce fratele oploşit în casa lui mormăia citind cu glas tare ziarul. Alegea numai ştirile privind cutremure, incendii mari, catastrofe de trenuri şi decese ale unor personalităţi de valoare mondială. Cu intuiţia lui de om slugarnic, ghicise că bătrânului îi place să audă că munţii şi edificiile de piatră se năruie, că se sting făcliile gândirii, că se dărâmă clădiri vestite şi că, aidoma acestor clădiri, cei mai solizi dintre duşmani, ca de pildă păcătosul popa Maxim, care s-a îmbuibat peste măsură cu blinele în săptămâna de lăsata secului, şi alţii, se prăpădesc, în timp ce el, Feodor Dolomanov, se mai ţine bine pe picioare, împotriva legilor vieţii, după ce a condus la groapă o mulţime de şefi şi s-a văduvit de trei neveste; Maşa îi rămăsese de la cea de-a doua.

Bucuroasă că scapă, fetiţa părăsea în fiecare

primăvară casa părintească plină de oprelişti şi scârţâituri misterioase. Acolo, la ţară, trăia, aproape fără supraveghere, o viaţă liberă şi neîngrădită de nimic. Un pod înalt de cale ferată, zvârlit peste înspumata Kudema, unea satul Demeatino de cătunul unde locuiau Vekşinii. Maşa era stăpâna lumii din Demeatino. Fiind de aceeaşi vârstă, era inevitabil ca, în inconştienta lor căutare, cei doi copii să se întâlnească odată şi odată faţă în faţă. Se întâlniră pe pod într-o dimineaţă fremătătoare de mai, saturată de nelinişti şi nădejdi. Gulerul unei cămăşi noi, de culoarea albăstrelelor, îl strângea uşor pe Mitea la gât şi poate tocmai de-aceea se simţea solemn şi înduioşat în acelaşi timp. Chiar în ziua respectivă împlinea doisprezece ani şi mama lui vitregă îi interzisese să hoinărească cine ştie pe unde şi să alerge nebuneşte – ca nu cumva să-şi rupă cămaşa cea nouă ori să-şi piardă cingătoarea de Kostroma, cu molifta ţesută în ea. Pe podeţul de scânduri rărite ce însoţea saltul căii ferate peste Kudema, Maşa, proptită cu bărbia pe balustradă şi purtând pe cap o coroniţă împletită din cele dintâi flori de câmp, privea gânditoare departe, jos, acolo unde se spărgea în vălurele faţa albastră a apei. După o credinţă ţărănească, vântul pătrunzător al acelor zile, stârnit de înmugurirea stejarului, avea darul să scoată puii din găoacele materne, să vindece rănile copacilor şi să lege pe veci două inimi îndrăgostite. Năvala de aer rece îţi tăia răsuflarea şi, în bătaia ei şuierătoare, barele de fier ale podului zbârnâiau ca strunele.

Oprindu-se alături, Mitea o urmărea cu coada ochiului pe fetiţa care, alungându-şi mereu cu mina din obraz un zuluf gâdilător, privea cu încordare hăul ispititor deschis dedesubt. Rochiţa roşie cu cordon de lac se mula, udă parcă, pe genunchii ei goi, iar pantofii eleganţi de oraş aveau cine ştie de ce nişte fundiţe... Dar altceva îl miră mai mult şi-l îmboldi să intre el, cel diritâi, în vorbă:

— Ce ţi-ai atârnat belciugele astea? întrebă arătând cu un semn din cap spre ineluşele de argint prinse de urechile fetiţei.

— Nu-s belciuge, sunt cercei... răspunse ea, furişând o privire trufaşă spre băieţaşul desculţ, dar nu fugi.

— Şi pentru ce îi porţi?

— Pentru că... aşa a zis tata... Trebuie să mă deprind... Şi ce-ţi pasă ţie?

— Păi când ăi fugi prin pădure şi-ai să te agăţi de vreo creangă... atunci să vezi deprindere.

Masa nu răspunse, găsind în afirmaţia lui o fărâmă de dreptate.

— Vezi bradul acela bătrân de pe dâmb?... reluă Mitea, socotind că prietenia lor s-a mai consolidat un pic. Nu, nu acolo! Şi cuprinzându-i fetiţei capul cu palmele, i-l întoarse pe direcţia cuvenită.

— Lasă-mă, văd şi singură... Ce-i cu el?

— Fedea Perevozski l-a plantat.

— Pentru ce?

— Pentru bani. Ştii... El trecea în locul acela lumea peste râu, iar banii câştigaţi îi punea sub brad, iar oamenii săraci care aveau nevoie luau de-acolo.

— De ce?

— Păi nu-ţi spun: era un sfânt... Adică un sărac eu duhul: totul pentru alţii. Uite şi mănăstirea lui. Vezi?

Dincolo de pădurice se contura într-adevăr, pictată ca o jucărie de bâlci, biserica mănăstirii cu cei cinci bulbi auriţi ai cupolelor.

Luându-se cu vorba, uitaseră cu desăvârşire de trenul de zece şi, când acesta răsări bubuind de după cotitură, nu mai avură timp să fugă. Fierăria podului vuia şi tremura mărunt: osândită la nemişcare, saluta astfel cealaltă masă de fier, sortită să alerge neobosit spre zări. Strângând-o la piept pe fetiţa înspăimântată, Mitea, tot atât de speriat, aştepta să treacă trenul. Privirile lor rătăcitoare se întâlniră din întâmplare şi această minunată clipă de groază a apropiat inimile lor pe vecie. După ce trecu primejdia, lăsând în urmă doar miros de fier încins şi ameţeală, convorbirea fu reluată, de rândul acesta pe baza unei nemărginite încrederi.

— Zi drept, ţi-a fost frică? întrebă Mitea parcă

lăudându-se în faţa fetiţei cu vijelia ce trecuse.

— Oho! încă cum! exclamă ea eu o tot atât de tainică încântare.

— Pe tine nu te gâdilă eând te uiţi în jos?... Pe mine da... uiteaici! şi-i atinse cu rnâna pieptul în locul unde îl gâdila pe el.

— Da, şi pe mine parcă mă strânge un pic... şi se feri uşor de atingerea lui.

Un timp, fermecaţi, priviră amândoi, prin crăpăturile largi dintre scânduri, la apa mânioasă ce spumega printre stânci în prăpastia de sub ei. Vântul vuia în deschiderile podului, se înfunda în pădurile de pe coastă şi, răsărind de acolo, oprea din zbor câte o pasăre.

— Parcă mă atrage ceva să mă arunc... Dar pe tine?

— Şi pe mine! recunoscu fetiţa îngrozită, trăgându-şi abia acum, din plin, răsuflarea.

S-ar fi părut că toate din jur – metalul, apa şi înălţimea – aparţineau lui Mitea.

— Stai, am să-ţi arăt şi altele şi mai şi, de n-ai să închizi ochii toată noaptea de frică! În schimbul protecţiei pe care se arăta dispus să i-o acorde, pretindea însă ascultare. Descalţă-te!

— Pentru ce?

— De ce să-i rupi de pomană?... Şi-apoi desculţă e mai uşor, proasto!

Fata îşi ţuguie buzele, jignită.

— Tăticu nu mă lasă să umblu desculţă. Şi nu sunt proastă... Nici nu ştiu încă cine eşti tu, dar eu sunt fata maistrului Dolomanov!

Prima lor ceartă n-a ţinut mult. Când coborau de pe pod, fetiţa l-a tras pe Mitea de mânecă, ân semn de împăcare. Iar la a patra întâlnire, când şi-a lepădat pantofiorii pe care el nu-i putea suferi, ca răsplată, Mitea i-a cules un nufăr pe jumătate inflorit din apa rece ca gheaţa. Toată vara, copiii s-au intâlnit zi de zi, cât a durat vremea bună, contopind domeniile lor pustii de pe cele două maluri ale Kudemei într-unui singur; în afară de ei, doar câte un erete plutea în văzduh şi uneori câte o turmă

trecea, mai pe departe, spre stâne, pentru mulsoarea de amiază... Cele mai de nestrăbătut desişuri din lume le stăteau la dispoziţie, cu misterioasele cărărui de nimeni ştiute, cu o anumită poieniţă fermecată unde tânjea, închis fără pereţi, minunatul ecou al pădurii, cu bolţi adăpostitoare... Şi alte nenumărate minuni ce nu pot fi amintite nici pe jumătate după trecerea atâtor ani!... Sprintenă, mlădioasă şi nepăsătoare faţă de zgârieturile căpătate, Masa a deprins repede vesela ştiinţă a năzdrăvăniilor băieţeşti, a învăţat să se caţere în copaci, să facă ţiuitori din tulpină de cucută, să şuiere haiduceşte într-o coajă de nucă sau de alună, să prindă greieri, să pescuiască raci din iaz când aceştia ies mai la suprafaţă, pe ierburile acvatice, ca să se mai încălzească. Dar cea mai mare distracţie, care le îngheţa sângele în vlâne, era să se strecoare pe furiş printr-o vâlcea întunecoasă, năpădită de ariniş, spre o poienţă plină de maldăre de oase şi s-o străbată ţipând, dintr-un salt, înainte de a apuca vrăjitoarea *Koziubra*, stăpâna locului, să prindă de veste şi să-i apuce de călcâiele goale.

...Toamna, Maşa îl părăsea pe Mitea, dueând dorul zilelor de primăvară, iar iarna îşi ocupa timpul cu învăţătura... Dar de îndată ce începea să sufle tainic zefirul de mai, Mitea îşi aştepta pe pod prietena şi, două veri la rând, aceasta nu i-<a înşelat aşteptările. Timpul fugea repede, ca şi apele Kudemei, lăsând peste tot urme; până şi cămaşa cea nouă a lui Mitea, de culoarea albăstrelelor, ieşi la soare şi se cam tăie pe umeri. Amândoi păşeau acum pragul acelei vârste ciând sufletul tânjeşte nostalgic şi se zbuciumă în căutarea unui alt suflet înrudit. Tot mai des îi cuprindea pe neaşteptate un dor necunoscut şi deodată, urmând imboldul unei legi veşnice, începeau să se ruşineze de ei înşişi. Atunci fata îşi simţea frumuseţea pe cale de înflorire ca o povară de nesuferit, ce complica prietenia lor naivă de odinioară, iar pe Mitea îl apăsau hainele prefăcute din vechiturile tatălui său, mai hâde decât zdrenţele. Privind faţa lui Mitea, trasă, ascuţită, luminată de scurtele scânteieri ale ochilor, Maşa se cutremura uşor,

ca în faţa unei primejdii. Jocurile lor de copii dobândeau pe nesimţite un înţeles nou, atrăgător, dar şi vinovat în acelaşi timp. Hoinăreau de la un timp mai puţin; parcă mai la îndemână le era să şadă pe iarbă, în brădet, unul lângă altul, vorbind monosilabic. Se pregătea o furtună şi norul cel greu abia aştepta să-şi descarce comorile...

În seara aceea dogoarea îşi clătina mângââetor ultimele falduri, iar modesta românită te îmbăta cu mâreasma eâ ca o căpiţă de fân proaspăt cosit. Sărutul dat de Mitea ca din greşeală mai întâi o sperie pe Maşa, apoi o făcu să râdă. Asemenea ştrengării nu prea erau îngăduite la Rogovo, cu atât mai puţin în familia patriarhală a Dolomanovilor. într-o clipă, în mintea fetei răsăriră necontenitele poveţe ale mătuşilor: e uşor să-ţi pierzi cinstea de fată, apoi însă urmează poarta unsă eu catran, alungarea din casa părintească, drumul alunecos spre pierzanie... Şi ridicându-se âncet din iarbă, Maşa se învălui în răceala unei ironii arogante.

— Să plecăm, începe să plouă... spuse ea sec, prinzând ân palmă ânchâpuite picături, iar Mitea nu găsi niciun euvinţel cu care s-o reţină, s-o înduplece, s-o convingă.

De acolo, drumul cel mai scurt până la Demeatino trecea prin arinişul temut. Adolescenţii pătrunseră în împărăţia Koziubrei şi porniră înapoi spre pod. Nu aflară însă în drumul lor nimic, în afară de cimitirul de cai, la capătul vâlcelei, năpădit de măturicile ruginii ale şteviei sălbatice. în locul spaimei copilăreşti de odinioară, în faţa unei taine de nepătruns, creştea în amândoi un sentiment încă necunoscut, de rivalitate, o rivalitate poate în domeniul temerităţii. Craniile albe şi paşnice îi petrecură din urmă cu privirea fixă a orbitelor... Şi îndată un cuc nevăzut, din frunzişul toropit al amiezii, începu, înapoia lor, să numere zilele de prietenie ce le mai rămăseseră... Curând Masa a fost chemată telegrafic la Rogovo: tatăl ei se îmbolnăvise.

În primăvara următoare, Mitea a aşteptat-o zadarnic. în ziua ştiută nu s-a mai clintit de pe pod. O ploiţă

trecătoare l-a udat un pic, dar Mitea ar fi fost în stare să suporte încercări şi mai grele. Purta o şapcă nouă, iar în picioare cizme, tot noi, din piele de viţel, ce păreau să nu aibă moarte; şi hainele îi erau noi, afară de nădragi, pentru care n-au mai ajuns banii. Toate acestea, ca şi comoara cea mai de preţ, pe care o ţinea în pumnul strâns, fuseseră cumpărate din primul său câştig într-un artei de reparaţii la calea ferată, artei venit din toamnă în sectorul lui Vekşin. În întunericul zăpuşitor al palmei sale, zăcea tristă pe sârmuliţa-i de argint o picătură de peruzea aproape adevărată – un ineluş. Dorea ca acest dar al său s-o facă pe Maşa să-i uite nesăbuita îndrăzneală din vara trecută; şi-apoi îi stăruia chinuitor în suflet presimţirea niciodată rostită că tocmai acest flecuşteţ va juca un rol de seamă în relaţiile dintre ei. Dar Maşa n-a venit, şi asta a mai potolit puţin duioşia ce-i încolţise în suflet. Ud şi flămând, s-a întors acasă şi n-a mai văzut-o pe tânăra fată deeât după un an şi jumătate sau doi, la Rogovo, când a avut norocul să se angajeze la depou ca *jrecător*, cu o simbrie de cincisprezece ruble pe lună. După o zi de muncă la ateliere se întorcea acasă obosit şi murdar, la ora când Maşa, de nerecunoscut în înflorirea ei, sub umbreluţa de dantelă, ieşea la plimbarea ei de seară, cu nelipsita carte, luată de fandoseală. Numai într-un fund pierdut de provincie mai puteai întâlni asemenea îndrăzneală – să te îmbraci şi să te împopoţonezi în toiul verii cu atâtea veşminte şi podoabe ţipătoare, aduse din capitală: maistrul de locomotive Dolomanov dorea ca toată lumea să vadă ce bani cheltuieşte el pentru fiică-sa. Maşa purta cu o uimitoare uşurinţă, majestuos chiar, toată această demonstrativă povară a prosperităţii, intimidând prin neliniştitoarea-i frumuseţe. Şi toţi cei care o petreceau din ochi căzeau fără să vrea pe gânduri cu privire la soarta ce-o aştepta. L-a recunoscut pe Mitea de prima dată, deşi el era mânjit tot de păcură şi funingine. Se pregătea să-l strige pe nume cu riscul de a-şi pierde demnitatea ei de Dolomanova, a făcut chiar un pas spre el, dar tânărul a întors capul. Probabil că amorul lui propriu s-a dovedit mai puternic decât

afecţiunea... Şi-apoi, tovarăşii lui de muncă, venind din urmă, ar fi putut crede că sărăntocul de Vekşin, după ce a flămânzit cât a flămânzit, hrănindu-se cu te miri ce, umblă acum să ajungă ginerele lui Dolomanov.

Mai aflase apoi că, în ajun chiar, Masa fusese peţită de trei inşi deodată, ee-i drept, deocamdată cu aceeaşi lipsă de succes: şeful de gară Sokolovski, pontatorul Dujkin şi fiul preotului din Demeatino, viitor popă, care intenţiona să încheie cu această alianţă lupta dusă între cele două dinastii. Lui Mitea i-ar fi fost peste puteri să se ia la întrecere cu aceştia... În consecinţă, nici n-a mai rămas la Rogovo. După o ciocnire măruntă cu Dolomanov, s-a mutat la atelierele nodului feroviar Murom, dar, din cauza firii sale fără astâmpăr şi a setei de a cunoaşte viaţa, n-a rămas nici acolo prea mult, mutându-se mereu mai aproape şi tot mai aproape de Ural. Se zvonise că, după ce a străbătut pe o locomotivă cuvenitele optsprezece mii de verste, ar fi ieşit ajutor de mecanic; în aceşti ani situează Firsov momentul când eroul său a făcut cunoştinţă cu partidele politice... Dar ori de câte ori se întâmpla să-şi facă bagajele, ca orice om când se mută, Mitea dădea pe fundul geamantanului de inelul cu lacrima de peruzea, pe oare n-apucase să-l dăruiască; şi orieât de grăbit ar fi fost, de fiecare dată privea îndelung, cu faţa umbrită, această amintire din tinereţe... Dar nici Maşa, ingrata Masa Dolomanova, nu l-a uitat niciodată pe Mitea.

XII

Cu puţin înainte de sfârşitul războiului, Feodor Dolomanov a zăcut vreo trei zile la pat. Boala care-l speriase a fost uşoară – l-a tras pesemne vreun curent la atelier şi a răcit, iar doctorul, cel dântâi medic care păşea pragul casei Dolomanov, şi-a exprimat chiar mirarea în faţa organismului viguros al maistrului; Dolomanov însă pricepuse că sănătatea i-a fost zdruncinată. Cam pe vremea aceea, la o pârdalnică de nuntă, rugat fiind să-şi demonstreze vestitul număr cu moneda, bătrânul a dat chix! Altădată apuca moneda între două degete şi, cu puţin efort, o îndoia la mijloc. De astă dată însă, oricâte trucuri a

încercat şi orieât s-a căznit, n-a izbutit să facă demonstraţia; ba – colac peste pupăză! — un frăţior de-al miresei, care căsca gura la el, a chicotit ca prostul văzând cum se opinteşte fostul atlet; şi deodată parcă s-a frânt ceva înlăuntrul lui Dolomanov. Şi încă nu s-ar fi lăsat el doborât, de nu-l pălea o nouă „ticăloşie”, cum îi plăcea să spună. Mătuşa Paşa obţinuse, în sfârşit, patul mult dorit la un azil de bătrâni. Dar n-a mai ajuns acolo. Şi-a luat rămas bun de la nepoţi, a ieşit pe uşă cu bocceluţa pe braţ, s-a aşezat o clipă pe prispă, să-şi tragă sufletul, şi a murit pe loc.

întâmplarea l-a zguduit într-atâta pe Dolomanov, încât începuse de la o vreme să ia în seamă oamenii ce treceau pe stradă.

Tocmai în luna aceea, a gândurilor întunecate, când Dolomanov îşi pleca urechea spre cele despre el spuse, dar mai cu seamă era atent la schimbările ce se petreceau în rărunchii săi, popa cel tânăr i-a povestit conţinutul unei cărţi străvechi rămasă moştenire de la tatăl său, o lucrare a unui doctor de la curtea ţarinei Elizaveta, de Sanches pre numele lui, despre bunele rezultate obţinute în urma folosirii băilor de aburi ruseşti. în acest vestit obicei slav, medicul descoperise un mijloc atât de eficace de vindecare ia celor mai înrădăcinate boli, încât recomanda ca până şi pruncii, de cum se nasc, să fie aduşi pe laviţa cea mai de sus a băii, unde-i căldura mai mare, şi acolo să fie bătuţi uşurel cu măturică, pentru dezvoltarea atât a bojocilor, cât şi a mădularelor, puse în mişcare. Consideraţiile acestea l-au determinat pe Dolomanov – deşi erau timpuri de război – să-şi construiască un model de *templu balnear*, după reuşita definiţie a tânărului Maxim, instalaţie care, fiindcă veni vorba, a înghiţit aproape toate economiile lui Dolomanov, acumulate timp de jumătate de veac.

Această minune a lumii din Rogovo fusese construită fără niciun fel de horn, întrucât se spunea că, într-o asemenea baie, aburul este mai bun şi are mai multe virtuţi tămăduitoare; sub ferestre fuseseră plantaţi scoruşi roditori şi câţiva ienuperi, iar vatra băii a fost zugrăvită de

pontatorul Dujkin cu diverse subiecte, pe alocuri atât de frivole, încât stăpânul casei nu i-a îngăduit fiicei sale să intre acolo până când fumul n-a înnegrit îndeajuns uşuratecele roade ale imaginaţiei de burlac... Iar pretendenţii, căutând să înmoaie despotica inimă de părinte, singura cale rămasă deschisă spre mâna Maşei, după ce şi-au asigurat toţi trei mobilizarea pe loc şi-au împărţit de bunăvoie, între ei, atribuţiile de băieşi, spre marea mulţumire a lui Dolomanov. Sokolovski a luat asupra-şi încălzirea, care cerea înalte cunoştinţe în materie de lemne şi foc, Dujkin, descoperindu-şi talentele necesare, se străduia cu ajutorul celor mai secrete ierburi să dea aburilor şi apei cuvenitele arome. Al treilea, viitorul păstor al sufletelor, îşi consacra timpul liber pregătirii de măturici din mesteacăn, alegând pentru tăierea nuielelor fragede timpul cel mai favorabil, curând după înmugurire, când mlădiţele sunt, după părerea cunoscătorilor, îndeosebi de folositoare şi aromate, fie chiar şi în dauna soliditătii... în condiţiile calamităţilor de care începuse să sufere întregul popor, pe vremea aceea la Rogovo s-au petrecut desigur unele evenimente mai importante; dorind însă să zugrăvească pe un anume fundal tragedia născândă a Maşei, Firsov le ignorase, grămădind numai în jurul băii lui Dolomanov o puzderie de exagerări epice. Afirma, de piMă, că până la construirea ei, la Rogovo domnise în această privinţă o desăvârşită ignoranţă şi haos, că truditorii bărboşi se spălau numai şi numai în albii, iar pentru a lua o baie de aburi se vârau în cuptoarele de pâine, trăgând curajos după ei oblonul; se mai încumetau unii să se scalde şi în râu, dar numai din an în an, vara, când apele Kudemei se mai încropeau în bătaia soarelui.

în acest stabiliment, care nu s-a păstrat pentru urmaşi, aveau acces numai cei aleşi şi, dacă ar fi să-l credem pe Firsov, nicăieri în lume n-a înflorit atât de puternic arta băilor... Dezbrăcându-se cel dintâi, Dujkin turna pe pereţi apa rece ca gheaţa, ca să spele rămăşiţele fumului dăunător şi să mai îndulcească puţin cruzimea

desfătării ce avea să urmeze. înşira apoi, în dreptul vetrei, măturicile, atâtea la număr câţi invitaţi erau aşteptaţi, şi începea să toarne pe piatra încinsă cele dintâi căuşuri de apă. Vălătuci de aburi izbucneau cu şuier, frunzele măturicilor se răsuceau şi iarăşi se îndreptau, răspândind miresmele lor primăvăratice în aerul dumnezeieşte arzător. Ceilalţi năvăleau apoi în infernul acesta binecuvântat, furnicător şi, aşezaţi pe treptele corespunzătoare sănătăţii şi vârstei fiecăruia, se lăsau pradă favoritei lor delectări. „Măturicile aburite, biciuind scurt şi autoritar trupul, împrăştiau sângele îngroşat, grăbeau circulaţia sevelor vitale, alungind în acelaşi timp spuma dezamăgirilor pământeşti, lansând fiinţa omenească spre culmile inspiraţiei”, perora încântat Firsov, trădându-şi slăbiciunea înnăscută pentru această deplorabilă şi fanatică manifestare naţională.

Sus de tot, învăluit într-un nor de aburi, Dujkin, transfigurat la faţă, se biciuia în neştire. O treaptă mai jos, lăsat pe vine şi cu măturică trecută printre picioare, se distra cu tot atâta foc Sokolovski; nemăsurata lungime a braţelor îi îngăduia, chiar şi în această poziţie, să ajungă cu măturică până la ceafă. Alături se autoflagela viitorul prelat, îmbărbătându-şi când şi când prietenii cu exclamaţii elogioase la adresa băii de aburi ruseşti, sau, potrivit ocaziei, cu diferite texte din scriptură. Pe a treia treaptă, căutând să nu rămână mai prejos de generaţia tânără, Dolomanov îşi alunga din inimă frica de moarte. Numai fratele său, beţivul, cu căciula în cap, să-şi apere moliciunea creştetului, şedea jos pe paie şi se minuna privind neînfrânata veselie a celorlalţi.

Din când în când pretendenţii dispăreau pentru câteva clipe, ca să se tăvălească afară în zăpada adâncă, după care se întorceau, hohotind, lângă viitorul socru şi turnau pe pieterele încinse zeamă de izmă sau de alte ierburi. Aburii îşi dublau astfel acţiunea tămăduitoare, iar în apă se dezvăluia mai adânc sensul filosofic al acestui element al naturii, în timp ce bagdadia neagră a băii părea să se deschidă în vederea viitoarei lor înălţări la cer.

Cunwiecum, piatra zisă *burleak*, capabilă să reziste trei ani de încălzire, nu ţinea aici mai mult de-o iarnă.

Dichisită, ceva mai împlinită la trup în anul acela, Maşa se ducea la petrecerile tineretului din Rogovo, unde rămânea toată seara într-un colţ. Nimeni nu îndrăznea s-o invite la dans, de teamă să nu stârnească mânia lui Dolomanov ori să fie întâmpinat cu un refuz, deosebit de jignitor în acea iarnă a vărsărilor de sânge, premergătoare revoluţiei. De altfel, cavalerii mai acătării se aflau toţi pe front, astfel încât la Rogovo rămăseseră doar tinerii cu diferite metehne trupeşti, de două ori mai vizibile în lumina frumuseţii Masei. Uneori, săturându-se să-şi plângă pe ascuns urâtul, ieşea în bluză subţire pe cerdac şi rămânea acolo mult timp, cu faţa spre umbrele trandafirii ale serii, prinzând cu urechea hămăitul dulăilor de pază. Chiar la marginea Rogovului, pe un deluşor, se afla o parcelă de pădure intrată de curând în exploatare; brazii lăsaţi de sămânţă, înalţi şi subţiri ca nişte prăjini, scârţâiau monoton acolo, dormindu-şi somnul zbuciumat. Cei din Rogovo se culcau acum devreme... Numai într-un capăt al satului se mai vedea lumină, în ferestrele băii de abur a lui Dolomanov, unde cei trei candidaţi rivali se căzneau să câştige bunăvoinţa tatălui Maşei. încă pe-atunci, fără să-şi dea seama de acest lucru, Maşa îl chema în gând, din întunericul pădurii, pe cumplitul său mire.

În luna iulie i-au petrecut pe voluntarii care plecau pe front. În sala mare a şcolii, împodobită cu steaguri şi crengi de brad, o solemnitate expediată în grabă şi stângace s-a desfăşurat în prezenţa moşierului din vecinătate, Maniukin. Sfeştania a fost oficiată de preotul cel tânăr, Maxim, unul dintre cei trei tovarăşi de baie ai lui Dolomanov, care nemaiavând răbdare să aştepte mâna Maşei, primise sfânta hirotonisire. Tot el a rostit la urmă un cuvânt de despărţire în care, pomenind de patria aflată în grea cumpănă şi de spiritul de abnegaţie civică al tinerilor ostaşi, a recurs la imaginea lui David pe cale de îmbătrinire şi a tinerei fecioare Avisaga. Şi-a mai presărat el cuvântarea şi cu alte multe comparaţii dubioase, dar

nimeni n-a băgat de seamă, deoarece erau toţi toropiţi de o moleşeală dezgustătoare. Deşi pe ferestrele larg deschise se zărea un cer gingaş pastelat, se simţea că la noapte se va dezlănţui din nou furtună.

Voluntarii, tineri vânjoşi, holtei din tagma negustorească, năduşeau în bluzele lor strimte şi trăgeau cu coada ochiului spre berea pregătită din belşug, pe mese lungi, pentru partea finală a serbării. Dar cu mult înainte de trataţie, au fost îmbarcaţi în vagon, iar şeful de gară Sokolovski, după ce a strigat un ultim „ura", a dat semnalul de plecare. După expedierea lor, cei mai mulţi s-au întors, cu un oftat de uşurare, la şcoală, unde balul era în toi; Dujkin cânta de zor la clarinet, împreună cu alţi patru muzicanţi improvizaţi.

Ca întotdeauna, Masa se plictisea în colţul ei, când deodată un necunoscut a invitat-o la dans. Purta cizme elegante, netede, iar pantalonii de croială militară stăteau umflaţi în părţi, ca umpluţi cu aer. Pe Maşa au impresionat-o neplăcut umerii peste măsură de largi ai străinului, fruntea noduroasă şi teşită, ochii întunecaţi, mohorâţi: părea gata să se ia la trântă cu lumea întreagă. În jur, se vorbea în şoaptă pe socoteala lui şi Maşa îi privi invitaţia doar ca o provocare aruncată nesuferitelor convenţii din Rogovo; gelos ori intimidat, Dujkin a încetinit ritmul muzicii, transformând polca într-un vals. La cel de-al treilea tur, Maşa observă nişte pregătiri ciudate: publicul se înghesuise lângă uşa închisă, orchestra se tot poticnea şi se bâlbâia şi numai ei doi se mai învârteau în sala, deodată golită; aşadar, spre ei se strecurau acum, cu o frânghie ascunsă la spate, şeful gării, Sokolovski, însoţit de cantaragiul de la bagaje.

— Ne ocolesc prin spate... şopti Maşa, socotindu-se oarecum complice cu partenerul său.

— ...am văzut, răspunse acesta din vârful buzelor. Şi deodată, împingând-o pe Maşa la o parte, descărcă o armă de foc drept în faţa lui Sokolovski.

Maşei i se păru că ea îşi dă duhul; restul l-a aflat de la femeile care o înconjuraseră. După ce i-a zburat urechea

lui Sokolovski, necunoscutul a sărit pe fereastră; o claie de fân aflată acolo i-a amortizat săritura, iar noaptea l-a ascuns de urmăritorii săi. Auzind numele partenerului său la dans, Maşa s-a cutremurat. Dansase cu Agheika Stolearov, spaima a două judeţe, tâlhar la drumul mare şi „ştrengar" vestit. Oamenii de teapa lui ajung în scurt timp în groapa cu var, dar Stolearov a trăit mai mult decât alţii, întrucât, la început, mulţi îl socotiseră un asupritor al bogătanilor, iar după revoluţie, novicii de la poliţia judiciară nu s-au arătat în stare să-i dibuiască vizuina. Uneori ieşea la lumina zilei ca să-şi astâmpere nepotolita nevoie de a se juca eu soarta. Cu alte cuvinte, după cum s-a exprimat Firsov, încă de pe-atunci Agheika Stolearov căuta cu nesaţ glonţul ee-i fusese hărăzit. Nimeni nu ştia nici unde s-a născut, nici cine a fost nefericitul său părinte. Firsov era de părere că Agheika a fost plămădit din sângele cel putred vărsat într-un război nedrept. într-adevăr, a apărut chiar la sfârşitul războiului, o dată cu celelalte fenomene însoţitoare ale vremurilor de restrişte: descumpănirea sufletelor, lupii şi tifosul exantematic. Aşadar, se şi cuvenea să piară ca un vis urit, la cea dintâi suflare de zefir a zorilor unei zile noi.

Statul rus se afla la o răspântie; nebunia şi trădarea pustiau deopotrivă ţara. îintre front şi spatele frontului se aşternuse un pustiu... Şi iată că, străbătând acest pustiu, in tăcerea generală, alergau spre casă cei ce nu fuseseră omorâţi în război; în urma lor se rostogolea ameninţător un nor de răzvrătire... într-o zi, pe înserate, când prin văzduh fluturau cei dintâi fulgi sperioşi de zăpadă, s-au prezentat la Maşa, pe scara din dos, doi băieţi, fii ai unor cunoscuţi muncitori de la depou; veniseră să-i ceară, în taină mare, nişte petice roşii, care nu-i mai erau de trebuinţă. Şi cu toate că Maşa îi socotise până atunci pe amândoi prieteni, unul i-a răspuns la întrebări cu o tăcere îndărătnică, iar celălalt, părând că nici n-o aude, zâmbea într-una, cu gândul la cele auzite întâmplător de la taică-său. Maşa le-a dus sarafanul ei de fetiţă, pe care-l purta odinioară la întâlnirile cu Mitea. De fapt nu era nimic

ascuns la mijloc, căci lumea vuia de ecoul evenimentelor din cele două capitale ruse; la Rogovo însă ziarele soseau cu întârziere. Maşa a priceput totul după felul în care băieţii au tot sucit şi răsucit darul ei, măsurându-l în lung şi în lat; regreta fierbinte că n-a fost în stare să ajungă acolo mai devreme, deşi urâse ca şi ei aceleaşi lucruri. Deodată s-a simţit cuprinsă de o speranţă încă nelămurită, dar atât de tulburătoare, o speranţă care plutea în văzduh şi o chema din mocirla ucigătoare din juru-i, spre ceva curat, aspru şi salvator.

— Vin şi eu cu voi! Mă luaţi şi pe mine?... le ceru, gata să fugă cu băieţii aşa cum se afla. Dar aceştia schimbară doar priviri între ei, drept răspuns la suspecta râvnă a duduii elegante, apoi plecară.

Peste un ceas, când Maşa se întorcea din plimbarea ei zilnică, a văzut trecând pe uliţa principală din Rogovo un grup de muncitori de la căile ferate, printre care şi pe adolescenţii de adineauri. Bălăcind în noroaie, păşeau câte patru în râod, deşi nu erau cu mult peste o duzină. Cei bătrâni intonau cu glasuri nesigure *Varşoviana*, cântec necunoscut Masei, iar cei tineri fluturau un stindard roşu în care, dacă ar fi să-l credem pe Firsov, tânăra fată şi-a recunoscut sarafanul transformat într-o fâşie lungă. Vântul dădea să smulgă simbolul roşu de pe lemnul lui, dar prinsă bine, stamba de atâtea ori spălată fâlfâia prin văzduh mai abitir ca o mătase roşie de toată frumuseţea... Un sentiment de jignire şi o timiditate inexplicabilă au împiedicat-o pe Maşa să se alăture lor; şi nimeni, absolut nimeni n-a observat în umbra serii obrajii ei scăldaţi în lacrimi.

înfrigurată, a alergat acasă, sperând să afle veşti de la tatăl ei. Pretendenţii rămaşi credincioşi o aşteptau la fereastră, inoportun dt veseli. Şeful de gară, Sokolovski, cu o elegantă legătură neagră la tâmplă, s-a repezit să-i ofere tinerei fete un fotoliu lângă soba în care ardea focul.

— Marş de-aici, dulău ce eşti! a rostit ea în silă, întorcând capul, să nu-l mai vadă in ochi.

O adâncă singurătate creştea în ea, răvăşindu-i

inima. Toată iarna a lâneezit. Chiar atunci când, o dată cu venirea primăverii, începură să plutească în văzduh, de timpuriu, mirosuri nelămurite, ca de fum din pădure, Masei tot i se mai părea că o flacără fumegândă o consumă pe dinăuntru şi că nu există pentru ea nicio ieşire. Un dor o mâna mereu afară din casă, afară din prea strimtul Rogovo. Străbătea din cap în cap satele dimprejur, scrutând atent totul în preajmă şi descoperind lucruri nebăgate în seamă înainte. Mai presus de orice, ar fi vrut pe vremea aceea să-l întâlnească pe Mitea, să discute cu el, să-i împărtăşească nedumeririle adunate în suflet; în zilele acelea, însă, doar o singură vietate din lume vizita pervazul ei primitor: o păsărică blindă, aproape domesticită, ce se îndurase de ea. De remarcat totuşi că, tocmai în vremea aceea, Mitea Vekşin fusese văzut la Rogovo, poate în trecere, şi încă prin dosul gospodăriei lui Dclomanov; se spunea că s-ar fi aflat atunci în ilegalitate. Firsov s-a străduit mult, dar fără rezultat, să afle amănunte din perioada aceea, bănuind că tocmai aici s-ar afla acel noduleţ care i-ar fi putut explica totul, toate lucrurile ascunse, ştiute numai de Maşa; de altfel, judecind după toate aparenţele, era puţin probabil ca Vekşin să fi ştiut atunci de acest noduleţ.

În zilele frumoase, Maşa pleca mereu şi, de dragul numeroaselor locuri minunate din preajma Rogovului, nici eă-i mai venea să vină acasă. Cel mai mult îi plăcea să zăbovească fără nicio preocupare ceasuri întregi, cu picioarele spânzurate în gol, pe uriaşele rădăcini ieşite în mustăţi deasupra râului. Ploile şi noroaiele cleioase ale primăverii, în care când cătai se împotmolea cu căruţa câte un ţăran venit de departe, îi mărgineau, de bună seamă, aria plimbărilor. Cu atât mai de neînţeles este ce a căutat ea în seara *aceea* fatală şi rece în desişul greu de străbătut, necălcat vreodată nici de om pornit la cules ciuperci, nici de vreun vânător cu puşcă.

De altfel, e de presupus că a petrecut mai mult timp acolo, cine ştie din ce năstruşnic capriciu, altminteri ar fi prea greu de explicat o asemenea coincidenţă

extraordinară în timp şi în spaţiu. Cică deodată, pe malul unde şedea, s-a trezit cu Agheika alături. Fără ţipete, inutile în locurile acelea pustii, i s-a împotrivit, muşcându-l de obraz şi de mâini; dar bărbatul a fost mai puternic. Pe urmă, Maşa a plâns încetişor, frecându-şi ca un copil ochii cu pumnii, iar Agheika, fumând alături de ea, a tot scuipat în râu, împărtăşindu-i victimei, în câteva cuvinte, unele amănunte privind viaţa lui, asta pesemne din lipsă de alţi interlocutori, în afară de fiarele necuvântătoare şi de Masa, siluită de el. Nu-i mai rămânea fetei decât să se arunce într-o bulboană; chiar aici, la cotul pe care râul îl forma la picioarele ei, apele năvalnice de aprilie se învârtejeau gata s-o primească, astfel încât nimic n-ar fi fost mai uşor decât să alunece în viitoarea rece ca gheaţa... Dar asta putea s-o facă orieând. Deocamdată o cuprinsese dorinţa să săvârşească şi ea ceva, pentru ca povestea vieţii ei să nu semene din cale-afară cu destinele de rând ale gâzelor. Iar când Agheika i-a propus să-i împărtăşească viaţa, Maşa l-a urmat; ce-i drept, pe vremea aceea Agheika n-ajunsese încă cel ce va fi mai târziu, nu-şi irosise încă, până la ultima laşitate, îndrăzneala turbată şi josnică; cu alte cuvinte, pe-atunci mai păstra în firea lui ceva care să merite compătimirea Maşei, o trăsătură oarecare de caracter, pe care Firsov intenţionat n-a scos-o la lumină, ea să nu i se poată aduce acuzaţia că ţine neapărat să justifice *orice* fărădelege! în noaptea când Masa a fugit de acasă, flăcările au mistuit până la temelii baia de aburi a lui Dolomanov: un mic dar de nuntă din partea îndrăgostitului Agheika.

...Acum toate acestea rămăseseră demult în urmă. Mână în mână, fratele şi sora şedeau în tăcere alături, stăpâniţi amândoi de dorinţa vie de a pricepe cum de apar deodată, în logica şi limpedea înlănţuire a comportării unui om, crima şi greşeala.

— Da, viaţa ei este o adevărată biografie, repetă Mitea cuvântul ce-i plăcuse, insistând asupra interpretării date de el. Şi nimeni nu ştie ce anume a legat-o în veci pe Maşa de Aghei. O duce rău cu el, dar nu se plânge, fiindcă

e mândră. Cum s-ar zice, a jucat fără să ştie ce cărţi are el în mână şi s-a păcălit!

— Aghei mai trăieşte? întrebă Tania cutremurându-se.

Iar Mitka, oricât de neînfricoşat era, se trezi că-şi plimbă privirea cu teamă peste pereţii lui Pcihov. Nu-i răspunse decât după ce se asigură că nimeni nu trage cu urechea.

— Se vede treaba că nici moartea nu-l vrea. Iar undeva, în Ural, cică s-ar fi compus despre el un eântec de ocnă. Un cântec despre de-alde noi, din cele ce le ticluieşte eu lacrimi poporul! Deodată strânse cu un gest rugător în palma-i largă mâna uşor asudată a surorii sale. Dar crede-mă! ca pe Dumnezeu te rog, crede-mă, că am să scap de toate acestea!

Privirea blândă a surorii sale rămase aţintită asupra ferestruicii lui Pcihov, care începea să se lumineze. Lampa pâlpâia gata să se stingă: hrana ei de petrol secase. Dintr-un colţ, prin straturile de fum şi zăpuşeală, plutea spre ei sforăitul gros al lui Nikolka... Ascultând de glasul tristeţii sale, Tania îşi privi fratele drept în faţă, cu nesfârşită milă.

— Dar tu, Mitea... ai ucis vreodată?

Cu ochii lăsaţi în pământ, stingându-şi între degete ţigara cu o mişcare plină de năduf, Mitka clătină negativ din cap.

XIII

înainte de a fi aşternut pe hârtie prima frază cheie din opera sa, Firsov alerga de la unul la altul prin Blaguşa, condensând destinele în noduri vii, ca să ajungă la clipa icând în toate va prinde să pulseze un singur ritm vital, verificând ca un dulgher, cu ochiul pe jumătate închis, cât de dreaptă este acţiunea concepută de el. Apreciind just aceste valori atât de puţin materiale, locatarii apartamentului nr. 46 aproape că nu se fereau de el şi, încredinţându-i-se (toţi, în afară de Mitka), destăinuiau cu multă bunăvoinţă tot ce ştiau scriitorului pe care-l socoteau puţin cam capiu, fapt pe care acesta nici nu-l nega, din motive de circumspecţie. îşi concentrase atenţia

de creator în primul rând asupra Zinkăi Baluieva, din clipa în care a ghicit ce fel de doruri însufleţeau voluptosul ei piept. Folosindu-se de încuviinţarea de a-i vizita oricând, fără ceremonii, pe locatari, nu o dată a găsit-o pe Zinka brodind o cămaşă bărbătească, în timp ce fetiţa ei, alături, contempla înţelegător mâinile mamei. De fiecare dată, Firsov apuca să distingă modelul broderiei, compus din flori de nu-mă-uita atât de mărunte, încât femeia risca să-şi strice vederea. Tocmai de-aceea a şi putut stabili cu precizie victoria Zinkăi, în clipa când zări această uimitoare creaţie îmbrăcată de principalul său erou, uşor ruşinat. A doua zi cămaşa a dispărut pentru totdeauna din „garderoba" lui, totuşi semnificaţia adâncă a faptului nu-i scăpă scriitorului: această capitulare a lui Mitka însemnase o nouă etapă în destinul lui, o etapă care, chiar dacă nu marca o nouă decădere, constituia în orice caz o incontestabilă dezorientare, buimăceală, atât de necesară înaintea revelaţiei. Deocamdată pe Mitka nu-l atrăgeau nici bogăţia sufletului Zinkăi, nici revărsarea lenevoasă a părului, nici ceilalţi nuri ai ei, calculaţi de natura creatoare mai curând în vederea unei epopei şi a eternităţii, decât pentru uzul personal, din mers, al unui hoţ din Moscova.

— Ce mai face drăguţa doamnă? Dar domnişorica noastră? începea insinuant Firsov. Apoi trecea la parabole, ca să fie mai puţin pe înţelesul copilului. Ce frumos se dezvoltă aceste blânde floricele!... Nu au cumva şi lăbuţe eu gheare ca să subjuge mai temeinic pe necunoscutul ales al inimii?

— Dumneata eşti un om cu carte, Feodor Feodorovici, ofta zgomotos Zinka, făcând să se mişte filele carnetului lui Firsov. Spune-mi... poate o inimă omenească să plesnească de prea multă dragoste?

Firsov îşi lepăda demiul pe speteaza scaunului şi, zâmbind cu tâlc, îşi deschidea portţigaretul.

— Ohoho, şi încă cum! Doar dragostea, scumpa mea, pune în mişcare toate în lume. Munţii şi tainele lumii plesnesc la închieturi ica să răsplătească apriga năvală a omenirii. O stea rătăceşte prin cer, în căutarea unei alte

stele, asemenea ei, şi când o găseşte, o nouă flacără izbucneşte în neant... şi n-are nicio importanţă că inima noastră este atât de micuţă! Tot glumind astfel, cigulea pe furiş cele mai suculente din frământările interlocutoarei sale.

N-a trebuit să se ostenească prea mult pentru a scoate la lumină comoara ascunsă în această odaie: curând, vărsând şiroaie de lacrimi, ca la spovedanie, Zinka a mărturisit carneţelului nemărginita ei dragoste; iar cărturarul de frate-său, Matvei, care îşi avea culcuşul în spatele paravanului, a râs critic timp de o jumătate de oră, cât au durat confidenţele. Omul acesta cu desăvârşire sceptic, întrucât se specializase in substratul material al existenţei omeneşti, mai era pe deasupra şi student, şi colaborator la o instituţie a cărei denumire, chiar prescurtată, ocupa un rând întreg. Umbla îmbrăcat cu o burcă miţoasă, rămasă din război. De altfel, în toate se deosebea de Zinka, până şi prin chipul său veşted de om surmenat. Nu degeaba de pe pereţii odăii lor încrucişau priviri din colţ în colţ sfântul Nicolae, făcătorul de minuni, şi conducătorul \proletariatului, Lenin; cel dintâi ameninţa mereu, iar al doilea tăcea şi-şi mijea ochii.

Adesea, în lipsa gazdei, aşezat împreună cu Matvei pe pervazul ferestrei şi mângâind-o cu privirea cuminte şi liniştită pe fetiţa Zinkăi, care se juca de-a căluţul cu un scaun, Firsov îşi copleşea interlocutorul cu îndoieli subversive privitor la evenimentele în curs, ce zguduiau tot mai puternic ţara, interesat însă mai puţin de explicaţia acestor evenimente, în miezul cărora se afla doar, cât de personalitatea aceluia care le explica. Ochii şi obrajii lui Matvei începeau să ardă febril, dar de îndată ce focul se încingea prea tare, Firsov găsea un pretext binecuvântat să dispară şi se ducea la un locatar nou, din camera a treia pe culoar, la dreapta. Acolo se (mutase nu prea de mult cel mai paşnic evreu, un anume Minus; seara cânta din flaut la un cinematograf, iar cea mai mare parte a zilei, neauzit de nimeni, din lipsă de rude şi de cunoştinţe, şi-o petrecea acasă; numai flautul lui se tânguia în surdină, exprimând

durerile acestui om deşirat, cu cea mai interogativă faţă din lume.

După ice l-a cunoscut, cu un prilej oarecare, Firsov îşi făcuse un obicei din a-l vizita şi pe el, dar nu şedea niciodată mai mult de cinci, şase minute în colţul lui, slab luminat, de după o comodă. O parte a. romanului său – una din cele mai interesante, deşi până la urmă a rămas nescrisă – fusese meditată tocmai aici, în melancolicele gâlgâiri ale flautului lui Minus.

Cu flautul la gură, privind pe fereastră strada care se târa acolo jos, fără zgomot, din nicăieri şi spre nicăieri, Minus zâmbea miop gândurilor, ori poate degetelor sale. Firsov nu schimba prea multe vorbe cu el; asculta doar, cu ochii închişi, şi i se părea mereu că cineva caută să convingă cu vorbe înţelepte un fluture să nu se mai zbată în faţa unui geam iremediabil gros, deşi atât de transparent. Prin intermediul acestor sunete tărăgănate, căuta să descifreze sufletul lui Minus, să pătrundă misterul tristeţii sale.

— Poate că ai dreptate, Minus... Ai dreptate... Totul în jur nu-i decât o repetiţie, o alternare deşartă a durerilor şi suferinţelor! Astfel dicta Firsov, cu buzele nemişcate, creionului său care zgârâia mereu hârtia aşezată pe genunchi. Ai dreptate. Numai nemuritorii pot să străvadă mecanismul ruginit al eternităţii care stanţează nepăsător un eântec de copil, delirul amoros ori, să zicem, dezamăgirea unui geniu! Dar ce importanţă are asta? Ce ne pasă nouă? *Pentru noi* acestea toate nu se petrec decât o singură dată şi tocmai de aceea au un farmec mereu nou. Desigur, suntem mai tineri, n-am apucat încă să vărsăm atâtea lacrimi câte a vărsat Ieremia lângă zidul lui, dar tot un drac e... Nu pot să sufăr cărţile acestea moarte de piatră, în care s-a adunat întreaga experienţă a existenţei omeneşti, pentru că memoria nu păstrează decât scrumul... Vinul înţelepciunii generate de ani numeroşi seamănă puţintel la gust cu oţetul... Nu-i aşa? Cam cu asemenea idei îl stârnea scriitorul pe Minus. Dar acesta nu-i răspundea nimic, numai degetul lui apăsa parcă şi mai

dureros pe clape.

Un asemenea subiect de conversaţie ar fi ajuns cu vârf şi îndesat chiar până la ora când Minus trebuia să plece la cinematograful unde cânta, mai adesea însă, dorind să evite orice întorsături riscante în conversaţia lor, scriitorul se şi repezea afară pe coridor, luânduşi-l cu sine pe tânguitorul Ieremia, pe o cale mnemonică, numai de el ştiută.

În uşa lui Maniukin, scriitorul bătea totdeauna inoportun. Bătrânul abia apuca să vâre în sertarul mesei un caiet cu scoarţe de muşama, în care cu o clipă înainte notase ceva în grabă, apoi se ascundea în spatele perdelei de la pat, dispus să aştepte acolo plecarea vizitatorului. Nu-i mai puţin adevărat însă că. informat fiind de îndeletnicirile secrete ale lui Maniukin, Firsov îi lăsa de obicei timpul necesar să-şi pună la punct ţinuta şi să facă oarecare ordine pe masa lui de lucru...

— E voie?

Odaia era împărţită în două de o linie groasă, trasă cu creta, fiecare parte purtând amprenta modului de viaţă şi-a caracterului celui care o locuia. Dacă jumătatea lui Cikilev se distingea printr-o curăţenie cazonă, cu colecţiile de ziare păstrate în ordine pe un cufăr, încălţămintea veche arătându-se de sub pat destul de scâleiată, dar curăţată până la un grad de lustru de-a dreptul ameninţător, orice obiect, în genere fiind exploatat la limita maximă a posibilităţilor,,în partea locuită de Maniukin, dimpotrivă, în absolut toate se ghicea gâfâiala mortală a omului care nu râvneşte decât să-şi vadă cumva cu ochii sfârşitul nu prea depărtat... Cerneala vărsată cu puţin înainte pe masă, din grabă, tremurul uşor al perdelei şi, mai cu seamă, binecunoscuta căciulă roasă de pe scaun trădau prezenţa gazdei; din teancul vaselor nespălate de pe pervazul ferestrei ieşea gâtul unei sticle de rachiu. Neavând altă modalitate de a-şi prinde prada, Firsov scoase binişor sticla din grămadă, prefăcându-se că intenţionează să bea direct din ea. Ori aşa ceva Maniukin n-ar fi putut suporta, nici măcar în starea lamentabilă în

care ajunsese.

— Daţi-mi voie, vedeţi că-i alături şi o cană! rosti cu glas sugrumat Serghei Ammonâci, apărând jenat, cu pete roşii pe faţă, din refugiul său. De altfel Firsov apucase să pună sticla la loc.

— îmi pare bine că vă găsesc sănătos...

— Mersi, mersi... răspunse Maniukin, frecându-şi mâinile ca un om venit din gerul de afară. Spuneţi drept, aţi ştiut că sunt aici şi că mă uit?

— Fireşte că am ştiut, zâmbi Firsov.

— S-au înmulţit poznaşii pe globul nostru pământesc; mereu se pun unii pe alţii la încercare... Să vedeţi ce-a făcut ieri Cikilev. Aţipisem, iar el s-a apucat deodată să-mi măsoare locuinţa... „Ce te tot înVârţi în jurul meu, Piotr Gorbidonâci!? îl întreb. „Păi să vezi, îmi răspunde... şedea în genunchi... îmi fac şi eu socoteala, în legătură cu viitoarea mea căsătorie, ziceam să-mi aşez aici dulapul din furnir de arţar pe care l-am cumpărat şi dincoace paravanul cu încrustaţii de sidef.” „Dar n-am murit încă!” i-am amintit rezonabil. „N-are nicio importanţă, a râs el, oricum eşti condamnat. Păi dacă acum, la început, he-he, nu mai ai chef de viaţă, ce-ai să faci în viitor, când totul va fi în desfăşurare? Aseară, zice, în timp ce dormeai, ţi-am auzit nişte gânduri... „într-adevăr, l-am prins de vreo două ori: mă trezesc eu, şi el, lângă mine, scria... nota, nu ştiu ce pe-o hârtiuţă...Şi eu, ştiţi, am rămas încă din copilărie cu obiceiul de-a vorbi în somn.

— El a tras hotarul acesta cu creta?

— Păi dar cine? Cică-i place să fie totul limpede în viaţă. Mi-a interzis chiar să-l depăşesc fără încuviinţarea lui... Poftim, luaţi loc, n-am încotro. îmi pare rău că v-arn speriat adineauri, am acolo în sticlă nişte spirt... ştiţi, mă frec cu el la şale, înainte de culcare...

— Lăsaţi, n-are rost să ne păcălim unul pe altul, îl opri Firsov, deodată serios. De altfel, n-am să vă reţin mult... Vreau numai să precizez câte ceva cu privire la activitatea dumneavoastră de culturalizare prin părţile Rogovului. Ar fi dezavantajos pentru amândoi dacă aş

denatura lucrurile...

— Aveţi de gând să mă băgaţi deci şi pe mine în opera dumneavoastră?

— Bineînţeles, afirmă necruţător musafirul.

— Faceţi o greşeală. Ce material de viaţă pot să vă ofer eu? Vreţi, pesemne, să arătaţi cum exploatatorul şi imperialistul Serghei Maniukin soarbe de pe fundul paharului drojdia otrăvitoare a ruşinoasei sale vieţi?... Ehei, pe mine iar fi trebuit să mă zugrăviţi începând de mai demult, în totalitatea mea. în ziua de azi se scrie mai mult din răzbunare, iar răzbunarea este o proastă sursă de inspiraţie...

Avea de gând să-i ţină scriitorului, într-un mod glumeţ şi alegoric, o prelegere cu privire la felul în care ruşii de astăzi ar fi datori să zugrăvească faptele strămoşilor – mă rog, fără simpatie, dar şi fără denaturări, pentru că orice trecut este demn de respect, măcar pentru faptul că învaţă prezentul să nu-i repete greşelile în viitor. Maniukin trecuse chiar la îndeplinirea acestei hotărâri când, deodată, prin crăpătura uşii, fără o prealabilă bătaie, o faţă lunguiaţă şi mustăcioasă se arătă şi-şi rostogoli privirile prin odaie.

— Scuzaţi, vă rog, nu locuieşte aici frizerul Koroliov?

— A doua uşă pe coridor, după colţ, sări cu răspunsul Firsov, de parcă n-ar fi aşteptat decât această vizită. Dar mai bine daţi-mi voie... vă conduc eu!

Şi dispreţuind cu totul încrederea lui Maniukin, abia câştigată, se repezi să-l conducă pe lunganul venit în vizită la Mitka, figură de neuitat, cu atât mai mult, cu cât, în pofida înfăţişării sale suspecte, grăitor de interlope, purta un palton de provenienţă fără doar şi poate din străinătate. Firsov bătu prevenitor în uşa prohibită, dar nu îndrăzni să deschidă nici după ce urechea lui înregistră permisiunea lui Mitka.

— Noi ne-am cunoscut, strecură el amabil, de parcă abia ieri s-ar fi despărţit ori chiar l-ar fi născocit pe acest caraghios lungan. Sanka Bicicletă vă spune...

— Da. mi-aduc aminte de dumneata... răspunse

acesta prietenos, punlnd mina pe clanţă. De la un timp încoace, într-adevăr, îi deveniseră familiari ochelarii aceştia rotunzi, bărbuţa nu tocmai arătoasă şi faţa lui Firsov, o faţă de meseriaş obosit, nu prea răsfăţat de succese.

— Mă întreb ce nevoie mai aveţi de frizerul Koroliov, acum când v-aţi hotărât să vă schimbaţi radical drumul vieţii, făcu scriitorul paradă de gradul său de informaţie.

— Iac-aşa, trebuie să scurtăm părul unui mort... răspunse în batjocură Sanka şi, păşind hotărât pe lângă Firsov, intră pe uşă.

Din instinct de conservare, uşor de înţeles, Firsov nu îndrăzni să pătrundă o dată cu el în bârlogul inaccesibilului său erou, nevoit fiind 6ă se întoarcă la Maniukin, mult mai puţin interesant şi pe deasupra ofensat, ca să dezbată mai departe, îndelung şi plictisitor, problema inconvenientelor meseriei de scriitor.

XIV

întins pe pat, Mitka privea, golit de orice gând, petecul de cer deznădăjduitor de trist din fereastră. Nimeni nu venea să-i înveselească singurătatea, iar soră-sa era plecată în turneu în provincie. După ce intră în odaie, Sanka rămase mult timp în picioare, lângă uşă. Neîndrăznind să-şi scoată paltonul, tuşi doar, discret, ca să atragă atenţia prietenului său. Nu era cazul să se arate jignit de porecla lui. Slab şi uscăţiv de fel, părea anecdotic de înalt, aşa încât, ca să evite ironia celor din jur, se obişnuise să-şi rotunjească spinarea şi să meargă adus din genunchi, ca şi cum ar fi pedalat, arborând mai adesea, cu jenă, un zâmbet fix, nichelat parcă; în general, şi umbletul lui uşor împleticit, şi gestul favorit al mâinilor, din care dădea mereu, vorbind, şi glasul, totul în el sugera, te miri de ce, o bicicletă veche, demodată, pusă la grele încercări... Mitka remarcă pe dată mustăţile-i ţepoase, încă neîmblânzite; rândul trecut n-avusese această podoabă.

— Ia zi, ce bucurie mi-aduci? întrebă Mitka. Vreo treabă urgentă?

— Păi, nu prea mai sunt treburi urgente. Dar vezi că

am aruncat mai ieri o privire îndărăt, asupra trecutului nostru... şi mi-am adus aminte, şefule, cum zburam noi doi pe vremuri la atac. Escadrooon... înainte marş! strigă el tărăgănat, pe un ton chinuitor de înalt. Şi m-a prins un dor, un dor nestăpânit... Ei, şi-am simţit nevoia să trec pe la vechiul meu şef, să-l întreb de sănătate...

— Bine că mai ştii măcar să arunci priviri în urma ta, îl lăudă Mitka cu o voce inexpresivă. Dar nu zbiera, împrejur sunt numai urechi... Şi zi, te-a apucat aşa, deodată?

— Nu chiar aşa... L-am întâlnit dimineaţa pe Artaşez al nostru... Prinzând o scânteiere de interes în ochii şefului, îndrăzni să se aşeze lângă el pe marginea patului. Trecea în goană într-o maşină decapotabilă, cu o servietă galbenă pe genunchi, mare cât să încapă în ea juma de Rusie, iar alături, fii atent, o muză de vreo douăzeci şi cinci de anişori, cu căpşorul pe umărul lui. A ajuns mare director, umblă cu mii şi mii de ruble în minte... Şi când te gândeşti că ne-au mâncat pe toţi laolaltă păduchii pe front!

Conversaţia nu-i făcea lui Mitka nicio plăcere.

— De unde ai paltonul ăsta?... Că nu prea-i de nasul tău. Ţi l-a dăruit vreun vecin de ziua onomastică?

— E de ocazie, răspunse Sanka evaziv, cu un oftat. Şi cum ziceam, când am întâlnit privirea lui Artaşez al nostru, m-au trecut fiorii: dacă mă recunoaşte? Şi ca un făcut, nici tu apă, nici vreo gaură prin apropiere, să mă dau la fund... Pe de altă parte, mă tot râcâia la inimă: mă, Bicicletă, îmi ziceam, de ce nu eşti tu alături de el, mă? N-aţi luptat voi cot la cot?

— Te-a salutat măcar? se interesă Mitka, mijindu-şi ochii, şi la tâmplă îi apăru o pată roşie.

— Păi nu spun, nici nu m-a observat... Iar puicuţa de alături, fie vorba între noi, era damă bine: o pălăriuţă roşie-roşie, sprincenele şi buzele ca pictate, clasa întâi, şi alintată ca o nevăstuică...

— Nu jindui soarta unui prieten, îl opri Mitka sec. Cin-te-mpiedică să faci îşi tu ca el?

— Tocmai d-aia am şi venit, şefule... sări bucuros

Sanka. Deschisesem vorba, de fapt, numai şi numai în speranţa de a obţine această îngăduinţă. Până şi animalelor li se face uneori de... dragoste... Şi uite, vezi, s-a zis cu mine, mi s-au aprins şi mie călcâiele.

— Va să zică e vorba de-o femeie... De-aia ţi-ai lăsat mustaţă, râse Mitka şi pentru întâia oară examină cu atenţie concentrată siluieta lui Sanka. Ia zi, unde-ai agăţat-o?

— Mi-e şi ruşine să-ţi spun şefule: pe bulevard. Ploua, fleşcăraie, toamnă... Mergeam şi chibzuiam planul de acţiune în curs, cu mâna în buzunar pe cea din urmă hârtie de trei ruble, păstrată pentru beţie. Deodată, ce văd: pe-o bancă, mai pe-o mărgioară, una cu băsmăluţă în desene mari, deşi era vreme rea afară, iar pe piept avea nişte floricele proaspete, aşa ca să atragă privirile, dar nici prea-prea, s-o ia miliţia la ochi. Într-un cuvânt, părea să fie una de-alea... Mă aşez şi eu lângă ea. „Pardon, zic, ce flori îs astea? Iertaţi-mi indiscreţia, dar aşa petunii fermecătoare n-am mai văzut şi mă interesează!” Ea: „Vai, glumiţi? zice. Sunt simple violete! Nu vă plac?” „Dimpotrivă, îi răspund, toată viaţa am avut mare admiraţie pentru violete, deşi, cu meseria noastră, nu prea avem timp pentru flori. Totuşi se întâmplă să mai visăm şi noi. Căci fără visuri, cine poate să trăiască? Dumneata, de pildă, mă ierţi că îndrăznesc, dumneata personal cum o duci cu visurile?” Atunci mi-a răspuns ea, tremurând uşor, că n-are decât un vis: să moară îngheţată. „Că de frânghie, zice râzând, mi-e frică, nu-mi vine să mă spânzur, iar la farmacie, fără reţetă nu-ţi vinde nimic dăunător sănătăţii; aşa că, până o da zăpada, trebuie să mai amân treaba asta, o lună-două!” Şi după asemenea spuse, şefule, am început să-mi dau cu presupusul că trebuie să fie negreşit vreuna de neam mare, scăpătată cumva. Se vede treaba că au dat-o afară din serviciu din cauza originii părinţilor şi-atunci a ieşit şi ea în stradă, să câştige o bucată de pâine... Dar după câte se arăta, n-a apucat să iasă prea des, de vreo trei ori, poate! Trebuie să mărturisesc că, după război, rareori mi s-a mai întâmplat să-mi tresalte inima. Asta însă deodată

mi-<a răscolit toată făptura! Biata fată, mă gândeam, e gata să se dea la fund, că dacă n-ai obişnuinţă şi nimereşti dintr-o dată la adânc, te prinde viitoarea şi-atunci te-ai agăţa şi de-un pai. Şi ce mi-am zis: n-oi fi chiar eu paiul ăla?

Se vede treaba că relatarea lui Sanka îl mai înveselise puţin pe Mitka, împrăştiind norii adunaţi deasupra capului său. Se învioră, întinse mâna după tutun şi aprinse o ţigară.

— Un roman în toată regula, care va să zică! Dragoste sadea, măi, măi, motan ce eşti, clătină el din cap a derâdere. Păcat că nu-i pe-aici scriitorul, să te-audă...

— Lasă gluma, şefule, îl întrerupse deodată Sanka, eu o notă neobişnuită până atunci, de înstrăinare, dacă nu chiar duşmănoasă în glas. Şi în clipa următoare se ridică pe neobservate de pe patul lui Mitka. Am trăit ani de-a rândul lângă tine, dar nu te-ai învrednicit o dată măcar să te uiţi înlăuntrul meu... mă rog, de prins ce erai cu tot felul de fapte măreţe! într-un cuvânt, asta e, m-am lăsat şi eu furat de visuri. Am o meserie căutată. înainte de război lucram calapoade pentru încălţăminte ortopedică. Adu-mi orice picior, cât de strâmb, şi pe loc îţi cioplesc o copie întocmai. Şi uite-aşa, m-a apucat un dor nespus: ia s-o prind eu pe domnişorica asta din zbor, că-i taman bună pentru mine! Mă apuc din nou de cioplit lemn, îmi cumpăr o comodă, un samovar, o pasăre cântătoare din Piaţa Trubnaia, să-mi ţie de urât, iar domnişoara să-mi gătească ciorbă şi să spele rufele. Oricum, şi pentru ea e mai bine decât să stea la pândă, pe întuneric, după un ban spurcat... Şi-apoi poţi să prinzi reumatism pe timp de toamnă, dacă nu şi altceva mai rău! De-un singur lucru mă temeam: să nu fie vreo fată de general, să mă bage în pământ cu mofturile ei! Şi-am pornit în recunoaştere, aşa mai pe departe... „Cred că tăticul dumneavoastră, zic, de ne-ar prinde aici, pe banca asta, v-ar trage de urechi... Poate şi mai rău!” Ea tăcea, privind undeva în zare, năsucu-i lucea în burniţa de toamnă, privirea îi era înnegurată, viorie. Şi eu, dă-i înainte... Deodată se ridică, ce-i drept fără scandal.

„N-are rost, zice. Dumneata îmi faci curte, iar eu pierd orele de lucru de pomană. Bani ai?” Mi-am dat seama că am atins-o la coarda simţitoare: va să zică nu e înfrântă încă, mai are ceva mândrie, asta-i bine. M-am înfuriat: „Ha-ha, zic, lasă, păpuşico, că ne-nţelegem noi. Distracţia îi aduce omului desfătare. Să-mi zici Sanea, iar pe dumneata cum te cheamă? Te pomeneşti că Marusia. Nu? Ei, hai, vino cu mine... Vino, umbră de dincolo de mormânt!”

— Şi-i drăguţă juna ta?... Merge?

întrebarea cam nelalocul ei, pusă de Mitka într-o doară din aceeaşi afurisită neatenţie, după cum afirmă Firsov în cartea sa, produse asupra lui Sanka un efect cu totul neaşteptat. Mitka n-a vrut, pesemne, decât să scurteze această confesiune care se cam lungise, dar Sanka îl privi ţintă pe fostul său şef, care tocmai se întindea, la drept vorbind, mai degrabă din pricina răcoarei umede din odaie, decât din plictiseală de burlac: în blocuri nu se făcea încă foc.

— Frumoasă? N-aş zice, şefule. O fată frumoasă ar fi găsit un ocrotitor mai bogat, nu un janghinos ca mine. Şi-apoi fetele astea toate, odată ce-au făcut trotuarul, sânt ca ceasurile scormonite – nu mai merg cum trebuie. Nu, şefule, nu-i genul tău... Totuşi, dacă repari un asemenea ceas şi nu-l mai scapi din mină, mai merge, răspunse Sanka uimitor de calm, dar puţin cam tărăgănat, după care se retrase la fereastră şi rămase un timp acolo, cu ochii la zborul lin al fulgilor de zăpadă. Şi de o dată se învioră într-un chip nefiresc... Văleu, era să uit, n-am venit singur... Mă omoară băieţii!...

Fără să mai aştepte încuviinţarea gazdei, se repezi afară din odaie şi se întoarse curând, însoţit de doi inşi care aşteptaseră pe scară, făcând parte amândoi, ca şi Sanka, din *drojdia* societăţii, dar cu totul diferiţi de el. Lionka Burtică şi Donka Creţul se opriră în prag, încruntaţi, cu căciulile în cap, strecurând priviri piezişe spre lucirea stinsă a cizmelor lui Mitka; nu erau prieteni, dar îi înfrăţise duşmănia comună faţă de Mitka, teama de

acest astru autoritar şi trecător pe firmamentul lumii interlope.

— Ei! zvârli poruncitor Mitka, ridicându-se într-un cot, ca să nu rămână culcat în faţa unui duşman, oricât de smerit ar fi el.

— Nu ţi-a spus încă mirele nostru? Apoi o să-i arate lui Agheika... începu Donka şi lăsă să treacă un timp, pentru ca numele acesta josnic să se prelingă până în conştiinţa lui Mitka. Ne-am întâlnit ieri cu el la Korâneţ şi ne-a poruncit să te întrebăm: te prinzi la o treabă cu el, ori ba? Dacă nu vrea *comisarul* să-şi murdărească mâinile mergând cu mine, a zis, îl chem pe Şcekutin...” Donka tăcu din nou, ca să sublinieze obrăznicia invitaţiei lui Agheika.

Totul fusese ticluit numai şi numai în batjocură: simţind un urât de moarte, Agheika voise să-şi necăjească puţin rivalul puternic. Ştiau toţi cât de mult îl dispreţuieşte Mitka pe acest detracat, pe această lepădătură umană. Tocmai de-aceea nu se încumetau trimişii lui să treacă măcar cu un pas pragul uşii, înţelegând cât de primejdioasă era însărcinarea lui Agheika, de a cărei îndeplinire nu putuseră totuşi scăpa.

— Mai întâi dă bună ziua şi scoate-ţi căciula, spuse Mitka sculându-se din pat şi vârând în carâmbul cizmei una din urechile rămase afară.

— Doar n-am venit în vizită, răspunse Donka scuturând din cap, iar Lionka îl susţinu cu un mormăit.

— Atunci ieşiţi afară... porunci Mitka şi mâna-i dreaptă se întinse zvâenind de-a iungul trupului, după un vechi obicei, căpătat încă de pe front.

Trimişilor lui Agheika nu le mai rămase decât să se supună: Lionka însă îşi aduse aminte că voia mai de mult să se scarpine la ceafă, iar Donka se apucă să-şi cureţe o pată de pe fundul de postav al căciulii, pe care o scosese totuşi...

— Ei, acum puteţi rămâne.

în semn de deplină împăcare, Mitka le oferi ţigări. Cei doi refuzară să fumeze şi, până la lămurirea lucrurilor, începură să-şi bată joc, pe faţă şi veninos, de Sanka

Bicicletă, care tăcea mile, şi de căsătoria lui. Toţi patru în picioare, stăteau faţă-n faţă, atât de diferiţi şi fiecare urmărind un gând ascuns. în însăşi trimiterea unui mesager ca Lionka Burtică, Mitka întrezărea intenţia jignitoare a lui Aghei. în afară de mârşăvia proprie meseriei, Lionka mai era şi slut. Se zvonea că bătrânul *maistru*, cel dintâi dascăl al lui Lionka în ale hoţiei, dându-i în copilărie mercur – spre a-i opri creşterea – l-a condamnat la profesia de *ţipar*, capabil să se strecoare prin cea mai îngustă ferestruică. Norocul nu i-a prea zâmbit însă, decât doar o singură dată în zorii vieţii, când vestitul *coţcar* Fritz i-a poruncit să-i aducă, de unde o şti şi cum o şti, cârja episcopului Ambrozie, din care voia neapărat să-şi facă baston. Şi i-a adus-o. După această întâmplare, în jurul căreia se făcuse multă vâlvă la vremea ei, deasupra capului lui Lionka a răsărit steaua ghinionului, astfel încât jumătate din viaţă i-a mâncat-o închisoarea. De necaz a chelit şi a devenit mare mâncău; rămăsese numai burta de el. O ducea însă prost, căci nimeni nu mai voia să opereze cu un *şistar* atât de ghinionist. De cum şi-a căpătat popularitatea norocosul de Mitka, Lionka a venit să i se închine, cerându-i protecţia în schimbul experienţei sale personale şi-al unui devotament de câine; dar Mitka l-a respins cu scârbă pe acest om decăzut, din a cărui înfăţişare înţelegeai cât de puţin pretenţios este în ceea ce priveşte îmbrăcămintea şi că doarme pe unde se nimereşte. Ca orice mediocritate, Lionka nu putea să-i sufere pe cei norocoşi şi visul său cel mai scump era să-l poată călca odată şi-odată în picioare pe Mitka.

Diametral opus lui Lionka, Donka Creţul – deşi hoţ din găoace, căci maică-sa l-a slobozit la închisoare – era băiat frumos, cu părul cârlionţat, îndemânatic şi de o nedezminţită voioşie. Avea în egală măsură noroc în dragoste, în operaţiile nocturne şi în prietenie; numai cu Mitka nu-i mergea. Era nepăsător faţă de toate şi tocmai de-aceea îl iubeau femeile pe acest flăcău fercheş şi petrecăreţ, poet şi cântăreţ din fire, cunoscut şi apreciat în

lumea interlopă a Moscovei. Stihurile lui le cânta întreaga pungăşime vagabondă oploşită în marele oraş, iar Firsov, ori de câte ori se întâlnea cu el, trebuia să-şi noteze în carnet măcar câteva versuri de-ale lui sau vreo vorbă de duh, pentru ca mai târziu să le atribuie unuia sau altuia dintre dubioşii săi eroi.

în timp ce Lionka, vorbind în doi peri, îi tălmăcea lui Mitka pretinsa iniţiativă a lui Aghei, Donka se trăsese la fereastră şi privea în întuneric. Prin pereţii subţiri pătrundea melodia sfâşietoare a lui Minus, iar lui Donka i se năzărea că aude glasul unei fermecătoare necunoscute cu părul bogat, curgând valuri-valuri de-a lungul trupului, iar în închipuirea lui, această femeie se topea de dorul lui. Dar nu numai muzica, soarta sau moartea, ci şi marele oraş cuprins de somn şi-l închipuia tot aşa, ca pe-o fiinţă, de astă dată vicleană, dar tot cu chip de femeie şi negreşit despuiată. „Iat-o, oarbă, moartă şi înşelătoare, zicea el despre noapte, trecându-şi vârful limbii peste buzele umezi şi roşii, dar ce *gânduri* trezeşte în om!”

— Ai înţeles deci, n-am pentru Aghei niciun fel de răspuns, răzbi glasul ferm al lui Vekşin până la conştiinţa lui Donka. De altfel nu-i nicio grabă, am să i-o spun chiar eu, cu prima ocazie. Şi-acum, valea! Vreau să mă culc... Tu mai rămâi, Alexandre, am treabă eu tine.

Cei doi se retraseră cu spatele spre uşă şi dispărură fără să-şi mai ia rămas bun. Umbrele serii începuseră să învăluie contururile obiectelor, contopindu-le în nişte bulgări informi, de nerecunoscut; o luminiscenţă cenuşie părea să radieze din pereţii goi. Mitka privea mai dintr-o parte, cu o nuanţă de compasiune aproape civică, silueta stângace, apărând şi mai deşirată în urmbra serii, a omului în sufletul căruia nu găsise răgaz să pătrundă în cei trei ani şi mai bine, cât au pribegit împreună.

— Va să zică, Alexandre, e adevărat ce se-aude, că vrei să mă părăseşti... Cum s-ar zice, o *ştergi*...

— Da, şefule, dar să nu iei asta drept răzvrătire. M-am săturat de pungăşie. Atât... Mi-i lehamite să-mi tot trăiesc viaţa ca ciulinii ăi de-i mână vântul, începu Sanka

înflăcărat şi grăbit, parcă de teamă ca Mitka să nu-l întrerupă ori să-l repeadă. Nu poţi să spui că nu ţi-am fost credincios. Nu sunt cu nimic vinovat faţă de tine. Am luptat împreună, am muncit cot la cot, aşezând temelia fericirii generale, am trecut amândoi prin atâtea; adulţi aminte, m-am răzvrătit eu vreodată măcar împotriva soartei mele? Şi nici nu-ţi fac vreo vină, şefule, deşi am ajuns la un asemenea grad de dezvoltare, de nu ştiu unde să-mi proptesc capul, dacă n-oi nimeri cumva în ştreang. Rătăcesc pe străzi năuc şi de toate mi-e silă. Ai face bine, şefule, să mă laşi să plec!

Mitka tăcu îndelung, ros de neîncredere.

— Şi ce-o să faci fără mine? rosti el în cele din urmă. Mai ales acum, când o ai şi pe *ea* pe cap...

— Ne descurcăm noi! După ce adunăm ceva mijloace financiare, poate ne mutăm la ţară; deocamdată n-am hotărât încă... Plescăi din limbă păsăreşte, încurajat la această nemaipomenită libertate de tăcerea dezorientată a lui Mitka. Nu ştiu dacă voi reuşi să mă exprim cum trebuie, dar voi încerca. Am văzut o dată din tren... mergeam pe scară... o căpiţă de fân ca toate căpiţele... părea negruie în amurg. Dar mi-am amintit de acasă! Să mă îmbolnăvesc, nu altceva... m-a luat şi cu călduri: din clipa aceea mă urmăreşte pretutindeni mirosul de iarbă cosită... Ştii, şefule, la noi peste tot sunt numai pajişti, de n-are nici de ce se poticni un copil; şi-un râuleţ lin, curăţel, curge printre sălcii. Mi-aduc aminte când se pornea pe la amiază o adiere de vânt, toate frunzuliţele sălciilor sclipeau ca argintul, arătându-şi dosul. Xenka mea s-ar întrema într-o vară, că acolo lapte, cât poţi să bei!...

Se fâstâci sub privirea fixă a lui Mitka şi tăcu.

— Şi de mult eşti cu ea?

— Să tot fie o lună jumate...

— Te pomeneşti că v-aţi cununat la biserică?

De ruşine şi durere Sanka închise ochii.

— Nu te mânia, şefule, atât şi-a dorit-o Xenka, după ce a făcut trotuarul... Ştii, cum se stropeşte cu agheazmă un loc spurcat? Judecă-mă cum vrei, dar n-am fost în stare

să-i zic ba: doar oameni suntem, nu?

Între timp se întunecase de-a bine.lea.

— M-am lămurit, rosti ginditor Mitka. Va să zică ţi-ai pus în gând să te apuci de agricultură împreună cu muieruşca asta a ta?

— Deocamdată doar atâta ştiu, că pentru noi doi nu-i de trăit în oraş: prea ne cunoaşte multă lume. Şi aş vrea s-o scot de aici pe Xenka până n-o da de tot în darul beţiei şi n-o lua-o de-a rostogolul la vale. Că atunci ar fi prea târziu, şi de-aş încerca, m-ar da de-a berbeleacul şi pe mine!

— Poate îţi faci rost şi de-o vacă, dacă tot porneşti pe drumul ăsta? continuă să-l descoasă Mitka batjocoritor, din depărtarea-i glacială.

— Apoi ce bucurie ar mai avea omul fără văcuţă în gospodărie? Nu văd niciun păcat în asta, şefule, doar nu-i nici bancă, nici căsoi cu şapte etaje... O văcuţă-i proprietate măruntă!

— Tocmai a măruntă e cea mai primejdioasă, Alexandre, pentru că-i mai scumpă, şi-o are omul mereu la îndemână, îi demască Mitka pe loc vicleşugul, cu cel mai incoruptibil aer din lume. Mă mir de tine, Alexandre: om tânăr şi eşti atât de vechi... închistat, cum s-ar zice. Mi-e şi silă de tine; vorbim mai târziu! Deocamdată poţi să pleci!...

Dar Sanka nu plecă, hotărât să ducă până la capăt ce-şi pusese în gând.

— Nu aşa. Dacă plec, vreau să plec de tot. Să-mi dai dezlegare, şefule, stărui el abia auzit, umil, cu urechile arzând ca para focului.

La drept vorbind, n-ar fi putut vedea pe întuneric ce culoare au urechile lui Sanka, dar aşa i se păruse lui Mitka. în aceeaşi clipă, pe stradă se aprinseră felinarele şi pe tavan se proiectă răsturnat umbra piezişă a cercevelei cu zăbrele mici, asemenea celor din închisoare.

— Cine te ţine? zâmbi cu cruzime Mitka. Şi-apoi n-ai să pleci chiar mâine la moşia ta... aşa că mai avem timp destul să discutăm. Mustata însă rade-ţi-o, măi băiete. Nu-ţi stă bine, nu te avantajează... Hai, cară-te odată, n-ai auzit ce-am spus? Mi-e somn!

Astfel Sanka Bicicletă fu nevoit să plece fără să fi obţinut deocamdată un răspuns cât de cât satisfăcător la cea mai arzătoare întrebare a sufletului său.

XV

Pe criticii care s-au năpustit în cor asupra nefericitei creaţii literare a lui Firsov nu-i iritau atâta regretabilele scăpări de stil, nici neglijenţele ori inexactităţile strecurate pe alocuri în zugrăvirea mediului, nici vulgaritatea strigătoare a materialului de viaţă ales sau lipsa de optimism în coloritul general al acestei lumi de delicvenţi de drept comun (deşi în atmosfera sumbră pătrundeau incontestabil şi raze de lumină), cât îi supăra caracterul haotic al compoziţiei. Un singur critic contemporan, unul dintre cei mai eminenţi, a explicat în treacăt cam ce vânt l-a purtat pe autorul romanului în Blaguşa, când se aflau chiar prin vecinătate atâtea alte locuri neprimejdioase, pe deplin apte incursiunilor literare, care pe deasupra i-ar fi putut asigura lui Firsov o substanţială ameliorare a stării materiale, ceea ce, în acele vremuri, nu era de loc de lepădat. Dintre toţi denigratorii lui Firsov, furioşi, unul singur l-a lăudat – dar şi acela ironic – pentru preţioasa încercare de a-i coborî de pe piedestalul lor pe contemporanii cavaleri ai jafului, care în cântecele populare ruseşti, în balade şi legendele bisericeşti erau învăluiţi într-o dăunătoare negură romantică. Acest critic a elogiat deosebit de veninos măiestria cu care autorul, chiar din primul capitol al operei sale, a izbutit să inspire dezgust pentru eroii săi…

Firsov, el însuşi fiu al unei mizere mahalale din Moscova, îşi cunoştea perfect lacunele educaţiei estetice, adică acea lipsă de gust pe care o considera busola giroscopică a oricărui talent; era un păcat de care, la început, a suferit în general literatura sovietică, chemată direct din pălălaia războiului civil să descifreze sensul celor mai grandioase evenimente ale timpului. Critica l-a înfierat pe Firsov îndeosebi din cauza lui Mitka, în persoana căruia părea să-şi fi găsit întruchiparea un simbolism inveterat; în monologurile sale meditative, însă,

autorul nu-şi făcea mustrări decât în privinţa lui Agheika şi a celorlalţi câţiva, aidoma lui, care lăsaseră o otrăvită urmă în toată cartea lui. Astfel Firsov vedea izvorul tuturor relelor în faptul că Aghei şi nimeni altul i-a aţinut Masei calea, în acea memorabilă primăvară, pe malurile Kudemei, deşi dacă lucrurile ar fi stat altfel, Firsov nu şi-ar mai fi putut scrie romanul. Autorul nu putea ^renunţa la Aghei, care constituia o dovadă concretă, vie, a venalităţii şi neorânduirii lumii vechi, expresie a racilelor ce au zguduit-o din temelii În anii războiului mondial. După părerea lui Firsov, ar ii fost păcat să ocolească mormanul de omenet rămas în viaţă ori răpus, îngrămădit pe căile principale ale progresului omenesc, blocând orice posibilitate de ieşire din impasul în care nimerise Maşa Dolomanova.

Minată de nevoia organică de a scutura cu orice preţ jugul despotic al tatălui său şi de a răsturna totodată orânduirea vieţii din Rogovo, Maşa, spre deosebire de multe contemporane ale ei, păşise pe o cale alunecoasă şi îndoielnică. Acelaşi viscol care împrâştiase deasupra Rogovolui scrumul băii de aburi a lui Dolomanov spulberase şi dulcea beţie a răzbunării Masei; rămăsese doar cu o durere în suflet, ascunsă, aşa cum simţi durerea într-un umăr scrântit după o lovitură nu îndeajuns de puternică, şi o mahmureală penibilă, apăsătoare, ca după beţie... Trebuie să menţionăm aici că dacă uneori Firsov nu se dovedea prea perspicace şi n-avea suficientă fineţe sufletească, ba câteodată nici fler politic, în schimb nimeni n-ar fi putut afirma că nu cunoaşte temeinic tainele meseriei şi-a vieţii eroilor săi, delicvenţi de drept comun, sau că nu ştie cum s-au petrecut în realitate cele povestite în carte. Într-un euvânt, Firsov era atât de bine informat, încât ar fi putut stârni curiozitatea organelor judiciare. Foarte suspectă era şi râvna cu care se străduia să nu-i îngăduie cititorului examinarea mai îndeaproape a unor împrejurări delicate din viaţa intimă a eroinei sale principale, deşi se prea poate să nu le fi cunoscut nici el. Trecându-l pe Aghei, acest putregai omenesc, prin flacăra

patimii ei blestemate şi absurde, Masa tot mai spera – minţea inspirat Firsov – să-l prefacă în cenuşa cea mai curată, bună de înglobat apoi într-un circuit al naturii. Despicându-i-se sufletul ca stânca, izbucnise din el afară un izvor tămăduitor, în care Aghei îşi cufunda mâinile veşnic chinuite, ce nu mai puteau fi spălate, dar în zadar se silea el să-şi răcorească în acest izvor şi inima, pe jumătate carbonizată. într-o asemenea negură poetică de nepătruns, uneori echivocă şi din cauza grabei, erau înecate, de parcă s-ar fi vărsat cerneală peste ele, tocmai acele pagini din biografia Maşei în care autorul se vedea nevoit să explice de ce n-a curmat *ea* la timp, fie chiar cu un glonte, acest păcat *infernal*, adică – aşa se spunea textual în roman – păcatul infernal al intimităţii sale cu Aghei. Pe vremea aceea, Aghei, soţul Maşei, constituia cea mai respingătoare privelişte a unei descompuneri morale ce nu s-ar fi putut remedia nici prin folosirea combinată a *focului* şi-a *apei*.

Printre alte multe intenţii scriitoriceşti, care n-au fost apreciate de critici, Firsov urmărise să demonstreze prin exemplul lui Aghei până la ce grad de decădere poate ajunge un criminal norocos, care vscapă de pedeapsă. Autorul încheia tabloul clinic al descompunerii lui Aghei cu următoarele cuvinte semnificative: „Sub povara tot mai grea a conştiinţei şi a mâinilor lui apucătoare, se târa spre bezna singurătăţii sale de fiară, populată de fantasme desgustătoare; acolo îi era lui sortit să crape, în acea beznă unde nu mai răzbeau nici vorbe omeneşti, nici vreo amintire care să-i aducă uşurare. Uneori Masa nu izbutea să răzbească nici strigând, nici bătând, în înţelesul concret al euvântului, în zidul de piatră al tăcerii cu care Aghei se înconjura tot mai des. Procesul descompunerii progresa la el uimitor de repede: natura se grăbea să-l şteargă din eâsmpul ei vizual, ca pe orice mortăciune.” De altfel, dacă ar fi să-l credem pe Firsov, minată de o silă înnăscută pentru murdărie, Masa l-ar fi respins mai demult pe Aghei, încă de când s-au mutat în capitală; numai şi numai de teama cuţitului a rămas în continuare sub acelaşi acoperiş

cu el...

însufleţit de intenţii tot atât de enigmatice ca şi cele de mai sus, Firsov minţea şi aici, întrucât nu era în firea Maşei Dolomanova să se plece în faţa cumplitei ameninţări a morţii. Trebuie să admitem că, prin asemenea mijloace naive, contrazicându-se de la un rând la altul, bietul autor încercase din răsputeri să-şi dezvinovăţească eroina atât de dubioasă, zugrăvind cu tragic machiaj chipul său palid ce părea mereu luminat de fulgere. Această cavalerească apărare a sus-numitei doamne din lumea interlopă, se întrebau cititorii lui Firsov, nu-i cumva consecinţa unei, să-i zicem, simpatii născute spontan, care însă a fost înăbuşită la timp, fără să aibă, după toate aparenţele, niciun fel de urmări? Tot ce se po-ate. Altminteri, Firsov n-ar fi avut niciun motiv să se lanseze în asemenea afirmaţii naive şi pripite, ca de pildă aceea că în pofida convieţuirii cu Aghei – chiar dacă n-a fost de durată! — Masa Dolomanova ar fi izbutit să păstreze intactă nu numai prospeţimea trupului sau limpezimea minţii, dar şi mândria, demnitatea sa de om şi alte calităţi spirituale pe care Aghei, nedeprins cu valorile superioare, n-ar fi apucat să le întineze cu atingerea hrăpăreţelor lui mâini.

De altfel, ca să se apere de atacurile criticilor şi de curiozitatea profesională a persoanelor însărcinate cu supravegherea, Firsov recurgea, printre altele, la un fel de chinuire a subiectului, din care cauză, în timpul lecturii, naraţiunea părea să se dedubleze, jucând oarecum înaintea ochilor. Conform acestui procedeu, simultan cu pătrunderea lui Firsov în străfundurile vieţii interlope din periferia capitalei, în cadrul romanului va mai apărea un alt scriitor aidoma lui, purtându-i chiar şi numele şi având acelaşi scop: de a scrie un roman din viaţa delicvenţilor de drept comun. Dar supărător în gradul cel mai înalt pentru persoanele oficiale mai sus pomenite era faptul că în romanul imaginarului alter ego al lui Firsov apărea, la rândul său, un autor identic, şi aşa mai departe; şi toţi câţi începeau acolo purtau nu numai acelaşi nume, dar şi demiuri identice ca desen şi croială. Aceasta complica,

fireşte, infinit pentru primul Firsov problemele legate de zugrăvirea artistică, permiţând în schimb să se redea, cu exactitatea unei imagini reflectate în oglindă, cele mai complexe şi mai prohibite împrejurări, întrucât atât răspunderea pentru vreo temă riscantă abordată, cât şi propria nedibăcie a scriitorului erau puse pe seama acestei multitudini incerte, mişcătoare a complicilor, în fruntea cărora se situa Firsov. Astfel stând lucrurile, chiar dacă vreun judecător de instrucţie mai zelos şi-ar fi propus, pe baza vreunui amănunt din cale-afară de veridic, să ajungă la sursă, chestionându-l pe Firsov nu numai ca martor, ci şi în calitate de tovarăş de chef al lui Aghei, ar fi fost nevoit să alerge cu sufletul la gură de-a lungul unui labirint de oglinzi, urmărind o arătare cu neputinţă de prins.

Un alt exemplu de asemenea procedee de camuflare l-ar fi putut constitui una din scene, de un destul de sumbru colorit psihologic, pe care Firsov n-avea motiv s-o inventeze cu atât mai mult cu cât el însuşi apare în ea într-o ipostază puţin atrăgătoare de om care de frică nu îndrăzneşte nici să deschidă gura. Autorul a fost cu siguranţă martorul acestei atât de caracteristice ciocniri familiale, deşi» după cum e descrisă scena, s-a desfăşurat vara, la Aghei acasă, iar, pe de altă parte, se ştie precis că acesta a făcut cunoştinţă cu Firsov mult mai târziu, iarna, în casa lui Pcihov. Pe vremea aceea, Aghei îşi găsise un adăpost sigur: se ascundea sub un nume fals, ce-l apăra de iminenta pedeapsă... Cert este că, în seara cu pricina, autorul romanului nostru se afla în casa lui Aghei, ca invitat al acestuia la un pahar. Tăind pâine, probabil pentru beţia ce avea să urmeze, gazda conversa, din obligaţie, cu musafirul, care stătea ca pe ghimpi, şi cu Maşa, care, alături, îşi ţinea degetele răsfirate, să i se usuce lacul trandafiriu, umed încă, de pe unghii. Conţinutul acestei convorbiri, cât se poate de deschise, zugrăveşte mai bine ca orice atmosfera în care avea loc procesul de transformare a fostei Maşa Dolomanova în Manka Viforniţa.

— N-am în mine un mădular care să nu fi fost pe veci

afurisit... se destăinuia Aghei, într-un acces de luciditate. Firsov nota ceva în carneţelul lui, cu un aer inocent, iar Maşa privea pieziş, fără să clipească, mucul de luminare ce se topea într-un pahar de sticlă groasă, cu faţete. Vi-i silă să vă uitaţi la mine, nu-i aşa? Sunt negru peste tot, ars pe dinăuntru... Şi apa pe care o beau arde în mine ca păcura. Aş striga, dar urâtul mi-a pus mâna în beregată. Vreau să fie pretutindeni întuneric, cum e în mine... Şi deodată dădu să-şi ascundă faţa în poala Masei, dar ea se trase într-atâta înapoi, încât aproape se contopi cu propria-i umbră de pe perete.

— Isprăveşte, Aghei! îl admonestă ea, tresărind din curmarea gândului. Nu ţi-e ruşine? E un om străin aici!... Dacă te încondeiază şi-ţi ies vorbe că ai murit înainte de a fi încetat din viaţă?

Pentru orice eventualitate, Firsov îşi ascunse carnetul în buzunar; dar izbucnirea presimţită nu avu loc.

— Ascultă, Firsov, zice lumea că eşti tare deştept şi că scrii cărţi, începu Aghei batjocoritor, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Ia spune-mi: o fi adevărat că omul care face altora *de petrecanie* moare mai rău ca un câine?

Poate că n-ar fi izbutit Firsov să iasă cu faţa curată dacă nu i-ar fi sărit Maşa în ajutor.

— Fii pe pace, Aghei, când ţi-o suna ceasul, ai să mori frumos, -vitejeşte, răspunse ea tărăgănat, deprinsă fiind cu frământările lui Aghei.

— Dar tu ce zici, Maşenka, o să sune curând ceasul acesta al meu? stărui Aghei cu mlădieri în glas, mai tăioase decât cuţitul, plimbându-şi degetul nesimţitor prin flacăra luminării.

— Răbdare... Cred că nu mai ai mult de aşteptat, răspunse Maşa cu calmul furtunii ferecate. Iar Firsov, în capitolul respectiv, sublime cu vorbe de laudă răspunsul plin de o neînfricoşată provocare.”

— Ai fi aşteptând ziua aceea ca pe o mare sărbătoare, biata mea văduvioară, râse blând Aghei. Ia te uită cum ţi-ai mai aranjat gheruţele ca să-ţi gâdili iubitul... Barem să mai fi aşteptat puţin! Lasă că aflu eu pentru cine te-ai dichisit,

şi-am să-l gâdil eu aşa cum se cuvine! Şi deodată plesni cu -minerul cuţitului peste nesuferitele unghii tradafirii, smulgându-i Masei un ţipăt printre dinţii încleştaţi.

Ce-i drept, peste o clipă a căutat stăruitor să prindă mâna Maşei, pe care aceasta o retrăsese, ca să se convingă că n-a vătămat-o prea tare ori ca să-i cerşească iertarea, sărutându-i-o. Trebuie să spunem că Firsov cel adevărat, ea şi ceilalţi semeni ai lui văzuţi în oglindă, au resimţit toţi, în această pagină, acelaşi fior de gheaţă în spate, neîndrăsnind să-i ia parte femeii maltratate, de teamă, vezi doamne, să nu le rămână romanul neterminat. Firsov dăduse o justă interpretare ieşirii lui Aghei: fusese un strigăt de deznădejde din vidul ce-l împresura. Tot atât de exact descrisese şi starea sufletească a eroinei sale... În acel moment, în sufletul Maşei se luptau două sentimente contrarii: pe de o parte ea tânjea după libertate, pe de alta o speria cumplitul titlu de văduvă a lui Aghei, cu care urma în curând să se întoarcă în lumea pe care o părăsise. Deşi s-ar fi părut că nu-şi irosea în zadar forţele sufleteşti, când rămânea faţă în faţă cu oglinda observa, din ce în ce mai des, cum i se împietresc treptat cutele de la colţul buzelor, şi cum frumuseţea ei întunecată, impunătoare, tindea să se transforme într-o mască de linişte mortuară. „Părea că un vifor neogoit ar fi netezit zările troienite din inima Maşei, grămădind în loc mereu alte creste de zăpadă...” scria Firsov, care la început resimţise doar milă faţă de veşnica ei frământare. Iar pungăşimea moscovită, căutând o poreclă potrivită pentru Manka Dolomanova, reuşise de asemeni să remarce starea sufletului ei, veşnic răscolit de viforniţe. O fi avut Firsov motive temeinice să afirme că, la ivirea ei în locurile frecventate de hoţi, toţi încetau imediat orice activitate, paralizaţi de o admiraţie ascunsă şi tăcută. Nimeni n-ar fi îndrăsnit însă, nici măcar în şoaptă, să-i mărturisească sentimentele; numai Donka Creţul, în vestita poezie compusă pe prichiciurile azilului de noapte al lui Ermakov, o numise cu tot focul tainicului său dor – Viforniţa!

O analiză definitivă a atitudinii lui Firsov faţă de

Aghei nu mai suferă amânare. Lăsând deoparte faptul că stârvul acesta omenesc nu reprezenta pentru scriitor decât un duhnitor corp delict social în faţa judecăţii urmaşilor, orice părere emisă despre Aghei în romanul său mai purta şi o vădită pecete a unei antipatii personale, în pofida tezei susţinute de însuşi Firsov, după care obiectivitatea ar constitui pentru un judecător unicul mijloc de a nu-şi murdări mâinile prin contactul cu crima. în glasul lui Firsov vibrau uneori inflexiuni de mânie şi compasiune pentru Maşa de altă dată, azi pângărită; alteori părea că se răfuieşte postum cu un rival. Astfel Firsov se lăsa furat de valurile fabulaţiei, transformându-se ipână la urmă în propriul său personaj. în acelaşi timp, ca stil, romanul devenea neplăcut de confuz, iar climatul lui se tulbura ca de viscol, întrucât claritatea unei opere literare depinde, în primul rând, de nivelul la care autorul izbuteşte să se ridice faţă de eroii săi.

Un singur lucru e cert: în momentul întâlnirii lui Firsov cu Aghei. acesta din urmă se prăbuşea vertiginos. După plecarea din Rogovo, cumplitul nimb romantic pe care la început poporul i-l crease lui Aghei, considerat drept un răzbunător al sărăcimii, ceea ce o indusese in eroare şi pe Maşa, s-a împrăştiat cu totul, iar în preajma catastrofei finale, Aghei aproape că nu se mai arăta printre oameni. „Norul cel negru al oprobriului şi al păcatului îl învăluise atât de aprig, încât parcă şi copiii fugeau din calea lui, iar trecătorii se grăbeau să-i facă loc, deşi pe stradă Aghei umbla întotdeauna cu mâinile adânc vârâte în buzunare, cu ochii în pământ şi cu un zâmbet strâmb, ascuns în gulerul ridicat al paltonului...” Aşadar, spre a nu lăsa impresia nedorită că s-ar fi răfuit cu el, Firsov ar fi trebuit să renunţe la această caracterizare finală a lui Aghei, într-o etapă relativ timpurie, când însuşi Firsov spune despre el că „se mai purta curat şi mânca singur”.

XVI

Pe vremea când, spre mirarea întregii lumi interlope, Dmitri Vekşin i-a făcut personal o vizită rivalului său, cel mai de seamă simptom clinic al apropiatei scoateri din

funcţiune a lui Aghei părea să fie doar fobia acestuia, teama aproape superstiţioasă de lumina zilei. Pitit în văgăuna lui, ca să-şi umple timpul dintre mese, meşterea neîncetat flori de hârtie, fără să urmărească asemănarea cu vreun model, şi le grămădea în cutii mari de carton, înşirate de-a lungul peretelui din fund al odăii. Le confecţiona şi le păstra cu grijă, de parcă ar fi avut de gând să încununeze cu ele, odată şi odată, toate personajele de vază ale contemporaneităţii burgheze, pe toţi cei care, prin maşinaţii care de care mai iscusite – economice, morale sau mai ştiu eu de care – l-au înălţat pe el, simplu flăcău de la ţară, pe culmile civilizaţiei, determinându-l să ajungă un asasin celebra. În timpul acestei ocupaţii, mintea lui Aghei se deconecta într-un chip salvator pentru el: nu mai lucrau decât mâinile care amorţeau de oboseală şi refuzau să moară... Nu putea suferi să intre cineva la el făiă să bată la uşă: tresări deci, gata să se repeadă spre fereastră, îndată ce auzi pe săliţă zgomotul necunoscut al unor paşi ce nu erau ai Mankăi, urmat de foşnetul resturilor de Mrtie risipite pe podea, stârnite de deschiderea lentă a uşii.

— Ci intră odată! şopti el gâtuit, ţipându-şi astfel exasperata aşteptare.

La vederea lui Mitka, o expresie de extremă agitaţie, vinovată parcă, se zugrăvi pe chipul lui. Măturând îndatoritor cu mâna zdrenţele de hârtie de pe cel mai apropiat scaun şi ascunzând ceva, cu gest familiar, în mânecă, îl pofti stăruitor să ia loc, slugarnic faţă de acest oaspe, a cărui venire putea ascunde speranţa în ceva necunoscut, dar salvator.

— Ia te uită pe cine mi-a trimis Dumnezeu... Cam de mUlt nu ne-am văzut. Şezi colea, lângă mine, Mitea, şi dă-mi o mână de ajutor! izbucni el într-un chicot surd, tremurat.

— Lasă cuţitul să nu te tai cumva!... Am venit la tine în legătură cu treaba pentru care i-ai trimis pe ăia la mine, se grăbi Mitka să explice, ca să evite orice nedumerire. Privind dezamăgit în jur, se aşează pe scaun, dar rămase

oarecum încordat, peste măsură de ţeapăn, de parcă s-ar fi temut ca vreun petecuţ de-aL lui Aghei să nu se lipească de el pe toată viaţa.

— Ei, ce zici, mergi cu mine? Nu te dai în lături? întrebă Aghei, strecurând spre el o privire piezişă, neîncrezătoare, şi încercând să-i atingă măcar mâneca.

— Mai vorbim noi. Că doar n-o fi pentru mâine... Şi-apoi, tot sub controlul meu ai să lucrezi, făcu Mitka, evitând un răspuns direct şi, ridicându-se în picioare, îşi retrase mâna la timp.

Aghei rămase în continuare pe scaun, cu corpul uşor aplecat înainte şi cu braţele ca de plumb, atârnându-i între genunchi. Şi deodată lui Mitka îi veni un gând ciudat: te pomeneşti că înainte de cătănie, până nu i-au dat încă cele dintâi tuleie pe buza de sus, Aghei a fost frumos şi trupeş; pe atunci nu se răsucise încă deasupra frunţii teşite şi brăzdate de cute părul acesta scămos, ca pârlit de-o flacără. Răspunzând parcă gândurilor lui Mitka, Aghei îşi petrecu degetele răsfirate prin păr şi-şi potrivi cămaşa neîncinsă, ceea ce îl făcu şi mai fioros.

— Mitea, începu el, aruncându-şi braţele pe masă, de ce ţi-o fi ţie atâta silă de mine? Nu zic să-mi fii prieten, ţi-aş cere prea mult, îmi dau seama... dar îngăduie-mi măcar din când în când să găsesc în tine un sprijin! Prea am ajuns... Ce mai, prea sunt singur!

— De ce nu te duci undeva la ţară? Ar fi mult mai bine, îl sfătui Mitka într-o doară, minunându-se singur cu câtă nerăbdare aştepta ivirea Maşei, de dragul căreia, de fapt venise aici. Cred că mai ai rude pe-aoolo! Am auzit că şi taică-tău trăieşte. E adevărat?

— Oho! Trăieşte şi-i încă voinic, tare ca fierul. Nu demult, chiar dumnealui în persoană a vrut să mă vândă la Ceka. „Ce tot umblaţi după el de vă rupeţi cizmele de pomană?

— De mine vorbea, de fiu-său!

— Mai bine daţi-mi mie un pistol de ăsta, de-al vostru, să-l am la îndemână, că vine el. Mai curând vine la mine decât la voi...

— Ei, ce zici? Un tată care-şi vinde fiul! Astea-s neamuri? Ducă-se dracului toate! Mie, Mitea, numai cizmele îmi mai sunt neamuri, iar ceilalţi toţi, cunoştinţe... atât! Cizma nu mă judecă, nici nu se uită urât la mine, că-i tot atât de neagră, n-are cu ce se făli în faţa mea! Şi nici tu n-ai de_ ce să mă judeci! Pe ce chestie să mă judeci? Pe mine ar trebui să mă ardă în foc, apoi să încarce un tun cu rămăşiţele mele şi să tragă spre cer!... Deodată se uită drept în faţa musafirului său. S-o chem pe Manka... Ori te mai rabdă inima să stai cu mine? (Mitka găsi în el tăria să-i răspundă liniştit că nu se grăbeşte.) Da, Mitea, n-ai de ce să mă judeci. Dar dacă asta ţi-e dorinţa, atunci judecă-mă, te ascult cu plăcere. La urma urmei, poate că tu... Manka tare mult te laudă... Cică nu s-a pomenit câtu-i lumea flăcău mai cinstit şi mai curat ca tine, şi dacă ai nimerit la noi, nu dezmăţul te-a adus, ci numai şi numai firea ta neroadă... Şi fiindcă veni vorba, spune drept, dacă nu-i secret... chiar nu te-ai culcat niciodată cu ea?... Ei, când! Lasă... când vă ascundeaţi pe Kudema... Minţea sub imboldul urii neogoite şi a geloziei: nevastă-sa nu-i pomenise nimic despre anii copilăriei petrecuţi cu Mitka, şi ce mai ştia, aflase de la alţii.

— N-am de ce să te judec, Aghei, rosti răbdător Mitka, ocolind întrebarea. Din păcate, nici eu nu-s mai breaz ca tine...

— Fireşte, nu judeca pe altul ca să nu fii şi tu judecat, he-he!... Râsul lui Aghei, sacadat ca tuşea, se târî din nou prin încăpere. Răspundere solidară. Nu judeca pe altul, că şi tu ai puf pe botişor. Ruşinoşii au fost totdeauna mai vicleni decât cei înrăiţi in păcate... Ba eu am să te rog să spui tot ce crezi despre mine, să văd din ce punct mă judeci! Aplecându-se înainte, Aghei îşi avântă palma peste masă, încât mucul de luminare căzu în pahar şi acum pâlpâia în băltoaca străvezie de stearină. Aşa sunt eu, Mitea! îmi ies din fire, că mă arde, mă dogoreşte. Dar tu, Mitea, nu lua în seamă. Tu eşti altceva, te-ai ridicat printre noi ca un fel de cetăţean-erou... de mina a doua, dar tot erou... Zice-se prin faptele tale ai protesta oarecum, în

timp ce noi, păcătoşii, de mult ne hrănim din îndeletnicirea noastră. Te pomeneşti că pe tine te-or ierta până la urmă, ca pe-un om de-al lor, şi-ai să călăreşti mândru pe un cal al statului, sus de tot, pe când eu... îşi coborî vocea până la şoaptă. Eu ştiu de pe-acum unde mă va nimeri glonţul... De-aceea poate... mi-ar place să mă judeci un pic... e ca şi cum m-aş zgâi într-o oglindă cu rama aurită. Interesant, aşa-i? Nu, nu glumesc. Trebuie totuşi să mă analizeze şi pe mine cineva: se scormonesc doar atâtea spurcăciuni, chiar dacă nu cu mâinile...

Ca să schimbe vorba, Mitka pomeni în treacăt cum, cu vreo săptămână în urmă, l-a dat afară din casă pe un neruşinat de mâzgăliei de hârtie cu demiul în carouri. Aghei primi această comunicare cu o curiozitate respectoasă... Curând însă Mitka simţi că se înăbuşă, că nu mai are loc destul din cauza prezenţei lui Aghei. Se duse la fereastră şi trase de pătura bătută peste ea cam strimb, în cuie. în încăpere năvăli lumina, dar şi frământarea de-afară: nu se înnoptase încă, abia se însera. Dezordinea şi murdăria din odaie trădau şi mai elocvent starea sufletească a celui care o locuia. Fereastra dădea spre apus şi zăpada aşternută peste oraş, de obicei murdară, strălucea acum pe acoperişuri, minunată, portocalie. Undeva, în cele mai gingaşe depărtări, sub lespedea de tuci a cerului, ardea încă geana de lumină aurie a asfinţitului, mângâioasă şi fină ca o panglică prinsă în părul unei codane.

La masă, Aghei îşi urma cu glas scăzut confidenţele, iar Mitka dădea numai din cap, nesimţind nevoia şi nici pofta să adâncească aceste mărturisiri, al căror conţinut, de altfel, se cuvine să fie pe de-a-ntregul pus în seama şi pe conştiinţa lui Firsov, care le-a redat. Mitka se uita pe fereastră şi se gândea: ee-ar fi să plece chiar acum spre liniştea asta viorie? Să pornească spre marginea oraşului, să-şi aleagă un drum de ţară cât mai pustiu şi, încredinţându-se lui, să umble timp de o săptămână, fără gând şi fără dorinţă, fără să simtă nimic altceva în afară de hotărârea de a uita de orice; să nu se oprească nicăieri,

doar să meargă, să meargă înainte, peste mări şi zări de va trebui, peste crestele înzăpezite, spre geana aceea aurie a amurgului, fără a dori măcar să afle rostul acestor lucruri... La un moment dat i se păru chiar că i s-a dilatat pieptul de prospeţimea neîntinată a aerului geros, iar îrî picioare simţea parcă plăcuta oboseală a drumului atât de lung...

— ...Am vrut de-atâtea ori să ne vedem, am stăruit, dar tu nu mi-ai răspuns, ajunse în sfârşit la urechile lui Mitka glasul dojenitor al lui Aghei. Şi-acum... am să-ţi spun verde în faţă de ce-ai venit astăzi.

— Nu-mi umbla cu chestii de-astea, îl întrerupse Mitka nervos, hotărât să curme intimitatea sâcâietoare. Am văzut de adineauri că ai ghicit. Ţi-am citit în ochi. Da, aşa-i, am venit... am primit să vin ca s-o văd pe Maşa... Mi-era doar de ea. Eşti mulţumit?

Rosti acestea stând şi mai departe întors cu spatele spre Aghei. Şi deodată se răsuci în loc, chemat mai curând de liniştea ce se aşternuse, deeât de foşnetul unei alte prezenţe, în afara celei a lui Aghei. Poate chiar şi mai înainte, după felul cum i se oprise inima în loc, pricepuse că în odaie a intrat Manka Viforniţa.

XVII

Nu se mai văzuseră din toamnă, după o întâlnire întâmplătoare, la circ, unde nici unuia nu i-a convenit să fie recunoscut de celălalt. Manka Viforniţa purta şi acum nelipsita ei rochie de mătase neagră, puţintel demodată şi totuşi parcă acum îmbrăcată întâi, strânsă pe corp şi fără guler, ca pentru eşafod. În pragul uşii, lipită uşor cu tâmpla de uscior. fuma o ţigară. N-avea pe ea niciun petecuţ de culoare, dar în cele patru luni ce s-au scurs de când n-o mai văzuse, în înfăţişarea ei apăruse ceva nou, atât de necunoscut şi cuceritor, încât Mitka îşi coborî ochii ca orbit.

— Bună ziua, scumpule... rosti ea prietenos şi simplu, îndreptându-se spre el, dar nu de-a dreptul, ci înconjurând masa, cine ştie de ce, pe partea unde şedea Aghei. Am auzit întâmplător, de alături, cum încercai să-l prosteşti pe

Aghei şi m-am hotărât să-i vin în ajutor. I-ai mărturisit că ai venit de dragul meu, ca el să nu-ţi dea crezare... Dar orice-ai spune, de-aia ai venit, ca să mă vezi. Nu-i frumos, Mitea! El se dă în vânt de dragul tău, iar tu... Poate ca să-l mângâie pe Aghei. îi atinse obrazul din spate, cu vârful degetelor, iar acesta se grăbi să-şi plece capul spre umăr ca să-i prindă astfel mina; dar n-apucă. Şi Mitka înţelese de ce o făcuse ea şi cât o costase această alintare demonstrativă. Măi, prostuţule, tot te mai joci cu floricelele tale? Mai bine ai alege una mai frumoasă, mai roşie şi ai dărui-o musafirului... un trandafiraş, să-l aibă de amintire. Te simţi chiar aşa de prost la noi, Mitea? Cum, vrei să pleci? Nici nu-mi laşi răgazul să te admir? Mai stai puţin şi cu mine.

Abia acum îi întinse mâna şi Mitka se miră superstiţios cât de suplă, fierbinte şi neputincioasă era mâna aceasta.

— De fapt, am venit numai aşa, în treacăt, ca să aranjăm o treabă, răspunse Mitka, ferindu-şi ochii de privirea ei. Mă cam grăbesc...

— Şi de ce eşti atât de emoţionat, măi omule? zâmbi ea stăpânit. Doar nu te-am poftit să stai pe genunchii lui Aghei... Degeaba îţi împietreşti faţa; ai să te convingi odată şi-odată că-s de două ori mai de piatră ca tine.

Stând de vorbă acum, după o despărţire atât de lungă, se deprindeau greu cu măştile pe care viaţa îi silise să le poarte. În prăbuşirea lor era un fel de goană, de întrecere nebunească – cine ajunge mai repede la fund! Dar în tot acest timp nu s-au pierdut unul pe altul din vedere. Fără să-şi fi terminat gândul, Viforniţa se retrase la fereastră şi, întorcând spatele celor doi bărbaţi, se juca acum cu brelocul de aur al brăţării, răsucindu-l distrată între degete. Aplecându-«e peste masă, Aghei strânse mâna lui Vekşin, întinsă după o ţigară.

„Vezi ce-ai scăpat din mână?... E frumoasă, nurlie!” părea că-i spune lui Mitka privirea-i cu stinse luciri de cuţit, îndreptată undeva între omoplaţii Mankăi.

Aproape se înnoptase şi, în timp ce panglica din părul

codanei pălea acolo, în zare, iar Manka Viforniţa şi musafirul se şi grăbeau în gând să se întrebe unul pe altul despre schimbările iremediabile intervenite în viaţa lor, cel de-al treilea, omul de prisos aici, îşi muta îngrijorat privirile de la unul la celălalt, căutând vreo spărtură prin care să se furişeze în convorbirea lor neauzită. Abia când la etajul de deasupra cineva se apucă să bată în perete un cui nesfârşit de lung, iar lumina palidă a asfinţitului se risipi în zare ca un scrum pământiu, Viforniţa se întoarse de la fereastră.

— Te-ai făcut mândru, Mitea, niciodată nu treci să-ţi vezi prietena ta de demult. De când te ştiu aveai tu apucăturile astea: îmi dădeai întâlnire în vreun loc neumblat şi nu veneai... Eşti om rău, Mitea? Făcu o pauză lungă, pentru încercare, apoi apropiindu-se de el se încumetă chiar să-i salte de bărbie faţa slăbită, în văzul lui Aghei, care privea fermecat jocul lor, pentru el de neînţeles. Dar nici Mitka nu-şi trădă prin nimic gândurile. Şi ce ursuz te-ai făcut! Ai putea să treci mai des pe la mine, că doar suntem prieteni din copilărie. Te mai fac să-ţi uiţi necazurile, mai ciocnim un păhăruţ... Când ai drum pe-aici, urcă şi tu, că n-o fi moarte de om. Ei, haide, uită-te o dată la Masa ta! Stăruia, vrând să obţină ceva de la Vekşin care continua să privească cam în jos şi într-o parte, la fumul ce i se ridica din ţigară. Uite şi eu ce căscată sunt! Mi-am pătat rochia nouă, şi încă aici, pe mânecă, unde se vede mai mult. Numai tu eşti de vină, Aghei, mi-ai lăsat semn cu degetul. Râcâi pata aproape inexistentă, cu un aer de parcă n-a mai avut nicicând necaz mai mare. Ţi-o fi ruşine de mine, Mitea, te ascunzi, dar degeaba... Oricum, îţi cunosc toata viaţa, pas cu pas. E de-ajuns să respiri şi-am şi aflat. Am la toate colţurile iscoade cumpărate de mine. Vino pe la noi şi nu te teme de zmeul-zmeilor ăsta al meu. Are doar şi el o sută de ochi şi ştie că n-ai să-i furi nimic. Îl privi lung pe Aghei, care-i răspunse cu o bucurie năvalnică. S-aude că ţi-ai găsit surioara. Aşa e? Să mi-o arăţi şi mie. Negreşit. Dacă mi-eşti ca un frate, înseamnă că nici ea nu mi-i străină... Ce-ar fi să te duci la bucătărie,

Aghei? Aprinde samovarul, drăguţule. Musafirul ar bea cu plăcere un ceai, dar nu îndrăzneşte să ceară... N-auzi ce-ţi spun?

în afară de un mormăit surd, soţul nu-şi exprimă prin nimic nemulţumirea; în timp ce tot dădea să plece, întorcându-se de două ori pentru câte un fleac de la uşă, Viforniţa scăpară un chibrit cu mişcări stângâce de femeie.

— S-a aprins în sfârşit... spuse ea, aşezându-se în faţa lui Mitea, de îndată ce se închise uşa. Vrei o ţigară?

— Am ale mele... Nu-mi plac ţigările parfumate, ripostă bădărănos Vekşin, enervat de puterea pe care această femeie o avea asupra lui.

— Bag de seamă, Mitea, că te cam temi de mine.... Nu-i aşa? De ce te dai la o parte, că nu-ţi fac nimic... Faţa ei oacheşă, încadrată de zulufi răvăşiţi parcă de vânt, rămânea netulburată; numai buzele vopsite îi tresăreau uşor. Coborî tonul aproape până la şoaptă: De altfel, ştiu de ce te temi: dacă între noi doi s-ar înfiripa ceva, în amintirea vechii noastre prietenii, te gândeşti la ce ne-ar face Aghei, adică ţie! Ei haide,; hai... Nu te îngălbeni la faţă... Te iau sub ocrotirea mea, te apăr! E de-ajuns să-i şoptesc eu ceva. Ştiu o vorbuliţă care face minuni...

Fără să-şi termine gândul, Viforniţa străbătu uşor încăperea şi smuci uşa spre ea. Aghei stătea acolo, adus de spate şi cu urechea la pândă, cum fusese surprins, cu braţele atârnate aproape până la podea şi cu pâslarii în picioare, păstrând încă pe obraz expresia de grea îngrijorare a omului oare nu ştie.

— Ce-aţi amuţit deodată? Parcă aţi sta să furaţi! zâmbi el, mârşav şi vinovat. Ce vreţi să-mi furaţi?

Neînfricoşată, Viforniţa făcu un pas spre el.

— Vai, vai, vai, Aghei, ce urât te porţi!... Ţi-am interzis doar o dată pentru totdeauna să asculţi pe la uşi! Marş la bucătărie!

îl răsuci în loc, supus cum se făcuse, şi împingându-l uşor cu palma în umăr, închise uşa în urma lui, de astă dată numai pe jumătate.

— Ascultă, Maşa, începu Mitka, regăsindu-şi abia

acum pe deplin stăpânirea de sine. După cum ştii nu prea sunt fricos din fire, dar într-adevăr, n-am niciun chef să mă iau în colţi cu Aghei.... Şi-apoi ce mare scofală să-i pui coarne? Caută de te obişnuieşte cu gândul că nici de şişul lui, nici de farmecele tale, nici de *mititica* nu mă sperii! Folosi un cuvânt anume ales din jargonul hoţilor, spre a desemna în ce grad dispreţuieşte orice temeri sau oprelişti din lume. Mereu faci aceeaşi greşeală în socotelile tale: n-avea grijă, o să încerc să suport gândul că ne-am despărţit... Şi te mai rog să iei omul cum este, nu cum pare! După concepţia lui Firsov, în acest loc al romanului, Mitka ar fi vrut să spună că până şi ştreangul aproape atârnat de gâtul lui ar fi fost o simplă împrejurare de neluat în seamă, un joc al destinului, iar nicidecum ceva caracteristic persoanei lui.

Viforniţa îl asculta, frecându-şi distrat palma cu batistuţa ei dantelată, ca să şteargă, poate, urma atingerii lui Aghei. în toată purtarea ei, Mitka bănuia un plan dinainte ticluit, dar nu reuşea să se concentreze pentru a-l descifra, împiedicat fiind ba de foşnetul enervant al rochiei, ba de parfumul ei care-i abătea atenţia.

— Câtă vreme eşti puternic, cred şi eu că n-ai de ce să te temi... începu Viforniţa, inexpresiv şi parcă în treacăt. Dar într-o bună zi s-o stârni un vântuleţ îngheţat, necunoscut, în stare să-i frângă şi pe cei mândri, să-i lege să să-i azvârle grămadă... Iar când o fi să te frângi şi tu, o să vii fuguţa la mine, iar eu o să te aştept în pragul uşii. Dar să nu-mi ceri atunci îndurare!... încă răposatul tata a băgat de seamă că-s neagră-n cerul gurii şi cam arţăgoasă din fire. îţi spun deschis: nu mă las până nu fac din tine un om mai josnic şi mai rău decât toţi cei pe care-i dispreţuieşti acum... Am să te mânjesc cu sânge nevinovat. N-o să mă-nduplece nici lacrimile tale, deocamdată neplânse. Crezi poate că ţi-ai şi ucis dragostea? Prostule, ai schilodit-o doar! Tata vâna gotcani... Ştii când sunt vânaţi gotcanii? în zilele când îşi cântă cântecul de dragoste. Să-i vezi cum îi împuşcă oamenii tocmai când se topesc de dor. îi pândesc din adăposturi... Când ţi-o veni

timpul, aşa am să te dibuiesc şi eu, după cântec, apoi te-azvârl la gunoi!... Poate-atunci s-o naşte om din tine!

— Vrei să spui c-o să-mi pierd minţile de dragul tău? glumi Mitka printre dinţi.

— Nu-i cazul... Ai să-ţi aduci doar aminte cum am cules cândva amândoi lăcrămioare în poieniţa de lângă pod. Peste luncă se arcuia curcubeul, aproape de tot, de ziceai că te poţi furişa până la el, să rupi o fâşie, ca amintire... Odată am şi pornit chiar. Dar n-am apucat nici tu, niici eu s-o facem – se destrămase. Erai pe-atunci drăguţ şi bun, şi-mi venea mereu să te sărut... Ce zici, să-ţi plătesc acum datoria? îşi apropie obrazul de Vekşin, care nu se aşteptase la acest atac, dar în clipa hotărâtoare, privindu-l printre gene până în fundul ochilor, clătină din cap şi-l respinse. Nu, mi-e lehamite să îmbrăţişez un hoţ ordinar... E adevărat că ai jefuit-o şi pe sora ta? Un om ca tine, dacă-l strângi, de proastă, la piept, e în stare să-ţi golească buzunarele. Mi-e lehamite, încheie ea cu un căscat veridic.

— Eşti turbată! Femei ca tine ar trebui ţinute la zdup, în lanţuri!... începu Mitka cu un tremur în glas, tulburat ca atunci când a văzut fotografia cea veche din geamantanul soră-si. De ce te înfurii? Ce te-apasă? Ar trebui să-ţi deschizi sufletul. Iar dacă ţi-am greşit cu ceva, dacă te-am jignit, mai iartă şi tu, c-aşa-i în viaţă, se mai întâmplă: doar oameni suntem... Uneori, fără să vrei, atingi pe cineva cu cotul unde-l doare mai rău. Eu de ce nu sunt supărat pe tine că, în sminteala ta, te-ai aruncat în haznaua *asta*, pângărind şi părticica ce-o aveam în tine?... Eu te-am iertat, aproape te-am iertat. La urma urmei, Masa, spune-mi, cu ce ţi-am greşit?

— Parcă nu ştii! zâmbi Viforniţa, acoperindu-şi maliţios cu batistuţa ochii în care se aprinsese o lucire stranie.

— *Atunci*, la Rogovo, nu puteam să mă apropii, chiar dacă asta ţi-a fost voia. Te purtai numai în mătăsuri şi horbote, iar eu umblam mai rău ca dracu, mânjit cu păcură din cap până-n picioare. Şi ce era să caute un drac lângă

un înger?... Ai înţeles acum? Şi-atunci, spune-mi, cu ce te-am supărat?

— Vezi cum eşti, Mitea? Poţi să loveşti un om mai rău decât dacă l-ai omori şi nici nu-ţi pasă. Îi calci inima în picioare şi treci mai departe, unde te cheamă treburile zilei...

Mitka tăcea speriat, neputând să priceapă lacrima din colţul ochiului ei, apărută deodată, printre zâmbete.

— Orice-ar fi. uite, ia ineluşul acesta, în semn că nu-s supărat pe tine!

Dar n-apucă să scoată bine din hârtie inelul acela de demult, cu imitaţie de peruzea, când ea i-l şi smulse din mână.

— Vai, un inel! Şi ce drăguţ e! De unde-l ai? Nu-i de furat?

— L-am cumpărat cu cei dintâi bani ai mei, bani *curaţi*, spuse Mitka cu nebiruită mândrie de băieţandru. încă de pe vremuri, când locuiam la tata...

— Noroc că l-ai cumpărat, dădu Viforniţa înţelegător din cap. Altminteri îl mai recunoştea careva şi-ţi trimitea prietena la odihnă, în pensiunea statului cea cu patruzeci de ferăstruici zăbrelite.

— N-ai mai venit la mătuşa ta, atunci, *ultima* oară. Eu te-am aşteptat pe pod. M-am tot plimbat de colo-colo, cu el în pumn. Şi ploua...

— Săracu de tine! Te-o fi făcut ciuciulete! îl compătimi Viforniţa.

— Nu-i vorba de asta, dar m-am topit de dorul tău până seara...

Cu o curiozitate inexplicabilă, încordată, cu chipul răvăşit, tras, pierzându-şi parcă din frumuseţe, Viforniţa admira darul: sufla pe el, îl ştergea cu mâneca, şi iar îl cerceta.

— Fireşte era şi păcat ca un asemenea giuvaer să zacă fără Întrebuinţare. Îţi mulţumesc mult. O să-mi prindă bine de-acura încolo... O fi scump?

— Două ruble m-a costat.

— Cât?! Numai a-tât! Va să zică-i falsă pietricica! Ce

albastră e şi, poftim, e falsă! Dar ştii, Mitea, că-mi placi? Tare ieftin vrei tu să-mi cumperi bunăvoinţa... Se încordase toată ca o strună întinsă la limită, iar Mitka furişă o privire speriată spre faţa pe care părea că scapără fulgere. Păi Donka...

— De ce taci? Zi-i până la capăt!

— Ziceam că Donka a dat unuia pe-o fotografie de-a mea mai veche, terfelită prin buzunare... mi-e si frică să spun cât a dat pe ea.

— Doar nu şi-o fi dat sufletul în schimb!... Şi ce crezi tu, Maşa, că două ruble atunci erau puţin? în glasul lui răsună tot ca un fel de zăngănit de oţel. Pe vremea aceea cu cinci ruble luai o pereche de cizme de box. Iar eu n-aveam decât cincisprezece ani. Să nu uiţi asta. Parcă poţi cere mai mult de la un asemenea ţânc!?

— Tot e prea puţin, Mitea, stărui ea. Eu sunt de-alea scumpe, prea scumpă pentru un sărăntoc. Ca să mă ai, ar trebui să dai *totul*, şi-ţi mai iau şi ce rămâne pe fundul sufletului. Măcar de te-ai gândi puţin şi la Aghei... Poate că, în timp ce noi doi stăm aici, aripioară lângă -aripioară, şi ne drăgostim, el şterge samovarul cu cârpa. Nici pe Donka nu-l poate suferi, dar tu eşti pentru el de trei ori mai primejdios, pe puţin de trei ori. Şi-apoi tu ai încă totul înaintea ta, şi închisoarea, şi, dacă o vrea Dumnezeu, ştreangul, pe când *al meu* îşi trăieşte cele din urmă zile, şi ştie asta. Când se întâmplă ca în apartamentul vecin – avem pereţi subţiri aici – copiii să trântească ceva de pe masă ori să se răstoarne vreun scaun, să-l vezi cum tremură ca frunza. Şi a fost om aprig, cam ca tine... deşi tu eşti poate mai fudul!... Nu, Mitea, nu sunt supărată că nu te-ai apropiat de mine la Rogovo... Te înţeleg. Cum era să te plimbi tu cu o domnişoară? Ţi-era ruşine să te arăţi astfel în faţa tovarăşilor, tu, viitor luptător pentru cauza omenirii. Cum se ruşinează şi călugării de tot ce-i frumos, de simţirile inimii şi slăbiciunile sufletelor lor. Cunosc eu de-ăştia, incoruptibili! Umblă cu cămaşa jegoasă, închisă într-o gioarsă de curea, in schimb, când rămâi cu ei între patru ochi... Din ăştia ies cei mai înrăiţi şi cei mai

nemăsuraţi bigoţi, adevărate bice pe spinarea neamului omenesc!

— Nu port nicio vină pentru necazurile tale, Maşa, rosti Vekşin ca într-un jurământ, fără să cedeze încă, deşi îl îngrozea ceva ce părea c-o să urmeze.

— Dar ce, te-am acuzat eu cu un singur cuvinţel măcar? Am făcut vreo aluzie la necazurile mele ori la partea ta de vină? Uite, vezi? Te şi lepezi! Şi totuşi, minţi, Mitea! Cred că recunoşti totul, până la cea din urmă picătură. Şi nu te mal preface că nu-ţi pasă... Altminteri n-ai sta aici sluj în faţa mea şi n-ai răbda tot ce rabzi. Uite ce-i, eu te previn: eşti gata să te însoţeşti cu Aghei într-o treabă dinainte sortită eşecului, numai şi numai ca să-mi dovedeşti mie că nu de dragul meu ai venit aici, în amărâta noastră de locuinţă, şi-ai s-o păţeşti urât din cauza asta. Bietul de tine! După ce că eşti cum eşti, te-ai mai încurcat şi-n mrejele dragostei! Se apropie sorocul, Mitea. A venit timpul să-ţi plăteşti toate poliţele... În glasul ei se auzi un scrâşnet, ca de sticlă strivită sub călcâi. Nu, Mitea... Azi nu mă interesează ineluşul tău... Am destule!

— Nu strigi tu, strigă durerea din tine! o întrerupse Vekşin, speriat de hotărârea ei neaşteptată.

— Ba nu, vorbesc chiar eu, Maria Stolearova, nevasta lui Aghei, poreclită Viforniţa. Am să-ţi povestesc odată şi-odată, cu prima ocazie, cum m-am cununat cu el şi cum ne-a tămâiat chiar diavolul cu tămâie neagră... cum m-a sărutat, şi gura-i mirosea a hoit, iar eu i-am spus *da*! adăugă ea, fără să-şi dea seama că exagerează numai pentru că întocmai aşa îşi închipuia că s-au petrecut lucrurile, înţelegi acum cât de trainic m-ai zvârlit în braţele lui? Tocmai de-aceea, când ţi-o suna ceasul, o să-mi bat joc de tine! Hei, eroule, să văd atunci unde-ţi e vestitul eroism. începuse în şoaptă, dar isfârşi cu glas tare, fără a se teme că vreo frântură din vorbele ei ar putea ajunge la urechile lui Aghei.

în casă era foarte cald. Cu tâmplele înfierbântate, Vekşin se retrase din nou la fereastră. Pe fundalul cerului, acum limpezit spre apus, geamurile sclipeau slab, din

stânga o nouă geană de foc, tulbure, proptea bolta nopţii ce ameninţa să se prăbuşească... Deodată se auzi strigat pe nume, din spate – sfios, abia auzit; dar nu îndrăznea să se întoarcă, deoarece tocmai această chemare putea fi începutul pedepsei ce-l aştepta. în aceeaşi clipă, Aghei intră în odaie ţinând în mâini, ca pe-o armonică, cu degetele răsfirate, un samovar micuţ, aproape cât o jucărie. Viforniţa părea într-adevăr hoâărâtă să nu-şi mai amâne punerea în practică a ameninţării. Se uită la Aghei lung, cu o privire caldă, exprimându-i în limbajul lor conjugal, secret şi mut, recunoştinţă, făgăduind parcă o recompensă. într-un târziu, lui Mitka i se păru că, aşezând paharele pe masă, Viforniţa îi şopteşte lui Aghei la ureche ceva tulburător; acesta începu să se gudure şi mai supus pe lângă ea, iar în sufletul lui Mitka izbucni o durere ciudată, trecătoare; durerea îl arse şi pieri, dar de arsura ei, îşi dădea seama, nu s-ar mai putea vindeca nici prin ani de fericire senină.

Nu avea de gând să zăbovească prea mult în această casă. Refuză deci hotărit ceaiul cu covrigeii lui favoriţi şi dulceaţa din târg în borcănaşe scunde. În picioare lângă masă, Aghei îi descrise pe scurt unde şi în ce condiţii avea de gând să dea lovitura, dar mintea lui veştejită nu dovedea nici sprinteneală a execuţiei, nici îndrăzneală sau inventivitate. Nu-i mai rămăsese nicio scânteie din fosta măiestrie, în planul lui, înainta spre ţintă călcând de-a dreptul, prin sânge şi noroi... Lovitura pusă la cale de el nu era prea complicată: o *ursoaică* din birourile unei societăţi particulare, pasămite pe acţiuni, se cerea jumulită. Societatea, spunea glumind Aghei, printre dinţii săi îngălbeniţi de tutun, fabrica praf de dinţi parfumat, deosebit de fin, pentru fecioare. în realitate întreprinderea, de loc particulară, se ocupa de cu totul altceva, Aghei însă prevăzuse eventualele obiecţii din partea lui Mitka, şi-l minţise. Abia mai târziu, după lovitură, se va dezvălui planul criminal făurit cu atâta viclenie de Aghei: o cursă în care ţinea să-şi arunce rivalul. După calculele sale, pe deplin justificate, urmând să ajungă la faţa locului pe uşa

din dos, în plină noapte, Mitka nu se va putea dumiri *unde* anume va nimeri în vizită... După spusele contabilului care le vânduse pontul, *ursoaica* era blândă din fire, de o construcţie demodată, şi tare grasă, adică doldora de bani. Acelaşi contabil complice, care punea la cale jaful ca să camufleze în parte o delapidare de fonduri, furnizase toate informaţiile cu privire la paza de noapte, indicând sumele încasate în cursul zilei, subsolurile învecinate ce puteau fi folosite ca bază de plecare şi, în sfârşit, avertizând că la intrarea principală se afla ascuns un dispozitiv de semnalizare.

După ce Aghei arătă cum stau lucrurile, Mitka îşi exprimă punctul său de vedere, şi de îndată deveni limpede faptul că se va acţiona după planul lui, schiţat în grabă. Ascultându-l, Aghei îşi sorbea, suflând, ceaiul din farfurioară. Muşca din când în când din bucăţica de zahăr, cât se poate de mulţumit şi părând să recunoască necondiţionat superioritatea lui Mitka. Viforniţa, cu un aer absent, ascultă câtva timp convorbirea lor, aruncindu-şi privirea pe planul birourilor, schiţat de Aghei pe o foaie de hârtie şifonată, ocupându-se în acelaşi timp insistent de pata de pe mânecă, de parcă s-ar fi temut că atingerea lui Aghei ar putea pătrunde de pe rochie pe trupul ei, şi, în sfârşit, se retrase de tot...

Desigur, de conţinutul confidenţelor nestăpânite descrise aici numai Firsov care le-a comunicat poate fi tras la răspundere. Sau poate nici el, pentru că, recurgând la pomenita stratagemă scriitoricească, a avfut grijă să nu le expună în numele său, atribuindu-le alter ego-ului său din oglindă; de-aceea poate mai bine ar fi să spunem că, în realitate, o asemenea convorbire nici n-a avut loc.

Dintre toţi locatarii apartamentului nr. 46, Piotr Gorbidonâci Cikilev era cel mai amănunţit descris în romanul lui Firsov, deşi vecinii, pentru extraordinara lui capacitate de a-i băga pe toţi în sperieţi, îl socoteau, cel puţin cu tot atâta temei ca şi colegii de serviciu, o jigodie ticăloasă. Din cauza ştiutei ciocniri personale pe care autorul o avusese cu acest personaj al său, dorind să evite

pe viitor altele de acelaşi fel, Firsov îl caracteriza cu exactitate scrupuloasă, căutând să justifice chiar şi apucăturile pe care nu s-ar fi cuvenit să le scuze. Astfel, caracterul din cale-afară de nasociabil al lui Piotr Gorbidonâci autorul îl explica printr-o totală lipsă de înzestrare, independentă de voinţa lui. De aici decurgea legitima lui supărare pe restul omenirii care, în ciuda egalităţii proclamate şi dobândite, continua să atribuie unora calităţi dubioase, de multe ori chiar primejdioase pentru viitor. înfăţişarea lui Piotr Gorbidonâci, ca şi destinul său, purta pecetea unei mediocrităţi crase; în viaţa lui nu puteai găsi nici bucurii, nici necazuri care să merite a fi descrise. Deşi mereu suferind, n-a fost niciodată bolnav cu adevărat, n-a trăit nicio durere care să-l înalţe sufleteşte; în schimb nu era zi din viaţa lui care să nu-i fi adus măcar un necaz. Cum se întâmplă însă adesea la locul de muncă, nulitatea lui aproape fenomenală era invariabil pusă pe seama unei modestii înnăscute. Din această pricină, Piotr Gorbidonâci se temea mai mult ca de orice să nu fie pus în situaţia de a-şi pune la încercare ascuţimea minţii, ca nu cumva în mintea şefilor să se nască vreun dubiu, ce poate rezulta dintr-o comparaţie a capacităţilor intelectuale. Asta nu însemna totuşi că nu nutrea uneori intenţia de a fi folositor omenirii. Ba dimpotrivă, avea totdeauna câteva planuri în cap; dar toate priveau neorânduieli de importanţă secundară, şi neapărat în afară de limitele instituţiei sale. El a emis, de pildă, un proiect cu privire la cultivarea unui soi de cartofi de formă cubică, ceea ce ar prezenta mari avantaje la ambalaj şi-n transportul la distanţe mari, cu posibilitatea de a se aplica metoda, dacă se va dovedi îndeajuns de rentabilă, şi la ouat. „Mai am eu şi altele în cap, mai ceva...” obişnuia să se laude când se afla într-un cerc potrivit, însoţindu-şi vorbele cu un chicot uşor gâdilat, cum râd cei ce au deseori de-a face cu superiori puternici. De bună seamă, acestora din urmă le plăcea să aibă la îndemână un asemenea copilaş cuminte, bătrâior dar blând la fire şi cu suflet curat, pe creştetul căruia să-şi poată rezema cotul

într-o clipă de voie bună, fără a se teme de eventualele decepţii. De-aceea, pieptul de un verde spălăcit al vestonului lui Piotr Gorbidoniei era totdeauna împodobit cu o mulţime de insigne şi jetoane de tot felul, cu care se evidenţiază de obicei nu atât participarea la o acţiune, cât prezenţa prin partea locului. Astfel, acţionând când eu autoritatea unei priviri de om ce ştie şi poate multe, când cu ajutorul unui citat dintr-un text politic, ori cu alte asemenea mijloace, Cikilev îşi sfredelise treptat o vizuină în viaţa cea nouă, întocmai cum se oploşise cândva şi în cea veche; în ajunul revoluţiei fusese propus pentru decorare cu Ordinul Ana, pe care nu l-a mai primit din cauza dezordinilor ce s-au iscat în Rusia, cum a spus o dată când l-a luat gura pe dinainte...

Pe lângă faptul că funcţiona ca administrator al clădirii în care locuia, ceea ce avea o considerabilă influenţă asupra sănătăţii tuturor colocatarilor, mai făcea parte dintr-o comisie, şi cariera lui pe linia activităţii de cartier era în plină ascensiune.

Date fiind succesele mai sus pomenite, Piotr Gorbidonâci îşi pusese în gând să se însoare; ţinea să facă acest pas nu pentru continuarea spiţei Cikilev, nici în numele cine ştie căror interese fizico-morale, ci numai şi numai cu binecuvântatul scop de a căpăta mai multă autoritate, atât de necesară în îndeplinirea mai corectă a funcţiunilor ce-i fuseseră încredinţate. Chibzuise această căsătorie şi din punct de vedere financiar-economic; se gândise până şi la eventualele complicaţii juridice în caz de divorţ, dacă aleasa inimii sale s-ar dovedi cumva o ticăloasă, dar de îndată ce veni rândul problemei spaţiului de locuit, visul lui Piotr Gorbidonâci se ciocni de obstacolul numai în aparenţă neînsemnat, pe care-l constituia prezenţa fizică a lui Maniukin. în ciuda calculelor făcute de Cikilev, colocatarul continua să trăiască, deşi bufetul proiectat în vederea păstrării într-însul a diferitelor obiecte de uz casnic nu putea fi aşezat altundeva decât în locul unde îşi avea bătrânul patul. Ţinând seama de însemnătatea pe care o căpăta în lume activitatea

obştească şi financiară a lui Piotr Gorbidonâci, opoziţia continuă a lui Maniukin putea fi considerată cel puţin o acţiune subversivă împotriva vistieriei statului, ceea ce îi conferea administratorului de imobil dreptul moral de a-l evacua pe colocatarul cu care împărţea camera. Atacul a început cu majorarea chiriei... într-adevăr, veniturile lui Maniukin trezeau îndoieli legitime asupra provenienţei lor. Acest „fost" nu numai că îşi permitea să consume băuturi în cantităţi uneori exagerate, şi achiziţionase nişte pantofi provocator de galbeni, incompatibili cu destinul său istoric de osândit la pieire... dar o dată, de pildă, şi-a fiert pe primus varză, şi nu din cea autohtonă, ci de Bruxelles, fapt stabilit de Piotr Gorbidonâci în persoană, cu riscul de a-şi opări degetele în timpul cercetării făcute pe ascuns în cratiţa lui de aluminiu.

Într-o scrisoare anonimă trimisă unde se cuvine, în căutarea justiţiei supreme, Piotr Gorbidonâci se referise direct la purtările primejdioase ale sus-numitului Maniukin, purtări pe care, zicea el, avusese parte să le studieze în treacăt, lipindu-şi ochiul de gaura cheii în calitate de observator ocazional. Ba într-o zi, aflat în stare de ebrietate, Maniukin l-ar fi ameninţat chiar pe Piotr Gorbidonâci în persoană, zicându-i că n-ar trebui să împingă omul până la acea limită când acesta ar putea comite o faptă urâtă!

— Nu mă strânge chiar atâta cu uşa, scumpe Piotr Gorbidonâci, ar fi spus zvârcolindu-se, ca să nu mă aduci cumva în stare să te jignesc prin vreo vorbă nesăbuită ori, mai ştii, cu vreo atingere. Dacă eşti om ca formă, fii om şi în conţinut!

— Să nu te împotriveşti spiritului vremii, cetăţene! pufni nimicitor Piotr Gorbidonâci, drept răspuns, răsucindu-şi mustaţa. O să mă sileşti într-o bună zi să-ţi pun poprire pe primus!... Şi asta, până la evacuarea ce va urma, întrucât însăşi existenţa dumitale apare ca un fenomen profund imoral!... Permite-mi ca, în calitate de om cu răspundere, să-ţi dau un sfat: lasă-ţi naibii profesia particulară şi angajează-te ca salariat la Filarmonica de

stat sau intră la azil...

— Apoi, dragul meu, cine mă primeşte pe mine la serviciu în calitatea mea de „fost”?... Şi ce azil şi-ar face pomană cu mine? Doar azilul de la cimitir să mă primească... Vocea lui Maniukin se subţie până la cea mai înaltă notă, iar anina se întinse parcă de la sine spre un năsturaş al vestonului lui Cikilev; acesta însă, incoruptibil, respinse linguşitorul gest de deznădejde. Aflându-se în continuă stare de frământare, Maniukin începu să tremure: Mă tem mai mult ca de orice să nu se trezească în mine vreun atavism nedorit. Ce-ai zice să mă reped aşa, deodată, la dumneata şi să-ţi muşc, să zicem, o ureche!?

— Nu mă ameninţa, Serghei Ammonâci, că nu mă las, mă lupt!... ripostă Piotr Gorbidonâci, retrăgându-se puţin şi pălind la faţă. Ai in vedere legea care, cu paloşul său neadormit stă de veghe, păzându-mi urechea! Aş vrea totuşi să discut cu dumneata fără agresiune, aşa cum îmi dictează conştiinţa... Admiţi că odată şi-odată am să mă însor şi eu şi-o să înceapă să vină, îmi dai voie, copiii... Caracteristic! Nu intenţionez să am o duzină de urmaşi, dar măcar unul, ca să dau o mână de ajutor naturii... Nu văd în asta niciun fel de exces. Ei, şi-acum te rog să ai în vedere că în colţul dumitale soarele luminează cu mult mai mult decât aici la mine, iar pentru organismul plăpând al copiilor, după cum ne învaţă ştiinţa cea mai înaintată, lumina soarelui este mai importantă chiar decât mângâierile materne. Aşadar, prin politica de nepărăsire a locuinţei, pe care o promovezi, nu numai că stai în calea schimbului înnoitor al societăţii noastre, dar şi în calea omenirii progresiste în genere. înţelegi acum, om destrăbălat ce eşti, sensul actual al întregii lupte ce o duc?

Ca de obicei, certurile şi ţipetele lor atrăseseră şi acum atenţia celorlalţi locatari înghesuiţi în această arcă a lui Noe. Năvălind toţi pe coridor, îi înconjuraseră pe cei doi oponenţi: nu lipsea dintre ei nici cântăreaţa Baluieva, cu fratele ei, nici şomerul Bundiukov, deocamdată tot fără slujbă în calitatea de cunoscut intermediar în vânzări de bunuri imobile. Veni şi Mitka, uşor afumat şi, în

consecinţă, mai nestăpânit în vorbă decât se arăta de obicei.

— Of, Cikilev... începu el de departe, zâmbind atât de paşnic, de parcă n-ar fi existat niciodată frecuşuri între ei. Ţi-ai schimbat părul, dar năravul ba, sămânţă de lup, ce eşti! Ar cam fi timpul să-ţi lepezi şi firea, Cikilev”! spuse Vekşin cu glas uşor răguşit, iar cei prezenţi se aşteptau să urmeze o discuţie pe temă umanitar-pedagogică. Ce-i tot mănânci sufletul bătrânului? Lasă-l ân pace, că nu-i bun de mâncat, nici zeamă ca lumea nu poate da Maniukin, oricât l-ai fierbe... Ori o faci doar aşa, de plăcere? Lasă omul să se bucure de picul de viaţă ce i-a mai rămas!

Trebuie spus că imaginea lui Maniukin, aruncat la periferia vieţii, nu-l putea înduioşa pe Mitka decât numai în măsura în care jalnicul aspect al acestei personalităţi total inutile avea în mintea lui o oarecare contingenţă cu propriul său viitor. Cele spuse de el acum se puteau deci explica mai curând prin vechea-i antipatie faţă de administratorul clădirii şi locatarii, cunoscând firile nestăpânite ale amândurora, ascultau cu nesaţ, aşteptând izbucnirea inevitabilului scandal. Flautistul Minus, sosit la timp, urmărea cu atâta îngrijorare desfăşurarea acestei discuţii primejdioase, încât până şi degetele lui, veşnic în mişcare pe un flaut imaginar, încremeniseră acum la jumătatea drumului. Şi totuşi scandalul nu mai izbucni, datorită unei neaşteptate intervenţii. De îndată ce Mitka pomeni atât de inoportun despre milă, din grupul locatarilor păşi înainte Matvei, fratele cântăreţei Baluieva:

— Întrucât cunosc oarecum tristele împrejurări ale vieţii dumneavoastră, n-am de gând să-mi pierd timpul mustrându-vă, începu el cu politeţă rece, amestecată cu scârbă. Dar dacă ar fi să credem zvonurile necontrolate ce circulă, n-aţi exercitat totdeauna profesia de astăzi. Se spune chiar că aţi fi luptat în primele rânduri... Tocmai de-aceea aş vrea, prin intermediul tovarăşului Koroliov, vecinul nostru, să-l întreb pe Vekşin *acela* de ieri, bineînţeles dacă este *acasă*... ce crede el despre rănile cele nevindecate încă, despre dictatura proletariatului şi lupta

de clasă?

Deşi nu-i şedea bine lui Mitka să bată în retragere în văzul tuturor, el tăcu, lăsându-şi capul în piept. Tocmai lucrurile cu ajutorul cărora până de curând înfrânsese - duşmanul se întorceau oarecum asupra lui!... în acest pasaj al romanului său, Firsov abătea atenţia cititorului de la ruşinoasa clipă de derută a lui Vekşin, evocând un splendid atac de cavalerie despre care îi povestise Sanka Bicicletă. Făcând apel tocmai la această neîmpăcată luptă, Vekşin a atacat o dată frontal o baterie de artilerie a gardiştilor albi, pregătită să-i înfrunte cu un nimicitor foc de şrapnele. „Zile neînfricate, zile fără seamăn! Sus, un cer răscolit de vânturi, picurând lacrimi, jos pământ îngheţat bocnă, răsunând sonor sub copitele cailor, iar între cer şi pământ – iureşul năprasnic al escadronului lui Mitka. Aşadar, luptă era şi-acolo, în încăierarea cinstită corp la corp, ca şi-aici, în spionarea prin gaura cheii? Să fie o substituire, o fărâmiţare? Mintea lui Mitka nu s-a putut împăca niciodată cu această orientare spre nimicurile vieţii, deşi armate întregi, legiuni de astfel de nimicuri ale vieţii îl împresurau din toate părţile. Tot sensul revoluţiei, încerca să explice Firsov, era cuprins pe-atunei în restructurarea tuturor mecanismelor vieţii sociale, pornind dinăuntru, în reconstruirea bazelor acestei vieţi; dar tocmai această activitate migăloasă şi neprecupeţită n-o putea cuprinde mintea de-atunci a lui Mitka...”

între timp, pierzând orice nădejde de a obţine un divertisment din partea lui Mitka, chiriaşii petreceau pe seama lui Maniukin. Bătrânul, capabil oricând să treacă de la râs la lacrimi şi invers, cu atât mai mult când era şi băut, se proptise impunător pe picioare şi, cu o mână în şold, saluta cu cealaltă mulţimi închipuite. Avusese timp în cursul discuţiei să se strecoare la el în cameră şi să mai soarbă ceva curaj din sticluţa de pe pervaz.

— Călcaţi-mă în picioare şi împroşcaţi-mă cu noroi, domnilor, perora el, întrerupt de exclamaţii de satisfacţie. Sunt ultimul dintre ultimii stăpâni ai pământului vostru!... Aici fredonă, nu fără tâlc, cântecul despre luarea

Kazanului şi cucerirea Astrahanului, despre bătălia de la Poltava, despre semeţii care cândva, pe vremuri, nu s-au descoperit în faţa sacrelor porţi ale Kremlinului. Chiar dacă raţiunea mea începe să se întunece şi farmecele vieţii nu mă mai pot ispiti, continuă el, tot mai calc pe-acest pământ şi vă privesc cu ochii mei proprii. Unde-i pacostea vieţii mele? Unde-i Cikilev? Aduceţi-l aici să-i pot exprima sentimentele mele. îl iert! Dracu să mă ia, suflet slav ce sunt, că mă duce la pieire! Dar nu pot altfel. Generozitatea este un gest al divinităţii, cum spunea pe timpuri Alexandr Petrovici Agarrrin! Hei, vremuri! Vremuri de demult!... Te trezeai din somn şi auzeai puişorii plăpânzi ciripind sub streaşină, vântuleţul jucându-se în frunziş şi totul, totul te desfăta... până şi-o muscă, întrucât şi ea păstra un reflex al soarelui!

Serghei Ammonâci abia îşi stăpânea lacrimile, înduioşat de propria-i improvizaţie. Se-aud zurgălăii şi iată, a tras la scară o troică înhămată cu căluţi simpatici, nu prea aprigi ei, dar nici mârţoage; pe capră îşi umfla pieptul Ivan, un Ivan nemaipomenit, cu un păun întreg pe pălărie, iar în trăsură, dumnealui în persoană, neuitatul Saşa Agarrrin! Dându-se cu un pas îndărăt, Maniukin îmbrăţişă într-un avânt aerul. „Saşok, dragul meu, tu eşti?” Şi izbucnind amândoi în lacrimi, plângem zguduiţi de frumuseţea prieteniei noastre... Iar afurisita lui de mustaţă îmi gâdilă nările. Unde eşti acum, scumpul meu?... Răspunde-mi, dragă prietene!

Rămaseră toţi încântaţi când Maniukin, ridicându-se pe vârfuri, flutură din mâini ca din nişte aripioare, gata parcă să-şi ia zborul spre Agarin, într-acolo unde sălăşluia actualmente acesta.

— Staţi puţin, Serghei Ammonâci, să aducem ceva scaune şi să poftim vecinii, să nu se irosească reprezentaţia! se învioră Bundiukov, gata oricând să-şi aducă aminte de aproapele, bineînţeles dacă ceea ce oferea nu era legat de cheltuieli.

— E beat, nenorocit, face pe clovnul, iar voi îl mai îndemnaţi! se auzi deodată glasul mânios ai Zinkăi. Du-te

şi te culcă, boierule... Curând trebuie să te duci la lucru... Hai, pleacă! Îl trăgea pe Maniukin de mânecă spre odaia lui, iar acesta, închipuindu-şi cu mâna liberă în spate o codiţă ridicolă, o sfătuia să se păzească de farmecele irezistibile ale lui Saşa Agarin.

Dezmeticindu-se încetul cu încetul, Mitka îşi adună în cele din urmă gândurile. Cu ochii încă închişi, ca să se reculeagă mai bine, întinse o mână şi-l apucă prietenos de un nasture pe fratele Zinkăi.

— Uite, vezi tu? Studiezi, nu-i aşa? Vrei să te faci medic, i se adresă el încet lui Matvei, trăgându-l spre el. Şi ai să fii chiar medic odată şi-odată, medic de oameni. Şi ca medic, să zicem că te cheamă la un arhiereu, să-l tratezi că-i bolnav. Ce faci atunci? Refuzi sau îi dai otravă în numele fericirii universale?

— Mă scuzaţi, obiectă delicat fratele Zinkăi, de astă dată cu vocea lui Firsov, mai bine apucaţi-mă de alt nasture, Dmitri Egorovici, fiindcă ăsta abia se mai ţine. Aşadar, spuneaţi ceva despre otravă. Perfect, continuaţi, vă rog... Cui anume vreţi să-i administraţi un piculeţ de otravă, ca să asiguraţi fericirea universală?

XIX

într-una din zilele următoare, Firsov avu mai mult noroc. înarmat cu tot arsenalul atenţiei profesionale, se opri pe coridor în faţa lui Mitka Vekşin şi, simţind cu plăcere atingerea degetelor lui, se pregăti să asculte confidenţele atât de arzător dorite; ca să nu strice totul, arborase chiar o expresie puţintel obtuză. Mitka ridică întrebător ochii. Fruntea bombată a lui Firsov îi aminti, în chipul cel mai oportun, o altă frunte, cu protuberanţe bolovănoase şi întunecate, cu o şuviţă de păr cărunt atârnând până la rădăcina nasului – fruntea sortită pieirii a lui Aghei. Firsov nu se înşela socotind drept un semn bun zâmbetul oarecum îngrijorat al lui Mitka.

— Unde mi-ai umblat, scriitoraşule? De două zile te caut!

— Mereu îţi dau târcoale, în chip nevăzut, Dmitri Egorâci, răspunse înţelept şi blând Firsov.

— Atunci... intră la mine şi aşteaptă-mă puţin. Vin într-o clipă, porunci cât se poate de binevoitor Mitka.

Firsov nu se lăsă prea mult rugat, şi iată-l plimbindu-se în lung şi-n lat prin odaia lui Mitka. Ca să se adapteze la noua situaţie, îşi tot freca mâinile... De două săptămâni, din cauza preocupărilor matrimoniale ale lui Cikilev, era cam frig în toată casa.

— Ce tot examinezi, artistule? îl interpelă din spate Mitka.

— Tare mai seamănă cu o celulă de închisoare apartamentele astea ale domniilor voastre. Mai lipsesc doar zăbrelele din fereastră, ca să fie şi mai romantic.

— Aha! făcu Mitka nepricepând aluzia. Stai jos şi-ascultă... Şi să-mi dai şi mie o ţigară.

— Fumez d-alea ieftine.

— N-are nimic!... Dar stai locului, nu te mai foi! Nu-s atât de ticălos, după cum, sper, deocamdată, că nici tu nu eşti pe deplin escroc. Nu pot să sufăr să-mi mişte ceva prin faţa ochilor, îl preveni Mitka cu voce obosită. Aşadar, ce voiam să-ţi spun: există pe lumea asta un personaj cu numele de Aghei Stolearov.

— Am auzit de el.

— Zău? Şi cam ce-ai auzit?... Dă-mi şi un chibrit.

— Ei, cum să spun: o epavă... o rămăşiţă din recenta bătălie generală împotriva mişeilor. Un viezuroi scârbos şi, după cum se spune, plin de ciudăţenii...

— Ştii puţin. E de şapte ori mai rău!... De ce ţi-s chibriturile umede?

— Adineauri, eând îmi scăldam moştenitorul, am scăpat chibriturile într-o băltoacă.

Mitka ridică spre el o privire deodată atenlă.

— Ai copii?... Uite, asta nu mi-aş fi putut închipui. Cred că aveţi multă bătaie de *cap* cu plozii! în ziua de azi cel puţin...

— Când e al tău, faci orice. Ăsta-i rostul vieţii, ba mai ai şi un fel de distracţie: face gălăgie, aduce un element de dezordine în existenţă... *Trebuie* să avem copii, Dmitri Egorâci!

De fapt, despre proiectata venire pe lume a copilului abia de dimineaţă îl înştiinţase soţia, dar Firsov anticipase asupra evenimentului, recurgând dintr-o inconştientă intuiţie la o minciună, ca să înfrângă încăpăţânata neîncredere a interlocutorului.

— Ai dreptate... remarcă gânditor Mitka şi tăcu un timp. Dar să revenim la Aghei: ţine cu orice preţ să te vadă, domnul meu!

— Ce naiba vrea de la mine? sări Firsov, căutând să găsească tonalitatea potrivită convorbirii. Şi, ca să-i dea ghes interlocutorului, adăugă că-l cheamă Feodor Feodorovici.

— Păi ce să vrea, Feodor Feodorovici... Eşti scriitor, doar, nu-i aşa, dacă nu m-ai minţit?

— Mai păcătuiesc şi eu... mormăi Firsov, privindu-şi dezamăgit degetele pătate cu cerneală. Dar ce legătură are una cu alta?

— Vezi, Feodor Feodorovici, omul se stinge... Şi-i este urât să se înăbuşe în propriul său fumegai. Ar vrea poate să explice şi altora ce-a fost de capul lui...

Fără grabă, profitând de o superioritate temporară, Firsov îşi făcea în gând socotelile.

— Cu alte cuvinte, vrea să se spovedească? N-am încercat încă să apar în rol de duhovnic. Nu-i prea complicată treaba? Tocmai el...

Tăcură amândoi, fiecare prevăzând în felul său sfârşitul apropiat al lui Aghei; cum însă mormintele altora apropie pe oameni, din clipa aceea începu să se topească gheaţa dintre ei. Mai aveau, ce-i drept, încă mult până să ajungă la prietenie, sau măcar până la încredere deplină, dar nu era de neglijat nici faptul că Mitka recunoscuse demnitatea de om şi de cetăţean a scriitorului, nici că acesta încetase de a se mai deghiza, din motive de autoapărare. Altceva însă îl nemulţumea pe Firsov: spre marea lui dezamăgire, Mitka i-l oferea pe Aghei în locul său; şi nu-l încânta de loc postura de duhovnic al unui stârv omenesc. Tocmai de-aeeea declară cu o sinceritate ursuză că nu primeşte pasageri noi în romanul său,

întrueât toate biletele au fost vândute; şi-apoi corabia sa fermecată e gata de plecare. Ca să nu mai vorbim de faptul că înglobarea în roman a unui personaj atât de brutal şi tare ca Aghei ar fi putut imprima o notă nedorită tragediei lui Dmitri Vekşin, tragedie pur intelectuală, după cum şi-o închipuia Firsov pe-atunci.

— ...tragedia dumitale, prea stimabile! declară Firsov în încheiere, pentru întâia oară făţiş şi, de probă, îl bătu pe genunchi, cu o familiaritate de cârciumă, pe Vekşin, care tăcea acum, pradă curiozităţii. D-apoi de ce crezi că mă tot ţin scai de dumneata de-atâta vreme şi cu asemenea riscuri? Ţi-am chibzuit şi răschibzuit de mult tot drumul vieţii, şi în mintea mea acest drum aproape că s-a şi avântat pe-o punte şubredă deasupra prăpastiei – de la crimă la înseninare... Şi dacă un asemenea corp străin, ca să zicem aşa, un buştean ca Âghei izbeşte pe neaşteptate vreun pilon, nu se duce dracului viaductul meu?

Se prefăcea numai că se împotriveşte, întrucât totul fusese conceput, mecanismul imaginaţiei sale se şi pusese în mişcare, şi condeiul lui Firsov porni deodată să alerge pe fila carnetului, consemnând un amănunt din cele mai ispititoare, răsărit din confesiunea ce avea să urmeze.

— Poate, totuşi, dacă te rog... din prietenie pentru mine... ai să-i găseşti şi lui Aghei un colţişor.

— Să mă mai gândesc, nu ştiu... La drept vorbind, am *acolo* un loc vacant: unul cu care să plece de la dumneata eroina cărţii. Ezit însă, căci n-aş vrea să-mi devieze subiectul pe panta criminalităţii. În sfârşit, fie... Dar să ştii, numai de hatârul dumitale o fac, Dmitri Egorâci! consimţi în cele din urmă autorul, ca o concesie supremă. Totuşi, ce fel de om e aşa, în genere... Mai prezintă pericol pentru cei din jur? Se poate trăncăni cu el ca de la om la om sau numai cu biciul într-o mină şi cu halca de carne în cealaltă? Ştii, nu-mi plac mărfurile care ţi se vâră pe gât, fie că le laudă negustorul, fie că stau întinse la vedere, prea din cale-afară de suspect. La drept vorbind, sunt şi eu un fel de hoţ, rătăcesc în taină prin viaţă şi vâr în traistă tot ce-mi place: un vis din colţişorul cel mai ascuns al unui

suflet de fată, o îmbrăţişare colea, zărită pe-o fereastră străină... Bineînţeles, dacă-mi cade în mână un apus de soare mai acătării ori o pană de pasăre măiastră strivită în noroi, nici pe alea nu le las, le bag tot acolo. într-o clipă de răgaz le mai întorci, mai lipeşti ici-colo eâte ceva cu propriul tău sânge şi le introduci iarăşi în circuit, ca un ecou al vieţii... Aşa merg lucrurile, Dmitri Egorâci!

— Ei, asta-i bună, dumneata şi hoţ!... Te pui pe-o treaptă cu noi... râse Mitka urmărind şi de data aceasta fără prea multă ostilitate, cum îşi strecura Firsov în buzunar carnetul înnegrit de scris. Noi ăştia avem cazier, ne ştie miliţia, pe când tu... Te pomeneşti că peste vreo şaptesprezece, optsprezece ani te proclamă geniu de însemnătate locală! Hai să-ţi fac cunoştinţă cu Anghei, că pe-urmă am şi eu treabă!

Tăcând din nou, coboriră scara. Pe Firsov îl frământa apropierea perioadei de lucru la masa de scris. Toate după câte a umblat aproape o jumătate de an se apropiaseră acum, concrete, de vârful condeiului său, dar pe el îl şi obosiseră vicleşugurile înjositoare la care fusese nevoit să recurgă, riscurile şi bătaia de cap, nesfârşitele rătăciri prin spelunci. începea acum o epocă de chin, când eroii săi, încă slab conturaţi, abia răsăriţi din nefiinţă, în veşminte deocamdată străine, încurcate, cu limbajul necristalizat, aveau să-şi ocupe locurile dinainte fixate; iar pentru aceasta, pentru a putea sili crâmpeiele de negură însufleţită să se încadreze într-un joc verosimil, pentru a-i face pe eroii cărţii să râdă şi să plângă astfel, încât contemporanii lor să lăcrimeze, autorului i se cerea o teribilă încordare a voinţei, i se cerea să găsească o formulă aproape magică. Se căznea să nu se mai gândească la grelele încercări ce-l aşteptau înainte şi după apariţia cărţii... legate de toată această antrepriză!

Era o seară minunată, uşor albăstrită de luna geroasă. Un clopot din vecinătate vestea ajunul Întâmpinării, iar scârţâitul tălpilor pe zăpadă strecura în vine o uimitoare înviorare. Pentru completarea impresiilor, cerul era presărat cu stele, iar din cercevelele înzăpezite

clipeau blând luminile serii. Totul fusese atât de bine brodit, încât la sfârşitul drumului parcurs în tovărăşia lui Mitka, Firsov purta în minte încă un întreg capitol.

— Ehei, fraţilor, ce-o să vă mai zugrăvesc eu, strigă în sinea lui, bătăios. Vă văd ca prin lupă, şi-o să simţiţi degetele drept pe rană: să vă convingeţi înşivă de una şi de alta. Deocamdată ne anai bâlbâim noi, nu putem povesti prea multe, dar nu-i nimic, n-a început să dogorească focul nostru... Avem însă atâtea comori, vom clădi stâtea, şi atâtea vom scrie, de vom uimi lumea toată!

Deocamdată era cu neputinţă să-l pricepi, dar Mitka, şi el cât se poate de bine dispus, se uită doar cu coada ochiului la mâna lui Firsov ce-l înhăţase de mânecă, lucru cu care nu prea era obişnuit.

— Sucit om mai eşti! spuse el. Foşneşti mereu din filele carnetului cela şi te amăgeşti cu gândul că te ocupi de probleme de importanţă mondială. Dar noi cu ce ne-alegem din toată frământarea asta a ta? Că doar cu hârtie, şi aia mâzgălită, n-ai să îmbraci tu clasa muncitoare, nici n-ai să hrăneşti sărăcimea din întreaga lume cu o amărâtă de carte... Apoi, furişând o privire spre Firsov, care amuţise, îl întrebă: Ei? Ce-ai de zis?

Firsov îl fulgeră cu o privire furioasă.

— Pentru deplorabilul dumitale dispreţ pentru *astea* am să te pedepsesc cu toată asprimea!... Bineînţeles, numai în limitele amărâtului meu de roman, cum i-ai spus. Căci tocmai aici îşi au izvorul toate nenorocirile voastre... în afară de cele care i-au şi lovit pe Dmitri Vekşin! Se opri deodată, muşcându-şi buza. Şi fiindcă veni vorba, ai curaj să-ţi arunci o privire în viitor?

Rosti acestea cu atâta amărăciune, încât hoţul se simţi interesat de atitudinea ridicolă a scriitorului de a pune orice fleac la inimă.

— De ce nu? Hai, dă-mi şi mie în cărţile tale profetice, ghicitorule!

— Mă tem c-ai să-ţi înmoi cuţitul în mine, Dmitri Egoroviei... Străduţa e cam pustie, n-are cine să-mi sară în ajutor!

— Dimpotrivă... Drept răsplată, ia-ţi un cal, care-l doreşti, vorba lui Puşkin, râse Vekşin.

— Eâzi, hai? Ei bine, ai să vezi! O să mă pomeneşti scrâşnind din dinţi, dar va fi prea târziu! îl ameninţă Firsov. Şi deodată, ca scăpat din lanţ, începu cu înflăcărare, profund convins, înaripat de caracterul năstruşnic al unei asemenea convorbiri cu propriul său personaj, deocamdată abia schiţat. Ehei, ţin-te bine, Dmitri Vekşin! Dacă nu mă înşel, în ce te priveşte, îţi prezic descoperiri mari, deşi cu caracter personal... Aventurile dumitale din prezent numai pe nişte tâmpiţi bănuitori pot să-i întristeze. În tinereţe, multe personalităţi ale istoriei s-au ţinut de prostii. în concepţia mea, vei ajunge să stăpâneşti lumea întreagă... şi asta destul de curând, deşi într-o perioadă care cam iese din cadrul romanului meu! Te voi înzestra oricum cu toate bunurile din lume... desigur, în limitele gustului şi priceperii dumitale; vei fi sătul, îmbuibat, şi – ceea ce esâe mai important – bila cu freză deasupra şi cu creier dedesupt, pe care o porţi pe umeri, va fi cu desăvârşire sterilă, eliberată de orice impurităţi corupătoare. S-ar zice că ai să fii cât se poate de mulţumit. După unii, cunoscători în materie, tocmai asia constituie principala condiţie a fericirii pe pământ... Dar va sosi, în sfârşit, ziua mult aşteptată când omenirea se va putea muta din cocioabele Blaguşei în cele mai confortabile locuinţe. Vor părăsi toţi fără regrete ziua de ieri a lumii, luând cu ei din străvechile catrafuse şi boarfe numai ceea ce le poate fi de trebuinţă în locuinţa cea nouă... va lua fiecare ce şi cât poate din tezaurul existenţei, după capacitatea buzunarelor! Şi când veţi fi parcurs cu toţii, să zicem o sută de verste în direcţia indicată, îţi prezic că deodată organismul dumitale va fi cuprins de un inexplicabil dor... Pe nimeni nu-l va copleşi acest dor, pe dumneata însă te va lega parcă de picioare! Şi cu cât vei fi ajuns mai departe, cu atât mai acut vei simţi nevoia de a arunca o privire îndărăt, spre întunecatul pustiu abia părăsit, în care s-au zbuciumat şi au rătăcit, de la un capăt la celălalt, stră-strămoşii dumitale, săvârşind

de-a lungul veacurilor tot felul de năzbâtii de neiertat. Bagă de seamă: multe mii de oameni se vor strămuta în viitor pe tăcute, cum se strămută apa oceanului într-un loc oferit de însăşi atracţia pământului, dar numai dumneata te vei uita îndărăt. Şi nu de teamă că te-ar putea lovi pe la spate fostul proprietar doborât la pământ şi jefuit până la ultimul fir, nici din zelul de comandant ce caută din ochi un obiect preţios lăsat în urmă, cum ar fi de pildă un orologiu cu bătaie melodică, ci pur şi simplu dintr-un imbold spontan al inimii. în toate timpurile, curiozitatea faţă de golul rămas în urmă a adus multe neajunsuri omenirii... Admit chiar că mântuirea tocmai în asta constă, î.n înăbuşirea dorinţei de a privi îndărăt... deşi, în acest caz, oare mai rămâne *în urmă* ceva care ar trebui salvat? într-un cuvânt, deşi n-ar trebui, ai să priveşti îndărăt, şi la drept vorbind, tocmai de aceea ai ajuns să-mi fii drag, spre nenorocirea mea, dumneata, un hoţ, Dmitri Vekşin! Te rog să mă crezi că n-am descris şi nici n-am vrut să descriu vreodată un om care nu priveşte îndărăt...

— Hai, n-o mai întinde atâta... Spune, la ce am să mă uit înapoi? întrebă încordat Vekşin, strecurând privirea spre Firsov.

— întrebarea dumitale e absolut legitimă. Dar înainte de a-ţl răspunde, te-aş ruga să te opreşti un pic asupra unei circumstanţe anterioare... Orice generaţie se crede stăpână atotputernică a vieţii deşi, în realitate, nu reprezintă decât o verigă dintr-un lanţ lung şi logic. Nu numai noi ne făurim deprinderile, nu noi ne-am creat creierul şi mâinile!... în acest sens, legenda creştină despre păcatul originar nu mi se pare chiar atât de absurdă. Trecutul ne urmăreşte pas cu pas şi-i mai greu să scapi de el decât să-ţi iei zborul de pe planeta noastră, să te smulgi de sub imperiul materiei din care suntem alcătuiţi. Numai peştişorii cei frumoşi şi buni de mâncat sau fluturaşii eleganţi, de toate culorile, or fi poate lipsiţi de sentimentul chinuitor al trecutului. Nu-i cazul însă şi n-ar fi bine ca societatea omenească să atingă vreodată acest ideal...

— Nu căuta să mă-nspăimânţi cu de-astea, Feodor Feodorovici, îl întrerupse Vekşin nervos şi nerăbdător. Eu nu-s de loc fricos din fire: arată-mi odată momâia cu care vrei să mă sperii!

Fără să-şi dea seama, coborâseră de pe trotuar în mijlocul străzii, astfel încât birjarii şi sacagiii erau nevoiţi să-i tot ocolească, înjurând. Deşi pricepuse cam puţin din alegoriile lui Firsov, Mitka se pasionase, pentru întâia oară în viaţă, de posibilitatea ce i se oferea de a se vedea o clipă pe el, cel de mâine, fie chiar şi cu ochii altuia.

129

— La drept vorbind, un om atât de îndrăzneţ şi vestit ca dumneata nici nu ar avea de ce să se sperie! urmă Firsov solemn şi grav. în spatele dumitale se va ivi lumea cea veche, plină de fumegai şi ruşine, doborâtă şi făcută inofensivă. Vei vedea în urmă un deşert atât de pustiu de parcă niciodată nu ar fi existat nimic şi nu s-air fi întâmplat nimic pe întinderile lui. De parcă n-a trăit, n-a iubit şi nici n-a plâns nimeni pe-acolo! Rezemat de un copac cu coroana smulsă, profilat pe fondul celui din urmă amurg vinovat, vei privi drept în ochi sufletul de ieri al lumii... adică fostul ei suflet! Nici măcar ochiul celui mai straşnic gospodar ori comandant n-ar izbuti sâ descopere in ei nimic valoros, bun de a ti naţionalizat... in afară, poate, de-o scinteiere de vrajă, enervant de deşteaptă, din pupila lui pe cale de a se stinge. Nimeni nu va lua in seamă un asemenea fleac! Numai dumneata, Dmitri Egorâci, îl vei înregistra fără doar şi poate! Şi-atunci te va străfulgera o fierbinte bănuială: nu cumva tocmai acest fleac, scânteioara aceea cât un punct, mică de n-ai nici unde-i lipi o etichetă de inventar, nu cumva tocmai acest fleac constituie toată valoarea existenţei?... Pentru că acest fleac a fost făurit din toată experienţa istoriei omeneşti, cită a rămas în urma noastră. Pe de-o parte, tinere, te vei simţi atras spre scânteioara aceea, de parcă tocmai în ea s-ar fi adunat toată minunata dulceaţă a infernului, iar pe de altă parte îţi va fi teamă, deoarece tot curajul tinereţii rezidă tocmai în magnifica ei ignoranţă... Există la ruşi o veche

superstiţie privind vrăjitorii: acestora nu le este dat să moară până n-au trecut asupra unui tânăr blestemata lor putere. Şi în timp ce vei încerca să afli cum ţi-ai putea însuşi această scânteioară, sufletul de ieri ţi-o va oferi singur. „Nu te mai chinui, Mitea, îţi va zice. Nu jindui ceea ce oricum îţi va aparţine. Ia comoara mea, măreaţă prin faptul că n-o poţi nici răpi, nici stinge, nici n-o poţi găuri cu un glonte. Ia-o, joacă-te cu ea, încearcă-i puterea, admiră prin fermecata-i străvezime tot ce te înconjoară, făcând să strălucească tot ce-i cenuşiu în lumina obişnuită a zilei!...” în locul dumitale, oricine ar da înapoi. Şi-ar păzi pielea. Dar dumneata, nu. N-ai să dai înapoi, cum n-ai dat niciodată. Şi tocmai de-aceea îmi eşti drag, hoţule Dmitri Vekşin, că nu-ţi pasă de ce ţi s-ar putea întâmpla. Orice om cu scaun la cap s-ar feri. Dumneata dimpotrivă, fără să şovăi, ai să iei cupa cu toată mâna şi-o să bei pe nerăsuflate, cum îşi goleşte un beţiv paharul! Şi ce-o să bei nu va fi ceva dulce, nici alcool, nici moartea atotizbăvitoare nu va fi, ci amintirea întregului neam omenesc, acumularea a tot ce-a fost. Amintirea în care s-au topit fără urmă lucruri considerate azi fără importanţă ca puiberea din ruinele celor mai vestite temple, strigări cuceritorului de înălţimi, ajuns pe vârful celui mai semeţ munte, şi, drept condiment, amărăciunea putredă a unei brigantine de piraţi spânzurată în hăul apelor: o picătură de sânge a unui martir creştin, o mână de cenuşă de pe rugul unui eretic... Tot acolo vor fi durerile şi suferinţele, s-ar zice inconsistente, ale bunilor şi străbunilor noştri, visurile deşarte, îndoielile 6tupide, dezamăgirile unor eroi şi atâtea altele, unele mai sacre decât marile revelaţii, celelalte – produse ale farmacopeei sufleteşti, pe care unii spiţeri ai zilelor noastre le ţin închise cu şapte lacăte, în borcane cu dop de sticlă, având două oase şi-un cap de mort pe etichetă!

9 – Hoţul

— Şi chiar crezi că am să beau această drăcească licoare a ta? întrebă cu interes Mitka, privindu-l pieziş.

— Păi dacă n-ai bea-o nici n-aş scrie despre

dumneata! Şi dacă n-o să-ţi ardă măruntaiele, Dmitri Vekşin, ne-om mai întoarce noi la această temă... dacă nu chiar eu, atunci un alt Firsov, poate acel Firsov final, care va face bilanţul! Poate că tocmai el ne va fixa pe amândoi pe hârtia de scris, ca să intrăm pe veci în istorie!

Firsov tăcu, gâfâind aproape, şi se apucă din mers să-şi şteargă sticlele ochelarilor, înflorate de acele gerului.

— Apăi, ştiu că mi-ai trântit o parabolă, scriitorule! râse Mitka posomorât. Vrei să spui că oamenii nu pot păşi în ziua de mâine fără ziua lor de ieri, aşa e?

Firsov nu-i răspunse. Şi-aşa se ocăra in gând că s-a lăsat prea mult furat de vorbă, şi incă pe un asemenea ger, cu riscul de a răguşi. în momentul acela, toate păreau să mărească în mod extraordinar receptivitatea lui Firsov: şi stringenţa conversaţiei, oprită în plin avânt, şi provocarea aruncată de el necunoscutului, şi pustietatea străzii troienite de zăpadă, plină de taine necitite incă de nimeni, nevândute încă nimănui. Date fiind dificultăţile materiale in care se zbătea, Firsov nu putea să neglijeze amănunte atât de mănoase. De altfel şi întâljnirea cu Aghei tot din calcul profesional o acceptase, sperând să scoată perla din această scoică in agonie.

La cea dintâi răspântie, Vekşin se despărţi de Firsov gânditor şi prietenos, intrucât şi el, aranjând această Întâlnire, n-o făcea fără scop, fără să fi prevăzut un folos personal mai depărtat. La despărţire îi mai dădu scriitorului câteva sfaturi practice, după ce, mai întâi, îi explică unde îl va putea întâlni, jumătate de oră mai târziu, pe Aghei Stolearov.

XX

încheindu-şi munca zilnică, Pcihov trecuse din atelier in odăiţa din dos. Lepădând tot ce purta urmele contactului cu fierul, se spălă pe mâini cu sodă caustică, apoi îmbrăcă un cojocel vechi de blană, fără mâneci, martor de demult al rătăcirilor şi metamorfozelor lui Pcihov, astăzi păzitor credincios al căldurii trupului său.

Cine venea la Pcihov, bătea cum baţi la ghereta portarului, în gemuleţul chior, întocmit din cioburi, ce da în

curte. Lângă uşă, aproape lipit de perete, creştea o tufă despre care, primăvara, puteai bănui că a fost odată de liliac; după colţ se adăpostea lada de gunoi. Pcihov nu-şi spăla niciodată geamul, ca să-şi ferească astfel mai bine viaţa-i neînţeleasă de curiozitatea oamenilor. Primăvara oricum nu se abătea niciodată în strimta curticică a lui Pcihov. Toate binefacerile soarelui le înghiţea casa vecină, înaltă, construită în potcoavă şi împănată nebuneşte de ferestre. Meşterul Pcihov înlocuise soarele cu o sobă durată după chipul şi asemănarea sa. Scurtă şi îndesată, cu burlanul ars la cot, se înălţa în mijlocul cămăruţei suverană, astupând trecerea; se mânia şi scotea fum când era în toane proaste, în schimb toată noaptea radia căldura ei plăcută, stifoasă. Majoritatea lucrurilor lui Pcihov erau vechi, readuse la viaţă din nimicnicia gunoiului. Lampa de gaz de deasupra mesei, de pildă, a găsit-o într-un maldăr de fier vechi; punându-şi toată arta la contribuţie, i-a peticit pântecul spart şi acum lampa îl slujea recunoscătoare, mai bine decât ar fi făcut-o unii prieteni neverificaţi.

Aşezându-se la masă, după munca zilei, Pcihov îşi cercetă bârlogul din ochi, gospodăreşte, apoi, fiind doar el în casă şi neavând cine să-l spioneze, începu să vorbească de unul singur. Astfel îi spuse sobei care înfuleca o buturugă groasă: – Ho, lacomo! De rea ce eşti îţi rugineşte beregata! Lămpii îi făgădui, cerându-i să aibă răbdare:

Stai să îmbuc şi eu ceva, pe-urmă te umplu.

Iar lui însuşi, în timp ce lua în mână lingura, îşi spuse: – Să-i dăm şi gurii ce i se cuvine, Pcihov! Mânca în general numai zarzavaturi şi bea cvas, astfel încât hrana lui părea o imitaţie liberă după o veche mâncare naţională.

După cină, aşeza pe masă o garnitură de dălţi, fabricaţie proprie, durate din oţel de arcuri, cu tăişuri strălucitoare, gingaşe, scotea din raft câteva bucăţi de lemn colorat şi rămânea o clipă nemişcat, pe gânduri, înainte de a atinge miezul lemnului cu ascuţişul. îndrăgise, mai presus de orice alte desfătări lumeşti, în ceasurile acestea de singurătate ale serilor, bucuria de a aşchia

feţele lemnului, scoţând la lumină frumuseţea ascunsă sub ele şi privind neîncetat cu ochii minţii spre lumea cea de-afară, cuprinsă de flăcări. Pare-se că tocmai cu foşnetul talaşului fermecat încerca să înăbuşe vuietul furtunii dezlănţuite, ce dărâma pretutindeni în jur credinţele cele vechi, Snălţând în loc altele noi.

Pentru obiectul neobişnuit pe care-şi pusese în gând să-l meşterească în seara aceea, alesese o scândurieă de lemn de mesteacăn, încă scămoşată, abia retezată cu ferăstrăul. Dar înainte de a pune mâna pe rindea, s-o geluiască, uşa lui neîncuiată chiţăi subţire, vestind un vizitator întârziat. Pcihov se întoarse abia când oaspetele ce nu-i bătuse în geam îşi anunţă pentru a doua oară prezenţa printr-o tuse sfioasă.

— Aaa, iar mi-ai venit, liniatule... îşi aminti fără duşmănie Pcihov măsurându-l din priviri, pe deasupra ochelarilor, pe vizitatorul suspect, cu demiul în carouri. Ai adus ce-aveai de reparat? Ce ziceai că ai? Un primus...Ia să-l văd... Ori l-ai uitat din nou acasă?

— Nu ştiu cum aş putea să vă alung neîncrederea... E adevărat că la începutul iernii am avut imprudenţa să mă abat pe-aici fără un scop bine precizat... în consecinţă, fără succes... începu Firsov, căutând cele mai potrivite nuanţe pentru a produce de la început o impresie favorabilă; îl linguşi chiar, în treacăt, pe Pcihov, dându-i să înţeleagă că o memorie bună este un neîndoielnic semn de viaţă lungă. îl cunoaşteţi, probabil, pe frizerul Koroliov?

— Cum să nu-l cunosc. Mi-a spus Mitea că o. să treacă pe-aici un scriitor. Acuşi trebuie să pice şi *ăla*... Acum dacă ai venit, leapădă-ţi pătrăţelele celea, că aici nu se fură!

— N-ar fi mare pagubă nici dacă m-ar scăpa careva de el! îi ţinu Firsov hangul, înghesuindu-şi demiul în spaţiul strimt dintre sobă şi perete, cu gulerul direct pe cui, în lipsă de agăţătoare. Ce vă uitaţi aşa la mine?

— M-ai cam pus pe gânduri rândul trecut, clătină Pcihov din cap. N-ăi fi vreun pândar din ăi de umblă cu capcane? mă gândeam. Dar ce vânat pândeşti, asta nu

ştiu!

— Chiar par eu unul de-ăia? se interesă Firsov fără umbră de jignire, informat fiind că pândar, ca şi Cain, însemna la aceşti oameni cel care cumpără şi vinde obiecte furate. E adevărat că şi noi, scriitorii, suntem un fel de pândari de oameni...

— Şi ce scrii dumneata?... La gazetă, ceva din viaţa oamenilor, sau despre altceva?

— La gazetă asta se cheamă „fapte diverse”, încercă musafirul să precizeze. Şi eu culeg aceleaşi fapte, e adevărat, dar le descriu aşa cum se răsfrâng aceste fapte în mine!

— înţeleg, va să zică aşa cum le cuprinzi cu mintea... pricepu Pcihov. Nu-i rău nici asta.

Fiecare îşi văzu de treabă. Firsov îşi şterse îndelung ochelarii aburiţi de gerul de-afară, iar gazda începu să-şi ascută dalta pe o gresie. în timp ce se cântăreau astfel unul pe altul, fără să se privească, numai ornicul ticăia pe perete, iar masa seârţâia uşor sub apăsare... într-un târziu, din întuneric răsări o pisică şi începu să se frece de picioarele musafirului.

— Geaba te osteneşti, îi spuse Firsov. n-am la mine nimic de mâncare, stimată pisică.

— Goneşte-o, îi sâcâitoare, îl sfătui Pcihov. Cum e vremea afară? A stat ninsoarea? Când îi vara secetoasă, iarna ninge dinbelşug.

— A stat. Nu mai ninge, găsi Firsov de cuviinţă să-l informeze şi făcu o încercare de apropiere. Ce fel de neam e pisica asta. de rasă locală, din Blaguşa? Că-i tare simpatică.

— Nu-i a mea, e a vecinilor, răspunse Pcihov, pricepând întocmai sensul observaţiei. Ia toarnă-i un pic de lapte de acolo, de pe fereastră...

După ce îndeplini rugămintea gazdei, Firsov se simţi îndreptăţit să-şi aprindă o ţigară şi să se informeze totodată, ce fel de lemn e acela de pe fereastră, roşu-închis la culoare, iar pe-alocuri aproape negru, ca sângeile închegat.

— Ăsta-i lemn de amarant, îi răspunse Pcihov, şi creşte pe malul nurilor fierbinţi. într-o carte străveche se zice că din acest lemn au fost ciopliţi stâlpii templului lui Solomon, ăia din pridvor. E îngâmfat nevoie-mare amarantul şi de îngâmfat ee-i, nu înfloreşte niciodată... Aduse buturuga pe masă, mai la lumina lămpii, încercând iar şi iar să descopere pricinile nesuferitei îndărătnicii.

— îngăduiţi-mi să exprim o mică îndoială... se împotrivi delicat Firsov. Orice pe lume, dacă are viaţă înfloreşte, nu scapă nimic de legea asta. Aşa, de pildă, şi pisica aci de faţă, chiar şi ea, dacă-mi permiteţi...

— Dar copacul *acesta*, stimate cetăţene, nu înfloreşte niciodată! îl plesni cu vorba Pcihov, iar musafirul pricepu că are de-a face cu o veche şi neclintită convingere, ce nu admite discuţii.

Şi de îndată ce Firsov, reuşind să înfrângă ceva în el, pătrunse în această lume convenţională, pe de-a-ntregul închipuită, toate bucăţile de lemn, umile, aruncate pe masă, pe jos, ori îngrămădite pe raft, drept rezervă, cojite şi colorate cu baiţuri diferite, începură să scapere ca nişte pietre preţioase în semiîntunericul de piatră al sihăstriei lui Pcihov.

— Acesta se numeşte *agort* – ochi de pasăre, încheie Pcihov, ajungând la cea din urmă bucăţică de lemn. Are trupul curat şi neted, fără niciun semn. înfloreşte trandafiriu, bogat şi rămâne mai mult decât oricare alt copac în floare. Din lemnul agortului s-au făcut crucile pentru răstignirea tâlharilor. De aici vede omul înţelept că orice copac îşi are rostul său în lume, întocmai ca şi oamenii... Fiecare cu menirea lui!

Urmă o altă privire cercetătoare, dar acum Firsov nu se mai împotrivi; drept răsplată, destule curiozităţi de-ale lui Pcihov nimeriră în carneţelul lui Firsov, până la venirea lui Aghei: destăinuiri despre pinul străvechi, despre înţeleptul jneapăn, despre pluta cea flecară eu frunza ca iarba, despre mesteacănul cel darnic şi în sfârşit despre arţar: descriind felul în care copacul acesta dârz se împotriveşte vijeliei ce se năpusteşte cu toată greutatea în

frunzişul său,

Pcihov pomeni în treacăt numele lui Mitea. Cât despre nepreţuita gâlmă a mesteacănului, părerea lui Pcihov era că aceasta ia fiinţă când copacul tânjeşte, fie pentru că rădăcina lui a sorbit otravă dintr-un putred şuvoi de sub pământ, fie că cineva l-a vătămat fără rost cu fierul.

Vrând parcă să pună la încercare răbdarea lui Firsov, bătrânul începu să-i vorbească de frumuseţea ascunsă a acestui lemn minunat, cu atât mai mare cu cât a suferit mai mult.

— Priveşte cum se aşterne în jurul vătămăturii şi cât de frumos şi de chinuit creşte! spunea el, dezvăluindu-i lui Firsov cu ascuţişul” delicat ca acul de albină al dălţii miezul lucios şi virgin în care mugurul copacului înnebunit, mânat de o neogoită sete de viaţă, se avântă, vrând să răzbească cu orice preţ, desfăşurându-se în spire strânse. Aşa-s şi oamenii: nimănui nu-i este dat să scape de necazul ce i-a fost hărăzit de soartă şi o rană, o dată deschisă, niciodată n-o mai poţi tămădui... De aici ni se arată, încheie Pcihov, în mod cu totul neînţeles, că progresul omenirii zboară întocmai ca o grenadă prin văzduhuri, iar sufletul omului se dezvoltă numai după liniile pe care le are în el. Bagă asta bine la cap...

Vorba monotonă, adormitoare a lui Pcihov fu întreruptă de un ciocănit scurt şi imperios în geamul din spatele lor. Pradă neliniştii ce-l cuprinsese, Firsov se repezi spre uşă să ridice cârligul, care nici nu fusese pus. După cum îşi va aminti ulterior Firsov, o matahală roşie şi neagră năvăli de afară, împingându-l în lături de pe prag. Timp de câteva clipe necunoscutul rămase pe loc, cercetând curtea şi uliţa prin crăpătura uşii; numai după ce se asigură că nu există nicio primejdie şi stabili cam pe unde s-ar putea fugi la nevoie, închise fără zgomot uşa... Apoi scriitorului i se oferi posibilitatea să observe întâlnirea dintre Pcihov şi Aghei; Pcihov se uita ţintă la noul venit, iar Aghei, neîndrăznind să ridice ochii, se tot pleca înainte, cu mâinile păcătoase atârnând greu în jos ca legate de un trup străin. Pentru amândoi întâlnirea aceasta

fusese nedorită; spre uimirea lui Firsov, însă, în privirile lui Pcihov puteai citi mai curând amărăciune decât reproş; prea vedea el bine de pe înălţimea poziţiei eâştigate de el în Blaguşa, cât de ciudat poate fi uneori jocul materiei omeneşti.

— Rău ai mai îmbătrânit, Aghei, rosti în cele din urmă Pcihov. Te calci singur, de viu, în picioare.

. I- D-apoi cum! Orice pe lumea asta se zbârceşte cu timpul! îi răspunse răguşit Aghei, cu un zâmbet strâmb, apoi, luând o daltă mai mică de pe masă, o încercă distrat pe o unghie a mâinii, tare, vânătă din cauza unui hematom vechi. N-a întrebat de mine un scriitor?

— Te aşteaptă. Şi-a pregătit condeiul scriitorul tău, ca să te descrie, răspunse Pcihov, stringând înfrigurat din umeri şi luându-i unealta din mină. Să nu pui mina pe nimic ce nu-i al tău, Aghei. asta mi-e porunca!

Desprinzându-se din întunericul atelieraşului, Firsov intră, împingindu-l la rândul lui pe Aghei din uşă şi, aducindu-şi aminte de sfaturile lui Mitka cu privire la felul hotărât în care ar trebui să se poarte cu Aghei, îşi miji provocător ochii, ca să-şi mute totuşi îndată privirea în altă parte. Nu puteai să priveşti mult timp, fă^ă să oboseşti, chipul acestui om.

— Aşadar, dumneata eşti Stolearov? îl întrebă pe noul venit cu un tic nervos în obraz, de emoţie şi antipatie. Ei bine, ard de nerăbdare să fac cunoştinţă cu un reprezentant atât de proeminent, he-he, al jafului autohton. Dar te rog, ia loc şi fă-te comod; doar n-o să stăm proţap toată seara.

Ca să nu-şi murdărească mâinile prin contactul cu mâna lui Aghei, îşi trase batista de un colţ afară din buzunar, prefăcându-se că-i este de trebuinţă; câteva monezi uitate în fundul buzunarului se rostogoliră cu zăngănit pe duşumea, iar pisica vecinilor o zbughi într-un colţ.

XXI

— Drace! De o mie de ani tot vreau să-mi cumpăr un portmoneu, bâigui Firsov înciudat, aflându-se în dilemă: să

se târască în patru labe pe jos, prin faţa cizmelor lui Aghei, ori să renunţe la banii împrăştiaţi? Ptiu, stupidă situaţie...

De altfel, la timpul său, monezile acestea i-au fost de folos: i-au ajutat să sublinieze în roman tulburarea produsă în sufletul alter ego-ului său de sumbra apariţie a lui Aghei.

— Nu prea ai mutră de scriitor, amice! se uită pieziş, bănuitor la el Aghei, căruia i se mai întâmplase să vadă portrete de scriitori ruşi. Nici barbă n-ai...

— Nu-i nimic, am tot timpul să-mi las şi barbă! se răsti Firsov, furios pe sine, ca şi, cine ştie de ce, pe pantalonii de partizan, roşii, ai lui Aghei, ce se vedeau sub cojocul scurt, negru de oaie, şi pe Pcihov, pentru că tăcea şi nu se amesteca în vorbă, de parcă n-ar fi fost acolo. Dacă nu vă place, aş putea să mă evapor... şi dădu să se întoarcă spre demiul său care, căzut jos, se chincise, fără cap, sub cuiul din perete.

Dar Aghei îl apucă prieteneşte de umăr şi-l sili să se aşeze pe scaun.

— Ei, hai, nu te mai supăra, că doar nu ţi-am spus nimic jignitor, bolborosi el. Poate că harul *ăsta* ţi-o fi fost dat de tânăr. Ia te uită! S-a înfierbântat ca un samovar cu cărbuni încinşi în el.

încetul cu încetul gheaţa se topi şi Pcihov îşi aduse aminte, la timp, că-n seara aceea plănuise să meargă la baia de aburi. Curând plecă, după ce îndesă nişte schimburi curate într-un coşuleţ împletit.

După plecarea lui, se aşternu o tăcere apăsătoare: prea erau transparente ţelurile ce le urmăreau amândoi. Pe genunchii lui Firsov apăruse carnetul, în care desena ceva, nepăsător. Apăru întâi o fată drăgălaşă, apoi fetei îi crescu de la sine o mustăcioară, încât se transformă pe neaşteptate în propriul ei seducător.

— Ştii de ce te-am chemat? întrebă încet Aghei, urmărind din ochi cum seducătorul fetei, căruia îi creşteau rapid burta şi bărbia triplă, îmbătrânea şi se urâţea cu fiecare trăsătură a condeiului.

— Bănuiesc... strâmbă din nas Firsov, adăugind

mutrei din faţa lui un nas cât se poate de coroiat şi mâzgălind-o apoi din toate părţile eu nişte favoriţi cum nu s-au mai văzut. Omul preferă să moară ca un înţelept, decât să crape ca o vită... Deşi se mai întâmplă şi invers! Dar ce să ne mai pierdem vremea? Daţi-i drumul, despuiaţi-vă puţin câte puţin, îl pofti el, iar condeiul,porni să alerge turbat peste fila de hârtie, acoperind-o cu un ghemotoc de câlţi. Vekşin mi-a făcut o aluzie, dar, grăbit cum eram, nu l-am înţeles prea bine...

— ...o aluzie? nu l-am înţeles... repetă ca un ecou Aghei şi deodată îşi abătu palma peste carneţelul lui Firsov, care-l enerva, ca şi peste genunchiul de sub el; dar scriitorul îşi repuse îndărătnic notesul în poziţia de mai înainte şi Aghei nu mai îndrăzni să-l acopere pentru a doua oară cu mâna. Sub privirea lui Firsov, în înfăţişarea interlocutorului său se petreceau semnificative transformări. în primul rind, în ochii duşi în fundul capului se aprinse un licăr ca de candelă neputincioasă, fumegândă. Despre ochii aceştia se spunea că omoară înaintea mâinilor lui. Şi deodată izbucni: Hai, scrie, scrie tot despre mine, că-ţi deschid larg sufletul! Văd acum că toate le poţi... face... Ia te uită cum îţi joacă fruntea asta 'naltă! Dacă nu înţelegi ceva... ei, din practica noastră... întreabă-mă. Deci, stimabile... cum îţi zice?

— N-are nicio importanţă... se derobă, incoruptibil, Firsov.

— Nu te teme, că în vizită acasă la tine tot nu vin! A trecut vremea mea... începu în şoaptă Aghei, golit de toată dârzenia de-adineauri. Se apropie ceasul de pe urmă, îmi cunosc eu sorocul. Groapa, gata săpată, mă aşteaptă... Şi parcă nu şade frumos să te laşi aşteptat. Că oamenii-s ocupaţi... De-aia mă şi grăbesc. Ţi-o spun deschis din capul locului: am fost condamnat de-atâtea ori în lipsă, încât nu mă mai tem de cârna. Mă va răpi într-o clipă, până nu prind de veste, că mă ştie ea: trag totdeauna când sínt atacat. Dar acuşica, oricine îmi poate face seama, chiar şi tu, dacă nu ţi-o fi scârbă. în glasul lui gâlgâi un râs surd. Ai primi şi mulţumiri în scris pentru o treabă ca asta. Părea

că o perdea de clarviziune învăluise orizontul lui Aghei. Ghicitoarele mi-au prezis că ori o să-mi cadă vreo bârnă în cap pe negândite, ori o să mă strâng singur de gât din greşeală... Dar eu ştiu prea bine că ea o să mă vândă, *a mea*! Sări în picioare cu pumnii strânşi, iar după el, zguduit de această izbucnire de nebun, se ridică şi Firsov. Numai să vedem dacă va şti să se păzească ea de mine...

— Stai cuminte, că de nu, plec! îl ameninţă Firsov.

— în fiecare noapte la orele două mă trezesc. Asta-i timpul meu. Tresar şi scapăr un chibrit: ora două! Arătătoarele parcă ar fi amorţit...şi mă doare uite-aici. Eşti om învăţat, spune-mi, ce-i aici? Ba mă arde, ba mă gâdilă, ca o blană... şi mă supără, mă scoate din sărite! Şi arată cu ochii locşorul primejdios unde se unesc coastele omului.

— Nevroză! observă competent Firsov, notând totul pe rând în carneţelul său. Vă mai supăr cu o întrebare: ce anume vă frământă?... Nu cumva... *ei*? Am auzit că aşa se întâmplă adesea cu călăii mari, şi în genere cu reprezentanţii acestui fel de activitate.

— Nu-i vorba de asta... Simt parcă un gol... mă apucă aşa, deodată, mormăia Aghei, încredinţându-i-se cu totul lui Firsov. Iar acesta simţi deodată, cu uimire, o apăsare chiar în locul acela, de sub coşul pieptului. Tocmai acolo, în *nevroza* aia, mă sfredeleşte. Nu cer îndurare... Ca să mă scoţi basma curată, n-ar fi de ajuni nicio viaţă de om, şi nu ştiu dacă merită. Chiar dacă ai încerca, ai să te căieşti de asemenea încercare! Eu doar atâta-ţi cer, şi asta cred că se poate: zugrăveşte-mă fără adăugiri ori înfrumuseţare, aşa cum sunt, şi spune acolo de ce dispreţuiesc acum, cu adevărat, totul din lumea voastră; iar eu de pe lumea cealaltă am să-ţi mulţumesc din suflet pentru munca ta. Ei, cu ce zici să încep?... Cu cele de azi, ori mai întâi să ating puţintel cele dinainte?

— Ai putea în treacăt să-mi vorbeşti de copilăria dumitale, de locurile natale, propuse Firsov, potienindu-se şi făcând un gest original eu mâna – pentru ca apoi, luându-ţi avânt, să treci la celelalte.

Aghei sorbi o gură de apă din ceainicul de tinichea

din faţă nu numai ca să-şi dreagă glasul: era emoţionat.

— A cam început să mi se întunece mintea... parcă s-ar fi lăsat o perdea neagră. Ba, stai puţin, zăresc ceva... îşi amintea greu, cu sforţări vădit dureroase. Uite, a început să se limpezească: un dâmb verde, soarele apune după el, e seară... Pe dâmb, moara lui Pavel Makarâci Klopov, cu aripile rupte de vânt; în anul acela a bântuit un uragan peacolo, pe la noi. Tare aş vrea să văd acum, în pragul morţii, dacă a mai rămas în picioare moara aceea, sărmana de ea... La noi e mai mult câmp deschis, păduri sunt puţine. Klopov spunea pe vremuri: „Unde nu-i pădure, şi viaţa-i mai limpede, fără gânduri rele...” Fie vorba între noi, era chiar el tâlhar de drumul mare! Dar de ce-ţi spun eu toate astea? Aaa, da, era acolo o cârnpie întinsă, un pătrat ca de vreo douăzeci şi patru de verste... Un fel de pită galbenă pe care se înşirau satele: Şemiakino, Ţarevo, Palţevo şi-al patrulea – satul meu, Pasânkovo! Notează-l, că ai să uiţi şi n-o să afle nimeni niciodată unde a văzut Aghei lumina zilei. Aşa! Pe la noi umbla *moartea roşie*... n-ai auzit de ea?

— Parcă am dat peste aşa ceva în literatura sectantă. îi înăbuşeau pe bătrâni cu o pernă roşie... zâmbi cu scârbă Firsov, cum s-ar zice, ca să-i scape de necazurile zadarnice ale vieţii. Aşa e?

— Era bună împotriva tuturor necazurilor... Aghei dădu din mână şi-şi lăsă ochii în podea. Oamenii de pe la noi sunt aşezaţi, cuminţi, doar la prima vedere par adormiţi un pic. Poate şi-un iepure să-ţi sară pe prispă şi să se odihnească fără teamă, că nimeni nu-i face rău. Ai strâmbat adineauri din nas vorbind de perna noastră. Dar ce cusur îi găseşti? se oţărî el deodată. Parcă nu-i totuna dacă înăbuşi omul cu o pernă, ori dacă tragi în el cu tunul, îl spinteci cu sabia, ori îl otrăveşti cu gazele alea? Cu perna e chiar mai moale, şi-apoi se face după buna învoire a părţilor, de plăcere! Se zice că profesorul care a născocit gazele acelea pentru câini n-a fost împuşcat nici până-n ziua de azi. Aşa e? Şi eu am fost mieluşel pe lângă el: le făceam seama unul câte unul, pe când dumnealui, pe companii întregi! zbieră Aghei, iar Firsov făcu doar o

schimă chinuită, astupându-şi urechea cu mâna liberă. Hai, scrie odată... Ce te foieşti ca Maica Domnului?

— Mai puţină filosofie şi mai multe fapte... Continuă! se trase puţin îndărăt Firsov, ferindu-se.

— Şi-aşa, a fost odată în părţile acelea un ţăran temător de Dumnezeu cu bătrâna lui... om vânjos, nevoie-mare! Ai să-l vezi curând cu ochii tăi: are de gând să-imi aducă în persoană blestemul părintesc. A dus o viaţă aspră bătrânul, s-a frământat mult din pricina celor dumnezeieşti... Nici până-n ziua de azi nu şi-a aflat liniştea. în tot satul nu era altul să cunoască evanghelia ca el, iar în anii tinereţii a umblat pe la mordvi şi la tătari în căutarea credinţei, ca să facă proba: dar nicăieri n-a găsit credinţă mai bună ca a noastră. Casa o avea mare, duşumelile vopsite în ulei. Se înţelegea de minune cu bătrâna lui....Ei, şi-aşa, a semănat moşul sămânţă în baba lui şi a crescut din ea un spic. Şi spicul tot creştea şi se împlinea... Spicul acela sunt chiar eu, avem onoarea! Râzând ironic, Aghei îşi înfipse degetul în piept.

— Deocamdată nu văd nimica de râs... ridică din umeri Firsov. Se vede că n-aţi trăit în bună înţelegere cu tatăl?

— încă de când eram mic copil, s-a întâmplat o dată de am găsit pe câmp un pui de uliu. Şi când mi s-a urât cu el, i-am sucit gâtul, ca să nu se chinuiască, şi l-am aruncat pisicii. Si să vezi: taieămeu se ruga lui Dumnezeu pentru tot neamul omenesc, era aproape ca un sfânt din ăia de ajung de vii în cer; în Săptămâna Patimilor, îmi umbla totdeauna cu o pată de praf în mijlocul frunţii de atâtea mătănii; dar pe mine m-au scos mai mult mort decât viu din mâinile lui. De-atunei am şi urechea asta care atârnă. O vezi? Cred că de-aia i s-au dat omului două urechi, să le aibă la *caz* de mânie părintească. Nimic de zis: ţinea seamă de natură! Iar eu tocmai la anii aceia m-am făcut grozav de destrăbălat în purtări, nu-mi mai era frică niciun pic de cârna cu coasa! Şi cine o mai fi scornit oare că-i cârnă? Minciuni sfruntate! Am să-ţi dezvălui o taină, dar rămâne între noi. Am văzut-o! A locuit pe-aici, pe aproape,

în fundătura Drovianoi... acum doi ani. Purta ea o băsmăluţă trasă pe frunte şi de sub basma un nas ascuţit ca un cioc, dar nu un cioc de pasăre. Cum porneam după treburi, hop şi ea, îmi ieşea în cale. Ba se prăfăcea că se duce în piaţă, ba că se întoarce cu bocceluţa de la baia de aburi... şi de fiecare dată îmi făcea cu ochiul. Şi-atâta m-a supărat, că într-o seară m-am luat după ea. Şi-am intrat... Am intrat în casă după ea! Lăsă ochii în jos şi tăcu cam o jumătate de minut, privindu-şi cu coada ochiului degetele, pe care le tot mişca. A doua zi dimineaţa, iarăşi îmi iese în întâmpinare, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Aşa, moartă, pricepi?! Ducea gaz într-un bidon. Ce zici, hai? Ca să vezi ce chestie... Izbucni într-un râs batjocoritor: Uite cum te duc de nas, prostălăule, iar tu stai şi mă asculţi cu gura căscată. Dumneaei nu umblă ziua, umblă mai mult pe timp de noapte...

— Să ştii că plec! îl ameninţă cu ură Firsov şi abia acum băgă de seamă cât de schimbată îi e vocea.

— Uite ce-i, ţi-a dat Dumnezeu minte mai multă, lămureşte-mă: este îngăduit ori ba să omori o fiinţă vie? La război şi oricum altfel! După puiul acela de uliu, eu aşa am înţeles: că până la şoarece este voie, iar mai departe e păcat. îndeobşte, am fost crescut cu străşnicie; nu prea credeam eu în Dumnezeu, dar la priveghiuri, noaptea, eram nelipsit. Mergeam cu tata. Când m-au luat la război, mi s-a clătinat şi mintea. Cine ar fi crezut! A început dintr-o nimica toată! Pornisem la atac, iar locul era prost al naibii... se chema Nasul lui Ferdinand: un deal numai hârtoape. Ajung ăl dintâi la sârma ghimpată, o tai şi iar fug şi zbier, şi deodată îmi iese în cale un ofiţeraş austriac, un mucos! A ridicat el sabia, dar s-a înfipt în baioneta mea şi aşa a rămas, statuie. Cu sabia sus, încremenită în mână, se uita ţintă, cum te uiţi şi tu acum la mine, cerând îndurare. Nici n-am apucat să trag baioneta din el, iar faţa lui a şi început să se topească întocmai ca un muc de luminare, iar ochii priveau clipind, căutând parcă. într-adevăr, căuta atunci ceva înfricoşat... şi n-a găsit! Aşa e, când te străpunge cineva cu baioneta, nu în vârful ei să-ţi cauţi

moartea, ci în ochii celui care te străpunge! Şi când a început să clipească la mine, mi-am zis: va să zică vrei să-mi intri în suflet prin ochi? Ei bine, nu! Am închis ochii şi...

— Ce cald e aici! Ca într-o baie de aburi... oftă zgomotos Firsov, ştergându-şi năduşeala de pe frunte.

Se sculă de pe scaun, să caute parcă ceva, dar Aghei îl făcu să se aşeze la loc, cu o izbitură poruncitoare în umăr.

— Stai jos, omule, că acum vine partea cea mai interesantă, miezul povestirii... După luptele acelea, s-a făcut ca un fel de inspecţie. A venit de la statul-major un genferal... ca un mortier arăta: bărbătos, roşu la faţă, mustind a război. Cum stăteam în front, mi-a prins în piept o decoraţie militară şi m-a felicitat pentru eroism. Iar pe mine parcă m-au apucat căldurile, şi-a început să mă junghie urechea vătămată. „Excelenţa-voastră, zic, spuneţi-mi, excelenţavoastră, care-i temeiul nostru în viaţă?... Mi-e coclit de tot sufletul, zic, că am omorât un om!” Mi-aduc aminte că, de tâmpit ce eram, i-am mai spus şi alte prostii. Mi-e şi ruşine, când mi-aduc aminte ce dobitoc am fost... Şi când a răcnit generalul o dată la mine, cât îl ţinea gura, am, simţit că intru în pământ. „Idiotule, zice. Dacă superiorii tăi te-au decorat, înseamnă c-ai făcut ceva sfânt!” Trei zile şi trei nopţi am stat la carceră pentru vorbele mele nesăbuite. Şi uite aşa, până la urmă am prins gustul. Fireşte, nu coclise mare lucru în mine, numai mi s-a părut că, la drept vorbind, nu-i cine ştie ce treabă grea, şi te mai şi decorează. Ce era mai important, că nu mă dobora nici glonţul, nici boala. Uneori moartea secera în jur până la ultimul firicel de iarbă, scotea cu gheara ei de fier şi cârtiţele din vizuine, iar eu... eu rămâneam teafăr, „nevătămat şi mă hlizeam ca ginerele cel iubit la mama soacră. Umblam şi parcă scoteam fum pe nări, de-atâta câinoşie câtă crescuse în mine. Mă făcusem o fiară, la fiecaie atac înjunghiam câte şapte, opt inşi... Aşteptam lupta mai cu nerăbdare deoât aştepţi sfânta înviere. Dacă vrei, mă crezi, dacă nu, te priveşte, dar s-a întâmplat de-am omorât o dată şi-un mort pentru a doua oară. Se

răsturnase cu capul pe afet şi parcă-mi urmărea mişcările... Ei, şi atunci, de spaimă, l-am mai străpuns o dată! De-atunci mare noroc am avut la cruci; când mi-au dat-o pe-a patra, cea mai de aur, m-am fotografiat format carte poştală şi am trimis-o acasă: stăteam cum ar fi pe-o stâncă, pe malul mării, cu şapca pe-o sprinceană şi pieptul numai cruci, de n-avea loc să treacă printre ele niciun glonte. Pe vremea aceea, de voinic ce-mă simţeam, mă tot muncea gândul să mă-nsor; dar ce mi-am zis: lasă mai întâi să se îndrăgostească fetele de mine. Ai mei, tata şi mama, mi-au trimis şi ei binecuvântarea. Şi cum s-a terminat războiul cu nemţii, iar altul nou nu începuse încă, dintr-o scăpare a guvernului, întrucât mijloacele mele de buzunar erau cam pe sfârşite, mi-am pus în gând să pun în practică experienţa dobândită. M-am întors, aşadar, pe furiş în locurile natale, m-am orientat puţin... şi-am început să-i stârpesc pe cei bogaţi, unul câte unul. Într-un an am desfăşurat o activitate destul de rodnică... Aghei se uită din nou, cu un fel de curiozitate obiectivă, la mâinile sale şi adăugă: de data asta însă nu mi-a mai dat nimeni nicio medalie. Bine s-a mai împământenit în ţara noastră rusească sfânta tărăgăneală!

— Şi nu ţi-era milă de *ei*? sări Firsov cutremurat de scârbă.

— De ce să-mi fie! Dacă pliveşti ogorul de buruieni, abia cresc mai bine grânele.

— Dar puteai să greşeşti din pripă, să omori un nevinovat!

Aghei îl străpunse pe Firsov cu o privire piezişă a ochiului său de urs.

— Ia mai slăbeşte-mă, nu face atâta pe deşteptul cu mine!... Şi cum zic, decoraţii n-am mai primit, dar nici cu mâna goală nu rămâneam. Pierdeam uneori într-o noapte la cărţi câte o juma dempărăţie... Am trăit şi-am încercat de toate în viaţă, aşa că ar cam fi cazul să mă retrag!

Amuţi, cuprins ca de toropeala unei beţii îndelungi şi grele. Profitând de acest răgaz, Firsov se repezi din nou să scrie atât de grăbit, că făcea cârcei la degete... De altfel,

scria cu totul altceva decât faptele mărturisite de Aghei. în romanul său, episodul de adineauri lua cu totul altă întorsătură. După Firsov, la cea dintâi răscoală din armată, soldatul Stolearov Aghei *l-a aranjat* pe generalul care-l decorase pentru prima lui faptă de arme, şi asta nu din considerente politice ori din ironică recunoştinţă pentru învăţătura primită, ci numai şi numai împins fiind de-o nestăpânită dorinţă de a-şi face rost de o uniformă de ofiţer, pentru a-i trimite tatălui său o fotografie cu toate decoraţiile de general, fapt care, după cum se spune, a şi produs o impresie covârşitoare asupra frumoaselor sale consătence.

— Ho, pripitule, mai opreşte-te şi ascultă, că ai tot timpul să mâzgăleşti pe hârtie despre Agheika Stolearov!

— Stai mai departe că mă împiedici să lucrez!... se apără Firsov, căruia ochelarii aproape că i se abureau din pricina răsuflării duhnitoare a lui Aghei; iar de retras, nu mai avea unde se retrage: se proptise cu spatele în perete. Mai lasă-te de apucăturile astea tâlhăreşti, ce naiba!

— Iote, mă! Te răsteşti la mine? Dar nu mi-e frică. Nu eşti mai voinic decât puiul meu de uliu: pene ai destule, dar la trup eşti cam puţintel. De ce mă-ndes în tine? Păi vreau să te ajut pe din dos, din întuneric, oa tu să răzbeşti în faţă, cu ajutorul minţii... astfel, în doi, pătrundem mai lesne în miezul lucrurilor. Eu aşa zic, că în treaba asta *a noastră*, mai rău ca orice nu-i sângele vărsat, ci pătrunderea unui înţeles anume: nu trebuie să arăţi nimănui cât de uşor şi fără teamă se face *asta*. Că, să ştii de la mine, dacă nu te temi de Dumnezeu şi eşti de capul tău, tare multe poţi face, chiar de unul singur. Cât despre pedeapsă, fleacuri! Care ridică cuţitul, zice-se, tot de cuţit o să piară, dar asupra unui lucru nu mă pot dumiri: cine îl va pedepsi pe cel din urmă om? Că singur parcă nu-ţi vine să te porţi prea aspru cu tine însuţi; iar altcineva n-are să mai fie pe lume. Tu ce părere ai, reprezentant al culturii?

În întrebarea aceasta, Firsov ghici dacă nu manifestarea unei inteligenţe înnăscute, cel puţin năzuinţa după adevăr, acea năzuinţă haotică, pe dibuite, remarcată

de premergătorii lui Firsov nu o dată la ucigaşul rus. „Dintr-o fântână adâncă, se spunea în acest loc al romanului lui Firsov, chiar şi în amiaza orbitoare se zăresc uneori stelele pe cer.” De bună seamă, autorul nostru l-a rugat pe interlocutorul său să precizeze la cine anume s-a gândit când a pomenit de cel din urmă răzbunător, iar Aghei i-a dat un răspuns în doi peri, dar nelipsit de o anumită ascuţime şi de înţeles, căci orice judecată despre sublim sau infinit dobândeşte invariabil reflexe filosofice. Într-un cuvânt, se treziră amândoi prinşi într-o convorbire intimă, sfătoasă, ca de la om la om, cum se şi cuvine în asemenea cazuri şi, în jumătatea de oră care urmă, cei doi izbutiră să clarifice destule împrejurări, de folos în egală măsură şi lui Aghei şi biografului său silit la aceasta prin forţa lucrurilor. Deodată însă avu loc o întâmplare supărătoare… Pisica, adormind pe patul stăpânului casei, a avut un vie de animal flămând. În căutarea mâneării, a vrut să sară pe poliţă, unde-şi păstra Pcihov alimentele, dar alunecând, a căzut pe duşumea împreună eu lada de scule a lui Pcihov. Astfel Firsov avu ocazia rară de a studia starea de spirit plină de încordată aşteptare în care trăia Aghei în ultimul timp.

Cu buza muşcată până la sânge, asudat şi smulgând ceva din mânecă, Aghei îşi plimbă în jur privirea tulbure, căutând explicaţia bufniturii prelungi cu zăngănit metalic; de spaima lui se molipsise şi Firsov. într-un târziu se furişară amândoi încet, pe după sobă, spre colţul de unde venise zgomotul. Explicaţia era evidentă: pisica se ghemuise în colţ, de frica pedepsei pentru pozna făcută. îmbrineindu-l înapoi pe Firsov, care se aplecase spre duşumea cu o mişcare de miop, Aghei ridică încet deasupra vinovatei piciorul încălţat cu cizma grea: şi Firsov ar fi fost, desigur, martorul unei cumplite răfuieli dacă nu s-ar fi grăbit să deschidă uşa, auzind de afară bătaia convenită.

Pcihov intră în casă, voios şi încălzit; părul brumat de promoroacă îi ieşea de sub căciulă. Înţelegând din mers situaţia, se apropie hotărât de Aghei.

— Ce-ţi veni? întrebă, îndesându-se tot mai mult în Aghei, fără să-l slăbească din ochi, până când izbuti pisica să se strecoare afară, pe uşa rămasă întredeschisă. Speram că n-o să te mai găsesc aici, iar tu... Ei, gata, la culcafe! Ajunge, ai stat destul! I-ai răpit un car de vreme acestui om de treabă.

— Zi bogdaproste că nu l-am lăsat şi fără ceas! rise Aghei cu gura până la urechi. Nu mai rămăsese în el nici urmă din îngrijorarea de adineauri. De ce mă dai afară, hai? Poate că noi doi nu ne-am spus încă totul...

— Bine, bine, n-ai decât să-i spui ce mai ai de spus, dar altundeva. Şi să nu mai calci pe-aici, auzi?! bombănea Pcihov, împingându-l spre uşă, iar Aghei se retrăgea cu spatele, fără supărare şi fără rezistenţă. Pleacă, dacă-ţi spun!...

Se întoarse apoi spre Firsov. Cu faţa stinsă de oboseală, acesta îşi odihnea mâinile pe genunchi, deasupra carnetului. La lumina lămpii, privea, cu ochii orbi parcă, ultima filă deschisă. în acele litere mărunte se pitiseră deocamdată mărturisirile lui Aghei, care-i pângăriseră auzul. Dar nicio putere din lume n-ar mai fi putut împiedica trecerea celor scrise despre Aghei, în romanul plănuit.

— Te-ai năucit de-atâta fumat? se aplecă spre el Pcihov, privindu-l peste ochelarii ce-i alunecaseră lui Firsov bătrâneşte, spre vârful nasului.

Şi abia acum, tălmăcindu-i cumsecade motivul tăcerii abătute, contradictorii, îşi dădu seama cât de grea e îndeletnicirea de scriitor.

XXII

în noaptea când Mitka n-a venit acasă, Zinka l-a visat urât; deaceea, în seara următoare, când a plecat la lucru, şi-a pudrat cu multă grijă cearcănele de sub ochii plânşi. Cât de mult se temea să nu piardă ceea ce nici nu dobândise încă! Apoi alte câteva zile în şir nu l-a văzut, nici nu i-a auzit paşii pe coridor. Abia după o săptămână plină de o chinuitoare lipsă de ştiri, îi ajunse la ureche un zvon despre chefurile dezmăţate, în lanţ, cărora se deda Mitka

după o nu ştiu ce aventură primejdioasă. Nimeni nu ştia însă că în răstimpul cât Aghei îl răscolise pe Firsov cu spovedania lui, Mitka, împreună cu alţi câţiva, făcuse o vizită reuşită la societatea pe acţiuni de care fusese vorba în timpul ultimei sale întrevederi cu Aghei. La această „vânătoare de urşi”, care se dovedise cât se poate de uşoară şi de bănoasă, fusese ajutat de Şcekutin şi de Donka Creţul. Nedorind să lucreze cu Aghei, deşi prin aceasta îi aducea o jignire de neiertat, Mitka hotărâse să-i trimită într-un plic partea lui de pradă, socotită, ca să nu fie cu supărare, nu ca pentru o vindere de pont, ci la egalitate cu ceilalţi părtaşi. Astfel se adeverea că numai şi numai din considerentele amintite organizase Mitka întâlnirea lui Aghei cu scriitorul, în casa lui Pcihov.

După ce s-a despărţit de Firsov în seara aceea, Vekşin se tot uita mereu la ceas: până la momentul întâlnirii cu complicii săi intenţiona să treacă pe la soră-sa: într-o scrisoare trimisă prin poştă, ea îl invitase la primul spectacol pe arena circului din Moscova, după un lung turneu în provincie.

Ajunse cu întârziere, după începerea programului. Publicul, tot mai nerăbdător, aştepta renumitul număr al Hellei Welton, anunţat la începutul părţii a doua. Un gentleman ireproşabil, în frac, se încăpăţâna să silească un cal alb, cu cureluşe şi egretă pe cap, să se aşeze în genunchi în faţa publicului; dar calul, la fel de încăpăţânat, săpa nisipul eu copita, refuzând să îngenunche. Mitka ajunse, în cele din urmă, la locul său de la galerie. împuşcăturile şi strigătele djighiţilor făcuseră loc, între timp, palmelor demodate ale clovnilor şi aplauzelor îngăduitoare ale spectatorilor. Mitka urmărea distrat cum toate aceste sunete se fărâmiţează şi se răsfrâng în cupola rotundă de deasupra capului; căuta zadarnic, fără să-şi dea seama, acolo, în penumbră, laţul de mătase al surorii sale, atât de bine cunoscut lui.

În pauză se duse la Tania, în cabina ei. Un flăcău isteţ, depersonalizat de uniforma-i cu nasturi de metal, îl lăsă să treacă în partea circului prohibită persoanelor

străine: un altul, cuprins de acelaşi respect la vederea blănii lui Mitka, îi indică scăriţa de fier de-o rampă şi jumătate, ce ducea spre cabina Hellei Welton. Prin uşiţa întredeschisă, însemnată cu numele scenic al soră-si, scris pe un cartonaş modest, se auzi un râs parcă neînsufleţit, mărunţel ca răpăitul unor boabe de mazăre pe hârtie. Cel care râdea era un bătrânel cu obrazul impecabil ras. O tiehiuţă neagră de casă sublinia şi mai mult aspectul său uimitor de incolor: părea aproape străveziu în lumina puternică, incorporai, spălăţel şi parcă de pe acum străin de lumea aceasta. Scotocind într-un geamantan, povestea o întâmplare hazlie din viaţa-i personală; dar râdea numai el. Tania, în picioare, pregătită de ieşire, purta un tricou azuriu, ce-i dezvăluia în întregime trupul; în jurul brâului avea o puzderie de stele, strălucitoare ca nişte fluturaşi. înainte de a-şi saluta fratele, mai mult din priviri, spuse ceva cu jumătate de glas unei femei cu ochii plini de deznădejde, care-i masa tocmai gâtul şi umerii; aceasta îi puse pe umeri un capoţel cenuşiu brodat cu roşu şi curând se făcu nevăzută în spatele unui paravan.

Fratele şi sora îşi încrucişară privirile în adâncimea oglinzii verticale, încadrate de o parte şi de alta cu şiruri de lămpi. Venirea lui fusese vădit inoportună, căci Tania nu se bucură văzându-l, dar nici nu se miră, spre marea ciudă a lui Mitea, care sperase oarecum că această întâlnire îi va îngădui să continue convorbirea, neterminată la ultima lor întrevedere. Acum Tania semăna foarte puţin cu ea însăşi, cea de deunăzi, cordială şi simplă; nu mai părea de loc atât de tânără cum şi-o închipuise. Poate părea mai matură din pricina concentrării ei lăuntrice, a încordării dinaintea spectacolului. Indiferentă şi distrată, îl întrebă ce mai face, dar tocmai atunci, chiar deasupra capetelor lor zbârnâi prelung o sonerie, făcând să se strângă inimile; şi deodată, văzând o licărire fugară de alarmă în ochii surorii sale, Mitka pricepu că-i emoţionată, că aproape se îndoieşte de forţele ei, cum i se întâmplă şi lui înainte de vreo operaţie riscantă. De-aceea o simţi de două ori mai apropiată.

„Cum să-ţi spun, deocamdată mă mai ţin de

ştrengării...” vru să glumească, dar pe neaşteptate, uitând de întrebarea pe care i-o pusese, sora lui ieşi să se informeze de instalarea aparatelor. Jnterpretând un gest întâmplător al ei drept invitaţie de a lua loc, Mitka se aşează pe un cufăr, lângă portiera prăfuită de la intrare, şi numai şi numai ca să nu se gândească la nimic, urmări mişcările bătrânului. Acesta tocmai aduna nişte lucruri aruncate pe jos, lăsând să cadă imediat altele.

145

— Bucur mult să ved frate la Tania al meu, începu să ciripească Pugl de îndată ce rămase între patru ochi cu vizitatorul şi, lăsându-şi baltă treburile, îi puse mâna pe umăr când acesta făcu o încercare să se ridice. Lesaţi, staţi jos, este bine. N-am ştiut că tumnevostra aşa tiner. Dacă noi nu fost tiner, niciodată n-are să fie batrin. Vai, cum aruncat tote!... Duneaş, Duneaş! strigă el spre uşa în spatele căreia lărmuia surd muzica introductivă de după antract. Ştiţi tumnevoastra, ştrabat este numer periculos. Artist nu trebuie avut dispoziţie prost când este ştrabat. Oamenii vrea să primeşte pentru bani un puţin spaima plăcut. Când copilaşii mei

10 – Hoţul căzut, un domn cu mustaţa mare rnârâit la mine... O, *Schwein*!! Când aduc aminte...

Se pregătea să-i povestească lui Vekşin amănuntele acestei nenorociri petrecute demult, dar se auzi un seârţâit de uşă şi în încăpere năvăli㠠sunete de aramă, un curent de aer amoniacal din grajduri, apoi bubuitul surd de tobă ai orchestrei făcu să vibreze un geam al uşii: se întorsese Tania.

— Intri prima, nu-i aşa? întrebă Mitka, ridicându-se şi tresărind la zbârnâitul repetat al soneriei de deasupra capului; nimeni nu-l mai lua acum în seamă. Cred că ar fi timpul să trec la locul meu...

Tania îşi lepădă halatul, iar Pugl începu să-şi aranjeze vestonul negru, de parcă el şi nu altcineva urma să cucerească inimile spectatorilor. Din prag, Mitka se mai întoarse o dată, atras de liniştea din spatele lui, şi coborî privirile: ridicat pe vârfuri, grav, bătrânul făcea semnul

crucii peste eleva sa, care se oprise în faţa-i aproape cucernic, cu ochii închişi.

Nemaiavând timp să ajungă la galerie, Mitka fu nevoit să ocupe un loc liber din stal; circul o saluta prin aplauze încurajatoare pe vestita artistă, îmbrăcată deocamdată în negru, care urma să le procure o clipă de plăcută spaimă. Reflectoarele în culori îşi concentraseră luminile sus, asupra laţului negru, lucios, atârnat din cupolă, proiectând pe pereţi tot atâtea umbre de spânzurători. în clipa aceea, numai un singur spectator nu aplauda. Cu o dureroasă îndoială, Mitka îşi recunoscu surioara în acrobata ce zâmbea aici jos, în arenă, mulţumind pentru atenţia manifestată, cu braţele fermecător întinse în lături. Marea putere de atracţie a numărului său consta tocmai în eliminarea deplină a tuturor artificiilor care, de obicei, îl ajută pe artist să pară mai ceva decât este. Aruncându-şi pelerina neagră pe braţele unui om în uniformă, Tania începu să urce uşor pe o scăriţă de frânghie. O făcea eu o atât de impecabilă armonie în mişcări, pătrunsă de o certitudine atât de convingătoare că nu există nicio primejdie, încât şi Mitea, ca şi toţi cei două mii de oameni prezenţi în jurul arenei, încercă un sentiment nemărturisit de gratitudine faţă de artista eare-şi cruţa spectatorii, înlăturând teama ce ar fi putut să le strice distracţia atât de mult aşteptată.

Peste staluri, lărgindu-se cercuri, cercuri tot mai sus, se aşternu liniştea; glasul arcuşurilor se înălţa insinuant, ca fumul, iar un clarinet îşi risipi în jur avertismentul sonor. Urmară apoi, unul după altul, diversele exerciţii premergătoare ştrabatului; dar chiar pe la jumătatea numărului, dintr-un imbold superstiţios, Mitka nu se mai uită la sora lui. De n-ar fi fost invitaţia de rândul trecut – „Am să arunc dinadins pentru tine o batistă. Să te uiţi!” – nimic nu l-ar fi putut atrage la circ, mai cu seamă acum, la un ceas şi jumătate înainte de a intra el însuşi în acţiune. îngrijorat de pauza care se prelungea, se uită totuşi pe furiş sus: Tania făcea ceva, fără grabă, aşezată pe trapez.

— îşi fixează ghetele, spuse cu glas tare un om de

vârstă mijlocie, predispus la obezitate; şi Mitka îşi aţinti privirea în ceafa lui, toată numai cute, ca o pulpă de berbec. Cucoana lui, corpolentă, pieptoasă de-ai fi zis că are în sân o pereche de pepeni galbeni, cojea o portocală, folosindu-se de unghia degetului mic, depărtat, în care strălucea piatra puţin cam murdară a unui inel.

— Ce-i trebuie atâta timp?... mormăi cucoana şi Mitka îşi aduse aminte de închizătorile cu curele de pe ghetele surorii lui, a căror destinaţie n-o cunoştea.

Vestita săritură în laţ Hella Welton o lăsa totdeauna la urmă. Deocamdată, după ce îşi potrivise tichiuţa şi îşi încrucişase mâinile după ceafă, se rotea atârnată cu capul în jos, prinsă numai cu picioarele de trapez. Apoi, inaccesibilă compasiunii lui Vekşin, se ridică şi, de acolo, de sus, din înălţimea ei, trimise bezele celor care-şi cheltuiseră timpul şi banii de dragul ei. în tot acest timp, Vekşin se consacrase laş, cu capul plecat pe un umăr, studierii amănunţite a cefei odioase din faţa lui.

— Acum! Uite-acum urmează străbătui! rosti însoţitorul cucoanei grase care continua să scoată de pe portocală un fel de şpan oranj.

Totul amuţi în jur, chiar şi cuvenitul răpăit mărunt de tobă. Tăcerea nu mai era tulburată decât de sâsâitul reflectoarelor şi de imaginarul zbârnâit al frânghiilor întinse la maximum. Cu nerăbdarea 6paimei, Mitka ridică de data aceasta ochii. Artista, atât de necunoscută şi nesfârşit de îndepărtată, cum i se părea, în picioare pe trapez, îşi trecuse capul prin ştreang şi măsura din ochi distanţa până la covoraşul negru, întins jos, pe rumeguş, ca o ţintă de trăgător. încordarea creştea mereu, atingând un grad de nesuferit. Cineva se retrăgea printre rândurile de scaune, aplecându-se uşor, un glas de femeie strigă: „ajunge!”. Cucoana se opri din cojit portocala: unghia ridicată întrebător concura prin strălucirea-i stinsă cu briliantul din deget. Urmă apoi un suspin general şi se mai scurseră câteva clipe lungi până ce unghia acelui deget să se înfigă din nou în coaja portocalie a fructului. Aplauze furtunoase şi explozia alămurilor din orchestră vestiră

terminarea numărului. Sora lui Mitka era acum jos, luminoasă şi neînchipuit de azurie, cu pelerina neagră aruncată pe umeri, iar deasupra capului ei se mai clătina încă frânghia de mătase, păcălită. Fugind afară, călcând pe -cineva pe picior, Mitka mai apucă să-l vadă în arenă pe Stasik, cel care o condusese pe Tania până la el, în Blaguşa. Numărul următor era cu câini; aşezaţi în semicerc, câinii se înghesuiau unul în altul, aruncând priviri nervoase către stăpânul lor, împodobit cu fluturaşi de clovn.

Închizându-şi blana din mers, Mitka se repezi afară din circ, în ger. Pe Şcekutin îl găsi jueând cărţi într-o *bombă* din apropiere: ieşiră îndată amândoi. Donka Creţul cu celelalte ajutoare se şi aflau la faţa locului... Se despărţiră peste câteva ceasuri, puţin înaintea zorilor, abandonând „ursoaica" societăţii pe acţiuni într-o stare deplorabilă. Rămânând singur, Mitka se plimbă mult timp Într-un mic parc învecinat, copleşit mai curând de o derută sufletească decât de firească oboseală. Acum nicio bucurie în lume n-ar fi putut domoli tulburarea care se născuse deodată în el şi creştea clipă de clipă, provocată de un amănunt ipe care Mitka îl descoperise abia la locul crimei, cu o ireparabilă întârziere. începuse să înţeleagă fondul dezgustătoarei şi crudei feste a lui Aghei şi, cu cu cât se gândea mai mult, cu atât era mai convins că, după toate aparenţele, Aghei singur, fără ajutorul unei femei, n-ar fi fost în stare să născocească o asemenea festă.

Gerul se înteţise peste noapte. în pulberea de zăpadă din preajma zorilor apăreau ici-colo ferestre luminate, deşi tăcerea nopţii mai apăsa încă oraşul... Când umbrele alburii şi tulburi ale zilei născânde porniră să se târască prin nămeţi, iar pe străzi se precizară zgomotele trezirii la viaţă, Mitka înghionti un birjar de noapte, adormit în sanie, şi-l tocmi să-l ducă în Blaguşa. Nu avea acum nici umbră de îndoială: ideea acestei sinistre glume aparţinea numai şi numai perfidei Masa Dolomanova.

Se ducea acum la ea să o mustre pentru această crudă lovitură, probabil nu cea dintâi, având în vedere şi

celelalte necazuri ale lui, mai dinainte, ca să-i arunce în faţă, între altele, la despărţire, vreo vorbă deosebit de nemiloasă şi răzbunătoare... Dar cu cât înainta, legănându-se în sanie, printre troienele Moscovei, eu atât mai limpede îşi dădea seama că nu merge să se certe, ei îmboldit de o subită nevoie de a vedea chipul Masei, slăbit şi nedormit, să vadă dacă l-a iertat măcar acum, după o chestie ca *asta*, pentru ca apoi să se cufunde undeva într-un somn adânc, de vreo jumătate de an!

,,Dar ce-am eu cu ea?" părea că aude în scârţâitul trist al tălpicelor pe zăpadă. într-adevăr, ce am eu cu această nevastă a altuia, a lui Aghei, mânjită de mâinile lui? Şi ce-ţi închipui, că atunci, la Rogovo, ai fi fost mai fericit dacă ajungeai ginerele lui Dolornanov? De sărbătorile împărăteşti te-ai fi dus, cu tot neamul, la biserica din Demeatino, iar după slujbă ai fi trecut pe la popa

Maxim, să măninci friptură de giscă şi să bei vişinată, ca apoi să te cufunzi iarăşi, cu cap cu tot, în dogoarea năvalnicei iubiri a Maşei... Şi-atunei ce mai aştepţi de la această viaţă, iubite Dmitri Egorâci?

Sărind din sanie, urmărit de privirile dezaprobatoare ale birjarului, Vekşin adună în pumn zăpadă şi îşi răcori fruntea înfierbântată; abia acum simţea că l-a cam tras curentul în timp ce se lupta cu „ursoaica". începeau să-l scuture frigurile, din ceafă i se împrăştia prin tot trupul binecunoscuta apăsare a răcelii, inima îi bătea neregulat, în salturi, ca intoxicată... Deodată îşi schimbă gândul: ca să nu-şi trădeze în faţa Maşei suferinţa, ca să nu-i dea prilej să se bucure înainte de vreme, mai cuminte ar fi fost să afle din gura lui Aghei dacă îi este bănuiala întemeiată, şi asta, pornind pe urma proaspătă, chiar acum, până n-a plecat de la Pcihov; va mai lămuri cu acest prilej cum de a putut să se întâmple, cum a putut să aibă loc o coincidenţă atât de uimitoare ea, în capitala aceasta uriaşă, Dmitri Vekşin să nimerească în vizita nocturnă, cu ranga şi gura de lup, tocmai la prietenul său cel mai bun, la Artaşez?

Când împinse cu piciorul uşa locuinţei lui Pcihov,

Mitka fu cuprins de o tuse dureroasă, sfâşietoare.

XXIII

După cum era de aşteptat, pe Aghei nu-l mai găsi acolo; de altfel însuşi Mitka uită pe loc de intenţiile sale. Pcihov încinsese o discuţie aprinsă cu Firsov: înfierbântat era mai cu seamă cel dintâi, întrucât abordaseră un subiect de cea mai mare importanţă pentru el, iar Firsov nu făcea decât să întreţină discuţia, scoţând, după caz, exclamaţii de aprobare, satisfacţie ori îndoială. Condeiul, în acest timp, acoperea cu mărunt hurmuz filele carnetului său, de parcă nici n-ar fi fost noapte afară. Uimitor nu era însă faptul că această discuţie durase până în zori, ci că Pcihov fusese în stare să facă faţă unui partener atât de pretenţios.

— Gata, scriitorule. Nu-ţi ajunge întreaga Blaguşă, de l-ai luat acum în primire şi pe Pcihov? glumi Vekşin, dezagreabil pentru amândoi. Fără să-şi lepede blana, se aşează lângă sobă, dornic să ajungă cât mai repede la căldură. Tii, ce ger e afară! Ia mai bagă un lemn în foc, meşter al vieţii! Cred că te-ai săturat tot vorbind cu Agheika. Ce zici, e convenabilă marfa?

— La grămadă merge... mormăi Firsov, străduindu-se să nu-şi piardă firul gândului; pentru întâia oară prezenţa lui Vekşin îl incomoda.

Discuţia se curmă fără speranţă de reluare şi Firsov îşi închise înciudat capcana. Fără să se ridice de la locul lui, Pcihov îl pipăi pe noul venit cu o privire posomorită.

— La vreo vizită mi-ai stat aşa târziu, Mitea?

— Am avut o consfătuire importantă... făcu Mitka un semn cu mâna şi izbucni într-un nou acces de tuse.

— Te cam clatini. S-o fi lăsat consfătuirea eu băutură. Am visat că te-a împuşcat cineva, Mitka. Ia seama: visurile mele se cam împlinesc!... Ia te uită cum te scutură frigurile... Nu vrei să-ţi pregătesc o băutură de leac? îţi ia boala cu mâna...

— Tuşea asta mă întoarce pe dos, se plânse Vekşin, lipindu-se cu spatele de peretele sobei care începuse să se răcească. Te pomeneşti că bagi în doctoria ta sodă

caustică, doftor de samovare ce eşti! Lasă, nu-mi mai da nimic, tuşesc aşa din cauza fumatului.

îl scuturau frigurile şi i se încurcau vorbele în gură. Pomenind în treacăt de fostul său prieten Artaşez, căruia, de asemenea. îi plăcea să se caute cu leacuri băbeşti, trecu aparent fără vreo legătură la Manka Viforniţa, ca apoi să aducă vorba despre unchiul Dolomanovei, un beţivan pe care niciunul din interlocutorii săi nu-l cunoşteau. După felul în care Pcihov urmărea gândurile lui dezordonate, fără să-l întrerupă, clătinând doar din cap cu vădită compătimire, Firsov prinse în sfârşit acea trăsătură de caracter a bătrânului, eare-i lipsise până atunci ca să izbutească perfecta asemănare a portretului cu originalul.

„Pentru Pcihov, lumea întreagă era arena unei acţiuni închegate şi fără ascunzişuri, căreia el însuşi îi era spectator vrăjit; urmărea din atelierul său, ca dintr-o lojă, spectacolul vieţii desfăşurat înaintea-i. Privea fără să se sature aceeaşi temă repetată mereu, la infinit, o împletire de iubiri dezamăgite, de pofte nesatisfăcute, de tinereţi în plin avânt ori prăbuşiri. Totul îl interesa până la desăvârşita uitare de sine, ca pe călătorul poposit pe malul mării, în faţa căruia valurile vin mereu din albastra veşnicie, ca să aducă un pămătuf de spumă, să zgândăre pietrişul şi să se topească într-un început de suspin...” Firsov şterse în gând ultimele trei rânduri *marine*, ca să nu păstreze decât factura unică, teatrală a imaginii. în ciuda vârstei sale, pe Pcihov într-atâta îl interesa totul, încât năzuia să vadă până la urmă chiar şi deznodămintele cele mai cumplite.

Deodată lui Pcihov i se făcu lehamite să-şi mai irosească vremea în disputa glumeaţă eu Vekşin.

— Fiindcă veni vorba, Feodor Feodorâci, reluă el discuţia întreruptă de venirea lui Vekşin, spuneai iprintre altele, mai adineauri, că dacă nu ţinem pasul cu progresul, duşmanii vieţii ne calcă în picioare. Dar eu tot stau şi-aştept: n-o să se răzvrătească oare vreodată amărâţii ăştia ai tăi de oameni? într-o zi or să zică: Ajunge! Destul am construit, pentru noi înşine, cuşca tot mai strimtă, tot mai

aspră a civilizaţiei. Ştiinţa, ai dreptate, ne îngăduie să privim în adâncuri, dar tot ea ne poate zvârli în prăpastie!... Şi încă în ce prăpastie! Uite, să-ţi spun o parabolă... poţi să asculţi şi tu, Mitea, îţi prinde bine!... Mi-<a povestit-o părintele Agafodor, sihastrul pe lângă care mi-am căutat în anii mei tineri mântuirea sufletului; asta într-o noapte la căpătâiul meu, când aproape trăgeam să mor... Cică Adam şi Eva, dacă li s-a întâmplat de şi-au dat în petec cu mărul acela, au fost. cum ştim, alungaţi eu măturoiul din grădina raiului. S-au aşezat atunci amândoi pe o anoviliţă, lângă un gard de spini, s-au îmbrăţişat tremurând şi vărsând lacrimi sărate şi amare, întrucât pentru întâia oară erau nevoiţi să se culce pe nemâncate. Că deh, acolo în rai, huzureau ca nişte copilaşi, având gratuit casă şi masă. Şi cum plângeau ei astfel, aruncând vina unul pe altul, cum se obişnuieşte, iată că se apropie de ei ăl de i-a împins la păcat, dar nu cu pielea lui dinainte, de şarpe, ci îmbrăcat în civil, de bună seamă. Şi le zice spurcatul cu glas cântător, blând, de le mergea la suflet: „Nu vă mai chinuiţi atât, ăracan de voi! Care-i durerea voastră? Mărturisiţi-mi mie tot, că-mi sângerează inima când mă uit la voi!” Cei doi atâta aşteptau: l-au apucat de mânecă. „Ajută-ne, dacă poţi, te rugăm, că ne->au zvârlit pe drumuri, şi, uite, fiarele urlă în pădure, noaptea se apropie... Tare greu li-i pe lumea asta celor goi şi flămânzi!” Iar dânsul le răspunde: „Nu vă mai necăjiţi atâta, cetăţeni, că mai există şi alt drum spre grădina aceea. Hai, sus, repede, căci timpul este bani! Vă conduc eu personal acolo!” Şi i-a dus... Pcihov îşi netezi gânditor cu mina obrazul năpădit de ţepii cărunţi ai bărbii; şi uite-aşa, de-atunci ne tot duce *el* pe noi. La început am mers încet-încet, pe jos, iar când am dat să obosim,:a născocit dumnealui locomotiva şi ne-a suit pe roţi de fier. Astăzi ne plimbă cu aeroplanul, de ne şuieră vântul în urechi şi ni se opreşte răsuflarea în piept. în faţă o tot întinde Adam cu ibaba lui, iar în urma lor, venim noi toţi, nenumăraţii urmaşi, mulţi ca funinginea... Vântul-, ne suflă în faţă, ia pielea de pe noi, nimic însă nu ne mai poate Opri, nu ne

poate astâmpăra setea. Tare lung s-a dovedit a fi drumul acesta de ocol; dar porţile făgăduite, până una alta, tot nevăzute rămân. Pcihov sfârşi cu un oftat de compătimire şi, după acest basm al lui, nu era greu de ghicit cu ce şi-a omorât, împreună cu Firsov, ceasurile acestei lungi nopţi de iarnă. Cam aşa stau lucrurile Feodor Feodorâci.

— Aşa o fi! se amestecă pripit în vorbă Vekşin. Dar când vor ajunge să intre pe porţile celea, vor fi stăpânii tuturora. A fi om e mare lucru, Pcihov! Mai presus de toate titlurile din lume. El merge mereu înainte, dar nici că s-ar putea altfel: trebuie să meargă mereu înainte şi tot mai sus, tot înainte şi mai sus...

— Ei da! Şi pentru asta avea o vorbă Agafodor al meu, prinse Pcihov din zbor. După ce a păcătuit la începuturile lumii, îngerului cel negru tot aşa i se părea, că zboară mereu înainte şi în sus, iar când colo cădea cu capul în jos, Mitea!

— înţepătoare vorbă mai avea dascălul ăsta al dumitale... Ac de albină, nu alta! observă Firsov.

— Adevărul înţeapă uneori de moarte, minciuna te alintă şi te mângâie, şi-ţi mai ţine şi hangul! Cu aceste cuvinte, Pcihov se ridică jân picioare, adună în palmă mucurile de ţigară ale lui Firsov de pe anasă şi le aruncă în sobă. Păi să ne luăm rămas bun, drăguţilor... A cam venit timpul să-mi deschid atelierul.

Atât soba care se răcise, cât şi fitilul lămpii care prinsese zgură arătau că e timpul să se despartă. Pe sub uşă se strecura frigul, florile de gheaţă de pe geam se albăstreau văzând cu ochii. Sub pretextul că trebuie să ise consulte asupra unor întâmplări de prin Blaguşa, Pcihov îl luă pe Vekşin cu el dincolo de perdea. Dând să-şi îmbrace demiul şi nimerind mereu cu mâna în căptuşeala descusută a mânecii, Firsov prindea cu urechea frânturi din şoaptele lor; părea că Pcihov, glumind, vrea să-l convingă pe celălalt ceva, iar Mitea o ţinea într-una cu „nu şi nu”, că el trebuie să meargă mereu înainte şi tot mai sus, tot înainte şi mai sus.

— Rămâi la mine, auzi între altele Firsov. Peste o

săptămână ne-am putea repezi într-o vizită la *unul*. îl ştiu eu pe bătrân... mai e încă în viaţă. Şade ascuns la secret, într-un beci adânc. Ţi-ar lua cu mânatoată durerea de pe inimă, Mitea... Şi te-ar face să te laşi şi de tutun!

— Nu, primusarule, m-ar mânca viermii în beciul tău, se apăra prietenos Vekşin. Lasă-l mai bine pe Mitka să ardă până la capăt, după pofta inimii. De unde să ştie un ghiuj bătrân ce se petrece în miezul unei inimi tinere?

Lui Firsov îi fu ruşine să mai asculte... Fără să-şi mai ia rămas bun, se strecură încetişor afară. De altfel, Mitka îl ajunse în poartă, căci aveau de mers o bucată de drum împreună. Amândoi simţeau acum legătura aproape de sânge care se stabilise între ei, de-aceea nici nu aveau nevoie să rostească cuvintele obligatorii de despărţire, între timp, prin Blaguşa porniseră să alerge puştii ce vindeau ziarele de dimineaţă, purtate teancuri subsuoară, şi Mitka, eumpărând unul, citi îndelung şi fără expresie – încercând să descifreze şi alte sensuri – o oarecare ştire senzaţională, strecurată probabil în ultimul moment sub teasc. Aşa se face că amândoi se opriră locului şi îşi aprinseră cite o ţigară... Se crăpa de ziuă şi era ger. Dimineaţa întâmpinării Domnului părea cât se poate de reuşită. Hotărâtă parcă să doarmă pe săturate, drept răsplată pentru o săptămână întreagă de muncă, mahalaua se odihnea pe pilote moi de nea afinată. Cocioabele gătite luxos, ca nişte palate, copacii de prin curţi, chirciţi de-atâta amar, însuşi văzduhul de deasupra lor, totul scânteia de promoroaca viorie în umbră, portocalie în lumina răsăritului. Omătul cânta pe fel şi fel de glasuri sub păşii rarilor trecători şi nu era în jur niciun sunet de prisos, ca într-o simfonie desăvârşită. Din negura cerului se şi rostogolea afară un glob majestuos de aramă... Ce mai tura-vura, măreaţă de nedescris era acea dimineaţă în Blaguşa!

Sorbind cu nesaţ gerul muşcător de februarie, aruncându-i lui Mitea

— care se scotocea nerăbdător prin buzunare în căutarea chibriturilor – nişte priviri de posesor, Firsov îşi

aduse aminte de o altă dimineaţă, la începutul iernii, eând, mânat de o inspiraţie neaşteptată, ajunsese pe negândite în Blaguşa. Pe atunci, viitorul său roman se compunea doar dintr-un presentiment nelămurit de nelinişte. Acum, deşi nescris încă, romanul se contura în imaginaţia lui în chip de pagini înnegrite de scris. Se socotea stăpân pe destinele omului din faţa lui, deşi, în realitate, nici măcar nu-şi dădea prea bine seama ce împrejurări îl întuneoaseră în clipa aceea pe Mitka.

— „Iată, îţi dăruiesc viaţa, om semeţ chiar în prăbuşirea ta, îşi zicea el în gând, răsplătindu-se astfel pentru dubla oboseală a nopţii trecute. Pentru că eu sunt acela care te-am scos din întunericul tău la lumină, luând asupra mea o parte din pedeapsa ce ţi se cuvine pentru greşelile tale. Totul din tine îmi aparţine – sângele şi gândurile tale, blana aceasta scumpă, cum eu n-o să am niciodată, faţa ta care-i bagă în sperieţi pe bigoţi, şi totul din jurul tău, inclusiv păsările ce alunecă în gerul vioriu, la care te uiţi acum. Toate acestea din mine provin, sunt chiar eu!”

Până şi faptul că această creaţie a lui arăta destul de prost în clipa aceea, abia ţinându-se pe picioare, nu-l întrista de loc pe Firsov, întrucât şi aceasta coincidea de minune cu planul operei sale deocamdată nescrise.

XXIV

Vekşin avea febră mare. Acum ar fi fost momentul să pună careva mâna pe acest hoţ vlăguit de puteri, dezarmat, poate chiar cu banii crimei în sin; dar nimeni nu-l lua în seamă. De după un gard, o javră hămăi scurt, dar lătratul nu pătrunse în conştiinţa înnegurată a lui Mitka. în schimb, când trecu prin dreptul unei brutării, simţind o răbufnire de miros săţios şi cald, se opri în loc, fără a

Înţelege totuşi că-i era foame. Ştia însă cu toată fermitatea că, o dată trecut de piaţă, după ce va străbate o curte, pentru a ieşi într-o stradă paralelă, şi va mai face vreo două sute de paşi, se va pomeni în dreptul unei clădiri mari, de curând construite, cu nenumărate etaje, care exercita în clipa de faţă asupra lui o deosebită atracţie. Se

îndrepta într-acolo, pe un drum întortocheat şi uneori trecătorii îl luau drept un beţiv; numai steaua lui norocoasă îl apăra de un eventual accident de circulaţie. Ochii congestionaţi, orbiţi de zăpada prea luminoasă, lăcrimau într-una. Deodată i se năzări că Manka Viforniţa păşeşte alături de el; nici nu încercă măcar să se asigure de acest lucru printr-o privire, atât de convins era de prezenţa ei alături. Ea îi punea întrebări, îl necăjea şi-l mustra, când depărtându-se spre infinit, când apropiindu-se, de-i simţea atingerea; iar el se apăra cum putea:

„Nu mă mai tot necăji! Ce rost are?... Doar nu-ţi mai sunt nimic. Că-s tâlhar, spărgător?... Ei şi? Asta o ştie până şi Cikilev... Se întâmplă uneori să calci pe-alături şi pe urmă, chiar dacă vrei să revii pe drumul cel bun, nu mai poţi. Care-i erou, n-ar trebui să se laude cu eroismul lui, că nu se ştie... Dar nici n-aş vrea s-<ajung să spionez prin gaura cheii ca Cikilev. Hai, nu mă mai necăji... Vai, ce tare mă doare capul!”

Ar fi vrut să-i strige ceva în obraz, să-i strângă mâna tare, s-o doară, s-o oprească în loc, dar încercarea de a o prinde se irosi. Masa dispăruse, iar în locul ei se trase speriată în lături, până în mijlocul străzii, o bătrânică gârbovită de ani, cu o plasă în mână. Petrecându-l apoi din priviri, bătrâna clătina compătimitor din cap. Mereu în urmărirea fugarei, pe care nu o putea prinde, Mitka se năpusti în vestibulul clădirii noi, cu mai multe etaje, trecu de ferestruica unui ghişeu neocupat de nimeni şi se văzu nevoit să se rezerne într-un colţ de un afişier plin de anunţuri, ca să i se mai domolească puţin tangajul. Mai târziu n-avea să-şi mai aducă aminte cât timp anume a rămas astfel în acel vestibul; după ce-i mai trecu puţin ameţeala, văzu câţiva funcţionari ai instituţiei în care pătrunsese, urmărindu-l îngrijoraţi din ochi. Ascultând de acelaşi imbold irezistibil, începu să suie la etaj şi, cu toate că nici nu se mai poticnea măcar, cei ce-l întâlneau pe scară sau pe coridoare, văzându-l, se lipeau de balustradă făcându-i loc. Apoi deschise o uşă înaltă cu geam şi, ceva mai limpezit acum la minte, privi în jur.

Căutările şi le începu cu podeaua şi numai după ce se asigură că nimic, nici măcar un firicel de praf nu se zărea pe locurile de trecere şi sub mesele funcţionarilor, ridică şi el capul. Se aflau în încăpere vreo cincisprezece inşi – lui i se păruse o mare mulţime – toţi abătuţi, semănind unii cu alţii. Era duminică, astfel încât numai un eveniment cu totul deosebit putuse să-i adune pe toţi laolaltă în acea dimineaţă. Deasupra instituţiei plana adierea unei nenorociri abia trecute. Deşi se aplecau toţi, cu aceeaşi expresie de sârguinţă şi concentrare, deasupra hârtiilor pe care păreau că le mai verifică încă, nimeni nu făcea absolut nimic, iar şoaptele lor emoţionate se contopeau într-un vuiet monoton, asemenea celui pe care îl produce o mare insectă ce se zbate într-o cutie de chibrituri. În capătul celălalt al încăperii se vedea o a doua uşă cu două canaturi; pornind spre ea printre mesele aşezate una lângă alta, Mitka se scuza mereu în dreapta şi în stânga, întrueât, pentru a-şi asigura echilibrul, se sprijinea din mers când pe un umăr aplecat, eând pe altul. Şi totuşi umbla cu o siguranţă care ar fi putut trezi bănuiala că a mai fost pe-aici, poate nu chiar atât de demult, doar cu câteva zile în urmă, dacă nu chiar în noaptea precedentă, ca somnambulii. Abia în capătul celălalt o fată plânsă îl întrebă sfios unde se duce şi Mitka. răspunzând că se duce la director, arătă din mers tăbliţa cu numele vechiului său prieten... N-apucă să pună mâna pe clanţă şi pe uşa deschisă de dincolo ieşiră doi indivizi cu scurte de piele, încinşi cu curele; cei doi nu-l recunoscură, nefiind pregătiţi pentru o asemenea îndrăzneală.

Artaşez în persoană, mustăciosul său prieten de altădată, cel care a fost cândva secretarul celulei de partid a escadronului, şedea în faţa unui birou, a cărui masivitate corespundea înaltei situaţii ce-o ocupa; pe o măsuţă de-alături, patru telefoane îi aşteptau poruncile.

Totul era aici venerabil, curat până la scliviseală; nicăieri nicio hârtiuţă aruncată pe podea, cum putu din nou să se convingă Mitka. Artaşez scapără din ochi, enervat de această intruzie intempestivă, îşi stinse însă

enervarea de îndată ce-l recunoscu pe Vekşin. într-adevăr, era ceva atât de extraordinar în vizita acestui oaspe neobişnuit ca aspect, încât interlocutorul lui Artaşez – un salariat, după cum se vedea, care tocmai fusese supus unui interogatoriu – se ridică îndată ca să se retragă. Directorul tăcu un timp, întrebător, uitându-se cu ochii mijiţi la noul venit, când la faţa lui, când la mâneca ruptă a hainei.

— Noroc, suflete sfânt... spuse cu glas răguşit Mitka, scoţându-şi căciula şi dispensându-se de îmbrăţişările nepotrivite în situaţia de faţă, cu atât mai mult cu cât, din mai multe considerente, vizitatorul nici nu se aştepta la o primire din cale-afară de caldă; îi trebui destul timp ca să se aşeze în fotoliul de piele foarte moale, ca o capcană. Priveşte-mă bine, să te saturi... după cum vezi, mai sunt încă în viaţă... Şi, uite, mi-am făcut drum pân-aici, să te văd, bătrâne diavol!

Artaşez nu-i răspunse deocamdată, minunându-se numai, posomorit, de parcă ar fi văzut un mort. în condiţiile de faţă, apariţia lui Mitka i se părea un eveniment de o deosebită importanţă: şi apoi prea trecuseră împreună prin multe, prea des îi bâjbâise pe amândoi, cu palma ei ucigătoare, aceeaşi încărcătură de mitralii. Numai că, în primul moment, prezenţa străină îl împiedicase să-şi exprime bucuria cu prilejul revederii, iar după un minut intervenise un jignitor şi suspect sentiment de stinghereală. începuse un duel al tăcerii reciproc interogative, asemenea întrecerii de forţă, obişnuită pe vremuri în regimentul lor – palma lipită de palmă, cu coatele proptite de marginea mesei. Cel dinţii se dădu bătut Artaşez. începu să vorbească grăbit, cu cuvinte multe, cât se poate de lipsite de sens pentru o asemenea clipă; iar Mitka între timp îi examina stăruitor mâinile înălbite acum, grozav de grăbite, cravata elegantă, mustăcioara tunsă scurt şi ceva cu totul nou pentru el, pe bărbie.

— Ce mustăţi minunate aveai, Artaşez! Păcat că le-ai ciopârţit şi ţi-ai mai lăsat sub buza de jos smocul ăsta fistichiu, ca prin străinătăţuri! îi opri Mitka scurt torentul

năvalnic al vorbirii.

Artaşez tăcu din nou, căutând să descopere motivul acestei neaşteptate manevre a lui Mitka, întrucât în dosul oricărui cuvânt ce-l rostea se ascundea câte o aluzie neexprimată.

— Ei, nu-i vorba de smoc, ci de suflet şi de conştiinţă curată, Mitri... Dar ce importanţă are? Ia spune-mi, unde lucrezi tu acum? Nu ne-am mai văzut de atâţia ani...

— Lucrez ca şi înainte în cooperaţie... născoci Mitka cu o inspiraţie răutăcioasă şi aprigă; îşi dregea mereu glasul, tuşind uşor ca să-i redea sonoritatea compromisă. Sunt mereu pe drumuri, trimis ici-colo, e adevărat... cam obositor, dar nu-mi pierd optimismul, energia. Iată, mi-am pierdut şi vocea ieri în tren; am nimerit într-un vagon cu pereţii găunoşi. Nu mă plâng de soartă, am o muncă extrem de interesantă; să trezeşti conştiinţa în oameni, mare lucru! Te pasionează... Pe măsură ce povestea, inventa cifre de realizări, mai cu Seamă în raporturi procentuale care camuflau de minune orice precizie, cita la nimereală pasaje din ziare, consideraţii generale care-i mai rămăseseră în minte. Ai să vezi că te-ajung din urmă...

— Mă bucur, mă bucur mult că-ţi merge bine acum, spuse Artaşez, fără să-l mai asculte, căutând între timp din priviri ceva pe masă. Mi-am păstrat mereu încrederea în tine!

— Mersi, frate dragă, mersi, îi mulţumi Vekşin, pe acelaşi ton. Dar să nu uit, cine era adineauri aici, la tine?

— A!... un consilier de-al meu. Punem la cale o vastă lucrare de construcţie, iar eu deocamdată nu mă pricep îndeajuns...

— Din placaj construcţia? îl zgândări Mitka pe fostul său prieten, făcându-i cu ochiul. Ei haide, nu te supăra, doar *Ţie* cunoaştem... Nu de ăla spun, ci de cei care au ieşit de-aici înaintea lui, îmbrăcaţi cu scurte negre.

— A-a, de *asta* vorbeşti! Directorul ridică spre oaspetele său o privire atentă, mirat de caracterul curiozităţii lui... N-ai auzit până acum? Noaptea trecută ne-au curăţat de douăzeci de mii...

— Vai, ce nenorocire!... Dar cum poţi să spui că erau douăzeci, sări Mitka speriat, nu glumă, când n-au fost decât şase... Eu, cel puţin, aşa am auzit.

— A, da, poate că nu erau decât şase... Toate le încurc, se corectă Artaşez fără urmă de mirare. Am şi uitat că în ziua aceea am avut plăţi importante... într-un cuvânt, ăştia doi erau de la miliţia judiciară... Trebuie să te cauţi, Mitri, că răguşeala asta e periculoasă. L-ai cunoscut pe Bahtin de la unitatea noastră sanitară? Nu s-a căutat la timp şi a rămas răguşit pe toată viaţa. Având în vedere evenimentele, Artaşez acorda o atenţie cam exagerată sănătăţii fostului său prieten.

— Nu cumva, zi drept, i-ai pierdut chiar tu la curse?... glumi Mitka, persistând în intenţia de a-l înfuria pe Artaşez. Hai, mărturiseşte, că nu te denunţ!

— Ce tot vorbeşti? se încruntă prietenul, înăbuşindu-şi din nou o izbucnire.

— De banii aceia vorbesc. Unii sunt nebuni după cai, altora le e gândul la amor ori le umblă minţile numai la cărţi. Ei haide, hai, am glumit, am citit în ziare ce nenorocire s-a abătut asupra ta!...

Pentru ca o informaţie privind întâmplarea din cursul nopţii să poată apare într-o ediţie de dimineaţă ar fi trebuit să fi fost descoperită imediat după efectuarea furtului; tocmai de aceea Mitka voia să ştie dacă motivul descoperirii atât de rapide n-a fost cumva un denunţ, întârziat printr-o minune.

— Oricum, sunt bani mulţi... urmă el pe un ton de compătimire. Şi ceea ce-i mai supărător decât orice, se vor duce pe chefuri ori pe luxul cine ştie cărei dezmăţate. Şi la noi, la Vetluga, au găbjit nouăsprezece mii dintr-o casă... Şi-atunci, tot ăştia doi, pe cât mi-aduc aminte, au venit să cerceteze. Sunt băieţi serioşi, mai cu seamă ăl mai în vârstă: găsesc ei hoţul! întreabă-i de cazul nostru, de la cooperativa „Semănătorul roşu”. Mitka încercă să se ridice in picioare, dar fotoliul fermecat de sub el îl reţinu uşor, fără violenţă. E umplut cu puf, de-i aşa moale? Ia te uită cum te mai trage la fund! Noi, dragul meu, provincialii, tot

pe scaune tari şedem; ne-am învăţat cu ele...

— Da, s-a lucrat cu multă agerime şi, după cât se vede, repede... Niciun indiciu! îngăimă fără vlagă directorul, preocupat de gândurile lui, îndreptate în aceeaşi direcţie. Totuşi... un amănunt interesant! Chiar aici, lângă birou, am găsit obiectul acesta... Despăturind o hârtiuţă aruncată pe masă, arătă un ineluş ieftin de argint, cu o pietricică albastră. Inchipuieşte-ţi, stătea în văzul tuturor, dar nu l-a găsit nimeni... Mai nostim însă e faptul că l-am mai văzut undeva. Stai puţin: nu cumva pe front, lângă Kazan?

— Ai început să îmbătrâneşti, Artaşez. Stai prost cu memoria: l-ai văzut chiar la mine!... Dă-l încoa! rosti Mitka nemărginit de obraznic, sub imboldul unei inspiraţii aproape delirante. Luând obiectul din mâinile lui Artaşez, îl frecă cu grijă de mânecă, apoi îl strecură tot atât de fără grabă în buzunar. Aşa-i mai bine. Iar hârtiuţă păstreaz-o... Şi ce-i mai important, nu numai că l-ai văzut la mine, dar l-ai şi ţinut în mină în timp ce-ţi povesteam de Maşa Dolomanova. Ori ai uitat totul?... Chiar că îmbătrâneşti, frate Artaşez.

— Eşti sigur că e al tău, Mitri? se prefăcu directorul că se împotriveşte. Tocmai atunci zbârnâi furios telefonul. La naiba, care maternitate?! Aici e morga!... După felul furios în care trânti receptorul pe furcă, se putea ghici emoţia-i ascunsă. Vezi că inelul a fost găsit chiar lângă casa de fier cu pricina. L-a pierdut probabil omul care a operat aici...

Mitka scoase înainte buza de jos, cu un aer de neîncredere.

— Ai spus că l-ai găsit aici, lângă birou.

— Aşa am spus? înseamnă că am greşit, răspunse pe acelaşi ton inexpresiv Artaşez.

— Vrei să-mi spui, de ce nu l-ai încredinţat agenţilor în chip de corp delict?... Ori poate ştiai că-i al meu?

Directorul se uită ţintă, sever, la vizitatorul său.

— Eu, Mitri, te preţuiesc mai mult decât suma furată... Mai bine zis, am încredere în viitorul tău! Dar...

cum poţi să-ţi închipui că aş fi în stare să comit o crimă faţă de instituţia unde lucrez, fie chiar şi de dragul tău? peroră Artaşez, evitând orice precizare şi mutând obiectele de pe masă dintr-un loc într-altul. Şi deodată se uită atent la mâinile lui Mitka. Am bănuit că trebuie să fie la mijloc o ciudată coincidenţă pe care ai să mi-o explici, nu-i aşa?

— Cu plăcere... sări Mitka. Acum vreo două luni inelul acesta mi-a fost furat în tren, împreună cu portofelul... Se vede că te-au vizitat aseară indivizii care m-au jefuit şi pe mine!

— Ei vezi cită grijă trebuie să ai de lucruri, când călătoreşti cu trenul... rosti cu asprime Artaşez. Nu numai că rămâi fără ele, dar mai poţi da şi de bucluc! Cel mai nostim însă e faptul că jumătate din suma furată s-a găsit aruncată aici pe masă... Exact jumătate, ban cu ban!

— I-o fi uitat... Poate îi număra... Rău trebuie să-i pară acum!

— Nu, eu cred că lucrurile s-au petrecut altfel, Mitri. Mai degrabă hoţul, cuprins... hai să nu zicem de remuşcări, pentru că atunci ar fi avut curajul să se prezinte aici şi să-şi mărturisească vina... dar într-o clipă de înseninare... *Ăia doi* spun că aşa ceva nu s-a mai pomenit în practica criminalistică. Eu unul sunt de părere că unui om i se poate întâmpla orice... Tu ce zici?

— Se mai întâmplă, ai dreptate... confirmă Mitka, parcă fermecat. Şi ce concluzii tragi tu din asta?

— O, concluzii trag destule, rosti tărăgănat şi semnificativ Artaşez. În primul rând... întrucât nu este cu putinţă ca un grup întreg să aibă asemenea clipe de înseninare, judecind după suma aruncată, gestul nu putea fi făcut decât de cel care a primit partea leului, de şeful bandei... Numai de el! Poate nici n-ar fi făcut aşa ceva, întrucât treaba implica un risc; înseamnă că fiziceşte banii aceştia îi frigeau mâinile. S-a temut să nu-şi piardă orice respect faţă de sine însuşi! Tocmai aceasta mă şi îndreptăţeşte să sper că măcar în străfunduri, chiar de-i mai mult mort decât viu, tot mai tresare în el... să zicem... viermişorul unei foste demnităţi de ostaş.

— Mare înţelept eşti, Artaşez, izbucni Mitka într-un râs cam stingherit. Ai merita să te facă judecător de instrucţie! Şi? Dă-i drumul mai departe: va să zică banii îi frigeau mâinile. Dar de ce? Ce anume l-a îndemnat pe ticălosul acela să comită o faptă atât de nobilă?

— Aici ai putea să faci o mulţime de presupuneri… De pildă, poate că-i şi el armean, ca şi mine, şi când a scotocit în treacăt, prin sertare, o fi zărit fotografia asta a mea, împreună cu soţia. Ei, şi i-o fi fost ruşine să-l jefuiască pe unul *de-ai lui*. Aşadar, nu-i era indiferent în al cui buzunar bagă mina... N-am dreptate? Se vede că n-a ştiut unde va nimeri. Bine se zice în popor că orice rău e spre bine… Nu-i aşa, Mitri?

Tăcură amândoi, adunând argumente ca să-şi continue duelul. Vrând parcă să pună la încercare răbdarea fostului său tovarăş, Mitka aprinse o ţigară. Simţea din nou apropiindu-se vălmăşagul febril al delirului. Deodată se aplecă înainte, spre Artaşez.

— Dar cum se face că în ziare nu s-a vorbit de loc despre acest amănunt?... Despre toate s-a povestit, numai de faptul că o parte din bani au fost restituiţi nu s-a spus o vorbă!

— Să vezi, e o stratagemă. Chiar eu am născocit-o... râse cam fără chef Artaşez. Am vrut să fac o încercare! M-am gândit că hoţul, citind în ziar, se va nelinişti: n-o fi pus altcineva mâna pe banii aceia.? Să zicem, unul ca mine... E de aşteptat să se prezinte, într-o formă sau alta, ca să verifice lucrurile, şi-atunci vom putea pune mâna pe el!

— Foarte ingenios! Cu alte cuvinte, te-am vizitat cât se poate de nelatimp... Tot e bine că mai ai încredere în mine! glumi Mitka cu un zâmbet strâmb. Ca să vezi! Te poţi duce la un prieten să bei cu el o ceaşcă de ceai, şi eând colo, te trezeşti înhăţat: ai prădat avutul statului!

— Cine să-i aducă o asemenea acuzaţie lui Mitri al nostru! răspunse foarte sec Artaşez şi, întrerupt fiind de un apel telefonic, puse mâna pe receptor. Da, Katiuşa, viu. Peste vreo douăzeci de minute sunt acasă. Acum terminăm... Sper că nu se ard! Nu, au fost mai înainte

nişte tovarăşi de la miliţia judiciară, iar acum am la mine un vechi tovarăş de-al meu. Cum să-ţi spun... Îţi mai aduci aminte că ţi-am povestit de noaptea aceea, în ajunul operaţiei de la Lukoianovka? Chiar el! Acela... Bine, îi transmit. Nevastă-mea îţi transmite complimente, Mitri. Odată, când m-am nimerit să fiu şi eu mai liber, i-am povestit peripeţiile tale: ştie *tot*. Din păcate, astăzi nu-i o zi tocmai nimerită, dar nu-şi pierde speranţa să te cunoască, în împrejurări mai favorabile...

Pentru Mitka era avantajos să nu descifreze subînţelesul spuselor fostului său prieten, teren atât de alunecos şi mustind de sens; se agăţă deci de cuvântul cel salvator.

— Noaptea aceea de la Lukoianovka... începu el deodată, făcând o sforţare, n-am s-o uit până la moarte. Te întorceai din patrulare şi erai mort de oboseală. Te-ai prăbuşit pe pat... Dar cum a început Petro să zdrăngăne din balalaică „Iablociko", ai sărit în picioare... Aşa cum erai, cu burca pe tine, ai holbat nişte ochi mari şi ai pornit-o la joc! Pe urmă, am stat amândoi pe pat şi te-am tot aţâţat cu inelul meu, pe tine, om cuminte ce erai: n-aveai pe atunci muza de azi. Ştii tu ce înseamnă ineluşul acesta pentru mine? în el e închisă Kudema, inima mea... Dar toate, toate s-au fărâmiţat, Artaşez. Praful s-a ales de ele! Doar umbre au mai rămas, umbre ce joacă pe pereţi, în ultimele pâlpâiri ale focului...

Prin fereastra uriaşă, ocupând aproape jumătate din perete, de la nivelul umărului în sus se revărsa lumina trandafirie a amiezii, intensificată de strălucirea nămeţilor. Folosind acest lucru, Artaşez mai mult îl examina, decât îl asculta, pe musafirul său; îl examina bucată cu bucată – chipul, îmbrăcămintea, mâinilg, mai cu seamă mâinile, de parcă tocmai ele ar fi reprezentat principalele dovezi de vinovăţie ale jafului comis noaptea trecută. Interpretând în mod just curiozitatea lui Artaşez, Mitka simţi nevoia tot mai acută să facă ceva, orice, chiar să se certe, numai şi numai să-şi camufleze deruta sufletească.

— Vorbeşti prostii, Mitri! N-avem noi noroc să stăm o

dată liniştiţi de vorbă: *atunci* zăceai beat, iar acum eşti bolnav rău... Dar n-a trecut totul. Abia acum începem ascensiunea spre culmea principală. Vorba cântecului: La drum, în căutarea fericirii, spre cuiburi vultureşti ne avântăm!...

— N-a trecut, zici? râse provocator Mitka. Dacă-i pe-aşa, ia arde-i acum un „Iablociko”! Hai? Ori nu eşti în formă astăzi? Nu, să-ţi spun eu de ce nu joci: pur şi simplu găseşti că nu-ţi şade bine, te-ai ajuns, eşti cineva acum! Eu în locul tău...

Cu o mişcare a mâinii ridicate, Artaşez opri în loc torentul care o luase razna:

161

— Stai! Repet, eşti foarte bolnav, Mitri, totuşi nu chiar întratât, încât să confunzi o instituţie de stat cu un birt. Ai găsit cumva pe masa mea frigărui, băutură? Ţipă în tine durerea şi te-înţeleg, e o durere bună... În alte împrejurări, asta ar fi putut dovedi că n-a murit încă în om nervul cel mai important, principal, al personalităţii sale. Semeţia ta nu-i decât o mască, iar în realitate înţelegi tot atât de bine ca şi mine ce se petrece în jurul tău. Mi s-au întipărit pe veci în minte cuvintele rostite de tine la un miting: cum că noi am inaugurat înainte de vreme veacul cel nou, socialist, în 917! Doar n-o să dăm mereu din sabie, Mitri: într-o înghesuială de familie ca cea în care trăim, s-ar putea să lovim pe cineva de-un neam cu noi. A venit momentul să durăm casa de mult visată... Şi iată, ne grăbim şi noi să ne dezvoltăm cât de cât muşchii electrici, întrucât viaţa-i tare scurtă, ca ciorba de pe front... n-apucai să sorbi o înghiţitură, două, frigându-te, şi gata, ţi-au şi smuls gamela din mână... Tocmai de-aceea mă doare rău inima pentru banii furaţi, cealaltă jumătate, pentru că sunt bani cu totul deosebiţi, banii sărăciei noastre, bani sfinţi pentru noi doi... Mă doare de ei, deşi sunt sigur că se vor întoarce în vistieria noastră a tuturora, poate chiar si cu dobândă. Altminteri nici n-ar mai merita să trăieşti, nu-i aşa?... Directorul Artaşez se uită la ceas, se încruntă şi se ridică hotărât de pe scaun. îngrijeşte-ţi sănătatea, Mitri.

Caută-te. Sfatul meu e să te duci la baia de aburi, cu o măturică. Pe urmă să te culci şi să dormi ca să-ţi treacă toată durerea... Poţi să te şi îmbeţi între timp, dar pentru un om tare ca tine, asta nu-i obligatoriu. După ce te faci bine, să treci pe la noi, să te prezint neveste-mi!... Deocamdată, scuză-mă, am o grămadă de treburi şi-apoi mă aşteaptă, i se ard chiftelele, şi nici asta nu-i bine. Ei, haide, du-te acum!

11 – Hoţul

Cuvintele lui din urmă sunară cu atât mai sincer cu cât, poate distrat cum era, Artaşez nu-i întinse mina fostului său prieten, de despărţire, ci-l conduse până la uşă, ţinându-l de umăr, deşi Mitka nu se împotrivea de loc. În ultima clipă, privirea îi căzu din greşeală pe faţa celui care pleca.

— Plângi, Mitri? îl întrebă în treacăt. Un bărbat atât de arătos, cu blană atât de impunătoare, cu favoriţi atât de frumoşi, şi să plângă? Vai, vai, ce ruşine!...

Mitka se îndreptă din şale şi, scuturând dintr-un gest mâna prietenului de pe umăr, îl privi cu răutate în faţă.

— Şi urşii plâng câteodată... aruncă el obraznic, cu două înţelesuri, referindu-se poate la casa de bani a lui Artaşez, ori poate într-adevăr la capacitatea pe care o au fiarele din pădure, de a lăcrima când sunt zguduite.

De astă dată se pare însă că febra răcelii, ridicată la cap, îi adusese lacrimile în ochi. Plecă fără să mai arunce măcar o privire îndărăt, şi din nou cei nimeriţi în calea lui se dădură în lături mai abitir, ca o apă despicată-n două. În jumătatea de oră petrecută aici se trăsese la faţă de mai să nu-l recunoşti... Străbătând încăperea largă, îşi aduse aminte cât de îndelung a căutat, împreună cu Şcekutin, firele soneriei de alarmă – şi o nevoie de neînfrânt, prezentă în el ca în orice criminal, îl făcu să arunce totuşi o privire spre ghişeul cu geamuri al casieriei. Acolo, pe un ziar aşternut pe masă, alături de casa de fier spartă, de asemenea acoperită cu ziare, îşi lua gustarea un miliţian mai în vârstă... Câteva clipe, Mitka rămase locului, contemplând prin geam degetele miliţianului ce cojeau un

ou răscopt, apoi ţâţâi din limbă şi, clătinând amărât din cap, părăsi clădirea.

...Cele câteva ceasuri de somn înfrigurat, pe nedezbrăcate, acasă la el, le petrecu într-o convorbire fără şir cu Firsov şi cu Artaşez, cu amândoi deodată. Îl trezi o senzaţie de sete şi de nelinişte sufletească; spre a şi-o înăbuşi, coborî din casă tot atât de tiptil cum urcase, ca să nu-l vadă nimeni, şi se îndreptă spre un loc discret din apropiere, unde putea sa se dedea fără teamă oricărei patimi, ori să se odihnească şi să uite de orice pe lume. Pe lângă aceasta, persista în el o speranţă subconştientă că-l va întâlni acolo pe Aghei, dar nu ca să-i facă reproşuri ori să-i ceară socoteala pentru gluma lui crudă, ei din dorinţa de a o vedea pe Maşa: era oare mulţumită acum?

XXV

Partea cea mai puţin elaborată din romanul lui Firsov era povestea relaţiilor dintre Mitka şi Viforniţa. După descrierea amănunţită şi destul de plastică a prieteniei lor, ce părea la început de nezdruncinat, dar care s-a poticnit la un moment dat, nu urmau decât nişte ipoteze superficiale, privitoare la motivele rupturii lor şi-ale numeroaselor încercări ale Viforniţei, mai adesea fără succes, deşi uneori aproape izbutite, de a se răzbuna pe Mitka pentru o anume greşeală a lui, cumplit de mare. Nu ne rămâne decât să presupunem că în acea vreme, autorului îi era încă necunoscută pietricica de poticnire mai sus pomenită, cu atât mai demnă de atenţie (anticipând puţin asupra evenimentelor), cu cât nu conţinea niciun fel de cap de acuzaţie împotriva lui Mitka; cu alte cuvinte, nu ştim ca Mitka să fi comis faţă de Manka vreo faptă care să figureze pe lista delictelor pedepsite de legile tinerei Republici Sovietice.

Numai şi numai din cauza aceasta interveneau în roman tot felul de încurcături cronologice nepermise, cum ar fi de pildă aceea cu pierderea inelului lângă casa de bani forţată, la câteva zile după ce Mitka personal l-a înmânat Viforniţei, după ani îndelungi de despărţire! în realitate, acest obiect mărunt – care reprezenta pentru

Firsov doar un amănunt liric – a jucat un rol mai însemnat, la vremea lui constituind pentru Mitka semnalul amenințător al răzbunării Maşei. Astfel, scena explicaţiei dintre Viforniţa şi Mitka, atât de riscantă, întrucât se petrecea aproape în ochii soţului gelos, îndârjit şi capabil literalmente de orice, a fost pe de-a-ntregul născocită de Firsov; înmânarea inelului cu peruzea a avut de fapt loc mai târziu, şi anume în seara aceea fatală, când toţi eroii romanului, interesaţi în această problemă, s-au întâlnit în spelunca lui Artemi Korâneţ.

Scriitorul a nimerit acolo, după şovăieli cât se poate de fireşti, atunci când curiozitatea lui profesională a triumfat, în cele din urmă, asupra celorlalte consideraţii secundare. Nutrea îndeobşte dispreţ faţă de acei gingaşi confraţi în ale scrisului care, din motive de prudenţă, dacă nu chiar din scârbă, se fereau să-şi vâre mâinile – cum se exprima el în asemenea cazuri – până peste cot în butia de fermentaţie a existenţei… Dar hotărârea de a intra cu totul în această butie n-a luat-o nici el prea uşor. Chiar a doua zi după întrevederea de la Pcihov, Firsov a găsit răgaz să treacă pe la Aghei Stolearov, unde, ca o răsplată a îndrăznelii, a făcut cunoştinţă cu Manka Viforniţa. Se vede treaba că Agheika ţinea mult să rămână pe veci întipărit în scrierile lui Firsov, întrucât a consimţit pe loc să-şi ia biograful cu el la locul de întâlnire al hoţilor, la *bomba* lui Artemi, denumită de ei „tractir”, de îndată ce Firsov şi-a exprimat dorinţa de a studia direct planctonul ce mişună pe fundul lumii delicvenţilor de drept comun. Cu două ceasuri înainte de a coborî în spelunca mai sus pomenită, Firsov îşi compuse, în scop de protecţie, o înfăţişare de neînchipuit: vârî pantalonii săi groşi, croiţi din postav de manta, în nişte cizme vechi din piele de capră, îmbrăcă sub veston o cămaşă brodată, cu un model de-a dreptul ameţitor, demiul cadrilat îl înlocui cu o cojoacă de oaie duhnitoare, iar peste urechi îşi trase o căciulă la fel de miţoasă. într-un cuvânt, când se întâlniră la răscrucea convenită, Aghei nu-l mai recunoscu decât după ochelari şi după barba răvăşită tâlhăreşte.

— Arăţi al dracului de frumos, măi frate! exclamă încântat Aghei, admirându-l din toate părţile. Doar o ghioagă îţi mai lipseşte...

Tocmiră o sanie de birjar comodă, cu tui moşneag uscăţiv pe capră, coborât parcă dintr-o icoană străveche; în drum, birjarul se închina mereu la clopotniţele, câte mai rămăseseră pe vremea aceea la Moscova, iar când nu se închina, se plângea de vremuri, de impozite, de scumpetea ovăzului şi de alte necazuri specifice meseriei. Cât ţinu drumul – aproape dintr-un cap al oraşului într-altul – pe străzi pustii, dar şi pe străzi destul de umblate, cei din sanie nu schimbară nicio vorbă. Abia într-un târziu, în timp ce străbăteau O1 piaţă mare, Aghei îşi înghionti deodată tovarăşul de drum.

— Ştii cine o să mai vie *acolo*? întrebă el aplecându-se la urechea lui Firsov, pe un ton ştrengăresc, dar şi eu superioritate.

— Cine? tresări Firsov, încercând un sentiment greţos de complicitate.

— Taica, bătrânul... Să-ţi spun un secret... Acum eşti *de-al nostru*, aşa că n-am să-ţi ascund nimic. Ştii ce-am făcut? I-am trimis o scrisorică: m-am îndreptat, adicătelea ca purtări, am slujbă bună... secretar administrativ!... murmură Aghei în şoaptă batjocoritoare, iar Firsov, ascultând, simţi că se înăbuşă de scârbă. Chiar aşa i-am scris: „Vino, taică, să-ţi vezi odrasla cum umblă pe pământ. Şi cu voia lui Dumnezeu ne-om împăca...” Un măr, după ce-a căzut, tot sub pom rămâne! Oricum, sunt os din osul boşorogului şi nu-i frumos să fii certat cu taieă-tău... N-am dreptate?

Firsov nu ştia cum să se poarte: tristeţea întunecată din glasul lui Aghei îl impresiona, dar îl şi speria în acelaşi timp. Dorinţa de răzbunare l-o fi îndemnat să-l cheme? căuta el să ghicească, ilegănându-se în sanie. Ori poate, într-adevăr, a vrut să se împace înainte de moarte? „Privind cerul, în noiembrie, nu poţi ghici dincotro luminează soarele”, îşi aminti el cuvintele cu care îşi începea al treilea capitol din carte, capitolul pe care-l scria

peatunci.

Luna în uşoară descreştere, strivită între nouraşi, răsărea pe deasupra ulicioarelor nocturne. în lumina ei verzuie se conturau precis hornurile negre şi trâmbele de fum uşor, aproape fantomatic, ce unduiau pe deasupra lor. Seara, la această oră nu prea înaintată, aici, în plină mahala, părea că-i miez de noapte. Gerul se înteţise din nou şi, judecând după belşugul de fumuri ce se înălţau deasupra acoperişurilor, se părea că orăşenii nu fac de loc economie de lemne. Căsuţele mărunte, rebegite de frig, construite pe-aiei mai ales din bârne, rar de tot cu etaj şi aproape fără lumini în ferestre, coborau în pantă spre zările înnegurate; străduţa prizărită, frântă la un capăt, se înfunda într-o râpă suspectă. Pe măsură ce se apropiau de locul de destinaţie, un presentiment de primejdie punea tot mai mult stăpânire pe Firsov. Când trecură prin dreptul celui din urmă felinar aventurat prin partea locului, aruncând, ca din greşeală, o privire spre Aghei, rămase uimit de expresia de blândeţe binevoitoare ce i se aşternuse pe chip. I se păru că distinge în ochii lui Aghei o ciudată lumină, de parcă acesta ar fi ştiut încotro îl va duce, în cele din urmă, prăpădita gloabă a birjarului.

— Ia spune, Feodor Feodorâci, e adevărat că franţujii înfulecă broaşte râioase? întrebă deodată Aghei, în contradicţie cu dispoziţia lui Firsov.

— Ei, la drept vorbind, nu chiar broaşte râioase, şi nici măcar nu le înfulecă întregi! răspunse acesta didactic, deşi nu prea stăpânea secretele bucătăriei neautohtone. Aud că n-ar mânca decât picioruşele lor prăjite, cu un sos de verdeţuri... Dar de ce întrebi?

— Fiindcă şi asta tot o *rugină* este... de bună seamă, dacă privim din punctul nostru de vedere! îl întrerupse Agheika, dându-i răgaz lui Firsov doar atât cât să se minuneze ipână în ce grad pot să difere gândurile & doi oameni, care se leagănă într-o sanie lipiţi unul de altul. Pcihov a vrut să-mi dovedească într-o zi ce om păcătos şi rău sunt eu! Şi mă tot îndemna să mă supun unei judecăţi ori unui examen... nu ştiu prea bine, la un vrăjitor ori un

sihastru. „Fiece metal, îmi zicea el, îşi are rugina lui, arama o are verde, fierul – roşie, iar aluminiul albă de tot.” „Dar eu ce fel de rugină am?” l-am întrebat. „A ta e neagră!” mi-a zis. Dar nu-i adevărat, Feodor Feodorâci, rugina mea e altfel...

— Păi aşa-i... văzduhurile vlăguiesc fierul, iar anii pe oameni! se întoarse spre el birjarul care se plictisise, fără să ştie prea bine despre ce era vorba. Dar cei din sanie nu-i răspunseră şi bătrânul, tăcând cuminte, îşi biciui cu mai multă stăruinţă mârţoaga.

Când coborâră din sanie la capătul unei ulicioare lungi şi fără nume, Aghei stârni a doua oară în tovarăşul său de drum un roi de presimţiri negre, printr-o faptă care nu i se potrivea de loc.

— Ia ascultă, moşule, îi spuse Aghei birjarului, plătindu-i cursa. Ia şi astea cinci ruble pe deasupra şi cumpără ovăz... Ovăz pentru calul tău, ai înţeles? Dar să nu te puie naiha să-i bei, că... nu sfârşi, stăpânindu-se la timp. Cumpără ovăz şi dă-i să mănânce pe săturate, ai priceput? Acum uită-te în ochii mei... Aşa! Ei, fii sănătos şi pleacă, şterge-o! Cară-te de-aici, la naiba! zbieră el repezindu-şi umărul înainte, ameninţător. Adevăratul motiv al acestui capriciu al lui Aghei Firsov îl înţelese, cu inimă îndoită, chiar în noaptea aceea lungă de iarnă.

Restul drumului, cam un sfert de verstă, îl făcură pe jos.

...O sanie-saca intra tocmai într-o curte întunecoasă. Aghei porunci însoţitorului său să intre după saca, pe poartă, ocolind portiţa troienită de zăpadă. Dincolo de câţiva copaci golaşi, două căsuţe mizere se piteau în troiene, clipind dintr-o singură luminiţă colorată a unei candele, în fereastra din margine, la nivelul zăpezii. În jur erau risipite magazioare de scânduri, a căror destinaţie Firsov o pricepu abia mai târziu. Umbre vagi, apropiindu-se în salturi şi zuruind cu belciugul lanţului pe sârme, doi dulăi neadormiţi salutară venirea străinilor, lătrând gros şi răguşit. În prag ieşi o femeie somnoroasă, tânără, cu un şal pe umeri, de sub care se vedea cămaşa coborâtă mai jos de

piept. După ce sacaua dispăru în deşertul întunecat al curţii, femeia schimbă cu Aghei vreo zece cuvinte nedesluşite. Apoi, scoţând de sub broboadă un braţ gol până la cot, foarte alb în negura albicioasă a răsăritului de lună, îi dădu drumul în casă, deocamdată numai lui. Aşezat pe o treaptă de la intrare, Firsov auzi zăngănit de găleţi, clipocitul apei turnate undeva, scârţâitul tălpicelor săniei ce se depărta, apoi liniştea pătrunsă de o toropeală aromitoare. Nimic nu-l împiedica să-şi depene firul subţirel al gândului – aceasta îi era meseria.

Abia peste vreo zece minute, Aghei se întoarse să-l ia.

— Mare noroc ai, Feodor Feodorâci, şopti el linguşitor, poftindu-l. Am căzut taman la o petrecere mare. Şi Mitka al tău e aici... Dacă nu m-oi putea stăpâni, o păţeşte astăzi! făgădui cu jumătate glas şi, potienindu-se de un preş mototolit din tindă, înjură murdar, dar jalnic.

Spre mirarea lui Firsov, fură nevoiţi să străbată o a doua curticică interioară, ninsă şi aceasta. în schimb, uşa pe jumătate deschisă din faţa lor îi aştepta, primitoare, lăsând să iasă afară vălătuci de aburi; marginile zdrenţuite ale unei pâsle rupte încadrau o lumină aflată undeva în fund, pe după colţ. O altă femeie voinică, bărbătoasă la chip şi înfofolită cu broboadă neagră până la sprâncene, ca o călugăriţă, le porunci să-şi cureţe cu o mătură zăpada de pe cizme. Străbătură o locuinţă curată, în care se simţea belşug de târgoveţi, apoi...

De emoţie, a doua zi, Firsov a fost nevoit să reconstituie mai mult pe ghicite decât din memorie, anticamera bombei lui Artemi; până şi chipurile chefliilor şi chiar evenimentele le vedea strâmb, ca printr-o sticlă verzuie. Nu-şi mai aducea aminte decât că, din dosul unei perdele ieftine, la căpătâiul unui coridor îngust, răzbătea vuiet năvalnic de voci, precum şi larma unei necontenite forfote.

Iată-i în sfârşit în bomba lui Artemi Korâneţ, loc tăinuit şi de chefuri, unde petreceau hoţii şi îşi găseau adăpost de primejdiile riscurilor de peste zi. Aici, în aburii

beţiei, cheltuindu-şi pricopseala din ajun, clienţii lui Artemi puneau la cale noi lovituri împotriva lumii şi a locuitorilor ei. Puteau dumnealor să-şi piardă prada şi la cărţi, dacă asta le era voia; Artemi îşi prelua caniota cu milă, doar câte o carboavă de partidă. Nu erau admişi aici decât aristocraţii lumii interlope, iar dintre tineri, numai cei care din frageda copilărie fuseseră stigmatizaţi cu semnul vocaţiei de hoţ. însuşi Artemi, părintele hoţilor, poreclit Korâneţ în amintirea evadării sale, legendare la timpul ei, din peninsula Sahalin prin trecătoarea Korânski, îi întâmpina pe muşterii în pragul tractirului său. Era un bătrân înalt, vânjos, cu jiletcă peste cămaşa orbitor de albă, scoasă afară din pantaloni. Ochii mici şi neastâmpăraţi erau despărţiţi de un nas imens, subţire şi ascuţit, care, împreună cu barba, dădea figurii sale o nuanţă de fixitate aproape insuportabilă, s-ar putea zice chiar iconoclastă. Ochii aceştia îl şi înşfăcară din zbor pe Firsov, căutând să dibuie esenţa lui dăunătoare sau utilă.

— Poftiţi, intraţi… spuse el măsurat, după ce ascultă ultimele lămuriri ale lui Aghei. N-avem obiceiul să alungăm vreun oaspe, dacă vine la noi cu gând bun, iar cu un *întocmitor* ne pare şi mai bine să facem cunoştinţă. Chiar că de mult ar fi trebuit să zugrăvească cineva şi viaţa noastră, spre interesul tuturora. Şi Maximka a scris despre noi. Dar e mult de-atunci… Poftiţi. Aţi picat tocmai bine. îl avem astăzi printre noi pe Oska! A venit şi el să chefuiască!

îşi mângâia cu dreapta lui uriaşă oând barba lungă de sihastru ce mirosea, naiba ştie de ce, a camfor, când părul din cap tuns birjăreşte pe care şi-l păstrase până acum des şi negru ca smoala – poate de unde fusese de atâtea ori tuns ridiche în ocnele ţariste. Producea o impresie contradictorie şi înfricoşătoare de ceva fals, făcut, dar şi de cuvioşie, poate, dacă n-ar fi avut părul infernal de negru, bătând în albăstrui, ca la ţigani, absolut neverosimil şi în adânc contrast cu chipul său înnegurat de viaţa dusă în afara legii, un chip brăzdat în lung şi în lat de zbârcituri ori cicatrice… După ce-i ajută lui Firsov să-şi

scoată cojoaca,şi i-o aşează pe un cuĕr, întrucât toate cârligele din perete erau pline de haine, Korâneţ îi cotrobăi fără sfială lui Firsov prin buzunare, ca să se convingă de inofensivitatea acestui personaj atât de puţin cunoscut.

— Poftiţi, drăguţilor, şi vă rog să vă simţiţi ca acasă, rosti aşezat Artemi, dând la o parte, cu o mişcare familiară, perdeaua de bumbac cu ciucuri de la uşă. Găsiţi la noi, oricând, tot ce vă pofteşte inimioara... şi de-ale gurii, şi altele!

— Peste vreo oră vine Viforniţa cu bătrânu-meu... Să-i primeşti cum se cuvine! porunci Aghei.

— Nicio grijă, Aghei. Vedeţi să nu alunecaţi cumva...

Câteva trepte roase, cu balustrada strâmfoă de lemn, duceau jos, într-o încăpere fără ferestre, încălzită peste măsură; cu tot zăduful, se simţea un iz stătut de pământ umed. Pentru întâia oară în viaţa lui, Firsov putea să studieze nemijlocit mediul care-l atrăgea. Contrar aşteptărilor şi neliniştilor lui de novice, nu descoperi nimic senzaţional în materie de beţie sau desfrâu; mai mulţi oameni cu aspect de meşteşugari, uşor ameţiţi de băutură, petreceau pe măsura gustului lor. Câţiva flăcăi gălăgioşi, cinstind cine ştie ce faptă eroică a unui individ cu înfăţişare jalnică şi pieptul scobit, îl săltau pe braţe cu atâta ardoare, încât pantalonii vărgaţi i se suflecaseră, iar cravata legată fundiţă, smulsă de la locul ei de atâtea smucituri, sărea pe umărul lui ca o păsăruică multicoloră. Dat fiind tavanul extrem de scund, s-ar fi putut chiar lovi acest erou purtat în triumf, care totuşi se lăsa în voia lor, acoperindu-şi doar moalele capului eu cotul îndoit şi murmurând ceva caraghios, măgulit peste măsură de această primire tovărăşească.

— De ce l-or fi luat aşa în primire? se întoarse Firsov spre însoţitorul său.

— Se vede treaba că-s mulţumiţi de el! lămuri cu un zâmbet Aghei. E Oska cel Vestit, în persoană. N-ai mai auzit de el? E de tine marfa asta, scriitorule, împachetează-l şi pe el în hârţoagele tale... Se spune doar că eşti mare amator de raritĕţi omeneşti. Eu am o treabă,

aşa că, până una alta, petrece şi tu cum te pricepi, zise Aghei în încheiere, despărţindu-se de, Firsov.

De-ar fi să credem roadele investigaţiilor lui Firsov, inserate în roman, Osip cel Vestit sau, cum i se spunea mai adesea, Oska, se trăgea dintr-o celebră dinastie de falsificatori de bani. Uscăţiv şi sprinten ca argintul viu, semăna, conform unei păreri auzite întâmplător de Firsov, cu un titirez nichelat în stare de permanentă rotire. După o legendă intrată în tradiţiile familiei sale, Alexandru al II-lea ar fi dăruit o bancnotă de 25 de ruble, ticluită de talentatul său bunic Larion, unui servant de artilerie, care se distinsese în războiul din Balcani; nu era de mirare deci că descendentul lui Larion se considera oarecum învestit cu un titlu de nobleţe, cum ar fi, să zicem, cel de conte. Sărbătorindu-şi astăzi, după cum află curând Firsov, împlinirea a patru decenii de viaţă, Oska îşi ospăta prietenii şi iubitele, punând în acelaşi timp la cale o nouă afacere, una din cele mai importante: ştiind că pentru cei aflaţi la periferia societăţii vor veni odată şi-odată zile întunecate, Oska năzuia să cucerească, acum, la apogeul gloriei sale, prietenia tuturora.

Finsov avu curând prilej să-şi dea seama ce greşeală făcuse intrând aici cu Aghei. Din clipa în care acesta fusese recunoscut, temperatura petrecerii scăzuse văzând cu ochii, de parcă cineva ar fi aruncat apă peste foc; părea că însăşi lumina se întunecă acolo unde-şi aruncă Aghei privirile. Fu nevoie de un oarecare timp pentru ca neîncrederea muşteriilor faţă de Firsov, cel sosit o dată cu el, să mai scadă. Noroc că între timp, sosind mereu oaspeţi noi, veselia sporise. Astfel putu şi scriitorul, chemat la masa lui de Sanka Bicicletă, să cerceteze pe furiş din ochi înfăţişarea bombei lui Artemi. Apropiindu-se de masa plină de tot felul de bunătăţi şi de băuturi, noii muşterii alegeau câte ceva după pofta inimii şi petreceau care cum putea.

Unul, dornic să cucerească aprobarea generală, se lăuda cu un carambol măiestrit jucat, un altul înfunda de zor un dop în gâtul sticlei ca să scurteze drumul spre plăcere. O damă de consumaţie cu rochie de culoarea

cărnurilor opărite, fredonând diferite cuplete, se dichisea în faţa unei oglinzi, scăpată din furtuna socială şi zgâriată eu nişte autografe ale marilor duci. Căutau toţi, în măsura posibilităţilor, să uite ce-i aştepta poate chiar peste câteva minute.

— Ai face bine să intervii, Feodor Feodorovici... se plângea Sanka la urechea lui Firsov, eu lacrimi de beţie în ochi şi cu autentică milă în glas. Nu l-ai văzut încă pe şefu-meu în ce hal e? Nu ştiu ce urmăreşte Mitka al nostru de-şi bate joc de el în aşa hal: bea cum ai vărsa vinul cu găleata peste piatra încinsă a băii şi tot nu se îmbată. Nu se tăvăleşte pe jos, dar nici nu recunoaşte pe nimeni. A luat de la Artemi împrumut o groază de bani, atâţia, de n-o să-i poată plăti decât doar cu preţui vreunei vărsări de sânge! Vino de vezi cu ochii tăi cum mă canoneşte! Şi-l trase stăruitor pe Firsov în odaia de alături, despărţită de încăperea în care se aflau printr-o uşă masivă, străjuită pe deasupra şi de un flăcău fălcos, ca nimeni să nu-i tulbure pe jucători. Odaia aceasta era mai discret mobilată decât celelalte – avea chiar un caracter de loc de afaceri – aceasta, pentru ca lumea să nu zăbovească acolo fără rost. Numai în cadrul celor două ferestre false, cu perdeluţe verzi, se vedea un peisaj de munte, pictat şi el, pesemne, pentru primenirea măcar aparentă a aerului din oale afară îmbâcsit de fum; aceeaşi menire avea şi o fostă plantă, un palmier crescut mai într-un colţ, direct din podeaua de lut. Trebuie să spunem totuşi că pe jos fusese aşternut un covor uzat până la urzeală, de semăna cu o ţoală veche, în timp ce odaia cealaltă, a petrecerii, era presărată cu rumeguş, ca să le fie mai comod clenţilor.

înconjurat de norii acri, stratificaţi, ai fumului de tutun, la o masă verde, plină de bancnote boţite, Mitka era absorbit de joc. Scriitorul îl recunoscu în prima clipă, din spate, după rigiditatea împietrită a spinării. Un grup de spectatori – desigur jucători jumuliţi între timp de bani şi scoşi din competiţie, contemplau cu o admiraţie sumbră cum acesta îşi pierdea ultimii bani în faţa unui omuleţ mărunt, cu înfăţişare de fiinţă încolţită, cu un guler de

celuloid şi o asemenea expresie de deznădejde zugrăvită pe faţă, de-ai fi putut crede că-i pe cale să se prăbuşească în infern. Având pe lângă Artemi Korâneţ atribuţiile unui avocat de ocazie şi a unui înţelept sfătuitor, obişnuia să vină pe-aiei ca să mai câştige o bucată de pâine de pe urma generozităţii vreunui chefliu; îl pocnise însă norocul şi, în clipa de faţă, era pe cale să piară în văzul tuturor, tocmai de atâta fericire neaşteptată. Toţi ceilalţi, sub tensiune, se ridicaseră în picioare; numai el şedea pe scaun.

Printr-un capriciu al fortunei cartoforilor, de eâteva ceasuri la rând câştiga miză după miză; jucau paisprezece – douăzeci şi unu! Aruncând din când ân când ân jur priviri speriate şi lăsând să-i scape bacnotele pe jos, îşi vâra febril prin buzunare parte din câştigul său, ca să nu trezească in spectatori primejdioase porniri, mai cu deosebire invidia, şi mai ales, ca să adoarmă fireştile bănuieli că n-ar juca cinstit; dădea mereu să se ridice şi el în picioare, dar de fiecare dată un braţ lung, nu se ştie al cui – lampa atârna jos deasupra mesei şi tot ce era dincolo de masă se pierdea în umbră – apăsându-l, ca în treacăt, pe umăr, îl silea să se aşeze iarăşi la loc.

— Gata, ajunge! Acum vă fac cinste la toţi, că nu mai pot, înţelegeţi... Ei da, din motive tehnice! izbucnea el, scăldat de sudoarea oboselii şi a spaimei. Sunt doar şi eu într-o oarecare măsură

— Ţine banca, Pirman, răsuna încet şi poruncitor glasul uşor spart al lui Mitka. Fă cărţile, afurisitule...

Şi omul care ţinea banca amesteca furios pachetul de cărţi, aruncând câte o privire persecutorilor săi, strânşi în jur, cu mâinile în buzunare, tărăgăna împărţirea cărţilor, iar în joc, dacă avea nouăsprezece puncte, mai lua o carte, doar-doar o depăşi limita celor douăzeci şi unu de puncte, ca să-şi păcălească astfel, să-şi jignească norocul ce-i punea viaţa în primejdie.

Sperind să mai adune amănunte preţioase, Firsov încercă să-şi facă loc cu coatele până lângă masă dar, întâmpinat de sâsâieli ameninţătoare, se impotmoli in

cercul de oameni din jurul mesei.

— A pierdut mult? îl întrebă în şoaptă pe Sanka.

— Asta-i nenorocirea! A pierdut tot câştigul din ajun, cât o fi fost, şi-acum termină a treia mie luată împrumut de la Artemi... Şi, dând deznădăjduit din mână, fugi afară din odaie, amărât foc.

înainte de a-l urma pe Sanka, scriitorul mai privi o dată faţa lui Mitka, ca să plece cu o amintire. O sprinceană convulsiv ridicată descoperea un ochi tulbure, înlăcrămat; degetele, cu care băteau când şi când în masă, aveau în ele mai multă viaţă decât chipul acesta bolnăvicios, de o paloare cadaverică. Favoriţii de mult nepotriviţi intensificau această impresie, murdărindu-i parcă obrazul. Şi mai era ceva, lucru pe care Firsov nu-l observă, ca pe un amănunt ce nu mai avea pentru el importanţă: ori de câte ori miza pe o oarte, Mitka lăsa să-i alunece de pe degetul mic un ineluş subţire, cu o pietricică albastră ca cerul, care se vedea că-l strânge rău.

Şi deodată, prin fumul şi ameţeala din jur, Firsov avu revelaţia că tot ce se petrecea aici, atât de neobişnuit şi mârşav, încât aducea a sacrilegiu, va fi măturat cu desăvârşire mâine, sau, dacă nu chiar măturat, va fi strunit de hăţurile strânse ale noilor legi, astfel încât să nu se mai poată repeta în următoarele trei sute de ani! Şi mai era convins Firsov că asemenea zbuciumări ale stropului omenesc, rupt din substanţa clocotitoare, incandescentă, a societăţii, nu sunt cu putinţă decât numai la graniţa dintre două epoci, într-un moment de retopire a societăţii, că peste vreo douăzeci de ani, până şi o pomenire în treacăt, fie şi sub aspect poetic, a unei astfel de nopţi va fi sancţionată prin retragerea dreptului la pâine, fiind considerată o calomnie la adresa măreţului eveniment istoric; era convins că toate întâmplările acelor ani, indiferent de însemnătatea lor etică, nu erau decât scânteieri echivalente ale uneia şi aceleiaşi roţi volante... I se păru deodată că este prea cald şi «înăbuşitor aici; se repezi deci în odaia de alături, atras de o voce necunoscută lui, stridentă până la trufie, care se auzi prin uşa

întredeschisă o clipă; îşi turnă pe furiş în palmă apă minerală dintr-o sticlă începută, lăsată pe o masă goală, şi îşi udă fruntea. Intuiţia lui profesională îi sugerase gândul că acum va avea mai mult ca orieând nevoie de luciditate şi raţiune...

Dorind să sugereze clienţilor, toţi oaspeţi nelipsiţi, deplinătatea unei atmosfere intime, Artemi nu făcea economie la lemne.

XXVI

Palid de atâta chef, cu o cămaşă albastră de mătase sub haină şi fluturându-şi căciula cu fundul de postav tot albastru, Donka Creţul declama, acompaniat de chitară, o poezie despre un hoţ, şi toată lumea ghicea că era vorba chiar de el. Avea un stil înspumat care în plin avânt căpăta un plus de autenticitate, de parcă poetul ar fi purtat în pântec o rană veşnic sângerândă. Versurile sale nu străluceau nici prin măiestrie, nici prin rime căutate; îşi cânta însă în ele propria-i soartă amară, drept călimară servindu-i chiar inima. în poezie era vorba de o dimineaţă cenuşie – mai scumpă pentru el decât o sută de mii de amiezi din mai! — când o *mână neînduplecată* îl va târî pe răufăcător la locul execuţiei „ca pe un mişel sau ca pe amiralul Kolceak”.

înduioşaţi şi plini de gratitudine, ascultătorii îl lăudau şi-l cinsteau pe poet, dându-i totodată de băut şi chitaristului, un ins pirpiriu, cu faţa plină de eczemă, care bea orice, fără să refuze, ca să-şi uite de talentul său, tot atât de minunat. „Mă pregăteam să intru la conservator şi ce-am ajuns? Să cânt eracoviacul la nunţi şi prin toate bombele!” i se jelui el cu scrâşnete şi cu fluierături de astmatic lui Firsov, când acesta se apropie să-i spună cele de cuviinţă, de fapt ca să-l examineze mai de aproape pe Donka Creţul, hoţul poet, căruia îi şi găsise în romanul său un loc până atunci neocupat. Iată însă că în clipa aceea chitaristul îşi galopă din nou degetele scurte pe gâtul chitarei, şi scriitorul, uitând de Donka, notă pe furiş, ţinând carnetul sub masă: „Nici îndrăgostiţii care se înţeleg de minune nu se contopesc. în dragoste cum ştie

acest om să se contopească cu propriul său instrument. Naiba ştie ce rugă, ce dor fierbinte îi încleşta şi-i contorsiona degetele, în tilmp ce ba tachina o cvintă, ba trezea basul abia gângurit până atunci; năzuia în felul acesta să răzbească spre beatitudine prin gratiile corzilor, ca să mai smulgă un ultim pumn de sunete, cu riscul de a-şi face chitara să amuţească pe vecie…”

Firsov avea un sistem al său de notare – scurtă mnemotehnică, scriind câte un cuvint din fiecare idee, o notare pe care o descifra apoi cu uşurinţă în orele libere. Astfel notase: „Diavolul beatitudinii amoroase năzuia să amuţească chitara”.

— Ce tot notaţi aşa, pe furiş, adorate cetăţean? Ori sunteţi şi dumneavoastră de la judiciar? răsună în urechea lui Firsov o voce greţos de insinuantă.

Ameninţarea venea tocmai din partea lui Oska, cel mai treaz dintre toţi clienţii lui Artemi şi de-aceea de două ori mai primejdios. Din fericire, însă, cei care-l cunoşteau pe scriitor din întâlniri anterioare îi luară apărarea, aşa că lucrurile se lămuriră, spre satisfacţia tuturora… Şi deodată acţiunile lui Firsov se ridicară la un nivel chiar nedorit. Din toate părţile se întinseră spre el mâini, ca să-l ridice în slava tavanului pe acest vizitator, atât de rar în mahalaua lor; apucându-l fiecare de ce nimerea, îl aduseră în mijlocul încăperii pentru ca toţi doritorii să capete posibilitatea de a aduce omagiul cuvenit literaturii; îl şi săltară de câteva ori în sus.

„O să mă scape jos, afurisiţii! Zău că mă scapă!…” se furişă în mintea lui un gând chinuitor, cu tot caracterul măgulitor al unei asemenea primiri. Dar tocmai atunci, însuşi sărbătoritul Oska îi luă partea lui Firsov.

— Lăsaţi-l!… Scrie, hai scrie despre noi, strigă el, ridicând un toast prolix pentru orice fel de artă, nu numai pentru cea de gravor. Scrie, că doar şi noi suntem spiţele unei roţi… măcar a cincea! Tot vorbind, se căznea să vâre cu forţa în buzunarul lui Firsov nişte bomboane udate de vin, pentru închipuiţii *copilaşi* ai scriitorului. Uite, eu, de pildă… Cine sunt eu? Căci şi eu sunt un *ins*… pe globul

ăsta pământesc!

— Cum vine asta, Osea? E de rău ori de bine? strigă cineva.

— Aşa şi-aşa! zâmbi amar, drept răspuns, insul Osip cel Vestit.

înţelege-mă şi pe mine, Feodor Feodorâci, că sunt doar şi eu om cu greutate şi, poftim! te ia groaza când vezi unde am ajuns să-mi petrec zilele. Uite, ia, păstreaz-o ca amintire... Scoase din buzunar o bancnotă pe care ţinea morţiş să i-o dăruiască lui Firsov, ca să se convingă şi el de măiestrie. Le-am spus şi ălora... Dar parcă poţi să-i convingi!?! Deunăzi mă luau la sigur: cică, Oska, tu ai golit un apartament... D-apoi eu sunt artist, domnule, nu-s şutitor de rând! i-am spus. În toată Europa, de branşa asta doar nouă suntem... Poţi să întrebi la orice bombă, cine ocupă locul patru şi oricine o să-ţi spună că eu! Avem asta în familie, din tată în fiu... Şi ei mă iau drept ţipar! Pentru o treabă ca asta bunicul meu Larion ar scoate sufletul din mine cu rădăcini cu tot! adăugă el, plângând cu lacrimi adevărate.

Scrâşnetul unor mese date în lături şi un zăngănit creseând în spatele lor îl făcu pe Firsov să arunce o privire precaută într-acolo, în locul rămas liber, afumat de-a binelea, Sanka Bicicletă, cu faţa împietrită, juca lezghinka, acompaniat de bătăile din palme ale celorlalţi cheflii. Sub picioarele lui trosneau cioburi de sticlă spartă, pe mese zornăiau melancolic paharele. Executa figurile una după alta, pe toate, cu un fel de ardoare deosebită, căci cea mai de seamă trăsătură a acestui flăcău era de a se dărui cu totul oricărui avânt, fie el şi fără importanţă. Când Firsov, sătul să-l admire, se întoarse spre Oska să-i spună un cuvânt de mângâiere, dădu cu ochii, în locul acestuia, de o femeie ciufulită, cu nasul ascuţit, suspect de alb, şi o privire sticloasă, strălucitoare. Golind, fără să privească, rămăşiţa de băutură din paharul străin din faţa ei, strigă în mijlocul învălmăşelii: „Boierul! Să poftească aici!”

Oska se şi repezise cu un pahar în mână în întâmpinarea lui Maniukin, apărut pe neaşteptate printre

ceilalţi clienţi. Exercitându-şi drepturile de ocrotitor al artelor, căuta din mers să-l cinstească pe boier cu mişmaşul de compoziţie proprie aflat în pahar, iar acesta, sătul de cât băuse cinstit de alţi admiratori, încerca să ocolească braţul lui Oska întins în cale-i. Atenţia lui Firsov era astfel împărţită în trei direcţii: faţa ştearsă, pierdută, a lui Vekşm, care tocmai ieşea din odaia de joc, ghetele lui Maniukin cu şireturile desfăcute şi vârfurile întoarse înăuntru şi crăpătura de rechin a gurii lui Artemi oare, conducându-l zâmbitor pe Pirman, îşi încasa caniota... Cu toate acestea, gândurile lui Firsov se îndreptau mai mult spre Aghei, care dispăruse în acea clipă cine ştie unde.

În cele din urmă cineva izbuti totuşi să-i înmâneze lui Maniukin, pentru inspiraţie, un pahar ou lichidul corespunzător.

— *Danke*... aruncă Serghei Ammonâci cu dispreţul unui risipitor. Hai, comandaţi, dracilor... Cam oe-aţi dori?

Tocmai atunci Donka Creţul îi atinse mâneea.

— Uită-te în ochii mei, boierule, ceru el cu glas domol, căutând măcar prin mimică să exprime ceea ce nu prea izbutea să exteriorizeze prin cuvinte. Povesteşte-ne ceva despre o femeie, boierule, dar o femeie din acelea, cum nu se mai nasc astăzi, şi ne tulbură numai în vis... Poţi?

— Cum să nu... Istoria omenirii arată că pe lume orice este cu putinţă! răspunse docil Maniukin, apoi tăcu un timp, ridieând spre tavan o pupilă ciudat de lărgită. Anunţă în sfârşit că le va împărtăşi una din amintirile sale cele mai scumpe, care dezvăluie adâncurile unei inimi de femeie, adâncuri necercetate încă definitiv de ştiinţă. într-un cuvânt, am să vă povestesc cum am izbutit... fără să fiu predicator, ci numai şi numai prin forţa unei pasiuni curate de tânăr, să readuc la sânul bisericii catolice pe Staska Kapustniak, o magdalenă şi-o apostată vestită în anii aceia! Pasionant, nu? He-he, cum vi se pare?

Auditoriul îi răspunse printr-o tăcere plină de entuziasm.

— Hai, dă-i drumul. Povesteşte de femeia aceea...

repetă Donka Creţul ca prin vis, întinzându-şi picioarele, să şadă mai comod.

Artemi închise uşa dinspre odaia de alături, unde se încinsese iarăşi morişca dracului, ca să nu-i tulbure exclamaţiile jucătorilor. Timp de o jumătate de minut mai dură încă tăcerea pregătitoare.

— în pofida unor defecte ale mele din născare, eram pe-atunci o mândreţe de flăcău, începu Maniukin cu glas foşnitor, de parcă ar fi răscolit nişte hârtii pe jumătate mistuite de foc. Mărturisesc că la vârsta de treisprezece ani era cât pe-aci s-o corup pe soţia preotului nostru de casă... Am scăpat ca prin minune şi socot aceasta ca un semn al Providenţei omniprezente! Aşadar...

Ţinând seama de cerinţele publicului înconjurător, povestitorul voi să stăruie puţin asupra acestei chestiuni delicate, dar deodată înregistra o neobişnuită lipsă de concentrare a atenţiei sale. Fruntea i se broboni de sudoarea unei oboseli premature, gânduri străine îi năvăliră deodată în minte, frânându-i imaginara inexplicabil de trândavă. îşi închipui deosebit de limpede că nu-i departe ziua când se va *smulge* în sfârşit din obositoarele sale obligaţii ale vieţii de toate zilele şi se va odihni un pic pe un raft, în încăperea răcoroasă a morgii, ou o pată liliachie pe talpă, numărul şi data decesului, scrise cu creionul chimic.

— Ai aţipit cumva, boierule? îl interpelă nerăbdător Oska.

— Ba nu!... tresări Serghei Ammonâci. Aşadar, şedeam într-o seară singur-singurel la mine acasă, pe bulevardul Kronverkski, împresurat din toate părţile de ceţoasa melancolie a Sankt-Petersburgului. Pun mâna pe receptorul telefonului: „Dă-mi, te rog, îngeraşule, legătura cu locotenentul de gardă Agarin! Mersi... iSsaşa, tu eşti?” „Eu sunt, îmi răspunde el cu vocea adormită... şi duhnea îngrozitor a băutură. Care-i strigoiul care nu mă lasă în pace?” „Imediat scularea! poruncesc eu. Jos din pat, sări în cizme şi vino la mine... Mergem, băiete, să ne mai exersăm oleacă mâna, ca să nu se usuce fără întrebuinţare!” Nu

trece niciun sfert de oră şi iată-mi-l înainte pe Saşka Agarin, în mărime naturală: totul numai fireturi, funduliţe, eghileţi. „încotro ne îndreptăm paşii?” „La club, îi zic. Auzi, cic-au adus nişte homari formidabili, a noua minune a lumii!” Coborâm scara sărind câte două trepte deodată, şi în faţă-ne se deschide larg strada. Dăm năvală la club. *Ai noştri* în plină încăierare,la *chemin de fer*. Cât ai clipi, ne-am aşezat şi noi la masa de joc. Am şi uitat de homari. „O carte, crupier!” îi cer. Până în zori, Saşka a pierdut o moşie şi jumătate, iar eu briliantele bunicii. Mă dau eu mai deoparte, ca toţi care pierd la cărţi... Lui Firsov îi trecu prin minte că, de bună seamă, silueta singuratecă a lui Mitka, din colţ, inspirase acest subiect... Şi şedeam eu aşa, şi mă sfâşiau remuşcările pentru tinereţea-mi cu aripile frânte, pentru încrederea în omenire pierdută... Dar mai prost era că mă durea al dracului pielea capului şi-mi simţeam scăfârlia subţire şi fragilă ca o coajă de ou! Tocmai prindeau să mijească zorile şi pe ferestre năvălea un fel de vată trandafirie. Când mă uit, drept la picioarele mele, într-o băltoacă de vin, înota o bancnotă de o sută de ruble... Mă gândeam: ce-ar fi s-o ridic şi să joc, poate se întoarce norocul! Dar mi-era ruşine să mă aplec în văzul tuturor!... Astfel povestea Maniukin, şi nimeni nu observa adevărata băltoacă de lângă picioarele lui, în care plutea o hirtie de trei ruble mototolită, din fabricaţia lui Oska. în schimb, o vedeau toţi pe cea descrisă de Maniukin. Şi deodată, parcă m-ar fi ars focul: am simţit în spatele meu a zecea minune a frumuseţii şi farmecului pământesc. Parcă m-ar fi străfulgerat câtu-s de lung un curent de 560 de volţi, prin toţi nervii. Aşadar, mi-am zis, iată că a sunat şi ceasul ce mi-a fost ursit din leagăn, oând mă voi stinge de timpuriu la picioarele unei negrăite frumuseţi. Trosneam din toate încheieturile, îmi încleştasem dinţii până la sânge şi nu îndrăzneam să mă uit îndărăt... Aici Maniukin scrâşni destul de reuşit din dinţi. Apoi mă întorc... şi închipuiţi-vă, drăguţilor, văd în faţa mea un bărbat cât o butie, să tot fi eântărit vreo douăsprezece puduri, grăsimea de pe el atârna cercuri-eercuri, iar în loc de mutră avea un fel de

pătlăgea vânătă cu obrajii de culoarea somonului. Adevărat adenoid! Poate nici nu era om, ci însuşi diavolul, deghizat într-un desfrânat pământesc din cei mai de seamă. Iar alături de el!... Maniukin strecură o privire temătoare spre Donka Creţul care scoase un geamăt. Tinând o mânuşiţă pe umărul lui, ea, chiar ea! O blondă de un tip îngeresc, de statură ceva mai înaltă decât mijlocie, atât de gingaşă la chip şi înfiorată, ea o floricică suavă, abia mijind de sub zăpadă, iar ochii... de două ori mai albaştri decât abisurile din lumea cealaltă. Doamne-Dumnezeule! mi-am zis. Şi eu care nu l-am crezut pe Saşka Agarin când mi-a spus că poţi să plimbi şi-un tigru pe străzi legat de-un fir de păr al femeii, numai să fie laţul făcut cu pricepere! Mi-am pironit ochii pe ea şi tremuram ca varga de presimţirea primejdiei ce mă păştea. Simţeam că... asta!... mă arde şi mă doare! Fără să vreau, îl trag de pulpană pe Agarin. „Fie-ţi milă de mine, zic. Spune-mi cine-i? Dezvăluie-mi taina, iar eu te voi acoperi cu aurul cel mai curat... Numai să primesc moştenirea. în caz contrar, nu garantez pentru mine!”... „Ce te interesează, neghiobule? îmi zice. Este doar sclava satanei!” „Mi-e totuna, îi şoptesc, râzând şi plângând. Roagă-te pentru mine, căci o voi răscumpăra... Apropo, să-i transmiţi maică-mi plecăciunile mele, că sunt un copil pierdut!” „S-o răscumperi? îmi răspunde râzând. Dar tu ştii cine-i dumnealui, stăpânul? Este Ghiga Mantagurov în persoană, cel mai vestit proprietar de herghelii, un crai fără pereche şi petrolist din Baku... Şi-apoi, dacă vrei să ştii, între noi fie vorba, 'mnealui e chiar persoană de încredere a iadului! Vezi geamantanele celea de fibră din dreapta şi din stânga lui? Sunt pline de bani. în fiecare duce câte un ocean de petrol.” „Minţi, Saşka!” „Să mă bată Dumnezeu!...” „Atunci adio! întoarce-te să nu mă vezi...” Iar în jur, ce bramburească!... în candelabre de bronz se stingeau mucuri de luminări, pe podele împrăştiate cărţi de joc... Numai ea, ca un fel de Venus din Millo, răspândea o adiere proaspătă, dulce, ca un pepene copt. Deodată, în mintea mea nedormită s-a născut o hotărâre nebunească: s-o prind în

braţe şi s-o duc undeva, într-un deşert, la capătul lumii, să lucrez acolo pământul sterp cu o simplă cazma, iar din când în când să-mi oglindesc sufletul înflăcărat, să mă cufund în lacurile răcoroase ale acestei frumuseţi cereşti! Dânsa să doarmă pe o cergă ţărănească, iar eu, tiptil, să culeg pentru ea fragi... Pe de altă parte însă, raţiunea îmi amintea că n-am în buzunar nicio leţcaie, pe când cel mai apropiat pustiu e totuşi atât de departe! Doar nu puteam s-o expediez pe frumoasa mea cu mărfarul, iar eu s-o urmez hălăduind şapte ani pe jos, din traversă în traversă! Şi deodată mă păleşte în cap ceva, ca un fel de fulger sferoidal, ceva mai tare însă. îmi străpunge toată fiinţa dintr-un capăt într-altul, băgaţi de seamă, şi iese afară prin călcâie, în mici scântei de şampanie. Mă ridic rit sunt de lung, împieptoşat şi cu faţa absolut imobilă... doar o sprinceană o mişcăm, ca zugrăvită. Mă apropii de Mantagurov şi-i trântesc pe masă, în loc de carte de vizită, o carafă cu sifon. „*Bonjour*, satana! îi zic. Priveşte-mă în faţă. Eu sunt Serghei Maniukin...” Vădit intimidat, îmi întinde, fără să se uite, cel mai apropiat geamantan cu toate mijloacele financiare din el, dar eu nimic. „Ghiga, îi spun întristat, totul depinde de împrejurările în care se află omul la un moment dat. Uite, vezi, niciodată n-am făcut niciun rău nimănui, decât doar mie însumi. Mi-era milă şi de o furnică înainte de a o strivi; iar acum o să te fac să sări până în tavan!” Mă pipăie satana din ochi, vede în mine o hotărâre de nezdruncinat, ghiceşte despre ce-i vorba şi începe să tremure din toate alea, cum le zice?... Ei, din toate fibrele fiinţei lui infernale. „Uite îi propun eu, alege: ori începem pe dată jocul, ca să vedem cine câştigă frumuseţea asta robită de tine, pe care nu eşti în stare s-o preţuieşti cum se cuvine, ori ai să zbori ca glonţul prin tavan!” Şi unde nu-ncepe să râdă, şi să râdă, de-i sărea mărul lui Adam în sus şi-n jos, şi şuiera, parcă s-ar fi zbătut în gâtlejul lui un canar. „Care ţi-e miza?” horcăie sfâşietor. „Podul Kuznetki de peste Moscova!” am exclamat, galben la faţă de amor. „Nu, zâmbeşte el, face mai mult.” „Teatrul Mare!” „Prea puţin!” „îmi joc sufletul, diavole!” am rostit

încet, ridicând degetul arătător în semn de avertisment. Aci s-a dat bătut... „Haide, zice răguşit, jucăm bancă poloneză, pe-a şaptesprezecea!” Făptura aceea îngerească avea tocmai şaptesprezece ani! împart cărţile... doi feciori desfăceau pachete noi de cărţi... Dreapta, stânga, dreapta, stânga. Pac! Două dame. Al doilea pachet, iar pac-pac, cincisprezece, şaisprezece, doi de zece. Saşka îmi şuieră la ureche: „Nu merge,.

12 – Hoţul băiete! Nu merge, că o păţeşti: te mai văd şi-n frigare acolo, în iad!” Iar eu dau mereu cărţile, palid ca moartea la faţă... galben la faţă... palid...

Se întâmplase ceva ireparabil cu Maniukin. Cu ochii holbaţi privea înainte, fără să înţeleagă ce se petrece cu el, iar din gura lui deschisă răbufneau afară sughiţuri de plâns înăbuşite. îşi întrerupse şirul minciunilor din cauza unei senzaţii ciudate. Părea că inima îi bătea acum în tâmple, în spate, în degete... Oriunde, în afară de locul unde s-ar fi cuvenit să bată. Apoi cineva îi suflă parcă uşurel în faţă, ca un avertisment, şi această suflare nu semăna de loc cu adierea unui vântuleţ obişnuit, pământesc... Făcu apoi o tentativă eroică de a-şi continua povestirea, uită însă deodată tot, definitiv, nu putea nici să înţeleagă măcar ce aşteaptă toate aceste priviri îndreptate asupra lui. îşi pipăia doar obrazul, căutând să prindă furnicile ce-i umblau pe piele. Găsi totuşi în sine destulă putere să se ridice în picioare şi să iasă valvârtej, zvârlind dezordonat din mâini, printr-o uşă secretă ce dădea direct în stradă. Firsov atribui această fugă a bătrânului temerii de a-şi da sufletul pe podeaua de lut presărată cu rumeguş a unei spelunci de hoţi. Tot atât de artificială părea şi explicaţia pe oare o dăduse el faptului că ascultătorii de mai adineauri ai lui Maniukin l-ar fi petrecut din ochi cu un fel de atenţie respectuoasă. Era puţin probabil ca aceşti oameni, blazaţi de toate suferinţele văzute şi în mare măsură pricinuite chiar de ei altora, să se fi putut tulbura la vederea unui sfârşit atât de solitar şi lipsit de glorie, cu atât mai mult cu cât Maniukin nici n-a murit atunci... Numai femeia ciufulită de mai adineauri ridică glasul,

strigând prin zgomotul stârnit că nu se cade să-l părăsească pe bătrân ca pe un câine; mai bine l-ar culca cineva şi s-ar milostivi să-i pună un pumn de zăpadă pe piept!... Apoi un glas mai puţin ameţit de băutură exprimă o întemeiată temere că moartea lui Maniukin în poarta bombei ar putea atrage o nedorită atenţie asupra cartierului.

— Vă rog, dragii mei, vedeţi-vă fiştecare de treburi. Punem noi îndată la *pondt* chestiunea asta! îşi linişti clienţii Artemi, ieşind cu paşi mărunţei după cel plecat.

în gălăgia stârnită, nimeni nu băgă de seamă când intră în cameră un bătrân vânjos, cu înfăţişarea severă, unul de credinţă veche, dacă l-ai fi judeoat după îmbrăcăminte şi barbă. înainte de a fi avut cei de faţă timpul să-l examineze mai temeinic, perdeaua de la uşă fu din nou dată la o parte de o mână săritoare din afară, iar Donka, repezindu-se, trase şi cealaltă jumătate. în aceeaşi clipă intră, în toată splendoarea ei cumplită, Manka Viforniţa. Ca o derogare de la obiceiurile stabilite, purta astăzi o rochie de mătase roz, festonatâ, pe umeri cu o garnitură scrobită *ă la* Mărie Antoinette. Privirea ei strecurată printre gene alunecă poruncitor peste muşteriii lui Artemi, ridicaţi toţi în picioare de surprindere... Căuta pe cineva; totul mărturisea în ea ceva enigmatic, solemn şi extraordinar. Cei aflaţi în preajma ei se dădură la o parte, deschizându-i trecerea spre Veşkin, care sta fără rost, rezemat de perete. Viforniţa însă nu se apropie de el: voise, desigur, numai să se convingă că-i în viaţă, singuratec şi aproape de ea. Porni în schimb spre Firsov, cu un zâmbet prietenos pe buze. „Iată, părea că spune zâmbetul ei, ai şi venit în vizită la noi, Firsov.” De altfel, după cum mărturiseau şi alte semne, pe ei doi îi legau relaţii mai vechi decât cunoştinţa făcută abia de două zile... Se cunoşteau poate încă de pe vremea oând ea, lipsită de un chip precis, manifestându-se doar prin adierea unui parfum necunoscut şi prin foşnete de mătase, începea să se contureze în carneţelul său, ca un semn al destinului implacabil. Fără să-şi dea seama de ce anume,

Firsov sări cu o sprinteneală de băieţandru în întâmpinarea ei; îndată însă, îmbujorându-se de ruşine, se lăsă înapoi pe banca tare, incomodă, de pe care se ridicase. Se răzgândi şi ea între timp şi, în loc să se apropie de el, se opri în faţa oglinzii scorojite, dintre ferestrei să-şi aşeze părul.

Cu o icnitură, trădând un efort al voinţei, de parcă ar fi păşit pe eşafod, Aghei ieşi din colţul în care se retrăsese şi, potrivindu-şi cu grijă hainele, se îndreptă spre tatăl său. Ochii duşi adânc sub frunte priveau pieziş, cu scânteieri viclene. Fără să vrea, Firsov aruncă o privire spre ceasul cu cuc, atârnat pe perete, lângă uşa ce ducea ân odaia de joc. Acele ceasornicului arătau ceva mai mult de unu şi jumătate noaptea.

XXVII

Ca un fel de compensaţie pentru tristul episod cu Maniukin, uitat de toţi (adus înapoi în casă de Artemi, bătrânul zăcea acum într-o odăiţă rece), obişnuiţii speluncii fură martori ai unui spectacol excepţional şi rar care, la început, cel puţin, îi zgudui. Smerit, cu capul lăsat în piept, Aghei se apropie de tatăl său şi, sărutându-i mâna, îl arătă din ochi celorlalţi hoţi, cuprinşi de nedumerire.

— Purtaţi-vă cu tot respectul, cetăţeni, că-l aveţi în faţa voastră pe părintele meu, Finoghen Stolearov... Dar să ştiţi că-i cam iute din fire, aşa că feriţi-vă urechile! Înclinându-se apoi în faţa asistenţei închegate într-o clipă, Aghei zâmbi, făcând cu ochiul, dând prin aceasta dezlegarea şi semnalul continuării petrecerii. Ei, care-i mai pe-aproape, aduceţi vinişor şi ceva pe oare să şază taică-meu...

— Vă salut cu plecăciune! rosti cu demnitate sobră bătrânul Finoghen, dueându-şi mina la acel loc de pe sumanul său de postav, unde se ţin de obicei banii sau, dacă vreţi, unde bate inima. Dacă mi-e îngăduit să întreb, cu ce prilej aţi pornit un asemenea chef?

— Sărbătorim o onomastică, tătucule! strigară în cor hoţii, prinzând gustul născocirii glumeţe a lui Aghei.

Sărbătorim ziua făcătorului de minuni Maxim! Scoate-ţi sumanul, tătucule... Aici la noi n-are cine să ţi-l fure şi-apoi şi la trup dintr-o dată te simţi mai uşor!

— Ce fel de sân Maxim o fi azi? socoti cu glas tare bătrânul, scoţându-şi haina pe care Artemi – tot conform planului lui Aghei, căruia nu i-a fost sortit să fie dus până la capăt – o scoase neîntârziat din odaie. Am avut un cumătru Maxim, d-apoi pare-mi-se că-şi serba ziua când se coceau merele...

— V-o fi slăbit vreun şurubel al memoriei, tătucule. Nu vă amintiţi zicala din popor, născoci pe loc Donka, s-o amuze pe Manka Viforniţa, care zâmbea uşor: Sân Maxim cu iarna-n prag scoate fumul din hogeag?

Bătrânul tăcu un timp, căzând încrezător pe gânduri.

— Se vede treaba că îmbătrânesc, feciorii tatei, de l-am uitat pe Maxim ăl de iarnă, consimţi întristat Finoghen, aşezându-se pe scaunul fără rezemătoare, adus în grabă. Aveţi dreptate, am trăit ani mulţi. Dar milostiv e Domnul, că mai am dinţi în gură. Deocamdată plătesc bir numai cu pletele...

La un semn al lui Aghei i se aduse bătrânului pe tavă trataţia cuvenită ca să se mai încălzească; Finoghen clătină din cap văzând cât e de mare paharul, dar nevrând să strice petrecerea, îşi făcu semnul crăcii, bău, icni a mulţumire şi-şi şterse mustăţile. Hoţimea din jur se aşeză îndată ca vrăbiile, care pe unde găsi, cu aerul cel mai nevinovat, aşteptând urmarea distracţiei, cei mai obraznici zgâindu-se fără ascunziş mai-mai în gura lui Finoghen. Femeia cea destrăbălată, cu rochia de culoarea cărnurilor opărite, chicoti într-o doară, dând în vileag intenţiile lui Aghei; dar acesta îi vârî în coaste un deget de fier, după care ea s-a tot ţinut cu mâna de locul acela, păstrând până la deznodământul final o tăcere speriată.

— Aşa e, feciorii tatei, sunt fumuri multe în stradă şi ger mare, Începu Finoghen, sfătos şi binevoitor. S-o fi pornit vântul cel amarnic dinspre miazănoapte. N-ai ce zice. Dumnezeu pe toate le are orânduite.după orar... Ei, şi care dintre domniile voastre poartă numele de lyâaxjm,?

— Apăi pe toţi câţi suntem aici, unul şi unul, Maxim ne cheamă,- răspunse Donka cu inflexiuni feline în glas, în acompaniamentul de murmure aprobatoare ale celorlalţi. Ce să-i faci, o tristă coincidenţă, joc al naturii.

Finoghen avu o îndoială de-o clipă. Spre dumirire o căută din ochi pe Viforniţa, care îl însoţise până aici, dar aceasta se trăsese mai pe lângă Mitka, atrasă de înfăţişarea lui de om bolnav; deşi în starea în care se afla, Mitka nu prea era dispus pentru o *asemenea* convorbire, s-ar zice totuşi că tocmai în aceste trei minute a avut loc înmânarea inelului cu pricina... Bătrânul îşi mută privirea asupra fiului său care, cu un aer înduioşat, mesteca o cojiţă de pâine, apoi se încredinţă din nou glumeţilor din jur.

— Chiar că nu-i de crezare: Maximii nu se nasc grămadă, pe toate drumurile. La noi, în Rusia, doar Ivanii rodesc pretutindeni, râse cu voie bună Finoghen. Dar şi mai de mirare este că trăiţi toţi în bună învoială: când pe lumea asta se află ceva prea din belşug, totdeauna se iscă zavistia...

— Nuuu, tăticule, la noi lucrurile stau altminteri, sări Oska din colţul său, cu o copilărească înflăcărare. Suntem întru atâta de nedespărţiţi, încât şi la biserică ne ducem cârd şi dormim toţi sub aceeaşi plapomă...

Dispus de-a binelea să accepte această prietenie, bătrânul nu băgă de seamă nici acum că este luat în zeflemea.

— Tocmai de-aceea mă şi minunez de petrecerea voastră, feciorii taichii. Noi socotim că voi ăştia, de la oraş, n-o să sfârşiţi cu bine, ide vreme ce aţi pornit o atât de cumplită *zaveră*. Răposatul Pavel Makarâci Klopov, un bun prieten de-al meu, aşa spunea...

Cu cât hoţimea cea cheflie îşi bătea mai aprig joc de naivul Finoghen, cu atât mai mult se întuneca Aghei. începu deodată să se legene înainte şi înapoi, ştergându-şi parcă mâinile pe genunchi, ceea ce era la el semnul unei apropiate dezlănţuiri a mâniei. De cum se observă această schimbare în dispoziţia lui Aghei, cercul strâns în jurul lui

Finoghen se lărgi.

— Mai trăieşte oare Pavel Makarâci? îl întrerupse Aghei pe tatăl său, încet, încât abia i se auzi glasul în tăcerea mormântală din jur.

— A murit primăvara trecută, dar a murit frumos, fără să pricinuiască nimănui nicio bătaie de cap, răspunse Finoghen, uitându-se recunoscător la fiul său. Aşa a prezis Pavel Makarâci, încă pe la mijlocul războiului mondial: „La Moscova, zicea el, or să crească pe străzi iarbă şi ciuperci din cele otrăvitoare, iar oamenii or să se ocolească unul pe altul pe puţin la un sfert de verstă...” Care va să zică de rândul acesta aţi scăpat... Ei, om vedea noi mai încolo cum o vrea Dumnezeu să fie!

— Ar cam fi timpul să bem un pahar, taică, pentru împăcarea noastră, propuse fiul, ridicându-se în picioare.

— Să bem, Agheiuşka, că de! cum aş putea să nu mă bucur că i-a venit feciorului meu mintea la cap... Care e Maxim ăl principal aici? Nu cumva eşti tu? se adresă glumeţ Finoghen lui Artemi care tocmai se întorsese de pe la treburile lui. Apoi, să trăieşti, sfântule... Şi să-ţi dea Dumnezeu ani mulţi, ca să ne închizi ochii la toţi.

— Foarte mulţumesc, drăguţule... îngână Artemi cu un glas neaşteptat de prefăcut, de muiere, aducându-şi aminte de recomandările date în secret de Aghei.

Şi această dare în tărbacă ar fi durat la nesfârşit, de nu s-ar fi amestecat însuşi Aghei. O nelinişte inexplicabilă se aduna în jur ca înainte de furtună; scriitorului îi trecu prin minte că, dacă într-un minut... ba nu, chiar imediat, pe loc, dacă nu părăseşte spelunca lui Artemi, poate că niciodată n-o să mai aibă parte să-şi termine romanul plănuit. Se foi neliniştit pe locul său, aruncă o privire la ceas, ceva îl inspăimântă... şi rămase tot acolo, ca bătut în ţinte.

— Hei, sergentule!... îi strigă deodată Aghei lui Artemi, care se pregătea să-şi distreze convivii cu o născocire nouă. Pregăteşte-mi şi mie o murţovkă! Hai, repede! De care? Ce vorbă-i asta?! Ţi s-au întunecat minţile? Las-că te limpezesc eu acuşi. De-aia cu dohot de

uns căruţa, nătăfleaţă! Şi adăugă o înjurătură murdară. Te-ai fi putut minuna cum veteranul ocnelor din Sahalin, spaima multora, porni în goană să îndeplinească porunca.

între timp, Oska cu alaiul său, precum şi alţi fericiţi pe care tovarăşele lor de chef mai chibzuite se învredniciseră să-i ducă mai departe de primejdie, dispăruseră din încăpere. Rămăsese numai pleava, pe care nici n-aveai cu ce o ispiti să iasă afară în noaptea geroasă cu lună. Urmăreau ca vrăjiţi orice mişcare a lui Aghei, apărut acum, după o lungă întrerupere, în societatea lor... în aşteptarea mişmaşului comandat, precum şi a întâmplărilor ce goneau într-acolo din depărtări, Aghei puse mina pe o pară, cea mai coaptă din farfuria de pe masă; zeama ei, ţâşnind printre degete, îl stropi pe faţă. Sub cine ştie ce impuls refulat, zvârli jos para abia începută şi privi vinovat spre tatăl său, care tăcuse între timp.

— Ia te uită, cât e de putredă şi totuşi dulce... rosti el cu o prefăcută mirare, lingându-se pe degete. Şi deodată simţi în spate, sub omoplat... ba nu, şi mai adânc, chiar în inimă, ca un stilet ascuţit, privirea Viforniţei plină de răutate. Fă! Fă, viperă ce eşti!... zbieră el sărind în picioare. Ce-ai de gând, hai? Ce te zgâieşti aşa la mine?!... Mi-au crescut oare coarne?

— Nu te zbuciuma de pomană, Aghei, n-are rost, răspunse Viforniţa cu intonaţii autoritare şi adormitoare în acelaşi timp, care îl înmuiară vizibil pe Aghei. Pentru ce să-ţi deschizi sufletul în faţa oamenilor? Tot nu-i este nimănui milă de tine. Mai rabdă şi tu, totul trece, se domoleşte şi se împrăştie... Firsov se aştepta ca ea să se apropie de Aghei, ca şi data trecută, să-i pună mâna pe cap pentru ea leacul să acţioneze mai rapid. Dar ea nu se clinti din loc. Ciugulea mai departe liniştită boabele mascate de strugure de pe ciorchinele ce-l avea în faţă şi le arunca îndemânatic în gură. Priveşte, scriitorule, examinează-ne... Pe mine, pe Mitea şi pe Aghei, pe toţi de-a valma. Că doar în viaţă nu ai parte numai de stafide, mai nimereşti şi boabe acre ori chiar amare pe-alocuri... Altminteri te-ai tot înfrupta din

ele şi ţi s-ar apleca de-atâta dulceaţă!

Tocmai atunci Artemi aduse poşirca comandată într-un blid cioplit din lemn, cu încrustaturi; îl puse pe masă şi zvârli câteva linguri de lemn alături: doar cunoştea obiceiurile lui Aghei.

— Na, înfruptă-te, musiu!... bombăni el retrăgându-se.

Această poşircă, veche invenţie a lui Aghei, ou ajutorul căreia verifica gradul de supunere al complicilor, era o amestecătură sălbatică de bere şi rachiu, în care înotau felii de lămâie, bucăţi de carne şi castraveţi muraţi.

— Hai să ne împăcăm, Mitea, să fim prieteni şi să uităm tot ce trecem amândoi sub tăcere... Vino aici, la masa noastră! începu provoeător Aghei, întinzând una din linguri spre Mitka. Dar acesta tăcea mai departe, pe banca de lângă perete, neînţelegând, pesemne, ce se petrece în jurul lui. Ia-o Mitea, nu mai făcea nazuri... Iaca, ne înfruptăm oleacă şi se încheagă între noi o dragoste trainică. Nu vrei? Faci pe grozavul?! Apoi să te ia naiba, că am şi eu stagiu... Doar cu mâinile astea ale mele am strâns de gât un arhiereu... Bagă de seamă!...

Cu o mişcare largă a mâinii, păru că smulge nişte lanţuri de pe el... Sanka Bicicletă făcu imprudenţa să-i stea în cale. Din fericire pentru el, însă, cu o singură mişcare din buze, Aghei ii zvârli afară din spelunca lui Artemi. În clipa următoare, ucigaşul se dezlănţui într-un fel de sete de autodistrugere. Scrâşnetul sticlei sparte fu acoperit de ţipetele ascuţite ale femeilor; în învălmăşeală, cineva răsturnă o masă, undeva o chitară fu călcată în picioare, judecind după felul jalnic şi discordant în care gemură strunele rupte. Hoţii, întărâtaţi la culme şi conduşi de stăpânul localului – cu Donka, turbat de mânie, în frunte – îl atacau pe Aghei care, pierzând cu desăvârşire orice înfăţişare de om, se trăgea mai deoparte, gata să se apere.

— Să plecăm de-aici! Vino cu mine, îi spuse Viforniţa lui Firsov şi, fără să-i mai aştepte consimţământul, îl apucă de braţ. O să se omoare în bătaie! Vino, nu-i de tine aici, n-ai ce să mai descrii!...

Nimeni nu observă plecarea lor. Ultima imagine, întipărită pe veci în mintea scriitorului mai puternic decât în romanul său, fu încăierarea nestăvilită a trupurilor gâfâitoare, rostogolite pe jos, în care când şi când se zăreau pentru o clipă nădragii roşii ca focul ai lui Aghei... Şi bătrânul Afinoghen Stolearov, rămas deoparte, nu-şi mai lua ochii de la cea din urmă nelegiuire a fiului său. Cu pleoapele pe jumătate strânse şi cu răceală, ţinând capul uşor aplecat pe umăr, privea aşa cum privesc cei de la ţară săvârşirea unei fărădelegi. Din coridor, îmbrăcându-şi înfrigurat cojoaca, Firsov îşi mai strecură o dată pe furiş privirea spre ceas: acul cel mic înainta neînduplecat spre cifra doi.

XXVIII

Când Firsov şi Viforniţa ieşiră afară din bomba lui Artemi, era încă noapte. Un strat de ninsoare proaspătă se aşternuse şi totul era fermecător de calm şi de feciorelnic. O puzderie de stele spuzea cerul la un capăt, iar în celălalt, luna dădea să iasă din spatele unui nor ce se retrăgea în grabă. Prin nămeţii sclipitori prinseră să joace luciri îngheţate, colţurile clădirilor, cufundate în întuneric, căscau enigmatice hăuri, iar din uliţă pândea o taină aducătoare de noi bucurii.

Manka îi făcu semn lui Firsov să iasă el întâi pe poartă. Cu haina din blană de veveriţă şi cu broboada albă şi stufoasă, îi părea lui Firsov un personaj dintr-un roman trivial, dar tocmai de aceea mai pasionant. Avusese prezenţa de spirit să o ia de braţ, şi femeia se sprijinea acum, recunoscătoare, de el. Cu simţurile biciuite de gerul muşcător, dar atât de plăcut după emoţiile de adineauri, aţâţat de imaculata sclipire a zăpezii şi de apropierea femeii atrăgătoare, Firsov se pomeni deodată copleşit de cele mai frivole speranţe. Inima i se strângea anticipat de dulcea presimţire a cuvintelor cu care, în romanul său, va descrie acest profil albăstriu, scânteietor, zulufii ei rebeli, căzând pe fruntea înaltă şi pură, precum şi buzele întunecate, care tot mai surâdeau unei amintiri.

Venind parcă în întâmpinarea nestăvilitelor dorinţi

presimţite, Viforniţa se strânse convulsiv la pieptul lui Firsov, copleşit mai curând de spaimă decât de mirare. Buzele ei îngheţate năvăliră în obrazul lui... El se înfioră ca gâdilat, încercând să-şi potrivească ochelarii săriţi din loc, ca să poată citi în ochii Viforniţei motivul acestei transfigurări neaşteptate; dar ea îl şi săruta lung şi cu înflăcărare, ceea ce îl făcu pe scriitor să se simtă de două ori mai înfrigurat. îl împinse pe o bancă pe jumătate troienită, lângă o poartă ou streaşină primitoare, deşi cam prea înaltă, i se păru lui Firsov, şi el nu mai simţea nimic în afară de apăsarea condeiului înfipt între coaste, şi de răceala şiroaielor de zăpadă topită ce i se prelingeau pe după guler.

— Hai, îmbrăţişează-mă, fă ceva... Prostule! îi sufla ea în faţă toată ardoarea îngheţată a nopţii, căutând cu gura buzele-i groase, crăpate de friguri. Vin din dreapta, din dreapta noastră... Nu i-ai văzut?

Firsov îi răspunse la sărutare, buimăcit şi moale... Potrivindu-şi ochelarii, pricepu în sfârşit situaţia, ceea ce alungă cu totul farmecul virgin şi bineeuvântat al nopţii. Nu prea departe de ei o maşină închisă se oprise, sfredelind liniştea străzii cu pupilele farurilor stinse.

Un grup de oameni înarmaţi, lipindu-se de gard, pătrundeau în curtea casei de unde tocmai ieşiseră Viforniţa şi însoţitorul ei prea lipsit de iniţiativă. Totuşi Firsov nu-şi dădu seama că începe o razie decât în clipa când văzu un alt detaşament de miliţie apropiindu-se din direcţia opusă. Şi-atunci, în măsura în care se pricepea, o strânse şi el în braţe pe această iubită întâmplătoare, silindu-se să atângă o cât mai mare asemănare posibilă cu un amant pasionat şi transformând astfel primejdioasa aventură într-o picantă şotie ştrengărească. Luna, care tocmai ieşise din nori, adăugă scenei ceva convingător şi expresiv.

— Cum?... Ce-ai spus? întrebă el gâfâind.

— Ochelarii... Mă zgârii. Scoate-i! Ce fel de curtezan eşti cu ochelarii pe nas?!... îşi dojeni ea partenerul pentru această lipsă de experienţă, ceea ce îl umplu pe Firsov de

veselie, dar şi de o plăcută teamă, aşa cum se întâmplă când te dai în leagăn deasupra unei prăpăstii.

Astfel scriitorul se prăbuşi în realitate, uitând totul din jur, chiar şi romanul său; se prăbuşi în acea groapă avidă, fără fund, pe care ar fi trebuit s-o umple cu propria lui fiinţă ca să obţină o mare. Numai măiestrita prefăcătorie a Viforniţei, sporită de farmecul feciorelnic al nopţii, reuşi să scape romanul lui Firsov de neaşteptate şi inutile complicaţii.

— Dragoste chioară şi amor ghebos!... râse cu aprobare, dar şi cu un pic de invidie, cel mai din faţă dintre miliţieni, aducându-şi pesemne aminte de iubita lui, de care-l despărţise datoria. Şi ce focoasă-i dumneaei. Ia uitaţi-vă cum îl strânge la piept! Şi îndată, cel puţin primii trei din detaşamentul de încercuire, izbucniră în exclamaţii de simpatie, pe toate tonurile.

Ţipătul de spaimă al Viforniţei reuşi şi mai bine să abată atenţia miliţienilor de la logica revelatoare a urmelor lăsate pe zăpada proaspătă. Acum, fuga lor mult prea grăbită nu mai putea să dea de bănuit nimănui. Ţinându-se de mină şi fără să arunce nicio privire în urmă, intrară aproape alergând, ca urmăriţi, în curtea unei biserici vechi; bătăile inimii îi siliră apoi să se oprească un timp în pridvor, and deodată, aproape de tot, un fluierat strident se înălţă şi pluti câteva clipe peste cartierul adormit. Luna se ascunse din nou după un nor mare şi farmecul nopţii se destrămă.

însufleţit de această scăpare din bucluc, Firsov încercă să prelungească scena întreruptă, atrăgând-o pe eroina sa spre el, acolo, în pridvorul cu acoperiş de fier al bisericuţei aproape năruite.

Viforniţa însă îl plesni prin întuneric peste mână şi râse.

— Lasă prostiile, Feodor Feodorovici... Astâmpără-te, n-auzi? spuse ea, dezmetieindu-l cu tonul său sec şi pândind încordată tăcerea din jur. Nu se auzeau încă împuşcături. Credeam că un om ca tine, cu ochelari, oare scrie cărţi, trebuie să fie deştept, când colo... Te-ai

înfruptat o dată şi ai şi prins gust!... Astâmpără-te!... Şi încheie-te la cojoc să nu răceşti!... Păi bine, neisprăvitule, cu ce farmece crezi tu că m-ai fi putut cuceri?... Doar n-ai nici aur, nici titluri. Ce ştii tu să faci în afară de scrierile tale neroade? Cât oi trăi, cred că n-am să citesc vreun rând scris de tine! în glasu-i începuseră a interveni inflexiuni de iertare şi blândeţe. Zi, ai nevastă bătrână, hai?

— Ei... o nevastă e totdeauna bătrână, chiar când e tânără! gemu el, trecându-şi limba peste buzele muşcate; piatra îngheţată din jur sorbea cu nesaţ căldura lor omenească şi un vânt nesuferit de fierbinte îi bătea lui Firsov în faţă. Ar trebui să mă iubeşti, măcar drept răsplată... eşti doar toată făurită de mine. Eu te-am adus la lumina zilei. Te-am crescut în mine... Şi nu te-am scos din colivie ca să-ţi dau drumul!... Isprava asta puteam s-o plătesc cu propria mea viaţă! Dar îţi dai seama că dacă mă împuşcau acuma, în timpul raziei, mureai şi tu o dată cu mine? Iar tu eşti singură, o fiinţă însingurată, eu ştiu!... Tocmai de-aeeea, să zicem din gelozie, nu dau voie nimănui să se atingă de tine! Nimănui! Nu te dau lui Mitka Vekşin!... Şi nu-i adevărat ce-ai spus adineauri. Am mai multă putere decât oricine pe lumea asta. înalţ oraşe ce nu pot fi spulberate, făuresc oameni pe care nu-i poţi împuşca, construiesc universuri în golul omenesc!... Şi... cine ştie?... poate că, odată şi-odată, mărturiile mele bolborosite vor fi mai importante decât procesele-verbale ale cronicarilor oficiali. Vorbea mereu, înşirând prostii tot mai mari, sub imboldul apropierii unei femei, al întunericului din pridvorul bisericii, în care se ascunseseră, şi-al unei bănuieli pe care – din instinct animalic de autoconservare – n-ar fi îndrăznit niciodată s-o rostească cu glas tare.

Nu cred ca vreunul din gândurile scriitorului, aruncate în noaptea aceea la picioarele ei, să-i fi rămas Viforniţei întipărit în minte, deşi părea că ţine să nu scape niciuna din vorbele lui; tiradele emfatice ale lui Firsov răsunau ca o muzică neobişnuită, solemnă în cinstea ei, şi era clar că nici jumătate din cele spuse acum nu i-ar fi

trecut prin cap în ajun acestui domn caraghios cu demiu cadrilat. Ascultându-l cu o ureche, ea trăgea cu urechea cealaltă la altceva... Deodată tresări vizibil, deşi împuşcăturile *de dincolo* nu răzbeau până la ea aici, în acest deşert de piatră. Oftă apoi adânc, de parcă s-ar mai fi slobozit puţin un nod strâns legat peste sufletul ei.

— Nu ţi-e teamă, Feodor Feodorâci? începu ea maliţios, îneercând cu sfială să se poarte nestingherit. Nu ţi-e teamă că, poate, Aghei stă colea, pe sub boltă, şi ascultă cum încerci să mă abaţi de la drumul *cel drept*? Lasă, lasă, am glumit... Oricât de puternică era vraja nopţii, suflarea de gheaţă a aluziei ei izbuti sătrezească la realitate şi raţiunea lui Firsov, nu numai mâinile lui lacome. Tare mi-e milă de tine, dragă scriitoraşule... De-ai putea măcar să te vezi! Cine are nevoie de o momâie ca tine? La ce te aşteptai? Ce sperai?

— Cum să spun... Femeile, îndeobşte, nu au gust când e vorba de amanţi, mormăi posomorât Firsov.

— Vorbeşti prostii! Te-ai văzut cu nevasta altuia într-un colţişor discret... şi gata?!... urmă Viforniţa ascultându-se doar pe ea. Şi totul te aţâţă aici: şi noaptea *asta*, şi nenorocirea altuia, şi aceşti sfinţi pitiţi pe pereţi, chiar şi gândul că acum, *după el*, ai putea să te înfrupţi fără frică... Te guduri pe lângă mine fără sfială!... Dacă nu te mai temi de el, te întreb, nu ţi-e frică măcar de mine? Să nu pun gheara pe tine, deşteptule, că-ţi înhăţ capul cu ochelari cu tot, şi gata socoteala!... Glumesc, dar nici c-aş vrea să fiu în pielea ta, Feodor Feodorâci... Eu sunt din alea frecate şi pârjoliţe de viaţă, am în mine mai mult scrum decât suflet, iar vântul îl răscoleşte şi-l spulberă. Vezi să nu orbeşti cumva, drăguţule. Mai bine ai face să pleci înapoi spre ţărm luminos şi spre soare, înainte de-a fi păţit-o. Cu ce te poţi alege aici? Nu există oameni mai sărmani ca noi. Trăim din ultimele rămăşiţe!...

— Văd eu că te temi de Aghei, izbucni Firsov deodată, cu îndârjire.

Femeia tăcu o clipă, cât să-şi domolească în suflet freamătul tulbure trezit de rostirea acestui nume.

— Nu te-aş sfătui să glumeşti nici în gând cu vorba asta, Feodor Feodorâci, rosti ea încet şi deodată toată buna ei dispoziţie se duse pe apa sâmbetei.

Firsov se oferi s-o conducă acasă. Oraşul dormea. Porniră pe jos, cale lungă. Pe măsură ce se apropiau de casa ei, exaltarea şi neliniştea femeii făcea tot mai mult loc unei prudenţe abătute. Stăpânindu-se greu, pierdea mereu şirul gândurilor şi, către sfirşitul drumului, tăcu definitiv. Pricepând starea de spirit a tovarăşei de drum, Firsov îi propuse ca înainte de culcare să se mai plimbe puţin prin zăpezile nedesţelenite; ea primi ou recunoştinţă, sub pretextul insomniei care, zicea ea, o chinuise toată luna trecută. Noaptea minunată, proaspătă, spălată parcă, era într-atât de îngheţată, de ziceai că trosneşte... Firsov băgă de seamă că Viforniţa dă mereu târcoale străduţei sale, astfel încât, clipă de clipă, să poată vedea de la destulă depărtare căsuţa de lemn dărăpănată ce-i servea de vizuină lui Aghei. Nu întâlniră, nici nu zăriră în depărtare vreun trecător. Iar când toate termenele aşteptării trecură şi veni momentul să se despartă, Viforniţa îl rugă pe Firsov, cu glas ciudat, să urce la ea şi să rămână acolo până dimineaţa.

— Tot n-o să pot dormi acum... Iar de tine se spune că eşti povestitor minunat! explică ea, cu o inflexiune umilă şi parcă frântă în glas, cum Firsov n-a mai auzit şi nici nu va mai auzi la ea vreodată.

Urcară scara într-o tăcere mai curând de oameni condamnaţi laolaltă decât de complici. Viforniţa bâjbâi mult şi zgomotos cu cheia în gaura broaştei, ascultând ceva. în casa pustie li se păru cumplit de frig, atât de frig, încât nici nu le veni să-şi scoată paltoanele. Intrară şi se aşezară fiecare la câte un colţ al mesei, aşa înfofoliţi cum erau. La rugămintea Viforniţei, Firsov se apucă să-i povestească tocmai capitolul pe care îl scria atunci, capitol în care era vorba de fuga ailter ago-ului său, scriitorul, dintr-o speluncă din Blaguşa, cu o frumoasă criminală, exact un sfert de oră înainte de a fi împuşcat bărbatul ei, în roman un răufăcător vestit. Ceva mai târziu, Firsov îşi

dădu seama că povesteşte în şoaptă şi că e puţin probabil ca Viforniţa să fi auzit măcar o vorbă, întrucât tot timpul acesta aşteptase să audă bătăi brutale în uşă... Mai tremura încă toată de frica de a-l vedea pe Aghei în carne şi oase năvălind în odaie cu pumnii ridicaţi... Iar când începu să se crape de ziuă, cu ochii în cearcăne, dar ceva mai înviorată şi mai liniştită ca înainte, făcu cafele, care de altfel rămaseră până la urmă neatinse în ambele ceşti. Tot îi mai lipsea certitudinea deplină, săţioasă, că de acum înainte e liberă; şi de îndată ce Firsov îi propuse să meargă amândoi după veşti, într-o anumită casă din apropiere, ou mai multe etaje şi cu o tavernă la subsol, ea consimţi fără discuţii, deşi în alte împrejurări nu s-ar fi dus în ruptul capului *acolo*, cel puţin din dispreţ faţă de viitoarea ei rivală. Scriitorul işi făcea socoteala că Maniukin, pe care organele miliţiei judiciare îl cunoşteau ca o inofensivă unealtă de distracţie, rătăcită în mijlocul celor ce constituiau drojdia societăţii din Moşcova, trebuie să fi scăpat basma curată din razie. Şi deodată, în urma întrebării aruncate neglijent, ca în treacăt, Firsov descoperi că Viforniţa moare de dorinţa de a o vedea mai de-aproape pe Baluieva....

Presimţirea nu-l înşelase pe Firsov. Prin ferestre mijeau zorile când Serghei Ammonâci, eu desăvârşire vlăguit, cu ochii duşi adânc în fundul capului, îşi târa paşii pe scări. Cu pufoaica lui obişnuită, de croială femeiască, iar pe cap cu o şapcă străină, tot vătuită, trasă şmechereşte pe-o ureche, Maniukin se pregătea să intre în odaia lui, ca să se prăbuşească pe pat aşa îmbrăcat cum era, când Firsov şi Maşa, abia sosiţi şi ei, îl târâră în odaia neîncuiată a lui Vekşin şi-l supuseră unui interogatoriu în lege. Viforniţa, îndeosebi, simţea neapărată nevoie să se convingă de ceva...

— Ce să vă mai spun... bâiguia în şoaptă Maniukin, lăsându-se pe-o rână şi amintindu-şi cuvintele colocatarului său: în viaţă nu se întâmplă nimic la care să nu te poţi aştepta!

Îneuroându-se şi înghiţind cuvinte, în timp ce

mâzgălea cu degetul nişte majuscule fără rost pe masa prăfuită a lui Vekşin, împărtăşi Maşei, lui Firsov şi celor câţiva vecini ce se mai adunaseră între timp, anumite amănunte privind sfârşitul lui Aghei. Artemi întâmpinase razia cu împuşcături; i se răspunsese în acelaşi fel şi cel dinţii glonte i-a revenit lui Aghei. Fără să mai adâncească înţelesul învălmăşelii ce a urmat, Finoghen a rămas pe scaunul lui fără rezemătoare până în clipa când a fost arestat; a rămas cu capul tot aşa aplecat pe-o parte, privind în gol şi mormăindu-şi năuc în barbă, ceva cam în felul acesta: „Mi-ai plătit-o cu vârf şi îndesat, feciorul tatii cel trimis de Dumnezeu...” Cică înainte de a fi fost ridicat pentru identificare, bătrânul ar fi întors cu piciorul capul fiului său, cu faţa în sus, şi ar fi privit îndelung trăsăturile sălbatice care începuseră să înţepenească... De altfel, acest amănunt destul de livresc, citat de Firsov în romanul său, putea să fie o simplă născocire a lui Maniukin, în ochii căruia detaşamentul de miliţie, de pildă, număra pe puţin o sută de oameni.

— O moarte repede şi uşoară este un dar dumnezeiesc... filosofă bătrânul. Mai rău e când mori zi de zi, şi-ţi socoţi orice răsuflare ca fiind cea din urmă. Nikolaşa, scumpul meu Nikolaşa! izbucni el deodată, cu glas răscolitor, ca în ceasul morţii, şi spre cea mai mare uimire a celor de faţă, începu să strige undeva, înspre spaţii de dincolo de mormânt, uitând de cei de lângă el şi, în primul rând, de Cikilev, care se trezise din somn şi venise şi el să vadă ce s-a întâmplat, Când se dezmetici puţin, Maniukin ise făcu mic de tot, dându-şi, pe bună dreptate, seama că exclamaţia lui imprudentă, chemarea de adineauri, ar fi putut fi apreciată de colocatarul său ca fiind adresată răposatului ţar Nicolae, cu atât mai mult, cu cât această formulă atât de familiară dădea în vileag gradul de apropiere criminală, poate chiar de sânge, dintre ei. Iaca, m-am ramolit de tot. Mi s-a năzărit un te miri care Nikolaşa... De atâta conversaţie cu dumneavoastră, nu mai ştiu ce vorbesc! Vă doresc visuri din cele mai plăcute, seniori... se înclină el, făcând chiar o reverenţă celor care

mai rămăseseră lângă el, apoi, recăpătându-şi stăpânirea de sine, se îndreptă şontâe-şontâc spre teritoriul său.

în clipa aceea li se alătură şi Zinka Baluieva, care nu se culoase încă în noaptea aceea, deoarece îi era fetiţa bolnavă. în zarva stârnită, se pomenise destul de tare numele lui Mitka, şi asta fu de ajuns ca să se simtă eliberată de orice obligaţii.

— Nu, nu s-a întâmplat nimic prea rău, o linişti Manka Viforniţa. Pe Dmitri Egorâci l-au rănit doar. La obraz, pare-mi-se, sau uiteaici... atinse ea cu o mână îndrăzneaţă moliciunea puhavă, somnoroasă, a umărului Zinkăi, care se zărea prin broboada luată în grabă pe umeri.

încercarea reuşi de minune. Zinka se aşeză pe patul lui Mitka şi începu să netezească în neştire pernele nemototolite. îi ceru din ochi lui Firsov confirmarea ştirii, iar acesta, murind de ruşine şi de zăpăceală, dădu negativ din cap. Femeia sări atunci în picioare, înecându-se de bucurie şi abia în clipa următoare, când se mai dezmetici puţin, se uită la Viforniţa.

— Am auzit de tine, dar n-ara ştiut că eşti chiar atât de rea! spuse, plângând împăcată, fără să-şi şteargă lacrimile. Ce neagră eşti la suflet, ca o vrăjitoare.

...O vrabie se aşeză pe pervazul ferestrei, se foi puţin, urmărită de privirea nedormită, stinsă, a lui Firsov, ciuguli un pic de zăpadă, apoi zbură pe burlanul acoperişului vecin. Salută cu un ciripit neauzit în odaie dimineaţa abia născută, ce urma să o sature şi să-i dezmorţească aripioarele îngheţate. Căci orieât de puţin norocoasă ar fi fost să fie ziua aceea, o vrăbiuţă tot putea găsi o baligă, colea, şi-un pic de soare.

PARTEA A DOUA

I

„Numai pentru tine, Nikolaşa, m-am hotărât să-mi descriu viaţa, începând cu spuma trandafirie a copilăriei până la drojdia amară de astăzi. Dacă manuscrisul meu nu va fi folosit la împachetat castraveţi şi va nimeri la destinaţie, citeşte însemnările contradictorii ale tatălui

tău, dictate de bătăile tot mai încete ale inimii lui. Nu caut să mă justific şi nici să rostesc învăţăminte: ajuns la apusul vieţii, omul ştie câteodată mai puţin să trăiască decât unul care e la începutul ei. Căci tinerilor uneori le dă pricepere însăşi îndrăzneala lor cea dintru început. îţi las deci moştenire aceste foi, în loc de orice altă avere imobilă, numai că nu-ţi cunosc adresa, Nikolaşa, şi nici nu ştiu ce eşti, nici unde te afli acum. Fie ca ele să-ţi ajute să te găseşti pe tine însuţi şi să nu rămâi mai prejos de alţii, dacă mai eşti în viaţă. Iar dacă ai murit, dacă ai avut parte de acelaşi destin, a cărui împlinire o aştept şi eu acum cu o nepăsare rece, atunci înseamnă că şi fără asta ai ajuns în posesia celui mai de preţ tezaur, înseamnă că ai luat-o înaintea întregului glob pământesc...

„Se prea poate să fi căzut şi tu împreună cu alţii în zelosul seceriş de mai ieri, când lanul nostru a fost culcat la pământ, pentru a se face loc semănăturilor noi, ca să nu se vlăguiască ogoarele Rusiei. Cu atât mai mult, răspunde-mi, în cazul acesta, lasă-mă să-ţi aud glasul, voiibind încet în miez de noapte... Deschide-ţi ochii îngheţaţi în mormânt, şi hai să stăm liniştiţi de vorbă un ceas, în voia timpului de dincolo de mormânt!

„Din fericire, furtunile de pe pământ sânt schimbătoare, îngeraşul meu. Iată, s-a şi domolit furtuna omenească, pe cer nu se mai văd norii negri, iar prin fereastra mea, dimpotrivă, zăresc înălţându-se şi bucurându-mi sufletul schelele zvelte ale unui mare edificiu ce se construieşte... Iartă-mă! Iată, am şi tras o minciună, din deformaţie profesională, ca să iasă mai frumos. La noi, în Blaguşa, este acum noapte adâncă, Nikolaşa! Dar şi dacă priveşti în întunericul de-afară, tot ce ai putea distinge ar fi poate căsuţa pitică, locuită de un fost preot al parohiei vecine. Cât despre mine, stau pe ruinele trecutului, închipuind nişte inutile împreunări ale cioburilor lui, meditez pe teme interzise şi câte o lacrimă acră de bătrân se prelinge când şi când rece pe buzele şi pe obrajii mei...

„Tocmai pentru că îmbătrânesc, Nikolaşa, am ajuns

să fiu sensibil la orice jignire, la orice mângâiere şi orice fleac, mă las înduioşat de păsărelele de pe stradă, spre hazul flecarilor de trecători! ies seara să-mi iau rămas bun de la amurgul de iarnă, alintându-l în fel şi chip, apoi mă târăsc sus, pe scară, până la etajul meu, gâfâind din treaptă în treaptă. îmi vine tot mai greu să-mi câştig dreptul la băutura statului, cu ajutorul căreia îmi înăbuş, pe cât e cu putinţă, dezamăgirile de natură istorico-mondială. în ultimele zile, a început să-mi scadă văzând cu ochii şi măiestria de a înşira minciuni, unealta pâinii mele zilnice de astăzi. Uneori mă încurc, nu mai ştiu ce-i cu mine şi bâjbâi, scotocind prin colţurile memoriei ce rămăşiţă sfântă aş mai putea vinde, care din rudele mele le-aş mai putea ponegri, ce acadele mai acătării aş putea să le vâr sub nas binefăcătorilor mei din ziua aceea, drept răsplată pentru jumătatea de rublă cu care mă blagoslovesc.

„într-un cuvânt, nu fără temei m-ai numit lepădătura neamului nostru şi chiar mai rău, în memorabila înflăcărare a rupturii dintre noi, când am bătut la uşa ta căutând un sprijin la bătrâneţe! De altfel, şi faţă de maică-ta se întâmpla să fii nestăpânit în vorbă, căci ai crescut fără guvernante, în sânul cel liber al naturii. Aşa că n-am să mă las jignit de sudălmile tale, nici intimidat de privirile tale mânioase... La urma urmei, dracu să te ia, Nikolaşa, şi Dumnezeu să te judece!... Un organism viu nu poate trăi fără a se lepăda de cele ce-i sunt nefolositoare, şi chiar pe oamenii cei mai deştepţi, chiar şi pe cei aflaţi în plenitudinea puterilor trupeşti, se întâmplă să-i ajungă acest destin atât de puţin atrăgător.

„într-o singură privinţă îţi dau dreptate, Nikolaşa: mi-a încărunţit căpăţâna, ceea ce-i cu putinţă, dată fiind existenţa părului, dar gânduri adevărate aşa cum ai tu, recunosc, n-au înflorit niciodată în tigva mea. Şi totuşi, coboară-te, rogu-te, până la mine, apleacă-ţi urechea spre mine din înălţimile unde te afli. Crede-mă, îngeraşule, că nu-mi mai umblă gândul când stau aşa, singur cu hârtia în faţă, martor la întoarcerea ţării noastre îndărăt... deşi,

între noi fie zis, visez adesea ca viaţa să devină mai bună. Că prea e mare vălmăşag în jur şi oricare te poate plesni peste obraz. Ai să-mi spui poate că trenul mai înaintează încă prin întunericul din tunel, că nu a ajuns încă în lumina cea azurie de dincolo de munte. Dar... n-o fi oare cam prea lung tunelul acesta, Nikolaşa? Nute îndemn la deznădejde ori la îndoială, întrucât numai proştii nu-s capabili de reflecţii aducătoare de roade... Ce să faci cu sfărâmăturile? Nu le poţi lipi laolaltă cu sânge, nici măcar cU un sânge nou! S-a rupt cordonul ombilical care ne lega de cele ce au fost, idolii cei vechi au fost doborâţi la pământ; oricât ai sta să-i chituieşti şi să-i vopseşti, tot zei zdrobiţi vor rămâne. Nu poţi întineri un mort!... Şoapte amare, aşa e? Dar parcă mă auzi?

„O spun în şoaptă, deoarece afară e miez de noapte şi colocatarul meu, administratorul imobilului, biciul lui Dumnezeu, mai avan decât vestitul Atila, sforăie prin apropiere, de parcă ar strivi în dinţi un pahar. Pe lampă am avut prevederea să pun un ciorap, ca să nu sperii cu lumina ei somnul binemeritat al domniei-sale. Eşti cam tăcut astăzi şi mă bucur că stau de vorbă cu tine; tot n-am să pot adormi până la ziuă. Prea-mi bate tare inima din cauza amintirilor: se bălăbăneşte tica-tica-tica, întocmai ca o jucărie de copil, din cele ce sună când o agiţi... Ei hai, ajunge atâta vorbărie, căci stric prea multă hârtie cu puţin folos. Nu spui nimic, dar îmi simt sufletul, de parcă i-ai cere socoteală tatălui tău, bătând când şi când din picior. Ia-ţi ce-i al cezarului, cezarul meu cel rău!...

„Îţi pot descrie neamul meu numai începând de la Eremei; mai departe rădăcinile lui se pierd în negura necunoscutului. Acel Eremei, tălmaci de prin Mordovia, cel de la care se trage origina noastră nobilă, moş al meu cu nu ştiu nici eu câţi «stră» înainte, iar ţie cu unul mai mult, s-a pus în slujba coroanei ruseşti şi a fost omorât de o ghiulea în bătălia de la Poltava. Pentru toate faptele sale, a fost înălţat post-mortem la rang de nobleţe şi răsplătit cu moşia Vodianeţ... Îţi mai aduci aminte de acest colţişor de rai de pe malul Kudemei, Nikolaşa? De Dealul Cucuvelei şi

de fermecătoarele dumbrăvi de prin partea locului, unde mi-am petrecut copilăria, şi ţi-ai petrecut-o şi tu? O mai fi arţarul cel înalt, cu horbota frunzişului, sub fereastra odăii noastre de copii, ori tovarăşii mujici au valorificat pentru nevoi gospodăreşti această amintire vie, săditâ în ceasul naşterii mele de către răposatul meu bunic Ammos? O mai fi curgând, prin dreptul terasei, pe sub râpă, sprintena Bikan, scumpa fiică tătărească a Kudemei, ori au şi înhămat-o şi-au pus-o la treabă prin transfer la un domiciliu nou? Notează, te rog, că-ţi torn aici de o rublă întreagă poezie, fără să aştept de la tine, în schimb, nici măcar o bucată de pâine, nici recunoştinţă.

„Nu o dată a răsunat pe malurile gârlei pomenite râsul tău puţin zgomotos, aş spune mai curând contemplativ. în apele ei era să te îneci o dată, dar providenţa te-a scos din bulboană, cu mâna cantonierului de la cantonul învecinat. De altfel, cam de atunci, negăsindu-mi mulţumirea sufletească acasă, aproape în fiece zi cu soare porneam cu puşca prin împrejurimi şi-mi plăcea să mă abat pe la aceşti atât de prietenoşi truditori ai căii ferate. în virtutea împrejurările de atunci, i-am îndrăgit atât de mult, încât încă mai nutresc sentimente aproape de rudenie faţă de băiatul lor care astăzi, prin jocul neînţeles al pomenitei providenţe, a ajuns spărgător la Moscova, ce-i drept însă unul dintre cei mai vestiţi. Locuind cu el sub acelaş acoperământ, îl urmăresc cu o strângere de inimă aproape părintească, desigur fără să ştie el, pe furiş, şi deseori îl compar cu tine; este aproape leat cu tine şi, în anumite condiţii, ar fi putut uşor deveni părtaş al ştrengăriilor tale de-atunci. Nimeni nu l-a răsfăţat cu mângâieri în anii copilăriei, în timp ce de grija ta, noi cei din jur muream oră de oră! Câtă îngrijorare nu ne-a adus sănătatea ta şubredă, moştenită de la maică-ta, mai cu seamă de atunci când, la vârsta de şapte ani, ţi-ai manifestat talentele, decupând din hârtie, după cum îmi amintesc, fie un căţel, fie pe dădaca ta Palegheia Savişna, şi întreaga moşie te-a proclamat mândria neamului. De câte ori, după ce-ţi dădeam ulei de ricină, ea urmare a

prea marii tale curiozităţi în materie de dulciuri, am stat împreună cu maică-ta lângă pătuţul tău, temându-ne ca Domnul să nu te cheme cumva la el înainte de vreme! Se ferea însă neschimbat să facă acest pas, călăuzit fiind, se vede treaba, de prea înţeleapta lui prevedere, astfel încât ai căpătat putinţa să-l plesneşti fără milă şi îndurare pe însuşi părintele tău... De ce, Nikolaşa? Pentru că n-am fost în stare să-ţi asigur până la moarte un locşor cald pe spinarea mumei noastre Rusia, oodihnă neîntreruptă zi şi noapte şi hrană săţioasă de trântor?... Spun toate acestea pentru că celălalt, hoţul din Moscova, Dmitri Vekşin, nu mi-a aruncat o dată o vorbă jignitoare în faţă!... Iartă-mă, dar mi se încleştează limba în gură din pricina băuturii amare ce mi-ai dat să beau de despărţire!

„Pe fiul lui Eremei îl chema Vasili... Scot cele ce urmează, pe scurt, din pomelnicul întocmit de socrul părintelui Maxim din Demeatino; că la el s-au păstrat actele privind genealogia familiei, după ce ne-a ars casa din Vodianeţ. Şi acest Vasili a ostenit pentru preamărirea imperiului, câştigându-şi, în anii împărătesei Elizaveta, un nume bun. A trăit douăzeci şi opt de ani şi a murit tăiat de săbii în timpul răzmeriţei başkirilor de lângă Orenburg; dar înainte de a apuca împărăteasa să răsplătească eroica faptă a credinciosului său servitor, pe tron s-a şi urcat nepricopsitul de nepotu-său. Nepoţii de fiu ai lui Eremei, unul pe nume tot Vasili, iar celălalt Serghei, au luptat cu grad de porucic întru slava vulturului rus; primul din ei a fost răpus în războiul ghinionist cu danezii, iar cel de-al doilea, stră-străbunicul tău, a trăit până în anii Ekaterinei, ca să moară de moarte rea, de mâna perşilor, în timp ce cucerea Derbentul şi Bakuul pentru Rusia atotputernică.

„De bună seamă, nu chiar toţi unchii şi străbunii tăi şi-au aflat sfârşitul pe cimpul de luptă. Câte unii au căutat, pe măsura posibilităţilor, să înmulţească sau, mult mai adesea, să împuţineze moşiile strămoşeşti, pe cât se poate fără a dăuna numelui lor, dar lăsând după ei, fără excepţie, o descendenţă numeroasă: tocmai această înclinare spre prolixitate a şi grăbit sărăcirea neamului nostru. Să nu-i

împroşti cu nemăsurată osândă, Nikolaşa: au fost printre ei şi păcătoşi de seamă, dar neam de neamul nostru n-a fost nici trădător, nici ticălos... deşi, n-am de ce să ţi-o ascund, aceasta este cam prea puţin ca să câştigi recunoştinţă din partea oamenilor simpli din popor! Am să-ţi reţin aici atenţia asupra unei însuşiri a noastre străvechi... ţi-o spun la ureche: noi, ruşii, nu suntem mai leneşi decât cei din Europa, îngeraşule, numai că, de cum dă iarna noastră continentală, pe oricare dintre ai noştri îl trage fără voie cuptorul cel strămoşesc, bine încălzit. Şi cum să nu te întinzi, să nu te lăfăi măcar un ceas-două, când pământul e îngheţat bocnă timp de şase luni, iar nămeţii din curte ajung până la fereastră? Şi iată că astfel, după trecerea a câtorva generaţii nepăsătoare, din ceasurile acestea risipite se adună uneori câte o jumătate de veac. Uite-aşa! Iar când se freacă vizitiii o dată la ochi, iaca văd că am ajuns tocmai în coada convoiului. Şi-atunci, trezindu-se de-alde Ivan cel Groaznic ori Petruha, scoate biciul din tureatcă şi dă-i şi mână, ca să-i ajungă din urmă pe ceilalţi, tăind bărbi ori retezând dintr-o lovitură capete... în mai puţin de cinci veacuri, pentru a câta oară ne-am apucat noi acum să-i ajungem astfel pe ceilalţi, Nikolaşa?... Şi niciodată în toiul încăierărilor dintre epoci, bătrânii n-au izbutit să priceapă că tocmai cei tineri, apostaţi, vor duce înainte gloria Rusiei... Dar nici cei tineri n-au priceput că tot avântul lor semeţ creşte pe baza trainică a osemintelor strămoşeşti, uitând că odată şi-odată urmaşii lor, ca nişte buni gospodari, îi vor aşeza şi pe ei, bătătoriţi tot atât de (trainic, în temeliile lor!... Iartă-mi această prea locvace digresiune, Nikolaşa: asta pentru că veni vorba.

„Ca să revenim, bunicul tău n-a mai căzut în război, cu toate că avea gradul de sergent de gardă, cum se obişnuia pe acea vreme. Absolvind facultatea de ştiinţe din Iaroslavl, Ammos Petrovici a intrat într-un serviciu de stat, fără a se obosi însă peste măsură în această funcţie. Huzurea după pofta inimii pe moşia sa Vodianeţ, ocupându-se cu multă pasiune de cultivarea unor soiuri noi

de poame, fireşte cu ajutorul ţărănimii din împrejurimi. Ţin minte, din anii copilăriei, cum moşmonea el cu mănuşi din piele de căprioară pe răzoarele bine ţesălate şi îngrijite. Medalia aceea de bronz eu care-ţi plăcea să te joci în copilărie, în timp ce te plimbau cu căruciorul pe alei, i-a fost acordată pentru un soi de mere îndeosebi de dulci şi de fragede; din cauza dulceţii lor, era să te prăpădeşti şi tu o dată. Se chemau «Mironciki», în cinstea grădinarului care lucra pe-atunci la noi. În anii reformelor lui Alexandru, Ammos Petrovici s-a consacrat cu totul unei febrile activităţi obşteşti. Plecând la întruniri, punea totdeauna un joben pluşat de pe vremea ţarului Nieolae şi o uniformă cu vipuşti, pe cât îmi aduc aminte de o culoare oarecum episcopală. Lacheul Egor Matveici, care în anii de sărăcire ce-au urmat îndeplinea în casa noastră şi funcţiile de geamgiu, parchetar, băieş şi povestitor de basme, spunea, glumind fără răutate, că îl băga pe boier cu lingura în uniforma lui. întradevăr, cu trecerea anilor Ammos Petrovici devenise cam puhav, de tremura osânza pe el ca o piftie, din care cauză a şi fost nevoit să se lase de pomicultura pe care o îndrăgise atât de mult. Dar chiar şi atunci când, ajuns irevocabil obez, căuta să evite orice efort, fie el fizic ori intelectual, a scris totuşi o carte, pe care am pierdut-o, despre măsurile de preîntâmpinare a incendiilor; în afară de aceasta a inventat un dispozitiv care să economisească forţele cailor de povară şi, în sfârşit, a fost autorul unui proiect de monument, demn de memoria eroicului ostaş Zubariov despre care se vorbea atunci în tipăriturile oficiale... Şi a decedat acest Ammos Petrovici din propria lui vină în ajun de Schimbarea la faţă, când se strâng merele: s-a istovit prea tare.

„Ca să poţi face o comparaţie, îţi voi descrie o zi din timpurile acelea vechi, patriarhale, aflate de partea cealaltă a masivului. Zi de duminică, toată lumea se pregăteşte să meargă la liturghie... Andrei s-a dus să o înhame la trăsură pe Arlekinka. Iată, a tras la scară şi, în aşteptarea boierilor, şi-a scos căciula împodobită cu pene de păun; păru-i este năclăit de uns. Andrei se purta cu

mustăţi negre, muşcate la vârfuri, aspre ca sârma. Hurducând prin gropi şi bălţoace, ieşim din sat. A plouat peste noapte şi tot frunzişul străluceşte. Pe o crenguţă, o libelulă se spală cu lăbuţele pe ochi. Este o dimineaţă măreaţă, dimineaţa fără de păcat a vieţii mele! Sar din trăsură şi alerg prin iarbă. Roua de iulie îmi străluceşte pe ghetuţele de lac. În biserică e umbră şi frig. Rage diaconul şi flăcăruile luminărilor joacă într-o rază de soare. Ammos Petrovici stă în picioare în strana din dreapta, lângă o icoană pe oare-i zugrăvit un bătrân desculţ, în otrepe cenuşii, cu părul rar, pieptănat cu cărare – un sfânt de-al nostru local, Fedea Perevozski – şi mai înainte chiar ca din altar să se audă glasul popii, începe să înşire pomelnicul: «Timon şi Parrnen, Prohor şi Nikolai...» La masă, în casa tatei, se adunau de pretutindeni vecinii şi nepoţii. Popii, invitaţi şi ei, cântau ceva scurt... şi voios, deoarece aceasta se făcea repede şi în cor... după care toată lumea se dedica fripturii de curcan, ducând discuţii politice pe teme la ordinea zilei. Noi, cei mici, o ştergeam la intrarea din dos, unde Dunka, îmbrăcată cu o rochie de stambă înflorată, învârtea de zor maşina de îngheţată; îi tot dădeam târcoale, oferindu-ne să gustăm, ea să vedem dacă nu s-a tăiat. În cele din urmă, Egor Matveev aducea un colac festiv, răspândind miresme atât de dulci, încât acoperea până şi putoarea de dohot a cizmelor sale de iuft. Spre sfârşitul prânzului musafirii, moleşiţi, se rezemau de spetezele scaunelor, iar noi căpătăm îngăduinţa să dăm o fugă până la mestecănişul cel misterios de pe malurile Kudemei, unde copiii găseau atâtea şi atâtea motive de joacă: Anii copilăriei mele treceau în tovărăşia nedespărţită a neuitatului meu prieten Saşa Agarin, stins de timpuriu, de o boală necunoscută. Era un băieţaş bolnăvicios şi umbla pe pământ cu un aer, de parcă ar fi stat să asculte mereu ceva ce nu le este dat altora să audă... Zilele se tărăgănau la nesfârşit, în fiecare din ele ar fi încăput şapte vieţi de ale mele de astăzi! Noaptea, în toate odăile sforăiau musafirii veniţi de departe şi se conturau adormite trupuri. Pe copii îi culcau, nu se ştie de

ce, în birouaşul bunicii, unde într-un colţ mirosea a scorţişoară şi într-altul, parcă a tutun de prizat. Şi visurile se înfiripau întâi subţirele, apoi se tot îngroşau şi, în cele din urmă, se transformau într-un fel de haos dulce-dulee.

„Stau şi înşir cu drag pe firul povestirii aceste mărgăritare ale amintirilor, întrucât nu mă pot lăuda cu viaţa mea de astăzi. Ca să-mi asigur hrana de toate zilele, am încercat şi eu să născocesc câte ceva, umblând pe urmele tatălui meu: vopsea pentru piele de căprioară din funinginea sobei, câte-un abajur pentru lucrat în ore de noapte; dar nu mi-a mers. Am făcut negoţ cu covoare şi tablouri, dar am dat faliment. Acum umblu prin localuri rău famate, îndrugând, pe bani, verzi şi uscate din viaţa neisprăviţilor şi a strigoilor. Mă apropii de câte o masă cu îndoiala în suflet: îmi dă jumătate de rublă ori îmi trage vreo scatoalcă după ceafă? Astfel se întâmplă uneori să mă culc pe inima goală, în schimb de rachiu nu duc lipsă. Nu mi-a mai rămas decât o singură cale: să plec, să mă desprind din pomul vieţii, aşa cum se desprinde şi cade un rod copt pe vreme de toamnă; spre nenorocirea mea însă, drag îmi este peste măsură să privesc zgârcitul soare de iarnă, amurgul îngheţat zărit prin crăpătura cerului; până şi scurtul lui reflex în paharul meu, Nikolaşa!

„...tare m-am mai întins la vorbă, Nikolaşa! Mă repet, bat câmpii, iar tu nici măcar nu mă tragi de mânecă. Fumegă şi se învolburează sufletul meu, iar tu taci mereu, generos sau mort. în capitolul următor, îţi voi descrie părerile şi amintirile mele din călătorie. Deocamdată însă, drept răsplată pentru răbdarea ta, voi face o aluzie la un secret de familie. Într-un cuvânt, îţi dăruiesc o rudă de aproape, dar până una alta nu-ţi voi destăinui numele, ca să nu-i dăunez cumva, din motive binecunoscute; de altfel mă cam îndoiesc, oricum, că ai să reuşeşti să te împrumuţi de la el la strâmtoare. Ostilitatea dintre mine şi tine a început, dacă îţi mai aduci aminte, din acea blestemată seară de toamnă când m-ai găsit cu o femeie care nu era mama ta. Tocmai ea, femeia aceea, l-a şi adus pe lume pe acel frăţior al tău, pe care nu-l cunoşti. Bărbatul ei, bolnav

pe-atunci, cantonierul de care am mai pomenit, era tocmai internat la micul spital din Rogovo, iar nevastă-sa spăla podele în conacul nostru. Tare frumoasă era, Nikolaşa! Mi-e frică să-mi aduc aminte. Uite, atâţi ani au trecut, şi eu tot o mai văd, ca vie, în faţa ochilor... Sau, mai bine zis, o aud ca pe-un cântec neterminat, la vremea coasei! Maieă-ta era, ţi-aduci aminte, mereu bolnăvioară, iar eu, după cumJ ştii şi tu, sunt cam slab de înger... Năvălind în odaie fără să baţi la uşă, ai ţipat îngrozitor, te-ai zbătut pe jos, de credeam că faci o criză de epilepsie. Erai băieţaş gânditor, cercetai tainele vieţii înconjurătoare şi iată că ţi-am dat şi eu prilej să afli Una din ele... Aşadar, nu eşti tu singurul om pe lumea asta căruia ar trebui să-i fie ruşine de tatăl său. Îl urmăresc, în măsura în care îmi este cu putinţă să o fac, în condiţiile de faţă: mă arde curiozitatea,să văd ce va ajunge acest vlăstar, sânge din sângele meu! Am şi început să mă tâmpesc încetul cu încetul şi totuşi nu pot să renunţ, dragul meu..."

Astfel, profitând de orice clipă liberă, mai cu seamă în timpul nopţii, îşi revărsa Maniukin pe hârtia liniată, dintr-un caiet de şcolar, otrava dezamăgirii sale.

II

— Serghei Ammonâci, mai lasă scrisul o clipă! Leagă-mi, te rog, cravata... fundiţă, dacă te pricepi, că eu nu reuşesc! îi bombăni cineva la ureche, strecurând o privire curioasă peste umărul lui, în eaieţel, până în clipa când Maniukin, auzindu-l în sfârşit, consimţi să îndeplinească rugămintea lui Piotr Gorbidonâci Cikilev. Mai strâns, mai strâns, altfel comedia asta mereu se deplasează şi mi se vede butonul sub mărul lui Adam. Trăiesc un eveniment din caleafară de solemn în biografia mea, Serghei Ammonâci: dau lupta cea mare!... Ce tot scrii dumneata, noapte de noapte? Dacă sunt ceva memorii, ai putea să mi le arăţi, ador să citesc întâmplări din viaţa altuia, şi-apoi aş putea chiar să-ţi dau indicaţii preţioase cu privire la stil. Uneori un pic de sare în plus poate răsturna toată impresia! Fluturându-şi degetele prin aer, adăugă: Şi mai strâns, te rog, cetăţene Maniukin.

— Unde aţi găsit o cravată atât de excentrică? întrebă Maniukin, ca să evite o temă delicată, stăpânindu-şi curiozitatea dar şi temându-se, în acelaşi timp, să nu-şi jignească vecinul cumva, nearătându-i niciun interes.

Dar Cikilev zburda acum în jumătatea sa de odaie; se îndoia din şale, se învârtea în faţa micii oglinjoare, atârnate în cui, dădea lustru la ghete, îşi ştergea cu amoniac gulerul, tundea cu foarfeca ceva dintre ureche şi nas, îşi asculta ceasul – să fie sigur că nu s-a oprit, deschidea cartea sa de căpătâi, un dicţionar de neologisme, năzuind cu ajutorul lui să-şi intensifice farmecele până la o strălucire de-a dreptul năucitoare... După ce acest dans al pregătirilor dură timpul prevăzut, Cikilev străbătu din nou cu scaunul său linia de demarcaţie, nimerind în coasta lui Maniukin. Acestuia nu-i mai rămânea altceva de făcut, decât să-şi închidă caietul şi, făcându-se mic, să se întoarcă întristat spre colocatarul său ferchezuit.

— Scumpe cetăţene Maniukin, începu Cikiliev cu un glas ce trăda o adâncă amărăciune, de o jumătate de ceas tot bat la uşa inimii dumitale, ca să-ţi împărtăşesc esenţa celui mai însemnat moment din viaţa mea, dar dumneata între timp – caracteristic! — te ocupi cu caligrafia dumitale. Personal, n-aş avea de obiectat împotriva ocupaţiilor dumitale nocturne, în măsura în care aceste ocupaţii nu contravin vreuneia din ordonanţele şi decretele publicate, dar prea ţi-ai schimbat atitudinea de la începutul săptămânii în curs. Observ, în special, că eviţi să mă priveşti drept în ochi şi că încerci să te strecori pe lângă mine, ceea ce dovedeşte caracterul ascuns al cugetărilor dumitale... Aş fi curios să ştiu ce coci mătăluţă!..:

— Vai de mine, scumpe Piotr Gorbidonâci, în sufletul meu poţi citi oricând ca într-o carte deschisă... răspunse Maniukin, simţind în spate fiori fierbinţi. Dimpotrivă, sunt mişcat până la lacrimi de încrederea ce-mi arăţi. Dacă-mi îngădui, m-aş interesa chiar, ca să zic aşa, de motivul extraordinarei dumitale transformări. Pot să îndrăznesc?...

Atunci dă-i drumul, uşurează-ţi sufletul! rosti el dând din mâini şi îşi trase degetul lăsat semn în caiet, căci în acele momente se spulberase toată inspiraţia convorbirii cu Nikolasa al lui.

— De uşurarea sufletului nu poate fi vorba decât la cei ce se simt vinovaţi, cât despre mine, n-ar fi cazul, stimabile! replică jignit Piotr Gorbidonâci. Eu mă apropii de dumneata cu toată politeţea, iar dumneata, caracteristic, te dai la mine şi latri ca un câine. Dar acestea nu sunt decât nişte încercări zadarnice de a întuneca buna mea dispoziţie, cetăţene... Am avut de înfruntat mizerii şi mai grave, puse în cale-mi de unele persoane răuvoitoare. Dar aceste persoane nu mai există, iar eu exist, precum vezi!

— Eu, Piotr Gorbidonâci, dimpotrivă, am dorit totdeauna celor din jurul meu numai şi numai sănătate, deoarece chiar pentru mine personal ar fi neplăcut să aud alături de mine cum geme un suferind, exclamă întristat Maniukin, simţind că totul se duce de râpă. Şi-apoi consider drept o datorie creştinească să uşurez, în măsura posibilităţilor mele, greutatea pe care, după cum bănuiesc, o porţi cu bărbăţie în suflet. Iar dacă ai nevoie de vreun sfat ori de învăţăminte, deoarece sunt mai în vârstă...

— N-am nevoie de sfaturile dumitale dubioase, cetăţene Maniukin... De altfel, ee-aş putea eu învăţa de la un fost? rosti răspicat şi foarte îndârjit Piotr Gorbidonâci, iar în clipa aceea lui Maniukin îi veni să creadă zvonul de curând auzit, după care unul din nefericiţii interlocutori ai lui Cikilev ar fi tras cu revolverul în el, de la mică distanţă, fără rezultate însă, deoarece i-a tremurat mâna. Caracteristic! continuă Cikilev. Ce sfat ar putea să-mi dea mie un individ dubios care chiar el este pe cale să-şi piardă mâine-poimâine minţile, dacă nu-şi va pune singur capăt zilelor, prin autosugrumare!

— Chiar mâine?... Ce glume nepotrivite faci şi dumneata, Piotr Gorbidonâci, zâmbi superstiţios Maniukin. Dar m-am pregătit să te ascult, aşa că începe...

— O dată s-a întâmplat unui biet om -al muncii,

despre care pe vremea ţarului vostru nu voia să audă nimeni, să aibă dorinţa să-l asculte cineva şi pe el... Ei bine, nu! Au trecut vremurile acelea întunecate când oricine putea să-şi bată joc de un Cikilev! Nu vă mai merge! Şi ce este mai caracteristic, abia cu câteva clipe înainte mă aflam într-o asemenea stare de *psihiologie*, încât îmi venea să îmbrăţişez de fericire întreg globul pământesc! Iar acum, te întreb pe dumneata, cine-i de vină că această dispoziţie s-a spulberat fără urmă... Cine?

— Of, Doamne, începe odată! se rugă de el Maniukin, împreunându-şi mâinile pe burtă, resemnat, gata să asculte spovedania, oricât de lungă, a colocatarului său.

Se săltă chiar puţin de pe locul său, mai-mai să se vâre singur în gura persecutorului său, dar acesta nu mai auzea vorba altuia.

— Iată, dumneata iroseşti pe ascuns un produs al muncii obşteşti, hârtia! Şi pentru ce? Pentru însemnările dumitale suspecte... Nu încerca să negi, am şi notat câte ceva din cele ce bolboroseşti prin somn, deoarece, în pofida tuturora, ai până în ziua de astăzi vise provenite din regimul trecut, din existenţa moşierească. Tocmai de-aeeea, nici nu-ţi pasă de un om nevoit să locuiască temporar sub acelaşi acoperiş cu dumneata!... Şi aceasta – caracteristic! — în clipa cea mai sacră pentru el, când intenţionează să se căsătorească.

Pentru dumneata, Cikilev este un om de rând, un funcţionar-automat, o caracatiţă cu picioare strâmbe... cu toate că ştiinţa a stabilit că o caracatiţă nu are picioare. Dar te dezbăr eu de aceste apucături boiereşti! Îţi vin eu de hac!! Pentru dumneata, orice femeie, chiar şi o biată muncitoare care trudeşte ca o sclavă la căile ferate, este o unealtă de desfrâu şi nimic mai mult, în timp ce pentru mine femeia este mai înainte de toate soţie, adică mijlocul sacru şi suprem cu ajutorul căruia îmi satisfac cerinţele fundamentale la baza procesului de viaţă.

— Ai vrut să spui cerinţele estetico-morale... îl întrerupse Maniukin în scopul unic de a: ajunge la o cât mai grabnică împăcare.

— Exact! sări Piotr Gorbidonâci. Caracteristic! Am bănuit totdeauna că dumneata eşti o bestie şi-un desfrânat...

— Dar ce te face să mă consideri bestie, om sucit ce eşti? exclamă Maniukin şi îşi ridică braţele spre cer, hotărât să se apere chiar şi cu preţul unei mari bătălii.

Piotr Gorbidonâci deschisese, la rândul lui, gura pentru o salvă de răspuns, dar auzind foşnete pe coridor, se repezi afară gemând: „A venit! A venit!" după care se întoarse în odaie.

— Binevoieşte să-mi plăteşti cota pentru lumină şi apă, că de nu, ţi le tai! ameninţă el bătând macabru cu degetul în capacul cutiei pe care o ţinea în rnână, apoi dispăru, de rândul acesta definitiv.

...Ah, primăvara! Primăvara era vinovată de această nebunie a lui Cikilev! Ziua se lua la trântă cu noaptea, şi ieşea victorioasă. Din ferestrele simigeriilor priveau afară, cu ochi de stafidă, ciocârliile din aluat copt. Zăpada veche şi poroasă îşi pierdea strălucirea văzând cu ochii, scăzând mereu ca volum; şi cu toate că uneori, pe un soare jumătate umbrit, mai cădea-câte o ninsoare nouă, întinerind un pic iarna, orice orăşean credea copilăreşte că e cea din urmă.

Mohoreala dimineţii se spulbera către amiază şi până seara pe cer rătăceau nouraşi, sterpi deocamdată, cu rotunjimi viorii. în tot şi în toate se trezea o speranţă, speranţa că se va întâmpla ceva neobişnuit. în poieni, crenguţele tufelor se făceau tot mai roşii, pe râuri creşteau, tot mai murdare, copcile de gheaţă, iar între cele două rânduri de geamuri, acolo unde bătea soarele, înviau muştele amorţite, simţind prin fereastră chemarea gunoaielor. Pesemne acelaşi soare îl încălzise şi pe Cikilev.

în seara aceea, ultimele raze de soare cădeau cu o deosebită dărnicie în jumătatea de odaie ocupată de Serghei Ammonâci. Lunecând de pe filele caietului deschis din nou şi trecând peste patul său de fier desfundat, cu pătură cazonă, scăldau acuma, într-o pată portocalie, toată uşa. Deodată auzi în spatele său o şoaptă cunoscută. De pe

coridor îşi vârâse capul pe uşă Klavdia, fetiţa Zinkăi. îi plăcea să se joace în lipsa lui Piotr Gorbidonâci aici, pe covoraşul însorit, cu cioburile şi cârpuliţele ei; odaia Baluievăi avea ferestrele spre miazănoapte. Ţinându-şi răsuflarea, Maniukin o privea pe Klavdia cum priveşti un izvoraş limpede, fermecat în egală măsură şi de pietricelele colorate de la fund, şi de propria ta imagine oglindită pe faţa undelor mişcătoare.

Scăldată de flăcările asfinţitului, fetiţa îşi mijea ochii din prag, cerşind prin zâmbet îngăduinţa de a intra.

III

Chiar dacă, aşa cum afirmă duşmanii lui, Piotr Gorbidonâci nutrea o oarecare ură faţă de neamul omenesc, aceasta nu era decât o consecinţă a jignirilor ireparabile ce i-au fost aduse încă din clipa venirii sale pe lume, când nu putea nici măcar să riposteze şi să ia vreo contramăsură. Natura se purtase cu vitregie faţă de el, repartizându-i o pereche de părinţi prin nimic remarcabili şi înzestrându-l cu o înfăţişare de loc arătoasă; după aprecierea unora, în loc de faţă avea un botişor pe care, pe deasupra, mai era întipărită şi expresia unei susceptibilităţi bolnăvicioase de om îndârjit de-atâtea pofte rămase mereu nesatisfăcute; ba mai mult, ingrata natură îi dăduse, în loc de talente, acel vid veşnic dureros şi tânguitor, în care va fi sortit să rămână toată viaţa. Nedreptatea cea mai mare consta însă în faptul că, după aproape o jumătate de veac de existenţă, nu-i fusese dat niciodată nici să descopere, să zicem, vreo crimă strigătoare, nici să găsească vreo douăsprezece kilograme de aur, nici să se afle de faţă la un atentat împotriva vreunei persoane sus-puse, ca să-şi poată manifesta devotamentul... De aceea, ca urmare a unei fireşti enervări, simţea mereu nevoia să-şi muşte câte un pic aproapele, şi cum pe aproapele nu-l putea avea oricând la dispoziţie, ajunsese la convingerea că, în scopul mai sus arătat, e mai avantajos să-şi procure, dându-i şi alte însărcinări casnice, o fiinţă oarecare permanentă şi fără apărare. Astfel ajunsese Piotr Gorbidonâci la gândul

însurătorii. Se pregătise îndelung pentru acest pas şi, dacă trăia ca un avar, nelăsând nici măcar fărâmituri păsărelelor, o făcea numai şi numai cu intenţia de a pregăti o prosperitate supremă fiinţei alese de el. Succesul acestei acţiuni l-ar fi putut duce, mai ştii? la o împăcare cu omenirea... Cu atât mai mare i-a fost amărăciunea când a constatat că, până şi în aceste clipe sacrosancte ale peţitului său, omenirea n-a fost în stare, măcar pentru un timp, să sisteze zgomotul josnic al vieţii cotidiene: zăngănitul tramvaiului, toaca unui cuţit de bucătărie, ţipetele ştrengarilor lăsaţi fără supraveghere în curte! Ajungând la uşa cântăreţei Baluieva, Piotr Gorbidonâci scoase din buzunarul de la piept colţul unei batiste colorate, aranjă în butoniera hainei insigna de evidenţiat pentru impecabila încasare a restanţelor, îşi compuse o expresie de importanţă şi ciocăni.

Odată intrat în odaie, îşi plimbă privirea în jur şi se fâstâci puţin. Zina Vasilievna tocmai cosea nişte nasturi la o haină bărbătească,şi, judecind după tresăririle umerilor, plângea; găsea totuşi în ea destulă putere ca să miroasă când şi când o crenguţă de mimoză, plantă străină, aflată lângă ea, pe masă. Haina ar fi putut fi foarte bine şi a fratelui ei, Matvei, dar teancul rufelor cârpite din legătura de-alături, combinat cu lacrimile femeii, nu mai lăsa loc nici unei îndoieli, confirmând regretabilele zvonuri cu privire la Vekşin, ajunse la urechile locatarilor.

În condiţiile de faţă, însă, Piotr Gorbidonâci îşi dădu seama că-i mai bine pentru el să nu ţină seama de obstacole. Rămas în picioare, se schimonosi hazliu spre micuţa Klavdia, care şedea la masă, stârnind astfel o privire înţelegătoare a acesteia în direcţia maică-si, apoi îşi drese glasul, anunţându-şi sosirea.

— Mi-am plătit chiria, Piotr Gorbidonâci, spuse Zina Vasilievna cu glasul stins, fără să ridice capul. Cât despre scara din dos, tot n-am de gând s-o spăl. S-o spele cine o foloseşte...

— Scara din dos tot ai s-o speli dumneata când îţi va veni rândul, dar nu de asta-i vorba, Zina Vasilievna. Acum,

când afară aprilie e în toi şi, vezi bine, te apucă ameţelile... din cauza diferitelor emoţii! Scoase un oftat şi împinse în câmpul vizual al Zinei cutia din mâna lui, deschisă fireşte, întrucât conta în mod deosebit pe puterea primei impresii. Uite, poftim, v-am adus nişte bombonele...

Zâmbind mirată, Zina Vasilievna ridică spre el ochii plânşi:

— Ce gătit eşti astăzi, Piotr Gorbidonâci... Parcă te duci la înmormântare! Şi lumea spune că eşti singur cuc...

— Tocmai de-aceea am venit aici, Zina Vasilievna... pentru că nu există pe lume om mai singur ca mine... începu el cu o aluzie, învăluind-o într-o privire plină de tâlc pe fetiţa Zinkăi. Aş dori să am cu dumneata o discuţie pe o temă confidenţială.

Zina Vasilievna roşi uşor, ghicind ceva şi totuşi nevenindu-i să-şi creadă urechilor.

— Şi eu care credeam că aţi adus fetiţei bomboanele de ziua naşterii. Du-te, Klavdia, du-te, joacă-te puţin la Serghei Ammonâci!

— Aşa mai merge, începu Piotr Gorbidonâci, prinzând curaj, în timp ce închidea uşa după fetiţă. Sunt foarte emoţionat şi, caracteristic! îmi trec prin cap gânduri oarecum neserioase. Aşa, de pildă, ieri, la târgul de păsărele din Piaţa Trubnaia, am admirat o pereche de botgroşi, bărbat şi femeiuşcă... O jumătate de oră mi-am pierdut acolo! Era cât p-aci să mă las ispitit şi să-i cumpăr... Gândeam că ar fi frumos să se zbenguie la mine-n casă, pentru înviorarea vieţii mele de burlac, dar pe urmă mi-am dat seama că oricât ar fi de plăcut pe primul moment... totuşi, fac gălăgie, murdărie îngrozitoare... şi nu i-am cumpărat. Am luat-o dinadins mai pe departe, ca să vă dezvălui pe de-a-ntregul ce fel de om sunt. Caracteristic! Sunt orfan de ambii părinţi: m-am născut aproape fără tată şi am păşit în viaţă fără mamă. Abia am apucat să cobor pe pământ din braţele materne, şi lumea a început să-şi bată joc de mine, să mă zvârle de colo-colo, să mă plesnească peste ceafă: Petka în sus, Petka în jos, Petka aşa şi pe dincolo! Fără să vreau, am început atunci

să mă gândesc: oare am înfruntat marea vieţii ca să îndur o asemenea maltratare a personalităţii mele? Şi m-am jurat să oţelesc îndelunga mea răbdare. O să vedeţi voi! ziceam. Oi fi eu blând, cel mai blând om de pe lume, dar ştiu şi să tac. Puteţi să daţi cât vreţi în mine, tot n-o să mă auziţi scâncind. Am eu O1 carte veche din viaţa unor oameni mari şi cită înţelepciune este băgată în fieştecare păginuţă a ei! Iar cel dintâi dintre invăţămintele acestei cărţi este că răbdarea e prima treaptă ce duce spre epoleţii de aur ai gloriei! Am să ţi-o aduc negreşit, s-o citeşti şi dumneata şi să copiezi din ea câte ceva, drept amintire. Deocamdată ia o bombonică, una nu contează.

— Dar ce eveniment s-a petrecut în viaţa dumitale?... Ai fost numit poate undeva, într-o slujbă mai înaltă? Alese o bomboană, cea mai mică, muşcă din ea şi necazul i se mai spulberă puţin, de parcă pe o boltă uriaşă de cer, printre nori, i s-ar fi arătat azurul. Sunt bune, parcă ar avea şi vin, nu-i aşa?

— E cu lichior! Şi observă panglieuţa: începem să atingem perfecţia dinainte de război. Să n-o arunci. Mai bine dă-i-o Klavdiei la o sărbătoare. Caracteristic, nutresc o veche simpatie pentru fetiţa dumitale...

— Nu te mai recunosc, Piotr Gorbidonâci! zâmbi Zina Vasilievna, dând să dezlipească pe furiş de pe dinţi bomboana, parcă sudată pe ei. Ori ne părăseşti şi ai hotărât să ne laşi o bună amintire?

— Cam aşa ceva. Mă pregătesc pentru o lungă călătorie. „Mă sui în barcă şi pornesc spre ţărmul cel făgăduit...” Frumoase cântece se mai compuneau pe vremuri, cu toată asuprirea care se exercita!... dar în această călătorie n-aş vrea să merg singur. Te invit să vii cu mine. Sunt un vajnic navigator pe apele vieţii, aş îndrăzni chiar să spun – de neînduplecat. Dar nu căta că faţă de străini mă port câteodată cu asprime; pentru cei dragi, sunt un om simplu, uneori aproape inimos. Ce-i drept, am tabieturi. Aşa, de pildă, îmi place limonada cât de rece, în schimb ador ceaiul cel mai fierbinte! Şi nu mă schimb, să mă omori!... Deşi, pentru o fiinţă iubită, pot să

fac şi din contra, chiar în gradul cel mai înalt. La om stimez mai presus de orice raţiunea... întrueât omul... caracteristic, nu-i aşa?... nu este în exclusivitate un animal care-şi petrece timpul îndopându-se până la refuz şi proereându-şi prea iubita posteritate. Pe lângă toate celelalte, omul se mai află şi trecut pe state, pentru care i se plăteşte salariul corespunzător funcţiunii, iar asta înseamnă că este necesar societăţii. Cu alte cuvinte, lumea cea nouă nu se poate dispensa de mine. Şi iată, aşadar, că Petka a devenit Piotr Gorbidonâci, respectele mele. Ba, cine ştie, dacă avem puţină răbdare, s-ar putea ca Piotr Gorbidonâci să-şi dea în vileag propria lui părere, pe care deocamdată, în virtutea modestiei, este nevoit să o tăinuiască superiorilor. Aruncă o privire în jur, să verifice dacă nu-l ascultă cineva, dacă nu s-a întors cumva de la lucru fratele Zinei, Matvei. Eu de ce n-aş avea poftele inimii? Poate că şi mie îmi plac florile, mai de mult, şi dacă nu chiar florile, măcar îmbinarea lor *abstractă*. Întrueât o fiinţă însufleţită nu se poate apropia de o floare într-un fel animalic, cum s-ar apropia de fín...

— Vorbeşte mai pe înţeles, Piotr Gorbidonâci... Sunt femeie fără carte, se rugă încetişor Zina Vasilievna, copleşită de profunzimea lui. Nu te superi că lucrez între timp?... Mă grăbesc. Trebuie să mă duc la închisoare dis-de-dimineaţă, să duc pachetul, aşa că te rog să fii mai scurt!

Deocamdată totul mergea strună. Piotr Gorbidonâci se rezemă de speteaza scaunului.

— N-are nimic, poţi să coşi, îmi place când se lucrează de faţă cu mine. Iar eu am să încerc să nu depăşesc cadrele regulamentului meu. Deocamdată da, să continui! Sunteţi o damă pe deplin fermecătoare, Zinaida Vasilievna... şi totuşi aţi rămas până acum fără cuvenitul sprijin din partea unui bărbat. în fratele nu vă puteţi pune nădejdea. îşi va lua curând în spinare povara unei familii proprii. Caracteristic că şi eu, după cum am mai spus, sunt de asemenea orfan şi burlac, oricât de ciudat s-ar părea acest lucru, întrucât mă aflu la o vârstă critică, în pragul

celor patruzeci şi şase de ani ai mei. Să dau cărţile pe faţă: de patru ani şi mai bine, ori de câte ori. am o clipă liberă, chiar şi când nu vă văd, prin perete eu vă admir pasionat... Piotr Gorbidonâci strânse în pumn un colţ al feţei de masă şi-l trase, încât toate lucrurile de pe masă porniră spre el. Sunteţi o femeie frumoasă, o femeie periculoasă! E de-ajuns să clipiţi din ochi, pentru ca lumea întreagă să vă urmeze târâş, în genunchi... Ce mai cale-vale, oricine ar fi gata să-l omoare şi pe propriul său părinte! O asemenea frumuseţe ar trebui interzisă, chiar executată, în numele moralei supreme, ca eă nu sustragă oamenii de la o activitate folositoare, ca să nu le distrugă sănătatea! Cât despre mine...

Pregătindu-se să rostească un rechizitoriu împotriva oricărui fel de frumuseţe care ar tulbura bunul mers al treburilor, Cikilev întinse mâna într-un gest larg de procuror, în timp ce Zina Vasilievna, părăsindu-şi lucrul, îl asculta cu gura întredeschisă; haina lui Vekşin alunecase de mult de pe genunchii ei, pe podea. Deodată Cikilev închise cutia cu bomboanele lipicioase şi o împinse uşor la o parte.

— Pentru Dumnezeu, Piotr Gorbidonâci! Câte mai puneţi şi dumneavoastră pe socoteala mea! De ce să cadă oamenii în genunchi? se sperie Zina Vasilievna, clipind din genele-i lungi, spre o şi mai mare înflăcărare a lui Cikilev. Eu nu doresc decât să-mi văd fetiţa mare, să-l îngrijesc şi să-l spăl pe frate-meu, până în ziua când s-o însura...

— Of, Zinaida Vasilievna, nu vă mai faceţi păcate cu mine! De ce căutaţi să mă induceţi în eroare? strigă şi mai tare Cikilev. Vă cunosc gândurile cu o săptămână dinainte... Nu vă este gândul decât la Mitka... Vă trage inima mereu spre închisoare, lângă patul lui de la infirmerie, îi spălaţi rufele noaptea ca să nu vadă nimeni şi plângeţi în pernă de mila lui... În timp ce eu mă canonesc de partea cealaltă a peretelui şi vă tot şoptesc... cred că în locul acela şoaptele mele au găurit şi cărămida!... Da, tot mereu şoptesc!... E doar un fluieră-vânt, o lepădătură, un tâlhar, vis înşelător, nu om, ci negură rătăcitoare! Nici

măcar un „mulţumesc” n-ai să auzi din gura lui. Se iubeşte cu dumneata o noapte, apoi te părăseşte ca şi acela, primul dumitale bărbat care te-a lăsat eu fetiţa în braţe... Ascultă-mă pe mine: n-am să mai repet niciodată cuvintele acestea. Dacă Cikilev în persoană, însuşi Piotr Gorbidonâci, îţi oferă mâna împreună cu anima lui, înseamnă că s-a îmblânzit, că a întins oamenilor o mână de împăcăciune... Luaţi-o, fraţilor, până n-o trag înapoi. Un pom uscat din rădăcini a înflorit din nou numai şi numai de dragul dumitale... Doamne, ce se petrece oare cu mine? Şi, dezmeticindu-se deodată, îşi reluă locul.

Cu capul lăsat pe spate, întărâtându-l cu albeaţa ispititoare a gâtului, Zina Vasilievna îşi bătea joc pe faţă de sentimentele lui Piotr Gorbidonâci.

— Ai şi găsit momentul pentru peţit... izbuti ea să rostească înttre două accese de râs. Şi pe cine? Păi dacă te prind o dată în braţe, mai rămâne ceva din tine? Nu ţi-au crescut nici mâinile cât să mă cuprinzi! Ştii tu cât cântărese eu, păienjenaşule? Şi se lăsă iarăşi pradă veseliei sale dezlănţuite.

— Bagă de seamă, te joci cu focul, o preveni sec Cikilev.

Ameninţarea n-o sperie pe Zina.

— N-am ce zice, tare m-ai făcut să rid: un vrăbionţ în peţit la o vacă!... Of, mi-a năduşit până şi burta de-atâta râs... M-a apucat (şi sughiţul! Şi zi, ţi-ai pus în gând să faci din Zinka Baluieva o Cikiloaie... Umbli să mă sperii cu hoţul!... Ce-i drept, tu unul niciodată n-ai să ajungi la zdup, nici n-ai să te îmbeţi, nici n-ai să răceşti, pe când Mitka... Dar ce să mai vorbim. Zău, Piotr Gorbidonâci, n-ai niciun Dumnezeu! Pleacă mai bine de-aici, ca să aerisesc odaia după dumneata...

Deschise larg fereastra şi în casă năvăli vuietul oraşului, estompat de înserare, cu bufnete surde, ca de tobă uriaşă, parcă încrustate în el... Cu un zâmbet forţat, Piotr Gorbidonâci înnoda la loc fundiţa pe cutia de bomboane închisă, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

. — În privinţa lui Dumnezeu, adresează-te

frăţiorului, că te lămureşte el... doar e specialist... Glasul i se frânse deodată. Dar să ştiţi că-i păcat, Zinaida Vasilievna, reluă el iarăşi politicos. În locul dumneavoastră aş trăi măcar o săptămână cu Cikilev, aşa de încercare, ea să aflu ce fel de om este... Parcă vă costă ceva? O să vă săturaţi de plâns alături de cetăţeanul Vekşin... Nu citiţi faptele diverse din ziar? Păcat. Sunt printre ele unele foarte instructive! De multe veacuri luminează soarele din cer şi tot n-a izbutit să usuce lacrimile de femeie... Ale dumneavoastră, după câte văd, abia acum încep să curgă!

înainte de a ieşi, aruncă în treacăt o privire pe fereastră. În curte, câţiva băieţi cu genunchii goi, vineţi de frig, jucau fotbal, trimiţând cu zgomot din colţ în colţ o cutie de tinichea bontănită, fără fund.

— Hei, voi, florile vieţii, lua-v-ar dracu!... strigă supărat Piotr Gorbidonâci, aplecându-se afară pe geam. Isprăviţi cu hodorogitul prin curte, că acuşi cobor la voi cu băţul!... Se mai întoarse o dată din prag şi-i spuse Baluievăi: Retrag toate prostiile exprimate de mine: e primăvară, şi în acest anotimp orice bărbat se simte de două ori burlac... Nu se îndura totuşi să plece. Nu, nu sunt câtuşi de puţin supărat pe dumneata, nici pe cetăţeanul Vekşin... Deşi dânsul, în calitate de fost luptător... tocmai de-aceea ar fi trebuit să-şi dea seama de unde trebuie începută reconstruirea lumii pe baze noi. Cauza tuturor relelor este inegalitatea! Da, da, să ştii!... Dacă s-ar putea introduce pretutindeni asemănarea întocmai, dacă natura s-ar învrednici să menţină o mostră unică în întreaga omenire... adică să se nască toţi de aceeaşi statură, de aceeaşi greutate, cu acelaşi caracter, atunci şi fericirea s-ar împărţi în mod egal. Iar dacă apucă cineva să se agite, să se caţere mai sus, taie-i un pic din aripioare, şi gata... iarăşi să fie toţi o apă şi-un pământ! Iar când se frânge careva, şterge-l frumuşel din scripte, că-l şi aşteaptă schimbul. La fel şi animalele, şi copacii, şi apele ar trebui unificate, pentru simplificarea ţinerii în evidenţă; şi-atunci n-am avea nici ştrengari, nici vreme rea, nici neorânduire în imobile! Cât despre scară, marţi o spală soţii Bundiukov,

iar dumneata te rog să te învredniceşti joi... Şi să aduci căldare proprie!

— La revedere, Piotr Gorbidonovici, spuse Zina Vasilievna, cuprinsă deodată de sfială.

IV

După dispariţia lui Vekşin, viaţa în apartamentul nr. 46 aproape că a amorţit. Numai Piotr Gorbidonâci nu se mai astâmpăra, preocupându-se când de motivele excesivului uruit al primusului lui Maniukin, Când de scârţâitul uşii de la intrare, inadmisibil în orele de noapte. Zi de zi afişa dispoziţii revizuite şi completate pentru orice ocazie din viaţa familială şi obştească şi, la drept vorbind, se minuna singur de capacitatea firii omeneşti de a umbla pe vârfuri, de teama perpetuă a încălcării vreunui codicil la paragraful corespunzător. De bună seamă, grandoarea administrativă a lui Piotr Gorbidonâci fusese puţintel umbrită de refuzul vecinei; dar nici în acest domeniu nu se dădea bătut. Amuţise doar, până una alta, aşteptând momentul prielnic, ca un comandant de oşti în faţa unei cetăţi împresurate.

Trăgând unele concluzii subtile, după ce o şi urmărise o dată, pasămite numai dintr-o coincidenţă a itinerariilor, Cikilev ajunsese să cunoască adevărul, chiar mai înainte de a-i fi ajuns la ureche diferite zvonuri. Zina Vasilievna se ducea să-l vadă pe Vekşin, aştepta la rând, obţinea întrevederi şi-i transmitea pachete. Esenţa fericirii ei umile consta tocmai în posibilitatea de a se sacrifica mereu pentru Vekşin, care-i primea darurile nepăsător, într-o ciudată împietrire. La vorbitor, plimba peste ea o privire distrată, punându-i întrebări cu privire la tot felul de lucruri ce nu aveau legătură cu ea; nu s-a întrebat niciodată care ar putea fi motivele infinitei ei griji pentru el. în cursul acestor întrevederi cu vorbe puţine, Zina Vasilievna nu trăda prin nimic nici ridicolul ei dor, nici speranţele ei deşarte.

în memorabila zi ce a larmat neizbutitului peţit al lui Cikilev, i se refuzase vorbitorul. Mişcat de durerea ei, supraveghetorul, om mai în vârstă, i-a adus la cunoştinţă

că o altă femeie, mai norocoasă, i-o luase înainte. Zadarnic a căutat Zina Vasilievna în mulţimea vizitatorilor chipul rivalei sale. Fremăta de gelozie. Oricât de ciudat s-ar părea, totuşi o dată cu suferinţa bănuielilor stârnite, simţea şi o satisfacţie inconştientă pentru iubitul ei. Dar în loc de Viforniţa, îi fu arătată o altă femeie, slăbuţă, îmbrăcată cu vădită intenţie de a părea mai tânără decât era, după cum aprecie, cu gelozie şi rea-voinţă, Zina Vasilievna. Se apropie de necunoscută şi văzând că aceasta – probabil din lipsă de experienţă – nu îndrăznise să aducă ceva, o rugă să-i transmită lui Dmitri Vekşin bocceluţa ei. Astfel făcu Baluieva cunoştinţă cu sora lui Mitka şi Tania aprecie la justa ei valoare profunzimea acestui devotament faţă de fratele ei. Baluieva o invită pe Tania la ea acasă şi stătură amândouă de vorbă până seara târziu.

...Tipică dragoste fără speranţă, alcătuită dintr-o încântare inconştientă, din bănuieli şi din teama de a-şi pierde iubitul! Baluieva ar fi fost gata oricând să-şi sacrifice fericirea, dacă această renunţare i-ar fi făcut *lui* cea mai mică plăcere. Speriată de ameninţările lui Cikilev, temându-se să mărească necazurile lui Vekşin, Zinka se linguşea acum pe lângă administratorul clădirii, retras pe poziţii de aşteptare, şi chiar pe lângă ceilalţi vecini, doar-doar va izbuti să creeze, în vederea întoarcerii lui Vekşin, o linişte tămăduitoare în apartamentul nr. 46. Firsov afirma în romanul său că tocmai această iresponsabilitate a sentimentului nutrit de Baluieva, că însăşi *vulnerabilitatea* acestui sentiment, cum scăpă el imprudent din fuga condeiului, dădea un impuls lăuntric exhibiţiilor scenice, ridicând arta ei vulgară, de cârciumă, până la un autentic gen *bulevardier*, capabil să farmece nu numai pe clienţii cheflii din localul unde se producea; ulterior autorul se alese cu o indispoziţie suplimentară, trebuind să suporte acuzaţia criticii că ar fi militat pentru durere sufletească în domeniul cântecului popular... Adevărul e că, înainte de apariţia romanului său, căutând să facă o experienţă în materie de interacţiune între viaţă şi creaţie, Firsov atribuise acestei cântăreţe un ciclu de versuri mai vechi,

ale lui, publicate cândva sub denumirea de *cântece de mahala*. Zina Vasilievna le înglobase, laolaltă cu operele lui Donka, în repertoriul său, ceea ce contribuise într-o atât de largă măsură la creşterea popularităţii lui Firsov în lumea Blaguşei, încât toată viaţa, după aceea, ar fi fost bine primit la orice măsuţă şi toţi i-ar fi dat cuvenita stimă...

„Era o năvalnică înflorire a trupului rănit de moarte – se entuziasma Firsov într-un fragment citit unor confraţi cu anticipaţie – un scurt zbor spre culmi, înainte de a fi apucat otrava pasiunii fără speranţă de reciprocitate să-şi împingă victima în şţreang, înaintea trenului ori la cuţit, deznodământ firesc al acelei dragoste de roman bulevardier, care o îmbăta deocamdată cu aburii unei inspiraţii necugetate...” îndată după citirea acestui fragment, patru dintre prietenii mai vechi ai lui Firsov, mari amatori de băutură şi de poezie, făcură o vizită neoficială în respectivul local din Blaguşa şi ascultară producţia cântăreţei Baluieva, luând cunoştinţă în acelaşi timp cu băutura oferită aici tuturor consumatorilor, tot o specialitate a casei. Până la urmă ajunseră la generoasa concluzie că toate acestea erau bâlei, dar un bâlei ridicat la acel nivel excepţional când, printr-un proces inexplicabil, din el se naşte *tragedia*.

— Cântaţi dogoritor, Zinaida Vasilievna... îi mărturisi într-o zi Alexei cel plin de pete, pălind, îh timp ce-i servea în pauză un şniţel. V-arn mai auzit de atâtea ori! Dar acum, nu ştiu, de fiecare dată simt cum mă furnică de jos în sus până-n creştet!

într-adevăr, când cântăreaţa, frângându-şi mâinile deasupra capului, începea cu voce joasă, pătrunzătoare:

Vai şi-amar de tinereţea mea Sufocată de al toamnei fum. Ca pe-o creangă, cu o nună rea, El m-a frânt şi m-a lăsat în drum...

chiar şi cei mai nepăsători clienţi ai localului se mirau cum de nu înfloresc la dogoarea fiinţei ei palmierii artificiali din hârdaie, sau cum de nu-şi frânge degetele armonistul executându-şi trilurile.

în primăvara aceea, Zinka trăia de la un vorbitor cu

Vekşin la altul. După mai sus pomenita şi unica întâlnire cu Tania, nimeni, în afară de Zina Vasilievna, n-a mai venit să-l vadă la închisoare: fusese o primăvară *de cotitură* pentru toţi cei ce-i erau mai apropiaţi – şi pentru Sanka Bicicletă, şi pentru soră-sa, şi mai ales pentru Viforniţa, rămasă acum cu desăvârşire liberă. Zina Vasilievna ajunsese astfel să fie pentru Vekşin o fereastră deschisă spre lumea din care fusese scos, ochii şi mâinile lui, şi tocmai aceasta o făcea pe ea să nutrească oarecari vagi speranţe...

în serile mai călduţe de mai, stătea în faţa ferestrei deschise cu lucrul în mână, dar nu cosea, ci urmărea doar, cu gândul aiurea, cum se întunecă şi se aştern umbrele peste mahala. Cât de bine ştia că această noapte nu va dura mult şi că, apoi, după o zi scurtă, iarăşi va năvăli noaptea! Aşezată pe un scăunaş de copil, alături de ea, Klavdia urmărea îngrijorată schimbările de dispoziţie oglindite pe faţa mamei ei... Fratele Zmei, Matvei, în preajma examenelor ce începeau peste o săptămână, îşi strângea cu tot mai multă furie tâmplele şi urechile între palme, aruncând câte o privire spre portretul lui Marx atârnat pe perete, ca şi cum ar fi inspirat o gură de aer, şi se cufunda din nou în infernul învăţăturii, unde nu-l mai ajungeau plictisitoarele suspine ale surorii sale.

— Matvei! îl chema ea sfios. Mai lasă naibii cartea asta de fier, că ai să te usuei de-atâta citit!... Ridică-ţi ochii şi priveşte ce nori dungaţi sunt pe cer, Matvei! îi arăta din cap cireşii aşternuţi în calea asfinţitului, muncelele arzând în flăcări, in spatele cărora se desfăşura o mare verzuie, cu totul fantomatică. Hai, spune drept, n-ai simţit niciodată dorinţa să fugi de-aici, să laşi toate baltă, fără să spui nimănui nimic şi să pleci oriunde, rătăcind mereu încotro vei vedea cu ochii? Să mergi, pe norii aceia, aşa fără niciun fel de gând şi neapărat desculţ!...

— Pe tine, Zina Vasilievna, nu te ţin norii, îi răspundea zâmbind fratele. Ar trebui pardosit tot cerul cu bârne...

— Ştiu şi eu că nu-i cu putinţă... Aş cădea de acolo şi praf m-aş face! Dar ce vrei, dacă mă atrage! Eu, când cânt,

mă gândesc totdeauna la oameni... Mă uit la ei şi mă gândesc ce de bani cheltuiesc pe băutură. Ar putea să-şi cumpere haine bune ori un pat frumos, cu globuleţe de argint la tăblii, şi când colo... Când beau, oamenii au ochii pustii, ca o casă fără mobilă. Eu aşa cred: cu cât fericirea e mai departe, cu atât beau oamenii mai mult... de parcă visul s-ar apropia când bei... Uite, Firsov zice că visul este mai important decât fericirea: fericirea oricum trece, pe când speranţa niciodată!

Reţinându-şi cu greu mânia, Matvei bătea darabana cu degetele pe masă.

— Mi-ai împuiat capul, Zina, cu neghiobiile tale. Te-aş sfătui stăruitor să-ţi măturі cât mai des din scăfârlie gunoaiele acestea fără rost... fericire, visuri, speranţe... Aşa-zisa fericire nu-i altceva decât o fază prin care trece organismul nostru, când e sănătos fiziceşte. E rezultatul suprem al unei armonioase îmbinări a condiţiilor economice, cu alte cuvinte se fabrică întocmai ca şi galoşii, cârnaţii... sau, de pildă, becurile astea electrice! Tocmai în clipa aceea un şirag palid de felinare se aprindeau de-a lungul străzii ce se pierdea dincolo de culisele asfinţitului aproape stins; palide stele închise în sticlă, ele aminteau oamenilor că deocamdată nu-i încă prea târziu. Ai băgat la cap?... Dacă nu, îţi mai repet o dată, dar cu o condiţie, pe urmă să nu mă mai deranjezi!

Soră-sa nu-i răspunse nimic; se apropie doar de junele înţelept şi-i răvăşi, cu neţărmurită duioşie, părul, şi aşa destul de ciufulit.

V

Nu dormise toată noaptea de rău ce-i bătea inima. Stătea culcată şi asculta cum zgârie undeva şoarecii, cum zbârnâie arcurile sub Klavdia, cum foşneşte, bătând în geam, cea dintâi ploicică. Spre dimineaţă, se lăsă copleşită de un somn greu şi visă o sală rotundă, scăldată în lumină. Acolo, în sunetele unei muzici neauzite, se rotea o singură pereche de dansatori necunoscuţi. Şi deodată perechea dispăru. Plină de presimţiri şi de bănuieli, Baluieva coborî pe o scară în spirală, abruptă cum numai în vis poate fi, ca

să dea peste o altă pereche, ciudată. Viforniţa şi Vekşin, strâns îmbrăţişaţi, se uitau la ea şi râdeau cu luciri diabolice în ochi...

Se trezi târziu. Fratele ei, Matvei, plecase cu noaptea în cap. Klavdia, doar în cămăşuţă, se juca într-un curent pătrunzător, ca de zi dte mai. Zinka îşi văzu imaginea oglindită în geam. Ochilor ei încercănaţi le corespundea o durere de tâmple. Apartamentul nr. 46 era situat pe colţ. Făcu un semn prietenos soţilor Bundiukov, pe care îi zări vizavi prin fereastra deschisă: Şomeri fiind, Bundiukovii îşi luau cafeaua ascultând în acelaşi timp emisiunea de radio, la aparatul cu galene. Jos, în curte, un grup de tineri zdrăngăneau la mandolină, fredonând cântece cu conţinut contraindicat... Pe la amiază, se porni din nou ploaia. Dispoziţia proastă a Zinkăi alterna uneori cu nevoia unei activităţi febrile. Trebuia neapărat să facă ceva, numai şi numai ca să nu se arunce pe fereastră. Niciodată nu suportase atât de greu apropierea verii.

Peste o săptămână, Matvei plecă la practică. Zinka îi băgă în geantă pesmeciori de casă şi plânse la despărţire.

— Caraghioasă mai eşti, dragă soră... Parc-ai fi o plantă, cu rădăcini, şi mai crezi şi-n Dumnezeu! Greu are să-ţi fie în viaţa de mâine, deşi eşti fată bună, atât de bună! îi spuse el mişcat de grija ei, evitând totuşi îmbrăţişările. Nu mă întorc prea curând, dar tu ascultă-mă pe mine: lasă-l naibii pe hoţul tău, că, după alte toate, mai e şi puturos. Aeriseşte-ţi cât mai des, uite, locul ăsta, adăugă, ciocănindu-i fruntea cu o neaşteptată duioşie. Mie să nu-mi duci dorul, n-are rost. Legăturile noastre de rudenie nu sânt decât o simplă întâmplare biologică. Şi să nu mă conduci, te rog, că nu-mi place...

Seara, Zinka duse la pod lăzile goale ale lui Matvei şi aduse în loc, de pe sală, patul lui Vekşin. Sub pretextul că nu se ştie nimic de soarta acestui chiriaş, Cikilev trecuse camera lui în evidenţa spaţiului locativ... Alegând o cale de ocol şi punând în practică un plan de împresurare de lungă durată, îşi irosise întreg concediul căutând să cucerească inima Klavdiei. Baluieva, care umbla toată ziua după

treburi de-ale ei şi mai ales de-ale lui Vekşin, de teama accidentelor îşi lăsa fetiţa încuiată în casă. Cikilev începuse să o scoată la plimbare. Se duceau într-un parc din vecinătate şi se plimbau pe pajiştile scăldate de soare. „Respiră, trage cât mai mult aer în plămâni, ca să nu pierzi nimic din cele ce te înconjoară, o dăscălea el, în clipele când nu-i vorbea despre propria-i copilărie. Cum treci pe lângă un copac înverzit, neapărat să respiri!” Şi Klavdia, care până atunci nu se prea bucurase de atenţii din partea celor mari, se întorcea acasă rumenă în obrăjori, sătulă, radiind o lumină atât de lină, încât Zinka, de teamă să n-o stingă, n-o mai întreba ce-au vorbit şi ce i-a spus Piotr Gorbidonâci acolo, în parc.

— Iată, ne-am întors din plimbăriea noastră... o înştiinţa insinuant Cikilev, căutând să nu vorbească prea mult, ca să nu o plictisească. Aşa că, dacă aveţi vreo trebuşoară urgentă, puteţi pleca liniştită, Zina Vasilievna: îi dau eu fetiţei dumneavoastră de mâncare, o şi culc în pătuţ. Nu prea-mi plac copilaşii când sunt prea mulţi laolaltă, dar în cantitate mică reprezintă o plăcută distracţie.

— Mâine mă duc eu cu Klavdia la plimbare, se jura Zinka, geloasă, cu buzele tremurânde, văzând că fetiţa se întoarce de fiecare dată cu un alt cadou: ba o pălăriuţă de paie, ba o minge multicoloră în plasă, ceea ce şi constituia izvorul strălucirii ei blânde. Pentru ce mai cheltuiţi bani cu ea, Piotr Gorbidonâci? Ce-i drept, nu prea-s eu bogată acum, localul se va închide curând pentru reparaţii, dar... într-un cuvânt, mâine mă duc singură cu ea la plimbare.

— Foarte bine, se bucură senin Cikilev, căci eu am mâine o înmormântare: mi-a murit un coleg de serviciu, tovarăşul Filimonov... Unul roşcat. Nu-l ştiţi? Cel cu care am pus sechestru pe averea scriitorului Firsov. Caracteristic: a mâncat omul la onomastica lui nişte morun şi a murit... Mă invitase şi pe mine la masă; să împărţim agapa. Aşa că, dacă nu m-ar fi îndemnat tocmai atunci Klavdia dumneavoastră să mergem la cinema, i-aş fi ţinut şi acum companie tovarăşului Filimonov, he-he-he! Trebuie

să recunoşti şi dumneata, scumpă Zina Vasilievna, că o minge în loc de o viaţă de am nu-i de loc prea scump. Dar acum mă duc, că mă aşteaptă vopsitorii: mâine vopsim acoperişul... Şi dispăru, temându-se mai mult ca de orice să nu se umple cumva peste margini paharul răbdării Zinkăi.

în afară de remuşcările uşor explicabile, întâmplarea aceasta o făcuse pe Zina Vasilievna să nutrească temeri din cele mai serioase cu privire la viitorul ei. Inspectând mai apoi averea Klavdiei, îşi dăduse seama cât de departe au mers lucrurile în decurs de o lună şi jumătate. Pe lângă câteva jucării pe care nu ea i le dăruise fetiţei, găsi o pereche de pantofiori noi, cu galoşii respectivi, de care fetiţa avea într-adevăr nevoie, precum şi o glugă din lână de angora, pentru iarna viitoare; o punguţă cu naftalină, anexată prevăzător, trăda originea cadoului. Pe lângă aceasta, mai ieşiră la iveală şi o mulţime de lucruşoare mărunte, puse cu o mişcătoare grijă în cutiuţe de medicamente încăpătoare, colectate de Cikilev, pe care nici cu forţa nu i le putu lua Klavdiei! Toate acestea i se părură mamei înfuriate ticăloase şperacluri destinate descuierii unei inimi nevinovate de copil. Peste alte toate, când vru să repare nişte ciorapi ai Klavdiei, puşi mai de multă vreme deoparte, Zina îi găsi cârpiţi. Era, într-adevăr, uimitor cum de avea timp pentru toate acest domn cu patru perechi de mâini! Atunci abia, Zina Vasilievna izbucni în lacrimi de ruşine, simţindu-se vinovată pentru timpul şi mângâierile furate fetiţei în profitul lui Vekşin. Bineînţeles, l-ar fi alungat neîntârziat pe Cikilev, interzicându-i să-i calce pragul, de n-ar fi observat unele schimbări binefăcătoare la Klavdia: însufleţirea îi îmbujora acum mai des obrăjorii, de obicei atât de palizi, iar uneori trebuia chiar s-o certe pentru câte o ştrengărie...

într-o zi, pe la începutul lui iulie, întorcându-se târziu acasă, Zinka auzi în odaia ei vocea lui Cikilev. La început i se păru că-i povesteşte fetiţei un basm obişnuit, din cele inofensive, cu care sunt adormiţi copiii. îşi lipi urechea de o crăpătură a uşii:

— ...tot aşa mititel şi cuminte am crescut şi eu, povestea Cikilev, şi toată lumea mă nedreptăţea, tocmai fiindcă eram mic şi cuminţel. N-aveam nici măcar pumnişori adevăraţi ca să mă bat, aşa că era vai şi-amar de mine. Mama mea a fugit cu un nene, de parcă ar fi murit, iar tata s-a dus la o altă tanti, zicând că pleacă în deplasare... Aşa că am rămas la bunica. Era gârbovă rău bunicuţa mea, ca şi copăcelul acela uscat de lângă iaz, pe care ţi l-am arătat ieri. O şi poreclise lumea Gheboşica. Locuiam cu ea şi eram foarte săraci. Avea un pisoi care scormonea în lăzile de gunoi ale vecinilor, şi era totdeauna fălcos şi vesel. Dar oamenii n-au voie să mănânce din gunoi...

— De ce? se interesă Klavdia.

— Ei, cum să-ţi spun... că-i doare burtica! Şi şedea peste drum de mine un băieţaş cunoscut, fiul unuia care era avocat la tribunal... Nu puteam să mă duc la el desculţ, că nu mă primea în casă. Trebuia să mă îmbrac ca pentru şcoală. Băiatul acela avea o mulţime de jucării, un morman întreg... şi încă pe-atât. Când se întâmpla să se ducă afară să-şi facă nevoile, sărutam repede toate jucăriile! Aş fi vrut şi eu mult de tot să am măcar una, dar asta se cheamă invidie... După ce a murit Gheboşica, m-au dus la mama. Rămăsese pe-atunci singură şi se apucase de beţie, pentru că bărbatul ei cel nou fugise şi el cu altă tanti. Mama n-avea bani pentru jucării şi mă bătea când era beată... De câte ori nu m-am plâns eu bunicuţei mele moarte: îi scriam scrisori pe nişte hârtiuţe subţiri -de tot şi le strecuram pe furiş în spatele icoanei. Gheboşica îmi spusese de multe ori că mai târziu, *după*, o să meargă acolo sus, la el..,.

Zinei i se păru că Cikilev îi arată fetiţei spre icoană.

— Acum ai bani mulţi, de ce nu-ţi cumperi jucării să te joci cu ele? îl întrebă Klavdia cu voce somnoroasă.

— E prea târziu, fetiţa mea. Acum sunt om în toată firea, inspector financiar, şi mă dă afară din serviciu dacă mă ţin de prostii.

— Joacă-te când nu te vede nimeni... Klavdia căscă, oftând totodată. Unde-o fi mămica mea?

— Mama ta e la local, cântă acolo. Ei, hai, trebuie să dormi... închide ochii, mititico...

— Dar acasă de ce nu cântă? nu se mai astâmpăra Klavdia.

— Nu vrea acasă. Acum închide ochişorii... Pe urmă nu mi s-a mai întâmplat nimic în viaţă. Băieţaşul Petea a crescut, s-a împlinit, mânca tot ce i se dădea şi-i asculta pe cei mari şi uite-aşa, din Petka a ajuns Piotr Gorbidonâci. Dormi!

Zinka intră în odaie şi, fără o vorbă, fără o privire spre Cikilev – care dădu să sară de la locul lui – trecu la măsuţa de toaletă.

— Am vrut s-o adorm, începu Cikilev cu voce vinovată, dar nu vrea. Se vede că îi este dor de îmbrăţişarea mămichii...

— Termină cu intrigile tale mârşave!... Tot n-ai să pui ghearele pe mine, balaur ce eşti! începu Zina Vasilievna mânioasă, aproape ţipând, în timp ce îşi aranja cu gesturi de automat părul în faţa oglinzii, deşi nu era nicio nevoie. îţi interzic categoric! Te dau în judecată dacă mai umbli să-mi strici fetiţa!

— Dar cu ce o stric, cu ce vă stric fetiţa, Zina Vasilievna? întrebă abia auzit Cikilev.

O inflexiune necunoscută de omenie din glasul lui o făcu pe Zina să se uite în oglindă, să vadă ce se petrece în spatele ei. O văzu pe Klavdia, speriată de ameninţarea maică-si, lipindu-se de Cikilev şi pe acesta, cu obrajii arzând de tulburare – ceva cu totul neobişnuit la el – ameninţând-o cu degetul să tacă.

Cikilev făcu o sforţare ca să-şi repete întrebarea; pentru el era foarte important să afle dacă poţi face vreun rău oamenilor povestindu-le propriile tale necazuri.

— îi povesteşti fetiţei tot felul de porcării!... răspunse Zinka după un timp de şovăială.

— Dar nu sunt porcării, Zina Vasilievna. îi povesteam din copilărie... cei mai scumpi ani ai copilăriei mele... se aseamănă puţin cu ai Klaşei. Şi-apoi, n-ar trebui să vorbiţi aşa în faţa copilului, că-i rămâne în minte toată viaţa, rosti

Cikilev, aproape dintr-o suflare, şi mângâie căpşorul Klavdiei, pentru ca peste toate acestea să se aştearnă cât mai curând vălul uitării. Ce voiam să vă spun – mâine ţinem adunarea generală în legătură cu cheltuielile suplimentare pentru consumul apei... în încheiere avem conferinţă despre situaţia internaţională. Locatarii sunt rugaţi să nu întârzie. Dormi acum, fetiţa mea, dormi!

Se repezi spre uşă, fără să mai aştepte ca Zina Vasilievna să-l oprească spre a-i cere scuze pentru bruscheţea ei: are şi ea necazuri... După plecarea lui, fetiţa izbucni în plâns, semn deosebit de alarmant pentru maică-sa.

VI

Abia a apucat Firsov să-şi scrie cele dintâi capitole de carte, şi-a şi început să întâmpine o serie de dificultăţi, din cele cu care se plăteşte de obicei nepăsarea faţă de un plan elaborat în prealabil. Cursul evenimentelor începuse să se abată de la direcţia principală, fărâmiţându-se şi lunecând pe făgaşe secundare, ce se pierdeau pe neaşteptate în nisip... Se cerea neîntârziat restrânsă lista personajelor şi a liniilor de dezvoltare; după frământări uşor de înţeles, autorul a fost nevoit să se despartă nu numai de unele,personaje încă nenăscute, cum ar fi misteriosul Nikolaşa Maniukin, dar şi de altele, vii, care însă n-au apucat să se încadreze bine în limitele subiectului. Soarta aceasta au avut-o în primul rând Matvei, fratele Zinkăi, precum şi Lionka zis Burtică – soluţii sugerate autorului de realitatea însăşi: întoarcerea celui dintâi din practică urma să aibă loc în afară de limitele romanului, iar cel de-al doilea *a căzut*, într-o acţiune stupidă, din care cauză a fost scos pentru multă vreme din cadrul vieţii... Şi mai era ceva. în timp ce greşelile de neiertat ale planului erau pe cale de a fi îndreptate, au fost semnalate alte scăderi, şi mai importante, constând în subestimarea unei concepţii unice.

Firsov nu era pe plac multora pentru că îi plăceau unele lucruri care nu trebuie să placă oamenilor, dacă doresc să fie pe placul altora. Viciul principal al prozei sale

consta, după aceştia, în lipsa unor concluzii directe şi a preceptelor morale cuvenite, pe care însă Firsov le evita nu din dispreţ, ci numai şi numai pentru că i se părea cu mult mai temeinic şi mai firesc ca ideile folositoare să pătrundă în conştiinţa cititorului pe calea neasemuitei emoţii spirituale pe care o procură *arta*. Firsov adora existenţa cu mirosurile ei primare şi gustul ei sălciu-amar, adora chiar şi presupusa ei absurditate care ne îmbie să-i dezlegăm enigma, ori să ne-o supunem nouă, care ne invită, cu alte cuvinte, să intervenim creator, spre a putea, în cele din urmă, să ne transformăm pe noi înşine. Dacă ar fi să credem însemnările din carneţelul lui Firsov, orice pe lumea asta – o băltoacă de după ploaie ori nebuloasa galactică oglindită în ea – reprezintă în egală măsură demonstraţia supremă a echilibrului tehnic, adică a unei armonii matematice şi, în ultima instanţă, o minune unică în felul ei; menirea artistului constă tocmai în a dezvălui subtilul mecanism al forţelor care dau naştere acestui fenomen.

Prin complicatele mijloace de zugrăvire folosite de el, Firsov îşi mai atrăsese şi acuzaţia de artificial, ca şi cum ar fi fost cu putinţă să născocească ceva mai complicat şi mai neaşteptat decât realitatea în mijlocul căreia trăia. Nu, viaţa nu a fost, nu a putut fi nesocotită. Ba dimpotrivă, atunci când autorul, cu scopul de a economisi hârtia şi eforturile de imaginaţie, intenţionase să-l însoare pe artistul de circ Stasik cu sora lui Vekşin, iar pe Mitka Vekşin să-l împace cu Dolomanova, ca să-şi poată şi ei înjgheba în doi un cald cuibuşor de familie, a intervenit năvalnic viaţa, dând peste cap tot ce închipuise Firsov şi silindu-l să-şi mototolească hârtia pe care îşi aşternuse născocirile. în asemenea clipe de derută sufletească, Firsov găsea un ajutor nepreţuit în godinul de tuci cu oare se încălzea, *burjuika*, aşa cum i se zicea în popor pe vremea aceea... Mijindu-şi ochii, unul mai mult decât celălalt, autorul privea cum răsuceşte flacăra, ca pe un talaj negru şi fărâmicios, cea dintâi imagine a Blaguşei, cu care se şi obişnuise, privea cum se zvârcolesc şi se sting

acolo eroii săi, bătându-şi parcă joc de speranţele-i autoriceşti şi de lipsa de fecunditate creatoare. Când şi când, cu un vătrai vârât în viitoarea din sobă, ajuta flăcărilor să mistuie teancul gros de foi înnegrite de scris, aparent de o nepreţuită valoare, în realitate, însă, hârtie irosită de pomană... Sau poate nu chiar de pomană, căci în jocul scânteilor efemere, adesea i se şi dezvăluia adevărul, nerelevat încă.

Ori de câte ori se gândea la Vekşin, îl obseda o imagine, mereu aceeaşi, de care nu putea scăpa. I se năzărea o piaţă imensă, cu un înalt podium de seânduri la mijloc, pe care urma să fie sfârtecat fără întârziere omul şi hoţul Mitka Vekşin, pedepsit pentru tot felul de fapte nepermise. Mulţimea grămădită în jur contempla, în tăcerea cuvenită, pregătirile de pe eşafod; nişte flăcăi voinici, cu cămăşi potrivite funcţiunii, îşi suflecau mânecile, pregătindu-se să-l supună pe Mitka unui întreg ritual, după obiceiurile vremurilor de odinioară. Printre spectatori, Firsov îi zărea aproape pe toţi cunoscuţii lui descrişi în carte şi pe feţele multora se citea o sinceră durere şi îndoială. Ba chiar toţi erau afectaţi, în afară de unul singur, care se aţinea mai departe de ceilalţi, aproape izolat... Şi deodată Firsov îşi dădea seama că acesta este Nikolka Zavarihin în persoană. Ceilalţi toţi aşteptau, cutremurându-se, numai Zavarihin, nepăsător, mânea seminţe ca să-i treacă de urât. Era de mirare cât timp izbutise Nikolka să scape de carneţelul lui Firsov!

Nimeni din toată Blaguşa, în afară de Pcihov, nu băgase de seamă că undeva în mahalaua lor, în cel mai depărtat colţ al pieţei mari, acolo unde se aruncau gunoaiele, se deschisese o dugheană mizeră, cât o chilioară, unde-şi vindea marfa Zavarihin. Mai înainte de asta, timp de şase săptămâni încheiate, viitorul mare comerciant rus îşi purtase prin piaţă coropca cu mercerie, atârnată de gât, nedispreţuind nici cel mai modest câştig. Pe vremea aceea Nikolai Zavarihin abia căuta să se orienteze în viaţă... Ieşind o dată în piaţă ca să se aerisească – se ducea adesea pe-aeolo, sub pretextul că-şi

cumpără zarzavaturi – Firsov se întâlni faţă în faţă eu Zavarihin şi rămase cu ochii la el, întrucât pe vremea aceea un asemenea fenomen al naturii era într-adevăr nemaipomenit.

Nikolka Zavarihin îşi etala în faţa lui Firsov tot ineditul uluitoarei policromii. Probabil că vestitul pom al răului şi al binelui din rai tot cam astfel arăta, încărcat de mere coapte şi ispititoare, rumenite cu vopsele de anilină. De pe grumazul lui Nikolka Zavarihin atârna o legătură de panglici multicolore din mătase, multe, să ajungă chiar şi pentru şapte sate, în şapca lui înaltă, de croială bătrânească, erau înfipte ace de cusut şi cu gămălie – de cea mai prima calitate de import; din buzunare ieşeau jucării de copii, păpuşele şi urşi proaspăt ciopliţi dintr-o buturugă înmiresmată de tei, iar în modesta lui coropcă se îngrămădise un asemenea belşug de ispite şi culori, încât nu le-ar fi putut rezista nici cel mai pretenţios om. Avea acolo piepteni atât de deşi, încât nici fir de praf să nu scape printre dinţii lor, nasturi deosebit de solizi, să ţină o viaţă, ulei de rapiţă ca să nu se taie părul de necaz, alifie contra bubelor ce bântuie primăvara, câte-o cruciuliţă de pus la gât, cu lănţişor cu tot, parfumuri suprapersistente, să nu le piară mirosul până la moarte... într-un cuvânt, de toate pentru toţi, de la copil de ţâţă până la cei morţi, iar în fundul dublu se mai găsea câte ceva pitit şi pentru nevoile unui burlac!

Aceasta se întâmplase la începutul primăverii.

— Ai rămas, văd, cu ochii la marfă, cetăţene. Doreşti vreo găteală pentru domnia-ta, ori pentru gagică? Să-ţi dau o panglică, s-o legi în barbă şi să arăţi mai frumos ca un cal la târgul de lăsata secului... Şi la servici câştigi mai mult respect! îl ironiza Zavarihin în grai înflorat şi agresiv, cum nu prea avea el obicei să vorbească în viaţă, uitându-se la Firsov cam de sus, de parcă ar fi şi pus stăpânire pe el.

— Aş dori un pieptene mai mic... îngăimă zăpăcit Firsov, apoi, pentru reluarea relaţiilor normale, îi aminti lui Zavarihin împrejurările în care s-au cunoscut. Ne-am mai

întâlnit noi astă-iarnă, în localul acela de la subsol...

— Ţi s-o fi părut... se lepădă acesta în grabă. Abia acum m-am apucat de treabă... Ce să zic! Să-mi fie cu iertare, deocamdată îmi car toată prăvălia pe burtă... Şi cu aerul cel mai candid, începu să-şi laude marfa. Dacă zici că ne cunoaştem, te-aş sfătui să iei pieptenul ăsta. Lemn adus din străinătate, de palmier, nu creşte decât pe malurile râurilor calde... Legenda spune că Josua Nävi îşi făcea din el săgeţi, pentru înarmare! Firsov se amuza auzind cum se pricepe nepotul să adapteze tălmăcirile fanteziste ale unchiului asupra esenţelor de lemn la nevoile primitivului său comerţ. Tocmai bine se potriveşte la barba dumitale, s-o tot piepteni... dacă faci asta ca să-ţi treacă de urât, te asigur c-o să ai parte de cea mai deplină desfătare. Jur pe ce am mai sfânt că o să vii să-i mulţumeşti lui Zavarihin! Simţind o oarecare îndoială în ochii de cumpărător ai lui Firsov, continuă să insiste, imprimând glasului său inflexiuni prietenoase. Calitatea prima-ntâi, se vinde numai la noi şi încai în mare secret. Aşa marfă nu se găseşte decât la mine şi la Ţarapov, Ivan Ivanovici... Poate ai zărit pe-aiei pe-aproape un bătrânel cu o înfăţişare cuvioasă? Numai noi ăştia doi, nepricopsiţii, vindem în pagubă, nimeni altul. Astăzi, să-ţi spun eu cum stau lucrurile, alţii le lucrează din lemn de mesteacăn ordinar şi le vând cu o rublă... Le freacă puţin cu ulei şi poftim, luaţi; iar de la mine cumpăraţi marfă prima-ntâi şi nu vă costă decât o jumătate de rublă!

Deşi simţea un fel de gâdilat, de parcă pe el îl sucea şi-l răsucea în mână Zavarihin, Firsov nu se mai sătura să asculte pălăvrăgeala insinuantă a lui Nikolka.

— Ei haide, hai, la naiba, dă-mi-l pe ăla de palmier, de pe malurile celui mai cald râu! hotărî el, după ce ascultă până la urmă. Tocmai atunci se apropie şi Cikilev, ca să cumpere un flecuşteţ oarecare pentru Klavdia.

...Dar Zavarihin nu fu nevoit prea multă vreme să-şi poarte coropca de colo-colo. Dugheana lui deschisă de curând în marginea pieţei din Blaguşa, între altele de acelaşi fel, cu câte o prelată în chip de acoperiş, aliniate în

rând ca la startul unei întreceri sportive, purta numele, deocamdată nescris pe firmă: „La coropcarul universal”. Dintr-o ferestruică pătrată, printre tot felul de mărunţişuri gospodăreşti etalate, îşi scotea capul Zavarihin, care abia începăea acolo. Firsov îi dădu bună ziua şi curând descoperi la negustorul acesta începător o nuanţă nouă de răceală în vorbă, o preocupare dezvăluind o orientare spre viitor; nu mai folosea înflorituri verbale, păstrându-şi totuşi, ce-i drept, demnitatea de om sigur pe sine, doar puţintel umilă, pentru a-şi asigura o eventuală retragere. „Mă simt prea măgulit de vizita domniei-tale, dar dacă prin voia Domnului dai ortul popii, voi suporta cumva şi durerea asta”. Asemenea note se auzeau mereu în glasul lui Zavarihin. Dincolo de toate acestea, Firsov distingea limpede în el vigoarea calmă, ascunsă deocamdată, a apelor crescute de primăvară, gata să se năpustească asupra zăgazului după ce şi-au luat avânt pe o distanţă de mai mulţi kilometri.

— A venit primăvara... oftă Firsov, aşezându-se pe o bancă de alături, ca să-şi şteargă fruntea brobonită de sudoare şi totodată să mai noteze câte ceva în carneţelul cu pricina.

— Toate la vremea lor!... Mai pe urmă o să vină şi vara, şi nici asta nu e rău, aprobă cu zel Zavarihin. La ţară s-a pornit acum aratul: de Sfântu Gheorghe zburdă plugurile pe ogoare... N-ai văizut niciodată?... Curând, parcă văd c-o ştergi la vilă, nu-i aşa? Taman bine pentru întărirea sănătăţii: încolţeşte iarba, zboară fluturii... Iată, dumneata, stimate cetăţene, descrii cu pană măiastră cum se produce dragostea sau nu ştiu ce evenimente din viaţa unor generali... Mă gândesc şi la cei de azi! Dar eu stau şi zic: n-o fi oare mai bine să te duci să priveşti, să urmăreşti cum munceşte ţăranul în sudoarea frunţii: este foarte interesant de făcut comparaţie, mai cu seamă pentru oamenii care nu sunt deprinşi cu aşa ceva... Şi-i dădea mereu aşa, cu blândeţe senină şi răutăcioasă, frecând cu o cârpişoară, pentru a treia oară, sticluţele cu apă de colonie ieftină de pe tejghea.

De atunci au luat obiceiul să şadă amândoi de vorbă

acolo, când nu era prea mare aglomeraţie, şi ceea ce era mai interesant, se înţelegeau de minune, fără a li se urî împreună. Firsov vedea rapiditatea suspectă cu care Zavarihin tot acumula mărfuri. Aşezarea lor rămăsese aceeaşi, doar atât că zi de zi erau tot mai îngrămădite. Când soarele de amiază lumina din plin târgul şi câte o rază â lui, căzând vertical şi strecurându-se prin vreo găurică din prelata acoperişului, rătăcea prin dugheana lui Nikolka, prin colţuri se aprindeau, ca la semnul unei baghete magice, vâlvătăi de mătăsuri şi stămburi... Firsov pricepea prea bine că dezvoltarea negoţului lui Zavarihin nu era străină de relaţiile unchiului său, deşi se efectua fără participarea directă şi chiar fără ştirea lui Pcihov: toate acestea însă, trebuie spus, sunt presupuneri: scriitorul n-a încercat niciodată să afle sursele prosperităţii lui Zavarihin. îi plăcea doar să stea aici, în acest colţ ceva mai ferit al vieţii zgomotoase din piaţă, ticsit cu lăzi sparte, pietre şi fier vechi; să stea şi să se încălzească la soare, să asculte, să urmărească în voie cum umbra zilei îi ocoleşte târâş picioarele, să vadă cum se înalţă spre lumină, de sub o grămadă de cărămizi, un firicel de urzică, maturizându-se pe zi ce trece şi desfăcându-şi frunzişoarele pufoase, deocamdată neusturătoare.

Se lenevise de tot în luna aceea, poate din cauza vremii schimbăcioase, legată de anotimp.

După mutarea la oraş, unde avea să se stabilească definitiv, cum credea el pe acea vreme, Nikolka Zavarihin s-a maturizat şi a prins cheag într-un chip uimitor de rapid. Mai ieri părea venit dintr-o altă lume în cojocul său portocaliu, scârţâitor, şi deodată s-a deschis, ca bobul încolţit, desprins din învelişul rămas inutil. îşi cumpărase, din talcioc, nu fără gânduri ascunse, o şapcă de modă veche rusească (veritabilă uniformă de negustor), dar – urmând modei din acei ani – şi o scurtă de piele, ca de comisar, ca să-i fie de folos în ocazii mai deosebite. Numai cazaca lui înfloratâ, cu gulerul strâns pe gât, încheiat într-o parte, îi mai trăda originea ţărănească... Dacă şi înainte i se întâmpla destul de rar să petreacă, întrucât se pregătea

sufleteşte pentru o viaţă aproape ascetică, de om care râvneşte după avere, acum era de două ori mai sever cu sine însuşi; rar se mai abătea cu prietenii prin câte vreun local din acelea în care se serveau băuturi semialcoolice, şi asta numai şi numai ca să discute între patru ochi ultimele ştiri internaţionale. Tocmai această abstinenţă totală faţă de orice ispită a oraşului îi conferea dreptul de a-şi bate joc de învăţămintele unchiului.

— Ce să spun, nene Pcihov, e puţin zis că racii au o viaţă amărâtă! spunea cu râs forţat nepotul, sorbindu-şi ceaiul deocamdată oferit de unchiu-său. Pe deasupra mai e şi primejdioasă viaţa asta a racilor...

— Ce-ţi veni să pomeneşti de raci? întrebă Pcihov, uitându-se chiorâş la el.

— Să vezi, deunăzi am fost cu nişte prieteni la o bere. Şi pe lângă bere, am dat gata vreo trei duzini de raci... Şi tu semeni cu un rac, Pcihov. Te-ai pitit sub un buştean, te rogi unui buştean Şi tot cerul tău e umbrit de un buştean! Zavarihin era de părere că în viaţă jiu poţi jigni pe un om deştept când eşti sincer şi-i spui adevărul verde în faţă. Pe tine, nene Pcihov, oricine te poate arunca în apă fiartă cu sare şi te poate suge mădular cu mădular. Vezi că, în ziua de astăzi, oamenii s-au împărţit în două: cei buni de mâncat şi cei care mănâneă. Aşa că apucă-te cu mâinile de păr, şi ţin-te bine, să nu te scoată careva din vizuină, nene Pcihov! Râdea cu poftă, întrucât de la un timp încoace începuse să socoată că aparţine celei de a doua categorii.

Spre vară, cam în vremea când îşi începuse negustoria, Zavarihin,se mută de la unchiu-său într-o locuinţă proprie. Ca o derogare de la orice regulă, sărbători acest eveniment împreună cu câţiva prieteni, la o berărie. El făcu cinste. Ceru băutură pentru toţi şi bău şi el mult. Îmbătându-se, nu-şi prea dădea seama ce.vorbeşte, iar cei trei prieteni, toţi oameni mai în vârstă, trecuţi prin ciur şi prin dârmon, îşi băteau prieteneşte joc de mărturisirile nestăvilite ale acestui flăcău stângaci şi încă neînfricat.

— Noi suntem acum cineva, suntem o putere,

bolborosea Zavarihin, dând la o parte sticlele cu palma-i lată ca o labă de morsă, vrând parcă să asigure mai mult spaţiu gândului. Iaca, deocamdată nu am nimic, dar răbdare, în curând am să pun mâna pe toate. Şi-atunci să mai încerce careva să mi se împotrivească. N-a venit încă ziua aia, dar eu ştiu să aştept. Orieât s-ar răsuci sforicică, are şi ea un sfârşit! Şi iaca, acum vă cinstesc pe toţi din plin, ca să vă daţi seama cine este Nikolai Zavarihin! Uneori în glasul lui răsunau accente atât de tăioase, atât de puternice, încât prietenii lui, muţi deodată, ridicau spre el ochii cu teamă, ca spre un soare cu dinţi, gata să răsară pe firmamentul comerţului particular. Maică-mea îmi spunea că am venit pe lume cu pumnii strânşi, he-he, iar un ţigan mi-a prezis că o să stăpânesc lumea!... Poftim, cu mâinile astea ale mele am să sfarm totul când oi avea chef! Da, am în mine o brumă de cruzime, cum trebuie să aibă orice om cu scaun la cap. Am să pun un pâslar să-mi ţină locul la prăvălie, o să vedeţi voi! şi am să mă duc la baia de aburi, iar pâslarul meu o să vă bage pe toţi în sperieţi, fireaţi voi ai dracului să fiţi! He-he!

Prietenii se uitau la el şi-şi făceau cu ochiul, auzind lăudăroşenia nesăbuită a lui Nikolka.

— Ia vezi, măi diavole, zbiară şi tu mai încetişor, că ne bagă şi pe noi la zdup o dată cu tine... rise, muşcându-şi vârful mustăţii, unul dintre ei, Zotei Buhvostov, cel mai experimentat dintre toţi, cu barba îngrijită, pieptănată la mijloc. Ai crescut în libertate, măi flăcăule. Se vede că n-ai simţit şfiehiul biciului, nici n-ai umblat în ham...

Le rămase atunci tuturor întipărită în minte imaginea, doar o clipă impresionant de ameninţătoare, apoi pur şi simplu ridicolă, a lui Zavarihin, când acesta înălţă deasupra mesei o mână cu degetele închircite, gata parcă să se încleşteze în gâtul cuiva şi să nu se mai desfacă. Avea ceva de fiară fără minte care, după ce şi-a vârât capul în capcana vieţii, se miră de comoditatea acestei încăperi vaste şi răcoroase, rămasă până atunci neocupată, dintr-o scăpare din vedere a altor asemenea îndrăzneţi. Se îmbătase în seara aceea ca niciodată, dar nu

atât băutura îi insuflase acest curaj de om ameţit, cât conştiinţa primei sale victorii. Omenirea îi apărea acum în ipostaza unei companii plăcute şi înţelegătoare, din care doar el mai lipsea ca să se ajungă la un echilibru general; nu-şi dădea seama însă că această lăudăroşenie îi cam jignea pe tovarăşii de chef, nu mai puţin arţăgoşi şi vanitoşi ca el.

Dornic să-l întreacă pe prietenul său în materie de reuşită în viaţă, Buhvostov se gândi să se laude şi el cu o achiziţie recentă. Era vorba de o iapă de şase ani, pasămite o minune a minunilor; ce mai, o mândreţe de cal: nişte urechiuşe ascuţite, murge, un gât* de lebădă, copitele ca nişte toculeţe de cucoană... Tuturor acestor atribute ale frumuseţii le corespundeau calităţile unui veritabil cal de rasă: era uscăţivă, nervoasă şi iute de picior... „Aleargă mâncând pământul... rupe bucăţi din el şi le aruncă în urmă...” Buhvostov cel bărbos era patronul unei înfloritoare întreprinderi de transporturi hipo; semăna chiar el cu un cal, iar barba lui, cu cărare la mijloc, avea o culoare pronunţat roibă.

— Ei haide, gata, ce o tot lauzi atâta? Doar n-om lua-o de nevastă!... îl dojeni Ţarapov, cel mai în vârstă dintre toţi, cu cele mai multe zbârcituri în jurul ochilor vicleni, dându-i coate şi cerşind solidaritate celui de-al patrulea prieten, mai puţin bătrân decât ceilalţi, deocamdată fără individualitate ori nume de familie.

Prinseseră însă cu toţii chef de cai, astfel încât, la propunerea lui Zotei Buhvostov, hotărâră să meargă la circ, ca să admire căluţii de acolo. Certându-se în glumă, părăsiră localul insuficient de distractiv, urcară toţi patru într-o birjă (lăsată până la osii sub greutatea lor) şi porniră spre bulevardul în capătul căruia se înălţa circul. Miliţienii se uitau pieziş la această piramidă instabilă de trupuri ce cântau şi zbierau. Neaşteptându-se la cine ştie ce distracţie, porniţi doar ca să-şi mai alunge plictiseala, prietenii aveau intenţia să scape cât mai ieftin, cumpărând bilete oricât de sus, chiar şi mai sus de galerie, numai să vadă ceva de acolo; dar nu mai găsiră decât bilete scumpe,

în lojile din faţă. Spectacolele în care capul de afiş îl deţinea acrobata Hella Welton aveau întotdeauna un mare succes.

Şovăiră îndelung – să rămână ori să se ducă altundeva, unde să se poată distra mai bine, cu bani mai puţini; dar cei din spate îi tot împingeau spre casă, astfel încât se pomeniră deodată cu biletele luate. Bombănind la adresa lui Zavarihin pentru cheltuiala inutilă din capitalul de bază, prietenii năvăliră zgomotos în lojă; reprezentaţia începuse mai demult. Jos, în arenă, nişte oameni pe jumătate goi, parcă fără oase, printre care şi o femeie între două vârste, executau tot felul de salturi primejdioase, iar la urmă se apucară să umble fără frică pe sârmă, „ca să-şi demonstreze starea de trezie deplină”, după cum spuse în glumă Ivan Ivanovici Ţarapov. După ce nişte căţei jigăriţi săriră scâncind prin flăcări, iar un măscărici în vârstă şi de loc hazliu, cu mustăţi false, eântă o polcă picantă din mătură, în arenă ieşi un fel de tată cu fiica lui, îmbrăcaţi cu veste din dantelă de sticlă; începură să-şi arunce unul altuia nişte farfurii, după care tatăl îşi ţinu fata câteva clipe pe frunte, în timp ce ea arunca şi prindea nişte bile. Dar caii tot nu se arătau. Ca să le ţină de urât, Buhvostov, prevăzător, propuse celorlalţi să golească sticluţa cu vin „din cel catifelat”, pe care o vârâse în sân drept rezervă: astfel veni pauza mai repede. Spectatorii se ridicară de pe locuri şi porniră vioi care încotro, unii la bufet, alţii să-şi facă nevoile.

În pauză, negustorii noştri mai goliră la un bufet câte un păhăruţ, pentru întreţinerea bunei dispoziţiii... Numai că din nefericire, la înghesuială, Zavarihin pierdu livretul militar şi factura unei mărfi de preţ. Chiar a doua zi le găsi pe toate în căptuşeala hainei, sub seminţele de floarea-soarelui, dar din cauza zarvei produse cu ocazia căutărilor, prietenii se întoarseră la locurile lor cu întârziere. Orchestra tocmai cânta ceva în surdină, jelind parcă pe cineva, cu anticipaţie, ca să aţâţe curiozitatea: frazele muzicale se terminau cu un ţipăt uşor de flaut şi tânguirea începea iarăşi de la început... Deodată viorile porniră să se

gudure în jurul bubuitului ritmic de timpane, neînduplecat ca paşii destinului, şi după oamenii în livrea, retraşi în lături, ieşi în fugă Hella Welton. în tricoul ei albastru, cu pelerina neagră fluturând din zbor, îi aminti lui Zavarihin un fluture frumos, de neuitat. Cât s-a necăjit atunci, copil fiind, că nu-l poate prinde, ca să dea de firul farmecelor lui ispititoare! în drum spre actriţa de circ, raza reflectorului alunecă peste Zavarihin; şedea aplecat mult înainte, mângâind catifeaua zmeurie a lojii. în pofida vrăjii care, ca un vid, desparte pe artist de spectatorul de circ, o recunoscu îndată. Da, ea era! Nu prea de mult, stând alături, a simţit atingerea privirii ei zâmbitoare, uşor mioape. Liniştea ce urmă apoi marcă un moment de cotitură în viaţa lui Nikolai Zavarihin.

— Ia dă-mi puţin programul, să văd cine-i fetiţa asta sprintenă?... ceru bărbosul, întinzând mâna, dar Zavarihin îl apucă strâns de încheietură şi nu-i mai dădu drumul. Ce faci?! Lasă-mi mâna, tâmpitul dracului, că-mi frângi oasele! urlă, zvârcolindu-se acesta, zgâriindu-l pe Nikolka la ureche cu barba.

Îndurându-se de prietenul său, Zavarihin îi dădu drumul, dar numai după ce artista, înălţată acolo sus, sub bolta circului, îşi lepădă aripioarele negre, care planară pieziş, şi după ce scăriţa de frânghie căzu singură, tăindu-i orice cale de retragere. Amănuntele întâlnirii lor nu prea îndepărtate, răsărindu-i în minte, ca şi duşmănia pe care i-o mai purta încă lui Vekşin, începuseră să pălească, făcând loc unei încordări necunoscute, ori poate temerii pentru o fiinţă ce-i era totuşi străină. Zavarihin îşi plimbă privirile în jur, dar nimeni nu făcea nici cea mai mică mişcare ca să împiedice nenorocirea ce urma irevocabil să se petreacă peste o clipă; ba dimpotrivă, priveau toţi eu vădită nerăbdare laţul de mătase legănat tot mai aproape şi mai aproape, lacom să se strângă pe gâtul gingaş şi cald al fetei. Numai şi numai ca să scape cât mai repede de această obsesie de nesuportat, Zavarihin grăbea, împingea cu privirile spre laţ această fiinţă nesfârşit de slabă şi neajutorată, ce-avea să-i stăpânească de acum încolo în

modul cel mai ciudat libertatea şi gândurile, dacă nu chiar şi banii. Ulterior nimeni – nici măcar veteranii circului care, îndeobşte, nu uită niciodată întâmplările ce produc sau ar putea produce nenorociri – n-a fost în stare să-şi amintească din practica lor anterioară nimic asemănător ieşirii lui Zavarihin. Să fi fost entuziasmul feroce al spectatorului dornic să vadă o catastrofă, sau sentimentul de vid care-l copleşise deodată pe Zavarihin, întrucât nu se mai putea regăsi pe ysine însuşi, un vid în care n-avea nici pe ce se sprijini, ori şi una şi alta, fapt e că ceva îl îmboldise să comită această nebunească faptă: chiar în clipa hotărâtoare, sări de pe locul lui, strigând un cuvânt atât de nepotrivit în împrejurarea respectivă, încât cei ce erau mai departe rămăseseră cu îndoiala în suflet, neştiind dacă au auzit bine.

Când personalul de serviciu al circului, ajutat de voluntari din rândul publicului îl scoaseră pe Zavarihin afară – douăzeci de mâini numai pe el singur, căci prietenii, dezmeticiţi din aburii beţiei, dispăruseră chiar de la începutul scandalului – acesta păşea clătinându-se întocmai ca un om beat, fără să manifeste nici cea mai mică veleitate de rezistenţă ori de căinţă. în timpul întocmirii procesului-verbal căuta mereu din ochi victima incidentului, dând parcă să alerge spre ea; în orice caz, nu răspunse cu şir la întrebările puse, decât după ce află că, contrar temerilor, totul s-a sfârşit eu bine. între timp, în biroul directorial, ticsit până la refuz, se înghesuiseră şi artiştii de circ ce-şi isprăviseră numărul, încă pe jumătate grimaţi, ca şi acei spectatori care, prin depoziţiile lor, râvneau să grăbească sancţionarea infractorului. Cu un cap mai înalt decât toţi ceilalţi, Zavarihin stătea în picioare lângă perete şi, spre indignarea generală, în loc să arunce în jur priviri de fiară hăituită, cum s-ar fi cuvenit, zâmbea eu beatitudine senzaţiei de miracol care îl cuprinsese din treacăt, dându-i fiori de groază.

225

Fără să privească spre coala de hârtie, iscăli cu chiu, cu vai procesul-verbal dresat de miliţian. Se relata acolo cu

obiectivitate cum că „în timpul unui număr periculos numit *ştrabat*, eonstând dintr-un salt de la înălţimea considerabilă a circului cu gâtul în laţ, cetăţeanul Zavarihin, proprietar al unei tarabe de mărunţişuri din piaţa Blaguşei, aflat în stare de ebrietate, a strigat, cu un scop rămas ne-

15 – Hoţul lămurit: *Praful să se aleagă de tine*! ceea ce ar fi putut să aibă urmări fatale pentru artista Hella Welton”... în paranteze fusese trecut adevăratul nume al Taniei... De remarcat că nimeni dintre cei de faţă, iar Zavarihin cu atât mai puţin, nu luase în seamă prezenţa unui bătrânel bine ras, cu o tichiuţă neagră pe cap, care tot timpul se agitase mai mult ca oricine, repezindu-se mereu la vinovat, apucându-l de mâini şi încercând să-l scuture, cu tot atât de puţin succes ca şi valul ce se repede spumegând asupra stâncii odioase.

— Ştii tu ce făcut? striga el într-o rusească stricată, plângând de emoţie. Noi., artişti săraci, tu negustor scârbos. Plătit o rublă şi vrut cumpărat moarte? *Ermordung*! Asasin!... Şi la urmă izbucni într-o diatribă atât de mânioasă şi grăbită în limba germană, încât miliţianul, oprindu-se din scris, se uită plin de interes în gura lui.

— Bine, ajunge... ridică pe neaşteptate glasul Zavarihin, dându-şi abia acum seama că literalmente cade din picioare, istovit de zarva din jur, de aburii beţiei şi, în sfârşit, de propria-i stare sufletească. Cereţi-mi ce se cuvine... vă dau cu ghiotora... pentru toată povestea asta! Luaţi tot... Şi făcu un gest familiar, vrând să scoată banii şi stârnind prin aceasta o nouă izbucnire de mânie de care, la drept vorbind, nici nu şi-a dat până la urmă seama.

...Stelele se ascundeau în spatele norilor, iar în coteţele din Blaguşa cântau pentru a doua oară cocoşii, când Zavarihin bătu la uşa unchiului său. Până să se trezească bătrânul Pcihov, nepotul se retrase în mijlocul curţii şi rămase acolo, cu picioarele larg depărtate, privind tăriile. „*Praful să se aleagă de tine*!”... repetă el deodată cu glas întrebător şi surd, căutând să priceapă înţelesul faptei

sale. „Slobozeşte-mă din legăturile tale, nu mă lăsa să mă topesc din cauza ta...” Cam aceasta era interpretarea pe care o dăduse Firsov ieşirii lui huliganice, năzuind, din deformaţie profesională, să-şi poleiască eroii îndoielnici, îndrăznind să-i atribuie negustorului din Blaguşa un fel de subconştientă rugă pentru o mare durere, fără de care, dragă Doamne, n-ar fi izbutit niciodată să fie demn de ea... După ce mai repetă o dată blestemul, Zavarihin ascultă zăpăcit ecourile trezite în propriu-i suflet: se petrecea acolo ceva mai presus de puterile lui, ceva ce-l făcea să se împotrivească din răsputeri. Lătrând scurt, o javră din curtea vecină i se repezi la picioare, să-l sperie pe acest ciudat oaspe de noapte, înfipt locului, cu pumnii strânşi şi privirea pe cer; dar, speriată ea însăşi, javra fugi şi se ascunse.

După ce-i dădu nepotului drumul în casă, Pcihov mai zăbovi câtva timp prin curte, desfătându-se cu răcoarea zorilor. Când se întoarse, Nikolka sforăia, topit în somn fără urmă, eu toate extazele şi necazurile de peste zi, cum se topeşte o bucată de zahăr într-o bulboană lină fără fund.

VIII

împotmolit până peste cap în treburile încurcate ale lui Vekşin, Firsov scăpase momentul înfiripării nefericitei dragoste dintre Tania şi Nikolka Zavarihin. O asemenea dragoste, la început, i se păru scriitorului cu neputinţă, din cauza diferitelor preocupări personale şi a nepotrivirii de caracter. Tema cărţii, evoluând, se dezvolta egal pe toate firele sale componente, astfel încât autorul, ulterior, se văzu nevoit să dibuiască singur cum s-a petrecut această primă apropiere dintre cei doi eroi. în roman ei s-au cunoscut, e adevărat, dar în împrejurări destul de sărăcite de conţinut, întrucât respectivul episod, eât se poate de important, a fost construit de către autor pe un număr de coordonate componente incomparabil mai mic decât obişnuieşte să construiască viaţa, pentru care chiar şi cea mai măruntă întâmplare reprezintă un cristal bine închegat, cu participarea tuturor elementelor existente în lume.

După Firsov, Zavarihin ar fi petrecut-o de câteva ori pe Tania, după terminarea programului de la circ, ţinânduTse în urma ei la o apreciată distanţă, până. când, într-o bună zi, Tania şi-a exprimt dorinţa să afle motivele acestei constanţe atât de măgulitoare, discrete şi tocmai de-aceea într-o oarecare măsură decepţionante; de remarcat că ea cică l-a recunoscut pe Zavarihin din primul moment (cum o recunoscuse şi el, de altfel) după unica lor întâlnire, atât de scurtă, din faţa localului din Blaguşa. S-ar părea că eroul i-ar fi debitat eroinei un compliment banal, absolut nelalocul lui, dar care exprima întreaga măsură a admiraţiei sale, iar ea ar fi râs, măgulită şi emoţionată, pentru că n-avusese până atunci parte nici măcar de cea mai simplă aventură de acest gen... în varianta lui Firsov, un singur lucru era incontestabil: că amândoi, fiecare în felul său, într-atât fuseseră pregătiţi pentru cele ce aveau să urmeze, încât tocmai această dublă pregătire le-a ajutat să treacă pe neobservate peste convenţiile penibile, aproape inerente oricărui început de relaţii.

în realitate însă, lucrurile s-au petrecut altfel. Tania a trecut o dată pe la Pcihov, ca să-i ceară un sfat cu privire la viitorul fratelui său. Tocmai când ea intră, Zavarihin, în toiul năduşelilor produse de nepriceperea-i de bărbat, se căznea să-şi coasă la cămaşă nişte nasturi rupţi la spălat. Un soare orbitor se oglindea în băltoacele de aprilie şi fata, după ce umblase mult şi grăbit, arăta ca o frântură din amiaza-aceea; lipsa gazdei de acasă contribuise de asemeni la succesul acestei prime şi timide stabiliri de contact. Ca să scurteze timpul aşteptării, Zavarihin se gândi să-i ofere vizitatoarei un ceai; după ce pompă primusul până aproape să explodeze, se apucă să spele vasele necesare şi, din prea mult zel, sparse un pahar din care cauză atât şuvoiul de apă, cât şi chiuveta se înroşiră de sânge. Până să găsească Tania ceva cu ce să-i lege rana, Zavarihin îşi legă strâns degetul tăiat cu un capăt de sfoară găsit întâmplător, şi puse pe locul tăieturii nişte păienjeniş luat dintr-un colţ, numai şi numai, ca s-o liniştească.

Totul contribuise la crearea unei apropieri între ei: atât îngrijorarea ei, jenantă şi totuşi măgulitoare, cu privire la o eventuală septicemie, cât şi nepăsarea lui trufaşă faţă de propria lui sănătate, nepăsare generată de un surplus de puteri.

— Ei, ăsta-i fleac! Parcă doftorii voştri până acum, mult ce au poftit la noi, la ţară! Şi nici c-am avut nevoie de ei. Poporul rus s-a căutat din moşi-strămoşi numai cu babe şi vraci şi vezi-l cât de voinic a crescut! Privind la noi, Europei îi cade căciula din cap şi-o trec fiorii.

Zavarihin avusese, de fapt, noroc cu această mică păţanie; nepricepuţi cum erau amândoi în ale dragostei, ar fi trebuit să caute îndelung pretext pentru acele atingeri tainice şi mult dorite ce însoţesc cunoaşterea reciprocă. Chiar şi ceaiul luat împreună amintea d!e jocurile cu păpuşi ale copilăriei, când orice lipsă ori incomoditate doar că sporeşte înzecit bucuria; aşa se face că-i îneânta şi masa prea mică, aşternută cu o muşama veche, şi zaharniţa ciocnită a lui Pcihov cu o ultimă bucăţică de zahăr, împărţită între amândoi, şi – mai cu seamă – deplina lor izolare de restul lumii. Tania era ceva mai mare de ani decât Zavarihin... Dar tocmai asta îi plăcea lui: cum se ferea ea să-l privească, de frică să nu i se vadă zbârciturile mărunte, abia perceptibile, din colţul ochilor, şi strălucirea neliniştită de sfioasă speranţă ce i se aprindea fără voie în priviri... Spre sfârşitul întâlnirii din casa lui Pcihov, ajunseseră să fie mai curând tovarăşi întru ştrengării decât prieteni, dar atracţia reciprocă se precizase într-atât, încât lui Firsov nu-i mai rămânea decât să ajungă din urmă evenimentele. Reuşind să le surprindă abia pe la jumătatea celei de-a treia întâlniri, autorul nu făcu decât să aprobe varianta aleasă de viaţa însăşi şi să încerce, printr-o serie de vicleşuguri nu tocmai subtile, să grăbească mersul evenimentelor, care începuseră să se precizeze. Făcându-l pe Zavarihin să se ruşineze de purtarea lui condamnabilă de la circ, Firsov îl învăţă să-i ducă artistei flori, în semn de pocăinţă, şi totodată ca să îmblânzească îndârjirea lui Pugl, deocamdată încă neprofilată în gelozie. Cu prilejul

unei convorbiri între patru ochi, în cursul căreia în năvodul carneţelului său se prinseseră dintr-o dată mai multe găselniţe verbale decât oricând, Firsov izbuti să-i dea ghes lui Zavarihin, exagerând celebritatea mondială a Taniei. Un om puternic se simte atras spre cei puternici şi Zavarihin nu-şi dăruia afecţiunea decât numai celor răsfăţaţi de noroc, fugind ca de foc de orice putea să-i pustiască sufletul cu sentimentul milei... Cât despre Tania, nici nu era nevoie să o împingă cineva spre Zavarihin; numai Firsov şi în parte Pugl cunoşteau starea sufletească de atunci a Taniei, atât de cumplită, cu tot zâmbetul ei senin. Doar ei doi ştiau că ea nu-şi putea întrezări posibilitatea mântuirii decât doar într-o putere spontană şi nestăpânită ca aceea a lui Zavarihin, o putere capabilă să o apere de spaimele ce se trezeau tot mai des în ea.

Pregătit să înfrunte în orice împrejurare vicisitudinile destinului, Zavarihin achiziţiona numai lucruri de maximă trăinicie, găsind că tocmai acestea erau cele mai frumoase. Printre cumpărăturile mai de preţ făcute de el în luna aceea se cere pomenit un impermeabil cu glugă, croit din acea ţesătură „fără moarte” din care se confecţionează corturile, husele pentru tunuri şi mânecile pompierilor, acelaşi impermeabil care îi va fi de cel mai mare folos mai târziu, când îl vor copleşi nenorocirile. îmbrăcat cu acest impermeabil, deocamdată nou, Zavarihin porni să-i facă o vizită vedetei circului naţional. La îndemnul lui Firsov, se înarmă cu un bucheţel de flori de primăvară, dar ca să nu-şi compromită faima de om de afaceri, faimă de care se bucura în ochii prietenilor, pentru eventualitatea întâlnirii cu vreunul din ei pe drum, dosise până una alta fragilul său plocon în vastul şi rigidul recipient al buzunarului... Ziua de duminică aleasă pentru această vizită la Tania coincidea cu o străveche sărbătoare a ruşilor, menţinută pe atunci cu îndărătnicie pe filele calendarului sovietic. în oraş domnea o linişte solemnă şi pustie, şi dacă meşterul Pcihov se mişca în ziua aceea încet, de parcă ar fi ascultat un dangăt de clopote, neamuţit încă pentru el, gândindu-se cu smerenie la cele ce nu izbutise niciodată să facă,

nepotul său, dimpotrivă, umbla cu paşi de un stânjen şi totul, literalmente totul din jurul său – frunzuliţele tinere pe jumătate desfăcute, de pe copaci, şuierul şfichiuitor al vântului primăvăratic, semn sigur că ziua va fi frumoasă – totul îi făgăduia împlinirea celor mai nestăpânite dorinţi ale sale.

De cum se deschise uşa de la intrare, Zavarihin păşi în antreu, dându-l binişor la o parte – ca să nu-i vatăme cumva organismul de ibătrân – pe Pugl, foarte speriat; cuprins însă la rândul său de o respectuoasă sfială, încremeni locului, cu şapca în mână. Dincolo de prag se deschidea o încăpere vastă, scăldată toată în lumină, făcută parcă să pictezi în ea tablouri ori firme. Oprită în mijlocul camerei spaţioase, la o distanţă de vreo zece paşi de oaspetele intrat buzna, vedeta circului cu mâinile împreunate la ceafă şi capul uşor lăsat pe spate, părea ajunsă la limita unei singurătăţi nu chiar desăvârşite, datorită prezenţei lui Pugl, dar sigur pline de o nemărginită tristeţe; şi cu toate că dimineaţa era de două ori mai luminoasă ca de obicei, lui Zavarihin i se păru că fata e toată cernită, în realitate, Tania nu avea pe ea nimic de culoare închisă, în afară de broboada de lână moale, maronie, de pe umeri; impresia amăgitoare de deznădejde era produsă de oboseala acumulată pe chipul ei şi de fineţea siluetei sale care se detaşa pe fondul unei imense ferestre de mansardă, descoperind priveliştea unor goluri albastre ce se iveau pentru o Clipă pe cerul înnorat, ca să piară îndată. După toate aparenţele, Tania stătea de mult aşa cu ochii mijiţi, legănându-se uşor, ca un pendul, în timp ce absolut totul se oprise în jurul ei; de n-ar fi fost Zavarihin, ar mai fi rămas astfel cine ştie până oând, scăldată de torentul de lumină difuz-verzuie ce năvălea pe fereastră, în aşteptarea zadarnică a unei minuni care, la vârsta ei, putea să nu mai vină niciodată.

Auzind tuşea uşoară a lui Zavarihin, întoarse spre el privirea-i de mioapă, iar schimbarea produsă în ea fu atât de uimitoare, încât lui i se păru că Tania a îmbrăcat deodată o rochie elegantă de mireasă.

— Spăşitul scandalagiu Nikolai Zavarihin a venit nepoftit la ouă roşii şi cozonaci... se bâlbâi el din cauza unei sfieli lesne de înţeles, trăgând în acelaşi timp pe nări apetisantul miros de aluat ars. cu o umplutură deosebit de atrăgătoare. Dar dacă am nimerit prost, nu vă jenaţi, spuneţi-mi... Uite c-am şi murdărit pe jos aici, în tindă!

— Mai e umed afară? întrebă Tania, fără să-şi recunoască propria voce, numai aşa, ca să spună ceva.

— Pe-alocuri, dar într-un ceas-două se zbiceşte peste tot... la

— adică, numai un semn să-mi faceţi şi m-am topit.

Cu coada ochiului, oarecum neîncrezătoare, Tania îl cercetă pe flăcău, aşa cum şi-ar fi cercetat destinul, şi deodată lui Zavarihin

— se păru că această privire cere un singur lucru: îndurare.

— Dimpotrivă, mă bucur tare mult că ai venit, Nikolai... Zavarihin, îi rosti ea răspicat numele, vând să se deprindă cu el, şi zâmbi, întinerită, unei nădejdi ascunse. îndată un alt pendul nevăzut al întâmplărilor porni să se legene uşor, de parcă, după o îndelungată înţepenire, s-ar fi pornit ceasul din perete. Tocmai ne gândeam, Pugl şi cu mine, ce-am putea face ca să nu ne mai plictisim... Ai picat tocmai la timp. Bineînţeles, mănânci cu noi... Ia loc la masă. Pugl, du de-aici prelata asta îngrozitoare a dumnealui şi, cu această ocazie, mai cere-i proprietăresei o farfurie... Bineînţeles, dacă este în toane bune, măcar astăzi, cu prilejul sărbătorii!

Îl preveni apoi pe Zavarihin să nu-şi facă iluzii cu privire la pască ori cozonac: mirosul plăcut de aluat ars venea din bucătăria gazdei. Ea, Tania, şi bătrânul – păsări călătoare de la un circ la altul – îşi aduceau mâncarea de la o cantină din apropiere. Zavarihin refuză categoric, cu o sinceritate convingătoare: mâncase, ţărăneşte, chiar la amiază, „ca să-i rămână în faţă ziua mai lungă!” De altfel, venise aici nu pentru ca să stea închis în casă, ci ca s-o ia cu el pe vedeta circului şi să meargă amândoi undeva la plimbare, până seara!

Ce se petrecuse aici cu câteva clipe înainte de venirea lui Zavarihin? Pesemne ceva chinuitor, vechi şi dureros, dacă ar fi să judecăm după gratitudinea nedeghizată cu care Tania se avântă spre el: doar-doar să nu se răzgândească.

— Bine... dar să nu-mi mai spui „vedeta circului”. Da? Nu-mi place... Şi unde zici să mergem?

— Unde ne-o fi cheful, că doar, slavă Domnului, deocamdată suntem slobozi! Dumneata mănâncă, iar eu, până atunci, mă mai uit la pozele astea ale dumitale... Te admir!... Cu un oftat de prefăcută invidie îşi plimbă ochii peste afişele atârnate pe pereţi. Toate-s cu dumneata?

— Toate... zâmbi Tania amar.

— Câtă faimă! Ţi se taie răsuflarea!

Ea îi aruncă o privire mioapă, rugătoare.

— Să nu mă invidiezi: gloria este un munte înalt – cu cât ajungi mai sus, cu atât îţi e mai mare groaza când priveşti în jos. Bine, stai aici... Pugl şi cu mine isprăvim repede eu masa.

Tocmai atunci îl împinse necuratul să-i amintească artistei de nelipsitul ştreang de mătase repetat pretutindeni pe afişe, pe alocuri împletindu-se chiar cu chenarul.

— Să nu fii supărată pentru ce-am făcut atunci, începu el să explice. Am strigat cum am strigat, tocmai fiindcă, orişicât, mai uşor e să te zdrobeşti de pământ, decât să mori cu gâtul în ştreang...

Nu putea înţelege în ruptul capului de ce a aţintit bătrânul asupra lui nişte ochi atât de speriaţi, şi nici de ce, până la sfârşitul mesei, însăşi Tania n-a mai răspuns nimic la întrebările şi glumele lui. Se înfăşurase doar mai strâns în broboadă, încât umerii i se vedeau prin ea ascuţiţi. De altfel şi Zavarihin se înfioră puţin, de frig, când vântul, năpustindu-se parcă printre cărămizile zidului, făcu să zbârnie geamurile.

Cât timp mai dură masa, într-o tăcere grăbită, Zavarihin privi în jur. O pereche de perne mototolite, dar mai cu seamă vecinătatea unei mese cu o mulţime de

sticluţe, borcane şi alte fleacuri, a căror întrebuinţare îi era necunoscută lui Zavarihin, indicau că acea canapeluţă îngustă, învelită cu un pled în carouri, servea artistei drept pat; nu izbuti să ghicească unde dormea bătrânul... poate acolo, în spatele perdelei subţiri care în momentul acela ascundea, judecind după mirosul greu şi binecunoscut, o lampă de gaz. în afară de mărunţişurile pomenite, vremelnicilor chiriaşi circari nu le mai aparţineau aici decât geamantanele din colţ, aşezate unul peste altul şi învelite cu o pelerină de dantelă prăfuită, cu o oglinjoară pe deasupra. —Totul purta pecetea unei vieţi, dacă nu chiar sărace, în orice caz de campanie, excepţie făcând doar prezenţa, ou totul neaşteptată aici, a câtorva jucărioare de copii, colorate nespus de viu, aruncate peste pled; jucăriile împrăştiau o mireasmă aţâţătoare de lemn. Nu se vedeau însă nicăieri nici cârpe spălate întinse pe o sfoară, nici vreun leagăn, ceea ce dovedea fie existenţa unei alte cămăruţe, undeva în dos, fie obişnuitul simţ de prevedere al femeilor pentru o eventuală vizită a unui bărbat, deocamdată neînsurat.

— Te-am urmărit pe furiş cum ai examinat totul... Parcă făceai o percheziţie, zău aşa! spuse Tania, strângând de pe masă vasele murdare. Hai, spune drept, ce-ai reuşit să descoperi la noi?

Lui Zavarihin îi plăcu această sinceritate, care îl ajută din capul locului să lămurească caracterul viitoarelor lor relaţii.

— Cum să spun... E curat în casă... totul în ordine. Mă ierţi mata, aveţi numai odăiţa asta sau încă una?

— Nu, asta-i tot ce am, mărturisi Tania, scuzându-se parcă. Dar de ce întrebi?

— Se simte în toate ceva vremelnic, nu se observă rădăcinile vieţii... ridică el din umeri. Până şi o pasăre din pădure are mai multe troace în cuibul ei!

— Păi noi, ăştia de la circ, zâmbi naiv Tania, suntem chiar păsări... Şi nici măcar din cele ce stau mereu într-un loc, ci din cele călătoare. Cum auzim undeva că bubuie o tobă, ori că sună zăbalele, zburăm într-acolo, ca spre

lumină. Pugl şi cu mine trăim izolat... în afară de fratele meu Dmitri, n-am pe nimeni pe lumea asta!

Zavarihin asculta cu o expresie de politicoasă neîncredere, aşa cum se uită lumea, de obicei, la o marfă de calitate îndoielnică. Ba el avea obiceiul să întoarcă marfa pe toate feţele şi atunci când era vădit de calitate.

— Chiar că-i mai bine aşa: cu cât ai rude mai puţine, cu atât cheltuieşti mai puţin, sări el grăbit. Dar fiindcă veni vorba: copilaşul dumneavoastră e la plimbare acum, cu dădaca lui, sau îl ţineţi undeva în provincie, la vreo mătuşă? Se trase chiar uşor îndărăt, temându-se că a stricat treaba prin întrebarea imprudentă. Fireşte, pentru o mamă e foarte greu cu plozii, când e mereu pe drumuri... căută s-o dreagă. Aveţi deocamdată unul singur sau o pereche, pentru echilibru?

Ghicind motivele ascunse ale curiozităţii lui Nikolka, Tania roşi până la rădăcina părului. Nu, n-a fost până acum măritată... Din cauza veşnicelor deplasări prin ţară, n-a prea avut timp să se gândească serios la o transformare radicală a vieţii sale.

— Ah, ştiu acum de ce ai întrebat... se dumiri ea, urmărind privirea lui Nikolka, şi râse atât de molipsitor, cum n-ar putea râde niciodată cineva care minte. Ador jucăriile... Nikolai Zavarihin! Numele rostit sună acum şi mai intim în gura ei, ca o parolă a vieţii. Nu-mi trebuie nimic, nici dulciuri, nici toalete; singura mea slăbiciune sunt jucăriile colorate...

— Se vede că în anii copilăriei n-ai prea avut parte de jucărioare, deduse Zavarihin, cu perspicacitate.

— Da, desigur... şi din pricina asta, recunoscu ea evaziv.

în jumătatea de oră petrecută aici, acasă la Tania, Zavarihin îşi oprise de mai multe ori privirea asupra ei, neizbutind să-şi afle motivul ciudatei frământări ce nu-l mai părăsea. îl aţâţa nepotrivirea esenţială dintre această tânără fată, inexplicabil de obosită şi modestă până la timiditate, care netezea mereu, fără nicio nevoie, faţa de masă, şi fiinţa cealaltă, albăstruie, înaripată, de pe

trapezul de sub cupola circului, Fortuna, biruitoarea morţii, capabilă să-i fericească pe muritorii care şi-au asigurat din timp bunăvoinţa ei. Din fericire, până în clipa despărţirii lor nu va ajunge să lămurească esenţa acestei substituiri... Un fel de milă subconştientă îl îmboldea totuşi s-o ducă mai repede de aici, cât mai repede şi mai departe de bătrinelul acesta neputincios, cu tichiuţa pe cap, care iradia în jur o curăţenie şi o plictiseală de nesuferit, cât mai departe de gazda cea rea, de duhoarea lămpii de gaz, de toată această atmosferă de melancolie şi enervare, în care se cufundase şi el timp de-o jumătate de oră şi mai bine...

— Sunt gata, Nikolai Zavarihin... Unde zici să mergem?

— Cred că-i mai bine să ieşim afară din oraş, spuse Zavarihin, părăsind cu un sentiment de uşurare fotoliul şubred şi strimt pentru el. E o vreme afară... Văzduhul zbârnâie, copacii parcă s-ar întinde treziţi din somn, iar apele chiar că au înnebunit de tot, nu-şi mai găsesc liniştea...

Nu rostise decât două-trei fraze, descriind natura din afara oraşului, dar Tania descoperise atâta farmec firesc, atrăgător, atâta sănătate sufletească în graiul său zgârcit şi cuprinzător de ţăran, încât aprobă fără şovăială planul lui Zavarihin. Din clipa acceptării acestei plimbări, părea a se fi produs un fel de tămăduire a ei. Se îmbrăcă în grabă, scăpând toate din mână, de teamă parcă să nu i se irosească speranţele, iar bătrânul urmărea supus, cu ochi vinovaţi, agitaţia pe care numai el, cel care o crescuse, putea s-o înţeleagă. Peste câteva clipe Tania – într-un pardesiu impermeabil elegant, cu căptuşeală albastră, moale, cu mănuşi şi o pălăriuţă minusculă care o întinerea foarte mult, datorită nouraşului albastru al voaletei – ieşi pe uşă. înfăţişarea ei măguli vădit amorul propriu al lui Nikolka. Pugl îi conduse în tăcere până în capul scării: purta acum un şorţ verde, scurt, şi ţinea în mână o măturică de fulgi care n-avea alt rost decât doar, poate, să dea o oarecare justificare existenţei lui pe lume.

— Momento, tinere, îl reţinu pe Zavarihin de mânecă, în timp ce Tania cobora în fugă scara. Rog mult, păzeşti Tania. Este atât de fragil înăuntru, uşor sparge. Eu bătrân tare, dar este mai solid...

Zavarihin avu destulă răbdare să-l asculte până la capăt.

— Nu te mai frământa, tătucule. Totul o să fie bine... Că doar nu suntem fiare... Crezi că nu pricep? Hai, ţine deocamdată asta, pentru tutun! Ia, ca să-l tratezi rândul viitor pe Zavarihin cu o cafeluţă... Pescuind pe dibuite în fundul buzunarului câteva monede mai mari, i le vârî în pumn lui Pugl, şi i-l strânse uşor ca să nu se rostogolească banii afară.

Foşnetele sonore din hăul scării se stinseseră de mult, iar bătrânul tot mai ţinea monedele în palma întinsă, examinând bacşişul primit drept răsplată unor servicii pentru care cheltuise o jumătate de viaţă. Furia neputincioasă de pe chipul bătrânului făcu loc încetul cu încetul mai întâi unei expresii de indignare, apoi, după câteva clipe de cugetare cuminte, unei înţelepte resemnări în faţa desfăşurării fireşti a lucrurilor. Pentru Hella Welton ar fi fost gata de sacrificii mult mai mari.

— Mujic rus bădăran, da... judecă el neînduplecat, cu glas tare. Aber Tania şi eu facem din acest sperietor om mare!

Gura lui Pugl, aproape lipsită de dinţi, deforma cuvintele mai mult decât accentul său străin.

IX

Bocănind cu potcoavele cizmelor pe trepte, Zavarihin se repezi s-o ajungă pe Tania din urmă. Aşteptându-l la ieşire, ea îşi ţinea pălăriuţa cu mina, să nu i-o ia vântul, care îi lipea hainele de trupul graţios.

— Ţine-te de pereţi, că te ia pe sus, Nikolai Zavarihin! îi strigă Tania în glumă, de departe, ascultând în acelaşi timp, parcă întrebătoare, cum sună acest nume în aer liber. Ce vânt bate în lume, o minune!...

— Tare frumos e acum prin părţile noastre! Acolo te simţi la largul tău, îi răspunse într-un suflet Nikolka,

respirând din plin tăriile. Vânt avem din belşug, de-noată muierile prin el ca într-un râu, ca să ajungă la fântână. Uneori cântă în depărtări o armonică, iar vântul rupe eântecul în fâşii... şi se hârjoneşte cu el, zbenguindu-se ca motanii. Dar motănelul nostru măsoară pe puţin o verstă în lungime. Aşa-i pe la noi!

— Dumneata cânţi din armonică?

— Câteodată, acasă, acolo, la ţară, mai cântam... Dar numai de fleacuri de-astea nu-mi mai arde mie acum... Unde să cânt? Şi-apoi,sunt om în toată firea!... Aruncă o privire în jur, înjghebând în minte un proiect de plimbare duminicală. Ia stai, am aici pe-aproape un bun prieten; nu mi-i el nici cumnat măcar, dar cumătru mi-a fi după închisoarea ce ne-aşteaptă! glumi profetic Zavarihin, aproape atingând cu buzele urechea Taniei, deoarece vântul, bubuind şi hurducăind pe acoperişuri, le smulgea vorbele de la gură. Să dăm mai întâi o raită pe la el!

— De ce? întrebă ea pusă în gardă de avântul lui.

— Ai toată încrederea în mine, Hella Welton, vedetă a circului! peroră el. Bizuie-te cu totul pe neguţătorul Nikolka Zavarihin!

În privirea autoritară, Tania citi făgăduiala unor asemenea minuni, încât, capitulând necondiţionat, se lăsă în voia lui.

Porniră ţinându-se de mână şi legănând în mers braţele îngemănate. Cam jumătate de drum, Nikolka tăcu îngrijorat, regretând poate cu anticipaţie libertatea de burlac pe care risca să o piardă, ori temându-se cumva că nu-l va găsi, pe Zotei Buhvostov acasă. Străbătură o piaţă, pustie ca întotdeauna de sărbători, iar pe la capătul unei uliţi, de asemeni pustii, cotind la stânga, pe după un străvechi foişor de pompieri, intrară într-o fundătură. întreprinderea de transporturi hipo a prietenului său se afla în fundul unei curţi nepavate, cu nişte plopşori prăpădiţi pe margini, zdreliţi şi jupuiţi de osiile trăsurilor întoarse. Rugând-o pe Tania să-l aştepte doar un minut-două, Zavarihin îi turnă în palmă un pumn de seminţe şi, intrând în fugă pe poarta de piatră, de asemeni zgâriată de

roţi, dispăru în căsuţa proprietarului. Judecind după înfăţişarea curţii, hardughiile scunde, aşezate în semicerc, trebuie să fi fost cândva grajdurile vreunui bogătaş de pe malul celălalt al râului

Moscova... Trecu un minut, trecură două şi altele multe şi Tania, ca să se mai încălzească, începu să se plimbe în sus şi în jos pe fundătură, prin faţa căsuţelor de lemn îngropate în pământ până la sprâncene, parcurgând cei vreo patruzeci de paşi de la poartă până la vechiul foişor din colţ. De-a lungul uliţei trăgea pătrunzător, gunoaiele spulberate de vânt intrau în ochi şi buna dispoziţie a Taniei se topea văzând cu ochii, mai repede decât seminţele lui Zavarihin. Pe lângă toate acestea, un bărbat cu chelie, purtând pantaloni cu bretele se arătă de după o perdeluţă de tul, într-o fereastră joasă, chiar la înălţimea pământului; la început bărbatul cu bretele se scobi în dinţi, cercetând-o atent din ochi, mai bine zis holbându-se la genunchii ei, pe care vântul îi dezgolea clipă de clipă; ca să vadă mai bine, aplecă uşor capul într-o parte, după care începu eă-i facă semne cu degetul îndoit, arătându-i o sticlă, ca o făţişă invitaţie de a-i ţine companie. Tania intră în curte, ocoli căsuţa şi, dând la o parte un ham cu o sulă înfiptă în el, se aşeză pe banca de lângă uşa din dos. încetul cu încetul, toată fiinţa ei se pătrunse de tămăduitoarea linişte a mahalalei. în faţă se întindea un spaţiu liber, cu sănii mari, de transportat mărfuri, aşezate în rând, pe butuci; alte vehicule se aflau mai la îndemână, iar în fundul curţii se întindea o băltoacă uriaşă, plină de azurul primăverii, cu faţa încreţită de vânt. Nimeni n-o opri pe Tania, nimeni n-o văzuse măcar, soarele îi încălzea picioarele, iar o grămadă de bălegar, fumuind, mirosea gospodăreşte, a drum lung şi-a cal. Ar fi stat aici şi până seara, numai şi numai să nu întâlnească privirea jalnică, plină de compătimire, a lui Pugl.

Prin oberlihtul deschis se auzea din casă ba un plâns desperat de copil, ba zgomote de bucătărie amestecate cu glasuri rostind cuvinte nelămurite; neavând ce face, Tania căută să înţeleagă ce se vorbeşte. O voce necunoscută,

răguşită de prea multă sârguinţă pascală, încerca să convingă pe cineva că dacă „nu ungi” în dreapta şi-n stânga nu faci nimic în sfânta Rusie şi, drept dovadă, pomeni ce i s-a întâmplat unui cumnat al lui, care într-o noapte, *reflectând la prima de asigurări*, a izbit de un mal abrupt un şlep cu grâne, şi care apoi, dând mită, a scăpat de pedeapsa ce-l ameninţa.

— Bine, Zotei Vasilici, ai să-mi povesteşti altă dată: nu prea am timp acum, şi-apoi ţi-am spus că-s aşteptat, nu se face! se auzi gâlgâind ca dintr-un butoi un glas, pare-se al lui Zavarihin, deformat de oberliht şi de celelalte zgomote. Nu-mi mai turna, ajunge…

— Să nu-mi spui că te-ai îmbătat dintr-un pahar! râse cel care vorbise întâi, cu glasul întrerupt de sughiţuri. Ascultă-mă pe mine, scumpul meu prieten Kolea, eu îţi deschid sufletul, ca să-ţi fie de învăţătură… Mi l-au chemat pe pilot în faţa Inspectoratului de navigaţie: „Măi tu ăla, mânca-te-ar câinii, cum s-a întâmplat una ca asta? Să scufunzi tu un vas în bună stare!” „Păi aşa şi-aşa, răspunde, şi-a luat vânt pe faţa apelor şi mi-a cam scăpat de sub control!” Si tot strângea în pumn un sutar nou-nouţ, dinainte pregătit…

— Bine, bine. îmi spui pe-urmă cum s-a terminat, îl întrerupse de astă dată foarte hotărât cel de-al doilea; şi Tania recunoscu în sfârşit fără greş glasul de bas al lui Nikolka. Bate drumurile pe la noi, prin Blaguşa, un scriitoraş care tot scrie ce vede şi ce-aude. Lui să-i povesteşti bazaconiile astea, că eu n-am ce face cu ele. Mie mi-ar trebui, frate dragă, un căluţ bun până deseară.

— Ce marfă ai de cărat, Kolea?… Tocmai azi ţi-ai găsit, de sfânta zi de înviere a lui Cristos?

— Nicio marfă, Zotei Vasilici. Aş vrea să-i fac plăcere unei fete… S-o plimb puţin, să mă ţină minte cât o trăi. împrumută-mi, bărbosule, iapa ceea de-o tot lauzi, pe care ai cumpărat-o de curând!

— Of-of, gemu bărbosul. Păi e nepotcovită… Şi-apoi ce-i azi, lăsata secului, ca să te plimbi?!

— Scuteşte-mă de poveţe, Zotei, dacă ţii la barba

ta!... îi răspunse Zavarihin pe un ton de nu prea bun augur; şi Tania auzi pentru întâia oară în viaţă, într-o obişnuită vorbă de om, pietrişul curgând cu aspru foşnet. Hai, scoală, mergem să înhămăm... Vezi că-mi îngheaţă gagica afară, în bătaia vântului!

— Dar dacă-mi strici bunătate de cal? Cum eşti tu beat acum!... Şi dacă, diavole, nu ţi-l dau!? Ce-o să-mi faci?... începu Buhvostov să se gudure şi să se agite. Zavarihin îi răspunse ceva, cu mânie, dar Tania nu înţelese ce anume. Şi-acum trebuie să te superi pe un om mai în vârstă ca tine, dragă Kolea? Prea te-ai făcut supărăcios...

— Ăi de n-au fost supărăcioşi se odihnesc de mult în groapa comună! răspunse acesta cu asprime. Şi din nou Tania n-auzi sfârşitul frazei.

Vocile amuţiră un timp. Apoi îi auzi din nou vorbind, afară, când gazda, convins până la urmă, îl ducea pe oaspe spre grajduri.

— De ce nu mi-ai spus din capul locului că vrei să fii galanton cu o domnişoară?... Stăpânul casei vorbea slugarnic, grăbit, căutând, fără succes, să i-o ia înainte lui Zavarihin. Iată-i! Tania îi şi zări. Gazda, un bărbat cu barbă roşie, acum nepieptănată, aproape că alerga, în timp ce Nikolka păşea în faţa lui fără să-l învrednicească cu vreun răspuns. Crezi că nu pricep? spunea bărbosul. Dragostea nu-i ca un chiriaş, s-o poţi alunga din casă. Dar te-ntorci până se-ntunecă?...

— Nu-mi umbla cu fofârlica, Zotei, că m-am săturat. Ţi-am spus că n-am de gând să car nisip cu el... Scoate calul!

Curind, din şură apăru o trăsurică de curse, cu două locuri, pe roţi de cauciuc, iar in urma ei, din grajd, ţâşni şi iapa la lumina zilei. Într-o tăcere dârză, smucind mereu iapa murgă, care dansa între hulube, şi fierbând în gelozia lui neputincioasă, Buhvostov începu să înhame. Apropiindu-se de ei, Tania avu tot timpul să preţuiască la adevărata valoare animalul svelt şi plin de nerv, ale cărui însuşiri le-ar fi remarcat de departe chiar şi un profan. Nesuferind nicio comparaţie cu semenii lui de la circ

îmbuibaţi şi strânşi în curele ca să arate mai mândri, avea pe deasupra şi un aer neîmblânzit, de sălbăticie. Vântul îi vălurea uşor pielea mătăsoasă, ca pe o apă curgătoare, dezvăluind jocul ales al fiecărei vinişoare, al fiecărui muşchi... Dându-l pe proprietar la o parte cu vârful unei nuiele de plop, ruptă nu se ştie când şi de unde, Zavarihin – cu ochii întunecaţi – o pofti pe Tania să urce lângă el... Pe aceasta o înspăimântă mângâierea crudă din privirea supusă, dar şi poruncitoare a lui Zavarihin. Atât de mult se înspăimântă, încât altă dată ar fi fugit negreşit; acum însă îi era totuna, orice-ar fi aşteptat-o în viitor, căci acasă, singură cu Pugl şi cu gândurile ei, îi era şi mai urât.

— Vezi, nu-l goni prea mult, Nikolai Egorâei... îl rugă Buhvostov la despărţire, abia auzit şi gata să verse lacrimi de ciudă, ba chiar de ură împotriva prietenului său neînduplecat. Să nu mi-l prăpădeşti... şi mai cu seamă ai grijă să nu se cosească! Avea în vedere acea rănire, frecventă la caii minaţi de vizitii neexperimentaţi, când – la vreo cotitură scurtă – se lovesc cu copita peste chişiţă. Lasă nuiaua! Nu-i nevoie... Strici calul de pomană!...

— Păzea... slobozi printre dinţi Zavarihin, săltând-ope Tania peste un hârtop, şi cu o singură smucitură a hăţurilor trecu săgeată prin poarta deschisă.

Trăsura săltă iarăşi peste o groapă, băltoaca de sub roţi se împrăştie în mii de stropi, după care Zavarihin gâdilă uşurel calul cu vârful nuielei, ca să ştie dobitocul pe cine şi unde duce; îi atinse un loc sensibil şi calul tresărind cabră, dar nu-i răsturnă, nici nu o luă la goană, de parcă şi-ar fi dat seama într-o clipă că duce un om cu chef, necruţător faţă de orice pe lume şi, în primul rând, faţă de el însuşi. Din două salturi scoase trăsurică lui Buhvostov din fundătură, la largul liniştii sărbătoreşti. în tot oraşul părea că nu există alte sunete, în afară de ţăcănitul sonor al copitelor şi foşnetul moale al roţilor cauciucate. Tania se strânse sfios lângă rigida foaie de cort a lui Zavarihin, cuprinsă deodată de acea nepăsare fericită cu care, după cum bănuia ea de mulţi ani, trebuia să înceapă adevărata fericire.

Nu avusese până acum niciodată parte de o astfel de plimbare cu trăsura; mai bine zis, n-a stat niciodată într-o trăsură atât de aproape de un bărbat, singură cu el, simţind tot timpul alături cotul lui colţuros şi incomod – şi asta în văzul trecătorilor prin faţa cărora defilau, ceea ce intensifica ciudat plăcerea; de-aeeea simţea cu o ascuţime deosebită vântul tăios care-i bătea drept în faţă, necunoscutul acela binecuvântat şi enigmatic ce o aştepta, iar înainte de toate, o încânta fuga neabătută a acestui cal frumos! Alergând cu atâta uşurinţă, jucându-se şi repezindu-şi fără nicio sforţare aparentă copitele, o purta pe ea, Tania, în întâmpinarea destinului ei.

— De ce se teme atâta de dumneata bătrânul acesta greoi, roşcovan şi antipatic? întrebă deodată Tania, dorind să pătrundă în gândurile omului de alături.

— Cine, Zotei Vasilici? Cum să spun... Oamenii se tem cel mai mult de cei care nu se cruţă nici pe sine în viaţă, răspunse Zavarihin, jucând cu măiestrie hăţurile înfăşurate pe mână până la învineţire. Şi apoi, îşi are şi el păcatele lui. Fie vorba între noi, a dat un om pe mâna ţariştilor, iar omul acela l-a întâlnit şi l-a recunoscut în zilele războiului civil. în timp de război, lucrurile nu prea se tărăgănează: la zid! Dar Zotei şapte vieţi a avut în el: zăcea neînsufleţit într-un şanţ, acoperit cu pământ, şi totuşi a înviat, al naibii! Nu pricep cum a putut să iasă de acolo... Nu voia de fel să-mi dea calul... Dar n-am ce zice: face toate paralele! Mare invenţie e şi calul. Mi-s dragi caii din frageda pruncie!

Ieşiseră între timp în piaţa vastă, pavată cu pietre mari, ca în vechime, aproape pustie, nu se vedea nici măcar miliţianul postat de obicei în mijlocul ei.

— Şi fratele meu tot aşa... adoră caii, spuse încet Tania, dorind să stabilească relaţii de prietenie şi încredere reciprocă, şi roşi toată.

— N-aud. Ce ziceai? întrebă Zavarihin, nepricepând din cauza vântului.

— Am spus că şi fratele meu a făcut armata la cavalerie... repetă mai tare Tania, punându-şi palma la

gură, pavăză în faţa vântului. V-aţi întâlnit doar, după câte îmi amintesc.

— Mda... zâmbi stăpânit Zavarihin. Am avut ceva de împărţit. Dar n-are nimic, întâlniri din astea, cu iz de cuţit, nu sunt chiar nefolositoare: mulţumită lor, afli ce are omul în pipotă...

— Nu înţeleg, tresări, Tania şi se trase uşor înapoi.

— Când te înfrunţi eu cineva îi afli cu de-amănuntul apucăturile. Când eram copil, numai la bătaie îmi alegeam prietenii... Şi n-am greşit niciodată!

Lăsat în voia lui, calul mergea acum la pas. Zavarihin începu să evoce viaţa de altădată a satului din nordul Rusiei în imagini întipărite pe vecie în minte din cea mai fragedă copilărie: chefuri nebuneşti plătite cu ultimul ban, fapte măreţe din viaţa de muncă fără cârtire la plutărit, la tăiat pădure ori pe ogoare. De fapt, amintirile din copilăria lui Nikolka nu erau chiar atât de atrăgătoare cum ar fi vrut el să fie: simţea însă o nevoie ciudată de a înfrumuseţa în ochii acestei femei pretinsele farmece ale traiului ţărănesc. Clipă de clipă simţea, cu instinctul său de bărbat, privirea piezişă şi cercetătoare a Taniei... Această privire trezea în el avânturi de vitejie inconştientă... le trezea însă doar pentru a le fereca pe dată în timiditatea supunerii, tot atât de necunoscută pentru el. Pesemne că tocmai încercarea de a se împotrivi inevitabilei sale robiri îl făcu pe Zavarihin să comită o faptă pe care, în alte împrejurări, chiar el ar fi condamnat-o cu asprime.

Subjugată nu atât de povestirea lui Zavarihin cât, mai curând, de freamătul molipsitor al emoţiei lui, Tania nici nu-şi dădu seama de clipa când lui i s-a oferit prilejul să-şi arate atât de nepotrivit vitejia. La drept vorbind, Zavarihin îşi tratase victima exact aşa cum socotea, cu mentalitatea lui de flăcău de la ţară pe cale de a se ajunge, că merită să fie tratată orice epavă a zilei şi a regimurilor de ieri... Dar în inima Taniei, care se strânsese dureros, aceleaşi semne se contopiră într-o senzaţie de adâncă mizerie a unei fiinţe neajutorate, implorând îndurare: petecul de altă culoare pe umărul ponositului caftan de birjar, trăsura strâmbată

pe-o aripă, cu lacul crăpat al coviltirului de piele, dar mai presus de toate părul ros de ham, pe spinarea celei mai nenorocite gloabe pe care şi-ar fi putut-o închipui... Într-un cuvânt, victima lui Zavarihin se dovedi a fi un birjar aproape de aceeaşi vârstă cu Pugl; şi spre nefericirea lui, pe tot parcursul cursei nebuneşti şi inegale, nu se nimeri să se afle nicio birjă cu un tovarăş de meserie pe capră, care să-i ajute bătrânului să-l pedepsească pe persecutorul său. Birjarul, de fapt, îşi dădea silinţa să nu pară atât de bătrân; tot se mai crampona de meseria lui din moşi-strămoşi, hrănindu-ee probabil, împreună cu baba lui, din veniturile mizere aduse de căluţul său, plătind impozitele deopotrivă cu ceilalţi nepmani şi ieşind dimineaţa în staţie, cu speranţa că valurile vieţii nu-l vor înghiţi, ci s-or îndura de el, spărgându-se binevoitor alături. în realitate însă de mult coborâse, împreună cu venerabilul său cal, pe acea treaptă extremă a vârstei şi intoleranţei sociale, când, cu un simplu bobârnac, un om poate fi scos definitiv din viaţă.

Amândoi, şi stăpânul, şi melancolicul său susţinător, moţăiau smeriţi în aşteptarea vreunui client, când Nikolka, ajungând în dreptul lor, într-un acces de inexplicabilă şi turbată inspiraţie, croi calul din răsputeri cu biciul pe spinare. După cum va căuta el ulterior să se justifice în faţa Taniei, nu l-a atins decât aşa cum fac copiii de la ţară, când se joacă pe jos cu titirezul. Atacul fusese însă atât de neaşteptat, încât biata mârţoagă, tresărind, zvârli din picioarele dinapoi, căutând să se apere, apoi smuci trăsura astfel, încât bătrânul birjar numai printr-o minune nu căzu de pe capră: toate acestea laolaltă erau atât de comice, încât în ciuda sentimentului de milă şi firească revoltă, Tania nu izbuti să-şi stăpânească un zâmbet, pe care Zavarihin îl luă neîntârziat drept încurajare a distracţiei scornite de el.

— E timpul să-ţi faci o pereche de cizme din pielea gloabei, tătucule... strecură Zavarihin printre dinţi, încetinind mersul calului şi mai plesni o dată, mai domol, mârţoaga. Auzi ce mortăciune scoate în stradă, şi încă în zi de sărbătoare!... Nu mai au niciun fel de ruşine oamenii!

În tonul lui Zavarihin era un dispreţ atât de jignitor, mai amar decât moartea, încât nicio fiinţă din lume nu i-ar mai fi putut-o ierta. Bătrânul puse mâna pe hăţuri, cu mişcări mărunte, agitate, ţocăind din limbă, şi trase atât de tare, încât calul, după cum i se păru Taniei, aruncă înapoi spre stăpânu-său o privire plină de mustrare... Apoi, ridicându-se în picioare şi înjurind la rândul său, birjarul pomi în urmărirea celui care-l jignise. întregul său bagaj de înjurături fără pretenţie, dovedindu-se insuficient pentru o asemenea jignire, se epuiză prea repede, cum era şi firesc, în urma unei risipe atât de nechibzuite, iar repetarea micşorând prospeţimea înjurăturilor, micşoră în consecinţă şi gradul de eficacitate. Bătrânul încercă atunci să-l atingă pe flăcăul cel obraznic şi pe însoţitoarea lui cu biciuşca-i vetustă, de loc ameninţătoare, dar şi aceasta, de asemeni, fără niciun fel de succes. Trăsurica lui Buhvostov, de neajuns, înainta fără zgomot cam cu o lungime şi jumătate în faţa birjei hodorogite, gata-gata să se desfacă în bucăţi, iar ceea ce era o glumă pentru trăpaşul cel luxos constituia un suprem efort pentru semenul său vitregit de soartă. Ar fi fost de ajuns ca Zavarihin să mişte uşor din hăţuri, ca să lase mult în urmă birja bătrânului; ca să se distreze însă el nu se grăbea s-o facă, păstrând mereu aceeaşi distanţă minimă.

— Astâmpără-te, Nikolai... Lasă-i! Sunt atât de bătrâni! repeta într-una Tania, rugându-se de el, ştiind totuşi dinainte că o face zadarnic. Zadarnic se agăţase de mâna împietrită a lui Nikolka, şi-l mângâia cu toată duioşia.

— Lasă, Helia, lasă să-şi mai pună şi ei sângele în mişcare, că-i frig afară. Ciuda, când n-ai bani, te încălzeşte mai dihai decât rachiul...

Şi-apoi nu vezi eât de îndărătnic este rusul? Şi când trage să moară, tot ţi-ar arde una, dacă poate! strecură Zavarihin printre dinţii strânşi, mototolind cuvintele, ca să fie cât mai expresiv. Te şi miri de ce şi încotro îşi mână ăsta

dobitocul nevinovat! Cu drăeoaica asta a noastră vrea el să se ia la întrecere? Doar prăpădita lui de mârţoagă, scumpa mea Hella, n-a prea fost răsfăţată cu grăunţe de ovăz, ci a tras din greu, hrănită cu fân şi pleavă. Iar finul de prin părţile Moscovei e prost din cale-afară... strivit în picioare, otrăvit de-atâta fum, fără saţ. Până şi boul cel mai de rând, ca să zicem aşa, îşi întoarce capul de la el cu scârbă, darmite un cal... Ehei, şi lovi în spate, pe ghicite, botul mârţoagei care gâfâia din greu, să nu rămână în urmă.

— Eşti rău, rău, rău! strigă plângând Tania. Opreşte! Lasă-mă să cobor!

— Ah, cum te laşi pradă rătăcirii, Hella. Atâta ţi-ar trebui, să cobori! Păi dacă ne ajunge din urmă, te omoară, te snopeşte în bătaie cu biciuşca lui! spuse trist şi înţelept Zavarihin, apreciind după ureche gradul de gâfâială a calului din spatele lui. Eu, de felul meu, nu sunt de loc bătăuş... Altminteri, cum crezi că aş fi scăpat cu viaţa într-o asemenea harababură? Dacă ai şti de câte ori l-au pocnit pe Nikolka Zavarihin cu căpăţâna de caldarâm, de câte ori tot felul de specialişti au încercat să scoată şi sufletul din el cu cleşti din cei potriviţi, nu numai că l-ai lăuda pe Nikolka, dar m-ai şi răsplăti pentru asemenea stăpânire de sine. Eu însă nu mă plâng, Hella. De ce să mă plâng? Aşa-i viaţa!

Între timp, strada largă şi prăfuită de mahala făcu loc unei străzi mai înguste, dar cu circulaţie mai vie, pe care cetăţenii dichisiţi ca de sărbătoare se plimbau, vorba ceea, cu căţel şi purcel, unii chiar cu bunicile, sau împingând câte un căruţ de copil. La apariţia celor două trăsuri, se aşternu o tăcere de moarte. Amuţiră brusc şi plânsetele şi râsetele de copii, înghiţite de această crâncenă, nemaipomenită cursă. Oricât de pasionantă se arăta a fi însă această întrecere, orieât atrăgeau atenţia spiţele strălucitoare ale trăsurii lăcuite conduse de acel stăpânitor al vieţii cu şapca în cap şi o domnişoară cu voalul fluturând, alături, strada ghicise de la început toată mârşăvia jocului. Priveau oamenii, norodul cel simplu, cu acelaşi aspru dezgust cu care a privit întotdeauna o

execuţie, o profanare sau orice alt păcat de nespălat... Frumoasa iapă murgă a lui Buhvostov alerga în trap clasic, cizelat, de parcă ar fi prins gustul acestei întreceri batjocoritoare, iar în urma ei, cu sufletul la gură, hurducând şi înjurând de mamă, de parcă ar fi plâns în hohote, zbura sărăcia pământului în persoană. Chiuind, ridicat în picioare, cu lacrimi de maximă îndârjire, bătrânul storcea cu lovituri de bici din căluţul său cu picioare păroase cele din urmă rămăşiţe de puteri, într-un salt hotărâtor, doar-doar l-o ajunge din urmă pe adversar, să pună mâna pe el şi să se prăbuşească dimpreună la pământ, spre suprema răfuială... Tocmai în aceasta consta jocul viclean al lui Zavarihin: să fie mereu aproape de atins şi cu speranţa aceasta să ţină urmăritorul ca legat de el.

Nemaiavând niciun rost să-i ceară îndurare pentru bătrân, răsucită pe banchetă, ţinându-şi de boruri pălăriuţa pe care vântul i-o îndesa mereu pe ochi, Tania privea îngrozită înapoi. Bărbia ei zgâriată până la sânge se freca de umărul aspru al lui Zavarihin, dar ea nici nu-şi dădea seama. Şi cu toate că tăcerea consfinţise de mult capitularea ei, jurământul de a nu se mai opune niciodată voinţei lui Zavarihin, acesta tot îşi mai continua joaca, pentru a-i arăta însoţitoarei sale, fie şi pe pielea propriului său frate-ţăran, câtă plăcere îţi poate da puterea folosită la timp... Astfel Tania văzu şi deznodământul acestei urmăriri inegale. În faţa ochilor ei, mârţoaga istovită se prăbuşi din goană pe genunchii dinainte, şi botul rânjit, turtit de caldarim şi plin de spumă, aproape că dispăru în hamul venit peste cap; de altfel, animalul se mai zbătea încă sub loviturile biciului, mai scurma din copite, opintindu-se pe picioarele dinapoi... Apoi Tania îşi îngropă cu atâta putere faţa în palme, încât i se tăie şi respiraţia.

Ca de obicei în asemenea cazuri, mulţimea interveni cu întârziere. Unii ameninţau energic cu pumnii, exprimându-şi legitima ostilitate faţă de prea trufaşul învingător, alţii, dispreţuind odihna şi hainele de sărbătoare, alergară de pe ambele trotuare să-i taie drumul lui Zavarihin; acesta opri calul şi-i aţâţă, rânjindu-

şi dinţii într-un zâmbet şi aşteptând punctul culminant. Treceau secunde chinuite de frică desfătătoare, picioarele calului tremurau mărunt, trupul său uşor şi zvelt se aplecase uşor înainte. Cercul din jurul lor aproape că se închise când... deodată, strigând însoţitoarei sale să se ţină bine de el, Zavarihin îşi croi calul cu nuiaua din nou apărută în mâna lui şi acesta ţâşni ca din puşcă.

— Hei, munţi şi văi!... chiui ca un surugiu Nikolka, lăsând libere hăţurile, de parcă n-ar fi avut pe nimeni în faţă. Hei, codri întunecaţi! strigă el şi mai lugubru, iar Tania îşi zise în gând că probabil şi bunicul lui Nikolka tot cam aşa striga, mânându-şi troica de poştie prin noaptea neagră.

Cercul de oameni se desfăcu şi calul se năpusti în spărtura formată, trăgând după el trăsurica, de parcă n-ar fi avut nicio greutate. Cineva avu ideea să sară pe treapta unui autocamion care tocmai trecea, şi un timp maşina îi urmă în goană de aproape: se vede însă că şoferul avea alt drum şi, în timp ce urmăritorii se ciondăneau între ei, distanţa care-i despărţea se mări iremediabil. După ce coti pe o stradă paralelă, care-l scoase înapoi pe o şosea largă ce ducea în afara oraşului, Zavarihin schimbă de vreo două ori direcţia, la încrucişări de drumuri. Larma stârnită de incident şi claxoanele maşinii pornite în urmărirea lui nu se mai auzeau, oraşul rămase în urmă şi o dată cu el şi teama Taniei de viitor... La urma urmei, mai mult era obosită de propria-i persoană decât de aventura trăită... într-un avânt de nemărginită supunere, se strânse lângă umărul puternic al lui Zavarihin. De sub roata trăsurii ţâşni un cocoş, câinii din mahala îi petrecură cu hămăitul lor şi deodată nu mai rămase nimic în jur, în afară de un drumeag puţin umblat şi de o linişte străvezie, prevestitoare a primăverii. Iată-i singuri, sub cerul liber.

Drumeagul ducea spre o dumbravă, care deocamdată mai păstra un friguleţ stătut şi umed. Natura învia în jur, dar n-avea încă destule puteri, ca să ridice lespedea de mormânt ce o apăsa. Domolindu-şi pasul, calul înainta, lăsând pe făgaşul încă umed urme de copite între dungile

cauciucurilor. Zavarihin tăcea, depănându-şi distrat firul gândurilor şi urmărind din ochi păduricea de-alături... Şi deodată i se trezi în suflet o intenţie ce se cerea fără zăbavă împlinită: să-şi pună calul la adăpost undeva în tufiş şi să rătăcească o oră prin împrejurimi cu domnişoara de care avusese parte. Curând găsi şi locşorul cel mai potrivit pentru început. Legănându-se de pe o roată pe alta, trăsuriea trecu şanţul, dar cea mai apropiată poieniţă intimă şi plăcută era ocupată. Acolo sub suflarea rece a vântuleţului de mai, hălăduind prin văi, întins alene pe iarba veche, dormea deşucheat un păsărar beat. Pe o moviliţă se vedeau uneltele lui de prins păsări, gata pregătite, iar în colivia de lângă el două păsări se canoneau, agăţându-se cu ciocurile strâmbe de sârmă.

Apropiindu-se de omul adormit, Zavarihin clătină din cap, împinse cu piciorul sticla goală, se aplecă şi, fără o vorbă, eliberă zburătoarele captive.

— De ce să piară bietele vietăţi nevinovate? Mai bine să zboare în voie...

— Nu răceşte cumva? se nelinişti Tania.

— Pe timpul ăsta? Moare sigur... Să plecăm de-aici! rosti mohorât Zavarihin şi bombăni îndelung, ieşind din nou în drum cu calul de căpăstru. Nu, de oameni să nu-ţi fie milă! Ba caută să-ţi smulgă bucata de la gură, ba îţi stau în cale şi-ţi strică tot cheful. Să mergem, Hella... Poate s-o găsi şi pentru noi, bieţi orfani, un colţişor ascuns!

După vreo jumătate de verstă, păduricea se mai îndesi. Desişuri îi ademenau, prietenoase, dar şi tăpşane, zâmbindu-le cu verdele ierbii noi. La vreo sută de paşi de drum, Zavarihin izbuti în sfârşit să găsească o poieniţă potrivită pentru popas. În timp ce priponea calul de un mesteacăn, îi aruncă Taniei o privire cercetătoare. Cuprinsă de zbucium, ea se făcu mică şi-l întrebă bâlbâindu-se, pe un ton de curiozitate şi îngrijorare, cum se numesc păsărelele drăguţe cărora le dăduse drumul Nikolka. Nu erau cumva scatii? De fapt nu ştia nimic despre scatii, nici nu i-ar fi putut deosebi de vrăbii, întrebase doar aşa, spre a-şi masca stânjeneala. Zavarihin

o lămuri, spunându-i că scatiului, care bate mai curând în galben, îi plac locurile mai înalte, şi că păsărelele din colivie erau simple forfecuţe.

— De ele ţi-a fost milă adineauri… stăruia Tania, vrând dar neizbutind să se convingă de ceva.

— De păsărele? De ce să-mi fie milă? Că doar trăiesc mai bine ca noi. Le-am dat drumul doar aşa, să nu se piardă marfa de pomană.

Taniei i se păru că persistă în brutalitatea lui, ca să nu se dea înapoi de la cele plănuite; dar ea voia cu tot dinadinsul să mai creadă în ceva, peste cele ce trebuiau acum să se întâmple negreşit. Vru să-l mai întrebe o dată, mai precis, dar uită ce anume ţinea să afle de la acest om înspăimântător, străin, care totuşi o atrăgea prin ceva. Tocmai atunci, cu ochii întunecaţi aţintiţi asupra ei, Zavarihin îi întinse mâna, strângându-i-o dureros la încheietură, şi-i propuse oarecum în glumă, să arunce o privire în jur ca să vadă dacă primăvara nu le-a pregătit cumva şi lor vreun dar. „Acolo, parcă ar fi mai adăpost…”, a adăugat el, pe cât îşi aducea ea aminte, cu o voce care parcă nu mai era a lui, sunând răguşit, deşi între timp vântul aproape că se domolise, iar cerul începea să se învăluie într-o pâclă caldă.

Ar fi vrut să-l roage să mai aştepte puţin, să nu se poarte *ca toţi ceilalţi*, dar era prea târziu. Totul se petrecu atât de simplu, cotidian, încât Tania se simţi uluită, speriată… După aceea Zavarihin, probabil ca şi *toţi ceilalţi*, a stat eu genunchii la gură, îmbrăţişându-şi-i şi scobindu-se în dinţi cu un firicel de iarbă, iar Tania rămase culcată cu faţa în sus pe impermeabilul lui din foaie de cort, privind cerceluşii cafenii ai alunului, gata să polenizeze, atârnând chiar deasupra capului ei. În faţă se întindeau câmpiile din jurul Moscovei, străbătute de vâlcele cu pădurici rare în zări ce coborau în pantă. împrejurimile spălate de vânt erau limpezi, cu contururile plictisitor de precise, nelăsând nimic subînţeles, cum era şi viaţa Taniei. O rază subţirică de soare – deocamdată nu chiar raza, ci numai presimţirea ei – se strecură de sus, prin frunziş,

îndurinduse parcă de Tania; şi numai datorită acestei raze, văzu ea alături, chiar lângă tâmpla sa, o floricică de mierea-ursului viorie, rebegită încă şi pufoasă, abia trezită din somnul iernii. Cât vedea cu ochii, nu era în jur decât această floricică; iar darul de nuntă al primăverii corespundea ca dimensiuni întru totul fericirii Taniei.

Simţi deodată un junghi între omoplaţi, şicană a pământului îngheţat încă. Strmgând din umeri şi cutremurându-se, ea se ridică în capul oaselor, aranjându-şi cu mişcări dezordonate părul, dibuind agrafele risipite.

Dar mai mult o speria tăcerea lui Zavarihin. Se încumetă să-i vorbească:

— Ai cam *băut* azi, Nikoluşka, nu-i aşa? *Acolo* am auzit tot, cum ai ciocnit eu roşcovanul. Eu înţeleg: e zi de sărbătoare. Dar cu mine, n-ai să mai bei atâta, nu-i aşa? Ca să nu se mai repete *asta*. Făgăduieşte-mi-o, Nikoluşka...

— Ce să făgăduiesc? întrebă nemulţumit Zavarihin, scuipând firicelul de iarbă muşcat.

— Făgăduieşte-mi că niciodată, niciodată, n-ai să te porţi cu mine cum te-ai purtat adineauri cu nenorocita aceea de mârţoagă! îi aminti Tania abia auzit şi, ca să nu-l supere, atinse cu buzele, stângaci şi grăbit, unde nimeri, obrazul lui asprit de vânt. De-ai fi văzut, Nikoluşka, ce expresie neîndurătoare aveai când ai ridicat mâna s-o loveşti!...

Această absurdă asociere de idei tulbură uşor conştiinţa nu tocmai curată a lui Zavarihin...

— A fost cu totul altceva, Hella. A fost jocul vieţii... Dar pe tine ce rost ar avea să te lovesc?... Pentru tine, aş fi în stare să sfâşii pe oricine în bucăţele.

Tania îi mângâia mâna, sfios şi cu recunoştinţă.

— Atunci spune, Nikolai Zavarihin... dar ceea ce spui să fie adevărul curat, căci altfel rău, vai ce rău, are să-ţi fie în viaţă din cauza mea!... Spune, urmă ea tot mai gravă, emoţionată... E adevărat că-ţi plac?... Măcar un pic?!

— Sigur că-mi placi... răspunse flăcăul convins, dar fără prea multă căldură. Pentru mine eşti cea mai frumoasă femeie din lume... aproape. Atunci, la circ, când

ai încercat să te urci şi ai ajuns acolo, sus, mi s-a strâns inima de frică... şi de încă ceva... Tocmai de-aceea ani strigat, pentru că nu ştiam cum să te smulg din inimă. Mă crezi, Hella? Atunci, să-mi fi cerut orice, ca să mă pui la încercare, îţi aduceam! îţi aduceam şi-un cal în cârcă.

— Şi ce găseşti la mine atî-t de frumos? stăruia Tania, grăbind pe urmele calde: prea îi era mare dorinţa de a auzi vorbindu-i-se despre dragoste, fie şi cu întârziere.

— Cum să-ţi spun, Hella... Ei iaca, parc-ai fi o lebădă neagră!

Cu vreo săptămână înainte, tot cu ocazia unei petreceri, avusese prilejul să admire, împreună cu nişte prieteni, o lebădă neagră la grădina zoologică.

— Da, cred... Chiar că semăn... râse deschis şi simplu Tania. Mi se roşeşte totdeauna nasul de frig, nici nu-mi vine să mai ies în stradă. Şi-şi frecă vârful nasului.

Zavarihin începu să-i obiecteze serios că nu-i aşa! Comparaţia îi venise în gând chiar atunci, în seara scandalului, când ea a ieşit pentru el în arenă, cu pelerina-i neagră fluturând, şi a început să se înalţe, după expresia lui, în hăul de deasupra capului. Se vede că senzaţia de frică i-a plăcut atunci atât de mult, încât îi promise Taniei să nu mai scape de-acum înainte nicio reprezentaţie de-a ei, bineînţeles în măsura timpului liber, căci nu era îngăduit să-şi prejudicieze comerţul.

Curios lucru: simpla amintire a circului izbuti să-i strice Taniei definitiv buna dispoziţie, cu atât mai mult cu cât nu-i trecuse încă senzaţia de frig şi junghiul din spate, căpătat din pricină că a stat culcată pe pământul rece şi umed; îşi mai aminti, cu totul ne la timp, de păsărarul cel imprudent, cu buzele vinete, întins pe iarbă... Strângând din umeri, eu plictiseală în glas, ceru să meargă acasă. Zavarihin ridică de jos impermeabilul şi, fluierând încetişor, scutură gunoaiele pădurii lipite de el...

Se întoarseră pe drumul cel mai scurt, tăind de-a dreptul, cum o lămuri Zavarihin. Oraşul, într-adevăr, era la doi paşi, timpul se răcise, începea să picure; roţile se înnămoleau mai adânc în făgaşe, plescăind prin noroi,

trăsurica îşi pierduse cu desăvârşire strălucirea sărbătorească. Când la un hop Tania se ţinu de umărul lui Nikolka, mâna ei i se păru lui Zavarihin grea ca plumbul: de nimic nu se temea mai mult în lume ca de femei. Cu toate acestea, pe la sfârşitul drumului îi propuse Taniei să trăiască împreună ca soţ şi soţie, pentru că, după cum se exprimă el, „nici unei seminţe nu i se cade să zboare prea mult fără rost, menirea ei fiind să prindă rădăcini". Riscând să strice totul printr-un consimţământ pripit, Tania strânse cu tăcută recunoştinţă braţul neaşteptatului său logodnic. Desigur, forma cam neobişnuită a acestei cereri în căsătorie o cam sperie, dar, oricum, există o omenie, iar pe de altă parte, chiar şi câinii, dacă au un stăpân bun, se bucură de casă, de linişte şi de copii.

...Când de după cel ctm urmă deluşor începu să se ridice un cer tulbure, cer de uzină, nespălat parcă de dimineaţă, Zavarihin îndemnă pentru cea din urmă oară minunea lui Buhvostov, făcând-o să treacă în trap întins şi, aruncându-şi şapca pe genunchii Taniei, lăsă vântuleţul să-i sufle în faţă, doar i-o mătura din cap toate năbădăile dragostei. Oraşul îi prindea tot mai mult în strânsoarea lui, întins, inevitabil, cenuşiu. La intrarea în mahala, străbătând un scârbos vârtej de praf, Zavarihin începu din nou şi neaşteptat să vorbească despre proiectele ce şi le făcuse pentru viitorul apropiat dar, fie de teama deochiului, fie din vreo altă pricină, făcu, până una alta, pe săracul. Acum, după cele petrecute, planurile acestea i se înfăţişară Taniei mişcător de modeste, deşi cu trei ore înainte Nikoluşka îi păruse ridicol de încrezut.

— Deocamdată nu te poftesc la mine, Hella... Te muţi la mine după ce găsesc o casă ca lumea, spunea Zavarihin. Tot vorbind, ajunseră aproape de fundătura unde începuse această călătorie de nuntă a lor. Spuneai mai deunăzi că n-ai nicio cratiţă, niciun cui... Ar trebui şi tu să-ţi mai faci câte ceva. Omul trebuie să calce cu nădejde pe pământ, ca să nu-l doboare vreo furtună neaşteptată... că în zilele noastre, multe din astea bântuie prin lume! Opri brusc calul lângă poarta lovită de roţi a lui Buhvostov. Of, am

uitat de tot!... Vrei poate să te duc acasă?

Tania şovăi o clipă.

— Nu, mulţumesc... Ajung şi cu tramvaiul, n-am decât două staţii de mers. Şi încercă să se convingă singură că aşa-i mai bine, ca să nu înceapă cumva vecinii să vorbească despre ea înainte de vreme, căci, după cum ştia din experienţă, zvonurile se pot solda cu o compătimire din partea tuturora, mai amară decât batjocura.

— Foarte bine. Ai dreptate, nu stai prea departe... Eu trebuie să-i dau lui Zotei calul în primire şi să mai trec pe undeva, să mă văd cu un om, până se înnoptează! Aşadar... Coborî să-şi ia rămas bun şi, aducându-şi aminte, o îmbrăţişă pentru orice eventualitate pe Tania, de data aceasta fără s-o strângă prea tare în braţe. Acum e rândul tău... Spune drept, ce-i între tine şi Stasik acela? Am vrut să te întreb încă de dimineaţă, dar am uitat...

— O, nici nu te gândi, Nikoluşka, răspunse măgulită Tania, îmbujorî,ndu-se la faţă; şi pentru această gelozie întâmplătoare îi iertă numeroasele greşeli de bărbat din ziua aceea. Stasik are acasă o adevărată grădiniţă de copii şi-i iubeşte mai mult ca orice pe lume.

Preocupată, îşi petrecu din privire logodnicul care intra pe poartă; nu ştia nici ea dacă era cazul să-i mulţumească lui Zavarihin pentru această plimbare pascală, în linii mari reuşită. De fapt, ar fi vrut numai să-şi înăbuşe în inimă o îndoială, cea din urmă dar şi cea mai esenţială, de parcă ar mai fi putut da îndărăt, de parcă alegerea destinului său depindea numai şi numai de voinţa ei. Prin poarta deschisă îl văzu pe Buhvostov alergând ca un nebun din cerdacul casei, după ce s-o fi frământat destul aşteptând la fereastră; acum fugea şi întreba din fugă dacă a fost frumos şi dacă a decurs bine plimbarea, adică fără *boacăne*.

— Nu ni s-a întâmplat nimic... Dar cred c-ai tras o spaimă, bărbosule!... râse Zavarihin sărind jos din trăsură. Ia-ţi în primire comoara, în bună stare. Cum îi zice?

— Fortunka! răspunse Buhvostov pe un ton de mustrare, examinându-şi calul, netezindu-i părul şi abia

acum mărturisind câte parale a dat pe el.

— Face toţi banii drăcoaica asta! îl întrerupse Zavarihin.

Vârându-şi mâna în buzunar în căutarea batistei, ca să-şi şteargă degetele stropite de noroi, dădu acolo peste bucheţelul de flori destinat Taniei, ce-i drept acum schimbat mult la înfăţişare, în urma celor petrecute. Aruncând florile cu un gest automat şi fără niciun regret pe o grămadă aburindă de bălegar, Zavarihin nici nu-şi aduse măcar aminte cum de i-a ajuns în buzunar această buruiană, boţită, udă, alunecoasă.

X

Peste vreo două săptămâni, pierzându-şi răbdarea, Tania hotărî să-i aducă aminte logodnicului său că există. Adresa o află de la Pcihov. Cămăruţa în care locuia Zavarihin se afla la etajul doi, într-o casă veche şi neîngrijită, cu curtea murdară şi coridoare încurcate. Prin unica fereastră a odăii lui, la înălţimea unui calcan vecin, se zărea o dezolantă mulţime de acoperişuri cârpite şi ude ale unor dărăpănături de lemn. Primăvara îşi schimbase veşmântul, printr-un burlan de fier, pe lângă fereastră, răpăia monotonă şi flecară ploaia. Duminica toate prăvăliile erau închise; tocmai de aceea alesese Tania această zi, ca să fie mai sigură că-l găseşte pe Nikolai acasă.

Zavarihin, îmbrăcat gata, tocmai se pregătea să plece. în picioare, mânca burlăceşte, pe pervazul ferestrei, luptându-se cu o bucată de şalău fiert şi scuipând oscioarele într-o cutie de conserve, pusă alături. Apariţia neaşteptată a Taniei îi compromitea treburile ce nu sufereau amânare. Luat prin surprindere, cu capul de şalău în mână, se fâstâci, aşteptându-se la mustrări meritate: dar expresia de vinovăţie scrisă pe faţa lui i se păru Taniei atât de sinceră, încât îi iertă zăpăceala aceasta din cale-afară de făţişă. Instinctul fără greş, de femeie, îi suflase că la baza purtării lui, în aparenţă de neiertat, au stat griji şi treburi urgente legate de negoţul său, nicidecum nepăsarea ori inconstanţa sentimentală. Iar în

situaţia ei, era mai înţelept să nu-şi dea în vileag tristeţea ori supărarea.

— Nu-ţi fie teamă, n-am să te reţin... Văd că vrei să pleci, se grăbi ea să-l liniştească, după o strângere de mină rece, şovăielnică. Ai mereu griji, treburi urgente de rezolvat... Nu-i aşa, Nikoluşka?

— Ei da, mi s-a oferit nişte pânză de in în condiţii avantajoase, de ocazie... o lămuri Zavarihin, îmbujorat de ciudă ca un băieţandru. Nu te supăra pe mine, Hella... E drept că m-am mutat aici de-o săptămână încheiată, dar n-am îndrăznit nici măcar să te poftesc la sărbătorirea de casă nouă. Chiriaşii dinainte mi-au lăsat zestre armate întregi de gângănii... Am de gând să pun tapete noi, dar n-am avut timp nici să mă duc să le cumpăr.

Tania ascultă atentă până la cel din urmă sunet, poate chiar şi dincolo de el.

— Puteam şi eu să fac treaba asta... aruncă ea o uşoară aluzie. Dar nu-i nimic. Totuşi te-ai aranjat destul de bine, mă bucur... Nici odaia nu-i prea proastă, pentru că... este liniştită. Ca un punct de plecare pentru un om care are totul înainte, merge.

îi mai trecu prin gând că orice mărunţiş se afla acolo la îndemână, ca în raniţa unui ostaş plecat într-un marş greu, peste munţi.

Şi totuşi, iată: deasupra patului, acoperit cu o velinţă de ţară, cusută din petice, atârna în cui o armonică ieftină. Ca orăşeancă ce era, tocmai această armonică i se păru lucrul cel mai străin din toată încăperea.

— Cânţi din armonică? îl întrebă Tania pe un ton voit nepăsător.

— Uneori, în zile de sărbători... Nu-ţi place?

— Cum să nu!... Dar rândul trecut, după câte mi-adue aminte, mi-ai spus că te-ai lăsat de mult de... fleacurile astea... parcă aşa te-ai exprimat.

— Ce bine ţii tu minte toate! se minună sincer Zavarihin.

— Da, nu uit niciodată nimic, Nikoluşka. Mai cu seamă mângâierile nu le uit. Mi-aduc bine aminte ce

lucruri *ciudate* mi-ai spus rândul trecut... Nici nu m-ai crede dacă le-aş repeta: aproape că erau vorbe de dragoste! Ce-i drept, erai puţin cam băut... Rostea toate acestea pe un ton uşor, fără lacrimi, fără amărăciune. Spunemi drept... îţi pare chiar atât de rău că am venit? înţeleg totul, dar... ştii, mi-era atât de urât singură!

— Nu ţi-e ruşine, Hella? Cum poţi să spui una ca asta? se apără Zavarihin, ferindu-se de ochii ei trişti, aţintiţi asupra lui. Treburile mele pot să mai aştepte... Dacă era vorba de nişte lână, mai zic, dar pânză de in mai găsesc eu până la sfârşitul lunii. Stai, Hella. N-ai unde? Stai aici, pe pat.

în cele eâteva minute câte se scurseseră, scotocise în gând prin toate colţişoarele după ceva cu ce să-şi trateze vizitatoarea. Personal, nu putea suferi dulciurile, cofetăriile erau închise, pentru că era duminică, iar să se scuze din nou în glumă, invocând sărăcia cum făcuse rândul trecut, la Pcihov acasă, nu-i îngăduia amorul propriu.

— Vezi ce-nseamnă să n-ai gospodină în casă? o întoarse Tania în glumă. Până şi prânzul ţi-l iei în picioare, pe apucate! în virtutea drepturilor mele de viitoare soţie, am să-ţi fac numaidecât un ceai; am adus jumătate de tort cu mine; mi l-a dăruit Stasik ieri, de ziua mea de naştere, şi-i atât de gustos, că nu m-a lăsat inima să-l mănânc fără tine... Vrei să guşti? Şi fără să-i lase timpul să se ruşineze de stângăciile lui de primitiv, îi puse mâinile pe umeri şi-l atrase spre ea. Nu-i aşa că te căieşti un pic, Nikoluşka?... Nu că n-ai venit ieri. N-ai ştiut! Dar pentru cele ce s-au petrecut între noi atunci... Ei bine, să nu-ţi pară rău, Nikoluşka, fiindcă nu s-a întâmplat nimic ireparabil. De ce să-ţi strici sănătatea cu remuşcările? Nu-i aşa? O să pot pleca uşor din viaţa ta, ca şi tu din a mea... Să mâncăm tortul şi plec... Dar nu pentru multă vreme, să nu-ţi faci iluzii... Deocamdată însă, cu voia ta, am să mă aşez puţin într-adevăr, căci sunt obosită... Văd că n-ai tramvai personal la poartă... Şi de când te caut în pustietatea asta! Astfel râdea mereu şi flecărea fără rost, în timp ce

desfăcea pacheţelul adus, şi îşi atârnă singură pardesiul pe unicul cârlig din perete păstrându-şi totuşi pălăriuţa pe cap. Şi-acum fuga marş la bucătărie, Zavarihin Nikolai... Of, Doamne, ai măcar un ceainic?

în situaţia *ei*, aşa trebuia să se comporte, ca o uşuratică, fără să se arate capricioasă sau prost dispusă, astfel încât acest om nedomesticit, care nu-şi dorea niciun fel de obligaţii, să n-o simtă ca pe-o povară... Ah, ce bine ar fi fost să se poată debarasa şi de propria ei umbră! Se vede că zâmbetul ei prefăcut, fără griji, izbutise, căci Zavarihin, dintr-o dată conştient de nimicnicia sa mizerabilă, provincială, nu-şi mai putea lua privirea de la silueta sprintenă şi subţirică a femeii care nici nu-i păstra supărare, nici nu se crampona de el, dovedindu-se tocmai de aceea deosebit de plăcută. „Apetisantă...", îi strigă în urechi bărbatul din el. „Mare vedetă!" îi sugeră vanitatea măgulită. „Şi are bani", îi şopti firea ageră a omului de afaceri, făcându-l să roşească. Tocmai săptămâna aceasta, în preajma perfectării unei afaceri din cele mai avantajoase, avusese o dificultate de ordin bănesc, supărătoare, în contradicţie cu veleităţile sale. Simţind privirea cercetătoare aruncată în treacăt de Tania, îşi lăsă fără să vrea ochii în jos, nu ruşinat de calculul său mârşav, ci dintr-un sentiment de mândrie şi demnitate, înrădăcinat în orice fiinţă tânără, neînjosită încă, o demnitate care se opune de la sine ticăloşiei. Cântări iarăşi şi iarăşi din ochi femeia din faţa lui şi tot ce purta: o rochie imponderabil de uşoară, cu albăstrele mari, aţâţător parfumată, pălăriuţa plutind peste părul vaporos, frumos ondulat, pantofiorii simpli, dar foarte scumpi. Toate acestea ii dădeau o uşoară ameţeală, deşi o voce interioară, rezonabilă, îl mai intreba încă dacă este ori nu de buzunarul lui această semicucoană, orăşeancă, probabil plină de mofturi. Şi cu toate că n-avea de gând să se întoarcă la ţară, încercă să-şi închipuie, pentru orice eventualitate, cum ar fi să mânuiaseă această doamnă elegantă cu îmbrăcămintea atât de fină, ţesută parcă din scrum, o furcă în timpul muncilor de primăvară, într-o ogradă ţărănească, cu

bălegarul cleios până la glezne.

Din pricina neîncrederii ce scăpară pentru o clipă în privirea lui, aproape ca o înstrăinare, în sufletul Taniei tresări ceva. Găsi totuşi în ea destulă tărie să se apropie de Zavarihin, să-i pună mâinile pe umeri şi să se uite adâne în ochii lui.

— Nu te mai recunosc, Nikoluşka... Ori ţi-ai găsit vreuna mai tinerică? Dacă-i aşa, spune... până n-ai opărit ceaiul, ca să nu iroseşti de pomană bunătate de marfă!

Gluma ei crudă nimeri drept la ţintă. Zavarihin zâmbi.

— Mă frământă mereu un gând, din duminica aceea...

— Ce gând? se miră încetişor Tania. Din cauza mea?

Atunci, puţin câte puţin, cu vorbe stângace, Zavarihin îi mărturisi repulsia ce o simţea faţă de oraş, de petrecerile şi cerinţele lui de neînţeles, de străvechile lui viclenii şi capcane în oare cade orice fiinţă slobodă din fire, neîmblânzită, repulsia faţă de toţi oamenii de afaceri cu care lucra, oameni cu purtări alese, dar calculaţi, posedând o agerime a minţii pentru el inaccesibilă, faţă de femeile fermecătoare purtând în ochi momeala vicleană atât de primejdioasă pentru puterea abia trezită a bărbatului, în sfârşit faţă de muieri în general!

Cuprinzându-i grumazul cu braţele, Tania râse sincer de spaimele acestui primitiv.

— Dar toate astea nu-s decât născociri de-ale tale, Nikoluşka, sperieturi închipuite de tine. Sunt şi oameni vicleni la oraş, e adevărat, dar sunt şi-atâţia alţii, plini de suflet, sunt bogaţi şi săraci... Şi femeile tot aşa, sunt de toate felurile. De unde atâta teamă, atâta scârbă *de noi* care, chiar dacă nu suntem uneori de plâns, totuşi, după cum vezi şi tu, ne dovedim a fi destul de neputincioase?!

Se uita la el cu atâta căldură sufletească, cu atât devotament, încât sentimentul amestecat de vinovăţie şi de recunoştinţă pentru ceea ce a fost învinse în el neîncrederea înnăscută, îl făcu să-şi recapete glasul şi iată-l izbucnind într-un potop de vorbe. Teama lui ridicolă faţă de femei se explica printr-o întâmplare din anii copilăriei

lui, petrecuţi la ţară... De altfel, îi era şi ruşine să-şi aducă aminte de acea întâmplare!... Tania insistă blând, cerându-i să-i spună tot... Aşadar, povestea a început când a cunoscut-o pe tuşa Mavra, poreclită *Băcâţa*, oare îi iniţia în ale păcatelor pe cei mai tineri dintre păstoraşii cu tuleiele abia date...

— îl ademenea pe câte unul cu un măr ori turtă dulce în grădina de zarzavat, ori la baie şi se drăgostea cu el...

Tania îi astupă pe jumătate gura cu palma.

— Şi cu tine? îl întrebă ea, cu o curiozitate plină de scârbă.

— A încercat! zâmbi el crud acestei amintiri. Dar i-am arătat eu!... Vreo două săptămâni, numai noaptea a ieşit la fântână, ca să n-o vadă lumea...

— Ai zgâriat-o cu ghearele? Ce i-ai făcut?

— De ce cu ghearele? Cu pumnul am altoit-o! îl am aşa, de mic copil... drăguţul de el!... Şi cu o privire piezişă, dăruită ca unei fiinţe străine de el, puse pe genunchi fiorosul său pumn, strângându-l tare de se învineţi. Uneori simt aşa, de parcă el mă duce înainte şi mă face să capăt încredere... Văd, de pildă, un copac lângă drum şi ştiu că daeă-l apuc mai bine de trunchi îl scot cu rădăcină cu tot... într-un acces de sinceritate, sau căutând să găsească în Tania un complice, îşi deschisese inima, totuşi nu chiar în întregime, ci numai până la fundul primului ei compartiment. S-ar zice că-s om puternic, Hella, dar plânge inima în mine. Tocmai de-aceea nici n-am mai venit la tine, ca să nu te întunec cu frământările mele care m-au copleşit de tot. Dacă ai şti cât de mult trebuie să mă grăbesc pentru ca alţii, de-o seamă cu mine, să nu ocupe vadurile cele mai bune pe locurile unde a trecut pârjolul... (Se înţelegea că nu numai la negustoria lui se referă.) Adunătura asta, de teapa amicului roşcovan de deunăzi, peste un an-doi nici cu praf de puşcă nu-i mai urneşti din loc! Iar parale, din păcate... într-un cuvânt, mi-am făcut rost de biciuşcă, dar n-am ce să înham. Te-am minţit adineauri cu pânza aia... Mi s-a oferit o marfă aproape de pomană... Nu pare să fie prea curată, dar nici s-o scap nu

pot. Mă roade la ficaţi, Hella!

— Şi ai nevoie de mulţi bani? se informă Tania cât se poate de serios, înfrângând ceva în sufletul ei. Poate că îţi fac eu rost...

Nu oferise încă nimic concret, temându-se să nu-l jignească, dar el şi consimţi: era cea mai inofensivă ieşire din situaţia încurcată în care se afla! Ceea ce-l cuceri pe Zavarihin la această întâlnire a lor fu tocmai felul săritor, fără pic de reţinere, în care Tania se oferi să-i sprijine pasiunea, să împartă eu el răspunderea, să-i înţeleagă patima fatală... Şi tocmai pentru că se dovedise de astă dată mai puternică, Zavarihin se simţi atras nestăvilit spre ea. Se învioră, însufleţit de proiecte grandioase şi în sfârşit, abia acum, se bucură din plin de venirea logodnicei sale.

— Ce idee bună ai avut, Hella, să vii la mine! mormăi el aran- ¿jând masa după priceperea lui de burlac. Numai o clipă, şi-am să-ţi servesc un ceai după toate regulile artei... E aici, jos, unul care ţine un chioşc... un viitor as, ea şi mine, care vinde şi duminica, pe din dos!

Lăsând totul să-i cadă din mâini, uitând să tragă uşa după el, fugi după o lămâie care, pentru imaginaţia lui de ţăran, părea să fie deocamdată cea mai mare trufanda din lume.

Rămasă singură, Tania netezi patul, ridică scăunelul răsturnat de Nikolka şi încercă să facă măcar o spoială de ordine în gospodăria lui; aceasta îi ajuta, măcar în parte, să se justifice faţă de sine. Datorită sărăciei din casa lui Zavarihin, pentru toată această ordine nu-i trebui mai mult de trei minute. Pe fereastră nicio floricică, pe pereţi, nici măcar o litografie ori vreun ciob de oglindă; toată mobila se compunea dintr-o masă de bucătărie ieftină, o lampă de gaz cu cursori grase pusă de-a dreptul pe podea şi, în completarea scaunului, un fotoliu vienez, strâmb, de fabricaţie moscovită. Ca un fel de acomodare pentru viitor, se aşeză de probă pe patul de fier, care scârţâi, şi cu acest prilej aruncă o privire dedesubt. Sub pat se ascundea un cufăraş cu capacul bombat şi o pereche de cizme neunse,

ţepene de vechi ce erau; nimic nu trăda ocupaţia locatarului. Deşi la prima vedere totul părea aci larg deschis, în realitate era cât se poate de înşelător. Esenţialul din viaţa lui Nikolka – averea-i mobilă şi visurile lui tainice – erau puse bine, cine ştie unde. Firsov descrisese această încăpere ca pe ceva specific impetuosului mers ascendent al unui capitalist rus de vază care a început de la un ban de aramă; fie vorba între noi, romanul său cuprindea şi oarecare profeţii ce nu s-au adeverit. Taniei, care nu dispunea nici măcar de intuiţia politică a lui Firsov, i se strânse inima la gândul măreţului viitor ce-l aştepta pe Zavarihin, în timp ce ea însăşi se socotea de pe atunci o *fiinţă sfârşită*.

Vrând să mai îndepărteze praful din casă, căută vreo mătură ori vreo perie, ceva, dar nu găsi nimic; nu descoperi nimic asemănător nici după uşă, afară, pe coridorul întunecos. I se păru în schimb că aude nişte sunete prelungi, gâlgâitoare, ce nu se puteau confunda cu niciun alt sunet. înălţă capul, dar sunetul nu se mai repetă. Nicăieri nu se zărea nici cea mai mică pată de lumină. Se pregătea să intre înapoi, în cameră, dar tocmai atunci, îngânând-o parcă, se auzi un sughiţ de plâns undeva în capătul celălalt, din fund, al coridorului. Nemaiputându-şi stăpâni curiozitatea, apăsătoare ca o vrajă, porni bijbiind cu mâinile înainte pe duşumeaua roasă şi inegală. Plânsul, încet de tot, se auzea acum la vreo patru paşi, nu mai departe; o femeie, pesemne, în dosul perdelei ce atârna până jos, plângea astupându-şi gura cu o batistă, cum se întâmplă la o durere nemângâiată. Un obiect de lemn înalt până la piept, cu nişte franjuri aspre pe margine, era să cadă, împins de Tania cu genunchiul, pe întuneric... trebui să-l ţină câteva clipe cu mâna, în care timp află şi motivul acestui plâns atât de dureros.

— Nu fi proastă, că acum eşti, cum s-ar zice, liberă, poţi să mergi şi la cinema, se auzi o şoaptă nepăsătoare ce căuta să mângâie. A suferit fie-ta destul, nu-i cazul să te chinuieşti şi tu acum, atâta... Ce se făcea ea în viaţă aşa, şchioapă?... Că în ziua de azi şi fără cârje abia-ţi duci

traiul. Şi-apoi, cui îi ardea să asculte scâncetele unei schiloade? E ca şi oând ai asculta gemetele de iubire ale altuia!

— Când a murit era ca un trandafiraş, spunea printre sughiţuri cealaltă femeie, stinsă parcă de atâtea lacrimi. A căzut pe spate şi a murit...

Atenţia Taniei se aţinti abia acum asupra obiectului pe care aproape că4 ţinea în echilibru; ghicindu-i destinaţia, abia îşi stăpâni un ţipăt. Dincolo de uşă zăcea o fetiţă, o adolescentă moartă, iar ea se împiedicase de capacul sicriului. Întâmplarea i se păru a fi un nou semn funest şi în presentimentul acesta, tot mai puternic, se topi fără urmă toată energia Taniei... Desprinzându-şi aproape cu groază degetele din franjurile reci ca nişte şopârle, fugi înapoi, spre lumină, în odaia lui Nikolka.

Un singur gând de alarmă o stăpânea în clipa aceea: trebuia cu orice preţ să-i ascundă logodnicului cumplita stare sufletească. Ochii i se opriră asupra unui ziar vechi, cu o informaţie importantă privind comerţul particular; din fericire avu timp, până la întoarcerea lui Nikolka, să ia o atitudine convingătoare, de persoană cufundată în lectură.

Printr-o mişcare a sprâncenelor se străduia să nu-şi trădeze deruta sufletească, dar inima îi bătea atât de tare şi privirea îi era cu atâta deznădejde aţintită asupra rândurilor pe care se prefăcea că le citeşte, încât Zavarihin îşi dădu îndată seama că Tania nu-i chiar în apele ei. îngrijorat, se aşează alături, iar Tania nu găsi în ea destulă putere să mintă, să recurgă la un fleac oarecare, până-i va trece.

— Mi-e frică, Nikoluşka!...

— De ce ţi-e frică? De ce?

— Ah, de moarte... Parcă n-am de ce! căută ea să explice.

Totuşi, de teama de a nu pierde cumva afecţiunea acestui om puternic dar şi superstiţios, cum sunt de multe ori asemenea fiinţe în plină ascensiune, nu-i mărturisi nici acum teama de propria-i moarte, care o chinuia de câtăva vreme.

— Doar nu eşti singură pe lume, îi spunea Zavarihin tăind lămâia cu un briceag mare, bun şi pentru un cizmar. Ai răbdare, cum îmi fac rost de tapete, ne mutăm laolaltă în cuibuşorul nostru... Iar cu mine să nu-ţi mai fie frică de nimic!

— Da, dar tapetele trebuiesc cumpărate, apoi lipite pe pereţi... trebuie să aştepţi să se usuce, iar timpul, indiferent de voinţa noastră, merge înainte... spre un punct determinat! zâmbi ea cam în silă.

— Deocamdată nu eşti singură, ai cu cine sta de vorbă. Bătrânul cela e mereu lângă tine.

— Vai, Nikoluşka, abia că mi-e mai urât cu el! îi scăpă Taniei. Apoi din clipa când Zavarihin, absolut incapabil de milă, înţelese totuşi că trebuie s-o ia de mână, îşi deschise larg inima: Să nu crezi cumva că mă deranjează ori mă plictiseşte în vreun fel... Nu! Desigur, este gelos pe toată lumea, fiindcă eu sunt pentru el tot ce mai are în viaţă... Se poartă cu mine ca un fel de dădacă, îmi spală uneori şi ciorapii, îmi este credincios într-un fel chiar obositor... ca de altfel şi ceilalţi tovarăşi ai mei de muncă, deşi eu nu fac nimic pentru aceasta. Nu că aş fi rece faţă de ei sau zgârcită la vorbă, dar nu mă pricep, sunt timidă. Vin toţi, mă alintă, îmi dăruiesc de toate, apoi pleacă, iar eu rămân singură cu îndoielile mele; de ce m-or fi iubind ei atât de *amar*? Pentru ce? Ştiu, pesemne, ceva despre mine şi se căznesc să-mi îndulcească viitorul, anticipat, ca să nu se căiască mai târziu.

— Ce-ar putea ei să ştie despre tine? încerca să o descoasă Zavarihin, încruntându-se.

— Ei, ceea ce trebuie să se întâmple odată şi odată. O durere groaznică de o clipă. Tu nu poţi să înţelegi aşa ceva, Nikoluşka! Există oameni atât de norocoşi, încât nu se lipeşte nimic de ei: nici molima, nici presimţirea rea, nici lacrimile altuia. Aceştia ajung cu timpul stăpânii vieţii, şi tu faci parte dintre ei! Cât despre mine... îşi plimbă privirea în jur, căutând să afle motivul unei senzaţii mai de mult neplăcute, de care însă abia acum îşi dăduse seama. Ascultă, de ce e atât de frig aici, la tine? Mi-au îngheţat

picioarele. Şi-i vară doar...

Nikolka ridică din umeri.

— Trage de afară: curtea noastră parcă-i un puţ adânc şi îngust... nici la amiază nu răzbate soarele până la fund. în schimb, în toiul verii, când e arşiţă afară, vecinii se laudă că nu mai au nevoie de niciun fel de vilegiatură: e răcoare ca pe malul unui râu! Zbuciumul sufletesc al Taniei nu-l nelinişti pe Zavarihin: ia, nişte nazuri de orăşeancă, o trecătoare indispoziţie de femeie; şi cum ar fi fost nepoliticos, după părerea lui, să aprofundeze. această problemă ori să-i pună întrebări, hotărî să nu ţină seama de toată povestea. Nu te mai gândi la asta, Hella, începu convingător Nikolka, după ce aduse ceainicul de la bucătărie. În jurul nostru toate sunt amăgire, cum spunea taică-meu. Ascultă-mă pe mine: nicio întâmplare din viaţă n-ar trebui să te amărască. Eu când am venit aici, o cadr ă de muiere mi-a furat tot bagajul în gară... Crede-mă, nu mi-a rămas nicio zdreanţă, să am cu ce mă primeni după baie. Dar a trecut o jumătate de an şi, când mi-aduc aminte de întâmplarea asta, rid şi-mi văd de treabă. Orice întâmplare şi orice durere, toate trec, de n-ar fi decât ca să lase loc altora... De altfel, dacă-mi încredinţezi capitalurile tale, să nu-ţi fie teamă, Hella: la mine banii sunt în siguranţă, ca la bancă. Îţi eliberez o poliţă şi-ţi plătesc dobândă. Eu atâta vreau: să nu mă înnămolesc pe un drum de ţară, înainte de a ieşi la drumul cel mare şi drept. Crede-mă, de dimineaţă alerg cu limba scoasă prin tot oraşul, dar nimeni nu-mi dă pe veresie, că n-am nicio acoperire... Ce acoperire să am? Ăsta-i tot bagajul lui Zavarihin! arătă el din cap, nu fără ciudă şi viclenie, pereţii goi: se vedea însă că ascunde ceva chiar de el însuşi. Şi îşi spun oamenii: dacă moare Zavarihin? Dacă o şterge ori îl calcă tramvaiul? De ce nu se gândesc ei că în cazul acesta pierde Rusia un om de afaceri deştept şi rămân doar nişte înţelepţi mărunţei!?...

îngrijorată de această neaşteptată întorsătură a conversaţiei, Tania cercetă faţa lui Nikolka, îmbujorată ca atunci de Paşti, în timpul cursei lor nebuneşti, desfigurată de o însufleţire crudă. De omul acesta o despărţea o

prăpastie mai adâneă decât viaţa însăşi: ar fi fost în stare să-i elibereze chitanţă chiar şi propriei lui mame, pentru toate cheltuielile legate de venirea lui pe lume!

— Parcă aşa ceva se plăteşte, Nikoluşka? Drept cine mă iei? îl dojeni ea blând şi, indispusă la culme, se ridică chiar, cu gândul să plece. Cum de-mi poţi vorbi de dobândă, când eu mi te-am dăruit toată, fără nicio rezervă?

237

Prin cap îi fulgeră un gând: să fugă până nu-i prea târziu. Dar... încotro? De pretutindeni o împresura un spaţiu fără ieşire în care vedea – repetaţi la infinit – doar ochii speriaţi, holbaţi a spaimă, ai lui Pugl... Mai era şi fratele ei, pe jumătate străin, care o jefuise atunci, în timpul călătoriei, şi în care sălăşluia infinit mai mul: necunoscut arzător decât izbutise Tania să dezvăluie în cursul celor câteva întâlniri scurte de tot.

17 – Hoţul

Bănuind că a dat greş, Zavarihin îşi freca stingherit mâinile şi bâiguia că în comerţ, ca şi în politică, nu ajungi departe cu înşelătoria, că fără încredere reciprocă eşti pierdut.

— Vorba ceea, frate, frate, dar brânza-i pe bani! îngăimă el surd. Nu te supăra pe mine! Mă port eu aşa, deschis, ţărăneşte, dar mi-e sufletul curat, nu-i nicio otravă în el! Şi deodată, dintr-un calcul inconştient, recurse la un mijloc brutal, dar eficace: o strânse la piept. Ei hai, haide, nu mă mai dojeni, linişteşte-te, şopârla mea... ageră, albastră, miloasă!

Această mângâiere autoritară şi precipitată, la doi paşi de fetiţa moartă, aflată dincolo de perete, avea ceva nesfârşit de profanator; dar nicăieri în jur nu aflai altă scăpare. De cum o îmbrăţişă pe Tania, ea îi cedă din nou, întreagă, trup şi suflet, de data aceasta pe veci şi necondiţionat.

— Şopârlă... repetă ea peste câteva clipe, uimită şi recunoscătoare. Iată, mă mărit cu tine şi ai să mă pui să stau la casă, să-ţi număr banii, ca să nu-ţi mănânc pâinea de pomană. Şi-o să năpârle9c în casa ta, o să mă lenevesc

de tot... Dar vezi că eu numai păstrătoare nu sunt, o să te duci de râpă cu mine!

— Pe tine la casă? zâmbi Zavarihin, stingherit de verosimilul acestei presupuneri. Tu eşti minunea mea! Nu te las să te apropii de prăvălie nici la un kilometru... dacă nu vrei... Lasă că ştiu eu cum trebuie să te porţi cu o minune!

îşi băură, în cele din urmă, ceaiul şi Tania îl imită în glumă pe logodnicul ei care sorbea din farfurioară ţărăneşte, suflând zgomotos ân aburul fierbinte. Despre bani, Zavarihin nu mai pomeni nimic, dar Tania înţelese, din convorbire, că nu ştiu ce marfă trebuie neapărat plătită până în trei zile. Zavarihin se interesă de amănuntele vieţii de circ, de câştigul mediu al unui artist, de vârsta limită până la care se poate lucra şi cine plăteşte echipamentul necesar. Cu tot caracterul dubios, afacerist, pe care-l aveau întrebările lui, se vedea bine că încă îl atrage, ca pe un copil, romantismul înşelătoarei şi mortalei meserii a Taniei. Nemaiputând răbda, Tania se hotărî să-i împărtăşească intenţiile, care în ultima săptămână luaseră o formă definitivă.

— Ştii, Nikoluşka, dragul meu, că nu degeaba am deschis vorba cu tine despre casă şi tejghea? Ar fi prea complicat şi prea lung să-ţi explic ce s-a petrecut în mine, dar parcă s-a frânt ceva, deşi... glumi Tania cu ochii deodată scânteietori... deşi s-ar zice că noi,, ăştia de la circ, nu ne putem frânge altceva decât oasele. Arta noastră este o artă primitivă... dar, înţelege! şi noi suntem oameni. Cândva puteam să-mi execut numărul şi cu ochii închişi, acum mi-am pierdut încrederea în mine... De la un timp, un fel de ceaţă ciudată, un fel de lipsă de atenţie mă cuprinde în ultima clipă, iar după aia mă apucă o spaimă cumplită, frenetică. La noi, la circ, asta se cheamă că mi-am pierdut curajul... îndrăzneala! Puse mâinile pe umerii lui Nikolka şi-l privi lung, până în fundul ochilor, deodată nesiguri, feritori. într-un cuvânt, să nu te sperii, dar gândeşte-te bine la ce-am să-ţi spun acum. Ştii, sínt hotărâtă să mă retrag de la circ... Trebuie să fac asta! Şi nu mâine. Acum,

chiar în clipa asta. Vezi tu, dragul meu, şteabatul clasic nu-i un număr obişnuit... Chiar se vorbeşte că va fi interzis. încercă să-l cumpere cu un zâmbet. Ce-i cu tine, Nikoluşka? Te-ai întristat cumva?

— Mai ştiu ce să-ţi răspund? Trebuie să mă mai gândesc. însăşi viaţa este un continuu ştrabat, toţi ne cam jucăm cu ştreangul. Şi-apoi, şi în apă când te-arunci, de pe un mal înalt, tot simţi o strângere de inimă... Dintâi se strânge, pe urmă îţi trece. O să-ţi treacă şi ţie!

— Întâmplări şi dureri trecute... zâmbi enigmatic Tania, luându-şi mâinile de pe umerii lui Nikolka.

începu să se îmbrace şi Nikolka nici nu încercă să o reţină. Petrecând-o până jos, în stradă, îi făgădui să se abată pe la ea într-una din zile pentru chestia aceea, cu banii. Norii grei, zdrenţuiţi, care până la urmă nu se prefăcuseră în ploaie, goneau spre zări, lăsând în urmă negură. Tania plecă grăbită, lipindu-se de zidurile caselor, vrând parcă să piară cât mai repede din ochii lui Nikolka; în silueta ce se depărta în pripă era într-adevăr ceva nou, infinit de banal. Zavarihin se uita în urma ei cu inima îndoită, neputând să priceapă esenţa schimbării petrecute. Elementul uman din oameni îl speria întotdeauna. Se întreba dacă această femeie va putea să se caţere împreună cu el pe povârnişurile repezi ale vieţii, dacă va fi în stare să se agaţe, să cadă cu mâinile rănite şi iarăşi să pornească târâş la asalt, ca să pună stăpânire pe lumea asta!... Deocamdată, ce-i drept, n-avea de gând să-şi calce cuvântul dat Taniei: totuşi puţintel îl cam dezamăgise.

XI

Singura salvare a Taniei acum era legătura cu Nikolka. Boala ei, o dată declanşată, se intensifica vertiginos: neîncrederea în propriile-i forţe atrăgea după sine o îndoială, deocamdată vagă, în viaţa însăşi. înainte de spectacole, se enerva pentru orice fleac şi adesea, cu lacrimi în ochi, striga la Pugl, dacă acesta îndrăznea să-i atragă atenţia că, pierzându-şi calmul, poate să-şi piardă siguranţa mişcărilor şi să se nenorocească.

— Ce te priveşte pe tine?!... Uf, că groaznic de

pisălog te-ai făcut, Pugl! i-a spus ea o dată, detestindu-se pe ea însăşi pentru nedreptatea ei brutală.

— Faima ta, fetiţ, eu crescut. Eşti Hella Welton, dar gloria ta, măcar un pic este şi al meu! i-a răspuns Pugl, aproape fără accent, sau cel puţin aşa i s-a părut atunci Taniei.

în firea ei blândă şi senină, se manifesta tot mai intens o susceptibilitate exagerată, o exigenţă meschină faţă de ceilalţi. îi gratifica tot mai rar pe tovarăşii săi de arenă ou o glumă ori un zâmbet de încurajare; chiar şi Stasik începuse s-o evite. Şi producţiile ei artistice purtau pecetea acestei schimbări. Păreau fantezii savante, dar lipsite de inspiraţie, o plată proastă pentru pâinea de toate zilele. Artista se zgribulea ca de frig, se cocoşa, îşi muşca buzele; o dată a transpirat chiar, de frică, acolo sus. Sfârşitul carierei ei era aproape.

îndeletnicirea omului a constituit întotdeauna pentru Firsov unul din elementele principale, deşi nu chiar unicul, în zugrăvirea eroilor săi. Tocmai de-aeeea a descris în roman atât de amănunţit profesia Taniei, ca şi motivele crizei prin care trecea. „Boala Hellei Welton, spunea el, se manifestase cu puţin înainte de revederea cu fratele ei. în faţa sălii arhipline, proaspătă şi cu mişcări precise, urca pe frânghie până sub cupolă, prevăzând totul dinainte cu ajutorul unui impecabil calcul muşchiular. Peste câteva minute, după execuţia a vreo zece figuri premergătoare, nu prea complicate, pe trapezul imobilizat, ştreangul de frânghie, domesticit, îi va aluneca insinuant peste clavicule şi va putea atunci să se odihnească zece secunde încheiate, până în momentul când, deodată, în mijlocul unei măsuri muzicale, orchestra va amuţi şi razele reflectoarelor îi vor înfăşura strâns trupul, după care se va aşterne o linişte încordată; găsind din ochi dedesubtul său zgârietura cunoscută de pe marginea manejului, va trebui, cât se poate de calm, să ţintească, mai curând cu toată voinţa ei decât cu trupul, dar negreşit ceva mai departe şi mai sus de acest punct de reper, ţinând seama de devierea firească a greutăţii... Atunci va putea să execute saltul:

totuşi, din motive lesne de înţeles, artista va mai zăbovi un pic, şovăind parcă, pe marginea prăpastiei, astfel încât clipele, verificate printr-o îndelungă experienţă, se vor scurge, numărate şi nesfârşite, copiii de la parter îşi vor uita acadelele şi îngheţata, şi abia după aceea va urma conectarea voinţei de a zbura, rapidă ca o scânteie, sfârşindu-se cu un şoc de-a lungul întregului trup, care o va face aproape să-şi piardă cunoştinţa – aceasta va însemna ajungerea la destinaţie... Iar când muzica, oarecum zăpăcită de cele petrecute, va aduce spectatorii la realitate, artistei de circ Hella Welton nu-i va mai rămâne decât să culeagă recolta de aplauze pentru spaima acută a plăcerii procurate, apoi, celebră, teafără, petrecută de ovaţii, se va retrage ca să se poată odihni nestingheritä, şi ca să se poată scufunda apoi iarăşi în bezna şi-n vidul singurătăţii sale de femeie!”

Mecanismul acestui număr excepţional de impresionant fusese elaborat până în cele mai mici amănunte de către puţinii premergători ai Hellei Welton în executarea ştrabatului, atât. de puţini, încât îi puteai număra pe degete. Frânghia de mătase, printr-un şoc elastic in muşchii gâtului, oprea trupul avântat ea o rândunieă abia la o distanţă de vreo doi metri de arenă, după care executantul nu mai avea decât să-şi corecteze poziţia aplecată, cu capul înainte, astfel încât, descriind un semicerc, să aterizeze în picioare pe rumeguşul arenei şi să smulgă de pe gât, încă o dată, ştreangul rămas de ruşine... „Dar în seara aceea nefastă, tocmai în clipa când Welton, pregătindu-se pentru saltul final, se culcase aproape în aer, gata să se avânte în ştreang, cineva a strănutat asurzitor; afară era moină şi oraşul era plin de guturai si gripă. Artista desluşi imediat jos, în stal, un bătrân cu tâmple cărunte care, îngăimând ceva, scoase grăbit o batistă şi i-o oferi doamnei cu care venise, astfel încât Hella socoti mai avantajos să zăbovească o clipă, ca nu cumva repetarea acestui sunet să o surprindă în zbor. Lăsată uşor pe spate, aştepta, de teamă să nu-şi împrăştie atenţia: dar sunetul n-a mai urmat. Întâmplarea aceasta de

minimă importanţă a durat doar o fracţiune de minut, aşteptarea însă pătrunsese în voinţa Taniei ca o pană de lemn. spintecând-o parcă. încordarea chinuitoare a artistei se comunicase publicului; de la parter glasuri nesigure cereau linişte, câte unii, ridicaţi în picioare, căutau pe vinovat, iar galeria începu să fluiere parterul, astfel încât în circ mai bântui cam jumătate de minut o nebunie tăcută... Ţinându-se de frânghii, Tania privea de la o depărtare nedeterminată toată masa de oameni ce unduia, când fărâmându-se în indivizi separaţi, când contopindu-se laolaltă, cu mulţimea ei de ochi, ca nişte puncte iscoditoare. Nimeni nu ar mai fi putut acum să-i vină în ajutor artistei, nici măcar bătrânul maestru al circului, Pugl, care se pitise ca un hoţ în spatele personalului de serviciu în livrea. Din memoria Taniei se deconectase ceva, astfel încât, înainte de a se încadra, dintr-o zvâcnire, în ritmul pierdut al numărului, trebui mai întâi să se lămurească cum de a ajuns ea, fetişcana nepricepută de la cantonul de lângă pod – aproape dezbrăcată, numai cu un tricou pe ea – aici sus, pe bara aceasta de fier, nesigură, sub acoperişul unei clădiri ciudate... Visurile noastre nu sunt oare mai înspăimântătoare când nu putem reconstitui legăturile rupte cu realitatea?" Astfel descria Firsov starea sufletească a eroinei sale, folosind metoda, îndrăgită de el, a *cercetării prin lupă*.

Razele reflectoarelor se zbuciumau, parcă molipsite de deruta acrobatei. Apoi cu un suspin jalnic, ca o pasăre împuşcată în zbor, artista se avântă... De data aceasta totul se termină cu bine, mai cu seamă că ea nu-şi auzise strigătul. Avu chiar îndrăzneala inoportună de a se înclina în faţa publicului cufundat într-o tăcere ameninţătoare. Impresia de eşec o mai alungă puţin Pug.l, care se repezi în arenă, spre eleva sa, plângând fără sfială şi cu braţele larg desfăcute. Emoţiile melodramatice ale lui Pugl, neprevăzute în program, fură apreciate de spectatori la justa lor valoare. Niciodată n-a avut el parte de atâtea ovaţii, triste şi dezordonate... în romanul lui Firsov, scandalul se termina cu o recenzie apărută într-un ziar, în

care era condamnată cu vehemenţă „neprincipiala gladiatorie de circ”; în urma acestei recenzii, direcţia intenţionase să-i propună celebrităţii în cauză un alt” număr de atracţie, dar, între timp, începându-se pregătirile turneului de vară, cu toată agitaţia respectivă, totul fu iertat şi dat uitării.

Zilele şi nopţile Taniei erau pline de presimţirea inevitabilului. Se antrena şi mai sârguincios în fiecare dimineaţă pe arenă, silindu-şi trupul la o şi mai deplină şi mai precisă ascultare. Nu numai lui Pugl, dar şi ei însăşi i se părea uneori că acea clipă de ezitare ce-i putea fi fatală, sub cupolă, a fost doar o urmare a surmenajului. Trebuia să-şi mai odihnească trupul, şi de n-ar fi fost apropierea nunţii, să-l lase slobod până-n iarnă, să plece departe, undeva lângă Rogovo, să colinde poieni neumblate, să se cufunde în iarba înaltă, înmiresmată, cu mâinile puse căpătâi! Aducându-şi aminte de propria lui tinereţe, Pugl nu se îndoia o clipă că Zavarihin va găsi posibilitatea să-şi viziteze logodnica şi acolo, măcar de sâmbătă până luni. Bătrânului nu-i trecea prin minte că eleva sa ar putea să renunţe la circ din cauza acelei întâmplări, la drept vorbind de minimă importanţă, care nu făcuse deCât să-i sporească ostilitatea, copilăreşte arogantă, faţă de public.

— O, publicum, căuta el să se justifice în culise, faţă de colegii care tăceau lugubru. Când armasar nu vrut stat două picioare, publicum tot aplaudat. Dar când fata puţin căzut în genunchi, el gata fluieră!... Nu aşa este? Şi cerşind dreptatea supremă, îşi înălţa spre tavan ochii plini de lacrimile indignării.

în iarna aceea numărul Taniei fusese de câteva ori înlocuit de altele, întrucât artista nu se simţea bine. Iar acum, profitând de obişnuita lipsă de activitate dinaintea turneului de vară în provincie, ea era hotărâtă să se depărteze, să se dezobişnuiască, să se dezveţe de circ. Dimineaţa pornea să cutreiere muzeele, achiziţiona diverse mărunţişuri gospodăreşti în vederea apropiatei schimbări în situaţia ei familială, dar niciodată, făcând acestea toate, nu izbutea să fugă de ea însăşi. Cu cât mai departe de casă

ajungea în rătăcirile ei, cu atât mai limpede îşi dădea seama pentru ce o face. Zavarihin nu bănuia nimic din zbuciumul ei, iar Pugl, în speranţa concediului pe care plănuise să-l petreacă la mare spre sfârşitul verii, o implora pe Tania să nu întreprindă nimic hotărâtor cel puţin până la închiderea sezonului, care se cam prelungise în anul acela. Cu deznădejde, Tania descoperea că nu ştie să facă nimic în viaţă, decât doar să sară, să facă roata, o redresare pe perj, să se prăbuşească în prăpastie; şi iată că echilibrul său psihic era ameninţat şi de gândul că în cazul unei rupturi cu Nikolka, nu are nicio meserie! Atunci se hotărî să facă o probă, ca să vadă cam cum va arăta *dinăuntru* retragerea ei.

Expediindu-l pe Pugl de acasă, cocoţă pe masă scaunul cel fără rezemătoare şi începu să rupă de pe pereţi afişele, scumpe amintiri şi trepte ale gloriei sale; pe timpuri toate acestea trezeau în ea inspiraţia profesională, astăzi însă ajunseseră să-i fie odioase, ca o grea aducere-aminte! Aruncând cel din urmă afiş peste vraful de hârtii prăfuite, privi pe neaşteptate în jos şi deodată totul începu să se clatine în jur. De nu s-ar fi prins la timp de cârligul în care se ţinea galeria perdelei, aflat la îndemână, ar fi căzut desigur şi şi-ar fi spart capul.

Nu-i mai rămânea acum decât să le dea foc tuturor acestor vechituri prăfuite şi nesuferite, din cauza cărora o dureau şi degetele zdrelite de pereţi, şi sufletul. Pe pământ cobora o noapte liniştită de vară, hogeagul sobei aproape că nu trăgea: noroc că avusese ideea să deschidă puţin fereastra mai înainte de a fi apucat vecinii să dea alarma, crezând că-i un incendiu. Pe măsură ce se lepăda de trecutul său şi de ea însăşi, o moleşeală plăcută, aproape ca de convalescenţă, îi cuprindea tot trupul. De-ar putea să ajungă cât mai repede la Nikolka, în colţişoru-i strimt, printre acei pereţi de piatră!... Dar şi mai bine ar fi dacă Zavarihin ar lua-o şi ar duce-o în satul lui depărtat, fără adresă, unde nimeni n-ar putea să recunoască în ea artista fugită de la circ.

Când se întoarse, Pugl o găsi culcată pe jos, lângă

sobă, cu capul pe braţul fotoliului tras lângă ea. Dormea dusă. Fumul ieşise pe fereastră, dar în aer plutea un iz amărui de ars; scrumul, nevăzut în întuneric, se împrăştiase în odaie; un fulguleţ negru de hârtie arsă tresălta pe masă, ca viu. Bătrânul deschise larg fereastra; un cal de birjar tropotea agale prin liniştea nopţii. Trasă la faţă, cum nu fusese cu două ceasuri în urmă, cu buzele muşcate, Tania zâmbea în somn, de parcă ar fi ajuns în sfârşit la limanul cel liniştit şi mult dorit. Ca să nu-i tulbure somnul, Pugl aprinse lumina pe coridor şi, în prima clipă, nu putu înţelege ce anume, atât de esenţial, lipsea din încăpere; abia după câteva clipe desluşi pe tapetul decolorat petele rămase în locul afişelor distruse. Noutatea, ireparabilă ca şi hârtia arsă, îi întunecă minţile, picioarele refuzau să-l ţină. Se lăsă jos, pe duşumea, alături de Tania.

— Nu zâmbeşti, nu zâmbeşti aşa... şopti bătrânul, ca o conjurare, întinzând o mână spre ea, dar neîndrăznind s-o atingă, de parcă ar fi fost o sinucigaşă.

Deşteptarea Taniei, dureroasă, se făcu în silă. Se simţea atât de prost, de parcă cineva ar fi vrut s-o dea afară din casă, în frig, după ce abia se încălzise un pic, în sfârşit. Odaia pustie şi aspectul jalnic al lui Pugl îi amintiră cele petrecute; gândindu-se la inutilitatea sacrificiului, faţa i se schimonosi a durere. îşi scutură rochia şi, oprindu-se în faţa oglinzii, începu cu gesturi de automat să-şi aranjeze părul răvăşit. Nu mai putea rămâne acasă. Atunci îi veni cel mai nefericit şi cel mai inutil gând în starea ei: să se repeadă acum, chjiar acum, în miez de noapte, până la logodnicul ei, să-l trezească din somn şi să-şi deschidă sufletul, cu riscul de a pierde totul dintr-o singură mizâ.

Minată din urmă de durere, nici nu ştiu când a parcurs drumul.

— Ce-i cu tine, iubitul meu, om fără suflet ce eşti! De ce n-ai venit să mă iei la tine? trăgea de el, abia trezit, mahmur, străduindu-.se în zadar să aprindă o scânteie a pasiunii din trecut în ochii lui tulburi şi cârpiţi de somn. Nici nu ştii, nu-ţi trece prin minte, cât de tare mă

zbucium!... Dumnezeu să te judece, ştiu că nu eşti în stare să iubeşti prea mult, că ai afaceri, că te gândeşti la marfă... Dar dacă poţi, măcar un pic, ocroteşte-mă, strânge-mă tare la piept, Nikoluşka, nu mă lăsa să plec nicăieri!

— Haide, hai, astâmpără-te, nebuno... Ce-i cu tine? Astea toate-s închipuiri de-ale tale, doar nu s-a întâmplat nimic! căută el s-o liniştească în şoapte, mângâindu-i umărul gol, fremătător, şi luptând amarnic cu somnul ce-l copleşea. Cum poţi să spui că nu-s în stare să *iubesc*?... Ba sunt în stare, şi încă cum! Numai că noi nu umblăm cu cuvinte alese despre dragoste. Mofturile astea nu-s *de noi*. Ţăranul zice mai cinstit: am *prins milă de tine*... ca să nu se înşele cumva. Mai rabdă şi tu un pic, că n-a mai rămas mult, şi-om face nunta... Am adus şi tapetele, uite-le colea, în colţ. Ba pot să spun că viaţa a început să se crânduiască bine... Mâine mai închei o afacere bună, iar peste un an să vezi tu ce trai o să ducem, Hellka!... Nu ţi-e frică să nu se urce şi pe tine? râse Nikolka, scărpinându-se în urma activităţii, noaptea mai intense, a insectelor nevăzute. Bine, acuma du-te, că proprietarii mei sunt foarte severi în privinţa sexului feminin, odată mă zvârl afară. Sâmbătă ne vedem şi-atunci vorbim pe săturate!

Cu o mână o ajută să se ridice, cu cealaltă căuta alene hainele ca să-şi conducă logodnica până la poartă – un rezultat al influenţei ei binefăcătoare; dar Tania puse cu generozitate la loc, sub pătură, mina imensă, fierbinte, iar Nikolka nici că se prea împotrivi.

— Lasă, nu-i nevoie, plec şi-aşa, mă strecor încetişor afară, trag uşa în urma mea şi nu trezesc pe nimeni, şopti ea la despărţire, cu buzele tremurătoare, îndemnându-l să doarmă şi învelindu-l mai bine cu marginile păturii. Dormi deocamdată, prinde cărniţă, câştigă bani mulţi, cât de mulţi! Pe urmă, cumpărăm amândoi cu un milion fericirea cea mai minunată, mare cât soarele... De la un ţigan, nu-i aşa, la negru?

Dispăru, luând cu ea o părticică din căldura efemeră a lui Nikolka; o căldură ciudată, care o făcu să simtă frigul

de două ori mai puternic când ieşi în stradă. Pustietatea lugubră a oraşului nocturn corespundea bolii ei sufleteşti. Nu avea nevoie să se prefacă, să-şi poarte de grijă cum arată; însăşi viaţa de noapte a acestui oraş i se înfăţişa sub nişte unghiuri şi în asociaţii cu totul neaşteptate, oarecum distractive. Trecu un călugăr grăbit cu un geamantanaş în mână, aruncând în jur priviri speriate, apoi se mistui în goană un câine nefiresc de lung... după aceea un grup de cheflii grămădiţi în birje, ţinând pe genunchi nişte dame, care ţipau în răstimpuri, piţigăiat...

De atunci a luat obiceiul să tot rătăcească noaptea pe străzi... Până în zori umbla în neştire pe străzi pustii, aruncând câte o privire pe ferestrele luminate, unde lumea nu se culcase încă, petrecând astfel fără voia gazdelor, măcar pentru câteva clipe, în preajma măruntelor bucurii ale vieţii acestora. De ce oare aceste hoinăreli în noapte sunt mai plăcute când timpul e liniştit, fără vânt, şi plouă mărunt?

În timpul unei asemenea rătăciri se pomeni faţă în faţă cu Firsov. Scriitorul se întorcea de la o petrecere cu nişte prieteni şi, putintel cam afumat, fredona ceva în mustaţă.

— Slavă lui Alah care te trimite în întâmpinarea gândurilor mele, frumoasă miss Welton! strigă el măturând galant trotuarul cu pălăria-i tâlhărească. Am băut şi noi adineauri câte un păhărel, şi am pus ţara la cale, cum se şi cuvine unor creatori ca noi. Am vorbit verzi şi uscate despre dispreţul de care noi, ăştia, ne-am bucurat de când lumea în Rusia, deşi tocmai nouă, şi nu altora, ne-a fost hărăzit să încheiem bilanţul istoriei... Făcu un semn de dispreţ cu mâna. Ce zici, miss, poate că e mai bine aşa? Poate se cade să fim trataţi astfel? Că doar în fiecare din noi, prăpădiţii de creatori, sălăşluieşte un Mozart ori un Salieri! E adevărat că înţelepciunea nu admite vâlva, că ea rezidă în cugetarea rece a cronicarului, în scârţâitul singuratic al penei sale de gâscă. Iar noi hălăduim de eolo-colo, ardem de înflăcărare, îi alarmăm pe pompierii de la foişoarele de foc... Dar de ce crezi că facem asta? Pentru

că substanţa noastră intelectuală este încinsă în cel mai înalt grad din cauza frecării dezordonate dintre gândurile cele mai contradictorii... pentru că trăim în epoca celor mai mari revelaţii şi ne aflăm chiar la cotitura chinuitoare de trecere spre fericirea supremă ce va încununa totul. Da, miss Welton! Cu îngăduinţa lui Alah, odată şi-odată am să zugrăvesc contururile aproximative ale viitorului... E groaznic ce înghesuială e în circumvoluţiunile creierului şi în labirinturile inimii, scumpă miss Welton. Să luăm, de pildă, sperietoarea aceasta cadrilată care, insultându-ţi nobila privire, se bălăbăneşte acum în faţa dumitale. Ei bine, în mine convieţuiesc concomitent, fără a fi înscrişi în cartea de imboil, douăzeci şi şapte de inşi! Eşti şi dumneata printre ei, deşi, mărturisesc deschis, ocupi o situaţie de secundă importanţă. Am nevoie de dumneata numai şi numai pentru ca unul din eroii mei să te sufle altuia. Şi din cauză că frăţiorul dumitale se află într-o vremelnică nefiinţă, adică în inacţiune, ţi-a venit şi dumitale rândul,să arzi, miss Welton. Uite, mă tot frământ şi caut să ghicesc cum să procedez mai departe cu dumneata. Sărăcuţa mea! Oftă ca în faţa unei file curate, nescrise încă, dar în clipa următoare se sperie de propriul său acces de sinceritate. Apropo, am absolută nevoie de o informaţie privind circul... Cum ziceţi acolo, la circ, acelei figuri afurisite, când se sare de pe o bară fixă pe alta cu mâinile întinse?

Tania îi aruncă o privire piezişă, încordată.

— Banola. Vrei să mi-o atribui mie?

— Nu pot să-ţi spun. Secret profesional, miss Welton. Trecerea oprită pentru străini...

Porniră alături, dar nu pentru că Tania, sau cumva Firsov, ar fi fost dispuşi, în noaptea aceea fără rost, să o apuce pe vreun drum anume, ci pentru că tot era mai bine ca ea să-l aibă alături pe Firsov, decât pe nimeni.

— Aş putea să jur că vii de la o întâlnire duioasă cu iubitul dumitale, negustorul, dar undeva acolo, în fundul inimii, simţi o nelămurită nelinişte... Aşa e? începu Firsov s-o descoasă. Şi fiindcă veni vorba despre el, ce mai pune

la cale viitorul dumitale domn şi stăpân? Nu cumva ceva murdărel şi cumplit?

— Îţi arde de glume, Feodor Feodoroviei!

— Stai prost cu nervii? Dacă nu mă-nşel, mi-ai explicat odată că circarii sunt oameni primitivi, lipsiţi de aceste firişoare vii şi dureroase.

— Nu de nervi sufăr, scriitorule. Altceva mă doare.

— Ce anume, domnişoară? se informă în treacăt Firsov, căutând să nu observe zâmbetul ei jalnic, cerşind înţelegere.

— Mi-am frânt aripile... Dar mai bine să lăsăm tonul acesta uşuratic de conversaţie, nu sunt de talia dumitale, Firsov. Vezi că eu, deşi umblu, sunt pe cale să mor, iar dumneata nu faci altceva decât să scrii o poveste interesantă în care arăţi cum mor eu...

— Crede-mă, asta n-are să-mi dea satisfacţie, nici sufletească, nici trupească, o întrerupse Firsov, dezmeticindu-se pentru o clipă, în măsura în care pot să judec însăşi viaţa alter ego-ului meu, această poveste este cu adevărat tristă, miss Welton.

— Pe dumneata cel puţin te bucură faptul că ţi-e îngăduit să pătrunzi taine ce n-au fost încă dezvăluite de nimeni. Ştiu că te prefaci că eşti beat, ca să-ţi fie mai la îndemână să pui întrebări indiscrete. Spune drept, ai putea trăi fără porţia zilnică de chinuri pe care ţi-o procură hârţoagele dumitale? Numai din ele sorbi bruma de toleranţă faţă de dumneata însuţi, om neîndurător ce eşti. Nu te plânge, ştiu că aşa, un pic, îţi fac plăcere chiar şi atacurile pătimaşe ale criticii, care de atâţia ani în şir şi în auzul tuturor fac din Firsov un personaj mai deosebit în rândul confraţilor. Nu-i aşa că nuielele şi cununile au ceva înrudit între ele?...

— Ascultă-mă, miss Welton, noi arnândoi cam păcătuim împotriva genului... O intelectualitate exagerată la un artist de circ nu e indicată, scârţâi Firsov şi mai sec.

— Nu-i nimic, acum mie îmi este îngăduit orice, că tot plec, zâmbi Tania sumbru.

— Nu ştiu, nu ştiu de unde ai dumneata această

strălucită clarviziune?... Aş prefera să reintrăm în cadrul profesiilor noastre.

Mergeau înainte fără să ştie pe unde merg.

— Am citit undeva, chiar într-o carte a dumitale, că înainte de moarte omul are uneori clipe de ciudată luciditate. începe chiar să întrezărească capătul extrem al existenţei... Poate că asta se petrece şi cu mine! Deodată, în glasul ei se auzi o poruncă amestecată cu rugă ca de copil nerăbdător: Fiindcă veni vorba, spune-mi fără bufonade: câte păginuţe îmi mai acorzi? Aha, tăcerea este şi ea un răspuns. Destul de prost... Acuma îmi explic şi masca dumitale de bufon. Cei care rămân se simt totdeauna un pic cam jenaţi faţă de cei care sunt nevoiţi să dispară prea de timpuriu... Tăcu, să lase loc vreunui eventual protest, dar Firsov nu spuse nimic. Măcar explică-mi, acum, la urmă... alungă-mi o nedumerire a mea, ultima mea nedumerire. Noapte de noapte rătăcesc prin oraş aproape în neştire, mânată de o speranţă... îmi lipesc avid fruntea de fiecare fereastră întâlnită... Nu ştiu, poate n-am noroc sau aşa-mi sunt ochii, dar oriunde mă uit, pretutindeni culorile sunt atât de şterse, cenuşii...

— Aceasta este culoarea vieţii, înţelepciunea ei la îndemâna tuturor, ca să apreciem şi mai mult mândrul soare!... spuse Firsov cu o ironie didacticistă.

— Totuşi, ce pasionant este să te uiţi prin ferestrele altora... Parcă s-ar desfăşura în faţa ta o mare taină.

Firsov sclipi din ochelari şi strânse cu recunoştinţă, pe la cot, mâneca Taniei, umedă de burniţă.

— Ai dreptate, viaţa este ea însăşi o taină! răspunse el. Ce mult ne-am apropiat unul de altul în ultima vreme, miss Welton... Dumneata trăieşti cu gândurile mele, iar pe mine mă frământă spaimele dumitale. Şi pe mine mă preocupă de mult aceeaşi strigătoare discordanţă! Da, miss Welton, feresstrele străine ne atrag tocmai din cauză că ele reprezintă *teatrul*, în sensul cel mai înalt al cuvântului. Dar nu spre lauda creatorului constatăm că de sute de veacuri se joacă întotdeauna, cu cortina ridicată, aceeaşi piesă, şi încă una, între noi fie zis, destul de

banală... N-are nici măcar un conţinut moral sau filosofic bine determinat, întrucât lucrurile ce pot fi înţelese şi interpretate în o mie de feluri n-au de fapt niciun conţinut. Desigur, dramaturgia trebuie să fie simplă, ca un fapt divers petrecut în stradă, care interesează în egală măsură pe oricare trecător. Pentru că, la urma urmelor, orice spectacol este un fel de meniu fix, care nu place tuturor la fel. în cel mai bun caz, pot avea toţi acelaşi sentiment de superioritate protectoare faţă de bucătar. Şi-au cumpărat bilete cu bani munciţi din greu, sunt şi foarte numeroşi. Şi nu-ţi convine ca hrana plătită cu bani peşin să fie cantitativ redusă în profitul unui serviciu exagerat de îngrijit... Iată de ce o convorbire cu un contemporan poate fi inteligentă numai între patru ochi, fără prezenţa spectatorilor gură-cască de la teatru. O astfel de convorbire, din care să te poţi retrage oricând, n-o poţi avea decât prin intermediul cărţii- Ehei, bine mi-ar părea să pot scrie măcar una de felul acesta! Dar deocamdată, hai să alegem o ferestruică, în chip de material didactic intuitiv, şi să vedem ce se petrece pe scenă în momentul de faţă.

O trase după el pe Tania, care nu se împotrivea, spre o fereastră de la un demisol, la nivelul trotuarului, unica fereastră slab luminată în întunericul adânc la acea oră înaintată.

— Să ştii, Firsov, că pentru mine este foarte important... tot ce spui acum! mărturisi Tania, plină de încordare.

Acolo, jos, într-o odăiţă neatrăgătoare, cu hârtie de ziare pe pereţi, o femeie tânără se certa, judecind după gesturi, cu cineva aflat în spatele unei despărţituri de „scânduri; femeia alăpta în acelaşi timp un copilaş care ţinea în mânuţa lui durdulie, aruncată în lături, o felie de salam. Dintre celelalte amănunte semnificative, Firsov distinse, cu o agerime profesională, cizmele noi, nedescălţate, ale bărbatului trântit pe pat, o sticlă goală din care ieşea, ca dintr-o glastră, o crenguţă de salcie de mult înmugurită, sclipirea colorată a mai multor candele din colţ şi portretul unui vestit conducător de oşti, călare

pe un aprig bidiviu, agăţat sub ele, pe perete.

— Iată... începu solemn Firsov, cu un gest de conferenţiar care invită auditoriul să fie atent. Ai în faţă o demonstrativă acumulare de viaţă, o îngrămădire simultană asurzitoare, dezordonată şi absurdă... într-un cuvânt, o orchestră lungă de un kilometru şi jumătate. Ar fi însă de-ajuns să apropii de orice punct lupa unui conştiincios căutător de urme ca să rămâi uimită de armonia părţilor componente, de profunzimea motivărilor, de perfecta cizelare a detaliilor şi, în sfârşit, de larga diversitate, cu măiestrie înglobată în acea simplitate extremă, în care oricare dintre spectatori poate găsi un subiect corespunzător etalonului şi gustului său! Pe unul îl va zgudui până la lacrimi mizeria tragică şi puterea întunecată a deprinderilor perimate, altul, dimpotrivă, se va bucura văzând îndestularea păturilor de jos din capitală şi adeziunea lor spontană la noul care a învins: un al treilea va admira în treacăt sfinţenia nemuritoare a madonei cu pruncul ei, un al patrulea va sublinia în plan social primejdioasa deviere a capului familiei de la normele vieţii... Chiar şi un chefliu ca mine, care se întoarce noaptea pe trei cărări la căminul conjugal, va găsi în acest tablou vivant o hrană hazlie corespunzătoare dispoziţiei joviale. Fiecare citeşte această carte în felul lui. Numai morţii păstrează un punct de vedere mai mult sau mai puţin unic asupra fenomenelor vieţii. Păcat că-i închisă fereastra şi nu aud ce spune dumneaei; ar fi fost mult mai uşoară alegerea unei teme corespunzătoare... întocmai aşa iau fiinţă şcolile literare învrăjbite, curentele opuse, cicloanele pustiitoare, stârnite de puternica ciocnire a ideilor care pornesc la atac ori se retrag, duelurile pătimaşe, chiar şi rugurile pe care sunt arşi ereticii, astăzi fără fum şi fără miros. E de remarcat că uneori omenirea cheltuieşte mult mai multe eforturi în aceste discuţii si încăierări decât, poate, pentru creaţia propriuzisă. Adevărul a fost totdeauna mai scump oamenilor decât fericirea... Din păcate, în ultimii două mii de ani n-au izbutit încă să lămurească în ce constă acest adevăr. Nici.

eu nu ştiu precis ce-i adevărul: eroism, năzuinţă spre solidaritate, intoleranţa speciilor zoologice între ele ori ceva dincolo de limitele cunoaşterii de astăzi? Iată ce gânduri se pot naşte în capul omului, când se opreşte să privească printr-o fereastră străină! Tocmai în asta constă atracţia ferestrei privită ca spectacol: dincolo de această rampă ideală n-ai să întâlneşti cabotini care să-şi citească rolul pe hârtie, să se bâlbâie ori să spună ceva greşit, ci actori în sensul cel mai strict al cuvântului, impecabili, actori care, la sfârşit, pentru îndoielnica plăcere a executării acestui rol, plătesc întotdeauna cu propria lor viaţă. Iată de ce performanţa actorului-om este atât de tragică şi grea de sensuri... Noi ăştia, creatorii, oamenii de artă, trebuie să tragem de-aici o învăţătură. Să creăm cărţi şi tablouri închinate vieţii la maxima şi neîndurătoarea ei incandescenţă, fără teamă şi cu dragostea împinsă până la nebunie, aşa cum iubeşti femeia, cea mai dorită femeie din lume, dar şi cea din urmă. Priveşte deci lumea înconjurătoare, miss Welton. Priveşte prin lupa mea şi acest plopşor de lângă groapa de gunoi, zgâriat şi lovit de atâtea roţi ce au trecut prin faţa lui, amintind un câine de curte, flămând. îl vezi, da? Câtă sete nestăvilită de viaţă este în această strălucire stinsă, în bolboroseala fără şir a frunzişului umed, trezit din somn! Chiar şi conversaţia noastră abstractă, desigur, nu tocmai verosimilă – precedând poate anumite evenimente fatale, ce nuanţă distractivă de spectacol ar putea dobândi, ascultată, să zicem, dintr-o fereastră închipuită! Obosit de această tiradă, Firsov începu să se scotocească prin buzunare după ţigări. într-adevăr, astăzi am cam întrecut măsura cu meditaţiile mele inoportune... aşa că te rog să mă ierţi dacă am bătut uneori eârnpii!

— Dimpotrivă, ai fost în formă, Firsov, răspunse Tania sever şi rece. Oare destinul meu ţi-a provocat o asemenea inspiraţie frenetică?

— Nu mă uit numai în fereastra dumitale, ci şi în fereastra mea proprie, confirmă împăciuitor Firsov. Mă uit prin ea clipă de clipă întrucât, în meseria mea, ea îmi este

pâinea...

— E atât de interesant? Ce-ar fi să mă uit şi eu la mine, aşa cum sunt astăzi, prin această fereastră?

— Pentru asta ar trebui mai întâi să-mi răsfoieşti, măcar în treacăt, opera.

— Oare pot spera să mai apuc terminarea ei? întrebă Tania cam din vârful buzelor. Sau cărţile se scriu simultan cu desfăşurarea vieţii?

Firsov clătină dojenitor din cap.

— Mă întrebi pentru a doua oară acelaşi lucru! zvârli el brutal şi cinstit. Şi nu te mai uita la mine cu privirea asta ghetsimanică! Ştiu prea bine că *nu vrei*... Dar ce să-ţi fac? Am un cârd întreg de personaje ca dumneata şi în vinele voastre curge acelaşi sânge, exact din aceeaşi sticluţă. în sfârşit, nu-ţi pot răspunde, este secretul meu profesional, miss Welton! Poţi să protestezi, asta face bine... Ei, de-aici ar cam fi timpul să pornesc spre casă. Mă aşteaptă consoarta mea. Iar dumneata... Nu ţi-e frică? Ploicică asta perfidă se cam înteţeşte.

— Mă mai plimb puţin... în situaţia mea, nu mai pot răci. Du-te, nu-ţi face probleme: romanele sunt totdeauna mai scurte decât viaţa, astfel încât autorii lor au timp să şi doarmă.

Firsov mătură din nou trotuarul cu borul pălăriei.

— Să-mi fie deci cu iertare...

Cu capul lăsat pe spate, astfel încât şi-l sprijinea de felinar, Tania îl petrecu pe scriitor cu privirea, uitându-se la el cam pieziş, într-o atitudine de aşteptare. Firsov se retrăgea cu un umăr înainte, greşind mereu piciorul, cu umbletul grăbit al omului care nu se simte cu conştiinţa curată. în lespezile ude ale trotuarului, asemenea unui şirag de fantastice mărgele, cu contururi vagi, se răsfrângea până la o cotitură din depărtare toată aleea de felinare. Când să dispară după colţ, deodată îşi aduse aminte ceva, se întoarse şi alergă spre ea.

— Uf, am uitat tocmai ce era mai important, îi strigă încă de departe. Zina Vasilievna Baluieva, pe care o cunoşti, îşi sărbătoreşte poimâine ziua naşterii şi m-a rugat

să-ţi transmit, dacă te văd, că cel mai frumos dar ce i s-ar putea face ar fi să o poată îmbrăţişa pe iubita surioară a lui Mitea Vekşin. Ce zici, mergi? La circ te reîntorci abia în săptămâna cealaltă, aşa că deocamdată eşti liberă seara. Oricum, ca să fiu mai sigur, şi, bineînţeles, dacă-mi îngădui, am să trec să te iau marţi seara…

Tania nu-şi modifică întru nimic atitudinea, nici nu reacţionă în vreun fel, consimţind ori mulţumind pentru această evidentă amânare a sfârşitului său tragic.

Iar Firsov, de data aceasta, dispăru aproape fulgerător.

XII

înainte de a păşi la descrierea zarvei generale iscate cu ocazia sărbătoririi cântăreţei, Firsov petrecu, chiar în ajun, o zi destul de folositoare într-o anumită vizuină din capitală – rămasă cea mai primejdioasă după devastarea şi desfiinţarea bombei lui Artemi; cel puţin aşa afirma el, ironizându-se pe sine însuşi. Spre vară, Dolomanova se mutase în casă nouă, la al doilea etaj al unei clădiri modeste, într-o străduţă liniştită, cu locatari decenţi, intelectuali, având aproape toţi familii puţin numeroase. Scriitorul îşi amintea cu neascunsă enervare scurtele întâlniri din trecut cu

Masa, îndeosebi după ruşinosul său eşec din pridvorul bisericii. Nu se putea mulţumi cu prietenia tăioasă şi puţintel cam ironică oferită de această femeie, *văduva lui Aghei*, cum o numea el cu mânie. În ciuda argumentelor pe care i le aducea raţiunea, nu reuşea să-şi alunge din suflet rămăşiţa de jignire, oarecum copilărească, generată de convingerea ridicolă că, în calitatea lui de autor, ar fi avut dreptul să se bucure de mai multă simpatie şi bunăvoinţă din partea personajelor sale.

Din acest joc de-a intimitatea intelectuală – în timpul căruia, trebuie spus, filosofase mai cu seamă Firsov, ascultat de interlocutoarea sa cu tot atâta artă – scriitorul se alese cu un material destul de preţios, ce-i va ajuta la zugrăvirea celuilalt Firsov şi a umbrei Masei Dolomanova, din povestirea dusă acum până la jumătate. Puţin câte

puţin, autorul începuse să se cam deprindă cu destinul său modest; deodată însă nişte zvonuri absurde şi totuşi persistente, ajunse la urechile lui, îl alarmară: ba chiar, după cum scăpă el o vorbă, îl jigniră de moarte. După spusele lui Alexei cel plin de pete, oamenii şuşoteau că Dolomanova l-ar fi primit în casa ei de-o lună şi mai bine pe Donka Creţul, cel de mult îndrăgostit de ea fără nicio speranţă; ce-i drept, îi acordase deocamdată un rol secundar, de paznic sau de uşier, dar pentru toată lumea era limpede că, aşa cum era Donka, iute din fire şi înzestrat cu un infernal amor propriu, n-ar fi putut niciodată, repetând expresia aceluiaşi Alexei, să se bage *slugă la Viforniţa*, de nu s-ar fi aşteptat la o recompensă corespunzătoare pentru acest sacrificiu. În toată Blaguşa interlopă se crease involuntar impresia că, deşi faţa apelor nu fusese tulburată de nimic, două trupuri vânjoase şi întunecate ar fi zvâcnit la suprafaţă, încleştate într-o năprasnică înfruntare, ca apoi să dispară amândouă în adâneuri, cel puţin pentru un timp.

La început, ştirea aceasta îl înfurie în aşa măsură pe scriitor, încât, sub impulsul primei impresii, jură să nu mai dea niciodată ochi cu această netrebnică, după toate aparenţele desfrânată la culme; şi pentru că din romanul pe jumătate scris nu o mai putea alunga, se hotărî s-o descrie de acum înainte ascetic, numai din memorie. Dar după o matură gândire, începu să priceapă că Dolomanova, femeie înzestrată cu o susceptibilitate verificată în fapte, şi de asemeni mândră până la trufie, nu şi l-ar fi îngăduit în preajmă pe acest flăcău – oricât de talentat şi chipeş, dar prea destrăbălat şi prea din cale afară de ahtiat după toate bucuriile vieţii – decât numai cu scopul de a-l folosi ca unealtă pentru îndeplinirea vreunui plan, nedestăinuit încă scriitorului... într-un cuvânt, toată săptămâna aceea Firsov şi-o petrecu îndârjindu-se ori de eite ori îşi aducea aminte de Dolomanova; deodată însă, în ajunul zilei de naştere a Baluievei, de cum se frecă la ochi dimineaţa, îşi şi închipui, cu tot pitorescul iremediabilului, cum va ajunge câteva ore mai târziu, pe la cinci după-

amiază, să bată umil şi inevitabil la uşa ei neagră, probabil frumos capitonată cu muşama. Timpul ce-i mai rămăsese îl folosi căutând motive plauzibile pentru justificarea acestei vizite; dintre toate cel mai bun se dovedea a fi invitaţia adresată Dolomanovei de a pofti la onomastica de a doua zi a cântăreţei în scopul de a stabili un mai strâns contact reciproc cu ea. Oricât se învârti el apoi prin redacţii toată ziulica, şi orieâte treburi îşi inventă de rezolvat, cât mai departe, la celălalt capăt al oraşului, totuşi exact cu zeceminute înainte de termenul fatal se afla la pândă după colţul cel mai apropiat, muşcându-şi ţigara şi blestemându-se pe sine însuşi, băieţaş cadrilat şi cu barbă, pentru strigătoarea lipsă de voinţă... Aşteptându-se la o răcire a timpului, prezisă în buletinul meteorologic, dar care nu avusese loc, purta demiul de totdeauna, deşi de pe la orele amiezii aerul de iulie ardea în slăvi ca o flacără albastră. Deocamdată nu se zărea niciun nouraş pe cer, dar judecind după zăduful împrăştiat în văzduh, după felul cum îşi curăţau găinile penele la umbra gardurilor, şi după faptul că gospodinele din Blaguşa îşi adunau rufele de pe frânghie, puteai să prevezi apropierea unei furtuni binefăcătoare. Cel dintâi vârtej ce se stârni, ridicând praful, constitui un suficient motiv de a se adăposti în gangul de la intrarea casei în care locuia Dolomanova. Urcând după aceea în fugă, totuşi nu fără o luptă interioară, două paliere ale scării, mai întâi sună, apoi ciocăni nerăbdător în uşa compactă şi austeră, aşa cum o prevăzuse, şi, în sfârşit, ca să-şi respecte demnitatea de autor, izbi şi cu gheata în partea ei de jos.

înăuntru se auzi foşnetul unei mişcări hoţeşti şi, printr-o crăpătură îngustă, în spatele uşii reţinute de un lanţ, se arătă cunoscutul cap cârlionţat, cu faţa buhăită de viaţa trândavă şi sătulă pe care o ducea de la o vreme.

— A-a-a! Scriitorul cu renume mondial! îl salută Donka Creţul cu o blândeţe felină, înştiinţând îndată, printr-o tuse convenţională şi prefăcută, pe cineva din casă. Nu ne-am mai văzut de mult. Cum, tot n-aţi isprăvit de scris cărticica dumneavoastră? Toată lioţimea din

capitală arde de nerăbdare s-o citească...

273

— Să scrii o cărticică, frăţioare, e ceva mai greu decât să spinteci un buzunar în tramvai, îi răspunse Firsov, pe un ton didactic. Câteodată, înainte de a apare o carte, eşti nevoit să-ţi faci testamentul... Deci te-ai mutat aici... cum s-ar spune, schimbare de domiciliu...

18 – Hoţul

— Da, mi-am aflat şi eu o chilioară liniştită, pentru mântuirea sufletului. Am intrat în serviciu! Binevoiţi să-mi daţi echipamentul dumneavoastră, să-l atârn în cuier...

— Şi eşti mulţumit de slujbă, frăţioare? îl necăji Firsov, lepădându-şi demiul pe braţele lui. Mâncare primeşti de ajuns?

— Ar ajunge pentru amândoi... şi pentru un pat s-ar mai găsi loc. Aşa că, dacă vă hotărâţi cumva, pentru o mai bună inspiraţie...

Va să zică şi Donka ştia ceva despre pasiunea pe care Firsov o nutrea actualei sale stăpâne.

— Cum eşti angajat, pe datorie, cu poliţă? îi întoarse ironia Firsov, neizbutind să se stăpânească.

— Ba de loc, Feodor Feodorovici, sper să fiu plătit cu bani peşin...

Acum era clar că, prin mutarea lui Donka în casa Dolomanoveij pe masa de lucru a lui Firsov căzuse din cer o găselniţă, o temă din cele mai valoroase, până acum ascunsă. Acest fapt compensa într-o oarecare măsură amărăciunile pur personale ale lui Firsov. Autorul nimerise în plină desfăşurare a unei acţiuni începute, poate, cu un an în urmă; dar, stingherit de prezenţa scriitorului, Donka făcea vădit paradă de noua sa situaţie de lacheu al Dolomanovei. Firsov se informă, pe un ton ceva mai ridicat, dacă stimata Maria Feodorovna este acasă şi, cu demonstrativă râvnă, Donka îl înştiinţă că stimata doamnă îşi repetă în momentul de faţă rolul pentru cinema, dar lipindu-şi în acelaşi timp palma, cu o strimbătură, de obrazul aplecat spre umăr, făcu aluzie la adevărata ei ocupaţie. Deodată, de undeva dinăuntru, probabil din

alcovul aflat în spatele zidului rotunjit, se auzi vocea stăpânei sale care-l striga. Cu mină impasibilă de valet stilat, Donka porni printr-un culoar, mascat de o perdea, să anunţe vizita scriitorului; curând se întoarse cu o expresie de răutate pe faţă.

— Vă pofteşte... aşa că, dacă aveţi încredere, îngăduiţi-mi să preiau şi nepreţuita dumneavoastră tichiuţă, zâmbi el strâmb, smulgându-i lui Firsov pălăria din mână.

— Ia vezi, nu fi bădăran! se apără Firsov, ameninţându-l chiar cu degetul. Vezi că acum te fac zob!... Mai bine dă fuga şi ia-mi nişte ţigări... Restul poţi să ţi-l păstrezi!

îi întinse o bancnotă mai mare, păstrată pentru nişte cumpărături urgente acasă. Donka îl fulgeră cu o privire care altuia i-ar fi tăiat răsuflarea, dar scriitorul o primi curajos în faţă. Amândoi erau în măsură egală nebuni după jocuri de noroc. Acceptând provocarea, Donka strânse, zâmbind ironic, banii în pumn şi-l conduse pe vizitator – după expresia care-i scăpă – în vizuina stăpâne-si, sau – după cum gândi Firsov în clipa aceea – *in iad*. Străbătură un culoar rotunjit, avind o destinaţie necunoscută, care lăsa o impresie exagerată de vastitate, nejustificată de adevăratele proporţii ale apartamentului micuţ; uşa din faţă era deschisă, Firsov intră în odaie şi-şi aranjă hainele. Nimeni nu-l întâmpină, niciun glas nu-l îmbie din semiîntunericul camerei. Aruncă o privire în jur. Pentru a da prozei sale dimensiuni mai vaste, când descria o locuinţă, înfăţişând amănuntele anexe ale vieţii de zi cu zi, cuprindea inevitabil în această descriere şi caracterul, ca şi poziţia socială a personajului care se mişca în acest cadru; de data aceasta însă nu-i prea merse. Se afla într-o încăpere mai curând ovală decât prelungă, împărţită nu tocmai egal în două printr-un dulap; camera, destul de spaţioasă, părea totuşi strâmtă, înăbuşitoare, din cauza belşugului de lucruri care nu se imprimau în memorie. Pretutindeni pe mobila demodată, capitonată, depersonalizată printr-o mulţime de repartiţii, confiscări şi

alte vicisitudini nelipsite într-un cataclism social, se vedeau bibelouri scumpe, făcând parte dintr-o realitate anterevoluţionară, a căror pierdere a încetat de mult să mai fie plânsă de foştii lor proprietari. Chiar şi un ochi atât de experimentat ca al lui Firsov găsea greu ceva de care să se agaţe; totul în jur era străin ca o mască. Numai prin interstiţiile unui paravan destul de modest din colţ se putea distinge un pat feciorelnic de alb, înalt şi incomod, cu nenumărate perne de diferite mărimi aşezate într-o manieră mic-burgheză, ca o mică piramidă, una peste alta.

Unica fereastră era astupată de o draperie grea cu festoane; de după un dulap răzbătea discret lumină electrică.

— Ori ai aţipit acolo, Fedea? îl strigă prieteneşte, familiar, glasul Viforniţei. Apropie-te...

Din cauză că nu avea timp să-şi noteze unele observaţii de primă importanţă, Firsov îşi vârî în memorie talmeş-balmeş, fără vreo legătură aparentă, o ghilotină, pe impresioniştii francezi, pe Zola şi încă un cuvinţel pe care ulterior nici el nu l-a mai putut descifra.

— Ah, aici era pustnica noastră! rosti el grăbit, aruneând o privire în colţ, după dulapul uriaş, şi aşteptându-se, pe drept cuvânt, la o continuare a interiorului în acelaşi stil. Iată unde te laşi pradă dulcii uitări a visării, iar visul, desigur, îl dedici celui care a nimerit atât de nelatimp şi regretabil într-un stabiliment al statului...

— Termină cu prostiile, Fedea, că de nu, te dau afară, spuse Viforniţa, fără să-şi întrerupă lectura. Vino mai bine aici, aproape, şi stai jos, turceşte... înfruptă-te din stafidele astea gustoase, de import, şi povesteşte-mi...

Stăpâna casei şedea tolănită pe canapea, cu picioarele strânse sub ea şi cu cartea în mână; pe o măsuţă scundă de alături se afla o tavă cu tot felul de dulciuri şi o portocală uriaşă în mijloc.

— Nu mă serveşti astăzi cu şerbetul de rigoare, marca „Trei stele”? întrebă Firsov, examinând trataţia Viforniţei, cu o expresie dezaprobatoare, pe deasupra

ochelarilor.

— Şerbetul trebuie să-l meriţi mai întâi... Ei, bietul meu Don Quijote, mai eşti supărat pe mine?

— Cu voia dumneavoastră, poate aţi vrut să spuneţi Don Juan, o corectă condescendent Firsov, aşezându-se pe covor, dacă vă referiţi la acel episod nereuşit din pridvorul bisericii...

— Of, mereu îi confund, râse Viforniţa înehizând cartea. Hai, spune, pe unde ai mai umblat, ce pânze se văd în depărtările tale şi ce mai fac eu în opera ta?

Firsov luă o nucă mare, o mirosi gânditor şi o aruncă la loc, cu un aer dispreţuitor.

— În romanul meu, Maria Feodorovna, staţi culcată pe o canapea, ca o vestită zeiţă fenicianâ, şi citiţi pe nerăsuflate un roman din cele sfâşietoare, în trei părţi, cu prolog şi epilog. Din stradă se aude tunetul prevestitor al unei mari revelaţii atmosferice cu ploaie torenţială şi furtună, dar pe zeiţă o doare exact în cot. Un excentric îmbrăcat cu preacunoscutul lui demiu, pe vremuri cam ţepos, acum însă domesticit, a venit la dumneata în vizită, iar dumneata, drept răsplată pentru toate chinurile lui, te pregăteşti să-l hrăneşti cu preţioasele-ţi stafide, direct din palmă... înşiră Firsov, monoton şi curgător, de parcă ar fi zugrăvit după natură.

— Să te hrănesc din palmă?... La asta să nu te aştepţi... zâmbi Viforniţa. Ei, în care loc anume ţi s-a împotmolit romanul?

— În linii generale, romanul meu înaintează încet, dar sigur. Zilele acestea termin cu circul... îi împărtăşi zgârcit Firsov şi se fâstâci, deşi ardea de dorinţa de a-i da amănunte: după recenta convorbire nocturnă, atât de deschisă, Tania îi devenise de două ori mai scumpă şi nu-i venea să-i rostească numele în prezenta convorbire, alunecoasă şi păcătoasă. Dar spune-mi, de ce stai dumneata închisă în această cămăruţă fără aer, ca la închisoare? Te temi de mânia lui Dumnezeu ori o faci numai aşa... dintr-o veche deprindere?

Se opri brusc şi îşi muşcă buza, dându-şi seama puţin

cam târziu că Viforniţa nu admitea nicio aluzie la trecutul ei, iar întrebarea răutăcioasă pe care i-o pusese era direct legată de preferinţa bolnăvicioasă a defunctului Aghei pentru întuneric. Gazda nu-şi manifestă totuşi prin nimic nemulţumirea, de parcă nici n-ar fi priceput.

— Nu e ceea ce crezi, Fedea. Doar că tânjesc grozav după niţică linişte... Vreo şapte ani măcar! răspunse ea liniştit după o mică pauză. Şi-apoi, Fedea, am şi eu nevoie de odihnă, că lucrez acum... Nu-i vorba de o muncă în sudoarea frunţii, totuşi obosesc... Mă dor tare ochii, fiindcă nu-s obişnuită cu reflectoarele. Deocamdată filmez de probă şi totuşi nu dorm nopţi întregi... N-ai auzit? Îi povesti pe scurt, cu observaţii ucigător de ascuţite, mergând la ţintă, despre un film în proiect şi despre regizorul care descoperise în ea un talent, regizor destul de cunoscut dar la fel de naiv şi insistent ca un anumit autor de cărţi pe care-l cunoaşte ea... îmi făgăduieşte şi el gloria, îmi promite să facă din mine o vedetă a ecranului; dar ce talent am eu, Fedea, judecă şi tu! Se vede treaba că pentru el nu sunt chiar cea dintâi... E un artist! Se pricepe să scoată câte o damicelă de celea, de jos, o îmbracă în astrahan, îi ia ochii cu forfota şi atenţiile cu care o înconjoară şi-o face, sărăcuţa, să se îndrăgostească de el ca de Domnul-Dumnezeul care a creat-o... Ei, şi-apoi se distrează omul, la bătrâneţe, ca la vreo jumătate de an pe socoteala statului. Pe mine mă pufneşte râsul şi mă amuză, aşa că tac din gură... Şi-mi zic: lasă-l să bâjbâie, până m-o descoperi de-a binelea. Mărturisesc că-mi place să petrec privind mirarea oamenilor... Părăsindu-şi apoi, pentru un timp, victima aflată departe, care nu bănuia încă ce primejdie îl paşte, trecu la cea tolănită la picioarele ei. De când te cunosc, Fedea, nu te-am văzut niciodată în halul ăsta. Te-ai făcut ca naiba, cu barba şi mai neţesălată... Ce te frământă? Munca ta neadormită, ori ai neînţelegeri cu nevasta?

— Cine-i de vină, călăul meu dulce, că eşti păcătoasa cea mai nepocăită? glumi pe acelaşi ton Firsov. M-ai dat gata, zău aşa, cu afurisiţii dumitale de curtezani! Numai

răposatul dumitale soţ cât sânge rău mi-a făcut! Nu pot nici să mă mai scol de la masă, nici la baia de aburi nu mi-a mai dat ghes inima să mă duc...

— Apropo, studioul nostru caută un personaj potrivit pentru un rol de ocnaş evadat. N-ai vrea să pun o vorbă bună pentru tine?...

— De data asta, n-ai nimerit. Nu mă doare, nici nu mă ustură, stăpâna inimii mele! scârţâi ironic Firsov. Vezi bine că n-ai talent pentru umor. Şi de unde ai putea avea? Numai ură zace-n tine... Şi aceea mai ales pentru uz casnic.

Afară se dezlănţuise furtuna, dar nici salvele ploii torenţiale de vară, nici fulgerele orbitoare nu pătrundeau până aici. Lampa lumina egal pe măsuţă şi ţigara arsă fumega vertical într-un ciob de porţelan. Dolomanova întinse mâna să-şi ia altă ţigară, cu care prilej lăsă cartea deoparte, pe măsuţă, şi Firsov recunoscu un volum din povestirile lui din tinereţe, editate înainte de revoluţie. De cum îşi văzu numele pe cotorul ei, simţi o vie contrarietate. Era o culegere din primele sale încercări literare, scrise în plin avânt al tinereţii, superficial, fără a cunoaşte tema, sub imboldul nerăbdării ce-l mâna să se înfrupte cât mai repede din toate deliciile vieţii... Mişcarea Masei făcu să se deschidă capoţelul uşor, chinezesc, şi scriitorul văzu un picior în ciorap subţire şi o vagă dunguţă de piele mai sus, sub marginea rufăriei. Relaţiile neobişnuite care se stabiliseră între autor şi acest personaj al său, mai ales acum, în toiul acestei altercaţii glumeţe, îngăduiau un anumit grad de familiaritate: era o răzbunare bine calculată, acţionând fără greş. Firsov se întoarse demonstrativ, dar gazda nici nu încercă să-şi aranjeze halatul, de parcă n-ar fi ştiut nimic; scriitorul îşi scoase ochelarii, dar nici asta nu-l ajută, întrucât, oriunde se uita, vedea pretutindeni unul şi acelaşi lucru.

— Cum se face, Fedea, că ai lipsit când mi-am serbat mutarea în casă nouă?... Să-ţi fie ruşine! Se poate să-ţi uiţi prietenii?

— Se vede treaba că n-am meritat o invitaţie, că n-am

fost socotit demn de ea... răspunse scârţâit Firsov, încercând să pareze cursa ce i se întindea.

— Vai-vai-vai! Cum de n-am trecut pe listă tocmai pe autorul meu? Casa plină de musafiri şi cel mai important să lipsească?... Nu se poate! Atunci cine a scotocit prin bufet, şi-apoi a fost dus de-aici pe sus? Probabil tot vreunul din geniile necunoscute ale literaturii. Da, da, mi-aduc aminte, unul mai mărunţel şi fără barbă...

— Păi cine să fie altcineva decât poetul dumitale oficial? continuă Firsov, în acelaşi stil, făcând semn cu capul spre peretele ce-i despărţea de vestibul. Cum de-ai putut să ne confunzi?... într-adevăr, păcat că n-am fost aici... Mi-ar fi plăcut tare mult să te văd într-o companie atât de firească!

Pricepu deodată că nu şi-a calculat bine lovitura; în loc să-i răspundă, Dolomanova îşi aţinti privirea undeva, în mijlocul frunţii lui Firsov, cu un zâmbet care nu prevestea nimic bun.

— Ei, cum găseşti că m-am aranjat?... îţi place? întrebă ea, ca în treacăt.

— O-o! Am să-ţi răspund, îngăduindu-mi chiar un mic pronostic cu privire la viitorul dumitale. Dar mai înainte, permite-mi să fac câteva observaţii referitoare la genunchi în general, şi la genunchii de femeie, în particular... începu netulburat Firsov, căutând în zadar să-şi fixeze ochii asupra vreunui lucru trist şi cât mai străin de preocupările lui. De când te cunosc pe dumneata, scumpă doamnă Viforniţă, m-am întrebat nu o dată eare-i menirea frumuseţii dumitale recunoscute în circuitul universului?... Frumuseţea care nu degeaba a fost cântată de versificatorul din chichineaţa de-alături? Am stat şi m-am întrebat îndelung, de ce naiba a înzestrat natura cu o încărcătură de un asemenea potenţial infernal un genunchi oarecum obişnuit de femeie, care nu are, zău aşa, nimic zguduitor în el, ceva, să zicem, ca Niagara, ca vulcanul Popocatepetl sau altceva la fel de măreţ... Şi totuşi cei mai de seamă oameni de stat din toate timpurile şi de toate naţiile au comis, de dragul acestui genunchi, tot felul de

pozne, porcării şi uneori chiar fapte eroice frizând crima!

— Şi la ce concluzie ai ajuns? se interesă, fără să se clintească, Dolomanova.

— Mie personal, cu voia dumitale, mădularul acesta mi se pare a fi o acadea destul de naivă, dăruită neamului omenesc drept recunoştinţă pentru chinurile înmulţirii... De fapt, o păcăleală care nu se dă în vileag decât atunci când seminţele se coc în mijlocul florii spoliate. îndeobşte, ne costă cam prea scump toate aceste căutări pe brânci şi pe orbecăite ale perfecţiunii, însoţite de o inspiraţie capricioasă şi feroce... Dar poftim de ne convinge să ne lipsim de asta! Natura dă bici, mânând oamenii prin coclaurile cele mai sălbatice... Şi cine poate să prevadă ce minuni şi fapte eroice poate să scoată ea din omenire, tot croind-o cu biciuşca de copil a dragostei? Şi-i atât de vicleană, afurisita, încât tânărul, orbit de goliciunea femeii, uită de fiecare dată pentru ce anume a fost creată această rotunjime străluminată pe dinăuntru de o lumină trandafirie. Remarcabil este că, după toate aparenţele, până şi cărăbuşul – chiar dacă nu scrie sonete într-o chichineaţă din dos! — se topeşte totuşi exact la fel, văzându-şi cărăbuşoaia, şi începe să preamărească, pe măsura închipuirii sale şi pre limba lui cărăbuşească, genunchii care-l scot din minţi. Ce să-i faci, femeie păcătoasă, natura are nevoie de copilaşi!... De altfel are nevoie şi de poveşti înţelepte despre ei, fără de care toate acestea n-ar mai fi de loc atrăgătoare. Şi iată că. alături de sârguincioşii truditori întru ale dragostei, păşesc profeţii cei mari, descoperitorii adâncurilor... Dar pentru cea mai divină creaţie a inimii şi a minţii, natura nu-i răsplăteşte nici cu o sutime din desfătarea hărăzită muritorilor de rând... Cel mult, le poate acorda un rug încă din timpul vieţii, iar după moarte un monument la Taganka, turnat din fontă de Kasli! Toate acestea răbufniră afară din Firsov aproape fără oprire. Şi deodată, capitulând, ceru îndurare: Sunt gata să primesc din partea dumitale orice batjocură, dar fie-ţi milă şi încetează cazna aceasta prostească, neprevăzută în arsenalul nici unei camere de tortură.

Acoperă-ţi genunchiul, nu face din mine un cărăbuş, dumneata... dăscăliţă a păcătoşilor şi bucuria celoc decăzuţi!

Dolomanova se distra sincer de aspectul vizitatorului său, scuturat de un fel de friguri arzătoare şi ridicole.

— Uneori mă sperii, Fedea... glumi ea fără voie bună. Sunteţi toţi deopotrivă... voi, bărbaţii... o apă şi-un pământ, când vă prostiţi. De dragul acestei dulceţi a vieţii înfruntaţi cuţitul şi sunteţi în stare s-o jefuiţi pe propria voastră mamă. Ia te uită cum te zvârcoleşti... Ei, ce zici, îţi place la mine?

Firsov încercă de câteva ori să-şi aprindă o ţigară dar, naiba ştie de ce, toate ţigările, una după alta, se desfăceau din lipitură.

— Nu-i rău cuibuşorul, n-am ce zice... Dar cu păienjeniş, începu el, stăpânindu-şi cu greu mânia. În asemenea colţişoare fermecătoare, eu mobilă confortabilă, cu franjuri, le plăcea romancierilor din veacul trecut, de felul lui Zola, să-şi plaseze frumoasele eroine cu beregata tăiată... Şi trupul puţintel dezgolit al frumoasei trebuia negreşit să zacă de-a curmezişul, pe un pat inocent, alb ca zăpada, ca acesta de-aici, încadrat tot aşa, cu danteluţe, iar pe covor, într-o băltoacă de sânge negru, închegat, nu lipsea trandafirul călcat în picioare. Într-un cuvânt, natură moartă în maniera lui Snyders... Grozav mai picta afurisitul acesta de olandez tot felul de mortăciuni! Nu, frumoasa mea, dumitale să nu-ţi fie frică de mine, ci de ăla din antreu. Mie, fireşte, toate faptele dumitale îmi sunt de folos pentru romanul meu; dar n-ai făcut bine luându-ţi drept slugă un bărbat, suflet prea încrezător ce eşti! Aş fi curios să ştiu prin ce anume a izbutit să te atragă pe dumneata acest flăcău năzdrăvan cu un viitor măreţ şi trist? Prin înfăţişarea virilă, prin geniul lui poetic ori prin favoriţi, adică prin asemănarea-! eu cineva pe care-l cunoşti?

— Fedea, Fedea, ai şi găsit cu cine să te răfuieşti! îl dojeni Viforniţa. Tu eşti în felul tău cineva, ţi se acordă atâta loc înziare, când te înjură, pe când Donka nu-i decât

un hoţ de rând. Lasă gelozia şi mai bine ia exemplu de la el: mă cântă în versurile lui şi, să ştii de la mine... nu pretinde nimic drept răsplată... ca alţii! Şi unde mai pui că s-a lăsat de băutură. Ce mai, e de nepreţuit. Poftim, uite aici şi admiră!... Sunt colo, pe pervaz,, un teanc întreg de versuri...

— Asemenea versuri, e-he! se scriu câte opt metri pe oră, iar dacă ar fi să-l mai şi hrăneşti pe autor cu jumări de porc, dublează cantitatea! sări Firsov, pierzându-şi echilibrul sufletesc. Am auzit eu nu o dată producţii de-astea de-ale lui... „Să-mi vâri în inimă omină şi să mi-o rupi în două”... declamă el cu ironia superiorităţii. Spune drept, aceste triste versificări de ocnaş îţi măgulesc vanitatea, monstru de femeie ce-mi eşti?

— Se prea poate ca poeziile lui să nu satisfacă pretenţiile unor cunoscători rafinaţi ea tine, Fedea, răspunse Viforniţa cuminte şi blândă. în schimb, sunt scrise cu sângele inimii, pe când tu scrii numai cu cerneală. Şi-apoi în clipa de faţă Donka este mâna mea, a treia şi atotputernică. Dacă-i poruncesc acum: ia aranjează-mi-l pe Firsov *la un grand umed*, se şi năpusteşte asupra ta Va vântul. fără să mai stea pe gânduri...

După asemenea mărturisiri reciproce, era normal să se ajungă la ceartă şi chiar la o rupere completă a relaţiilor, bineînţeles dacă scriitorul ar mai fi putut, ajuns la etapa actuală, să o alunge pe Viforniţa din romanul său, iar Viforniţei, dacă i-ar fi convenit să se retragă de bunăvoie din paginile lui. De la o vreme încoace, Firsov era urmărit de o senzaţie cât se poate de neplăcută că ciudata lor convorbire se desfăşura în prezenţa unui martor nevăzut; dincolo de dulap, în pragul uşii, o dată se auzi chiar un foşnet desluşit; apoi uşa se deschise izbindu-se de perete, ca uri avertisment. Abia într-un târziu se lămuri scriitorul că cele spuse nu-i erau de fapt adresate lui, ci acelei terţe persoane pe care Viforniţa o ascuţea acum, cum ascuţi un cuţit pe gresie, în vederea celei din urmă şi celei mai importante acţiuni din viaţa ei.

— O-o, Maria Feodorovna, strecură printre dinţi Firsov, nemaiputând să se stăpânească, îţi făgăduiesc că în romanul meu am să scot în mod deosebit în relief faptul că figura neuitată a răposatului Aghei Stolearov era mereu evocată în gesturile ori în vorbirea dumitale, atât de plastică şi de colorată...

îngrozit din nou de propria-i îndrăzneală tăcu, aşteptându-şi trist pedeapsa; dar nici acum nu urmă o izbucnire de mânie. Viforniţa se uită pieziş, cu o curiozitate rece, la îndrăzneţul ghemuit la picioarele ei; doar umbrele de sub ochii ei se mai accentuaseră, iar obrajii se mai trăseseră puţin.

— Ascultă, Firsov. Am să-ţi spun acum ceva care să-ţi rămână în minte toată viaţa, rosti ea răspicat, într-un târziu. Îţi interzic să mai rosteşti vreodată în faţa mea acest nume... nici măcar în gând să nu-l pomeneşti, pentru că oricum te aud. Nu mă provoca: sunt cu mult mai rea decât crezi şi decât mă prezinţi cititorilor tăi. Nu ştii cum pot să fiu!... Când mă aprind, sunt în stare de orice! Aşteptă cam o jumătate de minut, cu ochii închişi, ca să-şi recapete calmul. Iar dumneata... în ultimul timp te-ai făcut nu ştiu cum, dezagreabil, arţăgos... şi-n vorbă, şi în general... Tocmai de aceea te şi beşteleşte critica, te judecă întocmai ca pe un hoţ de cai în zi de târg. Îţi aduc la cunoştinţă că printre hoţi acest procedeu se cheamă *prişniţă pe buric*... Notează, poate-ţi prinde bine! Atâta vâlvă se face în jurul tău, krmea zice că în capul tău mişună încontinuu idei care dau de furcă altora, încât m-am hotărât, în sfârşit, să-ţi citesc şi eu toată opera. Da, ţi-am citit cugetările, am cheltuit bani, dar ştii, nu prea le găsesc interesante. Ba nu numai că nu-s interesante, dar sunt de-a dreptul nepotrivite, uneori chiar nepotolite; şi te rog să mă crezi, ar cam fi timpul să te astâmperi! Treabă-i asta, Fedea, ca cei mai remarcabili eroi ai tăi să se dovedească la verificare a nu fi de loc eroi, cii un fel de caraghioşi, nişte maniaci? În scrierile tale din tinereţe, cel puţin, apar literalmente nişte draci cu coarne! Vaivai, ce rău e să răspândeşti în mase credinţa în necuratul! Ce eşti

tu, un mistic ori ţii de tagma preoţească?

— Hogea cu stagiu antebelic! ingăimă mohorât Firsov şi, prinzând iarăşi cu urechea un zgomot lângă uşă, îşi lipi cu recunoştinţă buzele de mâna Viforniţei. Eşti o femeie cuminte, înţeleaptă, Maria Feodorovna, Maşa!... Şi ce bine e că, măcar când şi eând, pot veni, pe ascuns de toţi ceilalţi, să stau şi să tac aici, lângă dumneata, cu gândul la ce am mai sfânt pe lume!

Dar iată că, întocmai ca atunci, în pridvorul bisericii de lângă spelunca lui Artemi, îi izbucni pe neaşteptate în inimă patima înşelătoare, atotputernică, faţă de acest personaj, patimă oprită de toate frământările scriitoriceşti şi de toate bănuielile dictate de gelozia acumulată în sufletul lui de câteva luni încoace. Uitase chiar de eventualul martor ia declaraţiile sale; nimica nu-l mai putea domoli, nici dezmetici. Cravata îi alunecase într-o parte, ochelarii fumurii zăceau pe covor, în vecinătatea primejdioasă a genunchilor neliniştiţi, iar Viforniţa abia dacă prididea să se apere de mâinile lui Firsov, care parcă erau înzecite la număr. Niciodată până acum nu-şi oprise atenţia asupra ochilor lui Firsov, cenuşii, bătând în galben, nişte ochi nebuneşti – tot ce avea şi el mai remarcabil pe faţa lui de plebeu, comună!... Îl privea pentru întâia oară în ochi, dar cât de pasionant era acum pentru ea să pătrundă prin pupilele lui întunecate şi acolo, în fundul lor, să-şi recunoască propria-i umbră, fermecătoare şi lugubră... Era atât de interesant, încât merita, de dragul acestui lucru, să suporte chiar şi mâinile lui Firsov, ce răsăreau mereu, din toate părţile; merita să rabde şi bolboroseala lui deşănţată, admisibilă doar în întunericul unui alcov.

„De o lună de zile mă tot jur să nu-ţi calc pragul... jur că mă lepăd de tine, dar iată, mă blestem şi totuşi vin. Şi din nou asculţi în silă mărturisirile ridicole ale omului cu demiul cadrilat şi nu-l alungi, poate numai în speranţa că, în continuare, voi fi şi mai caraghios. Nu am eu ce să te ispitesc, întrucât averile mele sunt în cel mai strict sens imponderabile şi numai eu ştiu în ce măsură împărăţia mea face parte din lumea aceasta... Spre deosebire de atâţia

oameni care huzuresc fără gânduri în mijlocul frământării universale, eu nu pot să-ţi ofer nici glorie, nici belşug, nici măcar mulţumirea sufletească. Căci dezolat este deşertul meu, populat de fantome îndurerate, cărora nu li-i dat să se întruchipeze vreodată. Şi iată, umblu şi-adun în coşul meu toţi aceşti licurici lucind în beznă! Dacă ai vrea, i-am putea urmări împreună, cum rătăcesc pe nesfârşitele povârnişuri ale lui Dante, printre peisaje fantastice... Cum ţes din acest fir luminos gheme de evenimente şi suflete omeneşti închipuite... Unele dintre fantomele închipuite de mine năzuiesc să aducă la îndeplinire un vis măreţ, care se va stinge însă îndată după înfăptuire, altele cuceresc spaţii inutile, pentru fericire, ori se zbuciumă o viaţă întreagă, mínate de dorul nestins al presupusului adevăr. Lovesc toate cu osârdie şi pricepere unele în altele, făcându-şi răni, dar nu mor, lăsându-mi doar mie acest privilegiu. Când li se urăşte eroilor mei să stea închişi, câte unul mai scapă pe-afară... Şi-atunci pe bolta cerească, printre vizitii semeţi, fecioare veşnice şi caprieorni graşi ca nişte slujbaşi superiori, trece în zbor câte o stea căzătoare, urmată de o haită de câini, triumfând prematur, iar în urma lor vii tu, cu trena ta de cometă şi o sperietoare cadrilată în urmă, încheind acest cortegiu infernal, în zbor prin umbrele nopţii, spre sabatul sufletelor nenăscute... Toate acestea ţi le dăruiesc ţie, dar... grăbeşte-te, vrăjitoareo, până n-or pieri de tot! Ce mai aştepţi? Iată, fire de argint împodobesc tâmplele şi curând va cânta cocoşul de trei ori!... într-un cuvânt, să vrei numai şi te voi conduce printr-o mulţime nebuloasă, frământată ca o flacără cenuşie, mişcătoare... Şi tu vei decide soarta fiecăruia. Sau am şă descriu destinele cui vei pofti, ţi le voi aduce, iar tu ai să le citeşti, ai să le rupi bucăţele şi-ai să le risipeşti ca frunze-n vânt. Apoi, când firele subţiri de wolfram se vor fi ars şi lampa se va stinge, vei putea ieşi din când în când din mormântul tău, ca să te încălzeşti la căldura simpatiei sau mirării omeneşti...”

Cam aşa arăta, pieptănată de către Firsov, erupţia haotică a vorbelor sale, căreia îi confereau o şi mai mare

putere de convingere tunetele ce zguduiau casa şi şoaptele pătimaşe ale ploii torenţiale, bătând în geam.

Sfârşi la timp – furtunile din iulie sunt scurte.

— Ai isprăvit? Perfect... încheie Viforniţa. Mă cam speriasem; parcă erai epileptic, mai-mai să faci şi spume la gură. Mă gândeam: să nu-mi moară cumva pe-aiei, că oricum, deşi toţi îl înjură, ar însemna să am bătaie de cap. Şi-apoi toate astea nu-s decât ifose de-ale tale, Fedea. Ce fel de împărăţie poate oferi azi un particular?... Şi încă una populată de fantome! Ai noroc că în spatele paravanului a stat ascuns şi a tras cu urechea nu un critic înarmat cu o bâtă, ci un simplu hoţ. Ţi-ar fi arătat el ţie ce-nseamnă de fapt evocarea vieţii de dincolo de mormânt! Donea, spuse ea, ridicând uşor glasul, deschide fereastra, drăguţule, că-i cam zăpuşeală în odaie la noi...

în aceeaşi clipă, fără să se mai ascundă, Donka se arătă de după dulap. Trecu la fereastră cu faţa împietrită, fără să se uite la nimeni, ridică storul şi deschise larg canaturile. O răcoare umedă, verzuie, năvăli de afară în adăpostul Viforniţei. Furtuna se ogoise, doar o băltoacă uriaşă din curtea interioară mai tresărea când şi când, sub scuturătura picăturilor intârziate, dar norul principal îşi cheltuise toată rezerva de tunete, de fulgere şi de ploaie; sfâşiat, zdrenţuit, zbura spre răsărit, cu murmur îndepărtat. în liniştea adâncă se auzeau glasuri amestecate eu ciripit de păsărele din frunzişul spălat, triumfător, un bariton metalic zbiera ceva cu multă însufleţire, un zăngănit se auzea tot mai stins, depărtându-se; iar toate aceste zgomote ale străzii sunau acum atât de distinct şi de înviorător, de parcă gramofoanele, păsările, tramvaiele şi oamenii şi-ar fi jurat să trăiască măcar o oră în pace laolaltă, fără să se stingherească unii pe alţii.

— Vă aduc şerbet? întrebă Donka. A mai rămas ceva într-un borcan cu trei steluţe pe etichetă. Sau poate să pun de ceai? Am şi o lămâie de rezervă.

— întreabă musafirul... Ce doreşti, Fedea?

— Mi-e sete, răspunse inexpresiv Firsov.

— Treci deocamdată în cămăruţa ta, Donea... Te strig

eu dacă am nevoie. Şi fabrică-mi încă o poezie mai acătării... Hai, du-te!

Urmărindu-i plecarea după foşnete, Viforniţa rupse în două portocala de pe măsuţă şi-i întinse prieteneşte scriitorului o jumătate din care curgea zeama. Acesta dădu să întindă mâna, dar înainte de a lua portocala îşi ridică de pe jos ochelarii, scăpaţi ca prin minune de dezastru în timpul declaraţiei; fără ei, şi după cele întâmplate, se simţea ca în pielea goală. Apoi, abandonând alături de el generosul dar al Viforniţei, se apucă să noteze agitat un gând ce-i venise pe neaşteptate în minte. Semăna cu un om care vâră în grabă prin buzunare pumni de nisip aurifer cu intenţia de a-l spăla acasă, în libertate; se vedea că s-a chinuit îndelung în căutarea celei mai mici fărâmiţe, până a dat peste un zăcământ bogat. Ca să nu-l deranjeze, Viforniţa se retrase la oglindă să-şi aşeze părul, apoi se duse la fereastră. Firsov scria mereu. Scria cu o îndârjire nostimă, fluierând o melodie, mişcându-şi degetele strâmbe de meşteşugar, zâmbind îmbinărilor de realităţi ce se înfiripau în mod miraculos, adică mai bine zis oglindirilor realităţii în el însuşi, fără a fi cituşi de puţin stingherit de prezenţa Viforniţei, poate pentru că, nu cu mult înainte, îi dezvăluise un aspect şi mai comic al persoanei sale, dar poate şi pentru că n-avea de ce să se jeneze de prezenţa unei fantome. După ce înflăcărarea lui începu să se mai domolească un pic, iar creionul să se mai împotmolească din când în când pe hârtie, Firsov ridică spre stăpâna casei o pereche de ochi obosiţi, în care ardea luminiţa unei bucurii tainice. Privirile lor se încrucişară.

Tocmai atunci copacii prinseră a foşni, strălucind din picăturile ce cădeau din frunziş şi legănându-se dincolo de fereastră, sub asaltul celei din urmă rafale ale furtunii care-i părăsea.

— Ce ciudat, Firsov, începu Viforniţa pe un ton cu totul diferit, nesigur şi puţintel rugător, întorcându-se spre el. Iată, râd de tine, îţi citesc scrierile, mă supăr... dar de fapt nu ştiu nimic despre tine. Câţi ani ai?

— Nu atât de mulţi încât să renunţ la prostii şi totuşi

destui ca să mă consider un înţelept.

— Eşti însurat de mult?

— De opt ani... Plus alţi câtiva de când ne cunoaştem.

— Copii?

— Deocamdată numai în proiect, doamnă.

Cu mâinile la spate, Viforniţa tot mai stătea în picioare, ceva mai departe de fereastră, întoarsă în profil spre Firsov, aşezat ca şi până atunci pe jos. Lumina purpurie ce străbătea prin frunzişul ud şi mătasea străvezie a capotului o dezgoliră o clipă, pentru cea din urmă oară, pe tânăra femeie, dezvăluind tot conturul trupului său, de la gât până la genunchi... pe deasupra şi vântuleţul de seară dădu săritor la o parte ţesutul uşor, zgândărind din nou imaginaţia observatorului. De data aceasta însă Firsov nici nu clipi. Privi doar, ca un bun gospodar care cântăreşte din ochi orice lucru de preţ din viaţă, sortit să se spulbere fără urmă, să se distrugă şi să se descompună, dacă nu izbuteşti din timp să-l imortalizezi în veşnica memorie a artei. Scoase iarăşi din sân carneţelul pe care abia îl vârâse acolo şi, aruncând o privire peste fila scrisă de sus până jos, mai strecură undeva încă un rând.

— Ce-ai notat acum? îl întrebă, geloasă, Viforniţa.

— O corectură la un gând formulat recent... cu privire la relaţiile dintre un creator şi o creaţie a sa, detaşată prematur.

— Nu te înţeleg... se încruntă Viforniţa. Arată-mi şi mie!

— Nu se poate, scumpă doamnă. Asemenea lucruri, luate în germene, nu sunt prea atrăgătoare. Când mâncarea va fi gata, rumenită cât trebuie, o mai îndulcesc un pic şi-atunci ai s-o poţi consuma sănătoasă!

Se ridică de jos, de pe covor, scuturând scamele ce i se prinseseră pe genunchi.

— Ai de gând să introduci în roman şi scena aceasta... cum te-ai târât în genunchi în faţa mea?

— Negreşit, doamnă, mărturisi Firsov cu amară sinceritate. Artiştii sunt întotdeauna cinici... nu cruţă nicio

valoare, oricât de intimă, oricât de nepreţuită! Dacă poate fi cât de cât de folos, şi viaţa şi-o trimit pe loc, tot acolo, în hăul cel nesăţios. Sunt nişte apucaţi!... Ei bine, te-am cam deranjat, am trăncănit prea mult. Scuză-mă şi dă-mi voie să te salut acum!

Fu nevoit să-şi lase în jos mâna întinsă în zadar. Viforniţa simţea chinuitor că Firsov, plecând, duce cu el însăşi fiinţa ei, nelăsând în schimb niciun pic dintr-a lui. Un nelămurit sentiment de melancolie, provocat de singurătatea ce urma să vină, necunoscută ei, o îndemnase să nu strângă mâna întinsă de Firsov.

— Ştii, Fedea... aş mai vrea să te întreb câte ceva... şi dacă ora nu este prea înaintată, aş rătăci un pic, împreună cu tine, prin împărăţia ta. Mai stai, scriitorule!

— Nu pot, a venit momentul să plec. Se dădu un pas înapoi, cu un gest de neputinţă. în afară de dumneata, mai am în mine o duzină de personaje flămânde. Zbiară, se înghesuie, mă rod pe dinăuntru... Se hrănesc eu carnea mea vie!

— Te sfătuiesc stăruitor să rămâi, Firsov, repetă Viforniţa mai insistent, recurgând la cea din urmă stratagemă.

— Nu-i chip, seducătoareo, se înclină Firsov, ascunzând sub această strâmbătură de bufon ceva care nu se cădea să fie nici atins, nici discutat în acea clipă. Apreciez la cel mai înalt grad interesul ce-l porţi problemelor de creaţie, dar... timpul acordat dumitale, scumpă doamnă, s-a scurs!

înclinându-se ceremonios, părăsi fără regret această cameră, care pentru moment nu mai prezenta interes pentru el, întrucât alte ispite chemau acum creionul şi imaginaţia sa. în vestibul, rezemat de uscior, Donka îl aştepta cu demiul şi pălăria gata pregătite.

îl întâmpină pe scriitor, ţocăind compătimitor din limbă.

— Vai-vai-vai! Iar nu v-a mers? glumi el înduioşător. Iaca şi pe mine mă urmăreşte ghinionul în branşa respectivă... Permiteţi-mi, în calitate de tovarăş de

suferinţă, să vă ajut la îmbrăcatul paltonului. Nu vă jenaţi, Feodor Feodorovici, toate astea vor fi trecute la socoteală!...

— Mulţumesc, frate... îi aruncă peste umăr Firsov, vârându-şi mâinile amândouă în acelaşi timp pe mâneci. Ţine-l mai drept, ce te foieşti acolo ca o insectă în vârf de ac?

— N-aţi pierdut cumva, să-mi fie cu iertăciune, vreun lucruşor de preţ, briceag sau altceva, în timp ce vă târaţi pe jos? Zic aşa, ca să nu vă întoarceţi îndărăt de la jumătatea drumului.

— Ţi-e teamă să nu te surprind cumva făcând vreo treabă nu tocmai curată, hai? Din cele care nu se fac cu martori?

— Da de unde! râse Donka, făcând eu ochiul. E prea devreme, nu mi-a venit încă timpul. Mai rabd eu. Dragostea... e vita cea mai răbdătoare din lume. Ce nu poate răbda nici cinstea omenească, nici mândria ori cugetul, dragostea le rabdă pe toate... şi mai adaugă câte ceva de la ea, pe deasupra. Ia te uită ce paiaţă am ajuns să fiu! Râde toată hoţimea de mine! Mi-am pierdut somnul, ba a început să-mi cadă şi părul, Feodor Feodorovici. *Da*, da, năpârlesc rău de tot din cauza ei. Nu-mi vine să cred!... Şi când te gândeşti câte muieri, de tot soiul, mi-au trecut prin mână... S-au otrăvit din cauza mea, au înghiţit ace, s-au aruncat de pe podul din centrul oraşului în apele primăverii, şi-acum, poftim...

Coborî scara ca să-l conducă pe scriitor până la ieşirea în stradă, vrând să-i mărturisească totodată, într-un subit acces de sinceritate, toate chinurile dragostei lui de hoţ.

— Va să zică ţi-a făgăduit o mare răsplată? mormăi Firsov, furios pe sine însuşi pentru această josnică curiozitate.

— Cum să-ţi spun, Feodor Feodorovici... Tocmai asta mă şi amărăşte, că mă pierd cu firea *de pomană*, aproape fără nicio nădejde. Mi-a poruncit să mă mut la ea, în cămăruţa aceea, ca să mă aibă la îndemână... şi iată-mă

aici. Doamne, rău a mai ajuns Donka Creţul. Să locuiască el într-o gaură de gândaci, în chip de căţel de cucoană! Adineauri stăteai de vorbă cu ea, poate o şi mângâiai, în timp ce eu îmi mozoleam chiştocul de creion, căznfcidu-mă să fac versuri. Pare-mi-se, Feodor Feodorovici, nu-i este gândul nici la tine, nici la mine, şi nici măcar la Vekşin... Cred că are ea un alt drăguţ. Sau poate pregăteşte o lovitură de cuţit... Dar cui? mă întreb. Şi deodată, lipindu-şi buzele de urechea lui Firsov, suflă în ea fierbinte: Nu ştiam că şi tu o zugrăveşti, cum fac şi eu... Şi *acolo*, în cartea ta, tot aşa, nu se lasă, se opinteşte? Dă-mi şi mie pentru o singură noapte, să citesc ce-ai scris, Feodor Feodorovici. Nu-ţi mototolesc foile, zău...

— Du-te dracului, otreapă murdară! se înfurie Firsov, aşa cum i se întâmpla câteodată, când se apropia prea imprudent de unele din personajele sale.

Dându-l pe Donka la o parte, păşi drept într-o băltoacă, spre cea mai mare mulţumire a hoţului şi, până să ajungă la colţul cel mai apropiat, se jură cel puţin de şase ori să nu mai calce în vecii vecilor pragul acestei case blestemate... sau, în orice caz, să nu-şi calce jurământul înainte de trecerea săptămânii. Se mai domoli un pic la vederea unui arţar vânjos ce se înălţa dincolo de lungul zăplaz al spitalului învecinat; păstrând în majestatea lui gama majoră a celor trăite adineauri, copacul foşnitor saluta, cu toate braţele ridicate spre cer, furtuna ce se-ndepărta.

La lumina unui felinar notă în carneţelul său, laolaltă cu imaginea foşnitoare, şi rugămintea lui Donka de a-i citi manuscrisul – trăsătură adăugată la caracterizarea lui – din moment ce s-au cerut şi una şi alta aşternute pe hârtie!

xm

Ziuaida Vasilievna îşi sărbătorea onomastica pe la jumătatea lunii octombrie, iar ziua de naştere în iulie. Tocmai pentru această sărbătorire din iulie se hotărâse Firsov să fixeze adunarea generală a tuturor personajelor din romanul său. Se închegau în grabă cunoştinţe şi legături noi, dar colocatarii din Arca lui Noe pregăteau pe

ascuns cadourile-surpriză. Întoreându-se în acea seară de la serviciu cu o pungă uriaşă de coacăze roşii, alese nu din motive de ieftinătate, ci numai şi numai în virtutea graiului simbolic al culorii lor, Piotr Gorbidonâci aruncă o privire în odaia sa, prin uşa găsită crăpată, şi scoase o exclamaţie de consternare. într-adevăr, purtarea colocatarului său era un exemplu de samavolnicie neperrnisă într-o comunitate!

într-o stare de strigătoare despuială, deşi nu chiar totală, Serghei Ammonâci curăţa petele de pe costumul său suficient de ponosit, întins pe podea: dar ceea ce îl revoltă îndeosebi pe Piotr Gorbidonâci, dumnealui mai şi fredona ceva în surdină! Alături de el – corp delict! — se afla o sticluţă dubioasă, cu conţinut mirositor, şi un pahar cu apă, din care Maniukin lua câte o gură, pentru a stropi haina sau pantalonul, în dreptul petei ce trebuia suprimată.

— Cu ce dai aici, luminăţia-ta? întrebă Cikilev, ocolindu-l binişor, mijindu-şi ochii şi adulmecând, ca să elucideze multilateral problema. Cu ce otrăveşti atmosfera obştească?

— Cu nişte amoniac, excelenţă! răspunse Maniukin, foarte bine dispus şi transpirat, ridicând spre el o faţă îmbujorată. Pe urmă am să mai cârpesc pe ici, pe colo găurelele şi-o. să devin din nou apt pentru folosire în viaţă...

Piotr Gorbidonâci ar fi fost pe deplin îndreptăţit să izbucnească şi să dea o lecţie acestui obraznic; îşi stăpâni totuşi indignarea legitimă.

— Bine, să admitem... Dar dacă vine cineva la mine în vizită?

— N-are cine, Piotr Gorbidonâci. Sunteţi burlac, deocamdată locuiţi singur... prieteni n-aveţi, cu atât mai puţin tovarăşi de chef.

— Nu-i un motiv! se înfurie Cikilev, revoltat de o împotrivire atât de sfruntată, lipindu-se ca un scai de colocatar. Dar dacă dă buzna la mine, să zicem, un rău platnic, ca să-mi ofere mită? Nu sunt eu oare dator să bat din picior, să-l bag în sperieţi şi să chem martori ca să-l

trag la răspundere pe vinovat?

— Sunteţi dator, luminăţia-voastră, îngăimă smerit Maniukin, continuând totuşi să se ocupe şi mai departe de amintitele fleacuri, dăunătoare sănătăţii. Dacă nu mă înşală memoria, chiar aşa scrie legea.

— Şi-atunci, unde găsesc eu spaţiul necesar?... Cum aş putea să invit vecinele în calitate de martore, dacă în locuinţa mea este x-ăspândită pe jos o substanţă otrăvitoare, iar pe podea se tăvăleşte un bătrân pe jumătate despuiat?...

— În primul rând nu mă tăvălesc, numai şed aşa, ceea ce nu este interzis de niciun fel de dispoziţii obligatorii, observă Maniukin, bâlbâindu-se, totuşi pe deplin îndreptăţit. În al doilea rând, prezenţa mea vă poate fi de un real folos, Piotr Gorbidonâci, întrucât, până să chemaţi alţi martori, respectivul poate să bage mita la loc în buzunar şi apoi să nege totul, ticălosul! În timp ce în doi, îl prindem întocmai ca în cleşte... Haţ! şi la zdup cu el!

— Ce prostii nemaipomenite îndrugi şi dumneata, Serghei Ammonâci... se indignă Cikilev sincer de-o încălcare atât de făţişă a oricărei logici şi realităţi. Care-i idiotul, oricât de puţină minte ar avea, care să ofere mită de faţă cu o terţă persoană? Mita adevărată se înmânează între patru ochi, şi cu atât mai bine pe timp de noapte, ca unul să nu vadă ochii celuilalt şi să nu atragă atenţia persoanelor străine...

— Cred că aveţi dreptate, consimţi Maniukin, udându-şi bucăţica de vată eu o nouă doză din lichidul criminal. Nu prea se face să dai mită de faţă cu alţii. În zilele noastre, te reclamă numai şi numai, din invidie!... Şi nu vă e frică, Piotr Gorbidonâci, că între patru ochi vreunul cu scaun la cap ar putea chiar să vă convingă? Ăştia-s nişte pişicheri de toată minunea, îţi scot prin gaura cheii un vagon de manufactură...

Faţă de această replică atât de sinceră, lui Cikilev îi secară toate argumentele contradictorii. Mai tremura însă de indignare faţă de tot neamul omenesc şi de furie împotriva autorităţilor care au trecut cu vederea, din lipsă

de vigilenţă, această epavă a trecutului, atât de primejdioasă.

280

...În afară de ciocnirea de mai sus, prin nimic remarcabilă, celelalte pregătiri în vederea zilei de naştere a Baluievei se desfăşurau normal. Soţia şomerului Bundiukov cocea tocmai cozonac şi mirosul lui apetisant, greu, se revărsa afară pe fereastra deschisă. În seara aceea nu era pic de vânt, astfel încât, în ciuda înălţimii considerabile de la care venea, acest miros ce nu putea fi nicidecum denumit duhoare, din cauză că era unsuros şi dulceag, ajungea nestingherit jos, în stradă. Astfel toată mahalaua fusese indirect înştiinţată despre plăcutul eveniment ce se sărbătorea în acea casă cu multe etaje. în acelaşi şuvoi sărbătoresc nimeri şi Nikolka Zavarihin, care venea la solemnitate cu oarecare întâr-

19 – Hoţul zi ere, după închiderea prăvăliei şi încheierea afacerilor din acea zi. Tania sosise cu mult mai devreme, însoţită de Firsov... Nikolka păşea fără grabă, cu umbletul obişnuit, preţăluind din ochi orice ar fi putut să se perinde, cu câştig, prin punga şi tejgheaua sa; întrucât n-avusese timp să cineze, din pricina unor treburi urgente, mirosul apetisant de aluat ars îi aduse aminte de petrecerile de la ţară şi de târgurile anuale ce se ţineau de Sân Petru, sărbătoare ce se apropie de altfel. Se îmblânzi, dacă nu se înveseli chiar... şi deodată încremeni, cuprins de un sentiment de -surprindere, deocamdată inexplicabil.

Drept în faţa lui, pe poarta casei cu multe etaje intra o femeie elegantă, extrem de cunoscută, deşi n-avea pe ea nimic să-ţi sară în ochi, ori să-ţi rămână întipărit în minte. Zavarihin o recunoscu, dar nu din prima clipă; era femeia care-l păcălise în gară, cândva, la sosirea în Moscova; şi n-o recunoscuse din prima clipă fiindcă era acum cu totul altfel, mai severă, chiar trufaşă. Se furişă în urma ei, străbătând curtea plină de larma copiilor, o pierdu mai întâi din vedere timp de vreun minut şi jumătate, apoi se repezi glonţ după ea spre cea mai apropiată intrare, singura prin care putea să fi dispărut. Urcă sărind câte trei

trepte deodată, grăbit, astfel încât vizitatoarea, deşi prevenită de hârşâitul ameninţător al cizmelor lui Zavarihin, n-avu când şi unde să se ascundă de urmăritorul ei.

Izbuti să-i aţină calea pe palierul dintre etajul unu şi doi. Cu mâna pe balustradă, îi cercetă trăsăturile feţei, misterioase pentru el, neclare în lumina difuză a ferestrei de pe scară, cu geam mat. Zâmbind răbdător, niţeluş superior, Viforniţa aştepta urmarea. „Dacă eşti tâlhar, mai ai de parcurs o cale lungă şi dureroasă...” păreau să spună ochii ei.

— Spuneţi-mi... întrebă el în sfârşit, cuprins de sfială, numai şi numai ca să compare vocea ei cu cea din memorie, cea care-l subjugase odată. Sunteţi chiar aceeaşi persoană... sau numai sora dânşii?

— închipuieşte-ţi că nici măcar nu suntem rude... răspunse Viforniţa, bătându-şi joc de acest ţărănoi necioplit. Şi îndepărtându-l pe Zavarihin cu o singură privire, îi lăsă în suflet o senzaţie supărătoare: parcă ar fi trecut prin el.

Din cauza unor reconstrucţii ulterioare, numerele apartamentelor din aceste imobile de tipul caselor de raport erau încurcate, astfel încât Viforniţa fu nevoită să mai coboare o dată în curte. Nikolka era însă într-atât de subjugat, încât nu îndrăzni să se mai ţină după ea. Din cauza rătăcirilor nesfârşite de la un etaj la altul şi de la o intrare la alta, ajunse la masa festivă cu o întârziere simţitoare, astfel încât Viforniţa avu timp să se retragă nestingherită. Şi astfel, datorită modificărilor introduse de autor în subiectul său iniţial, acestor doi oameni nu le mai fu dat niciodată să se mai întâlnească; şi dacă totuşi şi-au mai ieşit ulterior unul altuia în cale, Zavarihin n-a mai recunoscut-o... Numai în amintirea sa mai dăinuia un sâmbure de emoţie, de alarmă, aşa cum rămine pe corp dte o cicatrice din copilărie, de a cărei provenienţă nu-ţi mai aduci aminte.

Acasă la Zina Vasilievna nimeni nu se aşezase deocamdată la masă; musafirii, împărţiţi câte doi şi câte

trei, la întâmplare, îşi puneau întrebări fără rost şi răspundeau anapoda; cel puţin aşa făceau impresia. În romanul lui Firsov, toate erau deocamdată atât de crude şi de neorânduite, încât şi după trecerea a douăzeci de minute, de pildă, autorul, care-l adusese aici pe Zavarihin, nu se învrednici măcar să-l prezinte gazdei pe acest personaj cu totul necunoscut, ca s-o felicite, după cum se cuvine, de ziua ei. De altfel, din cauza scandalului ce izbucnise tocmai atunci, nimeni din cei de faţă nu-i acordă noului-venit prea multă atenţie.

Autorului nu-i mai ardea acum de regulile bunei-cuviinţe ori de verosimilitate. Departe de ceilalţi, pe un scaun de bucătărie, fără ochelari şi – el ştie de ce! — în demiul său cu gulerul ridicat, cu coatele proptite pe genunchi şi obrazul îngropat în palme, arunca priviri mioape şi îngrijorate colectivului gălăgios şi agitat la culme, aflat sub ordinele lui. Absolut toate aceste personaje, adunate de pretutindeni la un fel de apel general, se înghesuiau vociferând care mai de care, încercând să discute, să stabilească legături trainice sau, dimpotrivă, menite să se destrame pe loc. Zina Vasilievna, de pildă, era firesc să dorească prietenia Taniei, soră a bărbatului iubit, şi-n acest caz Zavarihin trebuia inevitabil să fie de faţă, pe baza drepturilor de logodnic al Taniei, iar Zotei Buhvostov şi ceilalţi vlăjgani laţi în spete, cu tipică înfăţişare de pieţaşi, veniseră în calitate de prieteni la toartă cu Nikolka, viitori cavaleri de onoare şi asociaţi ai acestuia. într-un colţ mai depărtat, la masa încadrată cu sticle şi fructe, Sanka Bicicletă, cuminţit acum, vâra pe furiş în buzunar un măr verde de soi timpuriu pentru tânăra sa soţie, iar Donka Creţul, ajuns aici numai Firsov ştie cum, nu-şi mai lua ochii injectaţi de la stăpâna lui tirană, aşezată pe o canapea alături de scriitor... Mai erau acolo nişte personaje neterminate, cu un fel de bureţi în loc de feţe, personaje deocamdată nefolosite, pe jumătate concepute; îşi vârau capul prin uşă, de pe sală, întrebându-se dacă nu le-a venit cumva timpul să apară. într-un cuvânt, erau ticsiţi acolo ca sardelele, nemaiavând ce

respira, cu tot geamul deschis; şi privindu-i, Firsov se scărpina din când în când melancolic la tâmpla stingă, neştiind cum să-nchege într-un tot turma sa pe cale de a se împrăştia.

în cele din urmă, totuşi, printre oaspeţi se înfiripă o convorbire, la început dezlânată, ceea ce era inevitabil din cauza diferenţelor de caractere, de locul pe care fiecare îl ocupa în roman ori de divergenţele de opinii. Şi cum Dmitri Vekşin rămânea totuşi personajul principal al romanului lui Firsov, discuţia se încinse tocmai în jurul lui.

La început, acest schimb de păreri se desfăşură destul de lânced şi nefavorabil lui Vekşin; fapt e că, în clipa când Firsov îşi dădu seama ce se petrece, discuţia era în toi, iar gazda – ondulată şi împopoţonată – nu-şi mai putea ascunde îngrijorarea, stârnită de atâtea înţepături reciproce şi digresiuni, atingând domenii lăturalnice şi nedorite.

— ...fireşte, în calitate de soră, mi s-ar cuveni mie să mă pronunţ cea din urmă într-o problemă atât de delicată... spunea Tania cu pasiune, dar potScnindu-se mereu, în atenţia respectuoasă a celor din jur: îi cunoşteau faima şi asistaseră la reprezentaţiile ei. în orice caz, să ştiţi că i-aş fi luat parte lui Mitea chiar dacă am fi fost absolut străini. Eu personal găsesc că fratele meu este totuşi un om de treabă... Poate nu e un om bun, cuvânt de altfel impropriu epocii noastre, dar drept, deşi neîndurător ca fierul şi, oricum, cinstit... Cinstit în sensul că nu s-ar da cu duşmanul nici de l-ai bate cu biciul şi nu s-ar pleca, pentru nimic, în faţa nedreptăţii; într-un cuvânt, va rămâne pururea aşa cum este, orice i s-ar întâmpla. Şi mărturisesc că nu m-aş fi aşteptat să aud aceste vagi aluzii ponegritoare la adresa lui tocmai într-o casă unde, după cum se-aude (aruncă o privire gazdei, care roşi ca para focului), este atât de iubit...

— Iubit şi nu prea! precizează lugubru Cikilev, cu un glas deocamdată politicos şi, căutându-şi inspiraţia, privi complice fotografia din perete, reprezentându-l pe părintele gazdei.

— Desigur, Mitea este un om aspru şi, poate, nu destul de darnic în drăgălăşenii... dar asta, în general, e specific oamenilor din timpurile noastre, continuă Tania emoţionată, stăruind – în ciuda faptului că toţi ceilalţi o ascultau cu suspiciune. E drept, continuă ea, că prietenia unor asemenea oameni este mai greu de câştigat... Dar ştiţi, domniile-voastre, cu cât devotament l-au înconjurat colegii şi tovarăşii lui de arme, de la depou şi de pe front?... Asta după un interval de timp foarte scurt. Iar Feodor Feodorovici... e aici, puteţi să-l întrebaţi!... mi-a povestit că şi actualii lui tovarăşi îi oferă bani împrumut, chiar dacă nu se dmc să-l vadă la spital... Şi în genere, sunt gata să facă pentru el orice.

înţeleg că prietenia unui om ca Mitea, acum, nu-i chiar de dorit... dar şi aceasta dovedeşte că Mitea are un fel de farmec propriu lui, nu-i aşa? Oamenii, când sunt mulţi, nu se înşală niciodată în aprecierea unui om sau a evenimentelor... luaţi în masă, oamenii nu pot fi înşelaţi. Adică, mai bine zis, pot fi mai greu înşelaţi. Dar de ce tăceţi cu toţii?... Nu-i drept ce spun?

în căutarea unui sprijin, îşi plimbă privirea peste cei adunaţi, cerşind simpatie şi înţelegere, dar nu găsi; unii se uitau la tabloul atârnat deasupra patului Klavdei, înfăţişând un peisaj de toamnă cu un iaz şi nişte lebede îmbujorate de ruşine pentru cel care le-a pictat, alţii mâncau de zor coacăze, trăgând cu îndemânare codiţele printre buzele strinse, sau făceau şi ei câte ceva, subliniind discreţia generală cu care căutau toţi să muşamalizeze lipsa de tact a unei persoane binecunoscute, apreciate şi, în linii generale, simpatizate. Numai Firsov, înviorat, dădu aprobator, prietenește din cap, o dată şi încă o dată în direcţia Taniei, care pălise uşor sub efectul inspiraţiei sale îndoielnice. încurajată de semnele aprobatoare ale lui Firsov, Tania se avântă cu forţe noi în apărarea fratelui *mai mic*, fără a nutri prea mari speranţe că-i va putea îmbunătăţi reputaţia cam prea compromisă. Făcea aceasta probabil numai şi numai ca să împingă apologia lui Vekşin la extrem, pentru a se poticni negreşit cu acest prilej şi

pentru a-i facilita prin aceasta scriitorului o nouă schimbare a subiectului, de cea mai mare importanţă şi abia acum clarificată. Era ceva neplăcut de despotic în felul în care Firsov punea, ca pentru probă sau, mai bine zis, pentru rodaj, în gura acestei artiste de circ, oricum condamnate, unele reflecţii ce-i trecuseră lui prin cap.

— Tare mă tem că am să vă tulbur solemnitatea, atât dumneavoastră, dragă Zina Vasilievna, cât şi musafirilor... urmă Tania cu tot avântul; şi cum nimeni nu-şi putea explica motivul înflăcărării ei pătimaşe, peste măsură de îndrăzneţe, se uitară toţi întrebători la Firsov. Cu toate acestea, aş vrea să vă spun numai atât, că în epocile când au loc mari transformări, când se produce o retopire a oamenilor şi a întregului lor patrimoniu acumulat în decursul veacurilor, când se produce o retopire atât de măreaţă ca la noi, şi când totul în jur, cât cuprinzi cu ochii, arde în flăcări, atunci orice fiinţă vie are clipe de durere... deşi nu toţi în aceeaşi măsură. Iar când te doare ceva, nu se poate să nu scapi un strigăt printre buzele muşcate, ori să nu faci vreo mişcare nepotrivită... Ba în vremuri ca ale noastre se mai întâmplă ca şi zeii să se zvârcolească! De *acest* adaus la substanţa cea clocotitoare nu scapă nimic din ce-i viu, altminteri n-ar deveni mai bun, mai elastic, mai sonor. Doar nu de viaţă prea bună porneau pe vremuri coloniştii ruşi spre pământuri depărtate, nelocuite... îşi urmă Tania gândul cu glas tare. Făcu o pauză, de parcă şi-ar fi pierdut firul, pentru că în clipa aceea Firsov nota în carneţelul său: „Deşi se mai întâmpla câteodată să pornească şi din plictiseală, din vitejie, din înclinaţia spre visare ori din neastâmpărul firii de cazac...” Dar pe urmă se obişnuiau! în clocotul torentului nostru, totul se topeşte, joacă, se învolburează şi curge, astfel încât orice fărâmă omenească se amestecă de o mie de ori cu celelalte mai înainte ca substanţa care a erupt să se închege în cristale calitativ noi... Nu am dreptate? Şi *asta* încă nu-i totul. Şi-atunci, cine poate ghici dinainte destinul lui Mitea? Nu mai spun că pentru a-l sancţiona pe cineva, trebuie neapărat să ţii seama de viitorul celui vinovat, pentru a nu-ţi mânji de

pomană cu sânge mâinile şi demnitatea omenească. Tăria Rusiei rezidă tocmai în faptul că ea, chiar şi în vremuri de prosperitate, nu s-a lăsat niciodată ademenită de prezent, luptând neobosit pentru puritatea supremă, trăind cu speranţa vagă într-un viitor mai bun... De fapt, poporul nostru nici n-a trăit vreodată cum trebuie, pentru că s-a pregătit neîncetat pentru ceva care urma să vină, pentru că oamenii au muncit neobosit, fără a se cruţa nici pe ei, nici pe copiii lor. Nu sunt chiar absolut convinsă că această însuşire este conştientă, dar, pare-mi-se, la niciun alt popor nu găseşti un asemenea grad de dezvoltare a tendinţei, uneori supărătoare, de necontenită perfecţionare, ca la noi. Aşadar, să lăsăm cele vii să fiarbă până la urmă şi să nu cobim, ghicind dinainte unde va ajunge Mitea, pe culmile vieţii sau undeva, în infernul spumei din acest clocot. Mie nu mi s-a mai întâmplat ca Mitea să-mi dezmintă încrederea!

— Şi-i mult de când vă cunoaşteţi fratele? o întrebă Viforniţa pe un ton de simpatie, cum numai la ea puteai să auzi, dar şi de superioritate.

Fără să vrea, Tania îşi lăsă ochii în jos:

— Este adevărat că am fugit de mică de-acasă, din cauza sărăciei şi a mamei mele vitrege, şi că pe urmă nu ne-am văzut mai bine de zece ani... Dar ce-aţi vrut să spuneţi? De ce m-aţi întrebat?

— îmi place tonul dumitale înflăcărat. Eşti un model de soră şi tare mult aş fi vrut să am şi eu o soră ea dumneata. Dar îţi asumi o sarcină peste puteri... Tania mi se pare că te numeşti... Ei bine, Tania, vezi să nu te prăbuşeşti cumva sub povara aceasta exagerat de grea. Sunt aproape de acord că în această clocotitoare ciorbă de piatră, cum te-ai exprimat adineauri atât de bine, acţionează în mod spontan diferiţi curenţi, unii ascendenţi, alţii, dimpotrivă, descendenţi... N-am să-ţi ascund că aceasta se confirmă prin unele evenimente chiar şi în viaţa mea personală. Din fericire însă, în afară de destin mai avem în noi şi voinţă... şi dacă eu n-am avut destulă, de exemplu, ca să ies prin propriile mele forţe dintr-un joc

necurat, numai eu sunt de vină. Şi mie mi-a fost dat de Dumnezeu să-l întâlnesc în calea mea pe Mitea... Când spuneam adineauri că limpezimea gândului şi o purtare atentă faţă de aproapele nu sunt tocmai trăsăturile de bază ale caracterului lui Mitea, aveam în vedere unele amănunte din biografia lui pa care dumneata nu le cunoşti... şi zâmbi din vârful buzelor.

Nedeprinsă cu discuţii atât de lungi, Tania obosise şi, de două ori, cu un zâmbet vinovat, se scuzase în faţa gazdei pentru timpul ce-l răpea musafirilor; acum însă nu mai putea să capituleze, şi nici să se retragă, lăsându-l pe Mitea pradă unor noi răfuieli.

— Iartă-mă, te rog... După cum mi-am putut da seama după o serie de aprecieri destul de răutăcioase la adresa fratelui meu, dumneata eşti chiar *acea* Masa Dolomanova? Da, da. De altfel, în treacăt fie zis, Mitea mi-a vorbit de dumneata cu mult mai multă căldură... Iar dumneata, dacă am înţeles bine, eşti nerăbdătoare să mă înştiinţezi că fratele meu este un hoţ! ieşi Tania tăios în întâmpinarea atacului ei. Ei bine, nu te mai obosi. Ştiu acest lucru, şi mai ştiu că se află la închisoare... mai bine zis, în infirmeria închisorii. îţi mulţumesc din suflet. Se vede că faci parte dintre cei pentru" care singura mângâiere o constituie faptul de a spune despre aproapele adevărul *curat*... de preferinţă, cât mai crud. Şi care cred că, cu cât mai mult îi vor ponegri pe ceilalţi, cu atât mai curaţi vor apărea ei... Dar crede-mă, este o părere greşită şi, pe deasupra, primejdioasă. Poporul nostru, generos din fire, nu ne învaţă să ne bucurăm de nenorocirea altuia... Nu degeaba oamenii noştri le ieşeau în întâmpinare ocnaşilor cu un colac ori un bănuţ în rriână, şi se plecau adânc în faţa lor, când aceştia urcau la locul execuţiei!...

Dacă toate argumentele lui Firsov, puse în gura Taniei, fuseseră ascultate cu căscături şi priviri nedumerite unii spre alţii, încheierea acestei discuţii, dimpotrivă, stârni o însufleţire generală, deoarece mai fiecare dintre ei avea anumite păreri şi ţinea să aducă propuneri practice asupra felului cum s-ar putea stârpi criminalitatea pe scară

mondială şi în termenul cel mai scurt.

— Să nu uităm totuşi că o asemenea caritate dăunătoare faţă de criminali se manifesta numai în trecut... sări, prezentându-şi amendamentul, şomerul Bundiukov, cu atât mai îndrăzneţ cu cât nu se mai vedea în jur niciunul dintre reprezentanţii delicvenţilor de drept comun, pe care Firsov apucase să-i taie din romanul său. Şi-atunci, altădată, de ce credeţi că se întâmpla? Numai din cauză că poporul de rând, în stare de înrobire fiind, nu suferea mai de loc de pe urma furturilor, întrucit nu poseda averi imobile, şi nici măcar mobile: pe vremea aceea toată averea şi-o purta omul în spate! Sunt absolut de acord cu Piotr Gorbidonâci că minţile cele mai luminate ar trebui să cugete bine: merită oare să se irosească pentru nişte criminali economiile poporului şi produsele alimentare, de vreme ce, din aceleaşi fonduri, s-ar putea deschide universităţi serale ori ştranduri cu închirieri de bărci pentru odihna şi distracţia oamenilor muncii?... De altfel, chiar şi înainte vreme, nu-i miluia lumea pe tâlhari cu colaci decât doar de Sfânta înviere, iar astăzi, în urma sporirii belşugului general şi întrucât poporul a fost peste tot locul eliberat de religie, s-ar cădea mai curând să-i ferece cu colaci de fier pe viaţă ori, şi mai bine, fără vorbă multă, să-i facă săpun... de bună seamă, numai săpun industrial.

Discursul fusese ascultat cu multă atenţie, deşi fără făţişă aprobare.

— Dacă ar fi să te iei după vorbe şi să judeci fără să pui mâna pe conştiinţă, poţi să-i pui omului în cârcă oricâte ticăloşii, sări stăpâna casei, nemaiputându-se stăpâni, îmbujorată la faţă şi muţind de indignare un pahar dintr-un loc în altul pe masă. Dacă Maria Feodorovna face aluzie la cele şase mii de ruble luate de la artei, apoi chiar la judecată s-a dovedit că Dmitri Egorâci a dat înapoi partea lui, chiar în aceeaşi seară, până la cea din urmă copeică, aruncând banii sub masă. Şi-apoi...

— Astea-s lucruri foarte puţin probabile, care se întâlnesc mai ales în romane ieftine, când autorul se teme

de prea multă culoare locală sau când liniile tematice nu sunt puse la punct... o întrerupse Viforniţa, fără să ridice tonul, aruncându-i lui Firsov o privire ironică. Eu însă m-am referit la ceva mai important... mai esenţial decât banii, fie ei chiar sacrosancţii bani ai statului. Desigur, nu-i sunt soră lui Dmitri, ci doar prietenă din copilărie... Dar chiar şi mai înainte ca viaţa să ne fi despărţit, pe timpuri, mi-a fost dat să mă căiesc amarnic de încrederea arătată acestui om...

— Trebuie *să cunoşti* bine vina unui om, ca să-l acuzi în lipsă, o preveni cu înflăcărare Tania, antieipând asupra spuselor ei.

Drept răspuns, Viforniţa clătină din cap:

— Crede-mă, dragă Tania, aş fi fost şi eu bucuroasă să spun că m-am înşelat; dar urmele faptei lui Mitea se mai văd, le port mereu pe trupul meu... Ar fi, de altfel, mai sănătos să nu adâncim această problemă, pentru că dacă insişti să-ţi dau dovezi, sau dacă te superi ca adineauri, atunci... Ciocănind cu unghiile ei ascuţite pe -suprafaţa şlefuită şi sonoră a paharului, urmă:...atunci voi fi nevoită să fac mărturisiri şi totodată să-i întreb pe ceilalţi dacă nu li s-a întâmplat cumva să sufere pe pielea lor acea trăsătură de caracter a lui Mitea... pe care am putea-o numi convenţional „tărie de fier!”

— L-ai acuzat odinioară, sau îl acuzi şi acum? întrebă Tania cu voce tremurătoare, căutând să mai câştige ceva.

— Îl acuz şi acum, zâmbi Viforniţa. Să vorbesc?

Pe faţa Taniei se citea tulburarea, suferinţa şi lupta.

— E chiar ceva atât de rău? întrebă ea, chinuită de necunoaştere.

— Ei, drăguţa mea, depinde, desigur, de punctul de vedere al fiecăruia... Dar dacă doreşti, pot să spun, şi-om vedea atunci...

Până şi Zina Baluieva, care încremenise pe scaunul ei din capul mesei, cu pete stacojii, de culoarea rochiei, pe obraz, nu mai îndrăznea să spună niciun cuvânt în apărarea lui Vekşin, de teamă să nu provoace sinceritatea primejdioasă a musafirei sale. Întrucât nu se ştia încă ce

anume păcat, mare ori mic, apasă pe conştiinţa lui Mitea, în condiţiile de faţă puteai bănui orice. în aşteptarea unei mărturisiri picante, oaspeţii se strânseseră toţi în jurul Viforniţei, mulţi uitaseră chiar şi de coacăze, iar Bundiukov, ridicându-se puţin, îşi mări pavilionul urechii cu palma pusă căuş alături ca să nu scape un cuvânt şi să aibă plăcerea mai târziu să împărtăşească noutăţile şi consoartei sale, momentan absentă. Piotr Gorbidonâci, asemeni unui actor ce-şi aşteaptă ieşirea în scenă, ori unui tigru înainte de salt, se şi pregătise să preia bârfeala din gura Viforniţei. în timp ce se apropiau şi ceilalţi participanţi la joc, Zavarihin suia scara întunecată, scăpărând câte un băţ de chibrit la fiecare uşă, iar Firsov scria mereu, uitând să deconecteze realitatea. Şi în timp ce croia în ciornă poteci prin enigma densă a romanului, în timp ce făcea în gând fel de fel de ipoteze cu privire la greşeala încă nelămurită, comisă de Vekşin faţă de Masa Dolomanova, şi înnoda firele celor mai depărtate capitole, personajele lui trăiau de capul lor, în conformitate cu caracterul trasat fiecăruia.

Era de aşteptat ca acum, pe loc, minată de durerea-i nestăvilită, Viforniţa să dezvăluie încă o taină ruşinoasă a lui Vekşin; când, deodată, capitulând, Tania porni spre ea grăbită şi prevenitoare, cu braţele deschise; şi aşezându-se pe ceva, alături, făcu chiar o timidă încercare de a o cuprinde de umeri.

— Te rog să n-o faci... începu ea împăciuitor şi repede, nelăsând-o pe cealaltă să plaseze niciun cuvânt... Să terminăm discuţia! Şi aşa i-am plictisit pe toţi, şi-apoi eu noaptea trecută n-am închis ochii... abia mă mai ţin pe picioare. Te rog! Ţi-am făcut eu vreun rău? De ce mă chinuieşti? Deşi, înţeleg, poate că port răspunderea dacă Mitea, într-adevăr, ţi-a greşit prin ceva atât de groaznic: sunt doar sora lui bună! Dar ai să priveşti, cred, lucrurile altfel cândl ai să afli că nu sunt prin nimic, niciun pic, mai fericită decât dumneata. O să-ţi fac o vizită zilele acestea... am destul timp liber, aşa că vin şi-ţi povestesc câte ceva, şi-atunci ai să-ţi deschizi şi dumneata sufletul, între patru

ochi şi fără să ascunzi nimic... Ai să-mi dai de asemenea un sfat bun. Am priceput chiar din prima clipă că porţi atât de multe în suflet, încât nu te costă nimic să le împărtăşeşti şi altora... cu atât mai mult cu cât eu cred necondiţionat toate lucrurile bune pe care mi le-a povestit Mitea despre dumneata. Poate că atunci o să ne simţim toţi trei mai bine, mai uşuraţi. Aşa a fost totdeauna cu oamenii, de când e lumea: orice s-ar întâmpla într-o zi, chiar şi ceva ce pare ireparabil, a doua zi tot trebuie să se scoale omul în zori, să muncească, să gătească mâncare, să dădăcească copiii, să trăiască... Nu-i aşa că n-ai să mă alungi dacă viu la dumneata? Mă primeşti?

Astfel, cu sufletul larg deschis, încerca s-o cucerească, s-o înduioşeze, să amine ceva; deodată însă, cerşind răspuns, întâlni ochii Viforniţei, care o priveau ţintă, fără să clipească. împietrită parcă şi speriată, se dădu un pas îndărăt, apoi, prăvălindu-se cu fruntea pe pervazul înalt al ferestrei, izbucni în lacrimi, ceea ce era absolut de prisos. în clipa aceea adunarea se împărţi în două: femeile se repeziră s-o consoleze pe Tania, în timp ce bărbaţii se apucară să dezbată, în limitele permise, variantele posibile ale tainei lui Vekşin, manifestând în privinţa păcatelor o considerabilă documentare; numărul persoanelor participante la zarva generală, la un moment dat redus la limită, conform voinţei lui Firsov, crescuse simţitor spre sfârşitul incidentului, astfel încât, după scurgerea unei ore, lucrurile se îneheiară într-un apartament ticsit la refuz. Dar în timp ce autorul calcula în minte cât material şi de care anume va avea nevoie pentru scena următoare, în timp ce în jur domnea învălmăşeala intolerabilă pe care personajele numai în închipuirea autorului şi-ar putea-o permite, înainte de ridicarea cortinei, Viforniţa se apropie de Firsov.

— Ascultă, Feodor Feodorovici... o să ne certăm serios dacă te mai porţi şi pe viitor atât de imprudent cu mine, începu ea pe tonul obişnuit în convorbirile dintre ei, jumătate glumeţ, jumătate serios, ca şi cum într-adevăr scriitorul ar fi fost în măsură să dispună de destinul ei. N-

am priceput niciodată rolul meu în acea schiţare, în acea ciornă iniţială de la gară, cu epizodul jefuirii lui Zavarihin; dar, mă rog, să zicem c-ai avut nevoie de mine ca de un simbol, o melodie iniţială... care mai târziu s-a înglobat în subiect, devenindu-ţi, naiba ştie de ce, scumpă. Dacă însă ai renunţat la acest fir secundar, de ce mi l-ai mai scos în cale, pentru a doua oară, azi, când am venit aici? Iată, peste o clipă va bate la uşă şi atunci dezvăluirea mea, ce va urma inevitabil, te va duce în nişte desişuri din care n-ai să mai poţi ieşi... Hai, grăbeşte-te, taie-mă cât mai repede din manuscrisul tău!

— Uf, totdeauna trebuie să strici ceva! De ce tulburi mereu liniştea şi bună-învoirea? răspunse enervat Firsov, căutând să scape.

— Ascultă, scriitorule!... Nu tu, cu inspiraţia ta nefericită, ai stricat, fie şi prin prezenţa persoanei mele, paşnica petrecere de familie din casa acestei doamne grase? se supără Viforniţa. Şi-apoi, ce nevoie ai avut să sperii prematur o biată fată pe care şi aşa ai năpăstuit-o în toate privinţele? Pentru ce lacrimile acestea ce nu cadrează de loc cu caracterul unei artiste de circ, posesoare a unei excepţionale voinţe, dovedite cu prisosinţă în executarea numărului de mare succes? Hai, termină odată, Firsov! N-auzi că Zavarihin urcă scara?... Eu nu mai stau o clipă!...

— Bine... Dar mai întâi lămureşte-ţi aluzia. Spune-mi măcar mie, de despărţire: în ce constă faimoasa vină a lui Vekşin? în faptul că s-a prăbuşit înainte de a-şi fi ajuns scopul? Ori că a căsăpit un om neînarmat?

Nevrând totuşi să-şi împărtăşească secretul, Viforniţa se împotrivea cu îndărătnicie acestei rugăminţi-porunci a lui Firsov. între timp acţiunea se desfăşura cu iuţeală vertiginoasă. Autorul îl făcuse pe Zavarihin să piardă hârtiuţa cu adresa, ca să mai obţină o amânare, dar prelungirea ei risca să frâneze subiectul. îmbujorată de ocupaţiile de la bucătărie, soţia şomerului Bundiukov tocmai aducea pe o foaie de placaj o minune a meşteşugului patiseresc, un cozonac uriaş ce părea să

amintească braţele sărbătoritei, împletite ca pentru o îmbrăţişare, ceea ce marcă hotărâtor începutul celei de-a doua părţi a programului serii, anume a celei distractive. Iar Piotr Gorbidonâci, de câteva minute bătând uşor în umărul musafirei ce voia să plece, amintea tot mai stăruitor despre directa îndatorire a cetăţenilor conştienţi de a contribui, zi cu zi, la demascarea celor din jur, mai ales a persoanelor cu pete pe conştiinţă ori cu reputaţia compromisă; în glasul lui, pe lângă intonaţii catifelate, răzbăteau acum şi altele, dure ca fierul.

— Nici nu-i cazul să ne dezvăluiţi secretul dumneavoastră, stimată Maria Feodorovna, îi spunea el insinuant la ureche. Oferiţi numai minţilor noastre un fir conducător... restul descifrăm noi şi prin forţe proprii. Nu trebuie s-o spuneţi cu glas tare; închideţi ochii şi scăpaţi o vorbă numai aşa, ca din greşeală, poate chiar în chip de şaradă, ca să nu se plictisească invitaţii. Caracteristic, nu vă anchetez ca un administrator de imobil, ataşat pe lângă umanitate în scop de respectare a celor de cuviinţă; vorbesc numai şi numai dintr-un interes profund pentru viaţa colectivităţii... Zău aşa, mor de curiozitate să aflu ce lucru nepermis, ce boroboaţă a mai putut să facă Dmitri Egorâci al nostru?

încordarea momentului crescuse la maximum, cu atât mai mult cu cât, tocmai atunci, dinspre bucătărie se auzi bătaia în uşă a lui Zavarihin; clipele erau numărate. Aplecând cam în silă capul, Firsov se văzu silit să admită cearta rivalelor, inevitabilă acum, deşi îl lipsea pe viitor de o mişcare din cele mai avantajoase. Şi îndată, de parcă n-ar fi aşteptat decât învoirea autorului, Zina Vasilievna sări în apărarea surioarei lui Mitea, alegând în acest scop cele dintâi cuvinte, destul de jignitoare, după care urmă răspunsul stăpânit, dar nu mai puţin jignitor al Dolomanovei. O clipă după aceea se dezlănţui o asemenea zarvă, încât şomerul Bundiukov socoti mai prudent să părăsească pentru un timp încăperea, spre a nu fi atras ca martor la proces în caz de crimă. Simţind nevoia să spună tot ce avea pe suflet, Zina Vasilievna începu să zbiere şi

mai tare la Dolomanova, răzbunându-se pentru singurătatea ei, ca şi cum ar fi avut-o în faţă pe femeia care a despărţit-o de Mitea; striga şi mângâia în neştire căpşorul Klavdiei, trezită de scandal; răsărită de undeva în fugă, nurnai în cămăşuţă, fetiţa, deprinsă cu asemenea scene, îmbrăţişa doar cât mai strâns genunchii mamei, ca aceasta să se liniştească mai curând. Viforniţei nu-i mai rămânea altceva de făcut decât să se retragă, triumfătoare, pe coridor. Cei de faţă îi mai admirară fără să vrea, până dispăru, frumuseţea mândră şi atât de rafinată... în aceeaşi clipă intră dinspre bucătărie Zavarihin, care izbutise în cele din urmă să nimerească locul petrecerii, mai mult după scandal. De cum păşi în încăpere, îşi văzu logodnica şi-l surprinse expresia de amărăciune întipărită pe buzele muşcate.

Tania se prăbuşise într-un jilţ adânc, cu capul răsturnat pe spetează, iar în jur, schimbând între ele comentarii şi manifestând o vădită satisfacţie, se agitau câteva din femeile prezente, eu picături calmante în mână. Zavarihin aruncă spre ea o privire îngrijorată; apariţia logodnicului, sosit tocmai la timp, nu trezise nicio reacţie pe faţa ei scăldată încă în lacrimi, deşi Tania părea că se uită fix la el, numai cu ochiul drept, căci o buclă îi alunecase de pe frunte, acoperindu-i ochiul stâng! Această privire înfricoşător de indiferentă, atât de nepotrivită cu situaţia, îl răscoli pe Zavarihin mai mult decât lacrimile, mai mult decât ecourile încă nestinse ale scandalului. Se apropie de Tania, dar nu din compătimire şi nici măcar din imboldul de a-şi apăra iubita, ci împins de o nevoie arzătoare de a-şi explica pe loc un amănunt enigmatic care schimba multe... Năucit întrucâtva de întorsătura pe care o luaseră lucrurile – o scăpare de-a lui! — Firsov găsi în sfârşit cu cale să-l prezinte invitaţilor pe Zavarihin, nu înainte însă de a fi apucat acesta să îngenunche lângă logodnica lui şi, frământat de îndoieli, să o scuture, căutând să afle despre ce e vorba.

Până şi bucuria manifestată de Tania, când sesiză prezenţa lui, nu făcu decât să-l pună şi mai mult în gardă.

— Ştii, i-am luat apărarea fratelui meu pentru că ceilalţi din jur tăceau cu toţii... Şi m-am simţit atât de singură, Nikoluşka!

— Nu vorbesc de asta... Ce ai la ochi?

Iar Tania, tânjind, se vede, atât de mult după o vorbă de mângâiere, nu-şi dădu seama cui îi mărturiseşte defectul său fatal, în care trebuiau căutate rădăcinile spaimei fizice, de neînfrânt, pe care o resimţea ea în faţa spaţiului.

— Of, Nikoluşka, asta a fost demult!... în timpul unei repetiţii cu calul, în manej a sărit şfichiul unei şambriere, biciul acela lung pe care-l mânuieşte dresorul de cai... din cauciuc cu oţel, ai văzut tu... Eu eram în stal, m-a nimerit drept în ochi, şi iată... Asta se cheamă dezlipire de retină. îşi încleştase degetele pe mâna lui puternică, uşor moleşită, şi-l ţinea strâns, nevrând să-i dea drumul. Ştii, Nikoluşka, nu văd nimic cu el, absolut nimic...

Glasul ei trăda nădejde şi atâta neputinţă, încât până şi forţa brutală a lui Zavarihin nu îndrăzni deocamdată s-o respingă.

— Bine, bine, potoleşte-te, nu mai tremura aşa, amărâta mea cu un singur ochi! Totul trece, totul se uită, se duce ca apele primăverii... Vorbea, recurgând la şiretlicuri, netezind chiar părul Taniei, poate de ochii celorlalţi, aţintiţi asupra lor, deşi toţi se prefăceau că nu se uită.

De îndată ce Tania se mai linişti, Firsov se pregăti să dea semnalul de intrare în capitolul următor. în clipa aceea, zguduită încă de sughiţuri de plâns – întrucât era femeie simţitoare din fire şi slabă de înger – gazda, cu cuţitul în mână, începu să socotească în câte părţi să taie colacul tradiţional. Cu mâna-i lungă, Zavarihin adună de pe farfuria cea mare coacăzele rămase, cele mai acre cu putinţă, iar Piotr Gorbidonâci ridică o mână în sus, reclamând atenţie pentru o comunicare ultraurgentă. Arborase chiar o expresie glumeaţă, dar cuvântul îi fu tăiat în mod samavolnic de o bătrânică provincială, legată cu basma la cap, o mătuşă de-a sărbătoritei, care de mult

încercase să înfiripe o convorbire intimă.

— Cine m-a pus să viu în vizită la tine, nepoţico! Să fi ştiut dinainte, Zinocika!... începuse ea cu glas cântător, dar dispăru îndată, radiată de Firsov din manuscrisul lui.

De altfel nimeni nu-şi exprimă regretul în legătură cu această dispariţie, cu atât mai mult cu cât, în locul ei, tot la un semn al autorului, apăru un mare samovar rusesc, din care ieşeau aburi.

XIV

— În calitate de administrator al imobilului şi de vecin, fiind la curent nu numai cu toate regulile de convieţuire publicate până în prezent, dar şi cu cele ce urmează abia să fie date publicităţii, chem onorata adunare la ordine, rosti glumeţ Piotr Gorbidonâci, păşind la îndeplinirea unei sarcini de cea mai mare răspundere şi ciocănind cu linguriţa în pahar. N-a mai rămas decât o jumătate de oră până la termenul după care – vă rog să ţineţi seama de acest fapt! — sunt interzise scandalurile în locuinţe... Astfel încât vă recomand să nu mai începeţi altul.

Cei de faţă, în afară de Tania şi de sărbătorita, tot atât de emoţionată ca şi aceasta, apreciară la justa lui valoare umorul înnăscut al lui Piotr Gorbidonâci.

— Turnaţi-mi cu această ocazie o ceşcuţă mai plină, întrucât, în dubla calitate a domniei-voastre, vă aflaţi cel mai aproape de distribuirea bunurilor pământeşti, îi ceru pe un ton nu mai puţin vesel şi optimist şomerul Bundiukov, care se întorsese la masă de îndată ce primejdia unui asasinat fusese înlăturată.

— Scutiţi-mă! încercă să scape Piotr Gorbidonâci cu un gest jucăuş şi evaziv. Caracteristic, prezenţa doamnelor îmi acordă dreptul să mă abat de la pomenitele îndatoriri executive... în schimb, îmi iau angajamentul să prezint adunării o surpriză excepţională, care vă va răsplăti pentru timpul irosit până acum! într-un cuvânt, să nu vă pară rău că secretul acela, atât de preţios, n-a făcut decât să vă amăgească, fără să vă cadă în mână. Vă aduc aici un alt secret... poate chiar acelaşi, însă introdus pe scara de

serviciu. Aşadar, rămâneţi la locurile dumneavoastră. Mă întorc îndată, dar vă rog să vă daţi osteneala ca nici zgomotul cuţitelor, nici cel al paşilor să nu întrerupă prezenta plăcere.

— Neastâmpărat mai e Piotr Gorbidonâci al nostru. Nu ne lasă de loc să aţipim: ba perfecţionează respectarea ordinii în casă, ba distrează onor societatea cu câte ceva picant! spuse cineva cu admiraţie în urma lui, nu se ştie cine, pentru că din acea clipă îşi aţintiseră toţi privirile asupra uşii, arzând de nerăbdare să vadă surpriza promisă.

N-apucă sărbătorita să toarne ceaiul în paharele invitaţilor, când Piotr Gorbidonâci se şi întoarse, furişându-se, cu acelaşi umor inepuizabil, cocoşat *parcă* sub apăsarea poverii pe care o ascundea în sân, sub reverul hainei exagerat de umflate.

— Ei, ia să vedem care din dumneavoastră ghiceşte? Spuneţi pe rând, stimaţi cetăţeni, ce credeţi că am eu aici? anunţă maliţios Piotr Gorbidonâci.

— O sticlă, rosti cu fermă speranţă o voce de bărbat.

— O carte groasă, se auzi dezamăgit un glas de femeie.

— Orice carte este scrisă din răutate, completă glasul şomerului Bundiukov, pe care l-ai fi putut recunoaşte cu uşurinţă chiar şi printre bubuituri de tun.

— Niciuna, nici alta, ci, după cum vedeţi, un caiet din cele mai obişnuite, scris din scoarţă în scoarţă... Punând pe masă caietul de însemnări zilnice, cu scoarţe negre de muşama, cunoscut deocamdată numai scriitorului, Cikilev făcu un pas înapoi, poruncind dintr-un semn să nu se atingă nimeni de el. Să apreciem deci din ochi cam ce conţinut se poate ascunde sub o înfăţişare atât de modestă... Niscaiva însemnări cu totul neinteresante, de cheltuieli şi venituri gospodăreşti, sau altceva de acelaşi fel. Nu-i aşa? Dar să vă răspund eu pe loc, ca să nu vă perpeliţi degeaba – aici nu-i altceva decât spovedania intimă a unui oarecare presupus moşier. A cui, nu încercaţi să aflaţi, că nu fac nicio aluzie, nici măcar cu un oftat! Cel mai caracteristic este că sunt aici – nici mai mult nici mai

puţin – o sută optzeci şi cinci de pagini!... Te şi cruceşti... Toate acoperite cu scrisul cel mai odios cu putinţă! Şi totuşi, nu-ţi poţi lua ochii...

— Ce mai pui la cale, Piotr Gorbidonâci? întrebă galeş Zina Vasilievna şi roşi toată, aducându-şi aminte cât de bine îi şade când se ruşinează.

— Mă pregătesc, fermecătoare gazdă, să vă distrez musafirii, îşi dezvălui în cele din urmă Piotr Gorbidonâci intenţiile, simţindu-se, pe drept cuvânt, sufletul societăţii aci adunate. De un an de zile tot urmăresc chestia asta, cum dospeşte... Şi cum uită *dumnealui* la plecare să-şi încuie sertarul mesei, mă şi reped şi-mi arunc în el câte o privire! S-ar părea că autorul este un beţivan lipsit de griji şi plin de voie bună... Totuşi, caracteristic! toate gândurile lui sunt cu desăvârşire decadente... Deşi se mai nimeresc ici şi colo nişte chestii din cele mai curioase!

Dacă ar fi să ţinem seama de expresia feţei lui Firsov, exprimând pe rând mirare, o curiozitate aproape copilărească, apoi indignare, pe măsură ce Piotr Gorbidonâci intra tot mai adânc în rolul său, s-ar fi putut ajunge la concluzia că toate acestea se petreceau fără ştirea scriitorului. Personajele contradictorii, abia puse faţă în faţă în romanul său, închegau acum între ele singure, independent de voinţa lui, diferite relaţii, conform trăsăturilor de caracter ce le fuseseră conferite. Şi din moment ce lucrurile începuseră să se petreacă în acest fel, autorului întors cu faţa la fereastră nu-i mai rămânea altceva de făcut decât să controleze, neîncrezător, după ureche, ritmul şi dialogul în acest nou epizod din romanul încă neschiţat pe deplin... Spre seară vremea se stricase de-a binelea. Din cerul scund, slab luminat, se cernea burniţa, prinosul de ape răpăia trist prin burlane, acoperişurile ude străluceau, iar dinspre gara aflată prin vecinătate străbăteau chemările tot atât de triste ale locomotivelor.

Pe un ton cu desăvârşire indiferent, ca să scoată şi mai puternic în relief caracterul criminal al gândurilor lui Maniukin, Piotr Gorbidonâci purcese la lectura faimosului

caiet. Un timp nimeni nu putu înţelege prin ce i-ar putea interesa toate aceste banalităţi lipsite de haz, dar de îndată ce Piotr Gorbidonâci făcu o aluzie, folosind o binecunoscută intonaţie de-a lui Maniukin, şi incognitoul autorului fu dezvăluit, se trezi un interes acut pentru distracţia inventată de Cikilev. Pe de-o parte, pentru că puteau astfel fără niciun risc să spioneze şi ei, ca printr-o crăpătură a uşii, un om pe care-l cunoşteau, rămas singur cu el însuşi, iar pe de altă parte de eventuale remuşcări n-aveau motiv să se teamă, întrucât în starea-i actuală, lui Maniukin îi era probabil cu totul indiferent cum şi în ce fel se poartă lumea cu el.

— „...nu mă mai doare sufletul, Nikolaşa, când stau la colţ cu mâna întinsă, căci nu din slăbiciune m-am hotărât să recurg la acest câştig uşor şi ruşinos. Totuşi uneori parcă mă căiesc (n-am de ce să mai mint... sunt acum un boşorog fleşcăit!): deunăzi am cumpărat şi eu un coşuleţ împletit, cu căpşuni de seră, patru boabe cu totul, mergeam pe Kamergherski al nostru şi le mâncam în văzul tuturor, iar codiţele le scuipam direct pe zăpada întârziată a Moscovei. Nu le-am cumpărat ca să-mi reabilitez demnitatea în ochii mei proprii, ci pentru că, pur şi simplu, mi-era poftă de căpşuni: aşa mi le doream, de-mi venea să plâng bătrâneşte. Bătrânii ramoliţi sunt mai mofturoşi decât copiii şi mai pofticioşi decât... femeile însărcinate. Şi stau tare prost cu finanţele, Nikolaşa: deunăzi un binevoitor mi-a propus, în mare taină, să cos nişte papuci de casă, din cei de pus în picioare noaptea când te duci pân-afară, să-ţi faci nevoile, am uitat cum le zice astăzi... M-am apucat şi eu de-o pereche, şi nu era greu, dar a trebuit să renunţ. Dar să nu crezi cumva că din îngâmfare, Nikolaşa! Ci pur şi simplu fiindcă nu trecea acul prin carton. Şi nu mi-a trecut măcar prin capul meu sec, neghiob, de nobil ce sunt! că pentru scopul amintit există pe lumea asta o sulă! Mi-am înţepat mâinile peste tot, doar oi putea ciştiga şi eu cinstit şaptezeci de copeici, dar afurisitul de ac nu voia de loc să străpungă, nici când îl băteam cu piatră!...”

În locul acesta Cikilev sări câteva rânduri, socotindule fără importanţă şi mormăind doar ceva; Bundiukov chicoti totuşi pentru îmbărbătarea celui ce citea, iar ceilalţi îşi traseră mai aproape scaunele ca să nu scape cumva ceva esenţial.

— „Ei, şi uite-aşa am ajuns şi eu în postura de cerşetor, iubitul meu Nikolaşa. Judecă şi tu cât de greu mia venit să povestesc întâmplările vieţii mele, în stil de bâlci... De altfel, în capul meu e o harababură cumplită. Mi s-a întâmplat să-mi cobor preţul până la douăzeci de copeici, am ajuns chiar să travestesc Vechiul Testament în subiecte amoroase, da. Am dat odată peste nişte birjari, oameni de credinţă veche: mi-au tras o bătaie, de credeam că nu mai scap cu viaţă din mâinile lor... Uite că mi-am adus aminte cum le zice papucilor aceia, Nikolaşa: în popor li se spune călţuni!”

— Nu călţuni, oolţuni, îl corectă în cunoştinţă de cauză Zavarihin. Cu talpă de carton, ştiu. Dar cu papuci de-aceia îi încalţă pe morţi, nu-s nicidecum pentru *nevoi*...

305

— -”Şi dacă ai să fii şi tu silit vreodată să stai la colţ de stradă, după pilda părintelui tău, citi mai departe Piotr Gorbidonâci, exprimând (printr-o anumită intonaţie) mustrare la adresa lui Zavarihin, pentru intervenţia lui, să nu-ţi pierzi cumpătul, judecătorul meu cel sever! înţelepciunea poporului, precum şi istoria ţării noastre eminamente continentale, ne învaţă să fim pregătiţi pentru orice. Cum nu pot să-ţi las prin testament nici bani, nici moşii în Caucaz, nici ţărani iobagi, nici măcar un portret al bunicului tău ca să-l admiri în clipe de bună dispoziţie, îţi las totuşi moştenire un sfat folositor, verificat prin experienţă. Alege-ţi un colţişor discret şi ţine-ţi mâna, făcută căuş, cât mai aproape de corp, nu întinsă ca o barieră departe de pântec. E mai odihnitor şi dă rezultate mai bune. Apoi nu te apuca să te vaiţi; în ziua de azi toţi sunt păţiţi, nimeni nu crede nici măcar unui suspin de moarte. Cel mai bine e să faci în aşa fel, încât să ţi se citească pe chip şi în toată ţinuta corpului o ruşine

arzătoare, iar dacă n-ai de-ajuns talent, îngroapă-ţi faţa în palme, ca un om ce şi-a pierdut capul de atâta ruşine. Oamenii s-au învăţat să măsoare după ei, pe furiş, norocul şi durerea altora, de unde se şi nasc invidia şi mila... Tocmai aceasta este calea spre cunoaşterea aproapelui! Caută să ţinteşti locul cel mai nimerit şi n-ai să te întorci acasă fără câştig. Născoceşte şi un fel mai savant de a te adresa oamenilor; i-am şoptit o dată unuia cu urma unei cocarde ţariste pe şapcă: iubite colega, i-am zis, împrumută-mi zece copeici, cât îmi mai lipsesc să

20 – Hoţul cumpăr o sticlă de băutură, până-mi capăt iarăşi latifundiile uzurpate! Crede-mă, Nikolaşa, o rublă mi-a dat, aşa i-a mers la inimă... ba încă, la plecare, se tot întorcea să se uite la mine”...

Timp de vreo zece minute, Piotr Gorbidonâci a tot citit numai din ochi, neizbutind să dibuiască locşorul care-i plăcuse cu deosebire prin caracterul său de frivolitate amoroasă. înşelaţi în aşteptările *lor*, *ascultătorii* schimbau între ei *priviri* nedumerite, neîndrăznind totuşi să-l întrerupă pe iniţiatorul acestei distracţii, care se făcuse de râs. Căutările erau îngreunate şi de scrisul urât şi neciteţ al lui Maniukin; s-ar fi putut crede că fostul moşier se răzbuna cu anticipaţie împotriva indiscretului vecin, scoţându-l cu desăvârşire din funcţiunea-i de activist obştesc şi administrator de imobil. Oricât căuta să spicuiască mai departe, sărind câte un rând sau câte o pagină, dădea mereu peste aceeaşi plictisitoare flecăreală, cum se exprimă enervat însuşi Piotr Gorbidonâci, ridicând din umeri. Dar cum în seara aceea, în afară de colacul pe jumătate terminat, nu se mai prevedeau alte distracţii, Cikilev, înfruntând orice risc, hotărî eroic să citească totul la rând:

— „Sărăcia are în ea ceva neînţeles de îmbătător. Gustă şi tu din ea, Nikolaşa. încearcă! în primul rând, când ajungi la fund, nu te mai temi de nimic şi poţi dispreţui nepăsarea omenească, în al doilea rând, când umilinţa umple golul veşnic şi intolerabil de dureros din tine, parcă te doare mai puţin. Umilinţa, jignirile aduse de alţii

presupun o înşelătoare aparenţă a unor relaţii cu viaţa, relaţii de fapt pierdute demult, şi lasă o vagă speranţă cu privire la restabilirea echităţii călcate în picioare. în istorie, ca şi la loterie, uneori chiar şi cei oropsiţi pot avea parte de locul cel norocos... Mi-am făcut cunoştinţe noi pe ulicioara retrasă unde mă duc de o lună şi mai bine, păstrând secretul faţă de ceilalţi locatari, care au început să creadă că am intrat în serviciu. De altfel, viaţa este foarte şugubeaţă: chiar şi atunci când împlântă cuiva pumnalul în inimă, o face uneori cu umor. Astfel, în stânga mea, stă la colţ şi cerşeşte o domnişoară de vreo cincizeci şi mai bine de anişori... Cine crezi că este? Chiar acea micuţă verişoară a scumpului meu amic Saşa Agarin, care, după cum se zvoneşte, când a aflat de logodna mea, s-ar fi aruncat de pe malul înalt în apele umflate ale Kudemei. Ne-am învrednicit şi noi să ne întâlnim în amurgul vieţii!... Dar am găsit destulă tărie în noi să nu ne recunoaştem: în morminte nu se mai spune bună ziua! în dreapta mea stă un alt personaj, nu mai puţin arhaic, încins la mijloc cu o sforicică şi cu o barbă impozantă, apostolică; dumnealui se bucură de un deosebit succes pe lângă miluitori. Ştii, două săptămâni mi-am tot scotocit amintirile ca să mă dumiresc unde mi-a mai ieşit el în cale, drăguţul... şi deodată am avut ca o revelaţie: este chiar funcţionarul acela civil cu grad de general, Tolstopalţev, care în '905 a încercat să-şi câştige popularitatea printre studenţii din capitală preamărind Europa, ce-i drept, fără prea mult succes; în schimb, într-o singură zi a ajuns vestit în tot Petersburgul... numai şi numai din cauza că a tras o băşină în timp ce ridica un toast ia un banchet de gală. Iată ce înseamnă bunăvoinţa neaşteptată a Fortunei, Nikolaşa!..."

— Mă văd nevoit să cer scuze publicului pentru asemenea pasaje picante, citite în faţa doamnelor! strecură printre dinţi Cikilev, cu scârbă abia deghizată. Mă doare limba numai la rostirea lor... Dar ce-ar putea să fie dacă o asemenea scârboşenie cade sub privirile generaţiei tinere?

— T- Nu le luaţi în seamă, Piotr Gorbidonâci, îl încurajă cu entuziasm şomerul Bundiukov. Leşurile miros

totdeauna urât, dar murdăria altora nu se lipeşte de cei curaţi.

Cu toate sforţările lui, Piotr Gorbidonâci n-ar fi izbutit să învioreze, fie şi pentru scurt timp, asistenţa – care în curând ar fi murit definitiv de plictiseală! — dacă Tania, mai potolindu-se între timp, n-ar fi manifestat interes cu privire la identitatea autorului rândurilor citite.

— E deci tot de prin părţile noastre, de pe malurile Kudemei... Cine-i? 11 cunoaşteţi? O fi murit? întrebă intimidată şi totuşi cu revoltă.

în întrebarea ei se simţi destul de lămurit o aluzie la caracterul sacru al scrisorilor străine, al găurilor de cheie şi al jurnalelor intime ce se cereau respectate; dar Piotr Gorbidonâci se prefăcu a nu înţelege această intonaţie.

— Tocmai ăsta-i norocul nostru, scumpă cetăţeancă, sări el îndată, că autorul acestor rânduri trăieşte, aici, prin preajma noastră, şi poate fi în orice clipă convocat, luat în primire şi cercetat cu privire la esenţa fiecărei fraze în parte. Şi-o să vedeţi îndată că nu avem de-a face cu un simplu jurnal, ci mai curând cu o spovedanie, pe-alocuri chiar – foarte caracteristic! — un adevărat document al epocii... Şi câtă psihologie conţine! în această privinţă l-ar putea invidia unii dintre scriitorii noştri care zugrăvesc viaţa mai mult cu vopsea de miniu şi cu funingine! adăugă, aruncându-i o privire mustrătoare lui Firsov şi făcându-l să tresară.

— în cazul acesta aş vrea să vă întreb... stărui Tania. Nu vi se pare că nu-i tocmai... ei da, tocmai moral, să zicem, să dăm publicităţii asemenea taine în auzul tuturor şi fără autorizaţia proprietarului?

— A-a, de asta vorbeaţi... se încruntă Piotr Gorbidonâci, încrucişându-şi braţele pe piept. Şi ce anume găsiţi dumneavoastră imoral în asta? Păi nici eu poate că nu m-aş fi murdărit citind asemenea confidenţe, unde fiecare rând duhneşte a descompunere de clasă, dacă ele n-ar conţine informaţii din cele mai utile pentru adunarea noastră. Din acest punct de vedere, nu mă puteţi intimida, acuzându-mă de fariseism, nici apelând la conştiinţa mea!

Ca să nu fac afirmări neîntemeiate, sunt dispus să vă arăt în caiet oarecare indicaţii, din cele mai preţioase, privind o persoană care tocmai a fost pomenită aici... Ehei, eu ar trebui să mă pot afirma pe plan mondial, ca detectiv, în genul lui Pinkerton! Când colo, îmi pierd vremea punând sechestru pe boarfele oamenilor pentru neplată de impozite! Caracteristic, chiar şi dumneavoastră, domnişoară, aţi înşirat adineauri atâtea argumente neconvingătoare, ba chiar dăunătoare, despre nu ştiu ce retopire şi altele, ca să justificaţi gradul de decădere la care a ajuns frăţiorul dumneavoastră – de altfel absolut fără niciun folos!... Ar fi însă de-ajuns să aducem în biografia lui o rectificare minimă, un singur punctuleţ... care a scăpat, să nu zicem intenţionat, totuşi ca printr-un fel de minune, din autobiografia lui, pentru ca dintr-o dată toate contradicţiile noastre să fie împrăştiate şi să apară o variantă nouă, evenimentele să se alinieze într-o coloană ordonată şi adevărul, care s-a cam poticnit, să păşească din nou înainte, la braţ cu teoria! Piotr Gorbidonâci făcu o pauză ca să capteze şi mai mult atenţia, ceea ce îl convinse pe Firsov că Cikilev este cu mult mai deştept decât vrea să pară. Iar de n-ar fi existat acest punctuleţ, s-ar fi cuvenit să-l inventăm, după cum a spus un geniu popular al omenirii... din păcate, îmi scapă numele lui!... Să-l inventăm pentru a simplifica lucrurile şi pentru a asigura un continuu progres fără durere!

— Abia aştepţi, Piotr Gorbidonâci, să-l bârfeşti iarăşi pe Dmitri Egorovici! ghici Zina Vasilievna cu o nelinişte crescândă, iar mâinile ei albe începură să se frământe pe masă. Ce ai cu el, Piotr Gorbidonâci, om nesăţios, de-i tot dai zi şi noapte târcoale, şi-i sapi o groapă după alta?... Roteşti deasupra lui ca un corb, deşi zace el şi-aşa, neînsufleţit, ca un cazac în mijlocul stepei, Doamne iartă-mă!... cu o rană sângerândă chiar în mijlocul sufletului! Crezi că nu ştiu că ai fost luna trecută prin părţile Kudemei să aduni ceva noroi cu privire la el, prin locurile alea străvechi?... Ştiu totul despre dumneata, corb ce eşti!

— întocmai, m-am repezit până acolo... şi n-am să mă

las până nu dau de firul adevărului! confirmă incoruptibil Piotr Gorbidonâci şi, cu un gest de înlăturare spre Zinka, i se adresă din nou Taniei, de rândul acesta cât se poate de prieteneşte, întrucât o împăcare cu ea urma să aducă încă o daună odiosului său duşman. Să nu vă faceţi prea mult sânge rău, domnişoară, din cauza luminii pe care o voi proiecta neîntârziat asupra lucrurilor; pe dumneavoastră personal nu vă ameninţă nimic rău, chiar dimpotrivă. Mărturisesc că mi s-a întors inima pe dos de milă adineauri, când v-aţi repezit în apărarea omului îndeobşte cunoscut ca spărgător şi hoţ, întocmai cum v-aţi fi aruncat cu capul înainte într-o copcă săpată în gheaţă! Ia te uită, mi-am zis, în ce suflet blând s-a strecurat... unde şi-a făcut cuibul, nemernicul! Şi-atunci m-am hotărât să vă aduc la cunoştinţă un făptuleţ, în urma căruia, admit... veţi resimţi o mică ameţeală, deoarece unele lucruri se vor cam întoarce cu dosul în sus... Căci Vekşin poate nici nu este Vekşin, şi nici fratele dumneavoastră bun... aşa că unii nici n-ar mai trebui să-l bage în romanele lor, când stive neîncepute de materiale din cele mai folositoare zac de atâţia ani fără să fie oglindite aşa cum se cuvine! Cheia enigmei o vom găsi aici, în acest caieţel, într-un pasaj cât se poate de pasionant, în care-i vorba de o dragoste fulgerătoare... cu implicaţii foarte importante! Căci comedia asta se năpusteşte uneori peste câte unul de-alde noi ca un vârtej, îl suceşte şi-l doboară la pământ, lăsându-i pe descendenţii blestemaţi din născare să descurce apoi lucrurile o viaţă întreagă... Şi nu numai pe descendenţii direcţi, dar chiar şi pe noi, ceilalţi păcătoşi. într-un cuvânt, având cu totul altă specialitate, fireşte, nu vreau să dau sfaturi; dar în locul unor scriitori, aş fi ales tocmai acea variantă care ar putea să-l scape de mânia criticilor! şi-i aruncă lui Firsov o privire triumfătoare.

— Iertaţi-mă, dar tot n-am înţeles încă rostul acestui joc... Lămuriţi-mă, vă rog! ceru Tania, uitându-se întrebător când la Firsov, când la Cikilev. Dar amândoi tăceau.

De fapt, Piotr Gorbidonâci nu comunicase

deocamdată nimic rău şi, cu atât mai mult, nimic nou despre Vekşin; e şi greu să-l mai ponegreşti pe un om atât de decăzut, să mai găseşti ceva în plus peste starea la care a ajuns; totuşi o aluzie obscură la o tentativă de camuflare din partea lui Vekşin, poate inconştientă, dar poate nu, stârni în rândurile femeilor o curiozitate atât de zgomotoasă, iar în rândurile bărbaţilor ipoteze atât de exagerate, una mai năstruşnică decât alta, încât Piotr Gorbidonâci se văzu nevoit să dezvăluie totuşi invitaţilor descoperirea sa.

— într-adevăr, trebuie să ne spui acum totul, domnul meu! se amestecă Firsov, bănuind abia acum ceva. I-ai aţâţat pe ascultători, le-ai arătat un firicel, ai stricat aerul prin ceva suspect ca generalul dumitale de adineauri... şi-acum vrei să dai bir cu fugiţii? Şi ce te faci dacă presupunerile dumitale sunt neadevărate... şi dacă Dmitri Egorâci află cumva de la alţii cum, în lipsa lui, îi mânjeşti porţile cu catran?

— Nu-i vorba de niciun catran aici... începu să se gudure Piotr Gorbidonâci. Eu nu intenţionez decât să arăt, pe baza unor documente incontestabile, încotro duce firicelul meu... de bună seamă, dacă-mi permit doamnele! Dar mai înainte, ţin să vă pun dumneavoastră, scumpă tovarăşă, o serie de întrebări, drept confirmare a teoriei mele. Nu vă fie teamă de mine, căci vă sunt cel mai bun prieten şi spectator, plin de recunoştinţă pentru plăcerea ce mi-aţi procurat-o la circ... I-am şi convins pe trei colegi de serviciu să se ducă să o vadă pe Hella Welton şi intenţionez personal să mă duc pentru a doua oară, când oi fi în concediu!... Să nu vă fie teamă. Din contră, încredinţaţi-vă mie, iar eu într-o clipă voi atinge şi deschide, spre vindecare, ca un chirurg, mica dumneavoastră rană... ei da, rana presupusei înrudiri cu Mitka Vekşin! O voi tampona apoi uşurel, cum aş face-o cu nitrat de argint – harş! după care veţi resimţi pe loc o uşurare!

— Bine... puneţi-mi întrebările dumneavoastră, consimţi Tania, silindu-se să zâmbească şi nedorind să

stârnească din nou, prin opoziţia sa, publicul care tăcea în aşteptare.

— în primul rând, începu Piotr Gorbidonâci binişor, de parcă s-ar fi strecurat în sufletul Taniei, nu-i aşa că dumneavoastră şi fratele dumneavoastră cu câţiva ani mai mic v-aţi născut amândoi undeva în apropiere de Rogovo, în familia unor muncitori de la calea ferată?

— Da, tata era cantonier... răspunse Tania, căzând în capcană. Aproximativ la vreo treizeci de verste de Rogovo.

— Pe mine, caracteristic, mă interesează distanţele tocmai în direcţia opusă de la canton, zâmbi enigmatic Cikilev. în special, în măsura în care m-am şi putut convinge personal de acest lucru, nu se poate spune că era departe de la canton până la conacul unui oarecare moşier Maniukin...

— Era destul de aproape. Tăind de-a dreptul, nu făceai mai mult de douăzeci de minute, deşi copiii de obicei mai mult fug decât umblă şi distanţele lor nu pot fi măsurate. Dacă urcai pe podul de peste Kudema, casa lor se zărea puţin prin pădurice a de mesteceni... Prin părţile noastre creşte pretutindeni mai cu seamă mesteacăn. Vechiul conac al lui Maniukin a fost distrus de incendiu în '905, când aveam opt ani, iar proprietarii cei noi au început să construiască...

— Să n-o lungim, să rămâiaem mai bine în limitele întrebării puse, o întrerupse, nu fără delicateţe, Piotr Gorbidonâci. Acum vă rog sft-mi răspundeţi, dacă nu vă este prea greu... e adevărat că soţia moşierului Maniukin, ca şi răposatul dumneavoastră părinte... erau cam bolnavi în anii aceia ai copilăriei dumneavoastră?

— Da, mi-aduc aminte. Cucoana suferea de o formă mai rară de paralizie, o plimbau într-un fotoliu pe roate. Ne-am strecurat o dată în grădina lor, la mere, şi am dat peste ea... Parcă văd şi acum ochii ei sticloşi, ori de câte ori simt miros de mere!

— Vă mulţumesc. Mărturia dumneavoastră e cât se poate de preţioasă! se însufleţi din nou Piotr Gorbidonâci; şi toţi cei de faţă se minunară de aptitudinile lui înnăscute

de judecător de instrucţie, care se manifestau în felul în care punea întrebările, aparent fără legătură unele cu altele, ca din întâmplare şi pe sărite. N-aţi vrea, cu aceeaşi ocazie, scumpă Tatiana Egorovna, să ne confirmaţi că mama dumneavoastră, judecind după înfăţişarea dumneavoastră, ca şi Marfa, cea de-a doua soţie a tatălui dumneavoastră, aveau un fizic excepţional de plăcut, iar mama dumneavoastră vitregă mai poseda pe deasupra... cum să spun... să folosim cuvântul în sensul lui îndeobşte uzitat în viaţă... o fire deosebit de *sociabilă*. Aşa e? Ca să nu vă obosesc prea mult, mă voi mulţumi pe viitor pe deplin cu simple răspunsuri „da” sau „nu”. Mă interesează îndeosebi dacă aceste două femei, demne de tot respectul, se duceau la conacul lui Maniukin, în urma a tot felul de invitaţii, pentru treburi casnice; să zicem la tăiat varză, la spălat rufe ori la frecat podele... Dar câte treburi se pot ivi într-o casă înstărită, a cărei stăpână este veşnic bolnavă!

Copleşită de chemarea amară şi totuşi scumpă a amintirilor, pentru ea ca un fel de flori uscate şi presate, Tania nu desluşise în glasul interlocutorului său o notă de viclenie. Nu bănuia deocamdată în ce scop irosise Piotr Gorbidonâci atâta amar de vreme pentru studierea cronicii de familie a Vekşinilor; şi nici nu înţelegea de ce, în timpul anchetei, Cikilev evita să-şi privească victima, măturând mereu de pe faţa de masă fărâmiţe de pâine inexistente ori netezind foile jurnalului lui Maniukin, destul de netede şi aşa.

— Nu mai ţin prea bine minte toate amănuntele, dar ştiu că din cauza bolii tatii o duceam foarte greu pe-atunci, aşa că primeam bucuroşi orice fel de muncă cu ziua. Chiar şi eu mă ¿luceam să plivesc căpşuni la conacul Maniukin, până când... Prinzând privirea linguşitoare a lui Piotr Gorbidonâci, lucind stins ca o luminiţă gălbuie, se sperie deodată de uimitoarea lui documentare cu privire la amănuntele copilăriei ei, cu totul străine şi neinteresante pentru el. Dar spuneţi-mi, vă rog, pentru ce aveţi nevoie de... informaţii atât de cuprinzătoare?

— într-adevăr... ţi-ai lungit rolul nepermis de mult,

Cikilev, iar noi n-am epuizat încă ordinea de zi, care e lungă a dracului, remarcă Firsov cu voce scăzută, dar enervată. Scurtează, te rog... Şi n-o mai chinui pe biata noastră invitată!

Cikilev se îndreptă din şale. Strălucea de parcă ar fi primit într-adevăr sarcina de a conduce tot globul pământesc:

— O clipă, stimaţi cetăţeni, aveţi puţină răbdare, vă invit îndată să judecaţi nepărtinitor anumite reflecţii cikileviste, sugerate de cercetarea trecutului şi de confruntarea lui cu prezentul, foşni el pe un ton birocratic, ce excludea dreptul de intervenţie din partea oricui. Iată, Tatiana Egorovna, aţi luat adineauri apărarea unui criminal, declasat, înrăit, ceea ce este, pe de-o parte, foarte frumos, căci, după cum se spune, tot umanismul este bazat pe asta, pe încrederea în om! Dar pe de altă parte, caracteristic! parcă n-ar fi meritat dumnealui să vă avântaţi într-o asemenea pledoarie, aş zice plină de risc, căci s-ar putea să eşuaţi pe un banc de nisip într-un loc neverificat. Tocmai de aceea propun să-l smulgeţi pe eroul nostru din pământul în care a crescut şi, scuturându-i uşurel rădăcinile, să le privim în scopul de a stabili cine anume este, dacă merită el ca nişte oameni de treabă să-I compătimească şi, caracteristic! dacă nu cumva în situaţia lui ruşinoasă de astăzi există vreo legitate directă de clasă... îşi aţinti lung privirea într-un punct aflat undeva, peste capetele auditorilor, aşa cum fac oratorii de seamă, ca şi artiştii căzuţi pradă unei inspiraţii deosebit de înălţătoare. în scopul acesta, să ne transportăm cu gândul pe malurile sus-numitului râu Kudema, care deocamdată nu-i folosit nici pentru navigaţie, nici pentru piscicultură, în schimb prezintă pe malurile lui un belşug de mici alcovuri verzi, din cele mai prielnice pentru izolarea discretă a oricăror vietăţi... fie ele înaripate la propriu ori la figurat. După zvonurile care circulă, Maria Feodorovna ar fi povestit câte ceva confidenţial cu privire la acele locuri unui literat care se află printre noi şi care s-a cam îngâmfat, cu totul fără motiv!... Dar să ne mai închipuim

prin apropierea acelui râu o casă cu colonade albe, pe cale de dărăpănare, o casă care a fost cândva o citadelă a feudalismului nobiliar rus, aşezată pe un mic deluşor şi înconjurată de pilcuri verzi de mesteceni seculari. Acolo, pe cărările din parc, năpădite de iarbă, rătăceşte cu puşca pe umăr, în haine de vânător, boierul prea binecunoscut, pe-atunci în floarea vârstei de burlac. Nu are însă chef să se plimbe, nici să vâneze şi păşeşte, sărmanul, preocupat numai şi numai de un singur gând: ce întrebuinţare să găsească energiilor acumulate în el din cauza alimentaţiei prea bogate în calorii, he-he! în jur se desfăşoară din plin înflorirea naturii, teii împrăştie o mireasmă ameţitoare, păsărelele de mic calibru ciripesc despre dragostea liberă, n-ar fi exclus chiar să se apropie o furtună care măreşte şi mai mult rezervele de electricitate virilă acumulată în boierul acesta, destul de bine conservat. Aşadar, Serghei Ammonâci al nostru străbate, copleşit de dor, înşiruirea de odăi pustii din castelul său familial, suie sus, în apartamentul său singuratic, şi acolo... caracteristic, nu-i aşa?... spre josnica lui mulţumire, găseşte o fiinţă de sex feminin, atrăgătoare şi, caracteristic, cu totul fără apărare, întrucât în virtutea condiţiilor sociale de atunci era considerată pe deplin inferioară, o fiinţă care, cu fustele suflecate în mod ispititor, spăla cu o umilă otreapă podelele murdărite poate în urma unui chef feudal recent. Aş mai putea sublinia aici multe, dar mă abţin din cauza prezenţei doamnelor! Notaţi că boierul, în calitate de reprezentant neruşinat al clasei sale, nu s-a interesat, să zicem, de traiul amărât al femeii plecate la pământ în faţa lui, cu scopul de a-i veni în ajutor, ca să-şi achiziţioneze şi ea, să zicem, o văcuţă, cum ar fi făcut orice cetăţean cu carte şi civilizat în zilele noastre; lui, dimpotrivă, i-a trecut prin cap ceva cu desăvârşire opus şi chiar monstruos, în ciuda faptului că avea în faţa sa o zilieră smerită, modestă tovarăşă de viaţă a unui muncitor de la transporturi feroviare, aflat pe-atunci pe patul de suferinţă. Nimic, nici orbirea unei patimi trecătoare, nici avantajul vădit al izolării locului în care se afla, nimic pe lumea asta n-ar fi

îndreptăţit neruşinata lui faptă... nici măcar dacă victima lui, să zicem, ar fi cântat în acele clipe vreunul din cântecele frivole pe care le cânta ţărănimea neştiutoare de carte, strivită de oprimarea ţaristă din acele vremuri!... Cu o viclenie şi o putere de seducţie caracteristice unui desfrânat cu experienţă ca el, feudal descompus, s-a repezit asupra femeii şi a întreprins...

Excepţionalul talent de procuror al lui Piotr Gorbidonâci făgăduia celor de faţă zugrăvirea unui tablou şi mai suculent, astfel încât înmărmuriseră literalmente cu toţii contemplând aventura deocamdată nedezvăluită până la capăt; până şi Klavdia, lungindu-şi gâtul fraged, se pregătea să asculte ce a întreprins moş Maniukin, dar tocmai atunci, spre dezaprobarea generală, se amestecă, folosindu-şi prerogativele vârstei, soţia şomerului Bundiukov. Cu un glas tăios, de matroană romană, îl pofti pe povestitor să se ruşineze cel puţin de invitatele pe care nu le cunoaşte, femei nemăritate sau care nu mai sunt măritate şi mai cu seamă de copilaşii nevinovaţi reprezentaţi de fetiţa gazdei, care ciulise urechile... Ceilalţi musafiri sâsâiră supăraţi, protestând împotriva severei intervenţii a Bundiukovei, în sensul că aventura lui Maniukin n-ar fi depăşit gradul regretabil al informaţiei cu privire la întâmplările vieţii pe care o şi căpătase Klavdia; ca să nu mai vorbim de faptul că toţi ardeau de nerăbdare să urmărească până la capăt purtarea reprobabilă a lui Maniukin, ademeniţi în egală măsură şi de plăcuta presimţire că această seară distractivă va fi încununată, dacă va voi Dumnezeu, şi cu puţină vărsare de sânge.

într-adevăr, n-apucă Piotr Gorbidonâci să soarbă două înghiţituri din paharul său, când Tania, deodată îmbujorată la faţă sări ca arsă din fotoliul său, prinzând abia acum înţelesul aluziilor lui Cikilev.

— Acum înţeleg eu, calomniator murdar ce eşti!... Vrei să spui că fratele meu n-ar fi cel drept care se dă?! întrebă, gata să se repeadă la el, cu o voce metalică. Şi probabil şi-ar fi înfipt ghearele în părul lui dacă acesta ar fi îndrăznit să dea din cap confirmând faptul.

Intrucât însă personal tot n-ar fi putut să-i vină de hac unui bărbat, fie el chiar şi de statura mediocră a lui Cikilev, întinse mâna în spate, după Zavarihin, ca să-l cheme în ajutor. Dar acesta – furat de considerentele sale comerciale, ori poate din alt motiv – se trăsese de mult mai la o parte, în faţa ferestrei, şi gusta din plin răcoarea nopţii, ascultând rezonanţa surdă a străzii aproape pustii. Deşi nu prea avusese cine ştie ce de-a face cu Vekşin, cu instinctul lui de ţăran bănuia în el un adversar neîmpăcat, un duşman de moarte. Poate tocmai pentru că ştia prea bine unde se afla de la o vreme Vekşin şi prevedea că va ieşi odată şi odată de acolo, Nikolka găsea că, pentru orice eventualitate, nu strică să-şi asigure, căsătorindu-se eu Tania, o apropiere de el, cu atât mai preţioasă acum, când acesta se afla în situaţia de vremelnică decădere. De aceea nu resimţise niciun fel de satisfacţie răutăcioasă aflând că Cikilev, care cunoştea profesia actuală a fratelui Taniei, mai descoperise că acesta ar fi urmaş al unei clase lichidate, cu alte cuvinte că făcea parte din neamul acelor câini vagabonzi pe care, de frica turbării, la ei, la ţară, lumea obişnuia să-i strângă de gât, înainte de seceriş, într-o vâlcea din spatele ariei. Pentru Firsov, în schimb, această destăinuire prevestea o catastrofă, întrucât împrăştia aureola romantică pe care se străduise s-o încropească în jurul eroului său; hotărî deci pe loc să-l expedieze pe Vekşin, la prima ocazie, la ţară, pe malurile Kudemei, să-şi lămurească acolo situaţia familială.

Ca şi acum un ceas, în jurul mesei sărbătoreşti se stârni din nou larmă şi învălmăşeală, numai că Tania, de astă dată, nu mai plângea, ci privea, ca hăituită, feţele îndreptate spre ea. Se străduiau toţi, dimpreună cu gazda, s-o convingă că n-are de ce se necăji, doar Vekşin nu putea fi acuzat de această mistificare, pe care n-a făcut-o nici intenţionat şi nici din interes; şi-apoi în mijlocul nobilimii, de-a lungul istoriei Rusiei, s-au numărat şi anumite personalităţi necompromise, dacă ar fi să judecăm măcar după monumentele din metale neferoase câte au mai scăpat ici-colo prin oraşe, ca să nu mai spunem că în

situaţia lui de astăzi, o schimbare a stării sociale nu-i mai putea face niciun rău lui Dmitri Vekşin, în afară doar de o mică recalculare în plus a chiriei, care nu l-ar împovăra nicidecum, date fiind sursele nelimitate ale veniturilor sale... Ba mai mult decât orice, Tania ar trebui mai curând să se bucure că acest hoţ n-are să mai defăimeze de acum înainte cinstitul lor nume!

Tocmai atunci, invitându-i la prudenţă şi atenţie, Piotr Gorbidonâci ridică în sus un deget şi toată lumea amuţi. Atât uşa dinspre coridor, cât şi cea care dădea prin bucătărie spre scara din dos erau deschise din cauza zăpuşelii. Deodată se auzi un zgomot apropiindu-se, crescând uneori atât de puternic, de parcă o droaie de hamali ar fi cărat în casă, atârnat de frânghii, un obiect lung ce se bălăbănea, agăţând pe drum obiectele rezemate ori atârnate pe pereţi; pe deasupra păreau toţi beţi-morţi, fără speranţă de trezire, singura slabă nădejde de limpezire constând în faptul că unul dintre ei încerca totuşi să îngâne un cântec, cu o voce prea bine cunoscută, în falset... Invitaţii se ridicaseră toţi, plini de încordare, în timp ce Tania, dimpotrivă, se lăsă la loc în jilţul său, strângând din dinţi şi pălind. Bundiukova îşi făcu semnul crucii, iar Zina Vasilievna, privind fără să clipească patratul uşii, îşi chema avid destinul.

— În sfârşit, pungaşilor... De când vă aşteptăm! strigă cu însufleţire Piotr Gorbidonâci, salutându-i pe noii veniţi cu paharul de ceai ridicat, întrucât, în calitatea sa de administrator al clădirii şi de animator al petrecerii, se cădea să manifeste toleranţă, fie şi vremelnică, chiar faţă de cei mai mizeri dintre toţi exponenţii neamului omenesc. Dar ce-i gălăgia asta, de ne-aţi băgat în sperieţi?

într-adevăr, era greu de admis că numai doi inşi, chiar şi în stare de maximă ebrietate, au putut produce o asemenea zarvă.

XV

Cu puţin înainte, într-adevăr, Zavarihin zărise jos pe trotuar două siluete nelămurite care, îmbrăţişate, înaintau prin ceaţă, pe trei cărări. în capitolul de faţă, Firsov

modificase de atâtea ori în decursul serii nu numai compoziţia invitaţilor sau desfăşurarea scandalului, ci şi vremea de afară, încât n-ar trebui să ne mire nici ceaţa, nici sosirea prea la ţanc a lui Mitea.

— Bătrân caraghios ce eşti! Cum de nu m-am plictisit de tine timp de-o seară întreagă? bombăni o voce cam surdă, pe care Zavarihin n-o recunoscuse de la început.

— Îţi asculţi, desigur, glasul inimii, îi răspunse, plin de avânt, un alt glas. Dumneata şi cu mine, cum s-ar zice, suntem doar puţin rude… deşi foarte îndepărtate… Vorbesc în sensul că toată omenirea se înrudeşte prin Adam şi, în această calitate, tinde să se unească într-o singură familie, recurgând totuşi în acest scop la mijloace atât de energice, încât în cele din urmă, he-he… s-ar cam putea să nu mai aibă cine să se unească. Ia zi, poţi să-mi găseşti vreo explicaţie, cât de cât convingătoare, a acestei temeri ale mele care, mărturisesc, mă urmăreşte de-o veşnicie?

Din cauza depărtării, Zavarihin nu se putu dumiri despre ce era vorba, trăgând din frântura de convorbire auzită o singură concluzie: că amândoi băuseră cam tot atât de mult.

În ce împrejurări se întovărăşiseră, era greu de aflat; însuşi faptul întoarcerii lor împreună însă chemase pe buzele lui Piotr Gorbidonâci un zâmbet de triumf nedeghizat, ce trezi în sufletul celorlalţi, inclusiv al Zinei Vasilievna, o involuntară semiadmiraţie pentru neasemuitele lui calităţi de detectiv. Schimbară între ei priviri. Puterea de sugestie a calomniei era atât de puternică, încât până şi Tania, ghemuită superstiţios în fotoliul său, începuse să-i compare chinuitor pe cei doi, căutând între ei asemănarea ereditară… Locul de frunte în cuplul de scandalagii aparţinea vădit lui Maniukin.

Serghei Ammonâci se afla într-o stare de remarcabilă voie bună, un pic chiar obositoare pentru cei din jur, necontrazisă de o pată mare, roşie, dar absolut inofensivă de pe cămaşa lui, probabil urmă a vişinatei turnate după guler la spate, cum se procedează cu cei ce refuză să bea cu cineva. îl cuprinsese prieteneşte cu braţul, nu fără o

nuanţă de familiaritate – cu atât mai explicabilă în condiţiile de faţă – pe Dmitri Vekşin care, cu o corectitudine filială, îi ajuta bătrânului să-şi păstreze o aproximativă stabilitate, deşi se vedea bine că şi forţele lui erau serios secătuite. în ciuda timpului, era doar vară, purta paltonul său luxos, de blană, puţintel cam mototolit în timpul lunilor de păstrare la magazia închisorii, nu chiar ponosit, dar rupt pe alocuri, cu o pată proaspătă de vopsea pe mânecă. Se clătinau amândoi în mijlocul odăii şi Tania începuse să se simtă stingherită de seninătatea pătrunzătoare a privirii lui Vekşin.

— Steaua cea dublă trimite salutul său celor... obişnuite! strigă Maniukin, făcând o reverenţă şi, după ce-l plesni cu dosul palmei pe Vekşin în piept, îşi opri mâna pe propria sa jiletcă, scandalos de soioasă, prinsă doar în vreo doi nasturi. Iată c-am năvălit şi noi, nepoftiţi, la această solemnitate sus-pusă, în însuşi miezul evenimentelor de importanţă istorică-mondială... Cât de ciudat este uneori destinul omului: mai adineauri m-au dat afară dintr-un local, cu o lovitură de genunchi în şezut, şi-n timp ce zburam de acolo, mă gândeam ce altă încercare zguduitoare îmi va mai trimite Domnul. Şi deodată mă lovesc din zbor în ceva cald şi familiar! închid ochii şi mă agăţ bătrâneşte, aşteptându-mă, cum era şi firesc, s-o încasez şi de la ăsta, pentru motiv de pângărire... iar între timp în mintea mea se naşte o întrebare egoistă: în care loc anume mă pocneşte? Dacă îmi trage una în spate, zic, acolo am grăsime, dacă-mi dă în cap, e os, dar dacă mă nimereşte în burtă, în centrul de suflare al omului? Alunec încetişor de sus undeva, într-o tristă nefiinţă, în pulbere, pe globul pământesc pustiu, îmi înalţ privirile rugătoare şi în bezna nopţii ucigaşe îl zăresc... pe dumnealui! Şedea în picioare şi cugeta, în bătaia unei ploiţe sărace, în mantaua lui de dihor, sub ploaie... Mitri Egorâci, îl strig, tâlhar moscovit, prinţ al Danemarcei etc. etc.... Ajută-i lui Lear cel dărâmat să se ţină pe picioare! în punctul acesta al discursului său, Serghei Ammonâci începu să se aplece vizibil într-o parte şi Firsov îi oferi un scaun pentru ca

bătrânul, de care mai avea nevoie în roman, să nu fie scos prematur din funcţiune; Maniukin se aşează, după care i se oferi îndată, pe o farfurioară, o bucată de colac cu un adaus de salam, iar Firsov, întorrându-se la locul său, însemnă în carneţel cum că toţi cei de faţă au fost plăcut impresionaţi de priveliştea lui Maniukin mestecându-şi mâncarea, din care fapt se putea trage o concluzie întrucâtva neaşteptată, cum că oaspeţii aflaţi acplo aparţineau totuşi neamului omenesc.

Un scaun îi fu oferit şi lui Vekşin, dar acesta, probabil, nici nu-l observă; îşi plimbă privirea peste cei de faţă, împăcat pare-se cu situaţia lui, apoi, fără să-şi lepede paltonul, porni ca un automat şi-i salută pe toţi la rând, cu excepţia lui Cikilev, care se strecurase pentru o clipă afară din odaie, pasămite dintr-un motiv gospodăresc; nimeni nu îndrăzni să nu-i strângă mâna lui Vekşin. Ajungând la Zavarihin, îi păstră îndelung mâna într-a lui şi, privindu-l fix cam la rădăcina părului, se sili să-şi aducă aminte ceva, poate împrejurările primei lor întâlniri.

— Nikolai Zavarihin, logodnicul meu... Vreau să fiţi prieteni, Mitea! îl informă Tania, muşcându-şi emoţionată buzele. Curând sora ta o să devină negustoreasa Zavarihina... Te superi?

Oricât se străduise ea să dea o aparenţă de glumă acestei veşti, fratele ei n-o învrednici nici cu o privire; se uita mai departe la Zavarihin, dar până în clipa când începu să vorbească, Nikolka n-ar fi putut să spună cu deplină siguranţă că Vekşin îl vede.

— Regret că nu am puterea s-o împiedic... rosti el cu asprime, pe deplin dezmeticit, făcând aluzie la căsătoria surorii sale. Aş primi să mi se taie braţul de la umăr, numai şi numai să nu se întâmple una ca asta!... Şi mulţi dintre cei de faţă schimbară între ei priviri, pentru că în cuvintele lui răsunase ceva dureros, un gând care îl muncea desigur de mult.

Zina Vasilievna, de obicei atât de sfioasă în relaţiile cu el, de astă dată însă aproape severă şi parcă mai întunecată la faţă după cele petrecute mai adineauri, îl

ajută să-şi scoată paltonul şi-.1 conduse până la masă, ţinându-l de mână, ca pe un stăpân al casei; Vekşin se supusese fără rezistenţă. Tot pe tăcute, fără să-i pese de invitaţii ce se holbau la ea şi în văzul lui Cikilev care, reîntors, încremenise locului, Zina Vasilievna dădu la o parte, cu un gest familiar, un colţ al feţei de masă sărbătoreşti, ca să n-o păteze cumva şi, spre uimirea generală, aduse de la bucătărie o farfurie cu ciorbă aburindă.

— Nu te osteni, doar ai musafiri... protestă încet Vekşin.

— Nu-i nimic, înţeleg şi ei, că doar oameni sunt, răspunse gazda. Mănâncă, Dmitri Egorâci. *Acolo*, la voi, cred că masa se serveşte devreme, iar tu, de bucurie, sigur că ai mai apucat să-i tragi o duşcă...

— Nu am băut astăzi, Zina, mărturisi pe acelaşi ton Vekşin, de parcă numai ei doi s-ar fi aflat acolo. Şi nici nu am poftă, dacă vrei să ştii.

Şedea la masă, foarte drept, slăbit şi cenuşiu la faţă după spital, dar curat şi ras; învârtea lingura în farfurie, fără să mănânce însă. Din când în când, nemăsurat de departe fiind de cele ce se petreceau în jur, îşi ridica fruntea şi mai curând asculta ceva decât privea spaţiul din faţa lui, neocupat parcă de nimic. Aşezată alături, Tania îl întreba încetişor de sănătate, de planurile sale de viitor, despre toate în afară de trecutul cel mai apropiat, descusându-l cu o duioşie sporită, tocmai datorită faptului că toţi cei din jur, privindu-l, ascundeau un adevăr şi o nedreptate. încercările de a-l face pe fratele ei să vorbească se zdrobeau însă invariabil de semnele lui distrate din cap şi de răspunsurile monosilabice, încetinite... La mijlocul unei intervenţii deosebit de stăruitoare a Taniei, împinse farfuria spre Maniukin, care şedea pieziş în faţa lui la masă, şi-l pofti să mănânce ciorba caldă până nu s-a răcit de tot, că-i păcat.

— Adineauri de două ori s-a plins bătrânul că i-e tare foame, o lămuri Vekşin pe soră-sa. Iar eu, ca un făcut, n-aveam o leţcaie, şi nici nu ştiam de unde aş putea să fac

rost.

— Cum vine asta, Dmitri Egorâci?... N-au mai rămas trecători pe ulicioare, ori n-aţi vrut să vă murdăriţi... mă rog... din mândrie, că nu-i specialitatea dumneavoastră? întrebă insinuant Piotr Gorbidonâci, pe un ton glumeţ, cât se poate de amabil, şi probabil neaşteptat chiar pentru el. Iar celor din jur li se păru că au surzit pe mult timp de spaimă.

Se anunţa o încăierare atât de crâncenă, încât şomerul Bundiukov se pregăti din nou să părăsească câmpul de bătălie, de data aceasta dimpreună cu consoarta, care nu suporta scenele cu vărsare de sânge. Dar alte voci îi sunau pesemne în clipa aceea în urechi lui Vekşin; la început nici nu-l auzi pe Cikilev, iar apoi îi sări în ajutor Maniukin.

— Chiar că aş îmbuca ceva, spuse el agitat, apucând cu amândouă mâinile pomana lui Vekşin, de parcă s-ar fi temut să nu i-o ia altcineva. Am băut azi pe săturate, dar de mâncare n-am prea avut parte, în afară de un aperitiv. M-au cinstit nişte casieri fugiţi cu banii... Ciudat lucru, erau cinci la număr şi toţi deopotrivă, de parcă ar fi ieşit dintr-o oglindă. Oh, cât de miloşi suntem când dăm de ceasul morţii!... De faţă cu mine, i-au şi ridicat. Dar şi eu mi-am dat osteneala; până i-a luat, nu i-am lăsat să se plictisească... zău aşa, m-am străduit, mai-mai să-mi dau sufletul.

— Iacă, pentru nişte străini sunteţi în stare să vă daţi şi viaţa, Serghei Ammonâci, iar pe prieteni nu vă îndураţi să-i cadorisiţi măcar cu o vorbă de duh, să râdă şi ei! îl mustră în numele celor de faţă şomerul Bundiukov, care nu frecventa cârciumile atât de teamă să nu păţească cine ştie ce, cât şi din motive de economie. Zău aşa, de atâţia ani ne desparte numai un perete, şi trebuie să auzim de la alţii cu ce talenturi v-a înzestrat Dumnezeu. Pentru bani se poater iar din prietenie nicidecum... Nu prea aveţi spirit de colectiv, Serghei Ammonâci!

Aţâţaţi de povestea neterminată de Cikilev, se ţinură toţi scai de capul lui Maniukin, cerându-i să le istorisească

ceva pe gratis, vreo întâmplare mai frivolă din viaţa lui de moşier, cu atât mai mult cu cât Klavdea dormea acum liniştită în colţişorul ei.

Bătrânul dădu speriat din mâini.

— Vai de capul meu! Şi aşa sunt pe cale să-mi încetez activitatea de bărbier. în timpul din urmă, am cotrobăit în memorie şi am adunat de pe fund până şi ce aveam mai scump; căutam, căutam,, şi nu mai găseam nimic – s-a răsuflat de tot Maniukin! Deunăzi mă apucasem să povestesc cum de Crăciun răposatul meu părinte l-a cumpărat de ocazie, de la nişte ţigani nomazi, pe dracul chior... E cea mai bună poveste din tot repertoriul meu şi totuşi n-a râs nimeni. Doi dintre muşterii au rămas cu ochii holbaţi la mine; au uitat chiar să şi mestece, dar de râs n-au râs, ba parcă li s-au umezit ochii de lacrimi. Dacă ar fi să judeci, s-ar zice că nu eu, ci ei ar trebui să-mi ceară bani pentru simpatia arătată... Cu o mână tremurândă de emoţie împinse o felie de pâine din faţa lui. De altfel, ruşilor tare le place să bea, dregându-se cu lacrimi sărate în loc de mazăre murată!

— Mă scuzaţi, vă refereaţi la foştii ruşi, din clasele avute, ori la noi, mă iertaţi, cei din ziua de azi? se interesă ameninţător Bundiukov.

— La cei vechi, fireşte... se dădu Maniukin bătut, cuprins de teamă.

— Lăsaţi, cetăţene Bundiukov, nu-l mai speriaţi, îl apără mărinimos Piotr Gorbidonâci. Lăsaţi-l să îmbuce ceva, că devine mai vesel.

După lovitura reuşită dată rivalului său – rămasă fără răspuns şi încă, în prezenţa stăpânii inimii sale! — Piotr Gorbidonâci era cât se poate de bine dispus. Nu simţea nicio durere în organism, viaţa îl chema înainte şi pregătea încă o pilulă amară la adresa lui Vekşin. Spre deosebire de clienţii de care fusese vorba, râdea binevoitor de expresiile caraghioase şi strâmbăturile cu adevărat hazlii ale lui Maniukin, manifestând în acest fel condescendenţa sa faţă de o fiinţă inferioară, incapabilă să-şi ascundă sentimentele care nu interesau pe nimeni.

În această clipă nu nutrea niciun fel de resentiment împotriva lui Maniukin pentru răul pe care i-l făcuse, încât decise să glumească prietenește cu el.

— Dar dacă renunţaţi la ocupaţiile dumneavoastră obişnuite, spuse el cu desăvârşire nepăsător, de unde o să vă procuraţi venituri... fie chiar şi pentru a vă plăti hrana şi chiria?

— Mi-am găsit un serviciu permanent, Piotr Gorbidonâci! Nu mă laud, dar este un locşor foarte liniştit!

— Şi nu-i obositor?... îmi închipui că trebuie să staţi mereu în picioare!... Zic aşa, pentru că nu sunteţi bun de niciun fel de slujbă mai acătării din cauza mâzgăliturilor dumneavoastră indescifrabile...

— Nu face nimic. Şi ce dacă stau în picioare? spuse Maniukin, dar urechile îi trădară îndată lipsa de deprindere cu minciunile mărunte. Orice slujbă pe lumea asta e bună, Piotr Gorbidonâci, numai omenească să fie!

— Şi, vorbind concret, în ce anume constă acest serviciu? urmă Piotr Gorbidonâci, înfigându-i parcă în suflet un sfredel sondă, de naturalist.

Strâns cu uşa, Maniukin se văzu nevoit să-şi dea în vileag părerile cu privire la sensul vieţii şi la volumui activităţii omeneşti, ceea ce n-ar fi trebuit nicidecum să facă, de faţă cu atâţia oameni; oricum însă, tot s-ar fi trădat dacă nu i-ar fi sărit deodată în ochi un amănunt ce-i scăpase până atunci. În faţa lui Piotr Gorbidonâci, pe masă, cu o linguriţă de ceai în el, pusă în chip de semn, se afla caietul său preţios pe care-l credea încuiat şi zăvorit. Cu faţa schimonosită într-un groaznic rictus şi cu ochii pironiţi pe descoperirea lui, Maniukin se repezi spre Piotr Gorbidonâci atât de energic, încât răsturnă un scaun aflat în calea lui. Deşi s-ar fi putut aştepta la orice din partea individualistului înfuriat – care sub rânjetu-i urât îşi ascundea cu iscusinţă intenţiile – Piotr Gorbidonâci nu făcu niciun gest de apărare; puse doar mâna pe obiectul a cărui apartenenţă principală urma să o discute, astfel încât se văzu îndată că disputa nu se va putea rezolva fără o luptă corp la corp.

— Pare-mi-se că aţi citit aici cu glas tare mâzgălelile mele! rosti cu preţul unui mare efort de voinţă Maniukin, zguduit de mişcări nervoase; trebuie spus că jumătatea lui din stânga nu reuşea să se ţină după cealaltă.

— Mai curând am luat cunoştinţă de câte ceva... îmi place, în genere, să citesc întâmplări din trecut, răspunse fără urmă de duşmănie Piotr Gorbidonâci. Atâta numai că aveţi un scris, într-adevăr... Ce vă învăţau pe de-alde voi toate madamele şi institutorii? Zău că nu-nţeleg!

— Cu alte cuvinte, v-a plăcut? întrebă Maniukin dând mereu din cap; aruncă priviri în dreapta şi în stânga, dar nu izbutea parcă să ia o hotărâre: probabil că nu găsea pe ce să pună mâna.

321

— Nu chiar totul... observă sever Piotr Gorbidonâci. Apoi nici stilul nu-i chiar egal. Uneori pare că începe ceva caraghios, dar n-apuci să deschizi bine gura să râzi, că şi dai peste câte o reflecţie savantă! Eu aş cam scoate pe ici pe colo culorile prea dezmăţate şi aş elimina pe-alocuri pesimismul, deşi în doze mici, pentru atmosferă, nici mie nu-mi displace; am băgat de seamă că nu prea aveţi... asta, cum îi zice? din aia... a da, vigoare, şi nici umor. Ar trebui să scrieţi cu mai mult haz. îşi dezlipi cu unghia de pe dinţi o fărâmiţă de bomboană care-i îngreuna dicţiunea şi o ţinu între degetele depărtate până ajunse la punctul final al judecăţii începute. Dar aveţi şi lucruri bune. De pildă, pasajul în care demascaţi liberalismul unui general din Petersburg este foarte reuşit;

21 – Hoţul impresionant, aş zice. Da, da, scrierea nu-i lipsită de calităţi, pe alocuri este chiar demnă de un Plutarh!

— Da, chestia cu generalul e bună, are haz, numai că locurile mai triviale... n-ar fi mai bine să le înlocuiţi cu puncte, puncte? interveni blajin soţia lui Bundiukov, cât se poate de încântată că lucrurile se aranjează totuşi, după ce părea că ciocnirea nu va mai putea fi înlăturată. Deunăzi am citit o cărticică am uitat cum îi zice, dar tot aşa una care îţi merge la inimă. Ce să spun, m-am tăvălit de râs!

— Da, da, Serghei Ammonâci, ascultă-i preţioasele sfaturi! sări Piotr Gorbidonâci luându-i vorba din gură. În locul dumitale aş aduna cât mai multe asemenea fapte din viaţa bancherilor, a conteselor, a diferiţilor arhimandriţi... şi aş trânti o broşurică drept material de agitaţie. Vezi bine că în ziua de azi se plătesc bani grei şi pentru fleacuri. Priviţi şi dumneavoastră tagma scriitoricească... Câte unii, caracteristic, şi-au dat drumul rău de tot şi umblă ziua în amiaza mare cu demiuri cadrilate!... Iată unde au ajuns!

Nimeni – nici Firsov, care drept răspuns la bobârnacul primit din partea lui Cikilev privi lung pe deasupra ochelarilor, nici Dmitri Vekşin, care se uita cu ochii stinşi undeva în mijlocul mesei, curăţate acum până la cea din urmă fărâmitură, şi cu atât mai mult nimeni altul – nimeni deci nu se mai amestecă, deşi acest joc de-a mâţa cu şoarecele nu mai distra pe nimeni.

Mormăind ceva cu privire la caracterul mult prea măgulitor al aprecierii, Maniukin întinse mâna să-şi ia caietul, dar Piotr Gorbidonâci se grăbi să-l strecoare sub el, acoperindu-l literalmente cu propriul său trup. Situaţia se complicase într-atât, încât şomerul Bundiukov se pregăti, pentru a treia oară, să aştepte pe după uşă momentul când Maniukin îşi va fi săvârşit fapta sângeroasă.

— Acum dă-mi-l înapoi, Piotr Gorbidonâci, ceru încet dar insistent Maniukin. V-aţi făcut cheful. Doar n-am să mă bat cu dumneata, bătrân cum sunt. îs obosit şi, zău, mi-e somn!

— Crede-mă pe cuvânt, aş face-o bucuros, dar deocamdată, să-mi fie cu iertare, nu pot, din considerente de ordin superior, refuză categoric şi sec acesta. Căutăm aici un fapt de o importanţă primordială pentru noi toţi. Dacă vă simţiţi jignit, puteţi să daţi în judecată apartamentul nr. 46, iar noi, punând mână de la mână, suntem gata să plătim cuvenita amendă de trei ruble, sau cât va fi cazul; pentru mine, mai presus de orice consideraţii mercantile, stau interesele prosperităţii generale. Cel mai cuminte, în cazul dumneavoastră, ar fi să

staţi deoparte, cu toată răbdarea, până vi se vor restitui, cel târziu după scurgerea unei jumătăţi de oră, aceste jalnice *memorii*... dacă ţineţi neapărat... Dar la proxima ocazie iarăşi vi le iau...

— Dar... nu vi se pare că atitudinea dumneavoastră este întrucâtva ticăloasă, cetăţene Cikilev? întrebă Maniukin, străduindu-se să îndulcească cât de cât, cu un zâmbet amabil, brutalitatea unei asemenea interpelări.

Piotr Gorbidonâci ciocăni cu linguriţa în pahar, în semn de chemare, căutându-l din ochi pe Bundiukov, dar acesta părăsise încăperea.

— Bagă-ţi în capul dumitalo de alcoolic, Maniukin, spuse el cu răceală, că orice unealtă cu ajutorul căreia se obţine binele public este sfântă. Iar dacă mai insişti încă să-ţi revendici drepturile prosteşti asupra spurcatelor dumitale secrete, poţi să verşi dinainte lacrimi, scumpe Serghei Ammonâci. Dacă m-ar numi, să zicem, director peste globul pământesc, n-aş îngădui nimănui să aibă secrete particulare! Ar trebui ca oricare om să se poată duce la oricare altul, în orice clipă din zi sau din noapte, şi să-i citească stările de spirit cu ajutorul unei maşini cu firişoare magnetice, iac-aşa! în ziua de azi, cu atâtea realizări în domeniul tehnicii – raza morţii şi gaze de strănutat! — într-o clipă poţi să distrugi o viaţă!... Nu, nu trebuie să laşi omul în libertate cu gândurile lui, fără o supraveghere prin lupă! Gândul, iată unde se află principalul izvor al suferinţelor şi al inegalităţilor de orice fel, personale şi sociale. Eu unul cred că omul care va izbuti să stârpească această blestemată gândire va fi ridicat în slava cerului de către omenirea recunoscătoare! Zicând acestea, Piotr Gorbidonâci îşi plimbă ochii peste asistenţă, să se convingă dacă a mai rămas cineva care să nu fie de acord cu el.

Interpretându-şi într-un mod cât se poate de larg funcţiunea de administrator al imobilului, Piotr Gorbidonâci obişnuia, în cazuri mai grele, când era vorba de o spărtură în acoperiş, ori de o canalizare înfundată, să se răţoiască la locatari în numele viitorului, ceea ce avea

invariabil asupra lor un efect calmant. Şi de astă dată, judecind după felul cum începuse, urma să se producă ceva asemănător. Se aşternuse o linişte încordată. Şi ceea ce era mai nostim, toată lumea uitase de Vekşin, de la care se începuse această lungă discuţie. Deodată Firsov se ridică hotărât de la locul lui şi porni spre Piotr Gorbidonâci, care se ţinea la o oarecare depărtare de ceilalţi, fapt care-i asigura un fel de zonă de inaccesibilitate prealabilă.

— îngăduie-mi şi mie să spun ceva în numele celor de faţă, i se adresă Firsov, căznindu-se fără succes să-şi vâre la loc, în buzunar, carnetul în care toate acestea fuseseră notate în ciornă. Toată seara ai acaparat atenţia publicului şi nu-i prima oară când ne şantajezi invoeând viitorul, Cikilev. Ai devenit tare obositor, stimabile...

— Ei, şi ce? se încruntă provocător acesta. Te strânge la cusături contemporaneitatea? Te gâdilă la lingurică şi nu-ţi place?

— Ba tocmai că-mi place... Chiar aşa s-o şi treci în denunţul ce-l vei scrie cu privire la mine în noaptea asta, rosti răspicat Firsov, ca să nu-i rămână nimănui niciun fel de îndoială în minte, mai ales lui Bundiukov, care asculta de după uşă. Mai mult chiar, particip şi eu activ la această actualitate pentru care am primit nu o dată ameninţări din partea duşmanilor ei, în scris şi prin telefon... Mi s-a spus chiar că voi sfârşi pe eşafod. Dar, la drept vorbind, m-am săturat până în gât de atitudinea dumitale faţă de această contemporaneitate. într-un cuvânt... ia dă-i bătrânului imediat caietul!

— Lăsaţi, Feodor Feodorovici, că doar tot împotriva mea se va întoarce intervenţia dumneavoastră... foşni jalnic alături de el Maniukin.

— Număr până la trei, repetă Firsov şi începu să numere de-a dreptul de la două.

— Nici nu mă gândesc, răspunse tot atât de răspicat Piotr Gorbidonâci. Şi vă rog, fără intimidări! Am mai auzit vorbindu-se de ameninţarea dumneavoastră, cum că aţi putea să mă descrieţi în aşa fel, încât în ţara asta se va

râde o sută de ani pe socoteala mea... Pe Cikilev nu-l dai gata cu asemenea lucruri! N-am nevoie nici de pomana dumneavoastră, cum m-aţi descris în chip de înger blând în suferinţă alături de Klavdenka. Caracteristic, mă doare în cot de binefacerile dumneavoastră de scriitor, Feodor Feodorovici. Şi nu admit ca nişte foşti nobili să-mi răpească din nou drepturile mele sacre!...

— în schimb eu personal, fiind de origine umilă, am să încerc totuşi să vă pun la respect, cu voia dumneavoastră, rosti cu mânie reţinută Firsov, după care plesni destul de sonor cu carnetul în aer.

Aşa cel puţin a povestit a doua zi Piotr Gorbidonâci soţilor Bundiukov, că n-a fost decât în aer, şi că plesnitura s-ar fi auzit din cauză că s-au lovit între ele paginile cele multe. Dar dacă ar fi să judecăm după îmbujorarea unilaterală apărută pe obrazul stâng al administratorului de imobil, după sentimentul de uşurare al lui Firsov şi senzaţia de saţietate din mâna lui, obiectivul fusese pe deplin atins.

— Va să zică aşa? exclamă după o arhiscurtă înlemnire Piotr Gorbidonâci, palid la faţă, cu excepţia locului pomenit, poate chiar bucuros de ieşirea lui Firsov, care-i făgăduia acestuia nenumărate neajunsuri şi plictiseli. O să mi-o plătiţi, Feodor Feodorovici: nimeni n-o să vă îngăduie să vă bateţi joc de Cikilev... Pentru toate astea o să vi se mai taie din nas, chiar dacă de data aceasta n-o să ajungeţi chiar până la eşafod.

Cum ora era înaintată, asistenţa începuse a se cam rări cu mult înainte de această ieşire nepermisă din partea scriitorului. Cea dintâi se retrăsese Tania împreună cu Zavarihin, pe care Firsov aproape că-l silise s-o conducă: după cele petrecute, ar fi fost primejdios s-o lase singură cu ea însăşi.

— Să ne fie cu iertare, dragi oaspeţi... dar nu mai avem cu ce vă ospăta! anunţă, înclinându-se, soţia şomerului Bundiukov, vorbind în numele gazdei, care se afla într-o stare de plâns.

Ultimii oaspeţi năvăliră afară, pe coridor, toţi, cu

excepţia lui Vekşin. Urmărind-o cu ochii absenţi pe Klavdia, care se trezisedin nou de gălăgie, acesta se înfrupta, cu bărbia proptită în palmă şi cotul pe masă, dintr-o cojiţă de colac, cu urme de zahăr; privea spre fetiţă, dar probabil că nici n-o vedea. Sărbătorita, care-şi mai revenise puţin în fire, îşi petrecea invitaţii, rugind pe fiecare în parte s-o scuze dacă n-a fost chiar totul atât de reuşit *cum ar fi vrut*.

— Rămân dator cu cele trei ruble amendă! îi făgădui scriitorul lui Cikilev, plecând cu pălăria pe-o ureche.

Piotr Gorbidonâci îl ameninţă din urmă numai cu degetul cel mic; dar Firsov, cu toată încrâncenarea lui, simţi în spate această mişcare, iar curând, după apariţia romanului său, resimţi şi în restul trupului ostilitatea stihiei pe care îndrăznise s-o înfrunte.

XVI

Piotr Gorbidonâci nu închise ochii toată noaptea; numai în zori, când să se scoale, îl copleşi o scurtă amorţeală, ca după beţie. Se făcea că se înalţă în faţa lui o estradă de scânduri, şapte pe şapte, în mijlocul Pieţei Taganskaia, lângă cinematograf, şi că pe acest eşafod era împins spre sfârtecare scriitorul Firsov; Piotr Gorbidonâci în persoană, asistând la execuţie în calitate de împuternicit din partea administraţiei, îl ţinea strâns pe criminal de pulpană, să nu scape cumva de topor... Din cauza afurisitului de deşteptător însă nu izbuti să vadă până la capăt ce era mai interesant. Pe loc, ca să nu-i piară inspiraţia, numai în cămaşă, se şi apucă să scrie denunţul; dar din peniţa lui curgea ceva atât de spălăcit şi de spurcat, încât mai-mai să-şi mute singur falca din loc, de căscat. Tocmai de-aceea hotărî să-şi amâne demersul până la un moment mai potrivit, mulţumindu-se deocamdată cu constatarea că niciunul dintre invitaţi nu va îndrăzni să dea publicităţii jignirea adusă persoanei lui Cikilev – unii de scârbă, alţii din lipsă de curaj; iar dacă vreunul, Vekşin, de pildă, ar avea acest curaj, s-ar abţine totuşi, după o matură gândire, căci va avea nevoie de el. Viza de flotant a lui Vekşin expirase de mult, iar în odaia lui, îhtrucât se

făceau reparaţii la subsol, fusese mutat biroul administraţiei, astfel încât, în lipsa unui colţ al său propriu, dormea pe un pat pliant în odaia Baluievei, pe baza autorizaţiei neoficiale a lui Cikilev.

Dimineaţa, înainte de orele de serviciu, Piotr Gorbidonâci trecu în fugă pe la ea, să se informeze dacă ieşirea de ieri a lui Firsov avusese un aspect chiar atât de jignitor. De fapt ardea de nerăbdare să afle dacă peste noapte totul s-a petrecut acolo cum era de aşteptat să se petreacă. Dar oricât se gudură pe lângă ea, Zina Vasilievna nu-l lăsă să intre în casă, preferind să iasă ea pe coridor. îl sfătui încetişor pe Piotr Gorbidonâci să nu se gândească prea mult la întâmplarea din ajun, întrucât scriitorii sunt mai toţi oameni nervoşi şi, când le citeşti biografiile, vezi că au purtări într-atât de nelalocul lor, încât este mai sănătos să nu ai de-a face cu ei. De altfel, Cikilev era el însuşi îndeajuns de bine informat în această privinţă. Scriitorii ruşi sunt nişte oameni năbădăioşi şi dacă vreunul are norocul să scape de ştreang ori de eşafod, de propriul pistol ori de-al vreunui rival, apoi negreşit caută să moară de beţie, cu un adaus de oftică pe deasupra. Şi dacă Piotr Gorbidonâci n-a introdus până acum vreun proiect de lege privitor la internarea preventivă a acestor indivizi în casele de nebuni, n-a făcut-o din considerentul că, în cazul acesta, după un timp cât se poate de scurt, toată Rusia va fi populată numai de cititori.

Argumentele nu-i aduseră lui Piotr Gorbidonâci liniştea dorită. Fireşte, o palmă, chiar una însoţită de o vătămare parţială a pielii – ceea ce, fie vorba între noi, nu s-a întâmplat – nu reprezintă o invaliditate care să-l lipsească pe om de posibilitatea de a-şi câştiga pâinea. Aşa că n-avea rost să-l provoace pe Firsov la duel, cu atât mai mult cu cât şi-ar fi putut nemulţumi superiorii, şi îndeobşte e cunoscut că nimeni nu este dat afară din slujbă pentru că a mâncat bătaie. Toate acestea nu însemnau însă că a renunţat la o răzbunare cumplită; doar că trebuia, de formă, să se împace cumva cu cele petrecute, micşorându-se plână la o invizibilitate microbiană, pentru a adormi

vigilenţa duşmanului triumfător, în care timp va căuta să obţină pe furiş şi prin orice mijloace o înălţare cât mai mare cu putinţă, pentru ca atunci când va umbri cu persoana „lui toată bolta cerească, să se năpustească pe neaşteptate de sus, în cele mai fericite clipe din viaţa celui ce l-a jignit şi, înfuridându-şi braţul până la umăr în măruntaiele lui, să-i producă acolo durerea meritată. Răzbunarea însă trebuia să înceapă nu mai înainte de apariţia romanului lui Firsov şi avantajul incontestabil al acestei amânări consta în posibilitatea de a adăuga la denunţ lista celor mai strigătoare pasaje din carte, exemple de libertinaj în gândire, de calomnie politică, de desfrânare sexuală... — deocamdată atât, dar nu se poate să nu găsească, între timp, ceva mai potrivit şi mai murdar. Până atunci nu strica să strângă vreo sută de semnături de cititori, pe cât de indescifrabile cu putinţă, de la colegi de serviciu ori colocatari, deşi fireşte ar fi fost cu mult mai convingător să facă plângerea în numele regiunii sau chiar a întregii zone centrale de cernoziom – ca să-l bage dintr-o dată în groapa de var pe ticălosul mâzgălitor de hârtie!... Astfel, tremurând din tot trupul de ură, Piotr Gorbidonâci se aşează la pândă în vasta anticameră a literaturii unde se şi strânseseră, înghesuindu-se cu toate sculele lor de scris, toţi prietenii de demult ai lui Firsov, de cea mai eterogenă provenienţă.

în dimineaţa aceea Zina Vasilievna, după ce făcu în casă curat şi lăsă pe masă, pregătită, gustarea de dimineaţă, se duse la piaţă cu mult înainte de deşteptarea lui Vekşin. Trezindu-se şi deschizând ochii, Vekşin îşi plimbă privirile prin odaie, fără să ridice capul de pe pernă; n-avea chef de nimic, în ţeasta-i parcă se rostogolea dureros o ghiulea de plumb. Dar afară era o vreme minunată, ploaia cu soare din zori spălase cerul, făcându-l siniliu, ceea ce asigură o strălucire vie colţişorului de natură de sub fereastră. Nu era încă prea cald, soarele stătea cuminte pe cer ca priponit, iar jos, pe pământ, plopii răspândeau o mireasmă atât de plăcută, încât Vekşin îşi umflă fără să vrea nările.

Un mieunat leneş îl făcu să se ridice într-un cot. în rombul strâmb desenat de lumina soarelui, revărsată pe podea, Klavdia chinuia o pisică bătrână, căznindu-se să-i lege de coadă o fundă pestriţă rămasă de la bomboanele primite în ajun.

— Ei, nu merge treaba? glumi Vekşin, adresându-se fetiţei, a cărei rochiţă răspândea reflexe vesele, roşii.

— Alunecă fundiţa... răspunse sociabil mititica. în aceeaşi clipă pisica o zbughi pe uşă, cu podoaba ei cu tot, iar Klavdia nu fugi după ea, ci rămase locului, urmărindu-l cu coada ochiului pe Vekşin, care-şi trăgea pe picior o cizmă strimtă... Ştiu cine eşti, spuse ea în cele din urmă.

— Cine sunt? întrebă Vekşin, ridieându-şi privirea.

— Eşti Mitka, hoţul, rosti foarte desluşit fetiţa. Şi ai să fii de-acum bărbatul mamei. Ţi-a cumpărat pat, e în magazie, că nenea Matvei dormea pe nişte lăzi. Mămica mea e bună, e grasă. Să n-o baţi, da? Tăticul dinainte spărgea vasele şi înjura mereu.

Spunea... Rosti cu glasul ei nevinovat o vorbă urâtă, accentuând-o un pic cu denaturarea ei copilărească. Dar nu mi-a fost mult timp tătic... Şi ce furi tu mai mult, bani sau altceva?... Furi şi jucării?

— Hai, du-te undeva... ori vezi-ţi de treabă, fetiţo, spuse nepăsător Vekşin, ridicându-se din pat.

Văzu pe comodă o maşină de ras pregătită pentru el – se vedea că a mai fost folosită; întinse mâna s-o ia, dar între timp îşi uită intenţia. Pradă unei îngândurări inexplicabile, îşi puse în cap o şapcă de doc străină, luată din cui, şi se opri în faţa oglinzii, încercând să se recunoască în persoana oacheşului cam mototolit la faţă şi cu favoriţi de lacheu care-l privea din apele ei pătate. De sub pat se zăreau nişte pantofi de casă, bărbăteşti, de asemeni purtaţi şi străini; *astea* toate îl împresurau de pretutindeni. Destinul îi oferea un cuib absolut acceptabil, într-atât de confortabil, încât putea să se introducă în urmele gata făcute, lăsate în cearşafuri de bărbatul care l-a precedat... Când Zina Vasilievna intră în odaie cu ibricul în mână, îl găsi pe Vekşin cu aceeaşi şapcă, uimitor de

prost croită, trântită pe cap. Vekşin aproape că nu răspundea vorbelor multe şi servile cu care îl potopea Zina Vasilievna. Niciodată până acum nu simţise atâta înstrăinare, dacă nu chiar duşmănie faţă de ea; felul ei de a fi, mângâietor şi lipicios, îl lega de mâini şi de picioare. Fără să mănânce, nici să bea nimic, fără să-şi scoată şapca din cap, dus pe gânduri, de parcă s-ar fi îndoit de necesitatea de a ieşi din casă, puse mâna pe clanţă.

— Mănâncă măcar ceva înainte de pleci! rosti Zina Vasilievna abia auzit, dar Vekşin nu-i răspunse nimic. Nu vrei câţiva bănuţi pentru tutun, Mitea? îl întrebă, iar el îi răspunse tot atât de încet că mai are jumătate pachet de ţigări.

...Vekşin rătăci toată ziua. Îi făcu mai întâi o vizită lui Sanka Bicicletă. După cum aflase încă de când era la închisoare, Sanka locuia acum în marginea opusă a oraşului. Găsise „o cameră cu antreu” la subsol, într-o curte de trecere îngustă şi murdară, înconjurată de clădiri scunde de zid. Nişte trepte abrupte şi ştirbite coborau spre intrarea strâmtă. *Şanuri de cizme A. Babkin*, scria pe tabla de fier, bătută în cuie mărunte, cizmăreşti. *Primim comenzi cu materialul nostru*. Sub firmă un mic afiş informa despre nişte lucruri ce se vând urgent de *ocazie*. în anunţ erau enumerate cu grijă toate boarfele sărace ale lui Sanka: o masă de bucătărie şi una de joc, fără un picior, o maşină de tocat carne, un scaun... La nr. 8 şi 9 erau trecute o balalaică şi încă ceva fără însemnătate, iar dedesubt se făcea invitaţia: *se va întreba aici*. Ascunzându-şi cu un zâmbet strâmb vaga compasiune ce-l cuprinse, Vekşin coborî treptele şi intră în casă prin canaturile uşii date de perete. Un preş lucrat în casă îi stinse paşii.

O ferestruică fără geamuri lumina zgârcit pereţii veşnic umezi. În antreul strimt, pe un raft, erau înşirate nişte oale prăfuite, iar de-a lungul peretelui, pe jos, se grămădeau bucăţile de lemn din care Sanka îşi scotea piinea. Micuţa încăpere de dincolo de uşa a doua, de asemeni deschisă, s-ar fi dovedit cu totul improprie pentru locuit de n-ar fi fost vădita muncă depusă de omână

grijulie de femeie; cu toată curăţenia bine întreţinută îţi trebuia un timp ca să te obişnuieşti cu aerul greu, mirosul de mucegai, penumbra verzuie şi liniştea închisă a subsolului. Un petec de tul ieftin, fixat cu nişte cuişoare, acoperea unica fereastră; din tavan atârna o colivie dar în tot cursul vizitei lui Vekşin, pasărea din ea nu numai că nu dădu glas măcar o dată, dar nici nu se mişcă. Lângă o comodă veche, jupuită, o femeie tinerică, dar ştearsă, cosea, folosind cu dibăcie lumina slabă ce cădea din fereastră, răsfrântă pe albul peretelui din faţă.

— Bună ziua... salută cu totul inexpresiv Vekşin. Acasă-i stăpânul?

Ceva din privirea acestei femei tăcute, slăbuţe şi plăpânde îl făcu să scoată şapca din cap.

— Vai de mine, cum m-aţi speriat!... sări ea zâmbind, cu mâna pe inimă. Lui Vekşin, zâmbetul acesta timid şi luminos i se păru poate singurul lucru preţios aici, printre vechiturile şi improvizaţiile din jur. Şura nu-i acasă... E dus la un client, dar se întoarce repede. Deocamdată luaţi loc!... Aţi venit din partea lui Lojkin, după marfă?

— Nu, am venit din partea mea, răspunse Vekşin, aşezându-se pe un fel de scaun scund şi vârând mâna în buzunar după o ţigară.

Femeia se nelinişti:

— Am o rugăminte... dacă nu vă vine prea greu, nu... fumaţi aici! se rugă ea cu o grabă care te cucerea. Nu stau prea bine cu plămânii... şi nu mai am timp să mă caut înainte de plecare, iar fereastra noastră este chituită ermetic. Ştiţi, lada eu gunoi a vecinilor se încinge la soare, aşa că numai seara putem să aerisim în casă şi numai prin uşa de la intrare. Dar Şura a inventat o foaie de placaj, aşa că o vânturăm şi aerul se primeneşte...

— Bine, bine, nu fumez, o întrerupse Vekşin şi vârî tabachera la loc în buzunar. Plecaţi departe?

În loc de răspuns, femeia se foi vinovată, îmbujorându-se chiar la faţă de ruşine; se vedea că se blestemă singură că i-a scăpat secretul.

— Spuneţi-mi... aveţi ceva *foarte urgent* cu Şura? N-

aţi putea să aşteptaţi vreo două săptămâni? abia îndrăzni să-l întrebe nevasta lui Sanka şi se făcu mică de tot sub privirea de gheaţă a lui Vekşin. Are foarte mult de lucru în ultimul timp. Şi m-am gândit... are mai multe curse de făcut, nu cred că se mai întoarce până seara...

Hotărât lucru, îl lua drept unul din foştii confraţi de meserie ai soţului său, venit cu gândul de a-l chema la o lovitură nocturnă. Glasul îi tremura, cerând îndurare, se făcuse parcă şi mai străvezie din pricina spaimei care-o cuprinsese deodată, tuşea îi agită de vreo două ori pieptul; şi Vekşin se gândi, nu fără temei, că dacă Sanka n-ar fi adunat-o de pe drumuri în seara *aceea*, când a întâlnit-o pe bulevard, după o lună-două ar fi ajuns sărmana la morgă.

— Eu sunt Vekşin, Dmitri Vekşin. Nu vă temeţi... o linişti el, cu generozitate. îşi rostise numele nu din lăudăroşenie, ci numai şi numai ca ea să-l primească mai cu încredere, ca pe un prieten vechi, un prieten mai mare. Acuma ştiţi? Alexandr şi cu mine am fost tovarăşi de arme... Ce naiba! Doar am avut amândoi parte şi de glorie şi de necazuri destule, am sorbit din ele ca din baltă! E tare sentimental, mi-nchipui că v-a plictisit tot vorbindu-vă de mine...

Se simţea în glasul lui şi o oarecare mândrie, puţin ruşinată, pentru toate privaţiunile îndurate în viaţa lor de ostaşi, şi înţelegere faţă de tovarăşul ce-l părăsise, astfel încât fugarul putea conta pe o deplină iertare din partea lui Vekşin. Aşteptând o-înviorare recunoscătoare, Mitea îşi trase de carâmbi cizmele scumpe, lucioase. Dar cele spuse de el nu treziră niciun fel de ecouri în sufletul femeii, cu totul incapabilă de prefăcătorie.

— Vekşin, aţi spus? Nu ştiu... Nu, nu mi-a pomenit niciodată... Nici nu-l pot condamna pentru asta, în ultima vreme a avut atâtea pe cap... se strădui ea să-şi scuze soţul pentru scăparea de neiertat în ochii vizitatorului, dacă omisiunea n-a fost cumva pe deplin intenţionată. Şi se aplecă mai mult peste lucrul său.

Vekşin îşi plimbă ochii în jur: nicăieri nicio aluzie, nu numai la existenţa lui Dmitri Veşkin, dar nici măcar la

trecutul lor comun. Părea că în urma lui Sanka Babkin n-a mai rămas nimic sfânt, de parcă ar fi dat cu mătura, ar fi râcâit prin colţuri şi s-ar fi şters curat pe mâini cu o cârpă. Vekşin puse la loc foarfeca gazdei, pe care o tot răsucise în mâini, şi ca să-şi facă de lucru porni să privească fotografiile de familie aşezate în rame pe comodă sau prinse în evantai pe perete. Ar fi trebuit negreşit să se afle printre ele măcar aceea făcută pe front, tot escadronul, cu prilejul vizitei unui tovarăş de vază, venit din Moscova. îşi aducea aminte că acesta, după vreo lună, le trimisese la unitate o duzină de copii, să fie distribuite celor mai vrednici dintre ei; Veşkin nu s-a despărţit niciodată de această relicvă pe care o considera un fel de diplomă de merit. Ce făcuse Sanka Babkin cu fotografia lui, de nu se vedea nicăieri? Pretutindeni întâlni numai această femeiuşcă slăbuţă, ba cu o cununiţă pare-se de albăstrele pe cap, în societatea unor adolescente cu înfăţişare vădit nemuncitorească, ba lângă o vilă, pe terenul căreia o societate suspect de prezentabilă se înfrupta ziua-n amiaza mare din nişte dulciuri la pahar, *blancmanger* sau aşa ceva. într-un singur loc gazda, cu voal de mireasă, apărea alături de Sanka, tâmplă lângă tâmplă.

Un corp delict: s-au cununat deci cu popă, la biserică! în ochii lui Vekşin, această faptă nu era o simplă apostazie, ci ceva mult mai grav, o adevărată trădare. Mitea resimţi ceva ciudat, o tristeţe insuportabil de tulbure, pe care n-a izbutit niciodată să şi-o lămurească; avea impresia nu numai că prietenii cei mai buni l-au jefuit şi l-au înşelat în întrecerea contemporaneităţii, dar au şi dobândit pe această cale – în ciuda voinţei lui! — o oarecare prosperitate finală. Numai şi numai ca să nu vadă zâmbetul de fericire tâmpă de pe chipul lui Sanka, imortalizat pe carton, se apucă să examineze celelalte fotografii. îi atrase atenţia mai cu seamă una îngălbenită iremediabil, probabil din cauza păstrării îndelungi într-o ascunzătoare umedă. îi trebui cam jumătate de minut până reuşi să distingă pe ea chipul unui bătrân încruntat, cu faţa prelungă, cu mustăţi ţanţoşe şi mindir muiat în

fireturi.

— Ce arătos e... Se vede că e de la poliţie! spuse tărăgănat Vekşin, regretând că prietenul său se prăbuşise într-o asemenea prăpastie. Vă este rudă cumva?

Soţia lui Sanka se întoarse speriată spre el:

— Da, e tata. Era obligat să poarte uniformă, lucra la senat... vreau să spun că un timp... a fost senator.

— Şi... acolo... avea o muncă grea? se informă Vekşin, stânjenit de această descoperire. Din clipa aceasta simţi că-l enervează orice în jur.

Tânăra femeie ezită o clipă:

— Da de unde! Cum să vă spun: discutau legile. E greu să faci legi pentru tine, dar să stai şi să născoceşti legi pentru alţii... asta-i floare la ureche.

Lui Vekşin nu-i plăcu, din nou, aprecierea tăioasă a activităţii tatălui ei, care sunase fals în gura acestei femei.

— Cred că mai vine în vizită pe la dumneavoastră... oricât, nu poţi să-ţi alungi tata-socrul cu băţul!... o descosea Vekşin pas cu pas, dorind să măsoare adâncimea decăderii lui Sanka. Ori e înţelept bătrânul şi stă în bârlogul lui?

— Mda, se cam abţine... începu cu un glas de şcolăriţă nevasta lui Sanka, dar se întrerupse, clătinând capul din neobişnuinţa de a minţi. De fapt, a murit... Acum doi ani.

Vekşin se uită cu răceală la nevasta lui Sanka, desluşind minciuna insesizabilă, nemărturisită probabil nici bărbatului.

— Şi de ce a murit?

— A răcit... oftă ea adânc.

Câteva clipe, privirile lor se încrucişară, se sudară aproape, ca isă se zmulgă cu durere, dar în acest scurt răstimp nevasta lui Sanka apucă să aprecieze atitudinea oaspetelui faţă de ea, îşi dădu seama ce fire energică, voluntară are şi, ca atare, înţelese ce primejdie îi ameninţa viaţa tihnită. Propria-i vină îi apăru pentru întâia oară în deplinătatea ei, astfel încât nu-i mai rămânea decât să conteze pe generozitatea acestui enigmatic Vekşin...

Deodată, contând cine ştie pe ce, începu să-i povestească încâlcit şi cu aprindere acestui vizitator temut cât de greu i-a venit bărbatului său să rupă cu lumea hoţilor, cum la început veneau mereu la ei în vizită tot felul de derbedei, până şi-au dat seama şi au mai domolit-o, cum lui Şura a început să-i fie silă de vechile lui cunoştinţe, şi i-a mai spus că în ultima lună comenzile au sporit simţitor, slavă Domnului, căci „ştiţi şi dumneavoastră, în timpul anilor de foamete, toate şanurile au fost arse ca lemne de foc”... În sfârşit, căutând să-l cumpere cu sinceritatea ei inutilă şi locvace pe acest oaspe neîmpăcat, răsărit din trecut, începu să povestească ce anume mănâncă ei, ea şi Şura al ei, cum izbutesc să facă economii, unde se duc uneori ca să-şi petreacă serile de sărbătoare. Era interesant de observat sârguinţa ei, inconştientă, ce-i drept, de a deveni cât mai repede *jumătatea* lui Sanka – cu toată fiinţa, cu obişnuinţele ei, cu modul ei de a gândi şi a vorbi.

— Ne place mai mult să mergem la conferinţe... Nu costă bani, stăm ca la teatru, şi-i şi folositor. Se ţin acum conferinţe de tot felul – despre cruciade sau despre peşti care trăiesc pe fundul oceanului. Sanea al meu moare după chestii de-astea... Şi eu la fel: încremenesc locului ca să nu-mi scape un cuvânt. în copilărie, pe soră-mea şi pe mine ne-au ţinut mai mult închise, până şi aerul trebuia să-l respirăm fiert!... Acum câteva zile s-a nimerit să ne vorbească despre lună, cum se tot învârte, sărăcuţa, mereu în jurul pământului şi nu se poate smulge de lângă el. Poate că are chef să zburde spre soare... dar nu poate!

Ascultând distrat încercările ei jalnice de a se dezvinovăţi de ceva, Vekşin urmărea din ochi cum aleargă pe lucru degetele ei subţiri, străvezii, *altfel ca ale noastre*, deşi spăla cu ele rufele bărbatului, freca podelele şi făcea toată gospodăria... În sinea lui recunoştea că, la drept vorbind, nu erau mâini rele, ba dimpotrivă, blânde şi bune, dar tocmai de-aceea nesfârşit de primejdioase, ca sirenele desfătătoare, deoarece atrăgeau spre mâlul cel atât de dulce pe un ostaş pornit în campanii măreţe. Structura gândurilor lui demonstra în măsură suficientă că, după

hibernarea din închisoare, Dmitri Vekşin începea să se mai dezmorţească un pic şi, în contact cu oamenii, îşi redobândea discernământul pe care îl cam pierduse la beţie.

...Sanka se întoarse după vreo oră şi îndată totul se trezi la viaţă: cratiţa de pe lampa cu petrol începu să fiarbă în clocote, pasărea melancolică din colivie porni să-şi ciugulească măruntele boabe de cânepă, iar printre gratii zburară vesel nişte coji. Iată-l! Prietenul Sanka... I se păru lui Vekşin mai curat îmbrăcat decât la ultima lor întâlnire, mustăţile îi crescuseră mai stufoase sub influenţa fericirii sale nemărginite, iar faţa, de o culoare caraghioasă. arsă de soare şi acoperită de pistrui, îi dădea un aer nostim de ţărănuş. Cu pantofii scâlciaţi şi haina prea scurtă, ca de împrumut, arăta acum ca un adevărat meseriaş. Mâinile negre, pline de tăieturi şi pete de clei, îl uimiră pe Vekşin. Transpirat de pe drum, îşi trecu degetele răşchirate prin păr... dar, la urma urmei, rămăsese acelaşi Sanka Babkin, bunul şi neuitatul său tovarăş dintr-un trecut nu prea depărtat.

— Şefule! exclamă el, ferindu-se la început o clipă de prietenul său, ca de o arătare, apoi buimăcit, pocăit sub privirea directă a lui Vekşin, arătând cu un gest neputincios modestul confort al colţişorului său de piatră. Şefule... repetă încet de tot şi lacrimă de duioşie şi bucurie la gândul că Vekşin a venit să-l vadă în casa nouă.

Văzând puternica emoţie a lui Sanka, Mitea se simţi puţintel stingherit, dar această stingherealã îi făcu plăcere. Cu atât mai întunecat se întoarse spre nevasta prietenului, care, din spatele lui Vekşin, făcea soţului ei tot felul de semne speriate, cu intenţia – după toate aparenţele – de a-i răpi lui Vekşin aceste lacrimi ce-i aparţineau numai şi numai lui.

— Ei, hai să trăieşti, Bicicletă, rosti el cu fermitate, în primul rând ca să aducă un echilibru în această nesuferită cuvioşie micburgheză, iar în al doilea rând ca să arate că nu intenţionează, nici măcar la strâmtoare, să-l scape pe prieten din îmbrăţişarea prieteniei lui unilaterale. Hai,

potoleşte-te odată, momâie ce eşti... Şi mai zici că eşti meşter la calapoade!

Îl îmbrâncea uşurel pe Sanka în umăr, cerându-i să se mai potolească; acesta însă sughiţa mereu a plâns, furişând priviri în dreapta şi-n stânga şi legănând în mână bocceluţa adusă, poate ca să câştige timp, sesizând atmosfera, ori ca să înţeleagă mimica încurcată a soţiei. Privirile schimbate cu ea, cele pe care le surprinsese Vekşin, îi mai diminuară simpatia faţă de acest lungan care, rămas doar câteva luni fără supraveghere şi indicaţii, apucase să facă atâtea greşeli, aproape ireparabile.

— Ce pasăre-i asta din colivie? Forfecuţă? se interesă Vekşin.

— Nu. E scorţar... răspunse Sanka şi Vekşin îşi dădu seama cât de repedg, suspect de repede i-au secat lacrimile. Deunăzi am făcut cheltuiala asta. Luasem nişte bani... ştii, îmi place să am mereu în casă gunoi şi gălăgie. înţelegi, unde-i viaţă, lucrul cel mai important e să fie gunoi şi gălăgie! Tu, Xenia, topeşte-te deocamdată de-aici, îi porunci el sever soţiei. Te chem eu când o fi nevoie.

Aruncând soţului o privire deznădăjduită, ea porni spre uşă, dar Sanka o chemă înapoi din prag. Vorbiră ceva pe şoptite, se certară chiar puţin, apoi femeia plecă de-a binelea, luând de pe comodă nişte bani mărunţi de aramă.

— Ne aduce îndată ceva de-ale gurii şi-om cinsti un păhăruţ, Mitea, iar tu să-i faci plăcerea să n-o refuzi, stărui Sanka, clipind mereu din ochi, deşi Vekşin nici gând n-avea să refuze. Te stimează grozav... Dar stai jos, odihneşte-te, şefule... Ori te-ai odihnit destul? glumi el făcând aluzie la închisoare.

— M-am odihnit, dar de stat tot am să stau... zâmbi sumbru Vekşin, aşezându-se cu nădejde, pentru mult timp. Ei, cum o mai duci? După câte observ, înfloritor.

— Trăiesc şi eu cum pot, dar nu mă plâng, căci doar nu lucrez de pomană. Priveşte, ăsta-s eu şi astea mi-s boarfele, câte le-am încropit! N-am însă noroc cu Xenka, mereu e bolnavă...

— Ia stai. Xenka o cheamă? se miră Vekşin. Nu

Katka?... Aşa mi s-a părut.

— Nu, Xenia. Xenia Arkadievna... îl corectă încet Sanka. Şi-a distrus cam devreme sănătatea... Făcu nişte ochi mari: Dar să nu te gândeşti la rele, am smuls-o din foc la ţanc. Şi ciudat lucru, şefule, atâta m-am bucurat că eu, cu mâinile mele am salvat-o, am scos-o din viitoare, încât... nu există nimic mai dulce în viaţă. Altminteri două războaie în şir le-am petrecut călare, croind cu sabia în dreapta şi în stingă, iar acum...

— Ar trebui să te gândeşti la ce-ţi iese din gură, îl întrerupse Vekşin. Am auzit că vrei să pleci?

— A şi trăncănit? Păi altminteri nu mai scap *de ei*, de fârtaţii ăştia ai noştri. Vine câte unul nechemat, cere rachiu, ţi se bagă în suflet cu cizmele, iar cizmele au pinteni! Tulburat, îşi trase scăunelul mai aproape şi-l apucă pe scumpul său musafir de mânecă. Şi uite-aşa, m-am înţeles cu Xenka într-o noapte: hai să plecăm în târguşorul cel mai prizărit din câte s-or găsi pe lume, unul cu două clopotniţe mititele... să ne ciripească păsărelele în pom şi să uităm de necazurile noastre de fiştece oră, mereu tot alea.... Ieşi seara în pridvor, iar în jur domneşte linişte şi odihnă deplină, lipsită de orice gând şi zbucium. Doctorul zice că şi Xenkăi o să-i meargă atunci mai bine cu plămânii... închise ochii. Se părea că meşterul acesta de calapoade compune un cântec despre bucuriile de care n-a avut parte în viaţă. Ştii tu, tare mi-i drag să văd cerul ape-ape, ca o scoică, nouraşii moţăie zvârliţi pe zări ca nişte zdrenţe şi câte un cârstei fâlfâie din aripi. Apoi răsare şi luna dintr-o vâlcea... Şi jur împrejur, până la mii de verste, e noapte, numai noapte, o noapte ca smântâna: adevărata noapte! Dar mai ales nimeni nu-ţi ciocăneşte în uşă, nimeni nu-ţi strecoară în suflet nimic străin. În mijlocul naturii, şefule, n-ai de ce te scârbi, căci toate scârbele numai de la om vin. Din prudenţă, deschise întâi numai un ochi, şi acela pe jumătate, ca să-şi privească musafirul. Ce ciudat, foştii hoţi să vorbească de păsărele!...

— Sunt şi-acum hoţ! zvârli tăios Vekşin, scuturând cu o mişcare mâinile lui Sanka. Pe mine mâlul şi mucegaiul

ăsta nu m-au atras niciodată şi nici pe tine nu te-aş sfătui să te laşi momit, Bicicletă.

Sanka aruncă o privire temătoare spre uşă, jignit nu atâta de sfat, cât de porecla amintită.

— Nu-mi mai spune aşa, şefule. Nu-i place Xeniei, o apucă un fel de boală a copiilor când aude. Bine, nu mai fac nici eu, numai că... păsărelele să fie mucegai? Şi iarăşi zic: iată, de câtă vreme îmi porunceşti tu mie, adică, după câte înţeleg eu, de câtă vreme mă îndrumezi spre cele bune, dar nici nu bănuieşti cât mi-s de dragi păsărelele. Într-atâta mi-s de dragi, încât nu mănânc o pasăre de niciun fel! Nu pot, parcă m-aş mânca pe mine însumi... îi scăpă, cu un râs ce voia să-l scuze. Şi Vekşin zâmbi în sinea lui acestei slăbiciuni, atât de ciudate la un bărbat. Pe front e altceva, continuă Sanka. Am mâncat şi eu; acolo uitam de toate... până şi numele mi-l uitam. Ai auzit vreodată, şefule, graur făcând ca grangurul? Ascultă-aici! Şi ţuguindu-şi buzele, imită artistic mieunatul pisicesc al păsării şi trilurile ei gingaşe, drăgăstoase. Mai hrănesc din când în când un amărât de popă pe care l-am cunoscut la târgul de păsări... Beţiv nevoie-mare; şi-a băut şi crucea de la piept şi, pentru douăzeci de copeici, ar fi în stare să scuipe o icoană... Dar se topeşte de dragul zburătoarelor; atât i-a mai rămas în viaţă – păsărelele. Uneori stau cu el de vorbă şi mi se pare că păsărelele s-au adunat prin tufişuri şi mă aşteaptă... Ce-i cu tine, şefule, ai aţipit?... Vrei să spui că nu mă mai aşteaptă păsărelele? strigă el în culmea însufleţirii, zgâlţâind genunchiul lui Vekşin.

— Ce tot îndrugi acolo?... De când cu însurătoarea, te-ai prostit de tot, nenicule, îl dezmetici Vekşin, definitiv convins că toate influenţele rele de la nevasta lui Sanka vin, şi că deci tocmai de aici trebuia să-şi înceapă tratamentul.

— Nu sunt prostii, şefule! Şi, crede-mă, degeaba încerci să-mi opreşti zborul sufletului! Sanka se sperie singur de intonaţia ameninţătoare din glasul lui şi, timp de un minut încheiat, ar fi fost în stare să-i facă lui Vekşin orice concesie. Deunăzi cine crezi că mi-a picat pe cap?

Donka! Beat mort şi cu o muiere după el. Ne-am cam certat... Uite, mi-a rupt ficusul! Pe urmă a pus mâna pe nişte chei şi le-a trântit în pieptul Xenkăi, tare, de au zornăit. Cum vine asta, e musai să arunci cuiva cu cheile în piept? Of, mai bine ai spune şi tu ceva, şefule! De ce taci?... Aşa a făcut!... Sau şi mai rău, vin să cerşească bani pentru băutură, mă cinstesc şi pe mine cu rachiu cumpărat pe banii mei, apoi rămân să doarmă aici. Nici de dat afară nu pot să-i dau: sunt doar prieteni, am lucrat împreună, suntem însemnaţi cu acelaşi semn... rosti el cu buzele tremurând de atâta amar. Iar eu i-am jurat Xenkăi că nu mai pun nici strop în gură...

Mitka zâmbea reţinut şi trosnea din degete.

— Va să zică aşa... Şi când pleci? întrebă el în cele din urmă.

— Depinde de bani. Ne străduim şi noi, ne restrângem cât putem. Xenka lucrează ajururi pentru o prăvălie, tot felul de şerveţele cu modele burgheze. Am strâns până acum cincizeci de ruble... Dacă mai către iarnă ajungem la o sută, ne luăm şi noi valea, ca o piatră rostogolită de pe mal! Despre banii aceştia numai ţie ţi-am spus. Nimeni nu ştie, câtă-i lumea!

— Foarte bine, spuse legănându-se musafirul şi-şi muşcă buzele, într-adevăr, ce naiba, ţi-a venit doar şi ţie timpul să te lepezi de ghiuleaua ocnaşilor. Deocamdată numai atât să-mi spui: facem o şustă împreună? E vorba de o lovitură nu prea importantă... Mergem la sigur.

Vekşin n-avea deocamdată nimic precis în vedere, dar îl poftea pe Sanka numai şi numai ca să-l încerce, străpungându-l cu privirea sa de totdeauna, privire care până nu de mult stârnea în acest flăcău entuziasm, îndrăzneală, devotament... Dar iată că Sanka tăcea, cu faţa numai pete, de parcă ar fi avut tifos exantematic. Rezemat de perete – între timp apucase să treacă pe lângă Vekşin şi să se aşeze pe pat – se apără cu mâinile ridicate, ca de o arătare.

— Nu mă chema, şefule, că nu merg! mărturisi el în cele din urmă, cu vocea sugrumată, de parcă l-ar fi strâns

cineva de gât. Mai curând îmi fac seama.

— Şi dacă-ţi poruncesc? stărui Vekşin, dar Sanka tăcu din nou şi Mitka, în sfârşit, zâmbi amar. De altfel nici nu te chem... Am vrut numai să-ţi încerc voinţa. Nu mai am nevoie de tine în viaţa asta... Trăieşte-ţi viaţa cu ea după pofta inimii.

— Zău?! Adevărat spui? Nu glumeşti? izbucni Sanka în hohote de râs, alergând prin odaie de bucuria eliberării şi aruncându-şi clipă de clipă privirea spre uşă, îmboldit de necesitatea de a bea neîntârziat, ca să întărească pe veci, să *pecetluiască* oficial măreaţa hotărâre a lui Vekşin. Stai, şefule, nu pleca, am trimis-o pe Xenka după cvas. Se vinde aici la *cuoperativa* noastră, cu şaisprezece copeici ocaua... Un cvas de pâine, o minune... Te unge pe suflet când îl bei. Numai şi numai din cauza emoţiei se repezi spre lampa de gaz şi-i învârti în ambele sensuri fitilul. Ştiam eu că glumeşti, şefule. Ge să mai faci cu Sanka acum? Nu şi-a irosit el destui ani din viaţă de dragul tău? Eşti doar ca vulturul... Ajunge să dai sfoară-n ţară, că îndată se adună în urma ta un stol întreg, de sfişie toată Moscova cu ciocurile lor! Îmbrăţişând genunchii de fier ai lui Vekşin, îl privi în ochi, de jos în sus, cu rugăminte şi deznădejde. Şi ştii ceva?... Te rog, până nu vine Xenka! Nu mai veni pe la mine, şefule. Da?... Să nu mai vii niciodată! Chiar dacă ar fi să mori, chiar dacă te-ar duce prin faţa casei mele cu ştreangul de gât... îndură-te şi nu mai bate la uşa mea. Am să te port cât oi trăi în suflet, îţi sărut mâinile şi picioarele, numai să nu vii... Lasămă aşa cum ai zis – în mâlul şi mucegaiul meu!

Pe chipul lui, schimonosit de frământare, se citea un fel de inspiraţie, ceva de loc obişnuit, cum n-a mai avut şi n-a mai simţit nicicând; o intonaţie din acest strigăt, răguşit şi ruşinos, îi înfipse lui Vekşin cuţitul în inimă.

— Cu alte cuvinte, ne-am înţeles... spuse încet Vekşin, ridicându-se fără grabă.

Pesemne că tocmai în clipa când Vekşin dădea să plece, nevasta lui Sanka, întoarsă la timp, i-a întins soţului sticla de cvas pe fereastră. Făcând să-i sară dopul din

mers, cu o lovitură în palmă, Sanka îşi urmă musafirul în antreul întunecos. De data aceasta uşa se închise singură în urma lor, trasă de pietroiul atârnat la capătul unei sfori trecute prin scripete. Totul era pe pale să se aranjeze cât se poate de bine. Vekşin şi pusese mâna pe clanţa celei de-a doua uşi, să iasă afară şi din casă, şi din memoria prietenului, iar Sanka nu încercă să-l reţină; chiar atunci însă se întâmplă ceva cu totul neprevăzut.

— Ce-ai rămas cu sticla în mână, caraghiosule? se întoarse Vekşin pe neaşteptate, în ultima clipă.

Dorea probabil aici, pe loc, să ducă la capăt o hotărâre luată de dimineaţă, dar nu cu desăvârşire coaptă, când atenţia îi fu atrasă de cureaua cu care era încins Sanka. îşi aminti că pe front şi-au ascuţit de atâtea ori briciul pe această curea, cu care i-au şi fost odată strâns legate mâinile primejdios dezlănţuite.

— Bea, şefule... De despărţire, bâigui Sanka, ferindu-şi ochii şi tot ţopăind neliniştit în faţa prietenului ce zăbovea inexplicabil.

Voia oare să scape cu preţul acestui cvas de pomină, cumpărat pe şaisprezece copeici ocaua, sau nu se îndura să-l lase pe neschimbatul stăpân al soartei sale să plece fără o vorbă bună şi fără o gustare?... Ori mai curând încerca, după puteri, să umple cu ce s-o nimeri golul căscat între ei la despărţire, ca să nu năvălească în el cine ştie ce alte lucruri ireparabile. Fapt e că se întâmplă tocmai ceea ce n-ar fi vrut Sanka să se întâniple.

— N-am nevoie de cvasul tău! bombăni Vekşin, amintindu-şi acum, limpede de tot, în ce împrejurări a văzut pentru cea din urmă oară catarama de aramă a neuitatei curele. Aşadar, zici că ai adunat cincizeci de ruble? Se nimereşte cât se poate de bine, nenicule...

— Exact juma de sută... şopti rugător Sanka, în timp ce spuma curgea mereu, cu băşici, din gâtul sticlei aplecate, de parcă nici nu era nimic înăuntru în afară de spumă.

Ca să domolească tremurul sufletesc al lui Sanka, Vekşin apucă nervos capătul atârnat al centurii lui şi

începu să-l înfăşure pe deget, astfel încât Sanka se apropia tot mai mult de el... Un sentiment chinuitor, ce-i părea cât se poate de filistin, îl împiedica totuşi pe Vekşin să-şi ridice privirile. Deodată, redevenind stăpân pe sentimentele sale, luă o hotărâre:

— Apoi, băiete, ai să-mi dai mie treizeci... ba nu, chiar patruzeci de ruble! rosti ferm, fără să se bâlbâie, spre propria lui mirare şi fără să dea drumul curelei. înţelegi şi tu că pot să fac rost de oricât poftesc, dar am nevoie negreşit de bani *cinstiţi*, câştigaţi cu sudoarea frunţii... într-un cuvânt, ce mai, cinstiţi! îţi promit că ţi-i dau înapoi la fel, din cel dintâi câştig al meu!

Tăcu şi dădu drumul de pe deget curelei fatale.

— Chiar acum... îi vrei? începu Sanka să se gudure, cu o sfioasă speranţă. Vezi că Xenka i-a cusut în plapomă... Dar n-are nimic, descoasem noi îndată cu un cuţitaş... un cuţit ascuţit, şi gata socoteala! Nici n-o mai întreb, n-are să simtă nimic Xenka mea... Te pomeneşti că, până plecăm, mai descopăr vreo comoară, rămasă de la vreun negustor care a dat bir cu fugiţii, ha-ha!... Cât ai zis: patruzeci? Aşteaptă-mă aici, şefule, şi ia o gură de cvas, bea direct din sticlă... E grozav!

Cu sporovăială lui obositoare, complice parcă, îi oferea lui Vekşin răgazul necesar să se răzgândească, să-şi găsească *Dumnezeul din el*, cum s-a exprimat mai târziu: dar Mitea, cu fermitatea-i de ostaş, nu se lăsă intimidat şi nu renunţă la planul său. Astfel încât nu-i mai rămase lui Sanka Babkin decât să se strecoare înapoi pe uşa căptuşită cu pâslă, ce se închise cu un pocnet surd, ca de mormânt – ca să aducă cele făgăduite.

Apoi intră în acţiune timpul, neobservat până atunci de Vekşin numai şi numai din pricină că, ori de câte ori rămânea singur, îl copleşeau din nou aceleaşi gânduri apăsătoare ce-i veniseră de dimineaţă. Poate că s-ar fi speriat de sine însuşi dacă şi-ar fi dat seama cât timp s-a scurs, de data aceasta pe neobservate. Reveni la realitate când auzi şoptindu-se de partea cealaltă a uşii... Aruncă însă o privire severă într-acolo şi totul amuţi, iar prin

gaura cheii, lărgită parcă, apăru deodată o pată luminoasă. O dorinţă vicleană, vâscoasă şi de neînvins, îi întunecă mintea: apropiindu-se dintr-o parte, puse genunchiul la pământ şi işi lipi ochiul de orificiu. Văzu mai întâi prin el doar un oval din peretele acoperit cu ziare, lipite, apoi gaura începu să se acopere cu ceva ce venea încet, nesigur, hoţeşte. Sanka spiona la rândul lui, de dincolo. Un timp, până se lămuriră, căutară amândoi să străpungă acest întuneric viu şi înzestrat cu vedere, dar necuvântător, iar când înţeleseră, amândoi deodată, săriră înapoi aproape în acelaşi timp. N-apucă Vekşin să-şi reia bine poziţia dinainte, şi pietroiul atârnat porni în sus, pe uşă.

— Uite-i, i-am adus, i-am adus!... izbucni Sanka în şoaptă dementă, arătându-i din prag prada înfăşurată într-un petic şi legată cu aţă. Iartă-mă că te-am făcut să aştepţi, şefule! Uite cum i-am cusut, ca să nu ne atingem de ei până la mutare în casa nouă... Ce naiba, nu găsesc nimic ascuţit, s-o despic. Tocmai acum... Xenka mea plânge de se rupe acolo!... Am şi plesnit-o, să mă ştie de frică... Poate că tu, *progresist* cum eşti. ai să-mi condamni înapoierea; dar dacă nu-ţi struneşti muierea, ţi se suie în cap, ca pe şa, şi nu mai poţi s-o dai jos... Nu zic bine? Judecind după felul în care se prefăcea că arde de nerăbdare să ajungă cât mai repede la conţinutul pacheţelului preţios, se vedea că tot mai speră în generozitatea lui Vekşin; tocmai de-aceea nu izbutea nici în ruptul capului să deznoade, cu unghiile sale îngroşate şi pe jumătate roase, sfoara legăturii.

Părea că un cumplit neastâmpăr îl stăpâneşte, scuturându-l ca în preajma unui atac de cavalerie; şi Vekşin recunoscu în el, pentru scurt timp, dar nu fără mulţumire, pe vechiul Sanka, sărac lipit pământului, mărinimos, mai beat ca beţia, mai tăios ca sabia, mai generos ca pâinea rusească.

— Nu te grăbi, măi, fir-ai al dracului!... Trage de sfoară şi rupe-o, nu-ţi fie milă, bâiguia şi Vekşin, molipsit de înfrigurarea lui; dar Sanka, muşcând între timp

noduleţul cu dinţii, apucase să tragă afară din cârpuliţă un teanc de bancnote toate una şi una, nou-nouţe şi foşnitoare.

— Ia-le, şefule... Te-a refuzat Sanka vreodată? Ia tot ce-ţi încape în buzunare... şi ce nu încape dă-mi adresa să ţi-i duc acasă. Data trecută, când m-ai întrebat de Xenka dacă-i frumoasă, mi s-a strâns inima: mă gândeam că poate, vechi prieten ce-mi eşti, ai şi întins mâna după ea, să mi-o iei... Şi ştii, poate ţi-aş fi dat-o chiar! Aproape cu lacrimi în ochi, ca să-l măgulească pe Vekşin, arătă cu capul spre uşa închisă de pietroiul pe scripete, dincolo de care, în clipa aceea, se frământa probabil nevasta lui. Nu te supăra, şefule, dar adineauri te-am minţit. Nu i-am dat Xenkăi nicio palmă. Am ridicat mâna, e adevărat, dar m-am temut; am pumnul greu şi dacă muierea moare, iar pe urmă mă calcă miliţia, dau de dracu!... Nu-i aşa, şefule? Oricât de ticăloasă ar fi, şi ţiitoare de fost hoţ, se află totuşi şi ea în evidenţa statului, nu-i aşa? Diseară O1 să-i povestesc pe îndelete ce anume ne leagă pe noi doi, pe mine şi pe tine... Cum, în numele omenirii, goneam călare amândoi în bătaia vântului, cum trăgeau contrarevoluţionarii asupra noastră de după tufe de răchită... şi nimic, nici tu boală, nici tu glonţ nu ne-a atins, dar iată că ne-a venit de hac rugina cea târâtoare! Eu chiar aşa socot că un om cinstit nu poate să nu plângă soarta noastră... Iar de o femeie, câtă vreme nu i-au dat lacrimile, trebuie să te temi! Cum începe să-i picure din ochi, e cu totul altceva: poţi să-i pui frâu şi dintr-un fir de păianjen, şi-o călăreşti după pofta inimii! îşi strânse economiile în pumn şi i le întinse lui Vekşin. Ia mai bine tot, stăpâne, cu cârpă cu tot, ca să nu mai rămână gunoaie prin casă...

Nevrând să-şi supere amicul atât de impetuos printr-un refuz, Vekşin dădu să ia toţi banii, împreună cu petecul în care erau cusuţi, ca să-l arunce apoi la primul colţ de stradă... Dar în ultima clipă un considerent nebulos îl îndemnă să-i vâre lui Sanka în mână zece ruble, pentru orice eventualitate, cine ştie ce ar putea surveni în viaţa lui familială. E de observat că Sanka nu-i mulţumi drept

răspuns, după cum, de altfel, nu-i mulţumise nici Vekşin care, de bună seamă, i-ar fi dat la rândul său lui Sanka şi ultimul ban, dacă acesta ar fi întins mâna după ei în condiţii asemănătoare. Celelalte patruzeci de ruble le viri în buzunarul pantalonului şi uitând, din pricina aceleiaşi împrăştieri bolnăvicioase, să-şi ia rămas bun, porni prin curtea îngustă de trecere, spre stradă. Mergea şi se gândea înduioşat cât de simţitori sunt oamenii simpli, gata oricând să împartă totul cu un prieten, când acesta se află la nevoie!

în faţa porţii, un băieţaş plin de pistrui, lovea cu piciorul o asurzitoare cutie de conserve. Întorcând capul spre el, Mitea îl zări pe Sanka în faţa uşii locuinţei, chiar şi ea zgârcit luminată de soare.

— Şefule!... striga pentru a cine ştie câta oară în urma lui, făcându-i semne cu mâna dreaptă să se întoarcă. Şefule, măcar să-ţi fi băut cvasul înainte de plecare! Cu stânga îi arăta paharul neatins în care, după câte se putea vedea chiar de la distanţă, faimoasa băutură, rămasă fără guler, nu mai spumega.

Prin bolta scundă a gangului de la intrare, vocea lui Sanka se rostogolea într-un vuiet nelămurit. Vekşin duse de două ori palma la ureche, fără prea mare succes, apoi renunţând făcu un semn de adio şi dispăru după colţ. Nu mai păstra nici urmă de supărare împotriva acestui lungan zăpăcit şi destul de obositor; de altfel, obişnuit ca toţi să i se supună, nu reuşise să prindă în bunăvoinţa exagerată a lui Sanka scrâşnetul vibrant, aidoma celui scos de cuţit când îl ascuţi pe gresie. Pradă propriilor gânduri, nu se interesă nici măcar în ce chip izbutise să intre în casă nevasta lui Sanka, dat fiind că acea intrare din dos ca şi ferestrele erau, cum văzuse prea bine, chituite. Numeroasele inadvertenţe de felul acesta, sesizate de către un critic pedant, constituiseră dovada de netăgăduit a neglijenţei lui Firsov; aceluiaşi critic, de altfel, îi aparţinea şi reproşul aparent pe deplin justificat, cum că imboldurile atribuite lui Vekşin în această scenă îi erau întru totul străine, de parcă n-ar fi fost firesc să fie aşa. Se

vede treaba că nu-i uşor de priceput că omul cel nou nu apare din clipa înălţării în grad ori a primirii unei diplome, nicio dată cu mutarea într-un apartament nou ori achiziţionarea unei perechi de încălţăminte în plus, ci numai şi numai ca urmare a unor gânduri, adesea greoaie, gânduri care până atunci nu-i erau proprii.

XVII

După jumătate de oră, Vekşin se pomeni într-o stradă pustie, cu desăvârşire necunoscută lui, cu caldarâmul desfundat, aproape fără piatră. Asemenea deconectări ale conştiinţei nu mai avusese decât doar, poate, în clipele de încordate căutări ale vreunei soluţii ce-i scăpa cu îndărătnicie. În ziua descrisă, însă, uitase pur şi simplu, de câteva ori, unde se află; la un moment dat i se păru că se plimbă prin centrul vechiului Rogovo, în vara fierbinte dinaintea începerii războiului cu nemţii, iar la două străzi de el, în stânga, imediat după colţ, sta pitită în frunziş căsuţa Dolornanovilor; un plop cu vârful rupt de furtună, aflat chiar în direcţia aceea, mărea şi mai mult asemănarea. Tot astfel căutase şi atunci, desperat, ieşirea din împrejurări grele – tot atât de irevocabil era împresurat şi atunci de căsuţele provinciale, ascunse în umbra mălinilor plângători... Domnea o linişte deplină, de parcă locuitorii ar fi adormit toţi până la ceasul când scade zăpuşeala de iulie; atunci începeau pisicile de rigoare în asemenea locuri să caşte pe pervazurile ferestrelor, bătrânii cu scăunele ieşeau pe la porţi, tuşind în răstimpuri, iar droaia asurzitoare de copii pornea să se zbenguie cu cercurile. Şi din nou, uitând de orice pe lume, Vekşin rămase cu ochii ţintă la umbra sa scurtă, de amiază, proptită într-o tufă de iarbă de un verde neaşteptat de crud... De altfel, nu băga nimic de seamă, pradă unui acces de orbire sufletească.

Un gând obsedant, cel de dimineaţă, fără sfârşit şi fără început, îl legăna până la ameţeală, de parcă s-ar fi dat în căluşei; numai printr-un efort al voinţei, mişcându-şi buzele, izbuti să reţină o verigă din el, cea care-i trecuse tocmai pe dinainte, în timp ce gândurile scăpate din

prinsoare zburau de trei ori mai repede, tot mai departe... Faţa lui Vekşin se strâmba dureros.

„Cu alte cuvinte, nu se poate şi totuşi se poate. În timp de război sau în momentele de curăţire istorică se poate, iar aşa, între patru ochi, nu se poate. Un cadavru duhneşte în funcţie de motivul pentru care a devenit cadavru. Şi totuşi vinovat nu sunt decât faţă de cel în viaţă, în timp ce-i retez braţul; iar după ce ochii lui s-au închiis pe veci, cine mă mai poate mustra? Nu mai are cine. Şi dacă nu mai are cine, atunci *se poate*... Atunci de ce să *nu se poată*?"

Nici de data aceasta n-ajunse cu raţionamentul până la capăt. De după colţ, învăluită într-un nor de praf saturat de scânteieri de alamă, apăru la pas o procesiune tăcută; o pată lunguiaţă, neagră şi roşie la mijloc, îi conferea o importanţă neliniştitoare. Vekşin nu văzu acest lucru decât după ce urechea lui prinse zgomot de paşi târşiţi şi de roţi hurducăind în gropile drumului. Pe un dric ancestral se legăna un sicriu îmbrăcat în pânză roşie, în urma căruia păşeau doar vreo zece cetăţeni cu înfăţişarea oficială şi cu servietele la subsuoară; nu se vedea nicio văduvă, nici vreo altă rudă îndoliată; nimeni nu plângea, iar în faţă se tărăgăna încet fanfara, cu instrumente atât de strălucitoare că te dureau ochii. Muzicanţii veneau direct spre Vekşin, care încremenise locului, iar când se apropiară de tot, duseră la gură nişte complicate cornuri de alamă, poate ca să-l facă să se dea la o parte; sunete melancolice şi discordante răsunară în liniştea amiezii. În aceeaşi clipă, de pe garduri şi de lângă case începură să se desprindă copii, femei vânzând seminţe de floarea-soarelui, miliţieni sau simpli gură-ească de prin partea locului; câte unii se alăturau alaiului şi porneau mai departe, ca nişte frunze luate de vânt. Printre ei nimeri şi Vekşin.

Pe capra dricului, lângă vizitiu, se cocoţase un băieţaş cu o cămaşă de şaten albastră, întocmai ca aceea pe care o avusese Vekşin în copilărie. Se bucura că nu e nimeni mai sus ca el şi că poate să şfichiuie, cu voia

vizitiului, calul care-i ducea tatăl. Vekşin păşea alături de una din roţi şi, cât ţinu drumul până la cimitir, nu izbuti să se sature privind culoarea aceasta, după părerea lui atottămăduitoare, singura în stare să-i astâmpere şi lui apriga sete. Deodată calul se opri pentru o nevoie a sa, şi toată lumea rămase în aşteptare, în timp ce muzica cânta înainte: calul era doar o fiinţă vie.

în acea clipă, înainte de a fi sosit la destinaţie, unul din cei ce mergeau după dric se repezi spre Vekşin, cu o expresie de desperare, dacă nu chiar de frenezie întipărită pe faţă.

— Spuneţi-mi, vă rog, tovarăşe, nu veniţi din partea staţiunii regionale? Nu sunteţi dumneavoastră Ivan Maximâci?... Ori măcar îi sunteţi rudă? Mare porcărie! Toată lumea promite şi nu vine nimeni... Iar fără un cuvânt de adio, parcă nici nu-ţi vine să bagi omul în mormânt: cum s-ar spune, te-am adus la destinaţie, coborârea! Desigur, n-a fost un general, n-a bombardat oraşe, dar a avut şi el meritele lui... lui îi datorăm cel puţin în proporţie de treizeci la sută soiul de oi cu lâna fină! Ştiţi, eu personal lucrez într-o altă specialitate, sunt specialist în cartofi, lucram însă într-un birou alături... Şi dacă m-am băgat în treaba asta... doar nu mă priveşte direct!... am făcut-o numai şi numai din umanitarism! Era singur cuc, de curând transferat la noi de undeva de la dracu-n praznic şi nu lasă pe nimeni în urmă, în afară de băieţaşul acesta; n-are nici cine să-i verse lacrimi pe mormânt. Aşa că trebuie să ţin şi locul popei, şi-al comandantului şi-al văduvei nemângâiate... N-aţi vrea să-i ţineţi dumneavoastră un discurs colea, măcar de vreo zece vorbe, ai? Despre om în genere, în viaţa de toate zilele... Se uită în treacăt în fundul ochilor nemişcaţi ai lui Vekşin şi, dându-şi seama că nu poate aştepta nimic de la el, se topi, cu trosnete stranii, mistuit de flăcările seci ale amiezii.

La cimitir, rezemat de grilajul unui cavou din vecinătate, Vekşin nu-şi mai lua ochii de la micuţa pată albastră ce se zărea acolo, pe lângă mormânt: aproape în ultima clipă, cineva îl ridică pe băieţaş în braţe ca să vadă

mai bine şi spre a nu se rostogoli cumva din greşeală în groapă, împreună cu pământul. Între timp mulţimea crescuse aproape de două ori datorită bătrânilor amatori de înmorrnântări ce rătăcesc prin cimitire, obişnuiţi să scruteze din timp, cu o curiozitate acută, cele ce vor să vină. O bătrânică spălăcită toată, probabil vreo prescurăreasă din Moscova, rămasă din trecut, se nimeri chiar lângă Vekşin. Toate neamurile ei, ca şi toţi cei de-o seamă cu ea, odihneau desigur de mult în pământul strămoşesc şi, neavând cui să-şi deschidă sufletul, folosindu-se de prerogativele vârstei, îl trase de mânecă pe impasibilul Vekşin.

— Ia te uită! Îl bagă în pământ ca pe-o buturugă... fără tu o rugăciune, fără prohod şi fără tămâie! se necăjea ea, deplângând, cum obişnuiesc bătrânii, noul cel atât de sărac în ochii ei. Spune şi dumneata, pe cei vii poţi să-i otrăveşti cu duhoare de benzină arsă, iar morţilor n-ai voie să le arzi la căpătâi nici măcar tămâie: eu i-aş face parte, că am păstrat, păcătoasa de mine, un pumn, să fie pentru ceasul morţii, dar mi-e că-mi găsesc beleaua cu ăştia... Nuuu, nu mai există respect în lumea asta! încheie ea.

Între timp, lucrurile îşi urmau cursul; ceva mai deoparte, la umbră, trei bărbaţi voinici, cu lopeţi scânteietoare, isprăveau de fumat câte o ţigară. Discursul îl ţinu până la urmă specialistul în cartofi; Vekşin îl vedea cum îşi înălţă spre cer, una după alta, mâinile, gest care conferă o deosebită forţă emoţională artei oratoriceşti.

— ...ai pus bazele experienţelor în domeniul zootehniei reproducătoare, scump tovarăş, şi te-ai dedicat acestei munci nobile, până în clipa când activitatea ta nesfârşit de devotată a fost curmată de un camion de cinci tone care s-a întâmplat să-ţi iasă în cale... ajungea până la urechile lui Vekşin. Plecaţi deasupra rămăşiţelor tale prea timpuriu răpite, jurăm să ducem mai departe creşterea de oi merinos pe drumul trasat de tine, ca să prospereze mereu...

Aici interveni un vântuleţ milos, bătând pieziş, unul din acelea ce sălăşluiesc laolaltă cu păsările între crengile

vânjoase ale copacilor din cimitire. Vekşin tresări, dar nu deschise ochii decât în clipa când auzi ţipătul ascuţit al copilului. Apoi muzica începu să cânte încet de tot şi copilul tăcu, legănat de melodia insinuantă, de o dulce discordanţă. Pata albastră dispăru pentru un timp, deoarece acum puteau, fără nicio primejdie, să lase copilul jos pe pământul nivelat.

Vekşin porni alene printre moviliţele mormintelor şi grilajele de fontă. Pete de soare zburdau pe cărările curate, presărate cu nisip. Umbla autocontemplându-se. Uneori senzaţia de foame făcea să-i amuţească toate gândurile şi atunci amintirea dădea orbeşte peste Baluieva, peste grijile ei obositoare şi dragostea tristă ce-l aştepta *acasă*. Nu-i venea să mai plece. Aruncă o privire în urmă. Pata albastră atât de scumpă se mai vedea în spate, ascunzându-se mereu pe după siluetele oamenilor ce se împrăştiau; când se aprindea în bătaia soarelui, ca un petec de cer, când se stingea în umbra frunzişului legănat. Şi de fiecare dată, prin faţa lui Vekşin ţâşnea un stol de amintiri – înălţimea ameţitoare a malurilor Kudemei, sonoritatea profundă a zilelor de mai, monstrul cel lung, de fier, năvălind pe pod şi tremurul unui trup slăbuţ de fată, ce pătrunsese în el pe vecie. Oare nu tocmai de-aceea se lăsase atras în tot epizodul acesta? Oare nu chiar culoarea albastră de demult, printr-o asociaţie de idei, îi readusese în memorie, subconştient, rochia roşie a Maşei? Firsov nu scăpă de asemeni prilejul de a pomeni în acest capitol de înclinarea lui Vekşin, manifestată pentru întâia oară tocmai în acea zi, pentru locurile şi gândurile aflate în marginea vieţii. Încercând să desluşească ceva dincolo de ultima frontieră, se apropia uneori atât de mult de muchia prăpastiei, încât avea senzaţia că mai bucuros s-ar prăbuşi în adâncuri dec-ît ar mai încerca să se descurce în haosul de îndoieli alunecoase şi de cumplite descoperiri ce nu trezesc în om altceva decât teama.

XVIII

Abia în clipa când dădu cu ochii de turcul pictat pe firmă, Vekşin înţelese pe ce căi întortocheate şi pentru ce îl

aduseseră în pragul lui Pcihov căutările de adineauri. Bătrânul meşter reparator de primusuri era poate singurul om din lume în stare să-l ajute, în situaţia lui dificilă din prezent, fără să-l condamne ori să-l batjocorească. Prin uşa deschisă a atelierului se auzea până departe prin Blaguşa ciocăneala măruntă, metalică; şi această ciocăneală, trebuie spus, avea în ea ceva liniştitor, ca o pomadă pe rană.

— Nu te mai oţărî atâta şi nu-ţi mai irosi de pomană sănătatea, frumoasa mea. Ia gândeşte-te, o dăscălea răbdător Pcihov pe o bucătăreasă voinică, ciupită de vărsat, înmânându-i o cratiţă de alamă uriaşă, ca pentru o familie numeroasă. Vrei, văd, să-ţi cumperi şi nemurirea pe rubla asta a ta! Tare caraghioşi mai sunt şi oamenii de astăzi, urmă el, adresându-se de data aceasta lui Vekşin, apărut în uşă; năzuiesc spre veşnicie chiar şi în lucrurile cele mai mărunte... Parc-ar avea de gând să nu moară niciodată. Vezi pe câte unul cu piciorul în groapă... dacă mai apucă să vadă un an lumina zilei!... dar îşi face socotelile pe o mie de ani. Şi aşa tot neamul omenesc – îşi află tăria în credinţa în nemurire, orice-ar face pe lumea asta... Iar dacă ar fi să zdruncini cât de cât această credinţă, Mitea, într-un an de zile s-ar duce de ripă ăst turn Babei al nostru!

Îl îmbrăţişă pe Vekşin abia după ce mai nitui cratiţa încă de vreo zece copeici, ca să-şi mulţumească clienta pretenţioasă. De data aceasta însă nu-şi mai plictisi oaspele nici cu întrebări, nici cu o examinare prea stăruitoare; îl întrebă doar, în treacăt, cu o privire neliniştită, dacă nu-i cumva bolnav; Mitea nu-i răspunse.

— Dar tu, primusarule, cum o duci? Ca totdeauna? Tot e ceva. Am venit la tine să mă mai încălzesc puţin... oftă Vekşin, ferindu-şi ochii. Mai trăieşte câinele-babei din urechea ta?

— De ce să nu trăiască? Se târăşte şi el cum i-a fost scris, mormăi Pcihov, ducându-se să-şi închidă atelierul pentru prânz. Ei, tu-mi cunoşti rosturile... Intră să-ţi vezi bătrânul prieten!

Prin Blaguşa se vorbea de mult despre ultimele păţanii ale lui Vekşin, şi Pcihov nici că voia să afle mai multe cu privire la cele trecătoare despre om, adică în ce împrejurare a fost prins, sau cum şi pentru cât timp a fost pus în libertate; pe el nu-l preocupa decât sensul drumului cotit străbătut de Vekşin. După înfăţişarea neglijentă (nimic nu mai rămăsese din fosta lui eleganţă!) şi după ochii tulburi ca după o insomnie, îşi dădea seama că niciodată până acum Mitea Vekşin n-a fost într-o asemenea stare de înnegurare sufletească. Aşteptă totuşi şi de astă dată să-şi deschidă singur sufletul, ca să-i poată cerceta boala.

Pcihov îşi puse mâncarea în blid, obişnuita lui fiertură, nici supă, nici păsat; îşi servi şi oaspetele şi începură să mănânce în tăcere. Deodată însă Vekşin îşi lăsă lingura din mână în mijlocul mâncării.

— De ce nu întrebi nimic, meştere Pcihov?

— Apoi ştiu şi eu, Mitea, încotro să-mi îndrept glasul? Cu tine lucruriie merg repede, ai să te schimbi de pe-o săptămână pe alta.

— Simt în tot trupul un fel de rebegeală scârboasă, primusarule, mărturisi Vekşin fără să se plângă. Uite, azi e cald afară, dar eu nu simt căldura. Şi nu pot să pricep ce-i cu mine... Cum se cheamă *asta*? Nu ştiu dacă-i bine sau rău ce se petrece cu mine.

Văzând atâta neputinţă, Pcihov zâmbi:

— Ehei, Mitea, dragul meu, aşa se întâmplă totdeauna. Natura n-are pentru nimic un nume scris dinainte şi, întocmai ca şi oamenii, ea nu trage concluzii dintr-un nume... răspunse Pcihov la fel de nebulos cum fusese întrebat. O rădaşcă, de pildă, urcă pe scoarţa unui copăcel... Ei bine, îi trece ei cumva prin minte că uite, eu, rădaşca, mă caţăr pe copac? Sau, să spunem, eu, vulcan, scuip flăcări de foc şi zgâlţâi pământul? În natură totul e doar o mişcare a sevelor, iar aceasta poate fi tălmăcită în fel şi chip. Câte minţi luminate, de tot felul, au fost pe lumea asta şi tuturora li s-au înălţat monumente scumpe... Aşadar, n-a greşit niciunul! Întrucât ceaiul făcea în mod

obligatoriu parte din toate mesele lui Pcihov, pe primusul ce vâjâia de zor apăruse un ceainic simpatic, puţin ciocnit. Mult te-ai mai schimbat tu, Mitea, dragul meu. Nu-i mai mult de jumătate de an... când venea la mine un domn chipeş şi ţanţoş, înmănuşat şi cu privirea tăioasă ^.ca briciul... Iar acum ai năpârlit, te-ai înnegrit, într-un cuvânt, te-ai sluţit, Mitea. De ce oare? N-ai răcit cumva?

— Eh!... oftă vag, şovăind Vekşin. Tare întunecată-i viaţa, primusarule. Atât de întunecată că te-apueă spaima.

— Păi cum să nu te-apuce spaima dacă eşti om întreg şi viu! Numai orbii şi morţii nu se tem de întuneric. Totul vine din beznă şi tot în beznă se prăbuşeşte, după scurgerea soroculuі... Dar, la drept vorbind, ce te sperie în bezna asta? De fapt, bănuia el câte ceva, dar voia ca Vekşin să-i povestească singur. De câte ori am stat eu, aşa, de vorbă cu tine şi tot nu m-am lămurit spre ce anume te trage mai mult inima în viaţa asta...

— Apoi nici eu nu ştiu prea multe despre tine, Pcihov! zâmbi sumbru Vekşin.

— Zic asta, se corectă îndată Pcihov, fiindcă pe unii, ca să zicem aşa, îi încântă mai mult banii, alţii umblă după putere, cea mai mare bucurie a lor fiind să jupoaie de piele pe oricine nu li se supune, alţii, dimpotrivă, se dedau cu totul plăcerilor dragostei; sunt şi unii care se mulţumesc cu o pereche de cizme de box. Tu ce anume vrei, Mitea? Ce cauţi? Ce urmăreşti?

Vekşin dădu doar din cap şi pe obrazul său, îndreptat spre Pcihov, zvâcni nestăpânit un muşchi.

— Tocmai aicea-i nenorocirea mea, Pcihov, că am atins tot ce m-a ademenit în viaţă. în anii copilăriei ziceam că nu există pe pământ o fericire mai dulce decât ciocolatele celea tăiate în formă de sticluţă. Apoi am îndrăgit un cal ofiţeresc... Dar nici această bucurie a mea n-a ţinut prea mult. Două nopţi de-a rândul am dormit în patul ţarului, din lemn sculptat şi cu baldachin... fără să mă descalţ de cizme... Curiozitate de ostaş! N-a fost nici asta cine ştie ce bucurie... Ei, şi-am mai avut eu parte de distracţii în viaţă, dar nimic nu mi-a adus mulţumire

sufletească. Parcă aş bâjbâi prin negură, primusarule, fără să mă văd nici pe mine. Oare tocmai negura asta să-mi fi tocit de tot dorinţele? Iar tu, care pe *toate* le ştii, taci... Ai putea să-mi spui ce-i mai important în viaţă ca să apuc şi să duc cu mine cât mai mult!

— Ei, Mitea, ce pot să ştiu eu, om fără carte? sări bănuitor Pcihov.

Pcihov se uită cercetător la interlocutorul său, negăsindu-l îndeajuns de pregătit ca să-l înţeleagă.

— Cum să-ţi spun... În beznă sunt grămădite destule, iar cele ce nu sunt, nici nu merită să ştii de ele. se feri el la început; dar pe urmă vechea simpatie faţă de acest om, veşnic arzând ca flacăra, învinse în sufletul lăcătuşului prudenţa-i înnăscută. Hai să vorbim deschis, dragul meu Mitea. Acolo unde ai ajuns tu, şi dacă ai omorî pe cineva ori ai face ceva şi mai şi, nu s-ar mai mira nimeni. Iar eu sunt un om de rând, care-mi câştig pâinea ciocănind fiare ruginite; cum s-ar zice, îs doftor numai pentru lămpi de gaz, dar vezi tu, am văzut eu destule în viaţă... Şi când vine cineva la Pcihov cu vreun lucru de reparat şi-l pune pe masă, apoi ştie că dacă ating cu ciocanul de lipit... Ei bine, hai, arată-mi... ce câinele-babei a intrat în tine?!

Furat de inspiraţie, Firsov scria apoi cum că în Blaguşa totul, în afară de primusul lui Pcihov, ciulise în acea clipă urechile. Meşterul avusese timpul să aşeze pe masă cănile şi cele de trebuinţă pentru ceai, pisoiul, pripăşit definitiv la el, se postase lângă gaura din podea, să verifice foşnetele străine auzite prin somn, iar Vekşin tot se mai gândea. îndoiala ce-l frământa se putea exprima în două cuvinte, dar n-avea curajul s-o rostească, iar Pcihov cam ghicise într-o oarecare măsură despre ce-i vorba, astfel încât un timp cele două gânduri diferite privind unul şi acelaşi lucru se tot rotiră unul în jurul celuilalt.

— Nu pot să scap de-un gând... un gând ce mă tot sâcâie, începu de departe Vekşin, căutind să atenueze fondul problemei printr-o nuanţă de uşurinţă; aşa că vreau să mă ajuţi în chestia asta, primusarule. Pentru început, spune drept: ţi s-a întâmplat vreodată... să omori oameni?

— De ce mă întrebi, Mitea? se încruntă Pcihov. Ori ai de gând să calci pe urmele lui Aghei?

— Ţi-oi spune eu mai încolo de ce întreb... Dar nu te teme de mine, că nu te vând. Nici eu n-am de ce mă teme: dacă mi s-a întâmplat şi mie ceva, a fost ceva îngăduit. Stau şi mă gândesc: nici pe viitor oamenii n-o să poată fără *asta*. Uite, Firsov zice că nici Dumnezeu nu izbuteşte toate, uneori e nevoit şi el să mai corecteze ici şi colo... Din nou o-ntoarse în glumă: De fapt, uite ce mă interesează pe mine: vreau să ştiu dacă te calcă strigoii, primusarule? Şi dacă ţi se arată des?

Pcihov scoase în tăcere ochelarii ce nu-i mai foloseau la nimic şi-i puse deoparte. „Te frământă de mult treaba asta?" întrebară ochii lui limpezi. „Nu te teme, îi răspunseră privirile tulburi ale lui Vekşin, sunt liniştit, chiar dacă-s bolnav!"

— Cum adică strigoii?... în ce sens? se informă încet Pcihov.

— în sensul cel mai obişnuit, zâmbi Vekşin pentru întâia oară de la începutul convorbirii lor. Vezi că am avut parte să trăiesc mai mult pe malul râurilor, chiar şi unitatea noastră militară tot pe lângă un râu a acţionat, aşa că am strivit acolo nenumăraţi ţânţari şi am prins puzderie de peşti şi raci. Unora le-am retezat chiar eu capul... şi, curios lucru, nu mi se-arată niciodată!

— Cine să ţi se arate? întrebă Pcihov aproape jignit.

— Păi stafiile acestor ţânţari şi raci. Nu mi s-a întâmplat niciodată seara, când îmi scoteam şi eu cizmele, la culcare, să-mi răsară în faţa ochilor şi să se uite la mine mustrător... să zicem umbra şalăului de l-am mâncat în ajun. Niciodată, Pcihov, deşi i-am făcut şalăului răul cel mai mare cu putinţă, i-am luat viaţa. Ai să-mi răspunzi că aici nu e vorba de conştiinţă, doar oamenii au o judecată vicleană, mlădioasă: cică ţânţarul este dăunător, iar şalăul ne-a fost dat drept hrană. Bine, să zicem că-i aşa! Dar să luăm, de pildă, plăcerea ce o au ticăloşii de orăşeni când se duc la iarbă verde – să răvăşească muşuroaiele de furnici. Neavând ce face, scormonesc cu câte un beţişor şi se uită

cum foiesc bietele furnici, speriate de moarte... Şi doar, asta se ştie, furnica aduce folos, e muncitoare, tăcută şi blândă. Ei, de-aceea te şi întreb: cum de are strigoiul omului puterea să vină la călăul său, iar stafiile furnicilor nu? Care-i motivul, primusarule? Să fie din pricina mărimii trupului sau după numărul picioarelor? Ori poate, cu cât mai multe picioare are victima, eu atât mai mic este păcatul?

Tăcură amândoi, ca să se mai deprindă cu cele spuse.

— Zi-i mai departe, îl îmboldi Pcihov. Ce treabă ai cu strigoii şi stafiile, de vreme ce ştiinţa ne învaţă că nu există?

— Cu plăcere, primusarule. Te-oi lămuri eu acuşica. Mi s-a întâmplat odată să-l întreb pe răposatul Aghei tot în problema asta: dacă se poate să omori oameni. „Nu face", mi-a răspuns, înţelegi? Nu mi-a spus că nu-i voie, că nu se cuvine, ci numai că nu face, că, adică, e primejdios. „Dar dacă miliţianul din post este plecat în deplasare ori trage să moară?" l-am întrebat. „Totuna-i. Mai bine să n-o faci... mi-a zis, lăsându-şi mai vârtos buza de jos să-i atârne. Că apoi începe mortul să ţi se arate noaptea, să se aşeze pe marginea patului şi să te gâdile cu degetele lui osoase, de nu mai scapi!" Pe unul ca Aghei puteam să-l cred, că doar era specialist în materie. De la el am alergat într-un suflet la scriitorul nostru, că-i om mai cu carte. „Dacă-i vorba numai de conştiinţă, îi zic, apoi conştiinţa vorbeşte cât timp îi retezi braţul, dar o dată ce l-am târât în şanţ, mort de-a binelea, ce vină mai am eu faţă de el, dacă el nu mai există? Nu pot fi vinovat în faţa a ceva care nu mai este! În cazul acesta, cine ar mai putea să mă viziteze?" „Apoi chiar tu, mi-arăspuns Firsov, deoarece omorindu-l pe el, te omori pe tine, imaginea ta cea vie din ochii lui!.:."

— Ştii că nu-i prost. Cum a ştiut el s-o-ntoarcă, să scape uşor... Uite ce-nseamnă să ai carte! se minună ironic Pcihov. Are curajul să lămurească până şi lucrurile în faţa cărora se cutremură orice minte.

— Apoi şi eu am înlemnit cam tot aşa, ca tine acum, iar dumnealui mai şi râde: „Nu-ţi face prea multe griji,

Dmitri Egorâci, mi-a zis, că stafiile nu se arată decât celor cu carte puţină, în minţile cărora mai stăruie încă prejudecăţile din trecut; cât despre conducătorii de oşti, ţarii cei vestiţi, visătorii religioşi ori binefăcătorii omenirii, la ăştia nu mai ajung strigoii, că nu-i lasă aghiotanţii să treacă." „Şi-atunci care-i secretul? căutam să scot de la el. Ar trebui poate să lucrezi prin procură, să nu-ţi murdăreşti singur mâinile ori poate, când e vorba de producţie în masă, se acordă un rabat conştiinţei?"

— Are cap, nu glumă, dumnealui cu pricina: nu degeaba îl înjură prin gazete, aprobă Pcihov. Rar se întâmplă la noi să înjure pe cineva pentru prostie!

— Drept răspuns la întrebarea mea, Feodor Feodorovici mi-a cerut mai întâi un foc, apoi a tras adânc în piept, dar ştii, atât de adânc, de era să-i iasă fumul şi de sub unghii, după care şi-a plimbat privirile în jur şi, aplecându-se la urechea mea, mi-a destăinuit că adevărul este veşnic tocmai fiindcă-i unul singur, dar are atâtea denumiri şi feţe!... Şi în fiecare veac altele! Şi-atunci chiar că m-am încurcat de tot...

— Ăsta te încurcă rău, lasă-l mai bine în plata Domnului! făcu Pcihov. Vorbeşte mai departe despre tine... Ce anume ai vrea să afli?

— Uite, primusarule, încheie brusc Vekşin, tare aş vrea să aflu, ce sunt eu, la urma urmei? Sunt animal ori ba?... Iar dacă sunt animal, în ce sens? Poate că n-am nicio vină, tocmai fiindeă-s animal în înţelesul cel mai deplin... Şi-atunci ce rost are tot zbuciumul ăsta al meu? Unui urs i se arată stafia unei vaci pe care a sfâşiat-o? Nu. Ei bine, cu atât mai puţin ar trebui să mi se arate mie, de vreme ce pot să explic orice pe lume prin finalitate ori printr-un accident... Nu-i aşa? O conştiinţă înţeleaptă este totdeauna mai mult decât o înţelepciune conştientă! Dar uite, vezi, până n-ajung la o convingere definitivă, nu pot să fac niciun pas... Întrucât de aci decurge planul meu principal pe-o mie de ani de-acum înainte. în ce direcţie trebuie s-o apuc eu, Vekşin? Pentru ce să mă zbat? Că dacă ar fi să se conducă omul numai după ce-aude şi după entuziasm, face

nişte năzbâtii de nu le mai poate descurca nici într-o sută de veacuri... chiar dacă n-ar fi să judecăm numai după Evul Mediu creştinesc!

Aceste aiureli ale lui Vekşin, ziua-n amiaza mare, şi urmarea lor pe care Firsov nici n-a mai notat-o până la urmă, aveau o nuanţă de neînţeleasă îndârjire, de înfocare a unei grabe extreme, dacă nu chiar a unei revolte. Pcihov îl asculta fără să-şi ia ochii întristaţi de la musafirul său, iar sprâncenele-i tot mai încruntate se făceau din ce în ce mai negre. Zăpuşeala de afară mai scăzuse puţin, venise momentul să-şi deschidă dugheana în întâmpinarea clienţilor, iar el tot mai stătea şi se gândea, de parcă ar fi jucat dame.

— Eşti bolnav rău, Mitea, îi declară în sfârşit. Şi cu toate că-mi eşti mai drag acum, n-am cum să te mângâi.

— Tocmai de-aceea mi-au şi dat drumul de la gherlă. Cică-s bolnav. Dar eu m-am prefăcut numai: în viaţa mea n-am fost mai sănătos! sări Vekşin, cu o exaltare bolnăvicoasă. Numai atât că... pe orice pun mâna, încep să mă îndoiesc de toate şi-atunci nu mai am clipă de linişte. Uneori se întâmplă aşa că alergi după un tramvai de-ţi iese sufletul, te-ai şi apucat de bară cu o mână, dar nu-i chip să sări pe treaptă!... La noi, prin Blaguşa, se spune că eşti un om înţelept. Vin muierile cele măritate să-ţi ceară sfat, vindeci oameni de beţie... Spune-mi şi mie, şopteşte-mi la ureche, primusarule, cine sunt eu? Porunceşte-mi ceva, sfătuieşte-mă...

Drept răspuns, Pcihov clătină din cap.

— Am să-ţi răspund printr-o parabolă, începu el cu nemărginită blândeţe. De fapt o întâmplare din propria mea viaţă. Vezi că şi eu, curând după ce am fost la cătănie, am zăcut un timp de boala asta a ta... şi m-a învăţat cineva să mă las dus de-o mână înţeleaptă, a altuia, între nişte ziduri înalte de piatră. M-am băgat în ascultare la un schimnic, Agafodor, lăsându-mă cu totul în voia lui, doar-doar o căta şi el puţin spre ursita mea de copil orfan şi fără minte. Nicăieri după aceea n-am dus-o atât de greu, Mitea, ca în cei doi ani şi jumătate petrecuţi la schitul acela, în

ascultarea lui Agafodor. Doar în zilele de sărbătoare ce mă mai îndulceam cu o gură de cvas. Altminteri numai cu boabe de secară fierte cu varză îmi duceam zilele. Mă trezea în miez de noapte împungându-mă cu toiagul între coaste: „Ce tot dormi? Nu mai dormi atâta, robul lui Dumnezeu, cel nepăsător, Emelka! Ia să-mi citeşti acatistul prea bunului Isus!” începuse să cam orbească... Şi-aşa, mă apucam să citesc, dar mi se împleticea limba şi-mi jucau slovele pe dinaintea ochilor, iar el amuţea pe buturuga lui şi plângea. Plângea, iar eu, privindu-l, învăţam să-mi astâmpăr setea...

Lângă mănăstirea ceea era un loc de tirg şi, fireşte, se aflau acolo cârciumi şi căluşei... bucuriile tinereţii! Noi trăgeam clopotele disde-dimineaţă, iar ăia de colo îi ziceau din armonică. Şi când m-au trimis o dată în lume cu o însărcinare, am aruncat şi eu, păcătosul, o privire în miezul iadului şi, înfometat cum eram, am căzut în ispită. De-atunci, cum se însera, am tot sărit pârleazul să mă duc la o negustorească. îmi făcusem pe furiş o scăricică. Stăteam cu muierea la un pahar de vin, scoteam rotogoale de fum şi ne desfătam amândoi... Şi parcă-parcă îmi mai uşuram sufletul. Schimnicul meu era pe-atunci cam bolnav!

— Arde sufletul în mine, Pcihov, se plânse în silă Vekşin, iar tu mă iei cu acadele ca pe un copil. La ce bun toate basmele astea ale tale?

— Tocmai de-aceea ţi le spun, că pe-atunci mă desfătam şi eu cu anumite gânduri, căutam răspunsul în petreceri şi uitare de toate... într-o noapte mă întorceam pe cărarea bătătorită peste gard; şi era o lună!... Dar când să trec piciorul peste meterezul zidului, ce să văd: dascălul meu sufletesc şedea în grădiniţa lui pe-o bancă şi m-aştepta. Când mă vede, tuşeşte... iar scăriţa luată de la locul ei zăcea colo-n iarbă. Dau să fug înapoi. Dar el îmi zice, râzând cu blândeţe: „Sări, Emiliaşa, că nu te ia naiba”. Zic eu că mi-ar cam trebui scăriţa, el nimic! „Nu te teme, zice, că te prind dracii din zbor, preacurvar ce eşti!” Şi-atunci, ţinându-mi pulpanele, am sărit în şanţ... Abia am

ajuns apoi pân' la pat. Două luni încheiate am zăcut, dar piciorul mi s-a lipit cam strâmb la loc. Şi uite-aşa a rămas şchiop Pcihov al tău.

— Dar *eu*, eu din toate astea cu ce mă aleg? întrebă obosit Vekşin.

Pcihov nu-i răspunse pe dată. Cineva de afară, din stradă, bătea să spargă uşa, dar el nici nu întoarse capul. Se uita atent la tânărul său prieten, bucurându-se parcă de ceva, deşi se vedea că acesta se află la mare strâmtoare. Când începu să vorbească din nou, din graiul său pieri pentru un timp coloritul folcloric, rămânând doar acţiunea goală.

— Uite cu ce te-alegi, dragul meu Mitea, cu o învăţătură, că voinţa altuia te lasă şchiop. Nu eşti tu bolnav pe moarte, oricum însă, boala ta e grea şi lungă. Te leagă de mâini şi de picioare, îţi alungă somnul şi încă nu s-a găsit leac care să te scape de ea. *E* drept că multă hârtie. s-a înnegrit tot scriindu-se despre sufletul omului... dar nu poţi să bei din căuşul altuia. Iar omul cel înţelept nu se sfătuieşte decât cu cărţile. Mai rău este, Mitea, că fără suflet omul se face ca un fel de fiară negrăitoare... Aşa că nu mai bate la uşa nimănui cu durerile tale, că te faci de râs; mai bine sapă în tine însuţi o fântână cât mai adâncă şi răcoreşte-te în ea. Că sfaturi, iartă-mă, dar deocamdată nici eu nu-ţi pot da! Nu ştiu de-o fi adevărat ce mi-a povestit Nikolka al meu: cică anul trecut vântul a scos la ei din bârlog o mulţime de urşi. Aşa şi cu tine... în glasul lui Pcihov vibră o clipă toată durerea adunată, se vede, de-un an întreg, de când îl tot urmăreşte de departe pe Vekşin. Şi pe tine vântul cel mare te-a scos afară din bârlogul tău, dar nimic nu ştii să faci, decât cel mult să smulgi pâinea cu dinţii din pământ şi să te fereşti de prăpăstiile căscate la tot locul pe drumul cel mare al oamenilor. Te întreb, Vekşin, ai fi tu în stare să construieşti peste aceste prăpăstii un pod care să ţină rostogolirea înainte a omenirii? Poţi să-ţi descrii în aşa fel visurile, ca să nu le trădeze nici strănepoţii tăi? Ai putea să te închipui părinte şi stăpân al întregii vieţi pământeşti?... ori să mori de

durere după ce ai făcut o faptă rea? Asta să te întrebi! Dar de boala ta nu te teme, Mitea, căci nu orice boală este spre rău!... Se întâmplă uneori de creşte câte-o gâlmă pe mesteceni... Aşa-i şi zice în popor, *gâlma mestecenilor*. Le-ai văzut? Pornesc de la un singur mugur, de la un ochi bolnav. Poate vreo gâză în trecere o fi înţepat copacul... nimica toată... apoi însă otrava arde în rană o viaţă întreagă şi mesteacănul, în loc să crească lăstar drept, să se facă lemn bun de foc spre bucuria friguroşilor, începe deodată să se învârtă în jurul lui, până formează uite-aşa ceva... Luă de pe raft o gâlmă nu prea mare, cât un cap de copil, şi dăltuind cu îndemânare o aşchiuţă, descoperi desenul fin al lemnului savant întortocheat. Uite... Vezi, Mitea, cum s-a mai chinuit bietul mesteacăn, sub scoarţa lui, cum s-a zvârcolit în chinurile morţii, neputând să răzbată în afară ca o frunzuliţă verde? A tot căutat altă ieşire... şi ce frumuseţe a ieşit dintr-asta!... Se înţepeneşte toporul în ea, se stinge focul, nici cu fierăstrăul nu poţi s-o tai: lucru de valoare, ce mai! Aşa că apucă-te şi tu de sapă fântâna ta, fără să mai pierzi vremea! Rostogoli din palmă bucata de lemn pe pat şi ridică ochii spre prietenul său, sub imboldul unei noi inspiraţii. Dar de ce n-ai pleca tu, Mitea, undeva mai departe, unde nu-s atâtea zguduiri şi unde trăieşte poporul de rând?

— M-am gândit şi eu să dau o raită pe la mine pe-acasă... mărturisi Vekşin, ruşinându-se de înseninarea de-o clipă. Aş dori să-mi văd tatăl, dacă mai trăieşte. Nu l-am învrednicit cu nicio scrisoare, nu i-am trimis un ban din ziua când am plecat de-acasă... Sunt mai bine de paisprezece ani de-atunci. Ziceam să mă duc. Mă mai plimb niţel, mă uit în jur, schimb aerul!

— Foarte bine, fă-i bătrânului o bucurie, aprobă Pcihov cu blindă ironie. Nu strică să te mai uiţi şi în ochii consătenilor, aşa, în scop de control. Dar să nu amâi treaba asta. Pleacă neîntârziat, aşa cum te afli. Numai taie-ţi favoriţii ăştia de filfizon, că nu şed bine unui fiu rătăcitor. Pe vremuri, oamenii porneau *într-acolo* desculţi, ba îşi puneau şi cenuşă în cap, în semn de smerenie... Ai bani de

drum?

— Am făcut rost, dar îs bani curaţi, răspunse în silă Vekşin. Mâine trimit un colet cu daruri ca să nu mă alunge mama vitregă din prag...

— Bine, Mi tea, urneşte-te, că ţi-a venit timpul!... Hai, du-te odată, că-mi scot ăştia uşa din balamale.

îl conduse totuşi până în curte, prin uşa din dos. Ca să nu-l compromită prin prezenţa lui, Vekşin primi să iasă pe-acolo. Până la căderea întunericului mai era destulă vreme, dar pe albastrul tulbure al cerului răsărise de mult luna nouă. Rămaseră amândoi un timp nemişcaţi, parcă spunându-şi unul altuia cele ce n-au apucat să şi le împărtăşească.

— Hei, ce-mi tot veniţi pe cap cu toate aiurelile voastre? bombăni Pcihov cu obişnuita-i asprime blândă de care se lepădase de vreun ceas. Iaca am să vă las într-o zi pe toţi baltă şi plec în Turkestan!

— Ce să cauţi acolo, primusarule, râse Mitka, recunoscător pentru întâia oară în ziua aceea.

— Cică acolo-s ieftine zarzavaturile... mormăi Pcihov şi-i întoarse spatele.

...Numai că toată convorbirea aceasta, pe care Firsov o născocise ca să-şi justifice eroul, de fapt nici n-a avut loc.

XIX

În realitate, Vekşin nu s-a dus în ziua aceea la Pcihov. După ce a îmbucat ceva la prânz, prin piaţă, a rătăcit până-n amurg în oraşul cuprins de toropeala prăfoasă a serii. Străbătea străzile înghiontit, înjurat de trecători, dar, preocupat cum era de gândurile lui, nu observa nimic; n-auzea nici frânele ce scrâşneau la doi paşi de el, nici vorbele grele de ocară ale şoferilor. Ce-i drept, timp de vreo două ceasuri, până nu i-a obosit atenţia, a mai stat el să examineze fix şi cu luare-aminte, ca printr-o lupă, de la multe răscruci, vălmăşagul vieţii citadine, a urmărit jocul copiilor, accidentele de stradă, a stat chiar să citească inscripţiile de pe firme. Şi oricât de ciudat s-ar părea, multe impresii erau cu totul inedite... Spre sfârşitul zilei, însă, căzu iarăşi pradă gândurilor, sentimentelor şi

senzaţiilor sale discordante de mai înainte. Dacă la început i se păruse nesfârşit de interesant să observe torentul vieţii, mai târziu, către seară, locul acestui interes îl luă o senzaţie fizică de stinghereală, mai cu seamă când vedea copilaşi jucându-se în câte un scuar, cetăţeni grăbiţi, întorcându-se de la lucru, vreun ziar lipit de gard, să-l citească toţi, ori soldaţi mergând încolonaţi la baia de aburi. În afară de unele stări sufleteşti cât se poate de fireşti, rezultate din situaţia lui de ostracizat, Firsov mai amestecase aici, din aceleaşi motive dubioase, şi alte senzaţii, atât de încurcate, neclare, uneori chiar fără şir, încât n-a mai putut să le prezinte cititorilor decât prin prisma unei presupuse stări morbide a lui Vekşin. Mai târziu, pe bună dreptate, critica l-a învinuit că ideile lui Vekşin şi însăşi culpabilitatea lui sunt cam trase de păr, deşi buba trebuia căutată mai curând în lipsa de justificare a perspectivei filosofice din care era privită problema, decât într-o carenţă a concepţiei autorului în ceea ce-l privea pe eroul său. „Străvechea bază a realităţii, aruncată în aer cu morala ei cu tot, de explozia cea mare, deocamdată nu se tasase, nu se bătătorise. Fără să-şi dea seama, epoca dată se pregătea pentru experienţe de o amploare nemaipomenită...” scria Firsov, încurcând intenţionat cărţile, tot în acelaşi capitol, după ce, cu regretabilă întârziere, se convinsese că sarcina asumată îi întrecea puterile.

Cam pe la jumătatea romanului devenise evidentă zădărnicia încercărilor lui Firsov de a salva – pretextând o indispoziţie sufletească creată de o idee abstractă şi obsedantă! — personajul Vekşin, ce-i fusese cu puţin înainte simpatic, deşi chiar şi atunci cu oarecare rezerve, şi care în momentul de faţă îi devenise odios; oare de când şi din ce cauză începuse autorul să fie dezamăgit de eroul său? Până şi purtarea lui Vekşin, aşa cum o va descrie Firsov, în timpul vizitei făcute în acea seară la Pirman, o purtare plină de chibzuinţă practică, gospodărească, exclude cu desăvârşire orice posibilitate a aşa-zisei iresponsabilităţi juridice. Tocmai de-aceea apare deosebit

de comică insistenţa cu care autorul, mânat de dorinţa de a provoca o limpezire morală, scoate mereu în drumul lui Vekşin diferite personaje închipuite: ba un tânăr oarecare cu epoleţi de locotenent şi-o mustăcioară banală, ba – cel mai frecvent – o bătrânică îndurerată, cu o basma cernită şi aspect de provincială. în roman îl vedem adesea pe Vekşin stăpânit de o obsedantă teamă că bătrâna se va întoarce brusc şi-l va recunoaşte pe asasinul feciorului ei după mâinile pe care acesta le tot ascunde la spate, după privirea lui tulbure şi acel aer degajat sub care oamenii îşi ascund adesea deruta sufletească. Desigur, nu era de aşteptat ca bătrâna să întreprindă ceva nepotrivit în plină stradă, cu atât mai mult cu cât Vekşin avea anumite circumstanţe atenuante care să-i justifice cunoscuta faptă, deşi este ştiut că mamelor le este cu desăvârşire indiferent din ce anume motiv şi-au pierdut feciorii. Marea nenorocire era că înflăcăratele cuvinte de importanţă istorică mondială, rostite adeseori de Vekşin la mitingurile din acei ani, se făceau acum cocoloş inform pe limba lui. Era un hoţ, o lepădătură a clasei sale, pe front oamenii de seama lui erau *lichidaţi* fără nicio judecată.

Firsov a descris destul de verosimil împrejurările în care Vekşin a revăzut-o în seara aceea, pe partea opusă a străzii. Bătrâna se târa încet pe marginea trotuarului, ferindu-se de puhoiul de oameni, cu umbletul fără ţintă al acelora care, în realitate, n-au unde merge. Se pare că o curiozitate de neînvins l-a făcut pe Vekşin să traverseze strada, spre a se convinge definitiv că bănuiala lui se confirmă. Ajungând-o din urmă, începu să desluşească pe rochia ei de văduvă *aceleaşi* dungi liliachii. Ici şi colo vitrinele începuseră să se lumineze, atât de mult umblaseră astfel unul după altul, când deodată bătrâna se opri. Se opri şi Vekşin. Nu mai rămânea decât ca ea să se întoarcă spre urmăritorul ei şi să-l pironească cu nişte ochi arzători, seci ea piatra... dar în aceeaşi clipă cineva îl plesni sonor pe Vekşin peste umăr.

Zgomotele străzii îl asurziră, năvălind în conştiinţa lui, şi bătrâna cea infernală pieri undeva, în mulţime; în

locul ei, răsăriseră ca din pământ, chicotind, Feodor Şcekutin şi Vasili Vasilievici Panama Grasul.

— Ne era dor de tine, Mitea, strigă bucuros acesta dm uimă, gâfâind şi ridicând pentru a nu ştiu câta oară pălăria de paie-panama, elegant aşezată pe cap, în timp ce Şcekutin, ursuz ca de obicei, se schimba de pe un picior pe altul, strâmbându-şi colţul gurii. Ce naiba te-ai oprit locului în mijlocul unui asemenea, cum s-ar zice, carnaval al vieţii? Ori eşti afumat? Iacă, Fedka abia s-a întors de la Irkutsk... Şi el a scăpat de acolo cu chiu cu vai, dar nu se pierde cu firea!... De mult ţi-au dat drumul?

— Mai să nu te recunoaştem! Ce-i cu tine?... urmă condescendent Şcekutin, ţinându-şi mâinile, nu tocmai goale, după aparenţă, în buzunarele scurtei sale negre de piele, nepotrivită cu timpul.

— Avem o mulţime de noutăţi! urmă Panama fără să aştepte vreun răspuns, strălucind din cap până în picioare. Ai auzit? Burtică s-a ars urât. A picat mesa într-o învârteală de doi bani! Şi prinţul Babaev a păţit-o iarăşi cu o babă împuţită. Ce mai!

Când te paşte ghinionul, şi mergând pe bicicletă poţi să dai peste ceva... să zicem, peste un stilp de telegraf! Viforniţa s-a făcut artistă, pe Donka îl ţine din scurt... îl strânge în gheare de-i trosnesc băiatului oscioarele, ca unei vrăbiuţe între dinţii pisicii. Fritz s-a întors din străinătate şi te-a căutat... era vorba de o lovitură la Lodlz... dar n-a mai avut răbdare să te aştepte. Să fi văzut! Ne-a arătat o muşcătoare germană, ultimul model: colosală!... Nu există ursoaică să-i reziste... Am rămas ţuţ! Noi, cu producţia noastră meşteşugărească! Burghiile electrice să. le vezi!... Cuprins de admiraţie, trecu pe neobservate la jargonul hoţesc; făcea bancuri, ţopăia pe picioarele lui scurte încălţate cu pantofi moderni şi gesticula cu atâta înfocare, încât trecătorii, din motive de precauţie, îi ocoleau pe cei trei, de o parte şi de alta.

— Hai, Mitea, să bem pentru fericita ta întoarcere! propuse Şcekutin. Faci cinste?...

— Nu vă cer împrumut, dar nici bani nu am... îi

refuză în silă Vekşin. Şi-apoi nu-mi arde de nimic, Feodore.

Tot aspectul lui, de nerecunoscut, dar mai cu seamă obrajii supţi, parcă înnegriţi pe dinăuntru, confirmau exactitatea mărturisirii sale.

— Şi noi care credeam, când te-am zărit de departe, că mergi în vizită la vechiul tău prieten, strecură Şcekutin printre dinţi, ameninţător. Ia gineşte ce mutră face!

În spatele lui Vekşin strălucea o vitrină luminată puternic, plină de tot felul de giuvaeruri ispititoare: inele şi broşe cu pietre scumpe, asemeni acadelelor supte; portţigarete cu viteji şi rusalce pe capac, pahare de argint mari, garnituri întregi, pentru tâlharii în plină prosperitate ai acelor vremuri. Toate acestea, multiplicate de oglinzi laterale, năuceau minţile mai puţin rezistente. De după un paravan de mătase verde privea un chip palid, schimonosit de spaimă; Vekşin îl recunoscu pe Pirman, cel care ţinea pe vremuri caniota la jocuri de noroc; îl recunoscu, dar nu fără mirare şi cu o oarecare întârziere, din pricina ciocului, pe care nu-l avea parcă ultima oară, când l-a văzut în spelunca lui Arienii.

— Ce privire interesantă! Ai băgat de seamă? Cred că-i tocmai momentul să se primenească! observă Vasili Vasilievici cu voce groasă, acoperindu-şi gura cu palma şi întorcându-se cu spatele, ca să nu-şi aducă victima ieşită în cale chiar până la stare de leşin. Ce zici, intrăm să-i cerem de-o bere?

— *S-a rupt* de noi, s-a burghezit... poate nici nu ne dă, îi aţâţă Şcekutin pe ceilalţi, ca şi pe sine însuşi.

— Cui să nu-i dea! Mie?! se înfurie deodată Vekşin, repezindu-se spre uşa prăvăliei. Veniţi încoa!...

Unul după altul, respectând ierarhia faimei lor, năvăliră în sanctuarul lui Pirman. Şcekutin îl urma pe Vekşin, iar Vasili Vasilievici încheia procesiunea, mijindu-şi ochii în aşteptarea distracţiei. Intrând în prăvălie, Panama întoarse anunţul în care se spunea că este închis. Fură totuşi nevoiţi să aştepte o clipă: în prăvălie se aflau nişte cumpărători – un individ grăsuliu şi sperios, împreună cu tovarăşa lui de viaţă, veştejită de griji, amândoi din

categoria celor care, în aşteptarea apropiatului sfârşit al lumii, achiziţionează lucruri de preţ la greutate. Cei trei se uitară în jur cu un aer mulţumit... în afară de argintăria pretenţioasă şi obiectele aurii dintr-un aliaj mai ieftin, aşezate pe catifea zmeurie, în afară de pendulele atârnate între ferestre şi apreciate după sunetele lor melodioase, ochiul experimentat al lui Şcekutin dibui dintr-o firidă, în dosul unei perdele modeste, casa de fier cu mărfuri rezervate clienţilor mai pretenţioşi. Judecind după fotografia unui patriarh bărbos, atârnată într-o ramă deasupra tejghelei, proprietarul acestei întreprinderi se considera drept întemeietor al unei firme ce urma să devină vestită peste vreo treizeci de ani, cu filiale în întreaga Rusie.

— Sal'tare, Efim, mormăi discret Şcekutin. Ei, ce zici? Li s-a făcut golanilor dor de tine!... Am venit să te vizităm la casă nouă... Văd că te-ai aranjat mişto, şmechere!...

— Ca în o *mie şi una de nopţi*! confirmă entuziast Vasili Vasilievici, preţăluind din ochi mobilierul.

Proprietarul magazinului tăcea, uitând în zăpăceala lui de amabila voie bună salvatoare în asemenea cazuri. Izbutise totuşi să facă un semn soţiei de îndată ce plecară clienţii şi doamna lui impozantă reuşise chiar să se apropie de uşă când Vasili Vasilievici îi aţinu prevăzător calea.

— Excepţională femeie! zâmbi galant Panama, călcând cu piciorul vârful ghetuţei ei de lac – un adevărat trandafir, şi deodată, scuzaţi expresia, s-o şteargă aşa, după sticlete! Vreţi să mă nenorociţi, scumpă doamnă? Râsul îmi face foarte rău, pot să vă arăt certificatul medical... ca să nu mai vorbim că, pe timp de furtună, un trandafir îşi poate pierde cele mai frumoase petale!

— Ba pardon! sări cam nesigur Pirman şi pentru scurt timp paloarea feţei lui făcu loc unor pete stacojii. Poate că soţia mea are nevoie să iasă din motive tehnice...

— închide gura, frate-miu, că faci praf! Mai bine să fie pace între noi, spuse ridicând împăciuitor mâna Şcekutin, pe care discuţia aprinsă îl deranja, chipurile, să contemple bibelourile expuse în vitrine. Altminteri, ştii tu...

Cine se scumpeşte la tărâţe!...

— Ce vrei să spui? abia şopti Pirman, speriat de aluzia lui Şcekutin. Am să mă plâng...

— Ţi s-a urât cu binele?! interveni Vekşin ameninţător şi adăugă eâteva înjurături murdare, la care recurgea de obicei foarte rar.

Se aşternu o linişte grea; chiar şi pendulele din perete amuţiră. Pirman se lăsă pe scaunul cel mai apropiat. Şi toate acestea îl înveseliră într-atâta pe Panama, încât, uitându-se la el, începu să râdă şi Şcekutin, iar nevasta lui Pirman se văzu nevoită să ia parte, măcar printr-un zâmbet, la însufleţirea generală.

— Mitea vrea să spună că nu-i cazul s-o faci pe sfântul, Efim, tălmăci de bunăvoie Panama. Rândul trecut, la Korâneţ, ţi-ai luat pachetul de cărţi, dar una tot ţi-a scăpat sub masă. Nu-i frumos, Efim, să umbli cu cărţi măsluite! Am văzut noi... avea semn... Şi mâna care trişează, ştii tu, se retează din umăr... adăugă el semnificativ. Această vorbă scăpată întâmplător dovedea grăitor cât de bine informată era lumea interlopă din Moscova cu privire la biografia lui Vekşin.

De fapt minţise, în interesul cauzei: de data aceea Pirman jucase *cinstit*, oricât de trişor şi *manglitor* fusese el la viaţa lui.

— Hai, că n-avem timp de pierdut... intră în vorbă Şcekutin, poate tocmai din motivul sus-amintit. Ieşi c-un *cinci* pentru fraţii tăi şi-apoi ne-om vedea fiecare de treabă!

Suma aceasta strict simbolică, aluzie la un viitor tribut, trebuia, firește, să fie urmată de câteva nule, în funcţie de simpatia nutrită faţă de prieteni şi de câştigurile realizate în decurs de o jumătate de an. Spre nenorocirea lui, proprietarul comise o greşeală de neiertat:

— Dacă aş jefui lumea ca voi, n-aş umbla în halul ăsta! ţipă el subţire, ca înţepat cu acul, arătându-şi cotul cârpit al hainei de doc. Vedeţi doar că n-am nici cu ce să-mi cumpăr o haină, nici cu ce să plătesc impozitul...

Tăcerea lugubră care urmă dură cam un minut;

Pirman regreta acum amarnic refuzul său, dar era prea târziu.

— Ai merita, Efim, să-ţi scuturăm un pic fondul de rulment... dar mai bine să rămânem buni prieteni pe vecie... şi să avem şi noi o casă deschisă, spuse Panama cu inflexiuni grozav de mângâietoare în glas, plimbându-şi degetul peste geamul vitrinei, de parcă n-ar fi avut loc între ei nicio ceartă. Deocamdată, de mult visez eu să-mi fac rost de un lănţuc la ceas. împachetează-mi, uite, astea două!... Şi ce-aş mai face cadou gagicii un ineluş... poate mi-alegi tu unul nu prea scump, cu o pietricică?

— Vă rog, lăsaţi-l în pace... că acum vomită! interveni energic soţia lui Pirman, acceptând cu înţelepciune inevitabilele pierderi. Bărbatul meu are, într-adevăr, dreptate, nu prea merge negustoria acum, vara... Dar să nu facem panică; spuneţi-mi mai bine cum arată... ea, tânăra? îţi plac femeile plinuţe, de genul meu, ori cele slabe? E blondă? Dacă-i bine făcută, îţi recomand un inel de acvamarin. Este culoarea naturală a mării, aminteşte oarecum vilegiatura... cu un adaus de cer primăvăratic!

Panama mormăia şi se fandosea, în aparenţă fermecat de privirile ei catifelate, de atingerile mângâioase, de lebădă, ale mâinilor ei.

— L-aş prefera pe celălalt, de la margine... şi arătă cu degetul un inel mai scump.

— O, ai gusturi bune, Panama!... Ia spune-mi, totdeauna alegi ce-i mai bun în viaţă? spunea cu voce cântătoare soţia lui Pirman, scoţând bijuteria din vitrină şi legând cu o fundă roz cutiuţa marcată cu semnul firmei, ca să pună odată capăt pretenţiilor clientului. Ştiam de mult, Panama, că eşti un bărbat bine... văd că ştii şi să trăieşti...

— Ah, madam, mă măguliţi... se fandosea Panama, regretând că povestea se isprăveşte.

Dorind să facă uitată cearta de adineauri, Pirman sări de după tejgheaua lui să deschidă uşa vechilor săi prieteni. Totul s-ar fi terminat cu bine, dacă n-ar fi comis o a doua greşeală fatală. Scopul principal al vizitei fusese de mult uitat, dar proprietarul, fie de teamă că vor reveni, fie din

dorinţa de a întoarce totul în glumă, vârî în mâna lui Vekşin hârtia de cinci ruble de care pomenise Şcekutin; şi, ce-i mai grav, se trezi că spune, îndemnat de umorul lor interlop:

— Ia, că meriţi... premiul celor mai simandicoşi cumpărători...

Un foc de armă tras în piept n-ar fi produs o asemenea impresie asupra lui Vekşin. Adună în pumn tot docul de pe pieptul lui Pirman şi-l strânse atât de tare, încât se auziră pârâituri la toate cusăturile şi fiecare punctuleţ din faţa victimei se puse în mişcare.

— Măi, măscăriciule!... şuieră Vekşin printre dinţi, scuturându-l pe bijutier într-atâta, încât acesta, pentru a-şi feri hainele, căuta să ghicească direcţia braţului lui Vekşin. Cine eşti tu, măscăriciule, ca să-mi vorbeşti mie aşa?!

— Sunt un biet om sărac şi pe deasupra radioamator... îngăimă Pirman, cu desăvârşire sleit de puteri.

Amintirea generozităţii lui Sanka Bicicletă, care-i oferise un pahar de cvas ieftin cu un adevărat spirit de sacrificiu, întreise mânia lui Vekşin; şi nu se ştie ce-ar fi ieşit până la urmă, de n-ar fi intervenit Panama.

— Potoleşte-te, Mitea! strigă el cu prefăcută indignare, adăugind chiar ceva cu privire la capacitatea specifică a barbarilor de a umbri cele mai nevinovate petreceri. Nu numai că-i strici omului ţinuta de gală, dar îi paradeşti firma: în orice clipă ar putea să se oprească în faţa prăvăliei vreun marchiz venit să cumpere un colier de briliante mai ieftin! Vai, vai, cât de urât te porţi, măi frate!... şi urmă în acelaşi fel, dojenindu-l pe Vekşin, până în clipa când acesta îşi slăbi strânsoarea pumnului.

...În ciuda hotărârii luate dimineaţa, Vekşin nimeri după aceea, împreună cu prietenii, într-un local destul de rău famat, unde darurile vieţii se distribuiau celor de încredere pe credit. Dar nu petrecură mai mult de-un ceas şi jumătate, la o trataţie din cele mai moderate, căci Panama se grăbea să ajungă la o întâlnire, iar Şcekutin se pregătea în noaptea aceea să-şi mai încerce o dată

norocul. Niciunul din ei nu izbuti, în acest scurt răstimp, să afle de la Vekşin motivele văditei sale deteriorări morale şi fizice...

Astfel trecu prima zi petrecută în libertate de eroul lui Firsov.

XX

Abia târându-şi picioarele de oboseală, Vekşin se strecură prin coridorul prea bine cunoscut, plin în acel moment de o duhoare dulce şi lipicioasă, căci consoarta şomerului Bundiukov făcea – pe furiş, ca să nu afle vecinii – nişte dulceaţă de zmeură. Piotr Gorbidonâci, care tocmai o culca pe fetiţa Baluievei, strecură o privire destul de curioasă spre rivalul său, cam năpârlit. Vekşin îşi plimbă privirile pe masă şi pe pervazuri, dar nicăieri nu se vedea vreo călimară ori măcar o pată care să trădeze prezenţa cernelii în casă: Klavdia nu mergea încă la şcoală, iar Baluieva n-avea cui scrie, nici imbold să facă acest lucru n-a simţit vreodată. Cum însă nu mai putea suferi amânare, Vekşin îi ceru frumos lui Piotr Gorbidonâci, iar acesta îi aduse tot ce-i era necesar pentru scris. Serviciul acesta îi dădea dreptul să schimbe cu Vekşin câteva cuvinte fără importanţă, cu privire la timpul de-afară.

— Nu pot să-mi dau seama prin ce anume, dar, caracteristic, Dmitri Egorovici, ce mult semeni dumneata cu *moşul*, colocatarul meu! strecură el o vorbă, ca în treacăt, după cuvintele de dezaprobare la adresa căldurii înăbuşitoare. Nu te-a frapat niciodată asemănarea dintre dumneavoastră? În vremurile noastre, o asemenea candoare îngerească numai la Klavdia poţi întâlni...

— Mi-e somn, spală putina! făcu Vekşin, care uitase că a cerut cerneala şi, întinzându-se pe pat, închise obosit ochii.

Ideea de a-i scrie tatălui său îi venise acum, spre seară; dimineaţa a avut doar intenţia să-i amintească bătrânului că mai trăieşte, trimiţându-i nişte bani. Intenţia i se născuse în minte încă pe patul din închisoare, când gândul căutase chinuitor o scăpare din întunericul ce se tot îngroşa în jurul lui. Îl urmărea o senzaţie ciudată: i se

părea că, fugărit fiind, abia scăpat de urmăritorii săi, s-a pitit în colţul unei uriaşe magazii goale şi de acolo priveşte ţintă prin deschizătura dreptunghiulară a uşilor, spre lumina amiezii, inaccesibilă lui. Firsov asemuise emfatic această singurătate chinuitoare, de lup, cu dorul poetic al dezrădăcinatului care, privind cerul nopţii, întrevede cu ochii minţii depărtata sa patrie.

„Bună ziua, tată... şi rogu-te să nu rupi scrisoarea mea mai înainte de a o fi citit până la capăt, se aşternea în mintea lui Vekşin rândul cel închipuit. Desigur, v-aţi fi simţit amândoi mai liniştiţi, dacă Mitka al tău ar fi putrezit demult în groapa comună în care şi-au găsit odihna oameni mai ceva decât el. S-ar părea că nu fac parte dintre cei răsfăţaţi de mici, iertat să-mi fie; eu, unul, nu prea am avut parte de daruri... Tocmai de-aceea m-am şi făcut hain. Viaţa nu m-a cruţat niciodată nici când eram blând, nici... ba cu atât mai puţin... după ce m-am încrâncenat. Mi-i şi groază când mă gândesc că nici măcar rănit n-am fost vreodată, deşi am trecut prin atâtea bătălii! Asta, pesemne, ca să mă ardă mai rău după aceea. Căci iată, m-am poticnit până la urmă de atâta răutate! Totuşi nu te grăbi să-ţi osândeşti fiul, Egor Vekşin, chiar de-a ajuns până la tine faima lui proastă. Dacă am tăcut atâta amar de vreme, n-am făcut-o pentru că nu aveam ce pune pe mine, ci pentru că deocamdată nu mi s-a încheiat încă biografia: nu mi s-au tăiat încă mâinile. Şi va ţine până la moarte învăţătura ce mi-ai dat-o cu privire la picioarele de lut. Acordă-i fiului tău un răgaz, cât te lasă inima...”

Tot repetând în gând aceste rânduri învăţate pe de rost, descoperi în ele, cu un sentiment de oboseală, o notă de solemnitate falsă, insinuantă, în timp ce, dacă ar fi fost să-l creadă pe Pcihov, se cădea să apară *acolo* îmbrăcat în zdrenţele tăcerii şi cu cenuşa smereniei pe cap.

întredeschise ochii, simţind o uşoară atingere pe genunchi. Alături, aproape atingându-l cu răsuflarea, Piotr Gorbidonâci i se uita în faţă. Dar Vekşin se simţea atât de sleit, încât nu găsi în el nici măcar puterea să-l alungă pe Cikilev.

— Eram sigur că v-aţi lăsat doar furat de visări. Nu dormiţi, nu-i aşa? începu acesta, în şoaptă, ca să n-o trezească pe Klavdia. Şi privindu-vă, am căzut şi eu pe gânduri...

— Serios? Şi ce fel de gânduri te pasc? se întoarse Vekşin fără vlagă spre el: convorbirea aceasta îl putea scăpa un timp de încercările chinuitoare de a-şi îmbrăca vina în veşmântul unor cuvinte precise.

— Gânduri diverse, am să-ţi spun eu mai pe urmă... încercă să scape de răspuns Piotr Gorbidonâci, aşezându-se cu ceva mai mult curaj alături, pe pat, şi căutând să-l provoace la o convorbire importantă. Caracteristic, s-ar fi cuvenit să te urăsc, întrucât şi dumneata, printre alţii, ai avut prilejul să asişti deunăzi la *ciocnirea* ce am avut-o cu scriitorul şi, foarte probabil, te-a desfătat priveliştea înjosirii mele... Eu însă nu-ţi păstrez ranchiună. Ba dimpotrivă, am venit să mă împac cu dumneata! Trebuie să ştii că a greşit cumplit dumnealui, întrucât aveam tot dreptul să mă interesez de caietul în cauză, atât în calitate de colocatar, cât şi în calitate de administrator al imobilului, de colaborator al gazetei de perete şi de cetăţean devotat intereselor viitorului... În definitiv, chiar şi în calitatea de încasator de impozite pe care o am! Cerşetoria, în afară de imoralitatea ei socială, constituie o sursă de venituri condamnabilă; este, la urma urmelor, o formă de exploatare a muncii şi, ca atare, ar trebui să fie impozabilă după tariful cel mai înalt... Nu-i aşa? Şi-apoi ce poate să scrie un individ inferior din punct de vedere social? Este o curată calomnie la adresa contemporaneităţii! Mă veţi întreba, poate, cum de am putut eu să scrutez cu o asemenea profunzime un secret personal? Vă răspund: substituindu-mă persoanei sale. închipuie-ţi că eşti în locul acestui şacal închis în cuşcă şi vei găsi îndată cheia tuturor problemelor nerezolvate ale lumii ce ne duşmăneşte... Mă ascultaţi? Ca să zicem aşa, orice geniu reprezintă un fenomen prin excelenţă antisocial, tinzând să înjosească moralmente marea majoritate a celor ce muncesc... Şi, fie vorba între noi,

dacă aş fi într-adevăr directorul globului pământesc, le-aş găsi eu tuturor acestor genii o întrebuinţare economică-raţională! Cu atât mai mult cu cât mă trezesc uneori scăldat de sudori reci la gândul: ce-ar fi dacă tocmai eu, Piotr Gorbidonovici Cikilev, aş fi un geniu, chiar geniul suprem, deocamdată ascuns? Când se întâmplă să am astfel de gânduri, nu-mi mai găsesc astâmpăr. Umblu toată ziua năuc şi mă întreb: ce mă fac dacă-i aşa? Pe de-o parte, pare să fie aşa, iar pe de altă parte, nu! în ce constă partea de geniu din mine? Să-ţi explic. Pentru mine orice întâmplare din viaţă este ca un fel de ou şi, caracteristic, nimeni din lume nu ştie încă ce va ieşi din el, iar eu nu numai că l-am pătruns dinainte, de parcă i-aş fi examinat gălbenuşul, dar am şi luat cuvenitele măsuri de precauţie. Dacă lucrurile ar fi organizate cum trebuie, sub oblăduirea mea, nu s-ar mai petrece în istorie niciun fel de evenimente sau întâmplări, ci totul ar fi de la un capăt la altul un prospect al progresului! Pentru mine, această etapă nu mai prezintă niciun fel de enigme. Chiar şi în vis, ce crezi că mi se arată mai adesea? Nu femei frumoase, ca să zicem aşa, din lumea burgheză, în nişte atitudini interzise, nici găsirea unui geamantan cu acţiuni de bursă într-o fundătură pustie, cum li se întâmplă altora, ci cu totul altceva. Se face că în jur e tăcere deplină, iar eu demontez tot felul de mecanisme savante... nu numai cele de azi, dar şi cele ce or să apară peste o mie de ani. Demontez, resping ce se cuvine să fie respins, iar restul aşez în raft. Şi, ia bine seama, Dmitri Egorâci! Care crezi că-i importanţa invenţiei mele? În ce constă? În faptul că pentru orice şurub eu am una şi aceeaşi şurubelniţă vrăjită, astfel încât ocupaţia respectivă este accesibilă oricui, chiar şi pe baza unui studiu individual fără frecvenţă şi fără cheltuieli suplimentare. Vrei să mă întrebi, poate, ce fel de şurubelniţă este asta? Îţi răspund sincer: este năzuinţa spre binele suprepi, dorinţa ca orice din jurul meu să devină mai bun, mai rotund, ca să zic aşa, şi mai simpatic. Aşa sunt eu din fire: cum am făcut ordine la mine acasă, trec numaidecât la vecini,- pe străzile

apropiate, şi aşa mai departe, până la univers, unde deocamdată mai este încă destulă dezordine! Vorbea, vorbea mereu... Dar deodată, uitându-se la ceas, se sperie: se apropia miezul nopţii, iar el nu expusese nici jumătate din genialul lui plan de asanare universală. Ce păcat că n-am timp! Altfel ţi-aş dezvălui pe deplin teoria mea... într-un cuvânt, Dmitri Egorâci, să nu te fereşti de mine, ci să vii cu tot curajul în întâmpinarea mea. Caracteristic, nu doresc nimănui niciun fel de rău, mă străduiesc doar să simplific viaţa tuturor prin metoda aplicării adevărului usturător. Tocmai în asta constă fericirea...

— Şi prin ce ai vrea să mă fericeşti pe mine? îl întrebă în sfârşit Vekşin, doar pe jumătate treaz, căseând şi întinzându-se. Dar fără să mai aştepte răspuns, adăugă: Hai, isprăveşte odată, că mi s-a făcut somn...

— Oricât m-am străduit, n-am izbutit să cunosc în amănunt povestea vieţii dumitale, Dmitri Egorâci. Tocmai de aceea vreau să te întreb mai întâi câte ceva, iar apoi să-ţi răspund în mod indirect, indicându-ţi o serie de coincidenţe din cele mai remarcabile! începu Piotr Gorbidonâci, dar se întrerupse deodată.

Avea acum prilejul să realizeze nemijlocit ceea ce nu izbutise deunăzi prin intermediul surorii lui Vekşin. Intenţia lui consta, probabil, nu numai în dorinţa de a-l lipsi pe Vekşin de aureola pseudoromantică de care era înconjurat în ochii Baluievei; se gândea desigur şi la faptul că-l va dezarma din moment ce-l va discredita în propriii lui ochi. Nu-i mai rămânea decât să picure otrava pe terenul suficient de pregătit, pentru ca îndoiala să răzbească singură până în adâncurile în care n-ar fi izbutit să ajungă altfel nicio sapă de foraj din cel mai autentic oţel! Starea de somnolenţă a adversarului şi relativa lui neputinţă de a se apăra aproape că-i asigurau succesul; totuşi, din motive de supremă precauţie, Piotr Gorbidonâci se trase în afara razei de acţiune a lui Vekşin.

— Dacă ai izbit cu cuţitul în carne vie, încalţe retează şi capul... îl îndemnă alene Vekşin.

— După câte ştiu, te-ai născut pe malurile Kudemei,

aproape de moşia şi de conacul prietenului nostru comun Serghei Ammonâci Maniukin...

— Da, în Vodeaneţ era un conac, îşi aduse Vekşin aminte, cu o sforţare, şi se ridică într-un cot. Dar nu ştiam că-i aparţinea lui Maniukin...

— Tocmai aici e aici, se învioră Piotr Gorbidonâci, închipuind din priviri şi prin gesturi cea mai vie simpatie. Nenorocirea este că tocmai persoanele interesate află la urmă. Dar o să mai descoperi dumneata şi altele, şi mai şi, dacă-l rogi să-ţi împrumute pentru o zi măcar preţiosul caieţel. Poţi să-ncerci, măcar din motive de rudenie! Ţi-l dă, cred. Eu personal aş dori deocamdată să controlez autenticitatea unor informaţii pe care le conţine... Poate că-i o calomnie. Dar poate că nu e. E adevărat că tăticul dumitale, caracteristic, avea o sănătate destul de şubredă?

— încă din războiul ruso-japonez s-a întors cu vătămătură; s-a chinuit mult, săracul... Dar de ce mă întrebi?

— Exact! exclamă Piotr Gorbidonâci. Dar poate îţi aduci aminte: nu cumva a fost internat un timp la spitalul din Rogovo? Iar destoinica dumitale mamă, o femeie cât se poate de frumoasă, după cum mărturiseşte sus-numitul Maniukin, nu cumva, sacrificând orice pentru binele familiei, freca în acele zile podelele la conacul din Vodeaneţ?... Aşa e?... înţeleg cât de greu îi vine unui om să ţină minte asemenea amănunte care au avut loc înainte de a fi venit pe lume. Totuşi... Se opri, cântărind în minte cât anume ar putea să-l coste vreo eventuală greşeală de calcul. Mai rău este că tot ce scrie în caietul cu pricina pare să fie destinat unui oarecare Nikolaşa şi, caracteristic, nu reiese de acolo mei cine-i acel Nikolaşa, nici câţi anişori are... deşi sunt aproape sigur că Nikolaşa este doar un pseudonim! Lăsaţi-mă să mai verific o dată...

Coborându-şi picioarele din pat, Vekşin urmărea, pe jumătate adormit, cum se mişcă pe o bucată de hârtie chiştocul de creion apărut deodată între degetele lui Piotr Gorbidonâci; după vinele umflate pe fruntea lui se putea aprecia gradul încordării sale supraomeneşti. Chemându-şi

în ajutor memoria excepţională, dar şi toată patima şi toată ura sa, compara datele marii istorii ruse cu evenimentele din cronica familială a lui Vekşin şi le transpunea pe canavaua biografiei lui Maniukin, verificându-le prin confruntarea cu propriile sale amintiri; totul părea că se încheagă, ca apoi să se destrame din nou. Vekşin îl asculta cu o răbdare uimitoare, nepricepând deocamdată despre ce era vorba.

Spre marele noroc al lui Piotr Gorbidonâci, Zina Baluieva tocmai se întorcea de la local. După felul în care umbla pe sală, izbind cu piciorul tot ce-i ieşea în cale, puteai înţelege ce necazuri mari avusese la locul de muncă. Aruncă celor doi bărbaţi o privire întunecată ca noaptea şi Piotr Gorbidonâci se topi discret, retrăgându-se în odaia lui; apucă totuşi să-i trimită lui Vekşin o bezea suficient de obraznică, iar acesta, înţelegând deodată sensul calomniilor lui Cikilev, îi făgădui că o să-i strice, cu prima ocazie, şi buna dispoziţie, şi frizura, dacă mai umblă cu asemenea aiureli... Fără să rostească o vorbă, fără să-l întrebe măcar pe Vekşin dacă vrea să mănânce, Zina Vasilievna stinse lumina, şi trase perdeaua ce despărţea camera în două; din jumătatea ei, se auziră apoi numai suspine şi foşnetul îmbrăcăminţii lepădate pe duşumea. Stăteau astfel amândoi culcaţi, fiecare cu gândurile lui, privind fereastra scăldată în lumina lunii.

— Nu dormi, Zina? întrebă încet Vekşin şi, neprimind niciun răspuns, adăugă: Habar n-am unde am pierdut şapca pe care mi-ai dat-o...

Plină de farmecul lunii, noaptea nu te invita de loc la somn. Sub ferestre, jos, se plimbau nişte tineri, cu chitare. Vekşin se gândea la născocirile lui Cikilev, rămase întipărite în mintea lui şi, oricât de ciudat s-ar părea, nu izbutea să găsească vreun argument care să răstoarne insinuarea privitoare la legăturile lui de rubedenie cu Maniukin. Otrava picurată în suflet de Cikilev începuse să-şi facă efectul. Creştea în el o senzaţie surdă şi ruşinoasă, de parcă ar fi fost *prins* însuşindu-şi un nume curat ce nu-i aparţinea; şi, fără să ştie nici el de ce, n-ar fi vrut nici în

ruptul capului ca această născocire mârşavă să ajungă la urechile Maşei... Deodată i se păru că aude iarăşi suspine, înăbuşite în pernă; porni în picioarele goale spre perdea, ca să tragă cu urechea. Judecind după zgomotele metalice din cealaltă parte, femeia se ridicase în capul oaselor pe pat. Deodată însă perdeaua – adică cearşafurile întinse pe frânghie – lunecară jos. Luna scălda cu razele ei cealaltă jumătate a odăii. Cu cămaşa căzută de pe un umăr, Zina Vasilievna şedea pe pat, rezemată de perete. Pe obrajii ei străluceau lacrimi, părul despletit îi cădea râuri-râuri pe umărul rotund. Durerea învinsese în ea ruşinea.

Mişcat de această deznădejde de copil, Vekşin se trezi că trece peste umbra frânghiei ce desena pe jos graniţa interzisă. Femeia se uita la lună, nevrând să-i răspundă la întrebări, supunându-i-se doar... Ulterior nu şi-a mai adus nici el aminte cum s-au petrecut lucrurile.

— O trezeşti pe Klavdia, nebunule, auzi într-un târziu.

N-avusese la îndemână niciun alt mijloc de a alina, cât de cât, atât de nemângâiata durere a Zinei Baluieva!

XXI

Scrisoarea către tatăl său o scrise abia a doua zi dimineaţa, iar pe la prânz Zina Vasilievna o expedie, o dată cu banii; apoi zilele începură să se scurgă, destul de mohorâte. Lui Vekşin i se părea că niciodată nu mai fusese într-o asemenea stare de decădere. Cu obrajii raşi, îmbrăcat cu o cămaşă curată şi scrobită, rămasă din timpuri mai bune, dar tocmai de aceea parcă mai întunecat la faţă, rătăcea prin odaie, târându-şi galoşii încălţaţi pe piciorul gol, căci papucii predecesorului său, de sub patul femeii, i se păreau o ironie a vieţii. Câteodată rupea o bucată de pâine neagră ori privea fără rost cerul pustiu de august, perindându-şi prin memorie, în scop de verificare, conţinutul scrisorii trimise, ori examina recipisa de expediere... Toată săptămâna a pândit încordat soneria din antreu. Aştepta răspuns de la tatăl său. Trecuseră toate termenele posibile – acordate sub pretextul că e prea mare volumul de corespondenţă, că a întirziat vagonul respectiv, oprit în vreo gară, ori că s-a îmbolnăvit poate poştaşul –

dar răspunsul nu mai venea. Cu fiecare oră care trecea se simţea tot mai prost, tot mai ticăloşit. Femeia căuta să nu-i iasă în cale, ca să amâie clipa inevitabilei despărţiri.

Timp de o lună încheiată nu trecu nimeni pe la el. Numai Donka aduse de la Dolomanova, într-un plic deschis, un bileţel în care ea îi făcea vaga invitaţie de a o vizita. Se vedea clar însă că Donka venise cu alt scop. în tot sfertul de oră cât a stat, spionul aproape că nu s-a uitat la Vekşin. I-a împărtăşit doar, cu voce surdă, nesinceră, noutăţile din lumea interlopă, abia aflate de la Panama, adăugind însă la ele cele mai recente zvonuri cu privire la Sanka, însoţindu-le de un chicotit elocvent. Mediul nu voia nicicum să-i acorde libertatea lui Sanka Babkin; hoţii priveau cu ochi răi hotărârea de a o rupe, fie şi cu preţul sângelui, cu trecutul.

Vorbiseră, ca întotdeauna, stând în picioare.

— Pe Sanka îl cunosc bine, e om de încredere, spuse autoritar Vekşin. Degeaba-l ponegreşti, Donea!

— Haida-de, răspunse acesta, ridicând ironic din umeri. Apoi nu ştii cum sunt ai noştri? Spun verzi şi uscate. Nu-i cazul să te necăjeşti pentru toate fleacurile!

Dispreţul din glasul lui îl nelinişti vădit pe Vekşin.

— Şi ce anume spun?

— Ei, mai nimic! Vezi, şi Şcekutin se minuna deunăzi cum de-ai ieşit tu atât de repede de la pârnaie. E un tâmpit. L-am lămurit cum că lui Dmitri Egorâci i s-o fi acordat o reducere pentru meritele sale de pe front!

în alte împrejurări, Donka ar fi păţit-o pentru o asemenea obrăznicie, dar tocmai atunci Klavdia intră fugind în odaie ca să-şi ia o jucărie şi Vekşin nu voia să nesocotească ospitalitatea mamei, făcând scandal de faţă cu copilul. Trebuie spus că, într-adevăr, în timpul scurtei absenţe a lui Vekşin, avusese loc, nu fără ştirea lui Artaşez, o discuţie sinceră, dar nu prea reuşită, în care s-au făcut referiri la activitatea ireproşabilă a lui Mitka în trecut.

— De Sanka să nu te atingi, că are prieteni credincioşi! îl ameninţă cu glas scăzut Vekşin. De ce i-ai rupt ficusul?

Donka Creţul clătină doar din cap, în semn de regret.

— Ciudată mi se pare, Dmitri Egorâci, o asemenea lipsă de informare la un comunist, fie chiar şi fost comunist. Astea s-au petrecut tot în planul luptei împotriva filistinismului mic-burghez! E caraghios, nu ştiu cum... Va să zică avem dreptul să dinamităm bisericile, dar n-avem voie să vătămăm un ficus colea...

— Ţine-ţi fleoanca! Auzi?! Şi nu te mai bâţâi atâta în faţa mea!... zbieră la el Vekşin, ducând involuntar mâna la partea stângă a centurii.

— Ţine-ţi firea, Dmitri Egorâci, că doar n-ai armă! râse provocator Donka. Poate că mă scutură frigurile, de-aia mă bâţâi... M-a înţepat un afurisit de ţânţar. Ei bine, am plecat, că mă plictisesc aici, cu dumneata!

Dădu dovadă de o îndrăzneală nemaipomenită, întorcându-se în toiul certei cu spatele la Vekşin.

...De altfel nici vecinii nu mai manifestau faţă de Mitka respectul dinainte. De la un timp îl evitau chiar, mai ales după ce într-o zi un miliţian mai în vârstă se abătu pe la ei ca să verifice actele lui Vekşin. în genere, multe s-au schimbat în luna ce se scursese după ieşirea lui din închisoare; în constelaţia locatarilor, atât de familiară lui Firsov, se vădea acum o tendinţă de dezagregare, în timp ce unii păşiseră în mod vădit pe calea decăderii, alţii urcau cu încredere spre culmi. Astfel şomerul Bundiukov aduse de undeva zvonul despre o importantă înălţare în grad a lui Piotr Gorbidonâci, în cadrul serviciului, ceea ce confirma de altfel o bănuială mai veche a lui Bundiukov, în legătură cu neobişnuitul interes manifestat de Piotr Gorbidonâci trei săptămâni de-a rândul faţă de finanţele unor puteri europene. Pe Minus, muzicantul, l-au îngropat fără zarvă la începutul lunii, iar după el începuse să se pregătească de drum şi Maniukin. Se făcea văzând cu ochii tot mai mic şi mirosea a mormânt, deşi mai încerca încă să se aplece asupra caieţelului său care, despuiat de orice aureolă, nu mai interesa pe nimeni. Mai neatent ca oricând, uita adesea să încuie sertarul mesei şi Piotr Gorbidonâci simţea o satisfacţie lesne de înţeles văzând că scrisul lui

Maniukin, tot mai grăbit, mai neciteţ, prevestea apropierea momentului când camera va trece în deplina lui stăpânire. Orele de dimineaţă Maniukin şi le petrecea în pat, privind în tavan şi cântărind ceva în gând, iar la slujba lui din colţ de stradă pornea doar la sfârşitul zilei, la orele când mulţimea de salariaţi se revarsă spre casele lor. La întoarcere îşi saluta vecinii făcându-le tuturor deopotrivă aceeaşi ştrengărească reverenţă, apoi se întindea pe pat.

într-o seară, când asfinţitul zugrăvea pe duşumea pătrăţelele-i portocalii, în curte răsună o flaşnetă, probabil cea din urmă din Rusia. Cu coatele pe pervaz, Vekşin asculta melodia. Glasul uşor răguşit al cântăreţei de stradă se zbătea ca o pasăre în fundul încins al curţii interioare, pavate cu piatră. Era o melodie veche, un cântec despre marele cuceritor care, de pe zidurile Kremlinului, privea flăcările mistuind capitala necucerită. Ascultând distrat, Vekşin vedea în gând o bulboană, în faptul serii, pe un pârâu, afluent al Kudemei; deasupra viitorii totdeauna fremătau libelulele, oglindindu-.se în apa întunecată. Pe mal, Maşa îşi bătea joc de băieţaşul care tulbura apele, împrăştiind în jur curcubee de stropi; dacă închideai cu un coş de răchită ieşirea din viitoare şi scormoneai mâlul de pe fund, peştii se ridicau la suprafaţă ca să respire şi cădeau uşor pradă copiilor... De fapt la ce s-o fi gândit atunci marele cuceritor, îmbrăcat cu vestonul lui cenuşiu de campanie? L-o fi chinuit şi pe el părerea de rău că a părăsit primăvara veşnică pentru cumplitele geruri de decembrie... Tania trebui să-l strige de două ori pe fratele ei, până ce acesta să-şi dea seama unde se află şi să se întoarcă.

îi cerea din ochi îngăduinţa de a intra, căci o stare de necontenită îngrijorare o împiedica să treacă pragul mai înainte de a se fi asigurat de o primire binevoitoare. Pantofii ei erau acoperiţi de praful lungului drum parcurs, rochiţa simplă, de culoare deschisă, se şifonase pe umeri, pălăria şi-o ţinea în mână, atârnată de panglică. Părea să fi parcurs pe jos nu ştiu câte verste. Inima lui Vekşin se strânse de milă văzând privirea rugătoare, nesigură, a

surorii sale. Tania îl dojenea pentru faptul că a uitat-o de tot. Ştiau amândoi că această dojană nu-i decât un pretext ca să spargă tăcerea întrebătoare dintre ei.

— Ori te-am deranjat, Mi tea? Era cât p-aci să vie şi Nikolka cu mine, dar în ultimul moment s-a răzgândit. Ai să te întâlneşti altădată cu el... Da? »

— Pentru ce?

— Ei aşa, să staţi de vorbă! Te apreciază foarte mult... cu toate că voi doi... sunteţi atât de diferiţi.

Devotamentul manifestat de soră-sa faţă de acest om îl înfurie pe Vekşin.

— Despre ce să stăm de vorbă noi doi, izbucni el grosolan, deşi ştia că o face să sufere. Dacă-i vorba de vreo marfă mai ieftină, apoi asta nu-i specialitatea mea. Că doar nu vinde răngi de fier!

Tania încercă să-l contrazică:

— Eşti nedrept cu el, Mitea! O fi el negustor, să ştii însă că n-o face de capul lui. Are autorizaţie! Şi-apoi... Se opri la jumătatea vorbei.

Se simţea jignită pentru logodnicul ei şi i se părea că, apărându-l pe Zavarihin, îşi apără dreptul la fericire.

Vekşin îi prinse gândul din zbor.

— Ai dreptate, Taniuşka, nu se cade ca tocmai eu să vorbesc aşa. Că doar ce fac eu, fac fără... autorizaţie. Bine, dacă vrea să mă vadă, să vină mâine ceva mai târziu... Mai găsesc eu un ban-doi pentru bere. Să văd cum arată ăştia de astăzi!

— Nu ştiu dacă o să poată veni chiar mâine. Este teribil de ocupat, se zbuciumă Tania sub privirile lui atente. E atât de ocupat, încât şi eu, în ultimele zile, aproape că nu-l mai văd. Pune la cale o afacere importantă, cu nişte in sau grâne, pare-mi-se că vrea să ia ceva în arendă!

— Şi bani de unde? o întrebă direct Vekşin.

— Ei, până una alta i-am dat eu, aveam ceva economii... Se fâstâci de-a binelea, simţind aţintite asupra ei privirile batjocoritoare ale fratelui. Ştii, nu mă amestec în treburile lui, de altfel nici nu mă pricep... Am eu grijile

mele, din păcate... până peste cap!

Ca să nu se întoarcă la subiectul cel primejdios, începu să-i povestească, grăbită, despre ea însăşi. Aşadar, erau nevoiţi să amâne nunta o lună-două, până îşi aranjează Nikolka treburile... De altfel, era mai bine să nu se grăbească, să-şi pună sentimentele la încercare măcar printr-o mică aminare! În clipele libere, ea se va consacra educaţiei lui Nikolka, îl va duce la concerte şi la expoziţii; punea cele mai mari speranţe în talentele lui înnăscute. Va fi probabil nevoită să se mute de la Pugl, care s-a făcut mult prea gelos şi meschin, şi o oboseşte cu tutela lui de zi cu zi; trebuie însă negreşit să-i găsească bătrânului o locuinţă în aceeaşi casă, ca să nu-l lipsească de ultimul scop al vieţii.

— Am de gând să mă retrag din circ... Nu ţi-am mai vorbit de asta? îi dădea vestea ca în treacăt, deşi se frământase atâta. Ştii, sunt cam obosită...

Deşi nu terminase încă de tot cu circul, a găsit în ea destulă voinţă să refuze un turneu în Siberia!... Stasik i-a comunicat confidenţial că tovarăşii de arenă s-au înţeles să strângă bani pentru o masă de adio ori pentru un cadou... Tania îi împărtăşi fratelui său toate socotelile sale băneşti, toate planurile, şi pe cele mai ascunse, neomiţând nici date, termene ori sume, nici măcar amănunte de-a doua mână, prezentându-le totuşi în aşa fel, încât să-şi asigure, prin sprijinul lui, un adaus la hotărârea de a face acest pas. Se cerea neîntârziat un leac şi, dacă Vekşin ar fi fost un pic mai atent faţă de oamenii din preajma lui, şi-ar fi dat uşor seama că Tania i-ar fi vorbit la fel oricui, chiar şi unui străin, dacă ar fi simţit la el măcar un pic de simpatie şi răbdare. Oricum, toate aceste amănunte ale fericirii ce o aştepta în viitor le expusese cu o încântare atât de falsă, atât de stângace, încât nu-ţi venea să crezi niciun cuvânt.

Fiind el însuşi într-o stare de depresiune, Vekşin nu se putea orienta prea bine în zbuciumul acestui suflet abătut în calea lui. Iar Tania tocmai de aceea venise, pentru ca fratele ei să o aprobe şi s-o binecuvânteze chiar în hotărârea de a o rupe cu modul de viaţă şi cu profesia

atât de scumpă inimii ei, fără de care, după cum îşi dădea totuşi seama, n-ar fi putut trăi! S-o binecuvânteze pentru căsătoria cu un om de care-i era teamă, pe care nu-l înţelegea pe deplin, pentru a cărui ocupaţie şi pentru ai cărui prieteni n-avea decât dispreţ.

— Văd că nu-ţi place niciuna din hotărârile mele... cu privire la circ şi la căsătorie... Dar spune-mi, altceva ce-aş putea face? începu din nou Tania, renunţând să mai aştepte răspunsul dorit, înţelege şi tu că n-am de unde alege. Nu ştiu să fac nimic în viaţă, în afară de săriturile mele în gol şi de acele *imprudenţe* mortale acolo, sus. Desigur, n-ar fi încă prea târziu să mă angajez îngrijitoare la copii ori să mă duc să cos rufărie la o fabrică; dar vezi că ceea ce caut eu nu-i numai o muncă în schimbul unei bucăţi de pâine, al unui buletin de identitate ori în schimbul aprobării tale; vreau să mă bucur de viaţă! Am şi eu dreptul... Nu mă sili, Mitea, să spun vorbe şi mai jalnice! În deruta ei, căută ceva ca să-şi încheie pledoaria într-un mod demn de împrejurări, dar negăsind un asemenea final, probabil în calitate de argument suprem îi spuse în şoaptă complice: Şi, în sfârşit, înţelege şi tu, Mitea, sunt mai bătrână decât el cu aproape trei ani... Âi uitat asta?

Vekşin scoase din dulap o sticlă de apă gazoasă – avea mari provizii pregătite de femeia ce-l iubea – şi umplu două pahare; dar Tania păru să nu observe acest lucru până la sfârşitul convorbirii lor, deşi rămase după aceea tot timpul cu privirea aţintită asupra roiului de băşicuţe ce urcau în pahar.

— Aş da orice, surioaro, să renunţi la căsătoria asta a ta, repetă Vekşin, de data aceasta mai blând. Ştii, aş fi în stare să-l şi plătesc pentru treaba asta! Deocamdată nu-s eu în bani, dar cu prima ocazie am să-i dau logodnicului tău vreo trei mii de ruble despăgubire, ca să-l pun la încercare... Aşa, ca să vedem şi noi mărul pe dinăuntru, fără să-l mai tăiem!

— Ce spui?! Să nu faci una ca asta, Mitea!... spuse în şoaptă Tania, apucându-l de mâini, dar nu de-ajuns de

energic pentru ca el să renunţe la intenţia lui. O să se supere!

— îl iau mai pe departe, cu binişorul! N-ai grijă. Şi chiar dacă se supără, fii pe pace, nu mă împuşcă... E prea zgârcit ca să-şi permită un asemenea lux! zâmbi strâmb Vekşin. Pe duşmanii cei imai înverşunaţi nu te superi, îi ucizi. El şi cu mine nu prea încăpem amândoi pe acest pământ... Chiar de-ar fi să rămânem numai noi doi pe lumea asta, prefăcută în pustiu, şi ne-am întâlni la miez de noapte, ca lupii, să ne afumăm amândoi ceaunul pe acelaşi foc... focul de pe urmă!... şi-atunci cred că am avea câte un cuţit în sân. Prea s-au adunat *toate*... şi cam de mult! Au ajuns lucrurile departe: dacă supravieţuieşte el, nepmanul, voi rămâne pe vecie să trag la jug, iar dacă scap eu, atunci... O asemenea ameninţare în interpretarea mea sună cam caraghios, ştiu, dar... se întrerupse, stingând cu o glumă flăcările ce izbucniseră atât de inoportun în el. Iartă-mă, dar nu cred în fericirea ta alături de un asemenea om...

în tot timpul acesta, mângâindu-l în neştire, Tania se străduia să-şi scape genunchiul din strânsoarea de fier a pumnului lui. Deodată ridică ochii spre el. Pe faţa ei se citea o curiozitate adâncă.

— Mă cam tem şi eu de căsătoria cu Nikolka, dar cu mine-i altceva... ştiu atâtea despre el. Dar tu, *pe tine* ce te îndreptăţeşte să judeci oamenii cu atâta îndrăzneală, fără să te uiţi mai de aproape?

Mitka ridică stingherit din umeri.

— Nu ştiu... poate de simpatici ce-mi sunt toţi ăştia! N-aş putea să spun! răspunse el, şi în cuvintele lui se simţi enervarea. în primul rând, e vorba de tine, şi nu mi-a rămas nimeni mai apropiat pe lume. Atât. înţelege şi tu: eşti blândă, liniştită şi-n ochii tăi negustorul apare altfel de cum este numai pentru că... nu ştiu cum să-ţi spun... pentru că se revarsă şi asupra lui un reflex al strălucirii tale. Dar e un lup! Şi tu nu de un astfel de tovarăş de viaţă ai nevoie. Crede-mă, Tania, aş da tot ce am pe lume, şi viaţa mi-aş da-o numai şi numai să-ţi fie fericirea

adevărată, trainică...

— Trainică... adică *dreaptă*? întrebă ea încetişor şi râse. Dar dacă îţi dai şi viaţa din tine, ce-ţi mai rămâne pentru întâlnirea din miez de noapte... în pustiul cel de pe urmă?

— Am vrut să spun, preciză cinstit Vekşin, că aş da orice, afară de *asta*!

Simţiră amândoi că, din clipa aceea, ceva se stricase ireparabil în relaţiile dintre ei; dar niciuna dintre părţi nu făcu vreo încercare să şteargă disensiunea, deocamdată neînsemnată. Resimţind deodată cu o deosebită ascuţime dezordinea din înfăţişarea ei, cum se întâmplă numai în faţa unui străin, Tania trecu la oglindă să-şi aranjeze părul, îneercând totodată să-şi şteargă de pe obraji stratul cenuşiu - praf, cum i se păru ei; dar nu se lua. Făcea acest lucru concentrat, de parcă nimic n-ar fi fost mai important în clipa aceea.

— Deoarece problema mă priveşte întrucâtva şi pe mine... n-ai vrea să-mi schiţezi măcar în ciornă... fericirea ce mi se cuvine? Ca să văd şi eu cum arată? întrebă ea, vopsindu-şi buzele în pauzele dintre cuvinte şi deschizând pudriera.

— Văd că te-ai supărat, spuse Vekşin.

— Cum de n-ai băgat de seamă, Dmitri, în ce hal am venit la tine?... De patru ore umblu în şir! Rătăcesc nopţi întregi de colo-colo pe străzi, atât de mult mă tem să mă întorc îndărăt acasă, la gândurile mele, la bătrânul meu, la perna udă de lacrimi. Mă clatin pe marginea prăpastiei, şi când ajungi aici, orice leac e bun! Simt că mă podideşte sângele pe gât, iar voi mă oblojiţi cu teoriile voastre tămăduitoare! Ce scump plătesc dragostea ta de frate, Dmitri! Ciudat lucru! Oamenii caută totdeauna unul la altul ceva neobişnuit şi dacă nu găsesc, se simt jigniţi. Totuşi, n-ar trebui să fie aşa. Nu pentru ceea ce au făcut, nici pentru ce au minunat în ei, nici pentru puterea lor, ar trebui să-i iubim pe oameni...

— Ci pentru slăbiciunile lor! zâmbi Vekşin.

— Nu... Pentru ce nu au izbutit să săvârşească în

viaţă, în ciuda sforţărilor depuse!

— Pentru asta ar trebui să-i judeci, Taniuşa, nu să-i iubeşti.

— Şi pe tine?

— în primul rând pe mine, rosti Vekşin cu asprime, şi un muşchi îi tresări pe obraz.

Convorbirea se opri aici. Se pare că Tania trebuia să plece neîntârziat, ca în drum spre casă să poată face şi ceva cumpărături. Fratele ei se apropie şi-i strânse cu putere braţele pe la coate.

— Totuşi, cât de înrudiţi suntem noi doi, Tanka! şopti împăciuitor.

— Găseşti? îl întrebă ea şi clătină cu răceală din cap, în sensul că nu semănau de loc între ei. Ba în lumina unor zvonuri, mi se pare că nu suntem rude nici de departe, niciun fel de rude!

Aluzia păru răutăcioasă, deşi inconştientă; dintr-o stranie coincidenţă, amândoi se gândiră simultan la acelaşi lucru. Lui Vekşin i se strânse inima, deşi în acel moment absurditatea ipotezei lui Cikilev era aproape evidentă; în orice caz, vizita proiectată în locurile de baştină va clarifica această problemă. Propuse pe neaşteptate surorii sale să-l însoţească în călătoria pe malurile Kudemei; unde voia *să se trateze cu leacul copilăriei*, cum se exprimă el în treacăt.

Tania refuză, invocând grijile ei care se aglomeraseră între timp.

— Altă dată merg cu plăcere. Ai de gând să stai mult?

— Cam o săptămână... Să transmit salutări din partea ta?

— N-am cui şi nici de ce. Numai lacrimi am lăsat în urmă. M-oi fi născut într-o zi cu ploaie...

Sosi şi Baluieva, înainte de vreme, dar oricât de insistent o rugă să bea un ceai înainte de plecare, Tania refuză categoric. Nu mai rămânea nicio oră până la închiderea magazinelor.

XXII

Norocul în dragoste o găsise pe Baluieva într-un

moment cât se poate de nepotrivit. în conformitate cu nişte dispoziţii speciale, programele de estradă din localurile de tot felul fuseseră supuse unei epurări din cele mai riguroase. Pe Baluieva au radiat-o pur şi simplu de pe state, deoarece cânta într-un stil demodat, neavând bază ştiinţifică de pregătire a vocii, cu atât mai mult cu cât în repertoriul ei se vorbea în exclusivitate de dragoste trupească şi încă într-un stil inadmisibil de decadent. Fusese înştiinţată verbal despre verdictul pronunţat, chiar în memorabila seară a discutabilei sale fericiri, cu puţin înainte de a fi lunecat perdeaua fatală din odaie, de pe sfoară pe podea.

Drept compensaţie, pentru timpul trebuitor reconsiderării repertoriului în direcţia dorită, i se făgăduise un loc de bufetieră-şefă, cel mai devreme însă pe la sfârşitul anului, când la localul de la subsolul casei în care locuia se va deschide o sală suplimentară, în *stil maur*. Ce-i drept, Firsov, în calitate de prieten, se oferise a compune de urgenţă, special pentru ea, o satiră de mare actualitate la adresa lui Kato, Harding şi Hews, pe atunci ţinta preferată a umoriştilor de estradă; dar când cupletele au fost puse pe muzică, cu acompaniament de acordeon, pe orizontul politic apăru cunoscutul lord Curzon, al cărui nume cerea altă rimă. Reluarea serviciului se amânase deci pe timp nedefinit, banii se topeau văzând cu ochii şi n-avea cui să-i ceară împrumut, decât doar lui Cikilev.

Soţia şomerului Bundiukov punea cel mai mult la inimă necazurile vecinei. Ori de câte ori se întâmpla ca Zina Vasilievna să-şi verse durerea în faţa ei, la bucătărie, găsea invariabil de dat cele mai preţioase sfaturi practice cu putinţă. Poseda o vastă experienţă în ale vieţii, deoarece înmormântase doi soţi înainte de-a-l fi găsit pe actualul, tot atât de vânjos şi de trainic ca şi precedenţii. Cântăreaţa i se plângea mai adesea de amantul său care, în ciuda celor mai extraordinare măsuri, nu se lăsa nici în ruptul capului cucerit pe deplin.

— Ştii, dragă, parcă aş ţine în braţe aer, aşa de absent e lângă mine, mărturisea Zina Vasilievna, învârtind

la maşina de tocat carne. Stă întins alături, dar parcă şi-ar petrece noaptea cu alta! Din cauza asta şi slăbesc, dragă, nu dorm nopţi de-a rândul...

Era o vădită exagerare, împrumutată dintr-unul din cântecele oprite: cel puţin în privinţa somnului şi a sănătăţii, Baluieva o ducea cât se poate de bine.

— Nu-i nimic, copila mea, nu mai fi necăjită. Ai şi tu răbdare, răspunse Bundiukova cu glas cântător gemetelor ei, fierbându-şi, ca de obicei, dulceaţa. Iată, spun oamenii că Adam o sută şi cincizeci de ani i-ar fi rezistat Evei... Pe-atunci aveau oamenii viaţă mai lungă! A încercat ea şi-aşa şi altfel, până a învăţat-o diavolul cum să-l ispitească... ştii, chestia cu mărul. O dată i-a dat să muşte, o singură dată, şi uite, vezi, şi-acum îl mai mestecă. Scuipă, scânceşte, se jură, dar de lăsat nu se poate lăsa!

în cursul unei asemenea convorbiri confidenţiale, Baluieva n-avu de lucru şi se adresă vecinei cu rugămintea de a-i împrumuta câteva ruble, pe motiv de pierdere de post şi înmulţire a familiei. Cu acest prilej, se văzu numaidecât că soţii Bundiukov trăgeau mâţa de coadă, aflându-se tocmai atunci la marginea mizeriei, că pentru dulceaţa de agrişe şi de zmeură abia au mai găsit bieţii câţiva bănuţi, cât despre cea de corcoduşe, după care se prăpădeau atât soţia cât şi soţul, nici pomeneală nu putea fi. După această convorbire, spre seară, jumătate din curte ştia că Baluieva, chiriaşa de la 46, cântăreaţa, a cerut de la vecină parale pentru întreţinerea peştelui ei.

Bârfa aceasta conţinea un miez de adevăr, ucigător pentru Vekşin. Zilele i se tărăgănau întunecate, tocmai pentru că musteau de urât, de ruşine şi de dureroasă nesiguranţă. Cu toată tendinţa de a scoate în relief starea de decădere în care se aña pe atunci Vekşin, Firsov fu nevoit să recunoască, cu strângere de inimă, că de la pagină la pagină îi era tot mai greu să născocească fapte dubioase pentru eroul său. Pierzându-şi treptat orice sensibilitate, Vekşin aştepta un răspuns de pe Kudema. Devotamentul lipicios, călduţ, adormitor al Baluievei îi apărea ca un fel de mâl de mlaştină; nu făcea să se

împotrivească, spre a nu se înfunda mai rău. Uneori, în miez de noapte, aprinzându-şi ţigara, privea lung, la lumina chibritului, faţa mare, pudrată din belşug a femeii care dormea alături. Ziua aproape că n-o băga în seamă; stătea nemişcat la fereastră în aşteptarea răspunsului la scrisoarea trimisă prin poştă şi se tot examina în gând, aşa cum sta la fereastră, de parcă ar fi fost îmbrăcat cu hainele vechi ale precedentului bărbat al Zinkăiântr-o zi, Baluieva îşi aduse aminte cântecul ei de glorie şi o apucă o dorinţă nestăvilită să cânte.

— Nu cânta, o întrerupse Vekşin alene, deşi enervat la culme. Mânca tocmai nişte somon şi frunzărea un ziar vechi nimerit acolo cine ştie cum. Unde naiba găseşti tu *asemenea* mineare?... Parcă a mai fost folosită!

Repezindu-se spre masă, femeia începu să mute, cu aer umil, bucăţile de peşte aşezate frumos pe farfurie.

— Vai de mine, se poate? Şi-a schimbat numai puţin culoarea din cauza căldurii. E foarte cald în vara asta, Mitea, ard pădurile peste tot... Vorbea în şoapte, gata să-şi răscumpere vina cu orice preţ. Am vrut deunăzi să-mi cumpăr nişte lostriţă, dar ţie nu-ţi place şi-apoi nu aveau decât calitatea întâi...

— Nu mănânc, nu pot!... Se sculă de pe scaun ca să nu se mai aşeze, iar când femeia se apucă să strângă masa, îi porunci printre dinţi să nu mai *foşnească*.

Ajunsese în ultimul grad de decădere.

Lui Firsov, cel mai lesne îi era să-l scuze, explicând totul printr-O nepăsare bolnăvicioasă, efect al trândăviei ce-l descumpănea, al căldurilor apăsătoare de august şi, mai ales, al otrăvii ce-i picurase în suflet Cikilev. Vekşin nici nu mai găsea în el putere să se împotrivească, înţelegând prea bine că, în gradul de decădere la care ajunsese, i se putea întâmpla orice, chiar să ajungă rudă cu Maniukin. Fără să precizeze nimic, şi de fiecare dată sub pretextul aşa-zisei distracţii pe care ţinea să i-o procure, Piotr Gorbidonâci începuse să-i ofere posibilitatea de a cunoaşte personal confesiunea lui Maniukin, propunând chiar să rămână la pândă lângă uşă, spre a nu

fi surprinşi. Cu excepţia unor aluzii neclare găseai într-adevăr în caietul acela suficiente amănunte pentru a putea presupune înrudirea lui Vekşin cu autorul paginilor, lăsând deoparte încurcătura, poate premeditată, privind data presupusei aventuri a lui Maniukin. Să scape de această obsesie era cam tot atât de greu cum ar fi, de pildă, să alungi o muscă neagră, plictisitoare, ce te sâcâie şi te înnebuneşte, rotind în jurul lămpii în zăpuşeala serii.

Pagina pe care o citea şi o răscitea Vekşin ajunsese să se mototolească. Remareând atenţia ce-i acordă, Piotr Gorbidonâci se obrăznici de tot:

— Atenţie, urcă tăticul scara... îl informă într-o zi topindu-se din prag.

După care din odaia de alături se auziră prin perete ecourile cunoscute ale certei celor doi, inclusiv ameninţările de a-şi provoca anumite vătămări corporale reciproce, urmate de zgomotul căderii unui obiect de uz casnic; apoi Maniukin năvăli atât de intempestiv în odaia lui Vekşin, încât acesta abia dacă mai apucă să ascundă corpul delict sub faţa de masă.

Deşi moleşit vizibil de căldură, bătrânul fu cât p-aci să facă obişnuita reverenţă... dar se răzgândi şi dădu doar din mâini, prefăcându-se nepăsător.

— Mai-mai să-mi dau sufletul pe canicula asta afurisită. Crede-mă că mai adineauri mi-a rămas tocul prins în asfalt; în schimb am adunat şaptezeci de copeici pe ziua de azi... Stăteam şi mă gândeam: oare omul înaintează pe calea progresului datorită năzuinţei sale spre bucurie sau datorită experienţei în materie de durere? Am făcut-o pe o cuconiţă să verse şiroaie de lacrimi... Şi ţine minte ce-ţi spune ticălosul bătrân de Maniukin: în ziua când oamenii vor izbuti să-şi înfrângă definitiv lacrimile, o să-i vezi cum or să râdă din te miri ce... ceea ce, între noi fie zis, ar fi groaznic!

— Ai picat tocmai bine... începu Vekşin pe un ton respectuos, absolut neobişnuit la el, şi-i oferi un scaun. Aş avea ceva de vorbit cu dumneata, Serghei Ammonâci!

— Iartă-mă, sunt obosit, protestă acesta. Am intrat

doar pentru o clipă... Am eu un caieţel în care-mi notez gândurile, observaţiile cu privire la viaţă, fel de fel de lucruri. Şi, închipuiţi-vă, ori de câte ori mă întorc, nu-l găsesc la locul lui. Mare haimana!... N-a nimerit cumva pe la dumneata?

— Ba da, răspunse Vekşin, oarecum stânjenit. Se află tocmai la mine. Mi l-a adus Piotr Gorbidonâci... în scop de luare de cunoştinţă!

— Piotr Gorbidonâci? se prefăcu mirat Maniukin. Şi eu care credeam că mi l-a furat pisica. Ştiţi, pisicilor le cam place să fure hârtii. Prietenului meu, Alexandr Ivanovici Agarin, o pisică i-a mâncat arhiva familiei. Au încuiat-o acolo să prindă şoareci şi când-colo... au fost nevoiţi s-o împuşte. Va să zică, şi pe dumneata, Dmitri Egorovici, te interesează stilul meu?

— N-am să-ţi ascund, e aici un loc interesant, îngăimă emoţionat şi jenat Vekşin, scoţând obiectul în cauză din ascunzătoarea lui. N-ai vrea cumva, în calitate de vecin şi prieten, să-mi destăinui şi mie cine este acest Nikolaşa al dumitale şi în ce an s-a născut?

— Va să zică asta te interesează! se strâmbă a scârbă Maniukin. Apoi să ştii că nu există pe lumea asta niciun fel de Nikolaşa, este un simplu procedeu literar. La vârsta mea, mai toţi îmi sunt, într-o oarecare măsură, feciori. Ascultă sfaturile unui om bătrân: renunţă la născocirile astea nedemne şi mârşave! I s-a năzărit din senin scriitorului să te includă în neamul meu, ca să-şi scape romanul de pieire, iar Piotr Gorbidonâci a prins de veste şi repede a şi profitat de ocazie. A prins zvonul din zbor şi l-a pus în circulaţie ca să te prindă mai bine în laţ. Ehei, în ziua de azi lucrurile s-au simplificat; înainte vreme, pentru o asemenea jignire adusă mamiţichii ieşeai bătut... Acum culcă-te! Şi dă-mi haimanaua ceea de caiet: trebuie să notez în el convorbirea noastră.

Plecă, luându-şi proprietatea regăsită.

...Când Zina Vasilievna se hotărî, în cele din urmă, să se ducă la Cikilev cu sărut-mâna, acesta scria ceva la masă; redacta, pare-se, un referat din cele mai importante

cu privire la ridicarea pe o treaptă mai înaltă a unui lucru şi aşa foarte înalt, poate chiar a perfecţiunii omeneşti pe globul pământesc. Rămase în faţa lui, în picioare, cu braţele căzute de-a lungul trupului, voinică, smerită, pe jumătate învinsă; şi Piotr Gorbidonâci nu-şi lăsă condeiul din mână mai înainte de a se fi pătruns ea definitiv de conştiinţa amarnicului său destin.

— Bani împrumut? Caracteristic, îţi dau, cum să nu-ţi dau, începu el în sfârşit să spună, ca din carte, în clipa când Baluieva îşi epuiză toate cuvintele supuse şi vinovate. Dar mai întâi, îngăduit fie-mi să examinez sub diferite aspecte problema ce aţi atins-o adineauri, Zina Vasilievna! Trebuie să vă spun că, în calitatea mea de persoană obştească, nu pot fi de acord cu cele ce am avut prilejul să observ de mai multă vreme, locuind uşă lângă uşă. Trebuie să recunoşti că, prin purtările dumitale, nu numai că favorizezi atitudini neserioase din partea locatarilor casei ce o administrez, dar şi, caracteristic! oferi un exemplu nedorit propriei dumitale odrasle care, la -vârsta ei fragedă, soarbe cu nesaţ toate impresiile vieţii. Pe de altă parte, în calitatea mea de salariat al statului, învestit cu încredere, nu am dreptul să încurajez imoralitatea şi să patronez desfrâul, oferind bani în acest scop...

— Tot un drac, Cikilev, şi-aşa mă lasă curând... Aşa că lasă-mă să mă mai încălzesc şi eu puţin la lumina soarelui! rosti cu glas obosit femeia pe care numai teama de a-şi pierde iubitul o mai ţinea acolo.

— Pardon, n-am terminat, o întrerupse Piotr Gorbidonâci, oferind abia acum un scaun solicitantei. Şi dacă eu, în această calitate a mea, n-am luat încă măsurile de rigoare pentru curmarea răului, apoi mă căiesc amar de acest lucru şi te previn că n-am făcut-o numai şi numai din lipsa de semnalare din partea celuilalt Cikilev din mine, a cărui unealtă sunt. Iar o unealtă, te rog să ţii seamă, este menită să stea în raft până în clipa când e apucată de mâner, spre a căpăta cuvenita întrebuinţare. Dar nu-ţi pierde cumpătul, Zina Vasilievna, căci în Cikilev trăieşte şi o terţă persoană, denumită convenţional *Om*! În semn de

maximă sinceritate, ridică un deget. Deşi este de multă vreme nedreptăţit de către cei doi nemernici mai sus-numiţi, simt totuşi că mai pâlpâie în mine. Şi cum îl mai batjocoresc cei doi! Cum încearcă să şi-l ia slugă!... Una-două, e nevoit să facă pe mortul ori să-şi ridice lăbuţele sus, doar-doar o scăpa. Că-i şmecher mare Omul acela! S-au împlinit exact douăzeci şi cinci de anişori de când omul din mine îi înfruntă pe cei doi, aproape că ar fi cazul să-şi sărbătorească jubileul. Şi slujbaşii mai sus-menţionaţi nici nu bănuiesc că acel Om e mai de temut decât ceilalţi doi laolaltă, deoarece este mai în vârstă ca ei şi-şi aduce aminte de multe lucruri; şi-şi aduce aminte nu cu mintea cea uitucă şi deşănţată, ci cu propria-i piele plină de semne! în romanul lui Firsov care, pe bună dreptate, va fi dat la retopit, un scriitor oarecare spune că omul este o maimuţă cu aripi de înger, ceea ce, într-adevăr, ne ponegreşte pe toţi în primul rând în calitatea noastră de sindicalişti cu simţ de răspundere. Dacă ar fi cazul să-l comparăm pe Om cu ceva, eu unul l-aş asemui mai curând cu un tun care se încarcă pe gură cu sângele cel vărsat, cu durerea femeii, cu oasele ostaşului căzut şi cu nedreptatea omenească... din praful acesta de puşcă nu lipseşte nici lacrima de copil. Mult material şi de tot felul intră acolo; în schimb, când trage o dată, nu mai rămâne nici tun, nici afet... cum s-ar zice, numai o abstracţie matematică! Dacă, în cazul de faţă, Piotr Gorbidonâci nu dispunea de suficientă cultură pentru exprimarea profeţiile«- sale, în schimb, era mai mult decât clarvăzător, ceea ce constituia un exemplu viu al unui obiect aproape neînsufleţit înflorind sub imperiul pasiunii. Acest Om vă deschide porţile sufletului... nu fără a risca să sufere noi represalii din partea celor doi indivizi mai sus-menţionaţi. Aşadar, bagă cu îndrăzneală mâna aici în buzunar, că n-are dinţi, ia cât îţi trebuie pentru tutunul lui Mitea şi pentru sifoane, iar Cikilev o să stea discret deoparte, aşteptând cu cea mai mare răbdare să-ţi treacă nebunia... Căci nici nu pot denumi altfel slăbiciunea ce o arăţi acestei lepădături din flori, unde mai pui, de origine neproletară! Să nu cauţi la

Cikilev gelozie, căci n-ai s-o găseşti; nu-i cazul să fii gelos când e vorba de o boală.

— N-ar trebui să te temi, Piotr Gorbidonâci. Ce-i al dumitale e pus deoparte! se milogi Baluieva, plictisită de literatura lui Cikilev.

— Iată în ce constă greşeala dumitale fatală! se legă de vorba ei Piotr Gorbidonâci. E uşor să-l calomniezi pe Cikilev: că-i plac femeile durdulii, că-i gata să rabde orice, doar-doar şi-o satisface poftele. Dar uite că nu-i aşa! Cine ştie, poate că atunci când o să vii la Cikilev cu banii, să mi-i restitui, poate nici n-am să-i mai primesc. Am să te las să pleci cu ei, fără reproşuri, ca pe-o Magdalenă pocăită, şi-am să adaug pe deasupra şi vreun cadou pentru fetiţă!

— Ce faci cu mine, Cikilev?... îmi dai sau nu-mi dai banii, om rău ce eşti! exclamă Baluieva, legănându-se ameninţător.

Şi atunci se văzu că Piotr Gorbidonâci îi şi pregătise banii, puşi însă nu în buzunar, ci la îndemână, sub saltea. Ce-i drept, nu ţinea prea mulţi bani acasă, din spirit de precauţie, dar, întrucât deocamdată nu se prevedea vreo plecare pe teren, nimic n-o împiedică pe Baluieva să bată din nou la uşa lui Cikilev peste o săptămână. Ca să-i uşureze inevitabila trecere la relaţii familiale, Piotr Gorbidonâci hotărâse să-i dea banii cu ţârâita, deprinzând-o treptat cu înfăţişarea lui, cu modul de-a gândi, cu permanenta stare de dependenţă. Mecanismul acestei domesticiri consta în faptul că nu-i cerea nicio chitanţă când îi înmâna în plic diferite sume, însoţind gestul doar cu o mustrare glumeaţă: „Sunt eu un om atât de rău cum se crede?”

întâmplător, Vekşin auzise acea conversaţie, dar, spre norocul lui Piotr Gorbidonâci, numai sfârşitul ei. în ultima jumătate de an, nimic nu stârnise în sufletul lui Vekşin asemenea fâstâceală, deşi, ce-i drept, de scurtă durată. Se apropie din proprie iniţiativă de Baluieva, încercând un sentiment de extremă jenă care se transformă însă instantaneu în mânie, la gândul laşităţii care o făcuse să împrumute bani tocmai de la Cikilev. Astfel, în cele din

urmă, lucrurile se întoarseră în aşa fel, încât nu el îşi mărturisi vina în faţa Baluievei, ci ea îl sili pe Vekşin să-i accepte iertarea.

— Vezi în faţa cui ai ajuns să te înjoseşti?! o dojeni el.

— Dragostea îmi porunceşte, îi răspunse ea ferindu-şi ochii. Curând am să te pierd... şi încerc să amân această zi măcar cu o săptămână. Mereu te visez alături de *ea*. După tine, am să-i dispreţuiesc pe toţi ceilalţi şi n-are să-mi mai pese de nimic. Mă doare sufletul, Mitea...

— Cei buni întotdeauna suferă, îşi aduse el aminte de cuvintele lui Pcihov şi ciuli urechile, auzind în spatele lui trei sunete neaşteptat de melodice şi plăcute. Cât ţi-a dat?

— Ce-ţi pasă?... Mi-a dat un pumn de bucurie! se sperie femeia cu anticipaţie.

— Nu-i frumos, Zina, să-ţi transformi iubitul într-un ticălos! Mai bine te-ai lipsi... Dacă nu primesc zilele astea scrisoarea ce o aştept, am să-ţi ofer eu o căruţă de asemenea bucurii. Deocamdată du-te de-mi cumpără vin pe banii lui!

— Dar mâine ce fac, Mitea?vru ea să se opună; se supuse însă, văzând nerăbdarea scrisă pe faţa lui.

Sunetele nemeşteşugite de adineauri se repetară, apropiindu-se. Era clar: în colţişorul ei, Klavdia începuse să se joace cu un dar primit de la Piotr Gorbidonâci, o trăsurică cu o muzicuţă pestriţă; părea că în întuneric se rostogolesc ciobuleţe colorate de sticlă. Vekşin se apropie de fereastră. Strada era lungă, cenuşie şi atât de uscată, de-ţi era parcă teamă să arunci un chibrit. Acolo, jos, Baluieva alerga pe trotuar, cu un şăluţ pe umeri. Se apropia furtuna, fulgere frânte scăpărau fără zgomot pe cer. Se întuneca repede. Pe marginea de fier a pervazului căzură pieziş câţiva stropi de ploaie, apoi se opriră.

Auzind deodată un foşnet, Vekşin se întoarse. în prag, ca o pată ştearsă, ghici chipul cuiva.

— Ai adus? întrebă Vekşin, dar nu primi niciun răspuns. Cine dracu-i acolo? repetă el mai repezit, simţind o adiere rece şi ostilă atingându-l din întuneric.

— Eu sunt, şefule, rosti sfios chipul şi făcu un pas

nesigur spre Vekşin.

XXIII

— M-ai speriat, apucatule!... De ce intri fără să baţi la uşă? Poate stau şi fac bani falşi aici, pe întuneric! râse uşurat Vekşin. De n-ar fi simţit în suflet acea umbră de îngrijorare, poate l-ar fi bucurat venirea lui Sanka.

— Nu m-a mai răbdat inima, şefule, şi am venit! îngăimă Sanka.

Nu aprinseră lampa. Un fulger îi lumină deodată, aşa cum şedeau la masă, aproape prietenoşi. Vekşin se scobea în dinţi, orbitor în cămaşa descheiată la piept, fără guler. Ridicându-se de la locul său, Sanka parcă-şi întindea spre el braţele peste masă. Cel dintâi bubuit de tunet, în trei cascade, acoperi primele lui cuvinte.

— Poftim, şefule, i-am adus! încheie, şi după glasul lui şovăitor, întrerupt, se înţelese că este uşor afumat.

Norii învăluiau tot mai mult cerul, o adiere umedă, răcoroasă, răbufnind dinspre fereastră, înfiora plăcut după căldura de peste zi.

— Rău faci că umbli beat în fapt de seară! Ce mi-ai adus acolo? îl întrebă Vekşin îngrijorat, în loc de salut.

Şi Sanka izbucni în vorbă grăbită, stângace, încurcată, repetându-se mereu, probabil din cauza stării în care se afla, pornindu-se pe mărturisiri, făcând pauze ciudate, de parcă ar fi aşteptat o negare, dezlănţuit în aşa hal, încât uneori Vekşin era nevoit să-şi strângă dinţii ca să nu întrerupă această izbucnire de sinceritate forţată.

— Ţi-am adus rublele ce mi-au rămas din cele cincizeci, ştii tu... Nu mai pot să îndur acest chin, crede-mă... Am băut dintr-un alt c-îştig, iar ăştia i-am păstrat ca ochii din cap! Când mi-aduc aminte că noi doi ne-am avut în toate ca fraţii, că ţi-am dat orice am avut fără şovăire, iar banii ăştia parcă nu m-am îndurat să ţi-i dau, mă seacă la inimă, mă sfâşie. Tu ar fi trebuit să-i refuzi, e adevărat, dar eu n-aveam dreptul să-i păstrez! Câtă inimă rea mi-am făcut din pricina ăstor zece ruble. Nu mă înduram să le arunc pe foc. Şi-apoi soţia, cătrănită la faţă, se tot uita la mâinile mele... Eu îi ziceam: „Taci din gură, filistină, neam

de burgheză ce eşti! Tu nu poţi să pricepi câtă durere au în ei banii ăştia. Sunt doar, cât mă vezi, cu totul şi cu totul al stăpânului meu: dacă-mi porunceşte, iar m-apuc de *manglit*. Dacă-mi porunceşte, fac şi moarte de om... Ce-i drept, de cum l-am aruncat la gunoi, parcă aş fi lepădat un bolovan de pe umeri. Trăiască Donka! îmi cam părea rău de el: l-am crescut jumătate de an, l-am stropit cu apă de ceai, l-am scos afară în ploaie, iar acum, gata, l-am aruncat. În schimb, câtă plăcere simţi când dărâmi ceva, şefule, câtă bucurie... La ora asta aş putea să dau foc şi lumii întregi, fără să mă cutremur!

— Pe cine ai aruncat? se întunecă Vekşin, auzind numele lui Donka.

— Apăi ficusul nostru! îi aminti cu un râs uşor Sanka. Nimic nu ne-a mai rămas: nici ficus, nici chicus... nimic, în afară de prietenia ta. Ia-i odată, ia banii ăştia blestemaţi, descarcă-mă, şefule, că-mi ard mâinile...

Se căznea să vâre în mâna moleşită a lui Vekşin o bancnotă de zece ruble mototolită, umedă de sudoare. Vekşin o luă, nu chiar îndată, numai şi numai ca să scape de el; fapt semnificativ - îl interesau atât de puţin banii, încât şi uită unde i-a pus, neatribuind niciun fel de importanţă greşelii ce o comitea, greşeală de neiertat, cum s-a văzut ulterior. În clipa aceea se gândi emoţionat la prietenia tot atât de trainică ce-l lega de Artaşez, în persoana căruia vedea, într-un chip ciudat, o întruchipare a tuturor contemporanilor săi.

Câteva sunete ale muzicuţei Klavdiei se-auziră din nou în spatele lui, silindu-l să se întoarcă la realitate.

— Ei bine, îi iau, dacă aşa vrei tu... pentru liniştea ta. Dar să ştii că strâmbăturile astea de muiere isterică nu-mi plac de loc, Alexandre, îl preveni Vekşin, supărat de-a binelea. Dacă te porţi aşa, să ştii că te gonesc de lângă mine. De altfel, am mai observat eu şi mai înainte la tine această sensibilitate nelalocul ei, uneori chiar, iartă-mi vorba, de-a dreptul neserioasă. Nu stai prea sigur pe picioarele tale, Sanka, te cam clatini... Să fie din cauza staturii tale? Uite, şi-acum! Om în toată firea, însurat, şi te

bâţâitot, de parcă ai avea boala copiilor!

La această mustrare meritată, Sanka nu mai ştiu ce să răspundă.

— Hei, tare aş mai bea ceva! Mi s-a uscat gâtul... spuse el într-un târziu şi, bâjbâind pe masă, se apucă să toarne ceva într-o ceaşcă, împrăştiind lichidul pe jos şi pe genunchi, atât de tare-i tremurau mâinile. Eşti un copil, dar şi un om ciudat, şefule. Totdeauna ai fost ciudat, adică naiv... Nu vezi ce se petrece în jurul tău. Aşa-mi vine acum să te sărut, că te-aş săruta chiar, de n-aş fi atât de neras... Săltându-se de pe loc, se întinse peste masă, vrând parcă să-l îmbrăţişeze, dar dând pe întuneric de mâna lui Vekşin întinsă în cale-i, sări îndărăt ca ars.

— Haide-hai, te rog, fără pupături!... ridică tonul Vekşin.

— Nu zbiera la mine şi nu mă ameninţa că mă dai afară. Sântem legaţi prin sângele vărsat laolaltă, aşa că nici n-ai cum să fugi de mine... cum nu pot nici eu fugi de tine! Sorbi lung din ceaşcă şi o mirosi speriat. Aveţi pe cineva bolnav aici? Parcă miroase a doctorie...

— Mămica a luat picături când s-a dus la Piotr Gorbidoriâei să-i ceară bani, se auzi în spatele lor o voce subţirică de copil.

Aşezată pe scăunaşul ei, aproape de masă, fetiţa asculta atent convorbirea celor mari.

— Du-te şi te culcă, drăguţo... rosti Vekşin cu un glas metalic şi Klavdia se îndreptă, ascultătoare, spre canapeluţa ei din colţ.

...înainte de a începe ploaia, Baluieva, agitată şi cu un aer de nemărginită vinovăţie, se întoarse nu numai cu sticlele de vin, dar şi cu o pungă de cumpărături. Abia apucă să închidă fereastra, c-înd se şi dezlănţui furtuna, aruncând în geam pumni de stropi, ca măzărichea. Fulgerele dese, smulgând din întuneric imagini separate, confereau mişcărilor omeneşti sacadarea unui film de cinema rulat cu încetinitorul, din care cauză nu se putea înţelege ce fel de cârpă cu franjurile tăiate a scos Sanka din buzunar şi de ce femeia, între două scăpărări

consecutive, a aruncat priviri în jur, cu mâinile vârâte sub milieul de dantelă de pe comodă.

— Ascunzi restul banilor? o întrebă Vekşin cu răceală, urmărindu-i mişcările prin oglindă. Ţi-am poruncit doar...

Săltându-se uşor de pe scaun, aprinse lumina.

Nu te supăra, Mitea, dar ni s-au isprăvit toate din casă, nu mai am nici cu ce să dreg supa... îi răspunse ea grăbită. Nu zic că n-avem ce mânca... mi se oferă un loc la teatru, ca brodează. învăţ eu repede, sunt îndemânatică. O să ai de toate până te întremezi!

— Mai bine ai tăcea când sunt străini în casă, o întrerupse Vekşin, deşi, după toate aparenţele, Sanka dormea cu ochii deschişi, atât de nemişcat privea o cută a feţei de masă.

Sătul de singurătate, Vekşin se temea, în subconştientul său, să nu-şi piardă musafirul. Pe masă apărură ceva sălăţi, pâine şi, deocamdată, o primă sticlă. Oricât de puternic tuna afară, zgomotul de vase îl aduse pe Maniukin, apoi şi gazda fu nevoită să ia parte la ospăţ... A fost cea mai lungă furtună din toată vara. Tunetele aproape neîntrerupte şi vuietul burlanelor acopereau atât de tare vorbele, încât cele ce se spuneau la un cap de masă se cereau repetate la celălalt.

— Bea, Alexandre, pentru legătura noastră de sânge, repeta cu glas surd Vekşin, turnându-i mereu în pahar tovarăşului său. Tu şi cu mine suntem oameni neînsemnaţi, facem şi noi ce putem... ş-ora muri când o fi să fie. Prietenilor de ieri nu le cerem nici milă, nici îndurare. Şi să nu-ţi fie teamă în privinţa mea: la o adicătelea ies eu afară din groapă şi te scot şi pe tine!

La aceeaşi masă, cu mâna petrecută pe după umărul lui Maniukin, Baluieva se spovedea cu o sinceritate atât de nestăvilită, încât din când în când câte o lacrimă se rostogolea pe faţa ei zâmbitoare, din belşug pudrată.

— Eu sunt bună la chef, boierule, că pe loc mă fac şi veselă şi vorbăreaţă, mărturisea ea, dându-şi capul pe spate şi dezgolind faimosul ei git, după care se înnebunea Cikilev. Uite, vezi, tu eşti boier de neam, iar maică-mea a

fost o spălătoreasă amărâtă... Dar nu sunt din alea, nu te dispreţuiesc niciun pic. Eu, Zinka, femeie simplă, cint despre durerea omenească, despre despărţire şi dorul sufletului... cint, cită vreme mai sunt tânără, iar când s-o împietri sufletul din mine, m-oi întoarce la albia mamei. O să îmbătrânesc curând, ştiu, tocmai de-aceea mă şi grăbesc să mă bucur de viaţă! Nu mi se mai dă voie să cânt despre durere, cică acum să cânt despre fericire... Dar tare aş vrea să zăresc şi eu barem de departe fericirea asta! Că despre durere, de la vârsta de unsprezece ani ştiu, de când m-a ademenit un cerşetor cu o bombonică şi m-a pus să cânt prin curţi în sunete de flaşnetă... Iată de când ştiu ce-i durerea! Şi am cântat, boierule, vărsând lacrimi şiroaie, iar oamenii cei cu stare plângeau de se rupeau la toate ferestrele, uitându-se la mine, o fetişcană în zdrenţe. Şi nu numai că m-aş fi deprins cu durerea, dar am privit-o ţintă în ochi şi prin ea m-am înţeles şi pe mine însămi... Durerea te învaţă adevărul, chiar dacă nu eşti prea deştept!... Iar fericirea, nici măcar în basme nu i-a fost nimănui spre bine. Răposata maică-mea obişnuia să spună: durerea are o sută de urechi, iar fericirea o sută de gheare şi toate pentru omul de lângă tine! Durerea împarte şi cea din urmă brumă de avere ce o are, iar fericirea se îngrădeşte de alţii cu un zid cu meterezuri, iac-aşa! Iar dânsul, directorul nostru cel nou, m-a certat... doar că nu m-a luat la palme, ca pe-o stricată... Când am plecat de la el, mă simţeam de parcă mi-ar fi pus o gârliţă în grumaz. Dar matale, boierule, mă respecţi măcar un pic? Vorbea şi se uita în fundul ochilor atenţi ai lui Maniukin.

— Ducesă, muza mea, fata mea cuminte... Te ascult cu admiraţie, exclamă patetic acesta, gesticulând cu mâna liberă atât de energic, încât vinul negru se vărsă din pahar în cinstea spuselor lui.

Din cauza furtunii de-afară, bătrânul şi femeia nu auziră nimic din învoiala de hoţi care avea loc alături de ei. Abia acum îşi aduse Vekşin aminte de bileţelul primit dimineaţa. Şcekutin îi propunea să facă o incursiune

prietenească la prăvălia şi în cămările bijutierului cunoscut; de altfel, după părerea lui Vekşin, planul n-avea în el nimic criminal. Era mai curând o distracţie, o şotie. Nu făceau altceva decât să tragă de sub un nepman covoraşul de aur pe care acesta se instalase atât de comod. O presimţire statornică îi spunea că nu va primi mai înainte de sfârşitul săptămânii temutul răspuns de la tatăl său, astfel încât operaţiunea Pirman, lipsită de primejdii, l-ar fi ajutat într-o oarecare măsură să agrementeze plictiseala ce precede de obicei o plecare. Avantajul acestei operaţii consta de asemenea în faptul că aceşti bani - furaţi, într-adevăr, dar de la un escroc - căpătau întrucâtva un aspect de bani cinstiţi... Dezmeticit ca prin farmec din beţie, Sanka căzu pe gânduri cam un minut mai înainte de a consimţi să ia parte la această lovitură.

Ospăţul lor se compunea din discursuri fierbinţi şi libaţiuni nu mai puţin generoase. Ocupat în odaia de alături cu redactarea unui nou denunţ - nici măcar prea interesant, ci făcut numai aşa, spre a nu-şi pierde deprinderea - Piotr Gorbidonâci nici nu bănuia ce întrebuinţare găsiseră acumulările lui băneşti, câştigate în sudoarea frunţii. De altfel, toate împrejurările concurau acum în favoarea lui: cheltuirea nesăbuită a banilor împrumutaţi o va sili pe Baluieva să i se adreseze înainte de termenul acordat pentru un nou ajutor, ceea ce, la urma urmei, va apropia momentul triumfului său deplin.

XXIV

Când Vekşin deschise ochii, soarele lumina o dezordine destul de neplăcută pe masă; fereastra era însă deschisă, iar aerul din odaie, deosebit de proaspăt, primenit de furtuna din ajun, mirosea înviorător a ţelină, deoarece Zina Vasilievna apucase să se întoarcă de la piaţă. Atunci văzu pe scaunul de lângă el un plic cu ştampila din Rogovo pe timbru, dar nu puse mâna pe el mai înainte de a se fi îmbrăcat şi ras cu grijă. Pe măsura apropierii clipei când urma să citească scrisoarea, nerăbdarea făcea loc şovăielilor stârnite de neîncredere. Se aşteptase la o scrisoare stângace, cu greşeli, pe o foaie

de hârtie întâmplătoare, şi iată că avea în faţă o misivă executată cu o caligrafie de conţopist, cu înfloriturі pretenţioase, aşa cum nu se scriu de obicei scrisorile de acasă. Tocmai de-aceea simţi o uşurare când Zina Vasilievna, venind din bucătărie cu cafetiera în mână, îi anunţă venirea scriitorului.

— întreabă de tine, Mitea, dar pe drum s-a abătut pe la Maniukin... i-a adus nişte scrumbii... Treceam şi m-am uitat pe uşă. Se vede treaba că-l mai hrăneşte pe bătrân, ca să nu-şi dea sufletul înainte de vreme, cât timp nu şi-a terminat încă scrierea despre Blaguşa...

N-apucă Vekşin s-o certe pentru spionarea ei înjositoare, când Firsov, fluturându-şi pălăria încă de pe sală, îl salută, aşteptând permisiunea de a intra. Era într-o dispoziţie minunată, se strâmba moderat, risipind în jur consideraţii abstracte, cu care încerca să camufleze observarea realităţii atât de necruţătoare în acea dimineaţă. Părea în aşteptarea vreunei întrebări oarecare din partea gazdei, ca să pornească discuţia pe orice temă ar fi; dar locatarii apartamentului 46, probabil din instinct de conservare, evitau în acea dimineaţă convorbirile primejdioase.

— Te previn, sumbrul meu prinţ... îl asurzi ca de obicei Firsov din prag, paralizând orice capacitate de rezistenţă a victimei, că n-am eu dumneata absolut nicio treabă... aproape ca totdeauna. În timp ce unii, cu un explicabil tremurici pe la încheieturi, deschid o scrisoare primită de-acasă, alţii se grăbesc să strângă discret de pe masă corpurile delicte ale chefului din ajun; numai noi ăştia, pierde-vară şi mâzgălitori de hârtie, umblăm de colo-colo de dimineaţă prin lumea largă şi, furişând priviri indiscrete în unghere întunecate şi interzise, arătăm cu degetul cele nepermise, gustăm cu vârful limbii, căutând ceva mai picant, privim sau adulmecăm culorile şi mirosurile mai vii din viaţă. Dar nu te teme de mine, Dmitri Egorâci. Nu ţi-am adus niciun fel de dezamăgiri; am venit numai să-ţi spun că totul este minunat pe lumea asta, mai cu seamă atingerile fermecătoare ale floricelelor,

mângâierile păsărelelor şi adierea zefirului, zâmbetele şi darurile dragostei, aceste şperţuri gingaşe, oferite în numele unor scopuri practice destul de vulgare... sau toate încântările trecătoare ale raţiunii, precum şi capcanele senzaţiilor, tot atât de viclene... Pentru că victima fermecată de aceste chemări nici n-apucă să se dumirească bine pe cine a întâlnit şi ce caută, că se şi trezeşte scoasă în brânci afară din existenţă.

— Mă pregăteam, ce-i drept, să merg la baia de aburi. Intră totuşi, Feodor Feodorovici, intră... că pentru dumneata găsim noi oricând o clipă liberă! îi răspunse prietenos Vekşin.

— De ce-o fi atât de vesel astăzi Feodor Feodorovici al nostru? observă Zina Vasilievna, nu fără o umbră de invidie.

— Pentru că, prea graţioasă doamnă, după îndelungi căutări am găsit, în sfârşit, acum câteva zile, nuanţa majoră care lipsea din paleta mea. Un personaj din cele mai sumbre, apărut de curând la periferia existenţei: Anatoli Araratski îl cheamă. Nu s-a stins încă focul suspinelor în pieptul lui, dar fumul tristeţii s-a irosit de mult. Haleşte ouăle cu coajă cu tot şi-i un formidabil monument de nesimţire şi de absurditate! În schimb, povesteşte minunat!... Într-o săptămână a devenit favoritul cârciumii de jos şi al Blaguşei nocturne. Credeţi-mă că mă duc să-l ascult cum asculţi o pasăre cântătoare... închipuiţi-vă cele mai extraordinare frământări din timpurile noastre debitate cu o faţă împietrită, cu amănunte scânteietoare şi fără cea mai mică urmă de pesimism ori deznădejde. Aşa că bietului Maniukin nu-i mai rămâne decât să-şi dea demisia!

— în locul meu n-au pus încă pe nimeni? se interesă în treacăt Baluieva. Am auzit că ar fi angajat pe postul meu unul de bate step...

— Ai dreptate, e acolo unul care scutură din picioare în sunete de xilofon, dar nu prea i-am dat atenţie, răspunse Firsov, străduindu-se în continuare să obţină ceva de la Vekşin. Te sfătuiesc, Dmitri Egorâci, ca mai înainte de a

pleca în locurile de baştină, să-l asculţi pe acest astru ce răsare pe firmamentul nostru. N-ai să te căieşti!

— Cred că toarnă la minciuni... se încruntă Vekşin.

— Fireşte, sări convins Firsov, dar în artă important este nu despre ce minţi, ci cum o faci! Adevărata artă constă tocmai în alegerea materialului, adică în substituirea generalului prin particular... şi invers! Vreau să spun că, într-o oarecare măsură, arta este altceva decât o înşelăciune bazată pe consimţământul nescris al părţilor interesate... Tocmai de aceea, nu ţi se pare cumva, Dmitri Egorâci, că personalitatea creatorului de artă este totdeauna mai importantă decât subiectul?

— Nu prea mă pricep, răspunse Vekşin, evitând astfel cursa întinsă de Firsov, deşi în jocul început între ei îl măgulea ceva. Ţi-am spus o dată, Feodor Feodorovici, dumneata eşti preot recunoscut în templul în care oficiezi, iar eu rămân un simplu muritor...

— Lasă chestiile astea, Dmitri Egorâci. S-a dovedit doar destul de grăitor că anumite temple sunt bune de folosit pentru păstrarea furajelor...

Drept răspuns, Vekşin îşi miji ochii şi, atingând în sfârşit gradul necesar de bunăvoinţă, îl întrebă pe scriitor de la obraz ce caută pe-aici, la o oră atât de matinală.

Firsov, glumind, îşi dădu silinţa să-l convingă că a trecut pe la el doar din simpatie, iar dacă pe interlocutorul său îl însufleţesc aceleaşi sentimente, ar putea acum cel mai uşor să şi le manifesteze, comunicându-i scriitorului câteva informaţii cu privire la activitatea lui de astăzi.

— Mă înţelegi, desigur, Dmitri Egorâci? N-am de gând să-ţi iau pâinea de la gură! Lucrez mereu, din răsputeri, la romanul meu, am realizat câteva episoade destul de interesante, dar nu pot face niciun pas mai departe fără ajutorul dumitale.

Vekşin luă maşinal o ţigară din pachetul neînceput oferit de Firsov.

— Apăi şi eu sunt un novice în profesia mea, spuse el gânditor. Iar dacă am o *asemenea* reputaţie, asta numai din cauză că niciodată în viaţa mea n-am lucrat prost...

Totuşi, întreabă-mă. Ce te frământă? consimţi el. Apoi tăcu, oarecum stingherit de prezenţa Baluievei, până în clipa când aceasta, simţindu-se, părăsi odaia, punând în prealabil un pahar de cafea în faţa musafirului. Sugerează-mi cel puţin ce anume te interesează... Tehnica *noastră*, superstiţiile, operaţia propriu-zisă... sau altceva?

Printre picături, Firsov însemnase în carneţelul său grija cu care Vekşin evita să folosească terminologia specifică profesiei sale şi totuşi ce schimbări se produseseră în înfăţişarea lui de îndată ce s-a atins acest subiect; schimbări pe care nu se putea să nu le surprindă un observator experimentat! Se cocoşase văzând cu ochii, mâinile i se îngreunaseră, vârfurile urechilor îi ardeau ca focul, privirea lui căpătase o fixitate încruntată, şi vorbea acum mai sacadat. Să fi fost la mijloc ruşinea firească a omului ce-şi arată nuditatea? Nu. Apăreau mai curând deprinderile profesionale ale nocturnului hăituit; un timp se simţi în el chiar ceva aducând a lup fugărit, prins în cătare, amintea într-o oarecare măsură pe Anghel Stolearov, un Stolearov, ce-i drept, deocamdată numai în germene.

— Am nevoie de toate, *în ansamblu*... începu prudent Firsov. Şi de aspectul lexical, şi de relaţiile dintre oameni, de legile şi obiceiurile din mediul vostru, de superstiţii şi semne... Orice amănunt al unei opere apare la punctul de intersecţie a numeroase coordonate şi cu cât sunt aceste coordonate mai numeroase, cu atât mai fin este şi amănuntul!

— Hei, asta-i poveste lungă, Feodor Feodorovici, îl preveni ironic Vekşin. Cea mai scurtă şi cea mai exactă descriere a globului pământesc o constituie însuşi pământul.

— De acord... răspunse Firsov, zâmbind acestui gând ce-i aparţinea de fapt chiar lui, şi fusese la timp sugerat interlocutorului său. În cazul acesta ar fi mai raţional să examinăm mecanismul unui episod oarecare, izolat. Am de altfel unul aproape în întregime schiţat în ciornă... Mai bine zis, am schema lui, adică sufletul lui. Am să încerc

acum, cu ajutorul dumitale, să-i găsesc întruchipare.

— Nu te mai tocmi, Feodor Feodorovici, că n-am de gând să-ţi fur pâinea de scriitor, doar n-o fi mai dulce ca a mea... Arată-mi schiţa aceea, iar eu cu cea mai mare plăcere am să corectez ce nu e bine.

— Ce să-ţi arăt din moment ce deocamdată n-are trup? se fâstâci Firsov. Dar cum altă soluţie nu se profila, cedă, cam în silă. Bine... găseşte-mi dumneata un caz oarecare, chiar mai de demult, din practica ce-o ai... Cu atât mai mult, cu cât şi pe dumneata o să te intereseze la un moment dat să citeşti despre acel caz într-o carte!... Eu am să sugerez numai, în prealabil, direcţia în care trebuiesc întreprinse cercetările. Mă tem că nu mă înţelegi, Dmitri Egorâci, dar unele eşecuri recente în activitatea mea creatoare m-au făcut să ajung la concluzia că eroul zilelor noastre are numai de câştigat când îl priveşti nu prin lupa adevărurilor morale îndeobşte cunoscute, cea mai mare parte „îngropate sub straturile catastrofalei deplasări sociale de curând produse, ci prin prisma adevărurilor politice, deocamdată singurele valabile... Nici măcar în lumina unei tragedii lirice nu-mi pot prezenta eroul, întrucât cea mai ultraeroică personalitate în momentul de extaz amoros ar arăta bizar, dacă nu şi mai rău, profilându-se pe cerul învăpăiat al realităţii noastre!... De aceea trebuie să-l zugrăvesc numai şi numai prin intermediul procesului de muncă în care se contopesc mintea, vitalitatea şi voinţa lui!... Scriitorul îşi aduse brusc aminte că a mai discutat pe această temă cu cineva, poate chiar în ajun; de altfel figura lui Vekşin oglindea o atât de înfrigurată îngrijorare, încât găsi cu cale să pună aici punct. Într-un cuvânt, să descriu pe cât posibil o spargere de proporţii nu prea mari, după toate regulile artei noastre comune. Ca să evit totuşi riscul de a stârni oprobriul cititorilor prea scrupuloşi, va trebui să sacrific pe cineva. în acest scop, în calitate de om păţit şi răspăţit, vom alege un personaj de minimă valoare, compromis din punct de vedere social... ştii, ca să nu-mi pară rău...

— Adică, cum spunem noi, o *pramatie*, interveni grav

Vekşin, trecându-şi limba peste buzele uscate.

— Exact!... Deoarece o pedeapsă dată unui inveterat răufăcător trezeşte totdeauna în mulţime un sentiment de profundă satisfacţie! Să admitem acum că v-aţi propus următorul scop: *să cuceriţi* fortăreaţa vreunui negustor de manufactură sau, şi mai precis, o anumită întreprindere înfloritoare, de pildă unul din magazinele de bijuterii răsărite pe cele mai frecventate străzi ale capitalei, consecinţă directă a întâmplătoarei îmbogăţiri a respectivului în cadrul unei spelunci, în momentul de faţă desfiinţate...

Se înţelege că în această clipă amândoi, şi autorul, şi eroul său, se gândeau la aceeaşi lovitură, lovitura plănuită la magazinul lui Pirman; dar Vekşin nu bănuia încă rolul de autor pe care imaginaţia lui Firsov o juca în acest episod, iar scriitorul, cunoscând dinainte locul acestei întâmplări din roman, depindea întru totul de anumite detalii particulare din comportarea personajului său, care începuse să trăiască independent. Interacţiunea lor atinsese în acel moment o tensiune maximă şi Firsov se căznea din răsputeri să reţină în memorie mişcările eroilor şi fazele episodului, clarificate treptat, ca să-l încadreze în ele pe alter ego-ul său, scriitorul ce figura în propriul lui roman.

— Să-ţi zugrăvesc o întâmplare mai de demult, dar tare nostimă... începu Vekşin cu sclipiri ciudate în ochi.

Sub imperiul inspiraţiei, prins în jocul abia început, se apucă să povestească lucrurile ce urmau să se întâmple a doua zi. Ţinându-şi răsuflarea, uitând chiar şi de condei, Firsov urmărea planul lui Vekşin, elaborat până în cele mai mici amănunte. În sinea lui însă, cu condeiul celuilalt scriitor, scria în roman că o asemenea convorbire cu un personaj creat de tine constituie o desfătare efemeră, dar unică în felul ei, singura răsplată a muncii de ani şi ani, câteodată înfiorător de grea, a scriitorului. Şi cu toate că fazele loviturii, participanţii, topografia locului, totul îi era cunoscut dinainte, amănunte noi, unul mai minunat decât celălalt, îi fulgerau prin minte, asemeni unor scântei

independente de voinţa lui, având când valoarea unui corp delict, când semnificaţia unei neaşteptate descoperiri psihologice. De bună seamă că, în proiectul deocamdată numai schiţat al operaţiunii Pirman, Firsov era nevoit să ţină seama şi de trăsăturile de caracter ale lui Vekşin, de hotărârea şi francheţea lui, tăioasă ca sabia, de inventivitatea lui Sanka, în aparenţă naivă, frizând însă o viclenie diabolică, de îndrăzneala îndrăcită a lui Donka Creţul, invitat de asemeni să ia parte la lovitură, ca şi de înţelepciunea târâtoare a lui Şcekutin, pe care nu o dată l-a căutat glonţul, fără să-l găsească... Într-un cuvânt, de trăsăturile de caracter ale tuturor participanţilor pe care autorul trebuia să-i cuprindă în planul său, ca acesta să dobândească un aspect de ansamblu, finit şi convingător.

Povestirea lui Vekşin conţinea în rezumat toate datele necesare pentru a scrie un capitol nu prea savant, dar cuprinzător, cu privire la o lovitură nocturnă, cu spargere - toate datele, începând de la distribuirea rolurilor şi sfârşind cu un chef grandios într-o speluncă de la marginea oraşului... Dar Vekşin n-a apucat bine să pună punctul final, parcă îmblânzindu-se puţin, când Firsov şi începu să taie autoritar cu condeiul său acest plan de o mediocră impecabilitate. În primul rând, fu dat peste cap sfârşitul fericit al loviturii plănuite.

— Trebuie să te dezamăgesc, incomparabilul meu Dmitri Egorâci, dar în versiunea mea episodul se sfârşeşte cu un răsunător eşec!

Vekşin îl străpunse cu privirea pe interlocutorul său, vrând să se încredinţeze cât de temeinice îi sunt temerile.

— De ce? Nu-ţi plac sfârşiturile fericite? îi aminti el ironic un articol foarte recent despre Firsov, în care, cu o obositoare persistenţă, se tot vorbea despre concepţia defectuoasă a scriitorului asupra lumii şi vieţii.

Gluma aceasta atât de nelalocul ei îl înfurie pe Firsov.

— Aşa va să zică! Dumneata, care-mi umbli lela prin cimitirele Moscovei, mai citeşti şi diverse articolaşe critice? întrebă el sarcastic, făcând o transparentă aluzie la faptul că purtările lui Vekşin ii erau cunoscute până în

cel mai mic amănunt.

— Păi să mă bucur şi eu când se vorbeşte de un prieten al meu!

— Dacă nu te-ai grăbi să ajungi la baie, Dmitri Egorâci, ţi-aş fi putut răspunde la un nivel literar corespunzător. Vezi bine, stimabile, că omul care are la instrumentul lui o singură coardă cade mai anevoie pradă melancoliei... Cât despre *viaţă*, ea are o mulţime de corzi! se stropşi la el Firsov, dar, observând la timp enervarea zugrăvită pe chipul interlocutorului său, se abţinu de la alte comentarii. Într-un cuvânt, ai ales un caz de colaborare mult prea ideal...

— Explică-te... îi porunci Vekşin posomorit.

— Nu pot să fac decât o aluzie... în locul dumitale aş acorda mai multă atenţie relaţiilor cu ceilalţi participanţi. Ştii ce se poate întâmpla când nu se ţine seama de asemenea lucruri în clipe de mare primejdie?

— La cine te referi, Feodor Feodorovici? Crezi că a apucat vreunul să cânte? mormăi ameninţător Vekşin.

— Am avut în vedere... încercă să se lepede Firsov... că nimeni în viaţă şi în istorie n-ar trebui să se bizuie prea mult pe farmecul său excepţional... Tocmai aici se rupe mai adesea aţa...

Nu se ştie după ce considerente se călăuzea scriitorul încercând, în dauna propriilor sale interese de creaţie, să-l prevină pe fostul său favorit despre căderea ce-l ameninţa; nu rostise cuvântul *trădare* numai şi numai de teamă să nu-l sperie pe Vekşin. De remarcat însă că în momentul acela Vekşin gândea atât de independent de creatorul său, încât nici nu ţinu seama de avertisment.

în tăcerea care urmă apoi, Vekşin cercetă în gând, unul după altul, chipurile tovarăşilor săi de mâine. Stăteau smirnă în faţa ochilor lui ca la apel şi, cu toate că de la distanţă în fiecare se ghicea câte o trăsătură sau notă personală neliniştitoare, n-avea nici timp, nici interes, şi nici nu simţea nevoia să descifreze stările sufleteşti ale celor cărora le putea porunci. Era mai simplu, mai uşor şi îndeosebi mai puţin împovărător pentru conştiinţă. Şi-apoi

se grăbea să ajungă la baia de aburi.

— Fleacuri... n-o să îndrăznească, zâmbi el strâmb şi greoi, în felul lui Aghei. Pentru o chestie ca asta s-ar putea să fie luaţi rău la refec, sau, cum ziceţi voi, traşi la răspundere. Iar la noi cu asta nu se glumeşte î

Audienţa se terminase. Vekşin trase un sertar al scrinului, să-şi ia primenelile necesare, pregătite de Zina. Firsov îl văzu în oglindă, cu privirile o clipă coborâte în pământ, cuprins din nou de îndoieli, amintindu-şi, poate, din proprie experienţă că uneori ura este mai puternică şi mai chinuitoare chiar decât frica animalică... Apoi pe faţa lui se zugrăvi o siguranţă dârză: „Nu, nu vor îndrăzni11...

Firsov se ridică şi el de pe scaun.

— Te conduc...

Ieşiră împreună.

— Să ştii că-s de acord cu criticul tău, prea le complici pe toate, spuse Vekşin în timp ce coborau scara. Trebuie să trăieşti, să scrii şi să gândeşti mai simplu, simplu de tot... în aşa fel, încât totul să fie pe înţelesul oricărei minţi, cât de neputincioase. De altfel nici nu înţeleg ce dracu ai căutat aici, să-ţi murdăreşti condeiul descriindu-ne viaţa? Ca să-l zugrăveşti pe Vekşin ar trebui să intri în pielea lui cu cap cu tot, iar dintr-un asemenea vestmânt, crede-mă, nu prea ieşi curat. Că doar *asta* n-o poţi scrie cu cerneală...

Firsov nu-i răspunse nimic.

— Apropo, am uitat să-ţi spun... îşi aduse el aminte peste o clipă. M-am întâlnit cu Maria Feodorovna pe stradă acum vreo două zile. M-a întrebat de dumneata şi m-a rugat...

— Viforniţa nu roagă niciodată, ea porunceşte, observă mohorât Vekşin. Şi ce anume ţi-a poruncit?

— Ca întotdeauna, să-ţi transmit salutări. „Nu-l mai poftesc pe Mitea la mine, mi-a zis, ca nu cumva soţia lui cea nouă să-mi zvârle cu vitriol în ochi; transmite-i însă din partea mea... întocmai aşa cum spun: Sincerele mele felicitări pentru fericirea conjugală de care se bucură.” Chiar în faţa mea ţi-a pus la cutie o carte poştală: doi

porumbei sărutându-se şi un al treilea cu o scrisorică sub aripă... N-ai primit-o încă? Ai s-o primeşti curând... Dar n-o lua prea mult în seamă, Dmitn Egorâci, că ştii şi dumneata cum este: autoritară şi ironică... Nici pe ea nu se cruţă! Deodată, îndurându-se parcă de interlocutorul său, Firsov îl apucă de braţ şi începu să-i şoptească, confidenţial şi prietenos, că ar fi mai bine să renunţe la baie şi să plece chiar acum pe Kudema, să-l vadă pe taică-său... Nu preciza nici scopul proiectatei vizite, nici adresa exactă, ca să evite întrebarea de unde cunoaşte el, autorul, intenţiile cele mai ascunse ale lui Vekşin. Uite, ai şi schimburi pentru drum, Dmitri Egorâci, poţi să iei o birjă şi să te duci direct la gară.

Cu o mişcare a corpului, Vekşin scutură mâna lui Firsov.

— Ţi-am spus că ar trebui să scrii mai simplu... totuşi, nu chiar într-un asemenea hal, frate dragă. De bine, de rău, am ajuns şi eu ce sínt pentru că am destinul meu propriu, pentru că sunt un om *viu*. Lasă-mă deci să rămân ce sunt. Ei, eu o iau la stânga... *Mersi*... şi întinde-o!

Se depărtă, fără să-şi mai ia rămas bun, prea îi era ciudă pe scriitor, nu pentru cuvintele jignitoare transmise din partea Dolomanovei, ci pentru deruta ce-i semănase în suflet. Când ajunse cam la zece paşi de baia de aburi, coti într-o parte şi, mult prea curând, în ciuda distanţei şi chiar fără niciun fel de căutări, se pomeni în faţa unei case necunoscute, unde nu mai fusese niciodată până atunci. Urcând scara, nu ştia încă ce are de gând să facă în apartamentul Dolomanovei... Intrucât însă, dintre toţi cei patru care urmau să ia parte la lovitura de a doua zi, nestăpânitul Donka Creţul trezea în el cele mai mari îndoieli, hotărî - în timp ce apăsa pe butonul soneriei - că de fapt se ducea acolo cu scopul de a privi, prin surprindere, în ochii lui Donka - ochi căprui cu scânteieri verzi.

XXV

— Nu-i acasă şi nu ştiu când se întoarce... îl informă Donka, fără să aştepte întrebarea, pe deasupra lănţucului

care ţinea uşa; şi ar fi trântit-o la loc, dacă Vekşin n-o oprea cu vârful cizmei.

— De unde ştii că n-am aşteptat în gang până a plecat cucoana ta? Lasă-mă să intru, că nu-ţi fac nimic, vreau să mă uit numai... stărui Vekşin.

— Dacă intrăm la apă mâine, o să ne tot uităm unul la altul, glumi sinistru Donka, astfel încât prezicerea nebuloasă a lui Firsov parcă-parcă începu să se justifice întrucâtva.

— Tocmai aici e aici, că eu am chef să te admir astăzi, cât mai sunt în libertate, repetă Vekşin. Hai, Donka, nu-mi pune la încercare răbdarea. Deschide!

Uşa se deschise şi prin ea se arătă obrazul buhăit de somn al lui Donka.

— Nu cumva se revocă?

— N-am zis asta... De ce dormi ziua-n amiaza mare? Ai să te umfli, prostule, la atâta somn nu rezistă nicio frumuseţe.

— Chiar că m-am îngrăşat... Dar nu-i nimic, am să trec stăpânei totul la socoteală! mormăia Donea, cam cu gura închisă, lăsându-l pe musafir în antreu. Sper că n-ai să-mi dispreţuieşti bârlogul... Deocamdată stau cam prost.

În odăiţa lui Donka, răcoroasă şi pe drept denumită bârlog din cauza întunericului verzui ce domnea în ea, încăpea cu greu un pat şi, lipit de el, o măsuţă plină de mucuri de ţigări şi foi de hârtie, cu schiţe în creion, destul de reuşite, reprezentând din memorie diverse femei cunoscute, în fel de fel de poziţii. Aici se consuma Donka de dor şi de amor, căutând o ieşire nerăbdării şi speranţelor lui în frenetice manifestări poetice; nu se vedeau totuşi nicăieri niciun fel de ciorne, deoarece versurile i se înjghebau de la sine în minte, întocmai cum se naşte un cântec popular... Odăiţa avea o singură ferestruică în zidul gros, în felul celor de cazemată, la înălţimea umărului, bună poate să scoţi capul la aer curat într-un acces de frenezie ascetică, de n-ar fi fost pe jumătate baricadată de provizii respectabile de ţigări şi tutun de toate felurile. Un arţar aplecat spre geam se

mişca uşor şi o rază de soare, străbătând frunzişul, luneca peste desene, de parcă ar fi căutat printre ele vreunul mai indecent.

— Ce-i cu atâta tutun la tine?... Ori faci negustorie? îl întrebă Vekşin.

— Ca să nu fiu nevoit să plec de-acasă. Maria Feodorovna a noastră pleacă des de-acasă, fără să zică o vorbă... Şi-atunci... nu ştiu când se întoarce, ca acum, de pildă. Aşa că, uite, sunt silit să-mi duc aici traiul ăsta nenorocit, întocmai ca la închisoare.

— Şi dacă i se năzare să plece pe-o jumătate de an?

— Stau şi jumătate de an fără să crâcnesc, dragă Mitea, rosti Donka cu o voce care zgâria.

— Pătimaş om eşti tu, Donka, recunoscu Vekşin, după ce îi examină birlogul şi, timp de câteva clipe, un sentiment de admiraţie faţă de atâta răbdare şi îndrăzneală reţinută învinse în sufletul lui chiar şi ostilitatea surdă ce-l învăluise. Duci o viaţă interesantă, ca dracul într-o buturugă din pădure!

— Nu prea, Dmitri Egorâci... Mai curând ca un valet lângă o regină, îl corectă pe acelaşi ton Donka.

— Nici asta nu se potriveşte, sări fără să vrea Vekşin; un valet este un fel de lacheu, i se cuvine să poarte livrea, iar tu arăţi ca o sperietoare cu picioarele tale desculţe, vârâte în papuci.

— Ce să fac eu cu livreaua?... îi ţinu piept Donka. Tot va trebui să lepădăm toate de pe noi şi să ne descălţăm când ajungem la răsplată!

— Nu te lăuda, robule... Şi zi, nu ţi-ai meritat încă până acum un locşor cald în palatele regeşti?

— Rabd şi eu, ce să fac... recunoscu Donea cu nepăsarea dinamitei, şi o roşeaţă cenuşie îi întunecă mai mult obrazul, şi aşa oacheş. Dar nu mă plictisesc, Mitea. Timpul trece uşor dormind şi făcând poezele. Firsov mi-a făgăduit să bage c-îte ceva din ele în romanul lui... Te pomeneşti că ajung şi eu vestit! Azi-dimineaţă am compus un vers caraghios „Legat în lanţ, dulăul nu-şi simte înjosirea...” şi aşa mai departe şi se sfârşeşte în felul

următor: „Nu-l judeca deci aspru atunci când dă din coadă!” Vrei să-ţi citesc? Tot n-am cu ce altceva să te tratez... Sunt şi vreo două versuri care te privesc...

— Lasă-mă şi netratat, refuză sec Vekşin. Ei hai, să nu ne mai ciondănim! Cu privire laproblema cea mai importantă, ţine minte: de orbeţi răspunzi cu toată freza ta, laolaltă cu capul.

Drept răspuns, Donka aruncă o privire speriată spre uşă.

— Sst! Vorbeşte mai încet!... Merg cu voi numai aşa, ca să mă mai aerisesc un pic, *dumneaei* nu mă lasă. Ferească sfântul să vie tocmai acum şi să tragă cu urechea, că mă dă afară pe brânci: are un auz fin ca de vulpe...

— Nu mă interesează, îl întrerupse Vekşin. Ai verificat măcar o dată cum lucrează ăia?

întrebarea rece, pusă de sus, îl făcu pe Donka să se schimonosească.

— Eşti cam boieros, comisarule, îţi place să le ai pe toate de-a gata... Cred că ai flecărit destul despre palmele bătătorite pe la mitinguri. Dar tu, văd, te cam fereşti să ţi le murdăreşti cu pământ!... îşi înăbuşi cu un oftat adânc izbucnirea inoportună şi adăugă în jargon hoţesc, ca să se exprime mai laconic, cum că în niciun caz orbeţii n-or să *cânte*!

Orbeţi, în lumea hoţilor, li se spune ajutoarelor folosite în operaţiile mai importante, angajate cu plată sau după o înţelegere de părtăşie, ca să sape o galerie subterană cu ieşire la destinaţie. Dar cum prăvălioara învecinată, liberă deocamdată, de unde trebuiau ei să ajungă pe sub pământ în prăvălia lui Pirman urma să fie închiriată în vederea deschiderii unui chioşc de către nevasta lui Sanka, nebănuită de nimeni, Vekşin socoti de cuviinţă să-l pună pe Donka în gardă în privinţa tinerei perechi.

— Pe Sanka să nu mi-l ponegreşti, îl preveni Vekşin, că-i *de-al meu*! Ţine minte: şi la Kazan dacă-l calci pe picior, să vii într-un suflet aici, la mine, în Blaguşa, să-ţi

ceri scuze... Ai înţeles?

Celălalt scrâşni din dinţi.

— în -locul tău, Dmitri Egorâci, mai mult m-aş teme de flăcăul ăsta decât chiar de Şcekutin! Făcea aluzie la ostilitatea pe care Şcekutin, cunoscutul *şnifer*, o nutrea în ascuns faţă de Vekşin, pe care-l invidia pentru faima-i trufaşă, prea repede câştigată. Eh! Nu-mi place de loc Sanka ăsta al tău... Mai bine te legai tovarăş cu dracul în persoană!

— Nu mă interesează aluziile astea ale tale, Donea, ii reteză vorba liniştit Vekşin. Mai bine vezi-ţi de tine!

Un timp se înfruntară, ochi în ochi, gata amândoi de orice. Apoi buzele lui Donka se lăţiră într-un zâmbet forţat.

— Ei, dacă de vorbele mele nu vrei să ţii seama, altele n-am deocamdată de unde să iau. Aşa că, până una alta, am să mă culc, Dmitri Egorâci, că m-a cam pălit somnul, iar tu, dacă vrei, poţi să stai să mă păzeşti! Ştii, vorba ceea: soldatul doarme, slujba merge înainte... Şi trântindu-se pe pat, cu faţa într-o pernă subţire, începu să sforăie, suspect de repede.

Aici, în singurătatea lui Donka, nu răzbătea niciun sunet de afară, astfel încât Vekşin rămase oarecum singur cu sine însuşi. Şi îndată se simţi copleşit de aceleaşi gânduri obsedante dinainte, pentru că nici nu mai avea altele în cap. Deodată se gândi că n-ar fi crezut dacă cineva i-ar fi spus atunci, în anii petrecuţi pe malurile Kudemei, că într-o zi, sub masca operaţiei Pirman şi sub pretextul verificării aluziilor lui Firsov, va ajunge aici, în acest josnic, păcătos bârlog de hoţ, ascunzându-şi cu grijă sie însuşi adevăratul scop al vizitei, numai şi numai spre a se convinge că Masa nu are încă pe nimeni, şi că deci el, Mitka, n-a început să ispăşească fapta inumană ce se pare că a comis-o cândva... şi pe care abia urma s-o afle. N-a fost gelos pe Aghei, pe care-l considera un fel de calamitate abstractă, numai întâmplător înzestrată cu chip şi înfăţişare de om.

Tot gândindu-se astfel, îşi aduse aminte de scrisoarea primită de la tatăl său. O scoase din sin şi rupse şovăitor

plicul.

„...Plecăciune şi salutări frăţiorului meu cel mare, domnului Mitri Egorovici, din partea fratelui şi smeritei sale slugi Leonti, care scrie această scrisoare. Astfel începeau mult aşteptatele veşti de-acasă. Plecăciuni şi binecuvântarea sa părintească îţi trimite de asemeni, stând deocamdată sus pe cuptor şi mestecând într-una, precum i se şi cuvine unui erou al muncii smerite de-o viaţă întreagă, părintele nostru comun, al amândurora. De când ai părăsit domnia-ta casa, se simte mai prost. Se tot plânge de dureri în capul pieptului şi se cere la doftor, dar n-are nicio putere să se ducă. Şi-apoi fapt este, de asemeni, că nu avem parale. Iar toate cele ale casei, care s-ar fi cuvenit să le împărţim pe din două, am ajuns să le vindem pe toate: iartă-mă, în numele lui Dumnezeu. Tăticul se zvârcoleşte zi de zi, iar mamei i s-a umflat piciorul...

„Să-mi fie cu iertare dacă îţi tulbur liniştea. Am auzit că umbli cu haină de raton. E foarte bine, că blana ţine mai cald. I-am citit tatei scrisoarea şi a zis că tot aşa ş-o ţii şi pe viitor. S-a vlăguit de tot de puteri, dar deocamdată minte mai are. Noi o ducem greu: n-avem în casă nicio bucată de zahăr, nici cizme de piele, iar de paşte n-am mâncat niciun ou încondeiat. Mitri Egorâci, boierule, află că mi-am găsit de lucru: fac opinci din coajă de tei şi încai vor să mă deie afară fiindcă fac prea puţine, doar paişpe bucăţi pe zi. Rogu-te să-mi răspunzi la scrisoarea de faţă şi să ierţi nevrednicia noastră, iar dacă e cu putinţă, trimite-i bătrânului ceva bănuţi, să-şi cumpere încălţări. Acolo, la dumneavoastră, aveţi doar de toate pe daiboj, iar noi cu mila dumitale o să ne mai îndulcim puţintel traiul.

„Mă bătea gândul să o peţesc pe Paraşka din Demeatino: poate că-ţi mai aduci aminte, o mândreţe de fată. Dar ce să fac, dacă n-avem bani pentru cele cuvenite. Mama zice să vindem vaca şi să mă însor. Dar fără vacă la casa omului, ştii şi dumneata, frăţioare, că nu-i bine; şi ne e cam frică - încep să curgă plozii, că ţăranu-i ca o creangă de răchită: unde o înfigi a şi prins rădăcină. Şi mai e un bai: o vreau pe Praskutka, dar şi Axiutka e mândră foc.

„După cum se arată, n-ai pierdut orice dragoste de a noastră casă părintească. Şi iarăşi să ne fie cu iertare, ne interesează cam ce gânduri ai domnia-ta faţă de noi, dacă doreşti oii ba să stăpâneşti o parte din casă, cu atât mai mult că de zece ani n-ai dat semn de viaţă. Poate când s-o jerpeli de tot ratonul domniei-tale, vei fi nevoit să îmbraci haine de şiac şi ţi-o veni pofta să lucrezi pământul. Să nu zicem vorbă mare, că la noi în Rusia se poate întâmpla orice! Dacă ăsta ţi-i gândul, ar fi mai bine să-ţi vinzi blana cea scumpă, iar nouă să ne aduci banii, că la noi oamenii sunt proşti, nu se pricep la blănuri, căci deocamdată stăm cam slab cu cultura...”

Nu găsea nimic în gândurile acestea vâscoase, intenţionat neexprimate până la capăt, în afară de batjocură şi încă o batjocură făţişă. Frământă îndelung între degete scrisoarea lui Leonti, mestecând-o parcă. „Mă ia peste picior şi are tot dreptul... îi sugeră gândul său cuprins de o ciudă vagă. Şi asta pentru că el îl întreţine pe tata, spre ruşinea fiului cel mare, a fiului rătăcitor. Îl hrăneşte şi-l întreţine pe bătrânul ajuns în mintea copiilor, probabil rămas fără dinţi!” Şi-l aducea acum aminte foarte limpede pe acest Leonti, jumătate frate cu el, abia scăpat cu viaţă în anii aceia, căci fusese cam firav din născare, pruncul care încă se mai târa în patru labe... Când a plecat la Rogovo, îşi aduce aminte, l-a petrecut şi Leonti ăl mititel, fluturându-şi alene mânuţa din braţele tatălui lor... şi deodată simţi un dor nestăpânit să-l privească în ochi pe acest necunoscut, doar o găsi acolo cheia misterului.

Se ridică încet ca să nu-l trezească pe Donka şi dădu să plece, când deodată făcu o mică descoperire. Aşa cum stătea culcat, cu spatele spre el, cămaşa i se suflecase mai sus de brâu, şi pe mijlocul său vânjos, dezgolit, se târa o gânganie scârboasă, atât de adânc părea că doarme Donka. Pe perete însă, deasupra unui covoraş bătut în cuie, atârna un ceas de aur de modă veche, corp delict care trăda din plin meseria proprietarului, iar pe capacul lui lustruit se oglindeau clar ochii lui Donka urmărind mişcările lui Vekşin.

— Ei, hai, nu te mai preface, îl strigă Vekşin şi-l întrebă cât e ceasul. Intoarce-ţi mutra spre mine.

— Nu te grăbi, că abia pe seară se întoarce, îi răspunse Donka fără să se clintească.

— Te-am întrebat cât e ceasul... repetă Vekşin fără să-şi ridice glasul; se vede însă că vibra în el ceva deosebit, căci deodată Donka tresări, se săltă mai întâi în coate, apoi, scărpinându-se, se ridică în capul oaselor.

— Uite, arătă el cu degetul o pată de lumină care se mutase între timp de pe masă pe perete: când o ajunge la cuiul de colo, o să fie două fără un sfert.

înainte de a pleca, Vekşin îi mai porunci o dată să urmărească pregătirea galeriei subterane; părăsi casa cu un sentiment dezolant de nesiguranţă. în stradă, îşi aduse aminte de un adaus, scris de-a curmezişul pe scrisoarea mototolită, de la Leonti, adaus pe care, copleşit de mânie şi durere, îl sărise. Se opri în loc să-şi bea până la ultima picătură paharul amărăciunii.

„Mai scrie-ne, frăţioare, de ce acuma îţi zice domnieitale Koroliov? Ne-am bătut toţi capul, dar degeaba, tot nu ne-am dumirit. Mama zice că ţi-oi fi dat acest nume drept evidenţiere. Şi la noi, la Predotecea, şi-a schimbat unul numele, că-i zicea aşa fel, de nu voia să se mărite cu el nicio fată. Dar numele nostru ce cusur are? Şi să ne mai răspunzi aşa, la o adicătelea, ce culoare are blana cea de raton mai sus-pomenită?...”

Această ultimă picătură amară, de pe fund, o gustă de două ori, parcă să se convingă, şi poate că ar mai fi parcurs-o din ochi şi pentru a treia oară, dacă cineva nu i-ar fi rostit numele chiar alături... Eveniment însemnat pentru acea străduţă pustie, la colţ tocmai vira o maşină neagră descoperită în care îşi flutura pălăria din pai străin un filfizon în vârstă, cu o înfăţişare îngrijită, unul din cei care pe atunci erau adesea împuşcaţi pentru viaţa luxoasă ce şi-o puteau permite doar jefuind averea statului. Iar alături de Vekşin se oprise Maşa Dolomanova.

I se păru acum de-a dreptul fermecătoare, căci chipul nu-i mai exprima sfidarea de altădată, nu găseai nicio

ameninţare în sprâncenele ei avântate, nici încordare în desenul poruncitor al buzelor ei, nici aerul acela fatal care te paraliza şi care-i făcea pe trecători să se întoarcă după ea şi să-şi întipărească chipul ei în minte. Arăta mai omenoasă şi cu atât mai inaccesibilă lui Vekşin, ca o femeie din alt mediu social; ar fi trebuit să considere deosebit de generos din partea ei faptul că a consimţit să se oprească pe stradă lângă un aventurier cu haine de doc mult prea largi pentru el, de o provenienţă suspectă.

— Ai trecut cumva pe la mine? se informă Dolomanova, manifestând parcă o oarecare bucurie şi pătrunzându-l cu privirea până în fundul sufletului. Era evident că ştia totul despre acţiunea plănuită pentru acea seară.

— Nu, mi s-a făcut dor de Donka al tău, îi răspunse pe acelaşi ton Vekşin. Ce caraghios căţel ţi-ai mai găsit!

— Nu-l vorbi de rău măcar tu, Mitea. Zău că-i băiat bun. Mai bine i-ai spune Zinei Vasilievna să-ţi strâmteze puţintel haina în umeri. Parcă ar fi de furat!... Şi-i arătă cât şi de unde să-i ia în cusături, pentru ca mâneca să cadă la locul ei.

Nu-şi ascunsese intimitatea cu Vekşin nici faţă de vecinii care se holbau la ei din ferestrele casei, nici în faţa influentului admirator cineast, probabil director undeva, care, depărtându-se, tot îşi mai flutura obiectul luxos de paie, capabil să-l împingă la o crimă pe un Panama-Grasul.

— Basta! Ia-ţi lăbuţa de pe mine, trebuie să plec... şuieră printre dinţi Vekşin, dar nu plecă, neîndrăznind să-i întoarcă spatele, de parcă şi-ar fi dat seama că, văzut astfel, arăta şi mai caraghios.

Niciodată parcă n-o urâse într-atâta pe această Maşa Dolomanova, de care avea totuşi acum mai multă nevoie ca oricând. Zâmbetul condescendent al buzelor ei uşor vopsite puse vârf la toate. Mitea sări fără regret într-o birjă care tocmai trecea pe-acolo, exact în clipa când Dolomanova, în mod cu totul neaşteptat pentru ea însăşi, părea dispusă să-i spună ceva afectuos şi în acelaşi timp cât se poate de util.

XXVI

Şcekutin, expert în materie şi bine documentat în ramura sa, pretindea că invenţia *spargerii cu subsol*, care în jargonul hoţesc înseamnă infracţiune cu săparea unui tunel subteran dintr-o clădire alăturată, ar fi datând încă din vremea culturii antice a Egiptului. Când se întâmpla să fie prins şi anchetat, folosea argumentul marii vechimi a acestui procedeu pentru a demonstra inevitabilitatea profesiei sale în activitatea practică a neamului omenesc, ceea ce îi - asigura, chiar de la primele sale cuvinte, buna dispoziţie a judecătorilor. Dacă ar fi să-l credem pe Şcekutin, cu prilejul jefuirii mormintelor faraonilor, *orbeţii* deschideau drum pe sub pământ aproape ca în zilele noastre, fiind chiar nevoiţi să sape galeriile mai largi, ca să poată scoate prada, destul de voluminoasă pe vremea aceea, în lipsă de bancnote. în decursul vremurilor, progresul tehnic şi dezvoltarea intelectuală a oamenilor au uşurat simţitor operaţia, scurtând şi durata ei, fapt care a făcut ca o asemenea aventură, destul de periculoasă pe vremuri, să capete astăzi aspectul distractiv al unei performanţe sportive, în care obstacolele nu fac decât să mărească satisfacţia succesului.

în ultimul capitol al părţii a doua, descriind lovitura la bijutier, poate de dragul efectului şi al plauzibilului, Firsov înghesuise de-a lungul câtorva pagini amănunte de prisos privind, de pildă, cele mai uzitate metode de cambriolaj sau informaţii tehnologice privind aşchierea rapidă a oţelului, ceea ce l-a făcut mai apoi pe un critic naiv să vorbească despre romanul lui ca despre un manual de popularizare a metodelor de spargere „din mers” a caselor de bani străine. Autorul recursese la toate aceste maşinaţii, menite să abată atenţia cititorului, spre a camufla temporar trădarea incontestabilă care începuse să se manifeste încă de pe atunci. După ce îşi obosise de-a binelea cititorul, recurgea şi la încercatul procedeu al încurcăturii generale, în care scop a introdus în acţiune, pe lângă cei patru inşi mai sus pomeniţi, nu numai pe duşmanul jurat al lui Vekşin, Lionlca zis Burtică, eliberat

înainte de termen, dar chiar şi pe Kotka Ochi-Rău, înviat din morţi special în vederea acestei operaţii. Ca să nu mai vorbim de faptul că tolomacul de Kotka Ochi-Rău, care nu se dădea în lături de la nimic, ca şi cel dintâi, din motive de notorie lipsă de talent, nu era bun nici să facă şestul pentru mai-marii în grad, din care cauză şi fusese împuşcat la începutul romanului lui Firsov, în cursul devastării speluncii lui Korâneţ. în timp ce cititorii, indignaţi, criticau inadvertenţele strigătoare ale autorului, banda apucase să pătrundă pe brânci în prăvălia lui Pirman. Se întâmplase tocmai să fie două zile nelucrătoare la rând, când prăvăliile erau închise, ceea ce îngăduise orbeţilor să termine treaba la timp, deschizând cale tresnitorilor, adică celor ce trebuiau să spargă casa de bani. în colţul de peste drum, sub un felinar, Sanka stătea la pândă şi silueta lui familiară de lungan exercita asupra celor ce munceau o influenţă tot atât de liniştitoare, ca şi convingerea ce o aveau toţi că Efim Pirman n-ar trebui să se plângă de partenerii săi de mai ieri, ci mai curând să încerce o împăcare cu ei, bizuindu-se pe excepţionala sa capacitate de a rămâne pe linia de plutire chiar şi pe timp de cea mai cumplită furtună. Astfel toate verigile operaţiei ar fi funcţionat cu logica angrenajelor dintr-un mecanism de ceasornic, de n-ar fi intervenit o împrejurare neprevăzută.

401

în seara aceea fatală numitul Kotka a cam tras la măsea până la un grad nepermis, probabil sărbătorindu-şi învierea din morţi,

26 - Hoţul pentru care fapt a şi fost pedepsit *propria mânu*, chiar în tunel, de către Şcekutin, care ducea o luptă susţinută împotriva manifestărilor nesănătoase la locul de muncă. Se pare că după aceea numitul Kotka ar fi şters-o, cu buza spartă, cum era, iar peste un sfert de oră, a urmat acel eşec cu totul lipsit de glorie care a făcut atâta vâlvă în Blaguşa. În realitate însă nu în fuga lui Kotka trebuie căutată cauza căderii, ci în dispariţia lui Sanka Bicicletă, care tocmai atunci îşi părăsise postul devenit cu totul inutil, doar nu era să se lase prins de razie!

Tocmai atacau uşiţa secretă din firidă, când din tunel ţâşni în prăvălie Donka Creţul, trecu pe lângă tejghea ca zvârlit de arcuri şi cu o lovitură peste mâna lui Şcekutin îl făcu aproape să scape gura de lup pregătită pentru Vekşin.

— Fugi!... strigă el cu un rânjet sălbatic pe faţă, drept răspuns la privirea rea, strecurată printre gene de Şcekutin.

Îl văzură deodată cu toţii trecând, pe sub fereastră, fără a se feri, pe omul acela înalt şi oacheş de la poliţia judiciară, spaima pungăşimii din capitală, despre care se compuneau încă de pe atunci cântece de inimă albastră. Se îndrepta spre intrare, unde şi începuseră să se audă foşnete suspecte, şi se zări chiar o faţă de sub cozorocul unei şepci. Timpul se fărâmiţă în fracţiuni de clipe... Omul legii trecu în grabă, cu pas sever, prin faţa a încă unei ferestre; şi deodată, ca în vis, trecând de următoarea, apăru în prag. În el nu trăgea nimeni niciodată, fiindcă era socotit ca un fel de destin; tocmai de-aceea, pesemne, Şcekutin trase de două ori într-acolo, în întunericul de după uşa cu geamuri.

Văzând cum dispar prin spărtura din perete cizmele lui Donka, Vekşin se cufundă şi el în tunel, cu picioarele înainte, ca să privească primejdia în faţă. Când începu schimbul de focuri între Şcekutin şi cei de-afară, Vekşin aproape dispăruse în întunericul salvator al spărturii - îi mai rămăsese afară doar degetul cel mic de la mâna stângă; dar tocmai acel deget fu atins de arsura unui foc de armă. Cineva se repezi în urmărirea lui, dar Vekşin răsturnă stiva de cărămizi pregătită la ieşire şi ajunse dintr-un salt în curtea din dos, înfăşurându-şi din fugă cu o batistă degetul care sângera. Izbuti, printr-un vicleşug măiestru să-l înşele pe cel mai apropiat dintre urmăritori, în timp ce toţi alergau în direcţia de unde se auzeau împuşcăturile; aşa că nu întâlni pe nimeni în fundătura din dos.

...Acasă o găsi pe sora lui; tocmai se pregătea să plece pentru că se făcuse târziu. Pe masă se vedea cafetiera goală şi resturi de pască; Baluieva respecta cu

străşnicie sărbătorile bisericeşti, neavând parte în viaţă de altele. Fetiţa ei, pe un scaun, alături, maimuţărind apucăturile celor mari, sufla zgomotos peste farfurioara cu cafeaua subţire şi rece. Tania se afla cu spatele la uşă... Baluieva ghici cea dinţii ce s-a petrecut, mai curând datorită apariţiei neaşteptate a lui Vekşin decât pentru că îi văzuse mâneca ruptă la umăr. Fără să rostească o vorbă, Mitka îi arătă degetul înfăşurat în batista plină de sânge. Vederea sângelui le sperie cumplit pe cele două femei, dar nu şi pe Klavdia, care-şi întipărea netulburată în minte, pe toată viaţa, amănuntele zarvei ce urmă.

Căutând o cârpă să-l panseze, Baluieva trase afară sertarul de jos al comodei şi acesta căzu greu pe jos. Toţi patru rămaseră cam o jumătate de minut, privind întrebător peretele care-i despărţea de Cikilev.

— Grăbeşte-te şi nu face prea multă gălăgie... spuse apoi Vekşin, căci în cazul unei presupuse trădări trebuia să se aştepte la o urmărire neîntârziată.

Femeia nu-l întrebă nimic; înţelegea un singur lucru: că-l pierde pe vecie. Cu fâşii rupte dintr-o cămaşă începu să-i panseze mâna spălată, încă umedă. Degetele ei, resemnate înaintea inimii, îşi făceau treaba repede şi precis.

— Nu vă speriaţi, mi l-a strivit unul cu uşa, în tramvai... Până la nuntă îmi trece! glumi cam jalnic Vekşin, ascultând cu încordare zgomotele străzii venind pe fereastra deschisă.

— Dar de ce miroase a mucegai sau a pământ? îl întrebă Tania, luându-i haina la cârpit.

— Ei, am agăţat-o în vreun cui... căută să scape fratele şi cu mâna rămasă liberă îi ridică de bărbie capul lăsat în piept. Ce curios. Mi-ai fost totdeauna nu numai surioară, ci de-a dreptul *soră*... De ce oare? Noi n-am avut copilărie, nu înţeleg de ce eşti atât de blândă, bună să fii călugăriţă şi să cânţi în strană... Şi când te gândeşti că te joci cu moartea! Îi gâdili cârnei oasele cu biciuşca... Pentru ce? Dar chiar şi eu: ar fi trebuit... închise ochii şi-şi muşcă buza, când Baluieva îi vărsă peste rană o jumătate de

sticluţă de iod. Şi când colo, iată-mă hoţ!... Hoţ adevărat, fără circumstanţe atenuante. Adineauri alergam prin oraşul ăsta mare... prin capitală, oraşul *meu*... luându-mă la întrecere cu câinii, de parcă eram tot numai spate. Tu, Tania, nu te grăbi să mă smulgi din inima ta, mai aşteaptă puţin; dar milă să nu-ţi fie de mine... şi să nu mă adulmeci, că n-are niciun rost! Tot n-am să-ţi spun nimic. Iacă, am să plec acum... în vacanţă, iar tu caută-ţi norocul oriunde, numai lângă Zavarihin nu. Uită convorbirea noastră de rândul trecut şi iartă-mi dragostea *autoritară*... Ştiu doar prea bine: trebuie să iubeşti oamenii în aşa fel, încât să simtă mai multă căldură, nu ca să ai tu sufletul cât mai liniştit. Asta-i! Era extrem de emoţionat, ceea ce-i explică probabil vorbele fără şir, mult prea sincere pentru caracterul lui.

— Unde ai de gând să te stabileşti? Atât găsi Tania să-l întrebe.

— Oriunde. Doar pentru un hoţ este loc destul pe pământ...

Când pansamentul fu terminat, Vekşin o dădu cu bruscheţe la o parte pe Baluieva, cu care nu schimbase niciun cuvânt, şi începu să-şi vâre la nimereală prin buzunare diverse obiecte mărunte de care putea să aibă nevoie la drum. Şi dacă nici măcar pe soră-sa de sânge n-o îmbrăţişă la despărţire, nu-i de mirare că o neglijă cu totul pe femeia care, stând fără lacrimi la o parte, cu gândul la fala lui Mitka din trecut, nu îndrăznea nici măcar să-şi ridice ochii ca să-l privească în faţă, aşa cum era acum, jalnic şi rătăcit.

Abia din prag, cu şapca cea nouă pe cap, se întoarse spre ea şi-i făcu semn de adio cu mâna bandajată.

— Asta-i tot, Zina, ne-a sunat ceasul despărţirii, lartă-mă, ăsta-s eu. N-am ce-i face. Îţi mulţumesc pentru tot, iar în genere... să nu-ţi faci sânge rău din cauza mea! Şi ieşi.

în odaie rămase un gol, lung şi neîmplinit, ca într-o casă de unde abia a fost scos un mort. Şi deodată Baluieva pricepu că şi-a pierdut cel din urmă iubit dinaintea lui Cikilev, cel mai dorit, pentru care suferise mai mult.

„Primenelile! Şi-a uitat primenelile!...” bâigui ea, ieşind în fugă şi alergând prin coridor, spre capul scării, prin faţa lui Cikilev, care se prefăcea că cercetează starea tavanelor în vederea reparaţiilor curente. Cikilev nu-i spuse niciun cuvânt femeii care încălca în mod flagrant dispoziţiile privind liniştea obligatorie în timpul odihnei de după miezul nopţii.

— Mitea, ia-le! Ţi le-am spălat!... strigă Zina Vasilievna, aplecându-se peste balustradă în golul întunecat ca un mormânt. Să-mi scrii măcar o dată pe an, Mitea!

Dar lacrima târzie nu-l mai ajunse din urmă pe fugar. Scara răsuna toată de ecouri. Tania fu nevoită să facă un efort ca s-o smulgă pe abandonată de lângă prăpastia aceasta prea ispititoare şi sonoră. Se întoarseră în odaie şi rămaseră mult timp, în tăcere, lângă masă.

— Se vede treaba că de la una ca mine nici bun rămas nu-ţi iei... spuse în sfârşit femeia şi începu să plângă încet, ca să n-o trezească pe Klavdia, care adormise între timp.

După ce stropi cu lacrimi dorul dintâi, Baluieva mai făcu o cafea. Nici ea, nici Tania nu erau nevoite să se prezinte dis-de-dimineaţă la lucru. Şedeau îmbrăţişate, privind cum în nichelul cafetierei apare treptat punctul orbitor al soarelui răsfrânt în ea.

PARTEA A TREIA

I

În gubernia aceea până şi soarele răsare mai devreme. Totuşi soarta ei nu-i mai dulce decât boabele strepezite de tulichină.

împădurită, netedă, a rămas de izbelişte, departe de drumurile cele noi, iar cele vechi au amorţit, uitate şi răsuitate. Vestită pe vremuri prin iarmaroace de pomină, prin vase de lemn şi prin biserici, nu-i mai rămăsese acum decât o singură mângâiere: că râul cel mare îşi adună şi de pe suprafaţa ei nestăpânitele-i puteri. În locuri unde înainte primăvara treceau plute pe apele umflate, pline, acum trec vaporaşe, şi asta e ceva, chiar dacă vara mai

rămân ele uneori împotmolite pe bancuri de nisip, spre marea bucurie a bufetierilor fălcoşi.

Oameni cu un fel de trai necunoscut locuiesc în mijlocul câmpiilor nemărginite, pline de brânduşi şi clopoţei, iar plozii lor cu părul cânepiu vând fragi şi zmeură pe cheiuri.

— Măi, flăcăiaşule, glumeşte câte un călător, buhăit de somn şi de băutură, de ce ţi-s aşa de mărunţele şi amare fragile? N-or fi cumva boabe de tulichină?

Iar copiii schimbă între ei priviri, îi răspund vorbăreţului printr-un zâmbet şi-şi -lasă ochii în pământ. Până şi zurgălăii de prin partea locului au un sunet parcă mai stins, mai dulce decât în alte părţi.

Pământul fiind cam sărac, oamenii s-au deprins din moşi-strămoşi să bată drumurile ţării pentru un codru de pâine. O pildă grăitoare în acest sens îl oferea chiar Demeatino. Pesemne drept pedeapsă pentru lipsa de respect faţă de părinţi, satul s-a aciuat printre mlaştini; totuşi altădată n-a fost comună mai bogată în tot ocolul; şi nici vreuna care să trimită prin toată ţara oameni mai ageri la minte şi mai plini de optimism. Bătrânii se lăudau spunând că pe vremea lor înfloreau mai mândru grădinile, că clopotele bisericilor sunau mai măreţ, chemându-se între ele la Ceasul asfinţitului, şi că la nunţi jucau oamenii cu mai mult foc; dar acum cercevelele ferestrelor, frumos sculptate de meşteri străvechi, şi-au pierdut culorile, duşumelele s-au tocit de nu mai poţi pune un ou într-un loc fără să se rostogolească, şi nicăieri prin partea locului nu găseşti un cerdac care să nu se fi lăsat pe-o rână. Năpădite de muşchi, cu şoproane înalte în jur, izbele zâmbesc cu gura strâmbă, iar frumuseţea lor plânsă priveşte de sus pe veneticii care încearcă să pună Kudemei zăbală electrică... Carnea cea veche cade treptat de pe oase, iar cea nouă ori n-a crescut încă, ori e greu să te obişnuieşti cu ea; şi iată că osul cel viu, dezgolit, sperie privirile.

Toate acestea Mitea Vekşin le vedea cu ochii lui în drumul de la gară spre Demeatino, umblând când pe şine, eând de-a lungul terasamentului, pe taluzul necosit, cu o

cărăruie curată. Un vuiet domol se ridica de pe pajiştile din jur, mustind de viaţă felurită; şi totuşi liniştea cea măreaţă de amiază domnea peste ele, pentru că totul acolo se contopea laolaltă - vertiginoşii nori din adâncurile azurii, valurile stârnite de vânt prin mătasea ierburilor pe cale a se zbici, cosaşii ţârâind în neştire, ca şi pasărea ce plutea pe sus cu o aripă înainte, se prăbuşea şi iar se înălţa, topindu-se de-a binelea în triumful năvalnic al vieţii... Numai Vekşin, simţindu-se străin aici, căuta să evite pe oricine, temându-se de întrebări nedorite şi, oricât de mult se simţea în sfârşit atras de faimosul pod de peste Kudema, nu îndrăzni să se apropie, căci acolo se afla acum postată o santinelă. Uneori nu-şi mai amintea locurile pe unde trecea şi nici ele nu-l recunoşteau.

Stăpânit de acest sentiment, coborî spre apa întunecată, neprietenoasă, de sub arini şi, aplecându-se, vârî în ea mâna rănită. Totul încetă ca prin minune: durerea, gândurile, însăşi frământarea lui. Iar când îşi întinse trupul pe povârniş, uitarea puse de îndată stăpânire pe el; răcoarea pătrunzătoare a pământului i se răspândi prin toate mădularele. Se făcea că cineva îl strigă pe nume, prin vis, dar nu răspunse, deşi printre genele mijite mai vedea încă firele de iarbă avântate spre cer, legănându-se uşor.

Se trezi deodată plin de nelinişte. Pielea obrazului, arsă de soare, îl ustura, un inexplicabil sentiment de deznădejde îi strângea inima. Se apropia furtuna: tufele de pe mal mai că se culcau la pământ sub năvala vântului, pe faţa râului alergau creste albe. Aşa cum o ştia, pe timp de furtună, Kudema îşi schimba înfăţişarea; încreţită, duşmănoasă, se burzuluia împroşcându-l cu stropi, de parcă el ar fi fost cel care avea de gând să-i pună hamuri de argint... Un nor vioriu, scânteind şi bubuind, tocmai năvălea peste pajiştea din Demeatino, când călătorul ajunse la casa părintească.

în afară de o buturugă proaspăt tăiată în spatele casei şi de un cerdac pe care nu-l ştia, aproape că nu găsi aici nimic nou; portiţa cânta cu glas de om în bătaia

vântului. Mitea se încheie la gulerul cămăşii, îşi potrivi hainele şi păşi pragul casei cu capul descoperit. Inima i se strânse în piept: nimeni nu-l întâmpina strigându-l pe nume, bătrânul Egor nu era la locul lui, pe laviţă, cum şi-ar fi dorit-o din tot sufletul. În aerul zăpuşitor, închis, din casă, se auzea bâzâit monoton de muşte.

— E cineva acasă? întrebă Mitea, anunţându-şi sosirea.

îndată pe cuptor se auzi tuşind şi se mişcă ceva. Mai întâi coborâră nişte picioare desculţe, pline de vine, apoi nişte mâini tot atât de noduroase bâjbâiră prin aer, iar la sfârşit se arătă o barbă albă pe un obraz întunecat, desprins parcă dintr-o icoană. Dar nu era Egor, nici măcar umbra lui Egor.

— Eu unul sunt totdeauna acasă, vezi bine, spuse bătrânul cel necunoscut, examinându-l pe Vekşin de pe înălţimea cuptorului. Nu eşti cumva podarul?

— Nu, nu sunt podarul, răspunse Mitea, căruia încă nu-i venea să-şi creadă ochilor. Sunt un om colea, un trecător...

— Apoi văd şi eu că nu eşti podarul. Pe podarul nostru l-au luat pe front încă de pe timpul războiului cu nemţii, şi nu s-a mai întors. O fi căzut pe-acolo... ori şi-o fi luat pe undeva slujbă! Iar eu cum stam culcat, am auzit un glas ca al lui... şi se uită încă o dată cu asprime la Vekşin.

— îmi pare rău, dar nu-s eu, repetă Mitea amărât, îndurerat. Nu ştii cumva, moşule, unde s-a mutat familia Vekşin care şedea aici?

— Vekşin? N-am auzit, începu să turuie bătrânul, molfăind din gură. Iacă, pe Serioga vizitiul îl cunosc, are un fiu de lucrează pe Kudema. Umblă, cică, să aşeze o roată uriaşă pe râu ca să macine grânele şi totodată să scoată lumină din apă. Da de unde să iasă lumină, că doar apa nu-i gaz!... Când o risipi el acolo banii statului, tocmai bine-şi face de drum până în Siberia, aracan de el. Aşa-i neamul lor. S-au deprins cu Siberia; că de când e lumea şi pământul, au acolo ţintirime. Am şi eu doi nepoţi prin ale meleaguri, surghiuniţi acolo, şi o fiică cu ginere-miu...

Trăiesc toţi în belşug. Aş avea şi eu chef înainte de adormire să mă mai joc o ţâr' cu nepoţii, dar se vede treaba că nu mi-a fost dat. Iaca, zac aici şi mă mănâncă muştele... într-adevăr, muştele roiau în jurul lui; din când în când prindea pe dibuite un stol întreg şi le strângea în pumn, cu o mişcare obişnuită; scăpau însă nevătămate din strânsoarea lui slabă. Uite, cantonierul i-a făgăduit noră-mi să-mi facă rost de un bilet de tren, să mă duc şi eu la nepoţi, că din cauza picioarelor tare greu mi-ar veni să bat atâta drum pe jos. Of-of, că mult au mai umblat pe pământ picioarele astea ale mele şi multă piatră au călcat. Am spart piatră la Perm... în lalaburg, pe Kama, în port... Ai auzit de Ialaburg, nu? Eu zic că, în cincizecj de ani cât am dat cu târnăcopul, am spart vreo doi munţi de piatră, dacă nu doi şi jumătate... M-au tras chiar în poză şi mi-au dat o rublă întreagă. Pe-acolo totul e făcut din piatră scoasă din pământ, şi o biserică pe deasupra, de zici că-i o pompă de apă. Chiar dracii au durat zidurile bisericii... aşa se spune... siliţi de un blestem...

Bătrânul singuratic era bucuros că poate schimba o vorbă cu omul de omenie care îi intrase în casă şi sta acum aproape smirna în faţa lui, căutând chinuitor să pătrundă sensul acestei vieţi de rând. Poate din cauza veşnicului întuneric, ochii bătrânului erau mari, cum nu-i prea au ţăranii, şi în luciul lor aproape lipsit de limpezime se oglindeau cu o surprinzătoare precizie toate lucrurile care, nemaifiindu-i necesare, nu-i mai pătrundeau în minte şi în inimă: cele două ferestre cu balsamine înflorite în ghivece şi furtuna de afară care pieptăna cu şiroaiele ploii pletele cenuşii ale mestecenilor.

Între timp se întoarse acasă soţia acarului ce-l înlocuise pe Egor la canton; din fericire îşi aduse aminte de o familie Vekşin, nu demult instalată la Demeatino. Mitea era nemâncat şi foamea îi mai atenuase întrucâtva deznădejdea. Auzind glasul nurorii sale, bătrânul se târî grăbit înapoi, în vizuina lui de pe cuptor, şi amuţi.

Mitea ieşi afară din casă. Furtuna se depărta. Numai în direcţia Rogovului, pe bolta cerului limpezită şi rece,

mai atârnau zdrenţe de ploaie. În schimb, la cea mai mică adiere de vânt, picături mari te udau tot, de sus, din copaci. Drumul spre Demeatino trecea prin pădure. Se apropia seara, senină şi răcoroasă. Până să ajungă la destinaţie, Mitea se făcuse ciuciulete şi îngheţase de-a binelea.

II

Soarele tocmai apunea, rămas în urma lui, şi prin negura cenuşie ce fumuia din belşugul de rouă se ivi ca o arătare roşie cunoscuta clopotniţă - Vekşin ajunsese în lunca din Demeatino. îşi grăbi pasul; umbra lui fugea înainte, nerăbdătoare să ajungă la casa părintească. Probabil din cauza felului său de viaţă, în anii rătăcirilor, căpătase un mers într-atât de neauzit, încât niciun câine nu sări lătrând la vizitator; doar un viţel îl întâmpină cu un muget nepăsător printr-o deschizătură dintre două garduri de nuiele înalte, în sat domnea o linişte umedă, dulce... Deodată însă chiar prin faţa lui Vekşin ţâşniră două femei tinere şi puţintel cu chef, însoţite de un bătrân năbădăios cu o barbă de in falsă, judecind după râsete tot o fată, travestită pentru cine ştie ce petrecere. Toate trei îşi fluturau batistuţele şi zbierau în gura mare un cântec indecent. Apoi, ţipând şi îmbrâncindu-se, trecură în fugă strada nişte băieţandri, grăbindu-se spre forfota din ograda unei gospodării de unde răzbătu până la Vekşin, apoi se stinse, o frântură de îndrăcite triluri de armonică.

Vekşin îl prinse de umăr pe băieţaşul cel mai mărunţel, rămas puţin mai în urmă din cauza cizmelor uriaşe, prea mari pentru el.

— Ţicnitu-v-aţi oare cu toţii, pravoslavnicilor? întrebă el în stilul local, care-i venise foarte oportun în minte.

— Ia mâna de pe mine... Ce vrei? Ne măritǎm sora... se smulse prichindelul din strânsoarea lui şi, pornind în goană să-i ajungă din urmă pe ceilalţi, trăgea când şi când de urechi mândreţea de povară, trăsnind a dohot, din picioare.

Ţinta spre care grăbeau era o casă streşenită, ca din bătrâni, învelită cu paie înnegrite, străvechi, a treia de la

margine. Prin ferestrele larg deschise şi luminate din belşug, lângă care se îngrămădeau puzderie de copii, străbătea în afară un tropăit surd, zgomotul petrecerii şi un cântec. O presimţire inexplicabilă îl făcu pe Vekşin să urce scara împodobită cu panglici de toate culorile... şi din clipa aceea, toate lucrurile concurară spre umplerea cu vârf a paharului amărăciunii pregătit fiului rătăcitor.

De la podişca din faţă până la fânar, casa era ticsită de lume; dar lui Vekşin îi făceau toţi loc să treacă, oamenii ghicind instinctiv în el un oaspe întârziat, deşi nepoftit, dar de seamă, in ciuda îmbrăcăminţii atât de puţin arătoase, şi încă ude de ploaie. împins în rândul întâi al spectatorilor, fu nevoit să-şi caute un loc mai dosnic, în spatele cuiva, ca să nu atragă atenţia supărătoare a lumii. Clasica petrecere a nunţii ruseşti era în toi. La masă şedeau cu un aer trufaş druştele şi naşii, rudele bosumflate ale miresei şi pe lângă ei un miliţian localnic grav, cu tot echipamentul; ceilalţi, vecini şi gură-cască, se aşezaseră în jur, de-a dreptul pe jos, ca să poată urmări mai bine picioarele unui ţărănuş care, în mijlocul odăii, făcând podeaua să tremure toată, executa un dans destul de complicat. Dansatorul când sărea în sus, străduindu-se să se plesnească cu palmele peste fluierele picioarelor, când luneca şchiopătând uşor prin cercul liberat în jurul lui, când, în sfârşit, bătea din braţe ca din aripi, gata parcă să zboare departe de necazurile pământeşti. Remarcabil în toate acestea nu era faptul că totul se încadra într-o muzică ameţitoare, gâfâind de viteză, şi nici galoşii noi purtaţi peste cizme, care nu numai că nu-l îngreunau pe dansator, dar dimpotrivă, păreau că-i dau aripi şi imbold spre o activitate din ee în ce mai inspirată, ci faptul că el îşi executa dansul cu o expresie fixă, cu faţa întoarsă undeva într-o parte, de parcă s-ar fi urmărit singur într-o oglindă nevăzută, în timp ce exercita obligaţia nupţială de care se săturase până-n gât. La fel arătau şi cei doi armonişti, cocoţaţi sus pe cuptor, sub tavan. Se străduiau băieţii şi, achitându-se conştiincios de importanta sarcină primită, un băieţaş îi înviora din când în când cinstindu-i cu o tescovină de cea mai bună

calitate.

Vekşin îl examină pe ginere. De statură mijlocie şi de o constituţie bolnăvicioasă, şedea alături de o mândreţe de fată, vrednică urmaşă a acelora care aduseseră de mult o binemeritată faimă satului Demeatino. Ginerele era singurul om care nu se uita la dans, ¿ar aerul lui gânditor dădea un aspect ciudat de bătrâneţe chipului său prea fin pentru un ţăran; o notă de îngrijorare se citea în privirea distrată a ochilor duşi adânc în fundul capului, cum au oamenii frământaţi de gânduri obsedante, nu tocmai curate, care-i macină pe dinăuntru. Simţindu-se observat de străinul strecurat până aproape în faţă, mirele începu să-şi mângâie moţul de păr de pe frunte, când deodată îşi aduse aminte de ceva. Poruncind dintr-un gest muzicanţilor să tacă, se ridică de la masă şi, având grijă să-l ocolească pe dansatorul care încă nu se oprise, ca să evite o eventuală vătămare a persoanei sale, se apropie de noul venit.

— Bun sosit în mijlocul nostru, prea scumpe Dmitri Egorâci... Profund mişcat! spuse el într-un stil de conţopist amabil, şi de îndată Vekşin recunoscu în el pe Leonti; nu după înfăţişarea lui, întrucât nu şi l-ar fi putut aminti după atâta amar de vreme, ci numai şi numai după specificul exprimării lui atât de apropiat de tonul şi de caligrafia scrisorii. Suntem oricând bucuroşi să-i primim pe binefăcătorii noştri!

Îl poftea cu un semn larg al braţelor, exprimând din timp scuze pentru sălbăticia cântecului ţărănesc, neplăcută desigur unei urechi rafinate, pentru ritualul creştinesc de care probabil un comisar s-ar lipsi bucuros şi pentru toată solemnitatea aceasta provincială cu ospăţul prea sărac, cu totul nepotrivit cu gustul unui orăşean. Cu capul uşor plecat spre umăr, părea să-şi admire ruda apărută pe neaşteptate. Îl examina, observând orice cusur pe faţa cătrănită a lui Vekşin, în hainele sale nu tocmai arătoase.

Falsa amabilitate a lui Leonti îl sperie şi-l zăpăci pe Mitea. Iar între timp, în dreapta şi în stânga oamenii

şuşoteau, emiţând fel de iei de presupuneri, deoarece până şi aici, în depărtatul Demeatino, ajunseseră oarecare frânturi de veşti despre răsunătoarea carieră a lui Vekşin, absolut suficientă spre a stârni uimirea întregii plase de care ţinea satul. Neavând încotro, îi îngădui lui Leonti să-l ia de umăr şi să-l tragă spre masă. Cu capul în piept, se lăsă purtat spre locul de cinste nehărăzit lui. Naşul, care - judecind după ochi şi după culoarea nasului - ajunsese în culmea fericirii, îi făcu mârâind loc lângă el pe cojoacă.

— Prea m-ai luat nu ştiu cum, Leonti... Mi-e şi ruşine, îngăimă Vekşin, atras parcă într-o capcană şi simţindu-se stingherit mai ales de ochişorii iscoditori ai copiilor, îndreptaţi spre el de pretutindeni.

— Nu-i nimic, trebuie să te deprinzi cu onorurile. Profund mişcat! Pare-mi-se c-ai venit pe jos de la gară, Mitri Egorâci, iar noi, în prostia noastră, te aşteptam să vii cu trei cai înhămaţi la trăsură... în conformitate cu blana de raton! râse blând Leonti şi umplu ochi paharul oaspetelui cu un lichid galben, gros şi mirositor. Până mai alaltăieri, mereu dădeam fuga la marginea satului, cu rândul, pândind zurgălăii trăsurii dumitale. Dar nici măcar praf nu se vedea...

Ce să spun, Mitri Egorâci, ai contribuit mult la fericirea mea, dar în locul dumitale mi-aş fi păstrat, din cele patruzeci de ruble trimise, măcar cinci ca să-mi plătesc o căruţă, pentru a cruţa încălţămintea... Că-i greu să şi cari cadourile în spinare, şi-apoi pe timp de ploaie poţi răci uşor. Bea în cinstea noastră, frăţioare, şi felicită-mă. L-am distilat chiar eu, din zahăr curat... Rog să guşti din producţia mea.

— N-o fi cam mult, Leonti? se îndoi Vekşin, luând în mână paharul şi uitându-se în dreapta şi-n stânga.

— Nu-i nimic, prinde bine după atâta oboseală. Profund mişcat! Hei, voi de colo, guralivelor, ia cântaţi ceva în cinstea frăţânelui meu Mitri! porunci el cu un semn spre colţul din stânga, de unde se holbau la ospăţ droaie de fete nemăritate. Ia şi dă-l pe gât. oaspe scump, ca să nu se zgâiască lumea la dumneata...

Supunându-se obiceiului strămoşesc, de care auzise numai din povestiri, Vekşin îşi goli docil paharul şi îndată în minte îi năvăli un val de uitare, veselie şi lipsă de griji, în timp ce vocile subţiri de fete intonau un cântec tărăgănat, supărător, dar care în acelaşi timp îţi făcea plăcere.

— Cum de te însori tocmai acum... în toiul muncilor? întrebă Vekşin, dând să-şi înfigă furculiţa în ceva nelămurit.

— Păi ce fel de munci mai avem în clipa de faţă, când grânele au şi fost duse la arii? Oare toţi anii aceştia i-ai petrecut prin străinătăţi, iubite frăţioare, de-ai uitat viaţa noastră din Rusia? Ce-i drept, suntem în post, dar după Adormirea Maicii Domnului nunţile sunt îngăduite. Nu m-a mai răbdat inima... Cum să rabzi... Uite ce mindreţe de fată! îl informă Leonti pătrunzător, de parcă i-ar fi încredinţat o dulce taină, fără totuşi să-şi privească mireasa, oploşită alături, cu o vagă tristeţe în priviri: împărtăşindu-i totodată câteva considerente de ordin gospodăresc, nu se ştie când a apucat să-i umple a doua oară paharul. Mult le mai place oamenilor de pe la noi, Mitri Egorâci, să se ospăteze pe socoteala altuia... Ia te uită cum înfulecă, de parcă n-ar fi mâncat de un an de zile!

— Raţionezi greşit, răspunse cam aiurea Vekşin şi se minună singur, îngrijorat de lipsa de agilitate a limbii sale, ce i se mişca atât de greoi în gură. În Rusia lumea totdeauna a petrecut şi-a făcut haz de necaz, asta-i!

— Că bine zici! consimţi cu un oftat Leonti, vârând autoritar paharul plin între degetele strânse ale lui Mitka. Dansatorul nostru, de pildă, de-l vezi aici, în faţă, nu-i un om ca oricare altul... deunăzi i-a trăsnit casa! I-a ars cu vite cu tot, n-a scăpat de la foc decât galoşii... Om mai amărât ca el nici că se poate... Dacă n-ar juca şi n-ar bea acum, nu i-ar mai rămâne decât să-şi puie ştreangul de gât. Poate ai să mă condamni, conform învăţăturii marxiste, şi nu mi s-ar cădea mie, cu înapoierea mea seculară, să te contrazic pe dumneata, Mitri Egorâci: eu numai atâta zic: dacă înainte vreme oamenii beau la noi de

necaz, acum, ţine minte vorbele mele, o să se apuce să bea de altceva. Dar din ce cauză, asta n-am să-ţi spun, frate drag, câtă vreme nu bei până la fund tot ce se cuvine, ca să ne ajungi din urmă...

În discursul său străbătea răceala unei minţi treze.

— Ştii, Leonti, să nu mă mai cinsteşti, că m-ai cam dat gata... refuză cât se poate de serios Vekşin, căutându-l între timp cu nelinişte crescândă, peste tot, pe Egor Vekşin, la care de fapt venise. Nu îndrăznea totuşi să întrebe, întrucât nu chiar dragostea filială îl minase încoace, ci acea verigă logică a căinţei, deocamdată singura cale spre tămăduire.

— înţeleg prea bine că nu-s de soi bucatele noastre, şi nici băutura, dar cum se poate să mă refuzi într-o asemenea zi? Apropie-te de noi. Mitri Egorâci, nu ne respinge. Să nu iscodim dinainte ce ne aşteaptă în întunericul din jur. Amăgirea trece, iar pământul rămâne... grăieşte sfânta scriptură, iar dacă nu scrie aşa ceva acolo, păcat că s-a omis. Iaca, noi doi, rude de departe, abia de ne cunoaştem, poate mâine ne-om despărţi pe vecie, dar astăzi soarta ne-a adus faţă în faţă pe poteca cea strimtă a vieţii... şi trebuie să preţuim această întâmplare! Ai vrea desigur să cunoşti gândurile mele, şi eu pe-ale dumitale. De-aceea te şi cinstesc, frăţioare, ca să poţi privi în inima mea deschisă şi să vezi cam ce se află acolo. Nici domnia-ta să nu te ascunzi de mine! Ei, haide...

Atâta stăruia, iar ceilalţi se holbau în jur cu atâta încordare ascunsă, în timp ce druşca, în urma cuvenitelor indicaţii primite, îl copleşea cu fel de fel de linguşiri, preamărind virtuţile născocite ale lui Dmitri Vekşin, încât acestuia, ca să scape dintr-o dată de toţi şi de toate, nu-i mai rămase altceva de făcut decât să dea peste cap şi-al doilea pahar.

— Ai să ajungi departe, Leonti... Foarte departe, rosti Vekşin, ameninţător şi furios pe sine însuşi, mai cu seamă pentru subita relaxare a voinţei sale, dând să culeagă cu degetele dintr-o strachină o ciupercă marinată, verzuie şi alunecoasă.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, Mitri Egorâci, şi a preacuvioşilor părinţi... stăruia Leonti. acoperindu-şi lucirile ciudate, nesigure, ale ochilor cu pleoapele tremurătoare lipsite de gene şi ospătându-l pe rând din toate bunătăţile nemeşteşugite de pe masă. Şi totuşi, deşi ne cunoaştem atât de puţin, se vede că a vorbit glasul sângelui din dumneata, Mitri Egorâci, de vreme ce, ghicind de departe momentul, ai poftit taman la această sărbătoare a mea. Gustă, te rog, gustă... Vai, atât de mult m-ai mişcat, că nici nu pot să-ţi explic... Iartă-mă, frăţioare... auzi, strigă: „Amar”... o clipă, şi-o să-ţi deşir mai departe gândul meu! Se întoarse să-şi sărute mireasa, nu mai înainte însă de a fi micşorat, gospodăreşte, fitilul lămpii, care începuse să fumege. Într-un cuvânt, te-aş fi poftit chiar eu la nunta mea, dar prietenul meu din Predotecea, Fedosei Kuzmici, m-a sfătuit să n-o fac; zicea că şedinţele cele obşteşti de-acolo, de la oraş, nu îngăduie domniei-tale să-şi piardă vremea cu asemenea fleacuri. Zicea că în ziua de azi, dumneavoastră, cei de-acolo, învârtiţi nişte treburi mondiale, sau încă şi mai şi, de vreme ce n-aţi izbutit să împărţiţi lumea cu Dumnezeu... Şi aşa mi-a venit să te întreb, frăţioare, cam cu ce vă îndeletniciţi mai mult acum, cu treburi de-alea comerciale sau, spre o pildă, chibzuiţi la ce-o să fie de-acu înainte? Nu pot să dorm nici noaptea, atâta mă frământă.

— Cum să-ţi spun, Leonti... şovăi cu răspunsul Vekşin, căutând în zadar în mintea-i toropită de aburii beţiei o vorbă rea care să reteze cât mai de la rădăcină această obrăznicie înţepătoare ce i se vâra în suflet. Ne mai ocupăm şi cu treburi comerciale... iar uneori suntem nevoiţi să lichidăm nişte ticăloşi!

— O! plescăi Leonti compătimitor din buze. Asta înseamnă, frăţioare, că aveţi mult de lucru, că fărădelegi astăzi sunt... cu duiumul... Vedeţi numai să nu vă puneţi pielea-n cui!

Trebuie recunoscut, fie şi cu întârziere, că datorită informaţiilor culese de Cikilev, în acest moment i se prezenta autorului o ocazie ispititoare de a atribui

decăderea eroului său originii sale sociale, ca odraslă a moşierului Maniukin. Ar fi fost de-ajuns să scoată din text cuvintele *mama vitregă*, apărute pe alocuri, şi să modifice două-trei date calendaristice, pentru ca stigmatul predestinaţiei istorice să treacă definitiv, fără posibilitatea vreunei obiecţii din partea tatălui, asupra celui mai apropiat urmaş al său, ca şi cum viciile şi virtuţile sociale ar fi transmisibile pe cale ereditară. Concesia aceasta, de fapt minimă, care nu stingherea cu nimic subiectul, i-ar fi ajutat autorului să evite oarecare explicaţii, destul de şubrede, ale decăderii lui Vekşin, precum şi judecăţile aspre ale criticii. Autorul însă preferă să lase ca totul să se desfăşoare de la sine. Aşa stând lucrurile, cu atât mai mare fu patima cu care autorul îl înzestră pe Leonti cu trăsăturile neputinţei şi răutăţii, semne fatale ale pieirii.

Se pare că tocmai purtările fals mângâietoare ale lui Leonti din acea seară odioasă, ca şi maniera de a vorbi, vâscoasă şi aţâţătoare, fără să mai pomenim despre conţinutul batjocoritor al spuselor sale, toate aceste *încolăciri de şarpe*, cum se exprimă Firsov, îl determinară pe Vekşin să aibă acea ieşire destul de nepotrivită pentru o petrecere de familie, ieşire semnificativă şi pentru felul în care autorul, cu mijloace lozincarde, încerca să-l scoată din încurcătură pe eroul său, alunecat definitiv pe panta decăderii. În realitate nu se produse niciun fel de ciocnire între Leonti şi Vekşin, dar răchia lui Leonti, băută aproape pe inima goală, exercitase asupra musafirului o acţiune mult prea fulgerătoare.

Tocmai atunci un ţăran înalt, mai în vârstă, îmbrăcat cu o bluză militară verde, rămasă din războiul civil, ieşi în mijlocul încăperii şi spectatorii se lipiră respectuos de pereţi, făcându-i loc.

— Parcă e mai strâmtoare la voi în casă, măi Vekşinilor? Ori am mai crescut eu? rosti ei glumeţ, atingând tavanul cu mâna şi încercând cu piciorul trăinicia duşumelelor.

În jur se auziră râsete de încurajare la adresa acestui dansator vestit până peste şapte sate, iar armoniştii îşi

plimbară, de probă, degetele peste clape, conştienţi de răspunderea încercării ce-i aştepta.

— Cine vrea să-mi fie pereche? urmă impunător voinicul şi rămase în aşteptare, cu mâna în şold, ca la o sărbătoare împărătească, aşteptându-şi adversarul la trântă.

Drept răspuns, urmă tocmai acea ieşire prostească a lui Vekşin care, pe măsură ce i se suia beţia la cap, tot mai mult ardea de dorinţa de a dovedi că n-a uitat încă tradiţiile locurilor natale, că nu s-a desprins de obiceiuri. Nu vedea decât privirile ironice ale băieţaşului cel sever întâlnit pe stradă, a cărui simpatie dorea s-o câştige acum cu orice preţ... Şi tuturor li se păru că un fel de neastâmpăr sălbatic, de neiertat, îl făcu pe Vekşin să se ridice de la masă.

— Zi-i, zi-i aşa!... strigă el clătinindu-se şi apucând-o din greşeală pe naşă, care i se nimerise în drum, de obrazul gros şi ciupit de vărsat: femeia ţipă subţire şi-l îmbrânci peste masă, unde se auzi zornăit jalnic de sticlă spartă. Cu aceasta începu totul. Să petrecem, nuntaşilor... La o parte! îi strigă lui Leonti, care încerca să-i strângă cât mai dureros degetele... În clipa următoare se afla faţă în faţă cu trupeşul său adversar, prinzând când cu umărul, când cu cotul zvâcnirile spasmodice ale armonicii... în clipa aceea numai una din ele cânta, iar cealaltă se odihnea alături, cu burduful pestriţ întins în voie, iar proprietarului ei i se vedeau numai vârfurile cizmelor răsărind din paiele aşternute mai la o parte.

Nu jucase niciodată în viaţa lui, nici nu încercase măcar, dar acum i se prezenta o ocazie cu totul deosebită: visul şi copilăria se prăbuşeau în ruine, iar el călca cioburile în picioare, aşa cum fac ruşii, ca să nu mai rărnână nimic. Zvârlindu-şi braţele dezordonat în lături, în contratimp cu muzica şi stârnind râsetele spectatorilor, executa mişcările haotice ale unui om purtat de torent.

— Ţineţi-l, oameni buni... că dărâmă casa, rosti dojenitor băieţaşul cu cizmele de uriaş, de dragul căruia, trecând prin zeci de verigi logice, se executa acest dans.

Lăsând picioarele să-i atârne de pe cuptor, se uita sever şi dispreţuitor la cele ce se petreceau, iar nasul îi era călărit de nişte ochelari de jucărie, din sârmă îndoită. Ironia aceasta de copil, dezmeticindu-l pe Vekşin, îl opri în loc, ca pe un titirez în plină mişcare. Apoi casa începu să se aplece pe-o parte şi Mitea se prăvăli la pământ, împreună cu ea.

Se trezi culcat pe nişte saci goi, în întunericul şi aerul. închis al unei magazii, plin de o deznădejde surdă şi simţindu-şi corpul ca pe ceva străin. Undeva, mai departe, prin peretele subţire străbăteau sunetele neclare ale unei convorbiri, amestecate cu zgomot de vase spălate, iar din spate i se revărsa pe ceafă răcoarea înmiresmată a pajiştii, ţârâia un greier şi, când izbuti să se întoarcă cu faţa în sus, în ciuda durerii din grumaz, printr-o deschizătură pătrată între bârne văzu lumina unei stele mari, grele, de miez de noapte. îl apăsa însă o durere în tâmple... şi setea îl chinuia. Treptat îi răsăriră în minte toate amănuntele ruşinoase ale petrecerii: perdeaua de la fereastră smulsă în cădere, ochii răi ai celei mai apropiate babe, în care n-o recunoscuse până atunci pe maică-sa vitregă, apoi - mai curând ghicită - atenţia răbdătoare, indiferentă, cu care omul din popor priveşte înălţarea şi nimicnicia consătenilor ajunşi vestiţi. Primul său gând fu să fugă. Căută pe dibuite uşa şi dădu peste un samovar care încă nu se răcise de-a binelea. Cu mişcarea următoare, imprudentă, atinse ceva de fier, probabil o balanţă, agăţată pe perete, şi îndată - atras de zgomotul căderii - apăru Leonti, care parcă nici nu se culcase.

Era acum neîncins, desculţ, cu cămaşa descheiată la gât. Flacăra luminării ridicate la nivelul obrazului lăsa să i se vadă ochii de nepătruns cu care-şi pironise fratele.

— Te-ai odihnit bine, Mitri Egorâci? îl întrebă el fără mânie, simpatie sau satisfacţie produsă de priveliştea desăvârşitei decăderi a lui Vekşin. La noi totul e bine, totul e în regulă.

— Adu-mi puţină apă, ceru Vekşin, simţind că nu-i în stare să se ridice. Ce poznă oi mai fi făcut, caraghiosul de

mine?... Şi încă în văzul tuturor!

— De fapt, n-ai făcut nimic ruşinos! La nunţi se întâmplă altele şi mai şi, iar oamenii pe la noi sunt deprinşi, că au văzut de toate. Te-am scos afară la aer şi ţi-am şters cu un smoc de iarbă murdăria de pe haină, dar ne-a fost teamă să te lăsăm - nopţile sunt senine, cu rouă, răceşti uşor... Ei, şi-atunci te-am adus acişilea, în magazia asta, tot să zaci şi să te dregi: mi-am zis că aici eşti ila largul domniei-tale şi nici nu te bâzâie ţânţarii la ureche... Dar dacă vrei, sprijină-te de umărul meu, Mitri Egorâci, şi te-oi duce în podul grajdului, unde avem fân!

Ţinând luminarea cât mai departe, de teamă să nu-i dea cumva musafirul peste mână şi să provoace incendiu, îl ajută pe Vekşin să iasă pe scara din dos. Aici, pe treapta de jos, făcură popasul de rigoare. În răcoarea pătrunzătoare a nopţii forţele îi reveneau mahmurului mai repede. O ceaţă alburie scălda bătrânele sălcii plângătoare din vâlcea şi, de n-ar fi fost durerea din tâmple provocată de beţie, noaptea i s-ar fi părut lui Mitea fermecător de frumoasă. Norii călători, enigmatici, luminaţi de jos de razele lunii care tocmai răsărea, păreau să fi mas pe cer deasupra satului. Nu departe, pe câmp, un cârstei spinteca stăruitor liniştea. Când şi când, pe ramura de mesteacăn atârnată lângă scară, o frunză trezită din somn tresărea şoptind ceva despre vânturile de peste zi. Până şi câinii amuţiseră.

— Mai bine te-ai duce la nevastă-ta... rosti Vekşin, cerşind parcă înţelegere, atât de greu îl apăsa tăcerea ce se aşternuse între ei.

— Nu face nimic, mă aşteaptă ea... Până se dezbracă, până una alta... răspunse absolut netulburat Leonti. Să-ţi aranjez mai întâi unde să dormi, după aceea pot să mă ocup şi de celelalte... Profund mişcat, Mitri Egorâci! Nu mă aşteptam să pici chiar azi. Mâine să te scoli cât mai târziu! Dis-de-dimineaţă or începe copiii să vină la tinerii căsătoriţi după turtă dulce, după obiceiul nunţilor de la ţară... N-âU răbdare niciodată! Şi s-or âpUcâ oameni în toată firea să spargă oale pe sub ferestre, ca să-i trezească pe însurăţei din somn. N-avem ce-i face, astea-s rânduielile

vieţii ţărăneşti... Iar dadă ni le ia, atunci nu ne mai rămâne decât teama, teama grea a ţăranului, teama de vreme rea, de gărgăriţe, de oamenii puterii la beţie. Iar câtă vreme mai zace teama în om, eu aşa zic, că nici nu este om, ci vită adevărată!... Între altele, te rog să mă îndrepţi, frăţioare, dacă nu mă exprim întocmai aşa cum scrie la carte! Te-ai mai limpezit puţin; pricepi ee-ţi spun? Iar dacă mai ai cumva ameţeli, ori îţi vine aşa, cu greaţă, îmi pot amâna celelalte. Zic aşa, că mi se frângea inima de durere în timpul petrecerii când vedeam cum îl mai cauţi din ochi pe tata. Iar dânsul, bietul, ohoho, de când a răposat!... Dar n-am vrut să-ţi fac inimă rea prin scrisoare. Şi-apoi banii de la domnia-ta... că tare mi-au picat la ţanc în preajma nunţii şi n-am avut curaj să ţi-i trimit înapoi... Cu atât mai mult cu cât, parcă dinadins, mă aflam într-o situaţie *materistică* fără ieşire. Şi-atunci Fedosei Kuzmici m-a sfătuit să-ţi ascund domniei-tale amintita împrejurare a morţii bătrânului, iar suma primită s-o trec la socoteala îngrijirii mormântului şi-a ălorlalte rosturi creştineşti. Între altele... că vezi, Mitri Egorâci, deocamdată i-am pus o cruce vremelnică... un an ţine... iar pe urmă o putem înlocui... înţeleg şi eu, frăţioare, că patruzeci de ruble sunt bani grei, mai cu seamă când te gândeşti că în zilele noastre viaţa de dincolo de mormânt a fost pe de-a-ntregul anulată în conformitate cu cerinţele ştiinţei, astfel încât mormintele părinteşti nu mai sunt altceva decât nişte rămăşiţe ale trecutului. Cu deplină dreptate se spune că mai bine e să păstrezi amintirea părinţilor în inima ta, deoarece astfel îi ai totdeauna aproape... şi-apoi vine şi mai ieftin! Dar dacă îţi pare rău după bani, apoi nu te ruşina, Mitri Egorâci, spune-mi-o deschis, de la obraz, iar eu, fără să ţin seama că i-am primit fără recipisă, îţi trimit cele patruzeci de ruble prin mandat poştal... numai să-mi vând cânepa.

— N-am nevoie de banii tăi, spuse Vekşin cu limba împleticită, în loc de alte cuvinte mult mai la locul lor, cu care s-ar fi cuvenit să-şi exprime nesfârşita mânie.

— Ai dreptate, dacă între neamuri nu te înţelegi,

apoi... Cum te mai simţi, ţi-a trecut greaţa? Atunci hai şi-om ajunge cu ajutorul lui Dumnezeu până în pod, să-ţi găseşti culcuş. Iar mâine dimineaţă, după ce gătesc treburile gospodăreşti, ne repezim amândoi până la tata, să-ţi arăt unde hodineşte...

Grajdul nu era departe. Prin uşile larg deschise răzbătea o adiere de ierburi uscate, mireasma lor caldă. Leonti se căţără pe o scăriţă, să bătătorească un locşor pentru dormit, apoi îl trase de mână pe oaspete care încă nu-şi revenise de-a binelea.

— Cum au rodit grânele as-vară? întrebă Vekşin, numai şi numai ca să-şi alunge sentimentul de arzătoare ruşine, şi iarăşi constată cu ciudă că imită linguşitor felul de-a vorbi al ţăranilor.

— Bine... Apoi, somn uşor, frăţioare! se mărgini să-i răspundă Leonti, topindu-se în foşnetul finului.

Aşadar, şi această umilinţă finală făcea parte din compoziţia leacului ce trebuia să-l întremeze cât mai grabnic pe Vekşin.

III

Zorile îmbujorau bolta cerului, când Vekşin coborî hoţeşte din podul grajdului şi fugi... dispăru, ca să scape de alte umilinţe. Cele câteva zile petrecute apoi în sânul naturii, zile de vagabondaj, mai bine zis oboseala produsă de rătăcirile lui fără rost prin împrejurimi, îi aduseră o oarecare limpezire în deruta sufletească ce pusese stăpânire pe el. Durerea o suporţi mai bine când nu stai locului; tocmai de-aceea trecea cu pas grăbit prin sate a căror existenţă nici n-o bănuise înainte, prin faţa unor oameni tăcuţi şi a unor case întunecate, cu acoperişurile de paie răvăşite; şi-n peregrinarea lui, privea atent copiii domoliţi, drumeagurile năpădite de ierburi, înfrunta îndârjirea elementelor naturii şi foamea, în jurul lui se întindea pământul! Pământul ce creştea cu aceeaşi osârdie de mamă bună scaieţii, merii şi stejarii, pământ scump inimii, nearat şi nesemănat după recentul dezastru.

în strălucirea amiezii de august, toate arătau uneori negre, de semănau cu un lot de minereu cuprins de

flăcările unei măreţe şarje; după toate socotelile, tocmai din acest minereu urma să iasă omul cel nou, mai desăvârşit... La gândul acesta, în mintea lui Vekşin se iscară îndoieli, îndoielile ce preced firesc cufundarea într-o baie de foc de durată necunoscută şi cu regimul de temperatură încă nestabilit. „Dar dacă se înşală şi-apare de acolo un altul? se întreba Vekşin, îndată însă, zâmbind, dădea din mâini: Nu face nimic, deocamdată las' să ardă şi să se topească!”

Nu orice gospodină îndrăznea să primească în casă, pentru o noapte, un asemenea drumeţ, fără desagă şi cu o lumină atât de stinsă pe obraji; şi dacă-l primea cineva, numai în silă împărţea cu el coltucul uscat de pâine şi ciorba rămasă de la ciobanul satului: *glia mumă* îl primea nu tocmai aşa cum se cuvine. Sfârşitul lui august era însă neobişnuit de călduros, aşa că Vekşin renunţă să mai ceară găzduire oamenilor; ziua dormea în vreo claie de fân întâlnită pe drum şi umbla mai mult noaptea sub cerul necuprins din prag de toamnă, pe care doar când şi când, în zvâcnet fermecat, cădea câte o stea, şi lumina, după obiceiul pământului, nelipsita pălălaie depărtată a te miri cărui incendiu. Vechile sale nedumeriri, pe jumătate copilăreşti, cu privire la existenţa omului pe pământ făcuseră loc altor reflecţii, deocamdată tot atât de stângace, privind rostul lui însuşi pe pământ. Era cu desăvârşire singur în gândurile sale de atunci, dar nici prezenţa cuiva alături nu i-ar fi folosit, căci orice sugestie, tinzând să-l uşureze, l-ar fi împins în acele momente într-un impas cu totul de altă natură. Trebuia *prin el însuşi*, cu mintea sa, să-şi pună frâu şi să se îndrepte pe făgaşul părăsit al vieţii. Astfel, încetul cu încetul, ilustrată de propriul exemplu, se cocea în el imaginea *hamurilor electrice*, capabile nu numai să supună masa eterogenă a oamenilor, acea forţă care de veacuri s-a tot scurs fără rost prin văile istoriei, dar să-i şi atribuie un înalt sens istoric. De aici a luat naştere în mintea lui Firsov o idee, furată de la Vekşin şi folosită nu o dată ulterior, ideea despre comunismul conceput ca o *turbină* puternică şi inteligentă,

pusă în mişcare prin eforturile înfrăţite, nemuritoare ale întregii omeniri.

Şi deodată, când aproape se lămurise netemeinicia elucubraţiilor lui Cikilev cu privire la diferitele grade de rudenie, Firsov îi impuse eroului său, din consideraţii tematice greu de înţeles, o seamă de idei care-l înrudi iar cu acelaşi personaj, aproape perimat. Deci Firsov îl făcu pe Vekşin să ajungă la concluzia că în Rusia însuşi timpul continental se scurge mai încet decât în Apus, în virtutea distanţelor uriaşe, a spaţiilor geografice exagerat de mari pe suflet de locuitor şi-a iernilor aprige care ţineau pământul ferecat câte o jumătate de an. Astfel se forma în decursul veacurilor, intensificată încă de împilarea orânduirii politice, rămânerea în urmă faţă de progresul mondial, care rămânere în urmă transformase treptat Rusia într-un fel de tren regimentar al Europei trufaşe şi înfloritoare. Iar principala nenorocire nu consta în amărăciunea înfrângerilor inevitabile şi pur temporare, nici în sărăcia materială, care nu şi-a pierdut niciodată în Rusia înfăţişarea de bună-cuviinţă şi demnitate, ci în faptul că, încetul cu încetul, ţara se obişnuise cu rolul acelei fete urâte din horă (cenuşăreasa care făcea totul, spre huzurul altora) creând alături de nefericita Alionuşka şi figura lui Ivan cel sărac cu duhul, erou al basmului mult îndrăgit, ale cărui păţanii, chiar dacă se încununau uneori cu succes, aceasta nu neapărat datorită înaltului geniu naţional. Cel mai prost era însă că, în acest fel, caracterele oamenilor se modelau istoriceşte după destin, astfel încât aproape în toată activitatea creatoare a acestui popor neînfricat şi pus pe şotii, de fapt plin de optimism, în filosofia lui, ca şi în cântecele lui, pretutindeni începuseră să răsară uimitoare exemple de poetică exaltare a unei smerenii şi-a unei blândeţi ce frizau uneori sărăcia spirituală. Şi tocmai de aceea, prost ar mai fi stat lucrurile în Rusia dacă, o dată la două veacuri, n-ar fi apărut invariabil pe capra ei câte un vizitiu energic, care să pornească în goana mare după ceilalţi, scoţând tot ce putea ca efort din faimoasa troică rusească. Asemănarea dintre aceste gânduri ale lui Vekşin

cu cele ale lui Maniukin era, într-adevăr, demnă de atenţie... De altfel, nu puteai să nu fii de acord şi cu îndoielile exprimate de critici în ceea ce priveşte verosimilitatea unor asemenea gânduri la un hoţ, fie el şi moscovit, sau, să zicem aşa, *vremelnic*.

După ce-şi mai astâmpără puţin focul lăuntric, Vekşin se întoarse la Demeatino, tăind curmeziş tot judeţul dintr-un capăt în celălalt.

Ultima noapte şi-o petrecuse pe o căpiţă înaltă de ovăz, ud de rouă, rebegit, ascultând ţipetele cucuvelelor din pădurice învecinată, urmărind cum se sting una după alta stelele la orizont. Deşi petrecuse pe front multe nopţi în aer liber, nu mai fusese niciodată atât de singur faţă-n faţă cu natura patriei; şi cât era noaptea de lungă, nu şi-a putut alunga impresia că o mie de ochi îl urmăresc de pretutindeni, cercetând cam la ce ar putea fi el bun în viitor... În zori, tocmai bine când aţipise, veni un urs să se înfrupte din ovăzul proaspăt cosit; poate că şi aceasta avusese un tâlc. După plecarea ursului, Vekşin părăsi căpiţa să se încălzească la un foc de vreascuri şi fumul lui păru să-l sature mai bine decât pâinea. Pe urmă drumeagul din pădure, după ce-l plimbă un timp pe vagabond printre mlaştini şi poiene, îl scoase exact în dosul curţilor din Demeatino.

Tot satul ieşise la câmp, în afară de Leonti care, în virtutea funcţiei sale comunale, redacta o hârtie oficială de mare răspundere. Fără cizme, îmbrăcat sumar, ca să nu-şi stingherească inspiraţia de conţopist, îi făcu semn lui Vekşin printr-o înclinare a capului că l-a văzut şi că nu se miră de absenţa lui de-o săptămână, apoi rugându-l, tot printr-un semn, de astă dată din mână, să aştepte puţin, continuă să compună, cu fruntea încreţită, întorsături şi rotunjiri verbale în stare să cufunde în somnul cel mai adânc chiar şi cea mai neadormită conducere. Ca să nu-l stingherească, Vekşin ieşi în prag. Cântau cocoşii, un tăuraş mugea lângă fântână, apoi peste bârnele podului hurducăi o căruţă pornită să aducă snopii. Era încă devreme, dar de pe acum se revărsa de pretutindeni o

căldură dogoritoare şi mirosea a ars, de parcă iarăşi ar fi prins să fumege totul în jur. Deodată auzi în spatele lui bocănind cizmele lui Leonti; în ciuda căldurii, se îmbrăcase la mare ţinută, cu hainele lui de postav.

„Desigur, ca să-şi ciştige consideraţia localnicilor”, presupuse Vekşin.

— Hei, multe treburi s-au mai adunat azi… dar n-are a face, frăţioare; de vreme ce ţi-am făgăduit, am să te duc la tata, spuse Leonti fără prea multă amabilitate, dar şi fără vreo imixtiune stânjenitoare în gândurile lui, oricum fără urma de ironie de mai deunăzi.

Oricâtă osteneală şi-ar fi dat Firsov să-l ponegrească, în scopul unei comparaţii favorabile lui Vekşin, Leonti arăta acum mai aşezat decât la nuntă, atingând o bună-cuviinţă peste măsură de dulceagă, prin care străbătea totuşi - deşi ascunsă cu grijă - ancestrala îndârjire strecurată în ţăran de multiplele jigniri îndurate.

Vekşin se sculă în picioare şi, făcându-i loc să treacă, se pregăti şi el de drum.

— E departe, Leonti?

— Păi să tot fie un ceas şi jumătate, dus şi întors.

Cărarea şerpuia pe malul pârâului; se cosise tocmai otava, aşa că puteau să meargă mai plăcut chiar pe marginea apei, în mireasma finului proaspăt. Tăcură amin doi cât timp ţinură gardurile, apoi, ca să deschidă vorba, Vekşin îşi ceru a doua oară scuze pentru purtarea lui nesăbuită la nunta lui Leonti.

— Dimpotrivă, Mitri Egorâci, am fost foarte mişcat… de altfel băusem şi eu cam peste măsură, răspunse Leonti cu obişnuitul său tic verbal, fluierând mai întâi, ca să scape de-o grijă ce-l frământa; apoi începu să-l laude pe Vekşin pentru ideea de-a hoinări prin locurile natale, întrucât o asemenea ocupaţie, în aer liber, nu numai că întăreşte sănătatea, dar şi limpezeşte unele minţi nechibzuite. Ar trebui ca *domniile-voastre*, cei de la oraş, să vă abateţi cu toţii mai des prin părţile noastre, frăţioare. Iată, m-ai întrebat deunăzi cum sunt grânele. Eu ce să zic: care n-au putrezit de ploaie, s-ar părea că-s destul de mândre. Am

semănat câte nouăsprezece duble... dar nici nu ştii, pesemne, dacă e mult ori puţin! Ori ştii?

— Vrei să zici că trăieşti prost? evită răspunsul Vekşin, aducându-şi aminte de belşugul de la nuntă.

— N-aş zice asta, frăţioare... Dar de unde să ne aşteptăm la mai bine? Vorba cântecului: pământul sărăceşte, poporul crâcneşte. Mai deunăzi mi-au trimis de la judeţ o adresă... ne fac de ocară pentru starea proastă a drumurilor. Dar ce vină are ţăranul? Căruţa noastră trece şi prin mlaştini, iar omul de ce are cap şi braţe? Apoi şi preşedintele aproape de două săptămâni zace de beţie, iar eu nu-mi văd capul de treburi: fă şi aia, fă şi aia, vezi-ţi şi de soţioară şi de serviciu!...

— Adevărat, eşti şi secretar la comitetul executiv, îşi aduse Vekşin aminte de strigăturile druştei la ospăţul de nuntă. La noi, în Rusia, e bine să ai o funcţie, Leonti, căci orice funcţie aduce venit bun.

— Afară de a mea, răspunse Leonti. Cu ce crezi că m-aleg? Un pud-două de cartofi pe an! Nu umblu după bunul altuia. Tot ce vreau e ca nici de-al meu să nu se atingă nimeni.

— Şi chiar atât de amărât ţi-i traiul? întrebă iarăşi Vekşin, ca să-l aţâţe.

— N-am spus asta, protestă speriat Leonti. Nu am cu ce să mă laud, dar în fiecare zi suntem sătui.

— Atunci o duci chiar foarte bine, râse deschis Vekşin. Cei de la oraş mănâncă aşa, cu pauze. O zi mănâncă, două se odihnesc... Dar ho, nu te mai *joi* atât, Leonti, că n-am de gând să-ţi cer nimic. Ai o gospodărie pe cinste. Eşti tânăr, descurcăreţ... ai să ajungi departe!

Izbucniră amândoi în râs şi aceasta, chiar dacă nu-i apropie, îi îndemnă să fie mai deschişi, mai sinceri.

— Ce te iei de mine, Mitri Egorâci? Zău aşa. Nu mă plâng. Astăzi toată lumea parcă ar fi zăcând de tifos, atât te toropeşte aerul vieţii. Fedosei Kuzmiei de la Predotecea aşa mi-a explicat: că prea musteşte pământul de sângele soldaţilor, comandanţii de oşti şi-au făcut cu prea multă sârguinţă datoria în războiul cu neamţul. Şi de-atunci, zice

dânsul, domneşte neliniştea în lumea asta şi are să mai domnească până eând tot ce-a fost îngropat în pământ, trup şi os, va fi încolţit în chip de iarbă neprihănită. Asta are să ţină cam vreo patru ani, iar pe urmă are Domnul grijă să se mai născocească ceva.

Vekşin simţi o înţelepciune mohorâtă, strămoşească, adiind din aceste cuvinte. Rămânând puţin mai în urmă, îi aruncă lui Leonti o privire piezişă. Acesta umbla retezând cu o vărguţă ruptă în drum măciuliile pufoase ale scaieţilor crescuţi alături, şi tot fluiera îmboldit de un fel de mâncărime pătimaşă, nestinsă.

— Îl pomeneşti pentru a treia oară. Cine-i acest Fedosei Kuzmiei al tău? N-o fi popa?

— De ce neapărat popa? E un cetăţean ca toţi cetăţenii, mai de mâna a doua. Acum e paznic. Umblă în jurul magaziei, înarmat cu o puşcă cu alice, să nu se atingă cineva de cele trei albii, un butoiaş cu dohot şi un ham prost croit ce se află acolo; dar pe timpuri, ehehei! a fost cineva printre ţărani, un cărturar de frunte! Am citit multe cărţi din podul lui, toate fără început şi fără sfârşit. Şi are cap, nu glumă! Cam prin anii războiului cu japonezul, a făcut o bicicletă de lemn, de-au scris toate ziarele despre ea... Mi-a arătat şi mie... Dacă vrei să vezi, să trecem pe la el. Toate au pornit de la un fleac, o poză de prin străinătate pe care a văzut-o, şi a intrat omul la idei. O vedea şi-n vis... începuse chiar să slăbească de atâta patimă. Unii se duc la biserică, alţii cresc zarzavaturi în grădină, iar el şedea şi-şi meşterea bicicleta din lemn de stejar. A muncit şase-şapte ani şi până la urmă a mers călare pe ea... o jumătate de verstă a ţinut. Ai băgat de seamă podişca de lângă pădure, cea de i-au mişcat blănile apele primăverii? Până acolo a ajuns. După aceea a luat foc maşinuţa lui şi a ars în flăcări, de-ţi era mai mare dragul să te uiţi. Şi după ce s-a vindecat de boala asta, s-a făcut şi el om ca toţi oamenii... Chiar acum ne pregătim să-i exprimăm recunoştinţă din partea sovietului sătesc pentru felul bun cum a asigurat paza.

Ghicind neîncrederea tovarăşului de drum, Leonti adăugă amănunte pe care nu le-ar fi putut născoci singur,

auzite probabil de la cel în cauză, despre cheful făcut de ziariştii sosiţi la faţa loculuişi toastul ridicat de căpetenia zemstvei în cinstea inventatorilor ruşi.

— Ori e nebun? se îndoi Vekşin fermecat de izbitoarea autenticitate a neghiobiei ce i se povestise. Să-şi irosească atâţia ani din viaţă pentru o asemenea prostie!

— Bine, dar n-a durat-o din lemn de plută, frăţioare, ci din cel mai bun soi de stejar!

— Totuşi vorbeşti aiurea, Leonti! Cine a mai auzit să se construiască o maşină din lemn?

— Apoi alt material n-avea omul la îndemână, îl lămuri Leonti şi în glasul lui străbătu din nou o notă de enervare. Construieşte omul din ce are, ce să facă...

Părăsind pârâul, cărăruia urca acum pe o coastă pietroasă, acoperită pe alocuri de talpa-mâţei, clopoţei şi mai spre muche de brânduşe înalte, ruginii. Văzduhul sticlos de amiază zbârnâia de ţârâitul abia auzit, dar înnebunitor al greierilor de august. Oricât îl examină Vekşin, profitând de o pauză, pe însoţitorul său, nu izbuti să ghicească trăsăturile esenţiale ale firii lui Leonti, ceea ce la început îl amuză, apoi îl sperie, iar până la urmă îi zgândări rana din inimă. Profitând parcă de moment, până nu se va fi răzvrătit interlocutorul său, Leonte îl rugă să-i ajute într-o veche şi chinuitoare îndoială de-a lui.

— Dacă pot, cu plăcere! consimţi Vekşin.

— Iată. Dumneata, frăţioare, judecind după toate, cred că ai ocupat posturi de seamă... Şi eu aşa gândesc, că acolo, ai găsit matale cheia vieţii ăsteia păcătoase; că adică, ai trecut prin toate pe lumeaţ asta, i-ai venit de hac până şi lui Dumnezeu, şi nimic nu ţi-a mai rămas tăinuit. Să nu crezi cumva că umblu să te descos, 6ă să aflu vreun secret profesional sau altceva de felul ăsta... Dimpotrivă!

— Intreabă-mă de-a dreptul, Leonti, nu te sfii, îl îndemnă cu toată bunăvoinţa Vekşin, emoţionat de această delicateţe absolut neţărănească, ca şi de plimbarea prin liniştea pajiştilor, în drum spre mormântul tatălui său.

— Mai întâi, spune-mi drept, frăţioare... ai mâncat vreodată stridii? întrebă foarte încet şi gânditor Leonti,

continuând să urce dealul, cu aceeaşi privire aţintită undeva în gol.

Vekşin rămăsese un pic mai în urmă, aşteptându-se la un atac, inevitabil după o asemenea introducere.

— Nu, nu m-am învrednicit... Dar de ce mă întrebi?

— Eu şi mai puţin am avut parte. Este o delicatesă adusă din străinătate, nu se găseşte pe-aici, pe la noi... şi tare aş fi vrut, frăţioare, să le aflu gustul! Am citit undeva, într-o carte veche, cum le înfuleca unul care îşi toca de sârg capitalurile părinteşti... Între altele, se pare că trebuiesc mâncate cu zeamă de lămâie! Şi m-a apucat aşa, o poftă şi o ciudă la gândul c-o să mor fără să fi pus măcar o stridie de-astea în gură!... Aproape ca şi pe Fedosei Kuzmici al meu, când îşi dorea bicicleta! Şi ştii ce anume mă doare? Că mi-a fost trezită conştiinţa în măsură îndestulătoare pentru a mânca stridii, dar n-am cu ce-mi astâmpăra pofta! Şi nu mi-aş dori atâta s-o înghit, cât mai curând să aud cum suspină. Un cunoscut de-al lui Fedosei Kuzmici, care a lucrat la clubul vânătorilor, la bufet, i-a spus că o stridie adevărată scoate cu acest prilej un fel de geamăt... Păi pentru aşa ceva, de simplă curiozitate, frăţioare, merită să te dai peste cap, numai să faci ceva! Nu zic că toată lumea, dar mulţi ar fi în stare de *orice*, numai să-şi stingă pofta de stridii! Şi mă paşte aşa, o dorinţă... aş vrea să ştiu... de ce oare ţi-ai luat, personal, o asemenea povară pe umeri, să-ţi pricinuieşti şi matale, şi celor din jur, neobosit, asemenea tulburări şi necazuri?

îşi formulase întrebarea pe un ton de reflecţie abstractă, astfel încât nici n-ar fi fost nevoie să i se răspundă; dar în cazul acesta, însăşi tăcerea ar fi constituit un răspuns. Şi-apoi, din graiul tărăgănat, cântător, al lui Leonti mustea o asemenea otravă tainică, o atât de nepotolită frenezie străbătea aproape în fiecare cuvânt, încât lui Vekşin i se năzări deodată să afle: de ce oare în prezenţa lui, interlocutorul său se zvârcoleşte aşa, ca perpelit pe dinăuntru?

— Oricât vorbesc cu tine, Leonti, aud mereu în vorbele tale ca un fel de scrâşnet de pietriş. Te mistuie o

flacără rea...

— O observaţie cât se poate de preţioasă, frăţioare! consimţi acesta. Sunt un om rău, da. Dar de ce? Din cauza celor la care n-am putut încă ajunge...

— Ia să mai lăsăm şiretlicurile, Leonti!... Dai mereu în mine, dar degeaba. M-ai luat drept altul, iar eu nu-s decât un trecător. Deocamdată n-am niciun rost, dar ştii cum? Niciunul! Sunt un om dezbrăcat, gol, fără adăpost. Parcă de ce crezi că mi-am schimbat numele? De Koroliov cine poate să ştie? mărturisi Vekşin, dezvăluindu-şi întrucâtva împrejurările vieţii. Asta nu înseamnă că n-aş şti ce să răspund acestui scrâşnet neîncetat al tău, că n-aş găsi cuvinte; atâta dcar că în situaţia mea de astăzi mi-e ruşine să le rostesc cu glas tare...

— De mine să nu-ţi fie ruşine, frăţioare. Spune! sări Leonti, şi făcu o aluzie tot atât de nebuloasă: Doar nici eu nu-s chiar pe de-a-ntregul Vekşin...

— Nu de tine mi-e ruşine mie, ci mai curând *de mine însumi*! rosti Vekşin fără să-i fi înţeles încă aluzia. Dă-mi voie să te întreb şi eu ceva... Cât mă cunoşti? N-am schimbat o vorbă în copilărie, nici nu m-ai fi recunoscut, atunci, la nuntă, dacă nu semănăm cu tata... înţeleg deci că nu prea ai de ce să ţii Ia mine!

Leonti se uită la el cu înţelegere.

— Că bine ai observat şi asta, Mitri Egorâci... De ce să te mint? Nu-mi eşti de loc la inimă. Ba dimpotrivă. Şi am prins ură pe domnia-ta cu mult înainte de a te fi văzut. îmi ţin şi eu limba că de! n-am putere, dar inimii mele numai eu îi poruncesc.

— Dar explică-mi, de ce mă urăşti? Doar eu ţi-am dorit totdeauna numai binele. Care să fie cauza? Unde-i buba?

Un timp Leonti umblă în tăcere, strivind în dinţi un fir de pelin rupt din mers.

— E musai, frăţioare, să-ţi explic unde-i buba asta a mea? întrebă el încet.

— Mă rog, dacă nu vrei, nu-mi explica...

— Mulţumesc frumos, frăţioare... Adine mişcat!

Prin această precauţie, Leonti aproape că-şi exprimase părereace-o avea despre Vekşin: se temea de el. Convorbirea se întrerupse, cu atât mai mult cu cât, între timp, aproape ajunseseră la destinaţie. Cunoscând bine împrejurimile, Leonti îl condusese tot pe scurtături. După ce trecură din piatră în piatră un pârâiaş băhlit, afluent al Kudemei, trebuiră să mai străbată pieziş o şosea veche, plină de gropi. Locul de veci al lui Egor se afla pe o costişă însorită, dincolo de terasamentul înalt al şoselei, pe care creştea o iarbă înaltă şi creaţă.

— Uite, chiar acolo s-a întâmplat... spuse Leonti când ajunseră la vreo zece paşi, arătând spre moviliţa abia vizibilă, cu o cruce deşirată, ce aducea de departe a indicator de drum.

Rămânând mai la o parte, Leonti îşi făcu de lucru cu punguţa-i de tutun, fabricaţie proprie. Era ora pustie a amiezii, nicio pasăre nu fâlfâia din aripi prin apropiere. Toate păreau a se fi depărtat... întorceau spatele ca să nu tulbure această întâlnire a fiului rătăcitor cu tatăl purces la odihnă... Numai Firsov, lăsându-şi condeiul din mână, îl urmărea de la masa-i de lucru, neîndrăznind să-i dicteze eroului său vreun gest cât de neînsemnat, acum, în acest moment întrucâtva de ispăşire a vieţii lui scandaloase. Ţinea să verifice câtă omenie izbutise să adune în el omul cel gol, Vekşin, în răstimpul mult prea scurt al încercărilor sale premergătoare.

În romanul lui Firsov, scena arăta cam în felul următor:

„Un om cu înfăţişare de meşteşugar, cu haina mototolită şi o cârpşoară murdară înfăşurată în jurul degetului, stătea în picioare lângă moviliţa sub care putrezeau oasele tatălui său. Urma să facă un gest pe care mai înainte ritualul, tradiţiile te învăţau să-l faci, iar astăzi, în urma desăvârşitei abrogări ale acestora, trebuia să-l găsească singur. Nimeni nu putea să prevadă ce va face Vekşin: se va prăvăli cu faţa în tină, să îmbrăţişeze pământul natal pe care-l acoperise de oprobriu, sau se va aşeza să se odihnească şi să fumeze o ţigară, după un

drum atât de lung, ori cine ştie ce altceva să facă, profitând de pustietatea din jur şi de lipsa de sancţiuni de care se bucurau anumite ştrengării în epoca aceasta de tranziţie. Era doar un simplu hoţ, cu alte cuvinte ultimul dintre ultimii vlăstari ai generaţiei lui eroice, pornite la asaltul marii cetăţi... Dar... era un om viu, iar cei care n-au pierit în atacuri erau acum chemaţi să ducă mai departe viaţa şi să construiască o lume întreagă, nu numai în afară, ci şi *îrilăuntrul* lor, căci altminteri toate sacrificiile şi sforţările lor ar fi rămas zadarnice...”

Printre altele, fie spus, Vekşin nu-şi puse genunchiul în pământ, cum scria Firsov în cartea sa, din linguşeală sau din motive de concizie. Rămase mult timp în picioare lângă mormântul părintesc: cerneala se uscase pe pana lui Firsov, iar Vekşin tot nu se clintise de acolo. În jurul lui toate erau atât de orbitoare şi de fierbinţi, încât, fără să vrea, îi trecu prin minte cât de frig şi de întuneric trebuie să fie acolo, în veşnica beznă a pământului. O nevoie necunoscută îl făcu abia acum să se aplece maşinal şi să pipăie cu degetele pământul. Era aspru şi cald la suprafaţă, în bătaia soarelui, şi ceva mai umed în adâncime, unde mai stăruia roua dimineţii, deşi soarele începuse să dogorească. Avu impresia că şi-a lipit obrazul de faţa nerasă a tatălui său; iarba scurtă şi ţepoasă mări asemănarea. Astfel a repetat şi el mişcarea străveche, proprie omului.

Pe drumul de înapoiere, Leonti îi povesti cum s-a întâmplat nenorocirea. Tirul de artilerie, din tunuri cu bătaia lungă, dezlănţuit de Koleeak, ajunsese până aici; şi când, după trei ani, ţăranii au început să împartă între ei fâneţele dintre Demeatino şi Predotecea, împuterniciţii satului au găsit pe un hotar un obuz ne xplodat. Printre respectabilii bătrâni care coborâseră de pe cuptoarele lor de dragul acestei importante sarcini obşteşti se afla şi Egor; după spusele lui Leonti, Vekşinii stăpâneau pe atunci casa din Demeatino, rămasă moştenire mamei vitrege a lui Mitea după moartea unei mătuşi care n-avusese copii... Strânşi grămadă în jurul obiectului de oţel ruginit pe care-l

găsiseră, ţăranii îl contemplau cu o ură mohorâtă, îl izbeau cu picioarele; începuse să picure, dar lor tot nu le venea să plece fără să-şi fi văzut focul. „Daţi cu el de-o piatră, blestematul!...” scăpă unuia din ei şi îndată se înţeleseră în cor să nimicească pe loc spurcăciunea, ca să nu nenorocească cumva vitele cele nevinovate. Ridicară aşadar obuzul şi, făcându-şi semnul crucii cu limba în gură, că mâinile le erau ocupate, îl repeziră de sus pe o stâncă din vale.

— Fedosei Kuzmici spunea că a izbucnit ca o vâlvătaie furioasă de vulcan... aşa a văzut el de departe, îşi încheie descrierea Leonti. Dânsul a scăpat teafăr numai pentru că din pricina muierii, care l-a îndopat cu cvas de primăvară şi l-a stricat la burtă, s-a fost dus şi el, ca omul, prin tufiş. Starostelui de la Predotecea i-a smuls numai şapca din cap, dar Egor, care se socotea oarecum o persoană de origine militară, se apropiase de marginea râpei şi dădea porunci...

Era uşor să-i evoci în gând pe aceşti năzdrăvani bărboşi, legănând buturuga umplută cu moarte şi intonând în acelaşi timp îndemnul hei-rup! cu hodorogite glasuri. Dureroasa lipsă de concordanţă dintre această întâmplare şi condiţiile în care s-a produs îi învălmăşi lui Vekşin sentimentele. Căpătase convingerea stranie că e făcut ca la hoţ chiar şi o tragedie să apară drept o farsă!

Se întoarseră pe alt drum căci, înainte de plecare, Vekşin dorea să vadă şantierul deschis pe Kudema de autorităţile cele noi. După câte spunea Leonti, acolo se lucra neîntrerupt zi şi noapte şi, spre maxima ispită a populaţiei din jur, timp de douăzeci şi patru de ore pe zi se auzea scrâşnetul înfiorător a cel puţin trei sute de cazmale şi alte unelte ce muşcau din străvechea argilă continentală. Poate din cauză că drumul întoarcerilor pare totdeauna mai scurt, până ajunseră în Demeatino nu izbutiră să ducă decât o singură conversaţie care, fie vorba între noi, lămuri totuşi numeroase nedumeriri ale amândurora. Convorbirea desfăşurată cu anumite întreruperi şi abateri, constase dinitr-un şir de întrebări

neformulate cu glas tare, la care se răspunsese în acelaşi fel, numai în gând.

— Ei? Hai, destăinuieşte-mi măcar acum, la urmă, de ce n-ai vrut adineauri să-mi vorbeşti de buba aceea? începu Vekşin pe jumătate în glumă.

— Apăi ştiu şi eu? Paza bună trece primejdia rea... oftă ţărăneşte Leonti.

— Nu vezi în ce zdrenţe m-am întors acasă? râse amar Vekşin. Oare, aşa înţelept cum eşti, nu ţi-ai dat seama pe cine ai primit în casă?

— înţeleptul judecă omul nu după ceea ce a fost ieri, ci după ce va fi mâine, rosti cu asprime şi răceală Leonti. Ai un *carahter* cam ţepos, tocmai de-aceea te-ai şi oprit puţin în calea spre adevărul cel luminos, cum se spune astăzi! Dar cine ştie unde te va arunca mâine soarta? Iar nouă ce ni-i hărăzit? Să ne trăim aici traiul scormonind pământul, ca să scoatem pâinea din el. O piatră n-o prea poţi arunca unde vrei în sus. dar nimic nu-i mai uşor decât s-o rostogoleşti la vale... Ţăranul are la ce se gândi în ziua de azi!

în profeţia lui Leonti, rostită cu o nepăsare de gheaţă, se ascundea un fel de adevăr irealizabil; năştea o nădejde arzătoare. Sub imboldul unei scăpărări de-o clipă, Vekşin se întoarse. Nu mai vedea nici crucea, nici cotitura de drum unde bătrânul Egor se spulberase ca să intre în veşnicie. Panglica cenuşie a drumului se îngusta, pierzându-se în vale, apoi se înfigea iarăşi ca o săgeată în orizont, în trecut, laolaltă cu stâlpii de telegraf şi cu cântecul neîntrerupt al firelor, laolaltă cu tinereţea lui pierdută, cu dorul lui pentru Maşa de altădată. Dorind fierbinte să-şi întipărească în gând aceste locuri dragi, se străduia parcă să le soarbă cu fiecare respiraţie.

Reluară firul convorbirii abia după ce făcură vreo două sute de paşi.

— De unde ştii tu, Leonti, ce sunt eu acum?

— Mi-a scris cineva, frăţioare. O persoană care te-a urmărit în viaţă.

— O rudă sau... numai aşa, vreun vecin? scăpă o

vorbă Vekşin cu răsuflarea tăiată, deşi înţelegea prea bine despre cine-i vorba.

— O rudă nu prea îndepărtată, deşi nici n-ar părea că-i rudă... răspunse cam în silă Leonti.

O ostilitate prost ascunsă, cu o nuanţă involuntară de răutăcios triumf, se simţi în cele spuse de Leonti cu privire la adevăratul tată.

— Serghei Ammonâci... ţi-a scris despre mine... ori ţi-a povestit? întrebă Vekşin, luându-l mai pe ocolite.

— S-a întâmplat de-a trecut odată pe-aici, răspunse direct Leonti la această întrebare prost deghizată. În ziua de azi umblă prin ţară atâţia taţi hoinari, cât şi fii rătăcitori... Acum vreo doi ani... era pe la asfinţit, şi-am ieşit şi eu până afară, pe scara din dos... l-am găsit acolo în picioare, cu capul gol... Şi s-a aşezat în genunchi, tăticul, aşa cum se obişnuieşte la noi, la ruşi... se cerea în casă, să se mai încălzească la foc, netrebnicul! Era prin octombrie, iar la noi, în prag de toamnă nu mai poţi umbla cu căruţa. —:. Mare artist! Umbla să înduioşeze ţăranul cu lacrimile lui...

— Şi l-ai recunoscut din prima clipă? se minună Vekşin.

— Mai curând l-am ghicit după tresărirea inimii. Umblau de mult zvonuri despre noua noastră căpătuială, şi ne pizmuiau oamenii pentru îndestularea ce ne-a picnit. De păcatul mămichii aflasem de mic... M-a chemat o băbuţă miloasă să culeg zmeură la ea în grădină şi mi-a povestit în şoapte mie, un boţ de copil, că mama a adus o dată de la Vodeaneţ o comoară. Sunt uneori băbuţe din astea cărora tare li-i drag adevărul... Toate mi le-a otrăvit - pâinea din gură, bucuria copilăriei, chiar şi somnul! Pe de-o parte, parcă mă simţeam slobod de orice îndatoriri faţă de pământul acesta, fără neamuri... pe de altă parte însă, chiar şi când beam apă acasă, tot mi se părea că am furat-o! Într-un cuvânt, am simţit eu cine întindea braţele spre mine, din noroi, vărsând de zor lacrimi. Hei, ce mamă de bătaie i-am tras, să mă ţină minte!... Pe burniţa aceea de toamnă, mi-am vărsat tot focul, pentru Rusia pe care au

adus-o în halul în care a ajuns şi pentru toate cuculenele care îşi părăsesc ouăle prin cuiburile altora... Şi-acum du-te, i-a>n zis, la Nikolaşka al tău cel împuşcat, să te încălzească el!

Judecind după orizontul care se apropiase de ei şi de norul retezat de geana zării înalte, prin apropiere trebuia să fie un mal de râu. În timp ce se îndreptau într-acolo prin iarba veştedă şi alunecoasă, Vekşin apucă să mai pună o întrebare despre Maniukin:

— Şi i-ai făcut vânt bătrânului? Chiar l-ai izgonit ca pe-un câine?

— Ei, nu chiar aşa. I-am trimis un coltuc de pâine, să aibă pe drum. Cu un codru de pâine poţi să atingi omul mai rău decât cu biciul... Şi-apoi, frăţioare, mă uit şi eu şi zic că există pe lumea asta duşmănie, dar mai există ceva şi mai dureros declt duşmănia. Ce zici? Nu prea eşti de aceeaşi părere?

Priveliştea ce li se deschise înaintea ochilor dincolo de geana râpei îl făcu pe Vekşin să nu ia în seamă această ultimă aluzie a lui Leonti. Măreţia desfăşurată a unui şantier, impunător pentru vremurile acelea, îţi tăia răsuflarea. Construcţia uzinei electrice de pe Kudema era în toi, o forfotă de furnicar domnea de ambele părţi ale râului, mai sugrumat în acest loc de maluri. Informaţiile lui Leonti cu privire la numărul muncitorilor erau vădit depăşite; lucrau acolo pe puţin patru sute de oameni. Unii băteau cu maiuri palplanşele, alţii trebăluiau cu însufleţire nu se ştie ce, din pricina depărtării nu puteai înţelege ce anume. Dintr-un gropan adânc, săpătorii aruncau şi rearuncau pământul peste trei caturi, iar sus încărcătorii umpleau roabele, înşirate în mersul lor probabil scârţâit până aproape de barajul în construcţie; când şi când în adâncurile gălbui străluceа stins câte o cazma. Vânjoşi cai ţărăneşti cărau de departe pe drum căruţe cu piatră spartă, cărămidă şi alte materiale... Toate acestea se topeau fantomatic în pâcla dogoritoare; până sus, la înălţimea unde se aflau Leonti şi Vekşin, rar dacă răzbătea vreun sunet - liniştea amiezii cu ţârâitul neadormit al

cosaşilor acoperea zgomotele şantierului.

— De mult au început? întrebă încet Vekşin.

— De cum s-au topit zăpezile. Mereu mă abat pe-aici... nu ştiu de ce, dar mă trage ca la băutură. Mă aşez şi privesc, privesc ceasuri în şir ca la o arătare...

— Te trage, zici? întrebă Vekşin cu o privire furişată spre Leonti, pricepând cu toată fiinţa dorul acesta al omului rămas în urmă.

— Pe mulţi i-a tras de-a binelea, întocmai ca o bulboană. Numai de la noi, din Demeatino, au plecat vreo trei inşi, cu căruţele. Paracliserul din Predotecea a tot stat culcat şi el uite-aci, şi-a aţintit privirea şi s-a tot uitat... Şi-a fugit şi el! Ai ochiul ager, frăţioare? Uite-l colo, lângă steguleţul acela roşu, aşază nişte bârne... În brigada aceea numai şeful să tot aibă vreo patruzeci de ani, ceilalţi sunt tineri, unul şi unul... Nici pe vreme rea cică nu izbutesc şefii să-i bage la adăpost, de parcă cine ştie ce dulceaţă ar fi să scormoneşti noroiul! Şi-o fac strângând din dinţi, fără un cântec, ca nişte osândiţi... te şi prinde spaima!

— Să te simţi puternic e mare lucru! De ce să-ţi fie teamă?

— Fiindcă ne urcăm la înălţimi înspăimântătoare, frăţioare. Iată, noi dăm mereu târcoale pe-aci, ne ciorovăim ca fraţii, zâmbim, şi când colo, *asta* a şi început. Iar dacă priveşti îndărăt, nici dincolo de geana zării nu se mai vede începutul.

— încă puţin şi-ai să te duci şi tu acolo! glumi Vekşin.

— Nu, Mitri Egorâci. Mie nu-mi duce grija. Sunt un singuratic, n-aş putea îndura ditamai îmbulzeală de omenet. Şi la nuntă m-am perpelit rău, dar n-aveam încotro. Era nunta mea. Ei, haide să fugim de ispită!

Nu mai scoaseră niciun cuvânt până acasă. Numai pe la sfârşitul drumului, Vekşin îl rugă pe Leonti să mai îngrijească de mormântul tatei.

— Bine, răspunse acesta, preocupat de grijile lui de toate zilele. În privinţa crucii, nu te frământa: când s-o strica, pun alta. Ba o şi vopsesc. Mi-a rămas nişte vopsea albă, o amestec cu gaz şi o vopsesc...

Acasă, tăcut, scoase în prag bocceaua de drumeţ a oaspetelui. Găsi în el atâta sinceritate să nu-l poftească la masă; ori poate bănuia că şi lui Vekşin i-ar veni tot atât de greu să şadă la aceeaşi masă cu el. Despărţirea nu dură de loc mult. O urare - „drum bun” - şi-atât. Leonti se întoarse spre spălător, ca să nu piardă vremea de pomană, iar Vekşin, după câţiva paşi, ajunse la marginea satului.

Cobora spre lunca de la Demeatino, când o voce de copil îl opri. O fetiţă necunoscută de vreo şapte anişori alerga după el, purtând ceva într-o basma albă, aşa cum se obişnuieşte să se dea de pomană.

— Iaca, mi-o zis să dau ploconul aista frăţiorului rătăcitor... rosti ea, gâfâind din fugă şi neînţelegând cuvintele învăţate pe de rost, cu intonaţia cântătoare proprie celor din gubernia lor.

În legăturică se afla un codru de pâine, un ou copt în cenuşă şi două bucăţele de zahăr, ca să mai îndulcească puţin supărarea. Vekşin primi pomana şi o mângâie pe cap pe trimisa lui Leonti.

— Ce neam eşti tu cu Leonti, mititico?

— Cumnată... zâmbi ea blând, iar surâsul ei se oglindi fără voie şi pe faţa lui Vekşin.

— Apăi dacă eşti cumnată, trebuie să-ţi fac şi eu un dar, o reţinu Vekşin, cotrobăind prin buzunarele sale goale, în căutarea vreunei monede.

Se înţepă în ceva de o provenienţă de neînţeles în primul moment; o broşă grea, de aur, luată în învălmăşeală, când cu fuga, de pe tejgheaua devastată a lui Pirman. În timp ce i-o prindea în piept fetiţei, aceasta, fericită, nu-şi mai lua ochii de la darul care răscumpăra cu vârf şi îndesat ploconul lui Leonti.

Drumeţul o împinse uşor de umăr şi, în timp ce fetiţa urca la deal, urmări cu zâmbet mişcarea grăbită a picioruşelor ei desculţe, scăpărând de sub rochiţa veche şi ponosită.

Întrucât pierduse trenul, pomana lui Leonti se dovedi cât se poate de binevenită; următorul trecea la noapte. Vekşin îşi petrecu o bună parte din timpul ce-i mai

rămăsese plimbându-se prin Rogovo şi zgândărindu-şi conştient, la fiece pas, inima cu amintirile; durerea mai slabă nu-i îngăduia să se gândească la cea mai puternică. Pe locul casei şefului de gară Sokolovski, mistuită de incendiu, se înălţa acum o cârciumă cu două caturi şi un nume necunoscut pe firmă; în ograda fostei case a Doiomanovilor, o femeie oacheşă şi tăcută îşi hrănea din prag găinile. întors în gară, Vekşin mai moţăi vreun ceas pe o bancă de pe peron şi, în sfârşit, urcă în tren pe furiş, fără bilet şi fără acte.

în vagon, la lumina slabă a feştilei ce ardea pe socoteala statului, nu puteai distinge mai nimic; pasageri erau puţini şi aproape toţi fără bagaje. în faţa lui Vekşin, trei ţărani moţăiau, legănându-se toţi o dată; doi dintre ei, aşezaţi de o parte şi de alta, oameni mai în vârstă, îl ţineau strâns pe cel de la mijloc, un flăcău de vreo douăzeci de ani, cu faţa prelungă - îl duceau în orăşelul învecinat, la balamuc. Cât timp în vagon era întuneric, acesta nu-şi trăda prin nimic boala; dormita şi mesteca ceva. Dar cum străbătea în vagon lumina mai puternică a vreunei gări, în dreptul căreia opreau, flăcăul începea să se agite, mugea şi se zbătea, încercând să se smulgă din braţele însoţitorilor săi, şi chiar din propriul său trup parcă; atunci în ochii lui duşi în fundul capului licărea o durere animalică, mută.

— Ia te uită! E miezul nopţii şi ce mai forfotă de oameni! Unde or tot fi călătorind?... îşi exprima pentru a nu ştiu câta oară mirarea bătrânul vânjos aşezat în stânga nebunului, cu o venerabilă barbă căruntă care-l făcea să semene cu un sfânt din icoane. Şi când te gândeşti că numai şurupuri-şurupuri şi rotiţe e totul în jur!... adăugă el, lăsându-se cu o tainică satisfacţie în voia namilei de oţel care, se vede treaba, pentru întâia oară în viaţa lui îl ducea departe de locurile de baştină. Ce presiune, domnule, ce presiune 1 Cum mai goneşte!

— Straşnică maşină, Pavel Paramonâci! îl susţinu cu tonul unui cunoscător într-ale tehnicii celălalt ţăran, mai slab decât primul şi numai cu mustăţi, pe jumătate ascuns

în umbră; amestecându-se mereu în vorbă, bolnavul dat în grija lor îi tot întreba pe rând despre nişte copii *chiori*.

înainte de a ajunge la staţia următoare, al doilea ţăran, în calitatea lui de om mai cu experienţă în ce priveşte binefacerile civilizaţiei, începu să tragă mai des cu coada ochiului spre culoarul vagonului de alături şi, în cele din urmă, făcu tovarăşilor săi de drum un semn binecunoscut: până şi nebunul părea să înţeleagă că n-au bilete. Ieşiră deci toţi trei, cumpăniţi şi fără grabă, pe platforma de frânar. Bănuind că vine controlul, îi urmă şi Vekşin. Luminile haltei de care se apropiau înălbeau tot mai mult întunericul ceţos de afară; se vedeau acum opincile de tei şi sumanele tovarăşilor de drum ai lui Vekşin.

— Mai cu seamă să nu-ţi pierzi cumpătul, Pavel Paramonâci... Câtă vreme eşti cu mine, nu ţi se va clinti un fir de păr din cap! îl asigură pe cel mai în vârstă ţăranul mustăcios şi mărunţel ce purta pecetea tuturor durerilor pământului, şi se apropie de uşă zăngănind din ceainic. Ne plimbăm puţintel prin gară, ne aprovizionăm în ăst timp cu apă fiartă... iar după ce trece controlul, urcăm într-un vagon de la urmă şi bem câte un ceai.

— Isteţ mai eşti, cetăţene... îl linguşi în glumă Vekşin, încercând să stabilească, în locul legăturilor rupte, măcar astfel de relaţii cu aceşti oameni din ţinuturile pe care le părăsea, poate pentru totdeauna. Cu atâta isteţime, te pomeneşti că ai pus deoparte capital, nu glumă!

— Păi dar cum! Doar sărăcia este muma deşteptăciunii! răspunse sfidător acesta, lăsând să-i lunece privirea spre Vekşin.

Abia după ce coborâră pe peron, ţăranul mai în vârstă îi explică, de teamă să nu-şi capete duşman în timpul drumului:

— D-apoi, îl ducem pe ist nepot la balamuc... Mi-a fost văr răposatu tătine-su. I-au rămas acasă unsprezece guri, sărmanul; când se deschid toate o dată, chiar că te apucă nebunia! Şi ce-am zis, să nu mai luăm bilete, că avem de mers cu trenul vreo patrucinci staţii doară, cel

mult şase...

— Când pleci la drum, nu lega prietenie cu nimeni, Pavel Paramonâci, îl povăţui mustăciosul, că tocmai ăla pe care-l crezi mai cumsecade îţi trage de viu cizmele din picioare.

Interlocutorii se măsurară o clipă unul pe celălalt, dar noaptea îi despărţi îndată...

În versiunea lui Firsov, pe drumul întoarcerii de la Kudema, Vekşin cică ar fi trăit un episod ciudat, pe care critica îl explica, nu fără temei, mai curând prin starea patologică a însuşi autorului decât prin cea a eroului său. S-ar părea că în penultimul vagon, în care se urcase de îndată ce trenul se urni din loc, nu era nimeni; doar pe o bancă, într-un colţ depărtat, zări îngrămădit ceva - un sac zdrenţuit şi peticit, de toate zilele, ori poate o femeie care dormea încotoşmănită şi îmbrobodită. Aşezat pe bancă, Vekşin urmărea din ochi scânteile locomotivei ori vălătucii de aburi gălbui ce străbăteau întunericul dincolo de geamul pe jumătate deschis; un vânt rece de noapte clătea pe dinăuntru vagonul. Săturându-se de privit, închise ochii obosit, dar curând după aceea fu deşteptat de o atingere sfioasă pe genunchi: cineva îi solicita atenţia, cerându-şi parcă în acelaşi timp iertăciune.

— Nu-ţi fie cu supărare, maică, închide rogu-te fereastra... se auzi o voce dulceagă de bătrână. M-a tras curentul, de parcă mi-a smuls careva braţul din umăr...

— Treci pe banca cealaltă, cu spatele, acolo nu trage!... răspunse Vekşin, copleşit de o stranie toropeală şi furios că a fost trezit din somn.

— Ameţesc prea rău dacă merg cu spatele. Hai, fă-mi hatârul!... Şi se făcu deodată că bătrâna sta chiar aci, în faţa lui, şi s-a proptit eu mâinile pe genunchii lui Vekşin. Uite, nu pot să dorm... mă tot gândesc, mă tot gândesc la *el*! Nu mi-a fost dat să-l mai văd, din cauza ta, maică... În şoapta aceasta insinuantă, în vorbele-i hodorogite, pe care (oricât de ciudat s-ar părea) nu reuşea să le acopere zgomotul ritmic al roţilor, era ceva într-adevăr înnebunitor, atât de cunoscut i se părea. îndeplineşte-mi rugămintea,

maică, şi îngăduie-mi să te privesc măcar o dată în ochi! Că tare mult aş fi vrut să-l mai văd o dată! Şi mă gândesc, mă tot gândesc la el...

— Dar ce, l-am fotografiat?!... se supără Vekşin, smulgându-se cu greu din braţele visului, numai şi numai ca să scape de această tovărăşie apăsătoare.

Deschise ochii, asurzit de zăngănitul trenului în mers şi orbit de lumina felinarului atârnat pe pieptul însoţitorului de tren.

— Ce fotografie! Biletul ţi l-am cerut... rosti deasupra capului său un glas, probabil nu pentru întâia oară, judecind după tonul insistent.

Flăcăruia galbenă a felinarului alungă definitiv coşmarul. în colţ se legăna, pe acelaşi loc, sacul semănând cu o bătrână; iar alături se scărpina stăpânul sacului, trezit la controlul biletelor. Şi cu toate că prin dreptul ferestrei treceau, legănate, fâşii de cer şi de pădure, fără nicio clădire pe nicăieri, faţa lui Vekşin oglindea un necaz; de loc prefăcut.

— Am trecut de Erghenevo... îl înţepă controlorul, nu fără o bucurie răutăcioasă.

Cu o exclamaţie de prefăcută ciudă, Vekşin se repezi afară şi, după ce străbătu în goană vreo patru vagoane, smuci o uşă şi ieşi pe platformă. Din întunericul vertiginos ce hăpăia mănunchiurile de scântei, plete ale locomotivei, îl cuprinse în braţe vântul, sonor, compact. în acest loc linia ferată, suind la deal, făcea un viraj, ocolind o mică mlaştină ce lucea stins, brăzdată de firicele de iarbă. Când se deschise în spatele lui uşa, Vekşin se aplecă şi, ţinându-se de bare, se pregăti de salt; dar nu sări, căci tocmai la timp recunoscu una din vocile celor ce deschiseseră uşa, grăbiţi chipurile să coboare.

— Lucrul ăl mai de seamă, Pavel Paramonâci, e să nu-ţi pierzi niciodată cumpătul! îl auzi el pe mustăcios dăscălindu-şi tovarăşul de drum, în timp ce amândoi îl ţineau pe nebun, să nu sară cumva pe uşa deschisă. Cum opreşte în gară, ne şi mutăm în ultimul vagon. Apoi ne mai rămâne o staţie... Uite, se şi văd luminile!

— Degeaba ai alarmat lumea adineauri, acum abia e controlul, îl mustră prieteneşte Vekşin.

Omul îl recunoscu.

— Ţăranului nu-i strică nicicând chibzuiala şi luarea-aminte, îi răspunse el, mult mai prietenos ca înainte. Dar tu unde mi te-ai urcat, flăcăule?

— La Demeatino... am fost acasă să-mi văd tatăl.

— Hei, mi s-a întâmplat şi mie pe vremuri să merg la câte vreun târg pe la voi, la Demeatino. Ptii!... făcu el elogios, referindu-se poate la fapta lui Vekşin, poate la târgurile din Demeatino, renumite pe vremuri în toată gubernia; şi-l apucă pe bolnav mai cu nădejde de braţ.

Judecind după frecventele licăriri de lumină la macazuri, trenul se apropia de un mare nod feroviar. Până la staţie mai avură răgaz să schimbe între ei informaţii cu privire la recoltă, la starea vremii, precum şi la năravurile slujbaşilor mari şi mici ai căii ferate. Vekşin rămase din nou uimit, constatând ce sentiment de îndestulare şi de alinare lasă în suflet o convorbire, oricât de scurtă, despre aceste nimicuri de toate zilele, ce vin în ajutor vieţii fără a împiedica omul să trăiască.

V

Spre marea uimire a lui Firsov, ori de câte ori se ocupa mai îndeaproape de vreunul dintre personajele sale, ceilalţi se împrăştiau văzându-şi de treburile lor mărunte şi neînsemnate de zi cu zi, dincolo de cadrul romanului... Şi-atunci chiar că avea de lucru condeiul său neîndurat! Astfel se întâmplase şi cu apartamentul nr. 46 unde, în zilele ce urmară fugii lui Vekşin, se aşternuse o linişte plictisitoare, cenuşie. Pentru fiecare dintre locatari erau în curs de pregătire anumite evenimente, dar dintre toate, cel mai de seamă părea să fie căsătoria lui Cikilev.

Postul de brodeză la teatru, făgăduit Baluievei după cel de bufetieră, nu se eliberase încă, apoi i se mai îmbolnăvi, cu totul inoportun, fetiţa... Într-un cuvânt, îndatorându-se tot mai mult la Cikilev, Zina Vasilievna se zbătea şi se împotmolea, obişnuindu-se treptat cu gândul apropiatei şi inevitabilei capitulări. Vekşin răsărea în

amintirea ei ca o vedenie dragă, dar iremediabil pierdută, „cea din urmă vijelie din viaţa ei mizeră”, cum se spunea într-unui din cântecele fostului ei repertoriu. De o lună încheiată Vekşin dispăruse de parcă l-ar fi înghiţit pământul şi nicio veste despre el nu răzbătuse până în Blaguşa. Zina Vasilievna nu numai că-l iertase, dar poate îi era chiar recunoscătoare iubitului plecat fără urmă pentru lacrimile vărsate din pricina lui, căci lacrimile, după cum spunea acelaşi cântec de stradă, pentru orice femeie sunt „cunună de mireasă şi-o mare mângâiere...

De fapt, Zina ar fi amânat totuşi la nesfârşit nunta cu Cikilev dacă o catastrofă neprevăzută, pur temporară, n-ar fi grăbit această tristă victorie. Exact în momentul când toţi aşteptau cu încordare şi teamă înălţarea lui Piotr Gorbidonâci la vreo înălţime înspăimântătoare, de unde ar fi putut să se poarte cu oamenii în deplină conformitate cu imaginaţia lui de slujbaş al statului, acesta fu deodată, în cel mai ingrat chip cu putinţă, îndepărtat din serviciu din motive de restructurare. La început, Cikilev privi acest lucru ca o glumă deplasată a destinului, ca o scăpare ce urma să fie îndreptată chiar a doua zi printr-o ridicare în grad, ca o încercare a credinţei şi a destoiniciei lui, cu atât mai mult cu cât niciodată nu luase mită, contând pe o răsplată în viitor, nici nu fusese prins vreodată murmurând ori măcar scoţând vreun suspin de dezaprobare, nici măcar tăcând, când nu era cazul; dimpotrivă, aproba într-un suflet, din timp şi cu ghiotura, fără alegere, tot ce se petrecea în instituţia lui. În primele zile, sperând într-o minune, Piotr Gorbidonâci se mai duse la serviciu, deşi un altul, stând pe scaunul lui, umbla în hârtiile-i cele mai preţioase, trimiţând chiar unele la coş, ceea ce constituia un adevărat sacrilegiu. Nu-i mai rămânea deci decât să se supună acestui inexplicabil capriciu al şefilor, privindu-l ca pe un fel de fenomen climateric ce nu suferă discuţie.

Cu acest prilej se confirmă şi proverbul care zice că necazul nu vine niciodată singur. Curând avură loc alegerile de administratori şi Piotr Gorbidonâci eşuă în chipul cel mai lamentabil. în faţa tuturor locatarilor acestei

arce a lui Noe, adunaţi laolaltă, Cikilev fu atacat de pe frontul canalizării de către un cetăţean zburlit care locuia la demisol. În realitate, canalizarea era într-o stare aproape perfectă şi nici măcar nu constituia problema cea mai de seamă: pur şi simplu, adversarului lui Cikilev i se făcuse lehamite de nulitatea acestuia în domeniul administraţiei, cum i se întâmplase cândva şi lui Cikilev, înainte de a fi fost ales. Piotr Gorbidonâci răspunse moderat insinuărilor şi glumelor acestui duşman neaşteptat, atât de smerit până mai ieri, iar când adversarul îl califică cu un epitet străin - *marabu*, conştient de calităţile sale, Cikilev se retrase din şedinţă. Se aştepta ca ceilalţi să-l urmeze, să izbucnească în lacrimi, să-l aducă înapoi cu forţa; se resemnase chiar să piardă una din mânecile hainei în această dispută, dar desfăşurarea evenimentelor dovedi încă o dată un lucru demult recunoscut: răutatea şi nepăsarea omenească. La vot luară parte doar câteva băbuţe necuvântătoare, întrucât chiriaşii cei mai cu greutate se retraseră în momentele decisive ca să-şi facă obişnuita siestă de seară. În rezoluţia strălucitor redactată de către adversarul său, fostul administrator fu declarat incapabil fără drept de apel, iar în locul lui fu ales chiar autorul rezoluţiei. În chipul cel mai umilitor, i se retrase pe loc lui Piotr Gorbidonâci ştampila ce se aplica pe devizele de reparaţii, pe bonurile de ridicare a gunoiului şi altele.

Loviturile soartei îşi puseră pecetea pe întreaga înfăţişare a lui Cikilev. Din ochii lui se revărsa acum o lumină blândă, ca de amurg, în orice cuvânt al lui se simţea o stingere înceată. În toate purtările sale străbătea ceva gânditor, chiar omenesc, cum se întâmplă de obicei celor de soiul lui, după ce au fost bine săpuniţi; astfel încât, atunci când Zina Vasilievna bătu la uşa lui ca să-l roage să-i amâne termenul plăţii, i se făcu fără să vrea milă de Piotr Gorbidonâci, ceea ce-l ajută pe acesta să-i arunce pe grumaz ştreangul conjugal.

...într-o zi, la început de iarnă, când pe străzi se topea în dâre murdare zăpada dintâi, scriitorul trecu pe la

Maniukin pentru nu ştiu ce treburi misterioase. în general, relaţiile dintre Firsov şi acest fost moşier camuflat deveniseră suspect de frecvente şi numai neplăcerile personale îl împiedicau pe Piotr Gorbidonâci să se consacre în întregime cercetării lor. Speranţa lui de a-şi aranja situaţia cu ajutorul unei anonime calomnioase se spulberase cu desăvârşire; după calculele lui, nu-i mai putea fi de folos decât un denunţ important, referitor la ceva monumental - de pildă, vreun stâlp al societăţii până atunci socotit nepătat ori vreun monument trecut cu vederea, ridicat în cinstea cine ştie cărui dubios notabil din veacurile trecute, şi asta bineînţeles nu în cimitir, ci preferabil într-o piaţă din cele mai frecventate, unde oamenii muncii, împreună cu membrii familiilor lor, se plimbă fără să bănuiască nimic. Stăpânit de acest gând şi dispunând de acum înainte din belşug de timp liber, Piotr Gorbidonâci începu să colinde străzile Moscovei, în căutare; dar nu găsi nimic care merita să fie adus la cunoştinţa superiorilor, în afară de vechile catedrale, începu atunci să strângă dovezi împotriva lui Firsov, ceea ce, spre răscumpărarea vechilor jigniri pricinuite de acesta, pe lângă faptul că ar fi putut provoca o zdruncinare a sănătăţii scriitorului, i-ar fi putut aduce lui Gikilev şi recunoştinţă din partea unor persoane din lumea literaţilor, interesată în cauză, pentru vigilenţa manifestată... Desigur, la consfătuirile lor secrete, care acum aveau loc tot mai des, Maniukin şi Firsov vorbeau totdeauna în şoaptă, deci ascundeau ceva şi, pe cât izbutise să tragă cu urechea Cikilev, discutau de fiecare dată despre *viaţa curentă*. Aşadar, discuţiile lor semănau întrucâtva cu o uneltire, iar o uneltire este pe jumătate complot! Drept dovadă a acestei uneltiri ar fi putut servi rândurile - după cum descoperi Piotr Gorbidonâci cu prilejul uneia din cercetările sale - de curând scrise de-a curmezişul pe coperta jurnalului lui Maniukin lăsat moştenire: „Lui F. F. Firsov, cu condiţia să ia asupra lui cheltuielile legate de înmormântarea mea într-un chip demn de un om”. Aceste cuvinte ascundeau indiscutabil

ceva, doar e la mintea cocoşului că cheltuielile de înmormântare nu puteau fi cât de cât compensate de valoarea infimă a caieţelului în cauză!

în seara aceea, negăsindu-l pe Maniukin acasă, Firsov vru să întrebe de el la soţii Bundiukov, dar în trecere zăbovi o clipă în dreptul odăii Zinei Vasilievna. Prin crăpătura uşii se auzeau nişte sunete neînchipuit de discordante pe care cineva căuta zadarnic să le încadreze într-un fel de melodie. în ciuda orei târzii, împins de curiozitatea sa profesională, Firsov îşi îngădui să strecoare o privire indiscretă în locuinţa ocupată de cele două reprezentante ale sexului frumos, dintre care pe cea mai în vârstă, Zina Vasilievna, o întâlnise jos, la intrare, în drum spre farmacie. îl zări din profil pe Piotr Gorbidonâci: cânta dintr-un pieptene învelit în hârtie, executând totodată nişte mişcări caraghioase, iar în faţa lui, pe pat, cu mânuţele aruncate în lături şi un şervet ud pe frunte, zăcea puiul de femeiuşcă. La lumina lămpii de la căpătâiul ei, izbuti să vadă jalnicul surâs al Klavdiei, semănând, după o comparaţie izbutită a lui Firsov, cu o floricică strivită. Piotr Gorbidonâci n-avea ureche muzicală, nimeni nu l-a auzit vreodată măcar fluierând în momente de bună dispoziţie, încât în clipa de faţă nu se ştie care din cei doi dădea dovadă de mai multă bunătate şi răbdare.

După expresia ochilor Klavdiei, Piotr Gorbidonâci îşi dădu îndată seama de prezenţa străină. Cei doi bărbaţi schimbară între ei priviri mâi curând întrebătoare decât duşmănoase, astfel că după două-trei contacte verbale, destul de discrete, ar fi putut să aibă loc între ei o împăcare. înduioşat de încercarea comică de a distra *fetiţa* bolnavă, Firsov era dispus să ceară scuze pentru *gestul* său nu tocmai cugetat la sărbătorirea onomasticii Zinei Baluieva şi făcu un pas spre Piotr Gorbidonâci cu intenţia de a-i strânge mina; îşi îngădui însă o privire scrutătoare de literat, proprie de altfel oricărui meşteşugar, de la croitor până la dricar.

Parcă ar fi scăpărat o scânteie între ei, Piotr Gorbidonâci se făcu verde la faţă.

— Caracteristic, cetăţene, cum eşti în stare să strici cheful copilului! rosti Piotr Gorbidonâci răspicat, cu glas metalic, vârându-şi degetele mari sub reverul hainei. Fii bun şi liberează locul!...

O asemenea sensibilitate bolnăvicioasă putea fi explicată prin necazurile din ultima vreme, cu slujba, astfel încât Firsov hotărî să repete încercarea de apropiere.

— Aş fi vrut foarte mult...

— Ce să mai vrei?! ţipă Cikilev cu vocea în falset. Năvăleşti în odaie la un copil bolnav cu demiul ăsta soios, cu care umbli prin toate speluncile şi talciocurile, şi te mai crezi mare scriitor de nu ştiu ce... broşuri!... Vă ştiu eu!... în ieşirea aceasta străbătea străvechiul dispreţ pe care întotdeauna filistinul, atins în amorul său propriu, l-a resimţit faţă de tagma scriitoricească. Dar să nu crezi că Piotr Gorbidonâci nu se va ridica din nou de sub roţile istoriei... Şi-atunci am să te demasc, n-avea grijă. Toată şleahta voastră am s-o demasc! Am să ajung acolo unde se cuvine şi-am să arăt ce anume şi împotriva cui uneltiţi în taină cu condeiele voastre subversive! Deocamdată, te rog...

împunsese aerul cu degetul de parcă ar fi împuşcat uşa. Atunci avu loc o a doua răfuială a autorului cu nesuferitul personaj, răfuială tot atât de urâtă ca şi cea dintâi.

— Dacă-i vorba pe-aşa, rosti Firsov cu voce şuierătoare, anulez şi această seară cu fetiţa bolnavă şi dansul de căţel pe care-l execuţi în faţa ei, cetăţene Cikilev!... Le scot definitiv din carte! Datorită mie, de azi înainte numele dumitale va fi dat oricărei lepădături mic-burgheze! făgădui el cu voce sinistră şi ieşi din odaie, cu un sentiment nu chiar de satisfacţie, ci mai curând de ciudă apăsătoare; era supărat pe el însuşi pentru această nepermisă ieşire, pentru fanfaronada care nu cadra cu titlul său de literat, pentru nesuferitul demiu şi mai cu seamă pentru primejdioasa familiaritate în raporturile sale cu personajele romanului.

Se pare că Firsov mai avea un motiv să taie acest

pasaj din cartea lui: nu prea era cazul să revină asupra scenei scrise mai înainte cu privire la afecţiunea manifestată de Cikilev faţă de Klavdâa, deşi, fără această mică justificare în ochii cititorului, ar fi reieşit că numai şi numai lipsurile şi singurătatea au împins-o pe Zina Vasilievna la această amară căsătorie. Un oarecare rol l-au jucat aici, fără îndoială, şi vremelnicile ei dificultăţi băneşti, cu atât mai mult cu cât trista experienţă a acestei femei o învăţase să iasă în acest fel din impasurile vieţii. Dar argumentul principal în acest consimţământ al ei fusese cu totul altul: mama se simţea ruşinată în faţa fetiţei pentru întreg şirul de soţi efemeri, dintre care niciunul nu fusese tată bun Klavdiei. Se agăţase de această bizară prietenie dintre fetiţa ei şi odiosul logodnic, bucurându-se chiar că dramul de omenie ce-l bănuia în Cikilev trăsese mai greu în cumpănă decât tonele întregi de îndoieli.

Era atât de obosită de toate, încât în ziua când Cikilev o peţi în mod oficial nu mai găsi în ea destulă putere să se ridice de la locul ei şi să închidă uşa, ca să scape de curiozitatea vecinilor care o pândeau.

— Numai mizeria extremă şi nesiguranţa zilei de mâine mă silesc să-ţi dau consimţământul, Piotr Gorbidonâci; se vede treaba că nimic nu-i ruşinos, când n-ai încotro altfel... mărturisi ea atât de simplu şi deschis, încât se auzi până în cel mai îndepărtat colţişor al etajului. Să ai totuşi în vedere că nu poţi pune prea multă nădejde în mine: în anii copilăriei cântam prin curţi, acompaniată de flaşnetă. De atunci, ori de câte ori aud sunetele ei, mă apucă dorul de ducă, de rătăcire prin ploaie şi vânt, te miri pe unde!

— N-are a face, prea scumpă Zina Vasilievna. în ziua de azi asemenea rătăciri sunt interzise printr-o ordonanţă obligatorie, observă serios Piotr Gorbidonâci. N-ai să poţi fugi de mine mai departe de bariera Semionovskaia!

— Apoi când e vorba de suflet, nu există ordonanţă şi dispoziţii! oftă femeia, clătinând din cap. Te-am prevenit, ca să nu fie mai târziu cu supărare...

...Spre a evita orice zvonuri răuvoitoare cu privire la huzurul suspect al fostului inspector financiar, Piotr Gorbidonâci sărbători nunta cu o rară modestie. Invitaţi foarte puţini. Pentru motive uşor explicabile lipsea chiar şi Firsov. în convorbirea din ajun, când se întâlnise cu el în faţa casei, Zina Vasilievna a scăpat cu un zâmbet strâmb o vorbă: nimeni nu invită oaspeţi la propria lui înmormântare. Încredinţând toate grijile legate de ospăţ neobositei Bundiukova, mireasa şedea la masă ca în doliu: sorbind din când în când câte o înghiţitură dintr-un pahar cu vin dulce, arunca priviri vinovate pereţilor, martori ai scurtei ei fericiri. Tania, care se împrietenise cu Baluieva pe baza comunităţii durerilor lor sufleteşti, ţinuse toată seara mâna acesteia, mare şi umedă, în mâna ei fierbinte şi uscată... Şi fiindcă veni vorba de ea, arăta acum incomparabil mai bine decât înainte, mulţumită, pe cât se părea, de intimitatea cu Zavarihin. Acesta o ajutase să-şi uite temerile ridicole de care fusese până nu de mult stăpânită. Nunta lor se amâna mereu - Zavarihin era prea prins de treburi şi, zi de zi, soarta afacerilor lui atârna tot mai mult literalmente de un fir; se amâna acum de pe o lună pe alta, nu de pe o săptămână pe cealaltă, ca înainte. Pe la sfârşitul mesei sosi şi el, mai matur ca înainte, concentrat în energia sa, elegant în felul lui, dar cu o faţă oarecum îndârjită. Aşezaţi alături, în calitate de viitori soţi, cei doi logodnici nu schimbară între ei în decurs de un ceas nici zece cuvinte, astfel încât Bundiukova, înzestrată cu spirit de observaţie, înţelese că ceea ce se amâna acum nu mai era căsătoria, ci despărţirea lor definitivă.

Seara s-ar fi desfăşurat într-un mod cu totul cenuşiu şi deplorabil de n-ar fi fost de faţă chiriaşul nou, cel care ocupa fosta odaie a lui Vekşin, un viitor astru al bursei negre, cunoscut de elita comercială a capitalei sub numele de *regele cremei de ghete*. Era un holtei cu înfăţişare impunătoare, astmatic, uimitor de dibaci şi descurcăreţ în viaţă, ceea ce-i permitea să spună în glumă că nu putea fi împuşcat decât cu şrapnele. În pauzele dintre feluri îi copleşi pe invitaţi cu anecdote atât de năucitoare şi povesti

întâmplări atât de pasionante din propria-i practică, încât Zavarihin rămase cu gura căscată. Prezenţa nepmanului la această masă sărbătorească nu mai putea arunca, după părerea lui Cikilev, niciun fel de umbră asupra unui funcţionar sovietic îndepărtat din lumea finanţelor. Ba dimpotrivă, dintr-un fel de răzbunare faţă de roata istoriei, atât de neprevăzut şi neprevăzător întoarsă de cei mari, sau poate şi în speranţa de a-şi găsi un protector pentru zile negre, Piotr Gorbidonâci îi făcea stăruitor curte nepmanului, turnându-i mereu în pahar dintr-o sticlă specială şi punându-şi tot sufletul în toasturile destul de sincere şi suficient de tare rostite, de parcă amintita roată a istoriei ar fi putut să-l audă, să se cutremure şi să se căiască de nedreptatea comisă faţă de acest apostat.

— Vă rog gustaţi din acest vin... îl poftea stăruitor Piotr Gorbidonâci pe importantul oaspe, spre maxima invidie şi gelozie a şomerului Bundiukov. Ţineţi seama că este un vinişor foarte interesant, trei ruble şi jumătate litrul... aşa că beţi-l până la fund, să vă priască până şi ultima picătură!

— Pare să fie... un fel de madera... consimţi vag regele cremei de ghete, dându-şi în acelaşi timp osteneala în sectorul peştelui.

— Nu mai pomeni de preţuri la o masă sărbătorească, e urât, Piotr Gorbidonâci, şopti Zina Vasilievna cu îngrijorare la urechea soţului său. Un musafir de soi pricepe şi singur!

— În ziua de azi, un comerciant trebuie să-şi facă o părere despre orice, şuieră printre dinţi Piotr Gorbidonâci cu o expresie «amabilă pe faţă. Aşa că, draga mea, caracteristic! te rog să nu vii <cu amendamente la comportările mele! Ştiu eu ce fac!

Pentru Zina Vasilievna, aceasta fu prima dovadă concretă că moul ei trai de toate zilele a şi început, ceea ce o trezi la realitate. Intâlni privirea atentă a Klavdiei îndreptată spre ea peste masă şi se simţi scăldată de un val de dogoare istovitoare: nu trecuseră nici două ore de când se măritase şi se simţea definitiv îmbătrânită. Deşi nu

se cuvenea, în calitatea ei de mireasă, sub un pretext gospodăresc oarecare ieşi numaidecât din odaie ca să-şi verifice neîntârziat această senzaţie. În camera Bundiukovilor atârna pe perete o oglindă ovală, de modă veche, cumpărată prin intermediul lui Cikilev la o licitaţie, de dragul ramei sculptate. Din apa moartă a cristalului, pe alocuri cojit, se uita la ea o femeie trupeşă, cândva capricioasă, acum slăbită de parcă ar fi fost bătută cu biciul, îmbrăcată cu o rochie elegantă strânsă pe corp, o rochie de culoare deschisă, ce părea totuşi de doliu.

— Te-ai jigărit de tot, Zinka... îşi spuse ea şi, lipindu-şi fruntea de propria-i imagine, rece ca gheaţa, încercă să verse o lacrimă, dar nu izbuti. Halal să-i fie pe ce a pus ochii!

În această mărturisire făcută sie însăşi era un amarnic adevăr. Când Piotr Gorbidonâci, triumfător şi grăbit, a păşit în sfârşit în fortăreaţa cu răbdare şi stăruinţă cucerită, ea a rămas rece şi neînsufleţită, fapt de care, la drept vorbind, se putea face şi abstracţie, întrucât Zina Vasilievna, plină de conştiinţa păcătoşeniei sale, s-a arătat totuşi ispititor de supusă... ca să nu mai vorbim de atât de atrăgătoarele cearcăne vinete, pline de chemări, de sub ochii ei, cearcăne ce constituiau pentru Piotr Gorbidonâci o trufanda supremă.

După ce se sătură să se tot uite în oglindă, Zina Vasilievna ieşi. Coridorul i se păru deznădăjduitor de lung şi pustiu. Toţi vecinii se adunaseră, dimpreună cu oaspeţii la masă, în camera din colţ, de unde răbufneau vălătuci de fum de ţigară şi se auzeau salvele bubuitoare ale vocii regelui cremei de ghete... Dar fiinţele cele mai dragi inimii ei părăsiseră una după alta casa. Pe urmele lui Minus şi al fratelui ei, Matvei, plecase şi cel ce-i răpise inima, Mitka Vekşin... şi acum iată că şi Maniukin, care-şi trăise din plin viaţa, se pregătea de ultimul său drum.

VI

Când se întâmplă nenorocirea cu Maniukin, toţi vecinii se simţiră uşor vinovaţi, cum e şi firesc în asemenea cazuri; îşi imputau că n-au avut destulă grijă, că nu s-au

apropiat îndeajuns de el, că au îngăduit... Totuşi, după o matură gândire, se socotiră până la urmă cu conştiinţa împăcată. îşi aduseră aminte că Maniukin a început să-şi piardă din puteri cu mult înainte de a se fi mutat în casa lor, încă de pe-atunci se plângea adesea de inimă, iar în ultimul timp nici măcar nu o ducea prea prost cu banii, fără îndoială datorită protecţiei oarecum interesate a lui Firsov; altminteri, de unde ar fi putut să apară în romanul său fragmente din jurnalul lui Maniukin? Restul, probabil, se dovedise impropriu pentru publicare... Pe masa lui Maniukin se afla mereu, acoperit cu un ziar, ceva de mâncare, chiria şi-o plătea regulat, avea bani şi pentru lumină, şi pentru impozite. Cu o săptămână înainte de catastrofă, chiar şi Zina Vasilievna rămase surprinsă de voioşia lui; bătrânul i-a spus în treacăt, pe coridor, bineînţeles în glumă, că fărădelegea lui Cikilev (cum califica el căsătoria lor) n-ar fi fost cu putinţă dacă el, Maniukin, ar fi întâlnit-o în viaţă pe Zina cu vreo patruzeci şi ceva de anişori mai înainte... Nu se mai ducea acum la „slujba lui", în colţ de stradă, ci mai mult stătea întins pe pat, într-un fel de toropeală... Iar dacă un foşnet prin preajmă îl făcea să tresară şi apoi să zacă fără viaţă o oră şi mai bine, aceasta sedatora de bună seamă trecutului său destrăbălat, în stare să distrugă, după cum se ştie, şi cea mai solidă sănătate.

Nenorocirea se abătu asupra lui într-o dimineaţă, în zori, curând după ce Firsov îl surprinsese pe Piotr Gorbidonâci „cântând" din pieptene. Fetiţa era pe cale de însănătoşire şi fostul administrator, care-i acordase atâta atenţie şi îngrijire, ca să nu mai vorbim de cheltuieli, gusta o binemeritată odihnă în jumătatea lui de odaie. Pe la miezul nopţii, însă, lui Cikilev i se năzări că cineva îi fură haina, atârnată lângă uşă, şi se repezi într-acolo, lipăind cu picioarele goale, ca să se convingă de netemeinicia spaimei sale; apoi, foarte mirat că întunericul nu-i tulburat nici măcar de sforăitul lui Maniukin, care-l enerva cumplit de obicei, cheltui de pomană câteva chibrituri ca să lămurească motivul. Patul lui Maniukin era gol, ceea ce nu

era nicidecum de mirare, având în vedere viaţa dezordonată ce o ducea...

Piotr Gorbidonâci se mai trezi o dată, spre zori, extrem de necăjit de cuvântul indecent, rar folosit, cu care-i otrăvise şi în vis existenţa cetăţeanul de la demisol, ajuns administrator al imobilului, în locul lui. Ca să nu-l uite, străbătu pe întuneric zona de frontieră şi se aşeză pe marginea patului lui Maniukin. De astă dată chefliul dormea îmbrăcat, deoarece cu puţin înainte îşi vânduse plapoma sub pretext de inutilitate; spunea mereu că are de gând să-şi călească organismul prin frig şi abţinere de la orice lux.

— Serghei Ammonâci... îl scuturǎ fostul administrator, care mai era torturat pe deasupra şi de arsurile lui obişnuite la stomac; îşi aducea foarte bine aminte că l-a scuturat astfel de umăr pe colocatarul său până când acesta s-a trezit bodogănind tot felul de prostii, amintiri ale celor trăite peste zi. M-auzi, Serghei Ammonâci, am visat, caracteristic! un cuvinţel: *marabu*. Ce înseamnă marabu? Oricât de dezechilibrat ai fi, eşti totuşi om cu destulă carte...

— Marabu? întrebă buimac Maniukin. A da, Marabu... a fost un ministru în anii revoluţiei franceze... Dar de ce mă întrebi?

Piotr Gorbidonâci şedea pe marginea patului, necăjit, ţinându-şi cu mâna dreaptă piciorul desculţ şi îndoit, iar cu stânga nelăsându-l pe Maniukin să adoarmă deoarece, dacă-l lăsa, acesta reîncepea numaidecât să sforăie.

— Serghei Ammonâci... reîncepu el şi mai stăruitor, întrucât comparaţia cu un ministru străin avea în ea ceva injurios şi căpăta o nuanţă făţiş politică. Dacă tot nu dormi, fă bine şi explică-mi omeneşte ce fel de ministru era!

Frecându-se la ochi, Maniukin se ridică, lăsându-şi picioarele jos de pe pat şi deodată băgă de seamă că mâna dreaptă nu-l asculta, de parcă i-ar fi amorţit în timpul somnului.

— Uf, de ce m-ai deşteptat, persecutorul meu?... Ce zor-nevoie ai de-un ministru în miez de noapte?

— Ăla de-i zice Marabu...

— D-apăi nici nu-i ministru, Piotr Gorbidonâci... Dimpotrivă, e o pasăre cu ciocul coroiat!

— Aşa?! Ei bine, ce-o să mai plângi pentru această batjocură! scrâşni din dinţi Piotr Gorbidonâci şi se întoarse fuga în colţul său, unde adormi curând.

Oricât se chinui apoi Maniukin, nu mai reuşi să adoarmă. încercă să numere până la o mie, dar inima nu-i dădea pace şi-l sâcâia mâna amorţită. Părăsi atunci patul şi, în lumina slabă a ceasului dinaintea zorilor, se duse la fereastră. În jur totul era în ordine, pe maidanul din faţă cădeau fulgi sfioşi de zăpadă. Cu un suspin de resemnare silită, Serghei Ammonâci se aşează la masă, înfăşură lampa cu un fular vechi şi scoase caietul. În ultima lună, acesta se umpluse vizibil, dar nu cu cine ştie ce episoade sau gânduri, ci mai ales cu socoteli şi fel de fel de liste de cheltuieli, socotite până la copeici, notate cu nişte semne pe care numai autorul le putea înţelege. Deschizând la nimereală caietul, Serghei Ammonâci citi, cu recea nepăsare a unei curiozităţi suspicioase, reflecţiile parcă străine, scrise de o mână necunoscută; părea că le citeşte de pe malul *celălalt*, unde se încheie toate socotelile.

„...Şi atâta spaţiu se deschide acum înaintea sufletului şi ochilor mei, Nikolaşa, încât mi s-a tăiat răsuflarea. Parcă aş sta undeva pe o stâncă înspăimântătoare, cu faţa spre nemărginirea din urmă, şi aud cum din spate se apropie cineva, deci mi-a venit timpul să cobor, iar scara nu se vede nicăieri, aşa că va trebui să săraşi vai, ce frică mi-e! De aici văd şi aud totul, deşi nu-mi mai foloseşte la nimic ce-aud şi ce văd. Ţinuturile necuprinse ale Rusiei se întind jur împrejur la picioarele mele, iar pe mine aproape nici nu mă interesează cum se chemau ele ieri şi cum se vor chema mâine... deşi am umblat şi eu, ca şi alţii, prin toate coclaurile, m-am bucurat de pajiştile şi zorile pământului nostru drag, i-am umplut zările cu larma glasului meu şi şoapta chinului sufletesc, mi-am trăit, la sânul Rusiei, traiul... Într-un cuvânt, de am fost bun ori rău, tot atât de

greu va fi să-mi scoţi osemintele din acest pământ, cum este greu să scoţi un cuvânt dintr-un cântec. Astăzi, primind din mâinile mele de părinte minuscula părticică din Rusia ce mi-a fost dată, mă întrebi, fără cuvinte, ce văd eu de aici, de pe singuratica mea stâncă, iar eu îţi voi răspunde, cită vreme mi se mai mişcă limba în gură...

„Această Rusie, aşa cum o văd eu astăzi, nu este o culegere de dulci legende din trecut, nicio îngrămădire de mesteceni, ce cresc tot atât de bine şi în alte ţări, nu-i nici măcar vreun oarecare scop venerabil, descris în manualele din care afli măreţele fapte istorice petrecute în decursul veacurilor în imperiul rusesc, după cum nu-i niciun cod al hotărârilor de nezdruncinat, lăsat de diferiţi diriguitori din timpuri imemoriale, căci de-ar fi fost aşa, n-ar fi avut loc marea revoluţie din anul şaptesprezece! Rusia este înainte de toate norodul cel viu care populează un spaţiu geografic, stăpânit din moşi-strămoşi; iar cele vii neschimbate rămân şi în anii de fericire, şi în anii de restrişte, Nikolaşa; ce-i viu creşte şi se lărgeşte, înfrângând înghesuiala lumească: curge şi nu seacă. Sufletul poporului creşte în anonimat şi deodată plesneşte ca un mugur, şi atunci în faţa lumii apare ceva nemaivăzut... Cu amărăciune recunosc că cei din starea mea socială n-au cunoscut poporul decât în chip de feciori de casă, băieşi, dădace şi dijmaşi. Căţăraţi pe grumajii lor, priveam cu evlavie şi fără griji, prin faimoasa fereastră a lui Petru [3], viaţa străină, care nu semăna cu a noastră: a deschis-o cam sus ţarul Petru, şi ne cam lua ameţeala tot privind de acolo până jos, la picioare, de-aceea s-a şi întâmplat ce s-a întâmplat!

„Suntem cu toţii nişte biete picături, puternice numai atâta timp cât ne aflăm în oceanul care-şi năpusteşte talazurile, macină stâncile, înfruntă cerul... tocmai de-aceea se şi cuvine să privim prosperitatea poporului drept unicul etalon al activităţii noastre... De-aceea nu mă întristez prea mult când sus-pomeniţii mesteceni sunt tăiaţi cu fierăstrăul, iar conacelor boiereşti li se dă foc din

3 Aluzie la oraşul Petersburg.

preaplinul inimii, sau când cele sfinte sunt lovite cu nesaţ, deşi n-ar prea trebui să se facă asta măcar din respect pentru părinţi, căci prin asemenea fapte îi învăţăm şi pe copilaşii noştri să se poarte la fel cu noi în anii cei dispreţuiţi ai bătrâneţii. Mă bucur din toată inima când văd poeticele râuri înhămate la câte o maşină, în numele fericirii omeneşti. Uneori îmi apare un alt chip al Rusiei noastre, capabilă de fapte mari; dar ferească Domnul forţa în creştere a poporului de păcatul trufiei şi al mulţumirii de sine; ar trebui să-l ajutăm pe Cel-de-sus în treaba asta, căci a devenit cam nepriceput... o fi îmbătrânit şi el... Calul face un salt măreţ din veacul cel naiv al lui Gostomâsl, dar... în ce epocă, Doamne?..."

Simţind deodată o slăbiciune, Maniukin lăsă din mână caietul şi căzu pe gânduri; meditaţia lui aducea însă a picoteală de somn, iar somnul a amorţeală. Rezemat de speteaza înaltă a fotoliului rămas în casă de la vechiul proprietar, fugit în străinătate, privea pierdut lampa înfăşurată cu fular, neînţelegând prea bine provenienţa unui firicel uşor de fum ce se ridica din oblojeala luminii... şi deodată avu chef să-şi aprindă o ţigară. Cu degete ce nu-l ascultau prea bine umplu cu tutun o foiţă şi. lipindu-şi ţigara, întinse mâna să ia portţigaretul de pe marginea mesei. Deodată i se păru însă că din spate se furişează spre el Cikilev cu un fel de pocnitoare în mână; inima i se strânse dureros în piept şi săltă. Nu mai ajunse până la portţigaret şi căzu horcăind înapoi în fotoliu. Ţigara rămase neaprinsă, pagina necitită: pe Serghei Ammonâci îl lovise damblaua.

Abia peste o oră, Piotr Gorbidonâci fu trezit de mirosul de fum răspândit de lampa lui Maniukin: nu era el prea sensibil la nenorocirea altuia, dar cum se temea de moarte mai rău decât de concedierea din serviciu, starea lui Maniukin îl făcu literalmente să-şi piardă capul. Ca să nu-şi mai facă inimă rea, îl rugă pe şomerul Bundiukov, până soseşte salvarea, să întoarcă fotoliul cu faţa la perete; între timp soţia lui se repezi să-l aducă pe administratorul imobilului şi să cheme un doctor care

locuia în apartamentul de sub ei. Acesta, un tânăr medic igienist, deşi o primi ursuz în primul moment, întrucât fusese trezit prea brusc din somn, se dovedi până la urmă, când se dezmetici, un om de-a dreptul fermecător. Nu numai că urcă până la ei şi dădu toate indicaţiile necesare, dar, în scop de culturalizare, desenă schematic corpul victimei pe una din puţinele pagini rămase albe ale jurnalului lui Maniukin, peste care dăduse, şi pe el, punctat convenţional, arătă concret traseul cheagului de fibrină, cauza fatală a celor întâmplate. Minunindu-se de aceste revelaţii ale ştiinţei medicale, Piotr Gorbidonâci îi trecu această schiţă Klavdiei care, folosindu-se de acelaşi creionaş, adăugă capului desenat un barbişon şi nişte coarne.

— Te pomeneşti că aude tot ce vorbim despre el! se trezi deodată Baluieva, întrerupând conferinţa în momentul cel mai interesant.

— Păi de ce să n-audă? Doar n-a murit încă, răspunse grav Piotr Gorbidonâci. Şi eu cred că-l interesează cel puţin tot atât cât pe noi ce se spune despre el...

Pe coridor îl reţinu pe doctorul care pleca şi-i puse o întrebare delicată: dacă n-ar accepta să-l ia pe bolnav cu el, întrucât acesta ar putea să aibă şi pe viitor nevoie de ajutor medical; se fistici, însă, dându-şi seama că-i cere prea mult unui medic pe care nimeni nu-l plătea pentru osteneală. În felul acesta, din vina lui Maniukin, deşi fără o intenţie răutăcioasă a acestuia, Piotr Gorbidonâci se aña într-o situaţie cât se poate de dificilă; i se părea totuşi prea înjositor să se mute la viitoarea lui soţie cu o săptămână. înainte de nuntă, mai cu seamă că această nuntă până în ultima clipă se dovedise a atârna de un fir de păr.

Din această situaţie, aproape insolubilă, îl ajută să iasă excepţionala operativitate a succesorului său. Toţi locatarii casei urmăreau cu îngrijorare şi admiraţie remarcabilele eforturi pe care acesta le făcea ca să se descotorosească de Maniukin. Marea dificultate consta în faptul că, din cauza riscurilor legate de transportarea bolnavilor de felul lui, în spitale nu se primeau decât cei

ridicaţi de pe stradă. Cu toate acestea, noul administrator al imobilului, fost avocat clandestin, izbuti să convingă, cu argumente juridice, cum că persoana în cauză, *de facto* fără familie şi rude, n-are nici casă, aşadar, e lipsită de adăpost în înţelesul etico-social obişnuit, cu alte cuvinte, îşi duce traiul oarecum pe stradă şi *ed ipso* intră în dispoziţiile respective... În aceeaşi dimineaţă, Maniukin porni pe o ţargă în direcţia corespunzătoare.

VII

În tăcere, ca să nu deoache, Piotr Gorbidonâci începuse să observe de la un timp încoace un fel de căinţă din partea destinului care-şi îngăduise faţă de el comiterea unor nedreptăţi strigătoare la cer. Fără să mai vorbim de faptul că la ultima tragere a câştigat la loterie un obiect de uz casnic preţios, precum şi de capitularea Zinei Vasilievna, o impresie cât se poate de mângâietoare îi lăsase întâlnirea în tramvai cu un fost coleg de serviciu. Om de tipul lui

Cikilev, fostul coleg, care nu scăpa niciodată prilejul de a-şi zgâria colegii cu gheruţa criticii, pe distanţa a trei staţii, deşi de mult ar fi trebuit să coboare din tramvai, îi povesti lui Piotr Gorbidonâci multe, întrebându-l în acelaşi timp despre treburile lui, despre sănătate şi despre căsătoria lui proiectată, fapt în care nu puteai să nu vezi un ecou favorabil al celor petrecute în sferele respective. Acesta auzise cică de undeva că o persoană semisuspusă din lumea finanţelor, aflându-se la baia de aburi - ba încă, ceea ce era deosebit de preţios, pe treapta de sus, unde este căldura mai mare - într-un moment când toate forţele minţii şi ale inimii, de bună seamă, erau abătute într-o altă direcţie, l-a întrebat deodată pe colegul de serviciu subaltern, care îl ajuta, ce se mai aude despre un oarecare *Kicilev*, stâlcire de nume pe deplin scuzabilă atât prin felul cordial cu care fusese rostită, cât şi prin înalta temperatură a spaţiului înconjurător... Curând după aceea urmă şi mult doritul consimţământ al Zinei Vasilievna de a se căsători cu el şi, într-o asemenea perspectivă, până şi deteriorarea lui Maniukin apărea ca un modest dar de

nuntă din partea destinului, după care trebuiau neapărat să urmeze şi altele. într-adevăr, peste câteva zile, la administraţia imobilului veni pe neaşteptate o inspecţie - numai prin voia providenţei, întrucât era puţin probabil să fi ajuns la destinaţie scrisoarea trimisă de Cikilev privitor la delapidarea fondurilor cu prilejul reparării acoperişului şi la alte tertipuri suspecte ale succesorului său, care pe deasupra se dovedise a fi fost pe vremuri un procesoman ţarist.

În chipul acesta, seria de demiteri jignitoare se cerea privită numai ca un fel de concediu suplimentar de care, de altfel, Piotr Gorbidonâci avea multă nevoie pentru a se mai întrema şi a-şi pune la punct rezervele de forţă necesare noilor obligaţii familiale. Cu mult înainte de a se fi contopit, prin spargere de perete, spaţiul locativ al celor doi logodnici, spre a se pune la îndemâna invitaţilor la nuntă un apartament luxos din două camere, Piotr Gorbidonâci s-a ocupat serios de problema achiziţionării unor mobile impunătoare, pe cât cu putinţă provenind din palatele slujitorilor de seamă ai orânduirii răsturnate; eventuala degradare uşoară, pe alocuri, a acestor mobile nu conta, întrucât fochistul imobilului, un bătrânel liniştit, dulgher la bază, putea fără grabă, între două beţii, să-i redea farmecul iniţial.

Obiecte de lemn aidoma unor eşafoade, răspândind mirosul închis de pivniţă sau poate chiar de mormânt, erau urcate mereu în viitorul apartament al lui Cikilev; până una alta, Piotr Gorbidonâci mai strimta şi coridorul cu câte o astfel de piesă, în stare demontată. În locul patului lui Maniukin, zvârlit afară din odaie scândură cu scândură, fusese instalat un dulap de concepţie monumentală, iar alături, un ornic masiv, vechi şi cumplit vis al lui Piotr Gorbidonici, bătea atât de îndelung timpul, încât n-apuca să sfârşească bine de sunat un sfert de oră, că şi apuca să-l înceapă pe celălalt; şi glasul acestui ornic poseda o atât de mare capacitate de a sfredeli sufletul, încât Piotr Gorbidonâci fu nevoit să-i înfăşoare arcurile cu nişte finet, deoarece, după scurgerea unei săptămâni, începuse să

sară din pat în timpul nopţii, gata să se repeadă cu bâta în mână împotriva acestui monstru trosnitor şi zăngănitor... Cikilev calculase pe cel puţin douăzeci de ani de-acum înainte planul deplin al măsurilor pentru propria sa înălţare, inclusiv obligatoria reducere la neputinţă a odiosului Firsov, prevăzută tocmai către sfârşitul acestei etape; iată însă că vanitatea lui şi fusese în parte satisfăcută.

— Caracteristic! filosofa el câteodată după cină, în timp ce consoarta lui cosea sau tricota ceva folositor în vederea viitorului lor trai în comun. Dacă un cetăţean nu aleargă după acele averi ce secer ascunse de autorităţi pe calea îngropării în pământ sau zidirii într-un perete de piatră, aceasta înseamnă, în primul rând, că şi intenţiile lui sunt curate. Şi dacă intenţiile lui sunt curate, atunci şi mâinile lui sunt demne de încredere, în care caz bunăvoinţa superiorilor faţă de el nu va mai fi arbitrară....Şi o dată ce mi-am asigurat bunăvoinţa superiorilor, ce sunt eu atunci, Zina Vasilievna?

— Un stâlp... răspundea aceasta oftând şi brodind punctele unul după altul, urmate fiecare de un căscat.

— Stâlp, stâlp, dar în ce sens stâlp?... Vezi că unii stâlpi sunt folosiţi ca să sprijine gardurile!

— Un stâlp al statului! încheia fără răutate Baluieva, care devenise pe neobservate o demnă nevastă a lui Cikilev.

...Căsătoria Zinei Vasilievna nu tulbura câtuşi de puţin liniile tematice ale romanului lui Firsov; de-aceea numai vădita ostilitate a autorului faţă de noul ei soţ putea să explice tonul înciudat şi de regret cu care constata cât de repede şi fără de urmă se ofilea în această femeie, năpădit de buruienile vieţii, vechiul ei vis despre *dragostea neîmplinită*, pe care o cânta în una din melodiile ei de cârciumă. Într-un acces de enervare, scriitorul extinsese chiar şi asupra Klavdiei implicaţiile create de această căsătorie nedorită, închinând o pagină plină de îndârjire - ce-i drept, tăiată ulterior, în varianta definitivă a romanului - trezirii în această fetiţă tăcută şi cuminte, mult prea

inteligentă pentru anii ei, a unui drăcuşor firav, dar ironic, cu vaste cunoştinţe în domeniul vieţii, şi o privire impalpabil de fugară printre genele coborâte, fremătătoare, probabil moştenită de la mama ei.

Autorul n-avea niciun motiv să presupună că trupeşa cântăreată de şantan are să se ofilească întocmai ca o păsărică în colivia aurită a lui Cikilev, deşi îi atribuise oarecare semne de năpârlire încă în preajma căsătoriei. Cu atât mai ruşinoasă era vădita reavoinţă a autorului, cu cât, parcă înadins ca să satisfacă poftele lui Cikilev, Zina Vasilievna - care nu cunoscuse până atunci trai îmbelşugat şi nici nu s-a bucurat vreodată de atenţie - începuse, dacă nu chiar să fie mai frumoasă, dar parcă să înflorească, nu însă în chipul cel mai de dorit. N-ar fi exclus ca, după atâtea umilinţe şi necazuri îndurate de inima ei peste măsură de iubitoare, să-i fi fost pe plac, la început, viaţa sătulă, liniştită şi asigurată de care avea în sfârşit parte; dar Firsov, în îndârjirea lui, se şi grăbi să anticipeze, dând cititorului de veste că peste un an-doi cântăreaţa se va transforma într-o Cikiloaie autoritară şi rea, în faţa căreia va păli soţul ei îmbătrânit şi se va domoli chiar şi Bundiukova cea îndărătnică. Toate acestea permit, din păcate, să presupunem că autorul privea căsătoria Zinei Vasilievna ca o infidelitate a femeii faţă de el personal, o infidelitate cu atât mai de neînţeles, cu cât abia cu două luni înainte Firsov nu fusese nicio clipă gelos pe Vekşin.

Dar şi mai ciudat e că Zina Vasilievna încerca ea însăşi faţă de Firsov acest sentiment de vinovăţie, ceea ce putea fi uşor constatat după stinghereala ce-o resimţea în prezenţa lui şi după felul cum se repezea să-i facă o cafea, neştiind cu ce să-l mai îmbie, ori de câte ori trecea pe la ea; scriitorul continua s-o mai viziteze din când în când, în lipsa consortului, aducând câte o ciocolată pentru Klavdia, totdeauna cu carneţelul în mână. Dar dacă înainte Firsov năvălea aproape fără a cere permisiunea în cele mai ascunse colţişoare ale sufletului acestei femei, acum nu mai îndrăznea să-şi arunce privirea în aceste unghere decât după un şir întreg de complimente lungi şi

adormitoare. Nici nu era prea plăcut, de altfel, să contemple acest scrum al visurilor, pe rămăşiţele căruia de multe ori se instalează naiva fericire omenească.

În săptămânile de care e vorba, Firsov lucra cu o deosebită înfrigurare; romanul se apropia de sfârşit, iar el era năuc de oboseală. Mergând pe stradă, vorbea singur cu glas tare, scandalizând miliţienii din posturi, iar când discuta cu cineva, auzea numai ceea ce coincidea cu conţinutul capitolului la care lucra. Omenirea se compunea acum pentru el din cele câteva măşti tragice corespunzătoare personajelor din romanul său; celelalte voci nici nu mai ajungeau la urechile lui. Era ca un fel de stup cu o uriaşă populaţie închisă în el, pentru a cărei hrană nu-i mai ajungea recolta zilnică a sufletului său. Şi chiar dacă n-apuca în timpul zilei 6ă pună mâna pe condei, istovit de această necontenită forfotă dinlăuntrul său, spre seară era întotdeauna vlăguit de puteri.

începuse pe atunci un capitol din cele mai importante, închinat Dolomanovei celei noi, şi inspiraţia sa creatoare se contopea în mod bizar cu dragostea pururea nepotolită ce o nutrea pentru ea; inspiraţia şi dragostea se încălzeau una pe alta. Ca să nu forţeze dozajul, trecea doar din când în când pe la Maşa şi, cu toate că de fiecare dată între ei doi nu se petrecea absolut nimic, până şi momentele acestea scurte ajungeau să-i obosească într-atâta pe amândoi, încât începuseră să se urască. Firsov îi aducea frânturi încă informe, sângerânde, din romanul său, ca pe nişte flori ale inimii sale învăpăiate, apoi îşi petrecea seara aşezat de-a dreptul pe podea, lângă canapeaua ei, fără să-i mai pese de spionajul lui Donka, expunându-i până la istovire Dolomanovei proiectele sale de viitor, pentru realizarea cărora n-ar fi ajuns nici vieţile a o sută de Firsovi - într-atâta o iubea... De ce? Asta era altă treabă. Ea îi surâdea, cu zâmbetul ei straniu, când el, cu glas tremurător de fachir, de dragul ei şi numai al ei, chema din întuneric chipul celeilalte Manka Viforniţa, un chip mistuitor, care îl atrăgea ca într-un iureş şi-l înspăimânta cu puterea lui constructivă, Manka

feciorelnică, dar şi păcătoasă, ironică şi inaccesibilă în acelaşi timp. în asemenea clipe, Dolomanova privea ca fermecată, neîndrăznind să se mişte, în oglinda pe care Firsov o ţinea în faţa ei; îi făcea reproşuri poate tocmai ca să nu piardă această oglindă, ca să n-o scape şi s-o spargă cumva! în roman, Firsov descrisese chinurile alter ego-ului său într-un fel şi mai aprig, mai frenetic; şi deoarece autorul n-ar fi putut să urmărească toată drăcovenia asta decât pe propriul său exemplu, nu ne rămâne decât să admitem, cel puţin pentru un timp, că tocmai astfel s-au petrecut lucrurile şi în realitate.

Câte unii dintre vechii săi *amici* şi colegi de breaslă găseau puţin probabile relaţiile lui Firsov cu eroina sa; prea se lungiseră în timp, iar în practica lor personală, flirtul cu muzele se încheia de obicei victorios, după cea dintâi beţie. De altfel, chiar şi prietenii săi adevăraţi îl sfătuiseră pe Firsov să mai revizuiască un pic, înainte de a trimite cartea la tipar, maniera exagerat de solemnă în care fusese prezentată idila lui în paginile romanului, unde, pe lângă plimbări destul de banale prin atelierul său de creaţie, puteau fi găsite perle îndoielnice, de soiul acesta: „...Uneori, ajunsă în pragul autoaprinderii, Maşa îşi îmbrăca haina de blană şi-l târa pe scriitor în stradă. Lumina se stingea în ferestre, peste mahalaua pustie se şterneau străveziile văluri albăstrii ale nopţii. De sub pologul viscolului care se depărta apăreau stelele. Cei din urmă fulgi de zăpadă, oaspeţi intirziaţi, venind din negura depărtată, zburau în jurul felinarelor, căutându-şi locul precizat matematic, în care urmau să se aşeze odată şi odată, conform unor legi ineluctabile, ca să mai strălucească o dată şi să dispară apoi, nebăgaţi în seamă... Autorul şi eroina lui umblau alături, croind prin zăpadă cea dintâi urmă, ca în noaptea aceea binecuvântată, în care Aghei şi-a primit răsplata; atâta numai că erau acum şi mai despărţiţi, despărţiţi de însăşi puterea cumplită a atracţiei reciproce. Undeva, în adâncurile clătinătoare ale nopţii, se năşteau trei note triste şi chemătoare dintr-un vers ce n-a fost niciodată cântat; iar ei nu se mai putură împotrivi

acestui vers, care suna ca un semnal al unui început diferit...” Sunetul acesta ciudat, din trei note, găsea un sprijin în indicaţia contradictorie a lui Firsov, după care „cei doi căutau în zadar unul în celălalt acea fericire veşnică pe care o conţine însăşi zădărnicia oricăror căutări”.

Unei introduceri atât de haotice îi corespundeau convorbirile, tot atât de lipsite de obiect, dintre personajele mai.sus pomenite, convorbiri care uneori nu aveau niciun raport direct cu realitatea din jur.

— Nu, Firsov, totuşi nu ai dreptate... începea iarăşi şi iarăşi Dolomanova, deşi, în decursul precedentului sfert de oră, acesta nu-i oferise niciun motiv de dezacord. Nu vreau să apăr ceea ce a fost condamnat de viaţa însăşi... Dar nu-i aşa că o faptă omenească urâtă, eliminată din realitate de însăşi logica intrinsecă, smulsă deci din realitate şi aruncată, să zicem, pe o pagină de-a ta, încă nescrisă... nu-i aşa că o astfel de faptă apare şi mai semnificativă, şi mai negativă decât este ea într-adevăr?

— Temerile dumitale pentru Dmitri Vekşin sunt premature şi inutile, îi răspundea însoţitorul, politicos şi deschis, foarte nemulţumit de devierea spre această temă. N-am de gând să depun mărturie la tribunal împotriva lui... măcar pentru faptul că în acest caz aş fi nevoit, în timpul judecării procesului, să pomenesc şi de o fărădelege a lui. poate cea mai gravă, comisă împotriva dumitale, dar despre care n-am aflat nimic până în clipa de faţă...

— Nici n-ai să afli, Firsov, împacă-te cu acest gând.

— ...Păi tocmai. De-aceea mă şi limitez la o sancţiune generală, dată în comun, urmă netulburat autorul. Mie personal îmi este absolut suficient că în scena evadării din roman, după operaţia Pirman, eroul a fost nevoit să stea ascuns o oră întreagă într-o ladă de gunoi închisă... până la terminarea raziei.

În faţa unei asemenea lipse de consecvenţă şi de seriozitate, Dolomanova clătina doar din cap.

— Cât de netrainice sunt afecţiunile unui autor! îmi pare foarte rău, Feodor Feodorovici, că după pasiunea de

scurtă durată, ce-ai avut-o pentru Mitea, şi care mă cucerise la început, ţi-ai pierdut atât de repede orice iluzie în privinţa lui... cu mult mai înainte de terminarea acestui amărât de roman al tău!

— Despre ce pasiune poate fi vorba? Am avut nevoie de un pretext pentru a proba câteva din reflecţiile mele, deocamdată în curs de confecţionare, cu privire la cultură, la ceea ce are omul în pipotă şi altele. Or, să fim sinceri, din acest punct de vedere Vekşin n-a prea corespuns speranţelor mele...

— Şi ăsta-i motiv să te răzbuni pe el, Firsov?... Oare eşti într-atâta de gelos? Din cauza mea, te pomeneşti... Apropo, fiindcă veni vorba, eşti gelos din cauza mea sau din cauza tuturor femeilor din romanul tău?

— Gelos din cauza dumitale? De ce-aş fi, Maria Feodorovna? se strâmbă scriitorul.

— De ce? Măcar pentru faptul... că-l iubesc, Feodor Feodorovici. ~

De data aceasta un capriciu ciudat îi minase în gerul de afară: dorinţa de a hoinări prin oraşul adormit. Întâlniră în cale un maidan acoperit cu zăpadă imaculată. Cum era şi firesc, îl străbătură unul în spatele celuilalt, pe urma proaspătă lăsată de cineva. Dolomanova mergea înainte, Firsov nu-i mai vedea faţa; aşadar, ca să verifice sinceritatea acestei mărturisiri, hotărî să recurgă la un vicleşug ce-i veni în gând.

— Cred că a fost o glumă, doamna mea. Hm! Asta-i dragoste? mormăi el din spate, icnind jignit. E păcat să înalţi la rangul unei iubiri o neînţelegere care s-a prelungit prea mult. În general, prea adesea, din trândăvia minţii, dăm unor noţiuni curente - înclinaţii fireşti, atracţii sau pasiuni! — denumirea pe care ar trebui s-o rostim cu capul descoperit! Am să mă explic îndată, doamnă... Există o dragoste faţă de patrie, faţă de un copil, dar putem iubi şi... să zicem... berea cu rizeafcă sau chiar posibilitatea de a face rău celor din jur - tot felul de iubiri... nu-i aşa? Una este ca o binecuvântare, alta ca un ştreang de gât, una este dictată de admiraţie, alta de lăcomie, una-i divină,

cealaltă bestială... Desigur, mai există şi o altfel de dragoste: dragostea oarbă, mai haină ca boala şi mai îmbătătore decât rachiul, o dragoste amară născută din suferinţă, cum sunt dragostele Baluievei... Dar dumneata eşti cu totul altfel, nu semeni niciun pic cu această femeie dolofană şi bună. Prin ce ă putut să te rănească pe dumneata ticălosul?

Intorcându-se pe jumătate spre el, Dolomanova râse deschis de această manevră a lui Firsov, tot atât de neizbutită ca şi cele dinainte.

— Nu mai umbla cu cioara vopsită şi nu căuta să te linguşeşti pe lângă mine, Feodor Feodorovici. Nu-i prima dată când încerci să găseşti cheiţa cu care să deschizi acest lacăt!

— Nu pot să-mi închipui ce dimensiuni ar putea să aibă o durere care să-ţi *pricinuiască* o asemenea dragoste.

— Nu te mai osteni de pomană, că tot nu-ţi spun. Şi nu fiindcă ar fi un secret... Ai fi în stare să născoceşti ceva şi mai rău! Dar în ziua de azi nici nu găseşti cântar cu care să poţi cântări durerea mea. S-ar părea că este imponderabilă, şi totuşi e mai grea decât piatra, m-a tras la fund! Până şi soarele îl văd acum ca printr-o perdea de mâl, mi se arată verde, ca unei înecate...

— Cum s-o fi explicând această senzaţie stranie? întrebă ironic Firsov, privind-o cu coada ochiului.

— Cum? Să-ţi spun... Şi apucând cu mâna ei înmănuşată puţină zăpadă, o strânse in pumn până ce bulgărele se fărâmă de tot. Am s-o iau însă mai de departe... Ştii, adesea mi se pare că totul din jurul nostru - zăpada, steaua de acolo, faptele noastre şi noi înşine - nu suntem decât nişte consecinţe, nişte rezultate logice ale unor fenomene şi furtuni nesfârşit de lungi şi de depărtate... incalculabile şi totuşi - notează asta pentru cei care trag cu urechea! — pe deplin *matematice*, Firsov! Vorbea, recurgând vădit la cuvintele şi gândurile lui Firsov cu care acesta, îndrăgostit cum era, o înzestrase fără să-şi dea seama pe Dolomanova în locurile de cea mai mare răspundere din romanul său. Iată, de pildă, acum... parcă

nici n-ai fi aici, lângă mine; aud numai de departe un glas cunoscut... Şi-mi pare că simt iarăşi şi iarăşi vântul; dezlănţuit şi uriaş cât cerul! Şi podul ajurat de peste Kudema îl simt mai aproape... Uite, inima mi se strânge şi bate mai vijelios în piept când privesc de la înălţimea lui!... Apoi o forţă vâjâitoare mă zvârle la pieptul băieţaşului *stingaci*, îmbrăcat cu o cămaşă albă. Uneori mi se pare că toate acestea au rămas în urmă şi nu mă mai dor, că totul a fost pângărit, călcat în picioare: dar ştii, mai simt şi acum mâna lui uite aici, pe umăr... şi atinse pe demiul lui Firsov locul unde se coase mâneca. Atunci când mă gândesc la asta, nu mă mai interesează nimic din ce mi s-a mai întâmplat după aceea în viaţă... Ei? Spune-mi acum: oare nu-i asta dragoste?

— Nu, Maria Feodorovna, asta nu-i dragoste, ci numai regretul usturător pentru ceva ce nu s-a înfăptuit... E drept că şi intensitatea acestui sentiment este un etalon pentru măsurarea omului, chiar dacă nu-i dragoste, se corectă Firsov, dorind să mai îndulcească puţin soarta ce-o pregătise acestei femei în romanul său. Nu pot să-ţi spun niciun cuvânt de mângâiere; boala nu-i mortală, dar nici nu scapi de ea... Iar când te aduce la nebunie, acest regret, această desăvârşită orbire sufletească, te poate determina să faci cine ştie ce!

Pas cu pas, fără să mai scoată o vorbă, se apropiau de marginea oraşului; casele pe lângă care treceau erau tot mai scunde, copacii se înmulţeau, cerul se întuneca deasupra lor. De pe crengi supraîncărcate cădea uneori zăpada afinată, iar văzduhul purificat de ger căpătase o transparenţă de basm, de ajunseseră să vadă aproape cu ochii lucrurile de dragul cărora îşi deschiseseră amândoi sufletele. începeau să spere că s-au rătăcit: aprinzând însă un mănunchi de chibrituri deodată, Firsov citi inscripţia de pe o tăbliţă albastră, deasupra capului său: dincolo de această răscruce pustie începea Blaguşa. Astfel se întipări în memoria lui Firsov sinteza lucrurilor: Dolomanova nădăjduia să găsească o cale de trecere - o cale ce trebuia să existe neapărat undeva pe-aproape! — spre realitatea

învecinată, o realitate de vis şi de copilărie, unde să-I întâlnească pe Mitea de altădată.

Acesta se afla prin apropiere; la urechile lor ajungeau mereu scandaloase ecouri ale activităţii lui Vekşin. Gloria părea să-i surâdă iarăşi: o stea căzătoare luminează mai puternic spre sfârşit. În lumea hoţilor din Moscova se răspândise zvonul că Dmitri Vekşin, îşi demonstrează cu succes măiestria într-un regat european, ducându-i de nas pe cei mai perspicaci Pinkertoni ai Apusului. Vasili Vasilievici Panama, zis Grasul, rămas după moartea lui Şcekutin păstrătorul tradiţiilor pungăşeşti, povestea ca pe un fapt autentic cum că Vekşin, după ce a îmbătat într-un restaurant de lux o personalitate renumită din lumea detectivilor şi după ce i-a făcut un cadou fistichiu, pare-se o cafetieră cu fluier, l-ar fi trimis la culcare, zicându-i cam aşa: „Aş putea să te compromit în ochii capitaliştilor, stimabile, în calitatea de funcţionar al statului ce-o ai, întrucât eu, oricât m-aş fi decolorat, mai sunt şi-acum de nuanţă roşie!...” Asemenea informaţii erau însoţite de exagerări fantastice: de pildă, cică o firmă producătoare de case de fier, una din cele mai importante, i-ar fi oferit lui Vekşin, prin anunţuri inserate în ziarele de pe întreg continentul, un post permanent de expert în safeuri bancare, dar că acesta ar fi refuzat din consideraţii politice lesne de înţeles, ceea ce însemna că spărgătorul rus a fost promovat, devenind „maestru de categorie internaţională”... Astfel, ca bun prieten, zadarnic se străduia Vasili Vasilievici Grasul să întreţină, printr-o aureolă romantică, faima eroului decăzut, gata în realitate să se transforme într-un borfaş de rând, unul din cei pe care societatea îi mătură aşa cum se mătură gunoiul de pe o masă mare.

VIII

Oricât de neverosimile păreau, ştirile despre presupusul „turneu” al lui Dmitri Vekşin în străinătate măguleau vanitatea profesională a plevii omeneşti din capitală, cu atât mai mult cu cât uneori se părea că timpurile măreţelor înfăptuiri ar fi trecut pe veci. În urma

dispariţiei orânduirii care genera bogăţii nesăbuite şi în urma desfiinţării categoriei sociale reprezentate de aşii finanţelor, arta îmbogăţirii rapide se meschinizase în decurs de numai câţiva ani; maeştrilor manglitori, cu activitate atât de bogată, încât materialele unui singur dosar ar fi ajuns pentru a se putea susţine o disertaţie de specialitate, nu le mai rămânea decât să mucezească din cauza inactivităţii ori să se lanseze după plevuşcă în apele cele mici, unde-i prindeau şi-i făceau de râs târgoveţele de rând.

Tristeţea şi dezorientarea cuprinseseră întreaga pungăşime moscovită, după ce într-o singură zi mohorâtă din toiul iernii, zi de neuitat, a fost curmată brusc, din motive cu totul neserioase, şi cariera abia pusă pe roate a lui Kotka Ochi-rău, şi a lui Vasili Vasilievici Grasul, care s-a fript la degete cu prilejul înstrăinării unui lingou de aur al *farmazonilor*, după care, „din motive tehnice”, s-a închis şi *bomba* lui Bencik Blândul. Proprietarul bombei a şi fost curând după aceea trimis într-o localitate din regiunea polară, cu totul şi cu totul neprielnică atât sănătăţii lui zdruncinate, cât şi activităţii sale clocotitoare. Chiar a doua zi după aceste evenimente regretabile, Donka Creţul îi aduse Dolomanovei plăcuta veste că Vekşin n-a fost plecat în străinătate şi că, dimpotrivă, ar fi căzut mesa într-o unitate de vânzare a alcoolurilor din provincie; cică ar fi căutat să scape de urmăritori străbătând în fugă piaţa oraşului ticsită de lumea ieşită să se plimbe duminica, iar de un crac al pantalonului său atârna o căţeluşă levretă, aparţinând unei neveste de nepman din localitate.

— Vai, săracul!... Nici că există câine mai rău decât scârnăviile astea mici care tremură din tot trupul, spuse Donka agale, contând pe faptul că prin umilirea rivalului său va izbuti să-şi apropie ceasul propriului său triumf. O afurisită de-astea dacă-şi înfige colţii, numai cu carne cu tot o smulgi.

— Cine ţi-a băgat în cap asemenea prostii?!... Un ticălos minte, iar altul duce minciuna de colo-colo!... aruncă Dolomanova pe jumătate întoarsă spre el; dar nu-l

izgoni în cămăruţa lui decât după ce ascultă totul până la sfârşit.

— Un prieten venit mai demult din provincie mi-a spus. A văzut cu ochii lui. Şedea la fereastră într-o berărie... Dacă vrei, îl chem aici! Zicea că Mitka nici n-avea pantalonii pe el, el ştie de ce... I-o fi lepădat, să-i fie mai uşor la fugă, deşi toamna poţi răci!...

— Ascultă, Donea, zvonul ăsta să nu-l mai repeţi nimănui, spuse inexpresiv Dolomanova şi-i întoarse spatele, în timp ce colţurile gurii i se strâmbară ca de otravă. Dacă te mai aud, o -păţeşti, să ştii! Poţi să-ţi iei adio de la viaţă.

Donea clătină din cap, admirându-i calmul.

— Nu-i nimic, de-o fi să mor de mâna ta...

— N-am nevoie să mă murdăresc, găsesc eu o mână gata murdară, pentru un douăzeci de copeici colo...

...Curând frecvenţa căderilor crescu atât de mult, încât drojdia societăţii mai întâi se zburli, apoi tăcu chitic, aruncându-şi unul altuia priviri speriate. Cei osândiţi cădeau mai adesea în plină operaţie, încât se năştea fără voie bănuiala că în mijlocul lor existau urechi indiscrete. Când Petea Copilul, un flăcău excepţional de puternic şi blând din fire, favoritul tuturora şi debutant într-ale şutelii, reuşi să scape din mâinile miliţienilor care îl aşteptau la locul cu pricina, mai întâi bănui că l-a vândut, din răzbunare, păianjenul de Artemi, pe care prietenii lui îl şi aduseră la *judecată*, cu pătura în cap şi bătut măr. Ceva mai târziu se lămuri că l-au batjocorit de pomană pe bătrân: omul acesta, cu aspră fire de ocnaş, nici n-avusese cum să afle despre debuturile lui Petea, deoarece abia în ajun fusese eliberat de la pârnaie, unde zăcuse timp de o jumătate de an, şi-şi petrecuse prima noapte într-un vagon gol. Katia Mâna-adoua, pe care Petea o părăsise cu puţin înainte, şi care fu bănuită la rândul ei, se dezvinovăţi cu preţul scump şi straniu al minunatelor ei cozi, cântate cândva de Donka. Cozile tăiate şi învelite într-unziar le aduse la proces şi, în văzul tuturora, le zvârli în faţa ibovnicului care îndrăznise s-o ponegrească.

Cineva îi trăda cu o îndârjire diabolică, de parcă ar fi vrut să se răzbune pe această hrubă a societăţii, numai şi numai pentru că îl păstra şi pe el, răzbunătorul, în pântecul ei întunecat. O neagră tristeţe domnea acum în lumea hoţilor, convorbirile se desfăşurau în şoapte sperioase, fiecare cerceta pe furiş chipul vecinului sau interlocutorului său. Nimeni nu mai avea încredere nici în pereţi, nici în ibovnică, nici în vin ori în liniştea nopţii. Mâna de fier a miliţiei judiciare scotea de ceafă, unul după altul, din bârloguri chiar şi pe cei care se socoteau pe deplin la adăpost... Şi deodată o veste îmbucurătoare învioră întrucâtva mofluzenia mocnită a lumii interlope. Ştirea reuşitei evadări a lui Sanka Bicicletă se răspândi într-o clipă, cu amănunte exagerate, fantastice, prin speluncile rămase încă în capitală. Această evadare îndrăzneaţă din duba închisorii, în plin mers, însoţită de splendidele aventuri ale urmăririi, din care până la urmă izbutise să scape, părea un semn prevestitor al izbânzilor viitoare.

Pregătirile în vederea acestei evadări erau stăruitor legate de numele lui Vekşin, care n-ar fi putut să confirme acest lucru, întrucât nu se arăta în lume, iar Sanka nega participarea lui, desigur ca să nu-l implice pe înaltul său protector. Norocul fabulos şi vechea prietenie cu Vekşin îl înălţa acum pe Sanka în ochii tuturora; se bucura ca niciodată de atenţie şi stimă în lumea hoţilor. Se aflase printre altele că, în lipsa lui Sanka, Vekşin a ajutat-o pe soţia lui, rămasă singură, cel puţin o dată, înainte de a se întoarce Sanka în marea familie a pungaşilor... Nu se ştie de unde făcea rost Xenia de bani pentru beţiile ei care se ţineau pe atunci lanţ. Cu nepăsarea unei neofite candide vizita toate speluncile pe care le frecventase cindva bărbatul ei. Desfrâul îi împodobise obrajii cu doi trandafiri morbizi: sănătatea şubrezită nu putea să înfrunte intemperia ce se abătuse asupra ei. Calea de retragere spre o viaţă paşnică era acum pentru ea definitiv tăiată: *nu mai avea timp*! în schimb faţa ei, bântuită de vântul deznădejdii şi al primejdiei, Într-atât se subţiase, încât era

acum uimitor de frumoasă. Şi iată că după o scurtă întrerupere în fericirea lor, Xenia trecea acum din nou prin viaţă, mână în mână cu Sanka, copleşiţi amândoi nu de chinul regretelor, nici de falsa semeţie a deznădejdii, ci de o patimă întunecată, deocamdată nedescifrată de nimeni. Apăreau pretutindeni împreună şi ceilalţi băgară de seamă că prezenţa lor sporea veselia chefliilor, îmbărbăta pe cei căzuţi pradă ghinionului, aducea noroc jucătorilor. Retragerea temporară a lui Sanka era acum tălmăcită ca un vicleşug care-i ajuta să şteargă urmele vechi. Generoasă în felul ei, lumea interlopă nu făcea nicio aluzie la trădarea pe care fusese cât p-aci s-o comită cu puţin înainte această pereche.

Atelierul de calapoade al lui Alexandr Babkin rămase în continuare închis; după ce a stat la gros, nici pe el, nici pe nevastă-sa nu-i mai trăgea inima îndărăt, în subsolul lor drag, dar, la urma urmei, mult prea strimt şi umed. Norocul pungaşilor îi zâmbea din nou celui pe care-l năpăstuise: Sanka izbuti în două lovituri mărunte; ba în săptămâna aceea şi alţii din şleahta lor avură parte de niscaiva noroace minuscule. De acum înainte *bafta* lui Sanka devenise obiectul unei uimiri tot atât de mari ca, de pildă, viaţa de măturător şi de lacheu pe care Donka o ducea de la un timp pe lângă Dolomanova. Pe Donka aproape că nu-l mai vedea nimeni în vreunul din *cotloanele* Blaguşei, cum numeau ei colţişoarele discrete, semiîngăduite, locuri de înţelegeri şi de odihnă, cum era şi localul din subsolul clădirii cunoscute. Dar şi când venea totuşi, arareori, nu se atingea de vin, iar în faţa lui amuţeau toţi, atât de primejdios devenise, tras la faţă, încordat ca un arc. Chiar şi în lipsa lui, nimeni nu-şi îngăduia să glumească pe socoteala acestui faimos duel de voinţe amoroase, iar femeile aşteptau toate, naiba ştie de ce, să apară în ziare un anunţ în chenar negru cu privire la moartea prematură a unei stele de cinema abia apărută pe firmament, răpusă într-un gang de cuţitul unui nelegiuit necunoscut; însăşi Dolomanova glumise o dată trist, spunându-i lui Firsov că va muri probabil subit, după

prezicerea lui. chiar în *pat*... În orice caz, toate păreau să pregătească acest eveniment; se isprăvise chiar şi turnarea filmului care o avea pe ea ca protagonistă, montat după un scenariu al lui Firsov de un regizor, după toate aparenţele şi el nebun după Viforniţa.

La începutul iernii, când filmul văzu lumina ecranului, răsfăţatul public al capitalei avu prilej să bombăne, nemulţumit de încă o producţie cinematografică mediocră. În film, o doamnă luxoasă, de origine socială îndoielnică, ducea pe calea peirzaniei un poet, talentat desigur, dar peste măsură de înflăcărat, cu ajutorul căruia se răzbuna pe eroul principal: acesta se poticnise, după ce fusese pe cale să inventeze o maşină capabilă să asigure un fel de fericire mecanică; apărea în film şi-un moşier gras şi destrăbălat, un fel de trepăduş care trăgea să moară, ţopăind... noroc că l-a demascat la timp un vigiient administrator de imobil. Poate de unde, în virtutea specificului său, cinematograful nu reţine prea mult atenţia asupra unei secvenţe izolate, ecranul izbuteşte mai bine ca oricare altă artă să ascundă realitatea aflată dincolo de aparenţe: fapt e că la avanpremiera desfăşurată în prezenţa ziariştilor, toată sala a aplaudat din oficiu maniera regizorală, logica abilă a scenariului şi mai cu seamă farmecul actriţei până acum necunoscute, un farmec răscolitor, pe care uneori, oricât te-ai strădui, nu izbuteşti să-l înţelegi cum trebuie. Niciun spectator nu bănui însă că prin faţa ochilor lui s-au perindat înşişi eroii vieţii, *acea* Manka Viforniţa, *acel* Vekşin, *acei* Maniukin, Donka şi Cikilev, a căror răsuflare nerăbdătoare se auzea neîntrerupt de partea *cealaltă* a afişelor de pe stradă.

— Ascultă-mă, Firsov... Ce se petrece aici? îl întrebă Dolomanova pe scenarist, suflându-i fierbinte în ureche ca să nu fie auzită de cei de alături. M-au filmat şi m-am supus cu stricteţe cerinţelor de redare a caracterului şi trăirilor ce mi-au fost impuse... Dar în întregime, abia acum văd toată această tărăşenie, şi nu pot să mă dumiresc: ce anume se petrece aici?

— Frumoasa mea, avem de-a face cu un fel de teatru,

un teatru convenţional, de factură orientală, un teatru de vicii şi virtuţi şablonizate, îi răspunse Firsov, muşcându-şi uşor buza de jos. Un teatru cu măşti ce se pun înainte de ieşirea în scenă, deocamdată aflat în germene. Individualul şi particularul, sufletul şi zdrenţele interpreţilor, totul se predă la garderobă, în culise, în schimbul unui număr, iar de participat, nu participă la reprezentaţie decât viciile şi virtuţile clasice. O asemenea artă prezintă avantajul de a nu-i obosi nici pe actori, nici pe spectatori. Un alt avantaj, destul de însemnat, îl constituie faptul că, în timpul spectacolului, poţi să răsfoieşti un ziar sau chiar să te repezi la o baie de aburi, dacă e vreuna prin apropiere, fără nicio pierdere pentru film...

— Oh, pentru mine n-are nicio importanţă dacă-i bine sau rău aşa... Dar explică-mi, fără răutăţi: *este nevoie* de aşa ceva?

— Poate că da, ca tot ce-i omenesc pe lume, răspunse şovăitor Firsov. Dacă va izbuti să supravieţuiască trei sute de ani, se vor scrie pe socoteala lui cărţi reverenţioase. Eu personal sunt partizan al unui altfel de teatru, dar mai ştiu eu?... Oamenilor nu prea le place să-şi schimbe distracţiile până nu le gustă până la capăt, până nu se plictisesc de ele!

La premieră, Firsov se afla în aceeaşi lojă cu Dolomanova. Mohorât, jenat şi plin de răbdare, urmărea pe ecran jocul umbrelor sale, dintre care niciuna nu dispărea fără să strângă, de despărţire, până la durere, în pumn o inimă. Considera acest scenariu, scris într-o formă negativ-ironică, drept intervenţia sa într-o discuţie ce pe atunci tocmai începuse, ca să dureze apoi zeci de ani - o discuţie cu privire la rolul ideilor în creaţia unui artist, la primejdiile dispreţuirii fenomenelor de viaţă spirituală şi aşa mai departe; iar acum îi era oarecum ruşine de succesul răsunător al pamfletului său... Şi lucru ciudat: ori cineva a recunoscut-o pe eroina lui deocheată, ori vreun agent al miliţiei judiciare a scăpat o vorbă vecinului, cert e că înainte de a se sfârşi proiecţia, deodată, ca un fel de scânteie păru să străbată sala de spectacol. Şi cum tocmai

atunci se întâmplă să se rupă filmul, toată lumea se întoarse spre loja în care fosta Viforniţă, îmbrăcată ca întotdeauna în negru, îi îngăduise lui Firsov să-i explice ceva. Nimeni nu ştia mare lucru despre ea; dar chiar şi cele două-trei crâmpeie dintr-o biografie vie, fremătătoare, îmbogăţite de sângele viu al experienţei proprii, şoptite la ureche de la un scaun la altul, deveniseră laitmotivul unei alte muzici, neasemuit mai inteligentă şi mai pătimaşă decât cea de oe ecran. Între timp, în film începuse să bântuie principalul simun oficial, în persoana *tovarăşului Egorov*, dar nimeni nu se mai uita pe ecran; ba unii, sistuiţi de cei din spate, porniseră prevăzători spre ieşire, să aştepte acolo şi s-o vadă mai de-aproape pe Dolomanova, când aceasta va încerca, până în cele din urmă, să fugă de excesiva curiozitate a spectatorilor.

— Ştii, m-am plictisit, spuse deodată Dolomanova. Hai să mergem. Vii la mine, scriitorule, să bem o cafea?...

— ...drept mângâiere pentru victima principală? întrebă Firsov, întregind vag cele neexprimate de ea şi, văzând că nu primeşte niciun răspuns, adăugă că de dimineaţă se simte de parcă l-ar scutura frigurile.

În timp ce Dolomanova, la garderobă, îşi trăgea în picioare şoşonii, sub privirile candide ale unui prim grup de vreo zece admiratori sfioşi, Firsov angajă o birjă găsită la ieşire, prăpădită ca vai de ea, lăsată pe-o rână... apoi îşi aşteptă partenera în stradă, urmărind cu invidie vrăbiile rebegite de pe gard, care manifestau totuşi un optimism într-adevăr rar în situaţia lor: aproape că n-a fost la Moscova vreme mai urâtă ca în acea seară. Zăpada căzută cu puţin înainte se transforma într-un terci rece şi toate speranţele într-un geruleţ apropiat, ca şi speranţele în fericire, se topeau laolaltă cu zăpada. Ceva nedefinit plesnea şi pleoscăia multiplu în jur, o umezeală scârboasă se scurgea de pe acoperişuri după gulerul ridicat al paltonului, vuia sonor prin burlane. Lumea înconjurătoare se estompa în negura ceţii şi-a înserării, numai casele de pe partea cealaltă a străzii şi copacii se mai distingeau, atârnaţi parcă la nimereală prin pâclă... Şi răsărind în

mintea lui Firsov, se scurse ca de la sine în carnetul său gândul că nu există timp mai nimerif pentru o sinucidere! Deodată, o pată roşie, neclară, începu să crească apropiindu-se din fundul bulevardului, mascată uneori de trunchiurile copacilor ori de tufişuri. Conţinând în ea un fel de mângâiere neaşteptat de blândă şi plăcută ochilor, această pată roşie lua caracterul unei minuni ce conferea un înţeles deosebit, chiar o frumuseţe supremă vremuielii din jur... În sfârşit, iată misterul: un meseriaş cherchelit îşi ducea de mână fetiţa, iar aceasta strângea la piept ceva iubit, rotund şi roşu, după toate aparenţele primit în dar de la tăticul ei - un balon de copii, foarte simpatic, deşi nu se înălţa din cauza umidităţii (ba chiar fetiţa era nevoită să-l ţină strâns cu braţul liber, ca pe orice alt obiect, să nu cadă).

— Văd că nu te mai saturi privind! Pe cine admiri, scriitorule? auzi deodată vocea cunoscută.

Firsov tresări şi urcă tăcut în birjă. Birjarul trase coviltirul de piele, hăţurile plesniră, îndemnând la drum biata necuvântătoare prăpădită şi călătoria începu.

Drumul i se păru Lui Firsov lung şi plictisitor, deoarece Dolomanova, deşi lipită strâns de el, se afla acum mai departe ca orieând. Tocmai spre capătul drumului îl întrebă la ce se gândeşte, iar el nu-i răspunse mai înainte de a-şi fi alungat din minte stăruitorul balonaş de copil.

— N-ar trebui să ne întristăm că minunile nu se pot cumpăra din comerţ, răspunse scurt Firsov. Pe vreme rea pot fi înlocuite chiar şi de o fărâmă a sufletului, dacă îl ai, desigur!

— Ştii, Firsov, niciodată n-am priceput până la urmă cărţile tale, nici pe tine nu te-am înţeles... şi nu numai din vina mea. Iată, mai adineauri mi-ai bodogănit atâtea cu privire la artă şi tot n-am înţeles pentru ce fel de artă eşti...

— Ei bine, oftă Firsov şi aruncă o privire în jur ca să-şi dea seama dacă mai are destul timp pentru explicaţii. Din păcate, în cinci minute ajungem. Totuşi... să-ţi explic. Sufletul omenesc, mi- *Icidy*, este un mecanism destul de

ciudat. Nu suportă, ca o maşină de cusut, de pildă, să umbli în el cu şurupelniţa. Nu suportă nici pilule care să-l apere de rele, ca organismul. Dimpotrivă, cere numai produse naturale. Cu alte cuvinte, deci, sufletul omului doreşte să contemple *personal* tot ce alcătuieşte existenţa, adică veşnicia, lupta dintre lumină şi întuneric, începuturile şi sfârşiturile, precum şi toate celelalte, pentru care e nevoie atât de o selecţie riguroasă, ce se face uneori o singură dată în viaţă, cât şi de reflecţie, şi asta cu ochii proprii, larg deschişi, nu în interpretarea unor creatori operativi din tagma scriitoricească. Inspiraţiei omeneşti nu-i place ca lucrurile să se petreacă altfel; fără discernământ se ofileşte şi moare, şi-atuncea omul dă înapoi când e mai sigur că păşeşte cu paşi mari înainte! Într-un cuvânt, sunt pentru arta care-l face pe om mai bun, mai generos, iar nu pentru vreo ramură oarecare de artă, administrativ-economică sau, să zicem, sanitarlocativă... Mă înţelegi acum, instigatoare ce eşti?

— Tot nu înţeleg... râse Dolomanova.

Dar nu mai avu timp să-i explice mai departe, întrucât sosiseră la destinaţie. Firsov sări cel dintâi din birjă şi, plin de abnegaţie, înfundându-se până la gleznă în fleşcăiala producătoare de răceli, o ajută pe Dolomanova să treacă peste băltoaca ce se întindea până în pragul casei.

IX

În antreu, Donka, înclinându-se subliniat, de data aceasta fără niciun fel de bufonadă, chiar cu o oarecare stimă, o anunţă pe Dolomanova că o *domnişoară* necunoscută o aşteaptă de mult. Toată seara, după aceea, cât timp jucă dame cu Donka, în odăiţa lui, Firsov se tot gândi ce anume îl făcuse pe Donka să-i spună *domnişoară* Taniei Vekşina şi abia după ce plecă, mai târziu, când ajunse în stradă, pricepu că Donka i-a dat cel mai potrivit calificativ, care ar fi fost şi mai exact dacă adăuga şi epitetul *bătrână*. În înfăţişarea Taniei se simţea ceva extrem de demodat, chiar un fel de neglijenţă, din cauza îndelungii nepăsări faţă de sine, aşa cum se întâmplă

multor oameni când au preocupări obsedante şi inutile, sau când se hotărăsc să săvârşească o faptă nobilă, cu primejdia vieţii. Pe lângă aceasta, lui Firsov i se mai păruse că Tania arde de nerăbdare să săvârşească această faptă, poate chiar pentru că era pe deplin pregătită pentru deznodământul pe care nici autorul nu mai putea acum să-l amâne sau să-l anuleze.

Tania o aştepta pe Dolomanova de mai bine de-o oră, şi-n acest timp Donka îi citise din versurile sale, mânat desigur de nevoia arzătoare de a-şi încredinţa unui suflet simţitor visurile, cuprinse în sonorităţi verbale. încrederea lui sumbră fusese, probabil, câştigată de frământata nelinişte din ochii Taniei, care-l făcea să ghicească în ea un dezechilibru sufletesc înrudit cu al lui; iar Taniei, nu prea exigentă în materie de poezie, îi plăcuseră versurile lui capricioase, în care clocoteau parcă aceleaşi doruri şi presimţiri, dinaintea unei ascensiuni mortale pe culmile cele mai înalte. Pe lângă versuri profetice, în lirica lui Donka se întâlneau şi altele, colorate, de o senzualitate nemărginit de sinceră şi într-atât de firească, încât îşi pierdeau parcă tonul şi caracterul lor neîngăduit; ascultând aceste pasaje, Tania roşea mai curând de plăcere decât de ruşine, ca şi cum s-ar fi dat într-un leagăn ameţitor şi primejdios. Părea că o prietenie stranie s-a înfiripat de la prima vedere între ei, ca să se curme deodată.

Scoţându-şi capul pe sală la auzul soneriei, Tania o văzu pe stăpâna casei scoţându-şi pălăria în faţa oglinzii, netezindu-şi maşinal cuta oboselii din colţurile gurii, şi mai văzu mâinile lui Donka prinzând săritor demiul lepădat de Firsov; nu porni însă în întâmpinarea lor, ci se întoarse la locul ei, lângă fereastră, astfel încât cele două femei se putură studia reciproc, de la suficientă distanţă, înainte de a fi fost rostită fraza introductivă, fraza-cheie a întâlnirii lor.

Prezentându-se stângaci drept sora lui Mitea, Tania aminti că s-au mai văzut *într-un loc* şi că, probabil, Dolomanova a rămas cu o impresie nu tocmai plăcută de la

această primă întâlnire, asta desigur din vina ei, a Taniei. Lăsă apoi gazdei posibilitatea să-şi exprime atitudinea faţă de vizita neaşteptată; dar aceasta tăcu în continuare, neluându-şi ochii, neaşteptat de trişti şi de atenţi, de la vizitatoare, din care cauză Tania încercă o senzaţie neplăcută de nuditate. Era atât de emoţionată, încât nu observă semnul prietenos, de încurajare, pe care i-I făcuse Firsov; poate chiar nu-l observă de loc pe scriitor, care urmărea cu un deosebit interes desfăşurarea întâlnirii. Lui Firsov instinctul său profesional îi şoptise că tocmai în această întâlnire va găsi firul conducător către enigma nedezlegată ce-l chinuia de-atâta vreme.

— Mitea mi-a vorbit de dumneata... nu prea mult, dar cu multă căldură... începu şovăitor Tania, făcând involuntar un pas înainte, fără a provoca acelaşi lucru din partea cealaltă.

— Da, mi-ai mai pomenit de acest lucru şi data trecută... şi m-am bucurat foarte mult pentru Mitea, că nu şi-a pierdut deocamdată capacitatea de a vorbi bine despre cei apropiaţi, răspunse Dolomanova cu o ironie vagă şi crudă, poate ca să nu se creadă cumva că numele lui Vekşin asigură necondiţionat drumul spre inima ei.

— Am vrut să spun, lămuri Tania cu o înflăcărare cuceritoare, că Mitea îţi spunea totdeauna Masa, de-aceea nici nu-ţi ştiu numele întreg... n-am avut când, mai bine zis nici nu m-am gândit să-l întreb pe *dinsul*, în timp ce aşteptam. Făcu un gest pe jumătate întrebător, de asemenea neluat în seamă, spre antreu, unde rămăsese Donka. Mă înţelegi? Nu îndrăznesc să mă adresez dumitale într-un fel mai intim, ne vedem doar abia a doua oară...

— N-are importanţă... răspunse Dolomanova, simţind, fără să vrea, o stranie înflăcărare. Iar Firsov, rămas în uşă, oricât de atent cerceta această făptură, de fapt creată de el, nu izbuti să descifreze nici jumătate de rând din gândurile ei de-atunci. Hai să nu mai îngrămădim lucruri de prisos acolo unde şi aşa nu mai este loc... încheie gazda.

încurcată, Tania rămase câteva clipe cu privirile în pământ; numai scopul urmărit de ea, un scop ce nu suferea

amânare, o ajută să facă faţă văditului eşec al introducerii sale. Tulburarea, dezorientarea ei păreau a fi îmblânzit-o întrucâtva pe Dolomanova.

— Cred că ai ceva urgent de discutat cu mine... Spun asta pentru că Firsov şi cu mine venim direct de la o vizionare şi, la drept vorbind, am cam îngheţat pe drum. Nu vrei să iei cina cu mine?

— Nu, vai de mine... se grăbi să răspundă sincer Tania şi îndată se sperie la gândul că exclamaţia ei ar putea fi interpretată ca un refuz de a sta ia masă cu o femeie de-o reputaţie incertă, oarecum dubioasă. Nu că m-aş grăbi... mărturisesc că nici n-aş avea unde merge!... Dar stând la masă, mi-ar veni cam nu ştiu cum să vorbesc despre *asta*. Ştii, de azi-dimineaţă, de cum m-am trezit, am priceput deodată atât de limpede că atunci, ultima oară, am fost nepermis de tăioasă cu dumneata... Şi aproape fără motiv, întrucât chiar dacă am unele informaţii, ele sunt cât se poate de reduse şi neclare... şi unilaterale pe deasupra. M-a apucat o dorinţă nebună să vin cât mai repede... imediat chiar! ca să-ţi cer scuze... Şi iată-mă, am venit, încheie Tania cu un zâmbet vinovat.

— Ţi-a trebuit atât de mult timp ca să ajungi la mine? o întrebă Dolomanova plină de neîncredere. De azi-dimineaţă?

— N-am ieşit chiar imediat. După micul dejun m-am abătut mai întâi pe la circ, din obişnuinţă, să mai miros puţin praful de-acolo... Te înveţi cu asta mai rău decât cu tutunul! Şi-apoi, am venit pe jos. De la un timp îmi place să umblu pe străzi, mă simt mai bine între oameni, dar şi noaptea, tot aşa, e plăcut să te plimbi, deşi nu e lume... Aruncă o privire atentă şi îngrijorată gazdei. Nu ştiu dacă ai observat: cu cât se adună mai mulţi oameni într-un loc, cu atât mai... cum să-ţi spun... nu că ţi-ai simţi prea acut singurătatea, dar scapi mai neobservat... parcă te pierzi, te dizolvi în mulţime... L-am întrebat chiar o dată pe Firsov ce se va întâmpla când vor fi pe pământ o sută de miliarde de oameni, dar nu mi-a răspuns...

— N-am răspuns pentru că m-ai întrebat în treacăt, în

foaierul circului, înainte de cel de-al treilea gong, sări Firsov de lângă uşă, unde rămăsese, atins la coarda sensibilă, trădându-şi astfel prezenţa. Omul devine mai neobservat pentru că mulţimea din faţa sa este însuşi poporul lui.

Dolomanova privi atent spre el.

— Vezi ce autor deştept avem? zâmbi ea şi, apropiindu-se abia acum, în loc să-i strângă mâna Taniei, îşi trecu braţul pe după umerii ei. Ţi-am văzut paltonul în antreu, e jilav tot... Unde ai izbutit să te murezi în halul ăsta? Cred că te-ai udat şi la picioare. Văd eu, văd că te-ai udat... Vrei să-ţi dau papucii mei? Sunt moi şi calzi ca două sobe, îţi schimbă imediat dispoziţia... Hai, vino cu mine!

Fără să mai aştepte răspuns, o conduse pe Tania în colţişorul ei cald şi primitor, luând în drum un şal de pe speteaza scaunului. Cei doi bărbaţi din antreu nu le mai văzură - auziră numai convorbirea lor: la început vocea Taniei, stingherită şi plină de recunoştinţă, apoi a gazdei, neliniştitoare prin ambiguitatea ei abia deghizată. Bănuind că dezlegarea principalei enigme este acum aproape de tot, Firsov amuţi.

— Fă-ne o cafea mai tare, Donea, şi adu tot ce avem în casă ca dulciuri... Adu şi ceva consolator, să ne mai încălzim! dădu dispoziţii Dolomanova, şi tocmai când Firsov se pregătea să prindă în carnetul său păsăruica cea impalpabilă, îşi aduse aminte şi de el. Feodor Feodorovici, du-te şi dumneata, te rog, de-l ajută pe Donea!... Sau lungeşte-te acolo, pe patul lui, cu un ziar în mină, până-i masa gata. Şi vezi de închide uşa bine, Donea!

Rămase singure, cele două femei se aşezară în nişte fotolii joase, lângă o masă tot atât de joasă; întrucât însă li se păru rece şi inconfortabil acolo, se mutară pe canapea, cu picioarele adunate dedesubt, şi rămaseră astfel tăcute până se stabili între ele acordul necesar ca să se asculte una pe cealaltă şi, mai cu seamă, să se gândească amândouă la unul şi acelaşi lucru.

— Mă tem că te-ai plictisit aşteptându-mă?

— O, nu face nimic. Am acum destul timp liber. Din

diferite motive, aproape că m-am retras de la circ... totuşi nu găsesc în mine forţa necesară să rup şi ultimul firicel...

— Am auzit... Dar dacă-i atât de primejdios, n-ai putea să pregăteşti un alt număr?

— Toate celelalte ştiu să le facă mulţi... zâmbi Tania cu un oftat. Desigur, s-ar putea, dar nu te lasă gloria!

— În orice caz, regret foarte mult că n-am apucat să te văd la circ, zise prieteneşte Dolomanova. îmi spunea Firsov mai deunăzi că era ceva extraordinar de sobru, ceva sculptural şi înfiorător, aproape zguduitor. Dar vorba lui, poate o să am totuşi parte...

Deosebita atenţie pe care Dolomanova i-o acorda de data aceasta deşteptă în Tania o sinceritate impulsivă, caldă.

— Nu mă pot dumiri nici eu cum de-am ajuns aici... începu grăbită, încălzită de laudele primite. Dimineaţa parcă mai merge, dar pe măsură ce se apropie seara, mă simt tot mai prost, mă frământ tot mai mult, iar când arunc o privire jos, de sub cupolă, parcă se clatină toate dedesubt, zvâcnesc cercuri-cercuri: parcă n-am mai urcat niciodată sus şi mi-am pierdut toată deprinderea. Auzeam că aviatorii, tot aşa, cu trecerea anilor, îşi pierd deprinderea de a zbura; dar la noi, la circ, nu ştiu să i se mai fi întâmpiat cuiva una ca asta... Nici cei care lucrează fără alonjă şi fără plasă nu se tem. I-am întrebat şi pe bătrânii noştri... tot aşa spun că una ca asta nu s-a mai pomenit. Se vede că aşa sunt eu. ca şi Mitea, puţin apucată. Şi cu el la fel se întâmplă: îl obsedează un, gând şi-i tot bâzâie în urechi, i se tot învârte în cap până la nebunie, nu-l lasă să închidă un ochi. Se vede că am terminat definitivau circul... Şi-atunci m-am gândit să mă mărit, deşi deocamdată nu-s decât logodnică şi, după toate aparenţele, situaţia aceasta ameninţă să se prelungească, iar la vârsta mea, să fii logodnică cu vechime nu-i de loc măgulitor... Nu-i aşa? Logodnicul meu e om de afaceri, i-e gândul numai la bani şi la mărfuri care aduc parale... Poate că şi eu o să ajung aşa cu trecerea anilor, o zgripţuroaică, prea mă tem de pe-acum să nu-l pierd. Colegii de la circ

mi-au adus o mulţime de cadouri, tot lucruri de preţ, cum s-ar zice, de despărţire, cu prilejul retragerii: dar pentru mine cadourile astea sunt ca nişte coroane mortuare, chiar mai rău... Mi-e şi ruşine că nu mă doare nimic, sunt sănătoasă tun... Nu îndrăznesc nici să mă arăt doctorilor, să nu creadă cumva că mă prefac!

— De ce îţi prezinţi povestea vieţii în culori atât de groase? Nu cumva dinadins?... Ce te face să ai o părere atât de proastă despre mine? o dojeni blând Dolomanova şi duioşia care răzbătu în glasul ei trezi în inima Taniei speranţa că va duce la bun sfârşit cele plănuite. Nu ştiu de ce am crezut că şi el este artist de circ...

— Da de unde, e un simplu negustor, şi încă unul din cei de astăzi. Mitea nu poate să-l sufere din cauza asta, deşi Nikolka nuhi chiar atât de rău. E tânăr şi încă nu s-a stricat definitiv... Şi-apoi mi-e totuna: parcă omul se uită în ce groapă se ascunde de frică? Şi uite, mă bălăngănesc prin tot oraşul ca o pendulă, căutând să fug de mine însămi... Şi când te gândeşti că fratele meu se află exact în aceeaşi fază: fuge de el însuşi şi se ajunge mereu din urmă! Zâmbi fără să vrea acestui joc uimitor de coincidenţe, care aduse din nou conversaţia lor pe direcţia dorită. I^am visat acum câteva zile: se făcea că ne-am întâlnit în faţa unei porţi necunoscute şi am dat să-l îmbrăţişez, iar el a aţintit asupra mea în tăcere nişte ochi goi de tot, nu era nimic în ei... Mi-a rămas în minte un colţ de casă cu tencuiala căzută, un colţ văzut *prin* ochii lui; aş recunoaşte această clădire şi într-o poză! Dacă ar fi să adâncim problema, cred că oricine i-ar plânge de milă, chiar şi dumneata... Nici eu nu caut neapărat să-l justific, ar fi chiar caraghios în vremurile noastre, când în jur se petrec cele ce ştii! Dimpotrivă, l-am sfătuit chiar să se predea: să se prezinte şi orice i-ar face, tot s-ar simţi mai uşor... Cât timp poate un om să ducă în cârcă un asemenea munte? Iar el mi-a răspuns că a te preda în silă înseamnă să minţi, iar minciuna este ceva foarte complicat, care-ţi dă bătaie de cap... cere tot timpul s-o înnoieşti şi nu te lasă în pace nici noaptea. Zice că are tot timpul... dar tot el

recunoaşte că oamenii cu *asemenea profesii*, ceea ce-i mai prost, se învaţă încetul cu încetul să se hrănească din sudoarea şi din durerea altora şi se deprind cu asta în aşa hal, încât devin nesimţitori, cam ca ploşniţele care nu-şi simt propriul lor miros. Iar Mitea - mi-a spus Zina Vasilievna mai demult, în mare taină! — nu uită nicio clipă, nici noaptea, ce-a ajuns! Şi-atunci parcă îşi pierde suflarea şi rămâne astfel nemişcat un ceas-două, ca un mort la miezul nopţii, cu ochii deschişi.

Cu degetele strâns împletite, ca în rugă, Tania îşi acoperi gura şi aşteptă, cu ochii închişi, să mai treacă valul care o apăsa pe inimă şi pe minte.

— Dă-mi voie, Tanecika, lasă-mă şi pe mine să-ţi spun măcar o vorbă... o întrerupse Dolomanova, apucând-o de mână; nu-şi dădu nici ea seama cât de rece, ca un sloi de gheaţă, rostiră buzele ei acest nume. În primul rând, mă bucur din suflet de această întâlnire a noastră, căci, să-ţi spun drept, rândul trecut nu mi-ai plăcut de loc. Prea ai sărit orbeşte în apărarea unui subiect... şi nu ştiai nimic despre el! Uite, şi-acum, aş putea spune că eşti foarte imprudentă. că-ţi faci griji pentru Mitea, deşi deocamdată nimic nu-l ameninţă. Mereu pomeneşti de el, iar în casa aceasta... parcă n-ar fi cazul s-o faci. De altfel, ştie că ai venit acum aici?

— Vai de mine... Nu mi-ar fi îngăduit niciodată, îi scăpă cinstit Taniei.

— Foarte bine, dragă Tania, căci, să ştii, după o anumită întâmplare, nu pot să sufăr nepăsarea cuiva faţă de mine... Dacă observ ceva, mă fac foc şi devin rea, necruţător de rea! Cât despre dumneata, nu-ţi face niciun fel de griji din cauza acestui om, pentru că între dumneata şi el nu există niciun pic de asemănare şi chiar evadările voastre, cum te-ai exprimat, se datoresc unor motive diferite... Crede-mă. În virtutea experienţei mele personale, am ajuns să cunosc omul până-n fundul sufletului. Mitea e zgârcit în sentimente, în timp ce dumneata eşti cheltuitoare din fire, ai fi în stare să te împărţi tuturor... deşi nu merită s-o faci, pentru că n-ar

ajunge mai mult de-o picătură de sânge fiecăruia, şi nici fratele dumitale n-ar aprecia prea favorabil o asemenea faptă ridicolă din partea dumitale. Ce să facă el cu o picătură de sânge, fie chiar şi sânge de om?... Nu degeaba spunea el că-i de fier. Aşa e, este de fier, iar fierul nu-i iubeşte pe oameni, ci-i dispreţuieşte, tocmai pentru că oamenii sunt calzi, gingaşi, şi se pot încovoia de durere. De-aceea nu mai are pe nimeni lângă el: fierul rugineşte singur! Şi boala lui este cu atât mai cumplită, cu cât cel mai des îşi găseşte leacul de partea cealaltă, de partea lui Aghei... dincolo de-o moarte cinstită. Firsov şi-a luat mare belea pe cap, propunându-şi să-l descrie pe Mitea, să-l aducă în dar patriei multiubite!... îşi smulge părul din cap, îl doare, şi nu ştie cum să scape de el mai repede. Cu fratele dumitale, Tania, nici azi nu-i a bine, şi ar putea ajunge şi mai rău, aşa că nu-i cazul să-i iei apărarea... Mai curând întoarce-i spatele! Nici să nu te mai uiţi la el până nu te strigă pe nume cu glas omenesc. Orice pe lumea asta, după ce scapă de sub roata, cea mare, se înmoaie; chiar şi piatra. Deocamdată ar fi bine să uiţi de el pentru un timp... Tania făcu un gest de vinovată neputinţă.

— E peste puterile mele.

— Nu te înţeleg... Şi de ce n-ai venit la mine cu această problemă mai demult, după prima noastră întâlnire?

— Ieri era prea devreme, iar mâine poate va fi prea târziu, zâmbi Tania printre lacrimi involuntare, cu ochii în pământ.

— Dar de ce? Tocmai asta aş vrea să aflu de la dumneata: *de ce*?

— Aşa, un obicei al meu, mărturisi stânjenită Tania.

— Ce fel de obicei?

— Ei, cu trecerea anilor, din cauza necontenitului efort... mai bine zis din cauza violenţei pe care mi-o impunea meseria, mi-am format un obicei... înainte de orice reprezentaţie trebuie neapărat să mătur în casă, să-mi pun rochiile la loc, să spăl vasele, într-un cuvânt, să deretic... Şi nu numai în casă... făceam ordine deplină şi în

gândurile ce le lăsam în urmă. Acolo, în înălţimi, nu trebuie să mă las distrată de nimic străin de acel moment. Nu numai soarta fratelui meu nu-mi dă linişte, dar chiar şi... ai să râzi de mine, chiar şi un nasture pe care nu-l găsesc!

— Ai spus doar că te retragi de la circ! îşi aduse aminte Dolomanova.

— Obişnuiesc să fac asta şi când plec undeva, altminteri, dacă-mi aduc aminte de vreun fleac oarecare uitat, îmi strică toată călătoria. Ştii, uneori un singur fir de nisip, dacă-ţi intră în pantof, te chinuie tot drumul!

Cu o mişcare. hotărâtă şi prietenoasă, Dolomanova o apucă de mână.

— Şi ai de gând să pleci singură ori cu soţul? o întrebă ea pe neaşteptate şi apăsat.

Roşind, Tania începu să cureţe cu unghia o pată închipuită de pe cuvertura canapelei; se vedea clar că va încerca să scape printr-o minciună.

— Nu ştiu încă... dar Nikolka mi s-a plâns o dată că negustorii mai cu experienţă îl concurează prea tare: s-au înmulţit peste tot ca muştele! L-am sfătuit să încerce mai bine să-şi facă drum în provincie... Mi-ar veni şi mie mai uşor într-un loc unde nu-i circ, departe de ispită. Căci *aici*, parcă pot să stau şi să nu fac nimic?... Tocmai în virtutea acestei *eventuale* plecări am şi simţit dorinţa să *pun la punct* toate treburile familiei. Că doar dintre noi doi eu sunt mai în vârstă... Eu am rămas cea mai mare în familie...

Dolomanova începuse să priceapă că toate acestea sunt mai curând o boală decât un capriciu. Atrăgeau atenţia obrajii supţi ai Taniei, privirea ei vagă care parcă nu-şi găsea un punct de reazim; se mai adăuga la aceasta un fel de înflăcărare febrilă, verbiajul ei, cu repetarea unor fraze, şi mai ales acea nelinişte pe care cunoştea, neputincioasă frărnântare a unui osândit... această nelinişte o observase cândva şi la tatăl ei, înspăimântat de venirea bătrâneţii. Toate acestea îi spuneau că nu are dreptul să-i refuze Taniei această conversaţie obositoare şi

deocamdată fără rost.

— Bine, să presupunem că noi două ne-am împăcat... consimţi cât putu mai rezervat Dolomanova. Ce mai vrei de la mine?

— Imediat îţi spun, dar mai înainte făgăduieşte-mi că n-ai să te superi. Orice mi-ar spune de dumneata *cealaltă*, după părerea mea eşti o femeie cu suflet, deşi nu te cunosc prea bine! Iar lui Mitea, care a pierdut aproape irevocabil partida, în viaţă, nu i-a rămas nimic în afară de speranţa că oamenii, la urma urmelor, sunt în esenţă *buni*!

— Oamenii nu sunt nici răi, nici buni, sunt înainte de toate oameni, oameni *vii*... şi toate decepţiile ni le pricinuiesc propriile noastre greşeli... comise cu sau fără voie, o corectă Dolomanova, oarecum emoţionată, prevăzând parcă întorsătura pe care putea s-o ia conversaţia. Şi amândouă simţiră că, începând din acea clipă, sinceritatea şi prietenia abia înfiripate între ele porniseră să scadă. Dar mă rog, n-are a face, te ascult!

— Să vezi, începu Tania cu răsuflarea tăiată. După cum am putut să observ în ultima vreme, o hotărâre mântuitoare aproape că s-a copt... dacă nu în inimă, cel puţin în mintea fratelui meu î Şi asta-i mare lucru! E tot atât de greu, mă înţelegi, cum ar fi să te desprinzi de pământ ca să zbori, până începe să te poarte aerul! Sunt convinsă că Mitea îşi va lua zborul, cu condiţia să se întindă la momentul oportun o mână de ajutor. Cât de des ni se întâmplă să regretăm că am întârziat... indiferent din care motive!

— Şi după părerea dumitale, cine ar trebui să facă această faptă nobilă... să-i vină în ajutor lui Mitea? zâmbi insinuant Dolomanova, luându-şi mâna de pe umărul Taniei.

— Dumneata, desigur. Cine altcineva? îi sugeră candid Tania. Doar vă iubiţi şi acum, ca şi altădată... Ştiu eu. Vă iubiţi cum puţini oameni ştiu să iubească în zilele noastre! Dacă ar fi numai să ne aducem aminte de acea primă întâlnire de pe malul Kudemei...

Afirmaţia aceasta îi scăpase cu atâta sinceritate

încât, în primul moment, Dolomanova clătină fâstâcită din cap.

— Cum de posezi asemenea informaţii exagerate cu privire la sentimentele altora, scumpa mea? se miră ea sincer. A, da, pesemne ai citit fragmentul din romanul lui Firsov, publicat în revistă, despre dragostea aceea de copii nevinovaţi; cum ne îmbrăţişam noi doi *atunci*, pe podul de peste Kudema. Ce-i drept, episodul este descris cu destulă măiestrie, când citeşti te ustură ochii ca atunci când tai ceapă; numai că toate sunt nişte minciuni sfruntate, o lirică mieroasă, adevărată tromboneală, cum se zice la noi, în lumea hoţilor. În primul rând, în ziua aceea ploua, o ploicică lină de vară, aşa că nu sufla nici măcar o adiere de vânt. Şi-apoi... Străfulgerarea unei bănuieli ii schimonosi Dolomanovei obrazul. Ori ţi s-a lăudat Mitea, în calitate de frate, cu succesele lui?

— Vai de mine! Niciodată!... Dimpotrivă, nici măcar un cuvinţel n-a suflat despre *asta*; s-a mirat doar, adânc îndurerat, de alegerea ce ai făcut-o în viaţă şi a adăugat cu regret că tare nefericită trebuie să fii.

— Drăguţ din partea lui! zâmbi aproape recunoscător Dolomanova, dar inima Taniei se strânse din cauza rânjetului răutăcios ce-i şerpui în colţul gurii. Din păcate, greşeşti, sărăcuţa de tine... Te înşeli! Şi nu-ţi doresc să simţi vreodată pe propria-ţi piele cât de adânc şi de cumplit te-ai înşelat! Ba chiar ar fi mai bine, drăguţa mea, să nu te bagi în tot mâlul acesta şi să nu zgândăreşti amintirile noastre vechi, abia domolite! Cu băiatul ăsta am eu o socoteală a mea, până dincolo de mormânt!...

Tania parcă tocmai această izbucnire ar fi aşteptat-o.

— Vezi? Îl urăşti fiindcă l-ai iubit prea mult... Şi-l mai iubeşti şi-acum! Altminteri nici n-aş fi venit la dumneata... sări cu înflăcărare Tania, luminându-se chiar puţin la faţă. Am observat de rândul trecut. Cu cât vorbeai mai cu înverşunare despre Mitea, tot mai frumoasă te făceai, şi mai mândră... Zina Vasilievna a înţeles aceasta mai bine decât noi toţi. Şi-a muşcat atuncea buzele până la sânge, n-ai văzut? Atâta numai că această iubire a dumitale este

puţin cam hăituită... să zicem, de viaţă! şi-i în stare să muşte la auzul oricărui foşnet imprudent prin apropiere. Se întâmplă uneori... Te superi că vorbesc atât de deschis? Ce rost are? Impăcaţi-vă! Şi ar trebui să faci chiar dumneata primul pas..; Te temi că n-are să te înţeleagă? Desigur, nu sunt în măsură să vă pricep obiceiurile, nu cunosc etica *mediului* actual al lui şi-al dumitale... Simţi că alunecă, făcând imprudent această presupunere oarecum nechibzuită şi privi cu rugăminte şi teamă faţa Dolomanovei, acum cu desăvârşire imobilă. Mie mi se pare totuşi, nu ştiu de ce, că la mijloc este numai o neînţelegere sufletească... Sunt gata să admit că ţi-a greşit prin ceva, dar poate fără voia lui: mi s-au făcut anumite aluzii cum că i se întâmplă să fie neatent chiar în relaţiile cu prietenii... Asta nu înseamnă însă că nu iubeşte oamenii! Zilele acestea cineva... a, da, chiar Firsov... a căutat să-mi argumenteze cu înflăcărare că nu se ştie ce este mai sacru, mai înalt: oamenii sau ideea abstractă despre binele omenesc. Zicea că dragostea pentru *oameni*, dragostea simplă, fără idei şi fără plan, nu duce la nimic, te istoveşte numai, şi că te poţi împotmoli în această compasiune stupidă întocmai ca într-o mlaştină. Adevărul constă în faptul de a zări în faţa ta prin nevoi, chiar prin sângele contemporanilor tăi, steaua călăuzitoare... Crezi că nu-i aşa? Eu cred că aşa este. Chiar şi tribunalul cel mai neîndurător ţine seama de trecutul omului legat în lanţuri, aflat în faţa lui, pe banca acuzaţilor... şi dacă nu poţi fi înţelegătoare cu Mitea de dragul lui, măcar iartă-l în numele trecutului vostru scump, în numele frumoaselor amintiri ce v-au rămas amândurora moştenire indivizibilă, pe viaţă. Doamne, dacă aş fi avut eu parte de asta!...

N-o întrerupse nimeni, dar sufocată de lipsa dovezilor se încurcă, se simţi sleită. Acum se vedea clar că această implorare fără rost, dictată de inima ei, se va prelungi încă mult dacă şirul conversaţiei nu va fi îndreptat spre anumite fapte, tocmai acelea pe care Dolomanova dorea atât de mult să le ascundă oricui, din pricina unui dureros sentiment de ruşine.

— Te rog, linişteşte-te, drăguţa mea... nu-i cazul să pledezi pentru fratele dumitale. Poate chiar nici, n-ai dorit asta, ci pur şi simplu ai ajuns la mine din întâmplare, în căutarea unui suflet de om, ca să te mai încălzeşti puţin, ceea ce, de asemenea, dovedeşte că nu ai absolut pe nimeni apropiat. Se vede că data trecută ai observat că sunt fierbinte şi nu te-ai înşelat: sunt chiar dogoritoare. Aşa că toate astea se explică prin starea nervoasă în care te afli, la care ai ajuns tot frământându-te în singurătate. Şi eu am trecut prin asemenea încercări, timp de o lună, ba şi mai mult, după moartea lui Aghei... abia am reuşit să mă refac. Te-am sfătuit adineauri, Taneeika, să nu te frământi atâta din cauza fratelui dumitale. Ştii de ce? Fiindcă am avut prilejul să-l cunosc mai îndeaproape pe acest om. Repet, nu merită să-ţi faci inimă rea din cauza lui Vekşin. Dacă îi este scris să se ridice din pulbere, se va ridica şi fără dumneata... rezemându-se puţin pe umărul vreunui prieten neprevăzător sau, în cazul cel mai rău, călcând pe pieptul sau ţeasta vreunui naiv întâlnit în cale. Admit că-i iubeşte cu adevărat pe oameni... ba nu chiar pe oameni, ci omenirea, ştiu eu... o omenire cam impersonală, teribil de depărtată şi plăcut tăcută, chiar nebuloasă, văzută prin veacuri... şi tocmai de-aceea, infinit mai comodă, mai la îndemână de iubit! Dar dragostea asta pentru omenire şi dragostea pentru semeni sunt lucruri absolut diferite, poate chiar opuse. În catalogul *dragostei*, Firsov numeşte aceasta *iubire provizorie*, o iubire fără confirmare de primire... Nu, nu-l acuz pe Mitea, doar nici eu nu sunt mai bună decât el... Dar cu atât mai mult, în cazul ăsta, înseamnă că baţi la o uşă greşită, păsăruica mea călătoare!

Diminutivul sună atât de aspru, aproape irevocabil, încât inutilitatea rugăminţilor devenise acum evidentă. Nu-i mai rămânea Taniei decât să facă pasul suprem.

— Tocmai de aceea iartă-l! Iartă-i tot răul ce ţi-a făcut... şopti ea hotărâtă şi alunecă pe podea. Dar totul eşuă din pricina unei piedici neprevăzute.

Ar fi căzut desigur în genunchi, dacă ar fi avut

prevederea să împingă din timp la o parte scăunelul ce-i stătea în drum; dar înainte de a înlătura piedica neprevăzută, Dolomanova o prinse în braţe şi o făcu să se aşeze la locul dinainte, astfel încât scena nu se mai desfăşură înduioşător, cum ar fi vrut Tania, ci într-o zăpăceală falsă şi ridicolă.

— Nu, drăguţa mea, nu-ţi pot îngădui această plăcere, rosti sever Dolomanova. E şi demodat, şi de prisos. Probabil că boala dumitale te-a împins să faci asta şi, la drept vorbind, ai comis adineauri ceva cel puţin tot atât de lipsit de tact. Iată: intervii pentru Vekşin şi nici măcar nu ştii bine *pentru ce* anume ar trebui să-l iert. Nici data trecută, la onomastica aceea, nu te-ai străduit prea mult să lămureşti la ce făceam atât de ameninţător aluzie… De ce oare? Te-ai temut, poate, să nu afli vreo *noutate* care să te depărteze pe veci de fratele dumitale! Aşa e? Ţi-a fost milă, dar nu de Mitea, ci de dumneata însăţi, drăguţa mea, deoarece datorită experienţei dumitale de viaţă, deşi mai redusă în comparaţie cu a mea, eşti în măsură desigur să-ţi dai seama cât de jos poate cădea un om. Am pomenit adineauri numele lui Aghei, un nume pe care nici hoţul îndrăzneţ din cămăruţa de alături nu îndrăzneşte să-l rostească în această casă, l-am pomenit pe deplin conştient… Dar dumneata, din aceeaşi prudenţă, nici nu te-ai interesat măcar cine putea fi acest om. A fost, să-ţi spun eu… călăul meu personal, ca să zic aşa, un călău permanent, domestic… Scuză-mă, dar nu găsesc un cuvânt mai delicat. Iar pe mâna acestui călău, ştii cine m-a dat? Mitea, fratele dumitale! Te-am minţit adineauri… Copilăria noastră, a lui şi-a mea, s-a desfăşurat întocmai ca în fragmentul publicat de Firsov. A descris în el, cu o uimitoare exactitate, Rogovo din anii aceia, primăvara aceea atât de apăsătoare dinaintea revoluţiei… totul, cred, în afară de rătăcirile mele de prin împrejurimi. Adevărul este că nu-mi plăceau plimbările lungi, în locuri mai depărtate… şi nu că aş fi fost cumva o fricoasă. Eram doar *susceptibilă*. Acasă mi se spunea prinţesa. Unii mai săraci cu duhul şi-au închipuit poate că această prinţesă a *vrut*

să-şi lege viaţa de Aghei, că i-au plăcut poate din cale-afară de mult clipele petrecute cu el pe iarba fragedă de aprilie. Dar nu-i ăsta adevărul, drăguţa mea! Firsov îşi roade unghiile şi îşi stoarce creierii, doar o pricepe ce dracu am căutat eu prin desişurile acelea... ca să dau acolo peste Aghei! Dar dumitale am să-ţi mărturisesc câte ceva. În realitate Mitea, venind pe ascuns la Rogovo, mi-a dat întâlnire în acel desiş de pădure... N-aş fi mers, dar l-am înţeles: era în ilegalitate şi nu trebuia să-l vadă nimeni. Cât m-am bucurat atunci c-o să-l văd! Nu mai aveam răbdare să ajung la locul întâlnirii... Iar Mitea, deşi stabilise el acel loc, n-a venit, puşlamaua! A fost reţinut cică la o şedinţă. Pe vremea aceea era - cum se spune astăzi - un activist de frunte. Şi în timp ce prinţesa se plimba rebegită de frig pe malul Kudemei, a ieşit din desiş Agheika. Avea nişte braţe lungi, armăsarul, aşa cum ai dumneata picioarele... Şi ce nu mi-a făcut, neruşinatul, încă de-atunci, scumpuliţa mea! M-a chinuit în fel şi chip!... Ţi-aş spune eu la ureche, dar parcă nu se face să vorbeşti astfel unei fete, chiar dacă a ajuns de măritat. Şi vezi bine câtă putere am găsit în mine: nu m-am plâns nimănui în lumea întreagă... astfel încât nici nu-şi închipuie nimeni cum m-am zbătut eu atunci, ca un şarpe, cum mi-am înfipt dinţii în faţa de piatră a lui Aghei, cum am muşcat pământul dezgheţat, eu însămi mai neagră la faţă ca pământul. Of, dacă Mitea ăsta al tău s-ar fi aflat şi la o mie de kilometri departe de-acolo, în vizită la însuşi Dumnezeu, chiar şi-atunci *ar fi trebuit* să zboare in ajutorul meu, fie şi pe-o singură aripă, şi-aceea frântă. Asta e!... înţelegi acum, Taniuşa, unde ţi-ai vârât tu, fără voie, mânuţa ta de copil nevinovat? Dolomanova tăcu, îşi aprinse ţigara care se stinsese între timp, trase un fum şi scutură cenuşa de pe genunchi. Fără să mai vorbim, drăguţa mea, că puteam şi să răcesc, doar cu o bluziţă ruptă pe mine, pe pământul gol din aprilie... Uf, <ce rece mai era!...

Tania privi lung cerul care se stingea dincolo de fereastră.

— Şi ce fel de şedinţă a avut? Poate una importantă?

întrebă ea cât se poate de nepotrivit, cu buzele albe, fremătătoare.

— Nu l-am întrebat... Şi nici nu prea mă interesează ce au discutat acolo, zâmbi Dolomanova sumbru, numai din buze. Probabil ceva privind fericirea generală...

— Atunci n-a fost decât o coincidenţă! exclamă cu înflăcărare Tania, o simplă coincidenţă nefericită!

Cealaltă îi reteză avântul, cu o înclinare îngăduitoare din cap:

— Extraordinar! Cât de just ai observat, drăguţă, consimţi ea cu scânteieri răutăcioase în ochi. Eşti tare ageră la minte! Acum văd şi eu limpede că nu s-a întâmplat mai nimica; a fost un simplu *caz particular*, cum se spune... aşa că, la drept vorbind, nici n-aş avea de ce să-l iert pe Mitea. Iar pe de altă parte, ce cred eu mă priveşte numai pe mine!... Şi-atunci, de dragul cui să mă prefac că-l iert? De-al dumitale, artistă celebră, de dragul preceptelor creştineşti ori de dragul preţioasei păci sufleteşti a lui Mitea? Mie, poate din cauza ticăloşiei mele, mi se pare că dacă s-ar acorda oamenilor ceva mai multă atenţie, ar fi mai puţine dureri pe lume! Şi cu asta am isprăvit. Să punem punct şi să ne bem cafeaua... Şi încă ceva: jură că ai să te porţi astfel, de parcă n-am fi vorbit nimic. Despre asta nici Firsov nu ştie... Chiar şi eu, crede-mă, mă străduiesc să nu-mi aduc aminte mai mult de o dată pe zi. Nu te supăra că m-am înfierbântat puţin: prea mi s-a părut imoral să ceri iertare unui mort, fie el şi-n viaţă, şi încă cu gura altuia. Mărturiseşte că Mitea ştie totuşi despre acest demers al dumitale.

— Pe ce am mai sfânt!... o imploră Tania, tremurând din tot trupul.

— Bine, cu atât mai bine... Şi repet, nu te teme pentru fratele dumitale, căci nu-i fac niciun rău. De altfel, poţi să-ţi dai şi singură seama: numai să fi vrut, şi făcea Aghei *orice* pentru mine. Aşa încât să uităm de această convorbire a noastră. Să zicem că ai venit la mine să ne cunoaştem mai de-aproape; deocamdată nu ne-am împrietenit încă, dar am schimbat câteva vorbe între noi,

ca intre femei; şi asta nu-i rău pentru început. Nu ştiu de ce, dar îmi vine să cred că toată zarva s-a stârnit nu din cauza presupusei dumitale boli, ci din pricina emoţiilor atât de fireşti prin care treci înainte de nuntă. Hai, linişteşte-te... mărită-te, iar deocamdată zâmbeşte-mi măcar o dată... Hai! Şi ridicându-i capul de bărbie, îi pârjoli Taniei sufletul până-n străfund.

Trebuia să fi dispus de o deplină stăpânire de sine ca îndată după aceea, prieteneşte şi fără niciun fel de trecere, să-şi întrebe musafira despre pantofii de casă moi, îmblăniţi, din picioarele ei - dacă încălzesc bine, aşa cum i-a lăudat. Răspunzând ceva în şoaptă, recunoscătoare, Tania se sculă de pe canapea şi, neîndrăznind să plece, mai rămase să privească o poză oarecare de pe perete, pricepând cu greu conţinutul ei. N-avea nimic de spus, nimic de gândit.

Drept răspuns la o bătaie în uşă, Dolomanova deschise şi din antreu pătrunse un adevărat alai sărbătoresc.

În faţă, Donka purta o tavă rotundă cu un serviciu complet de cafea pentru trei persoane; în urma lui, probabil conform unei prealabile înţelegeri, păşea - cu un şervet sub braţ şi o expresie servilă pe faţă - Firsov, încărcat cu dulciuri şi gustări; ultimul,,în speranţa că se va înfrupta şi el din bunătăţile ispititor mirositoare, luneca motanul cel negru şi jigărit al lui Donka, tovarăş de bârlog cu el. După ce toate fură aşezate pe masă, Firsov trecu la îndeplinirea îndatoririlor de ajutor al lui Donka; iar Dolomanova, ca o stăpână înţelegătoare, îi porunci din ochi lui Donka să-şi aducă şi lui o ceşcuţă. Acesta zâmbi ironic şi porni să execute plăcuta poruncă, astfel încât Tania, dacă n-ar fi fost încă răvăşită sufleteşte, ar fi avut prilejul să remarce originalitatea relaţiilor stabilite în această casă stranie. Chiar atunci însă se auzi sunând la intrare şi, după jumătate de minut, Donka anunţă impasibil din prag că un *bătrânel o caută* pe domnişoara Tania.

în antreu, ud până la piele şi foarte emoţionat, o aştepta Pugl, căruia de la un timp încoace, presimţind

posibilitatea unui accident, obişnuia să-i spună la plecare unde pleacă. Bătrânul şedea ca pe ghimpi pe scaunul oferit de Donka şi, de n-ar fi fost opreliştea din partea acestuia, ar fi năvălit fără îndoială aşa cum era, cu paltonul pe el şi cu galoşii în picioare, spre eleva sa. Vestea ce o aducea o umplu pe Tania de bucurie şi emoţie.

— Am sărit într-un picior ca paieţaş, îi şopti la ureche Pugl, iar ea, deodată sleită de puteri, legănându-se uşor, îl asculta cu ochii pe jumătate închişi. Pe urmă putem pleca unte vrem, acum nu se pote. Aici gloria atevarat, tot Germania! Şi bani... Eu socotit pe drum că dacă teschit tebit de tutun liniştit, putem trăi sută de ani.

O mică tutungerie în apropierea circului i se părea acestui bătrân circar încununarea visurilor; visa că tinerii artişti, după repetiţiile de dimineaţă, se vor abate pe la el spre a-i împărtăşi speranţele lor, iar el, răsplătindu-le încrederea, le va da îndrumări, povestindu-le în acelaşi timp întâmplări din anii de aur ai tinereţii sale.

Tulburată i şi îmbujorată la faţă, Tania se întoarse spre gazdă şi-i ceru scuze că trebuie să plece neîntârziat: zbuciumul ei de adineauri se topise aproape fără urmă, atât de minunat se dovedise efectul unei singure înghiţituri din leacul acesta misterios. Invocă un eveniment important, întâmplat cu câteva ceasuri în urmă şi care, după cum spunea ea, schimba radical multe împrejurări...

— Dar ce anume, dacă nu-i secret? întrebă Dolomanova, ghicind că Tania însăşi arde de nerăbdare să-i povestească.

— Am primit o ofertă foarte măgulitoare cu privire la un turneu... ei, într-o ţară străină.

— Mai mult să n-o întrebăm, că se teme de deochi!... glumi Dolomanova, adresându-se scriitorului care, mijindu-şi cu tristeţe ochii, o urmărea pe Tania dintr-o parte, pe deasupra unui păhărel de coniac.

— Cel-mai important este *cine* îmi propune acest turneu, explică totuşi Tania, cu bucurie şi înflăcărare. Cred că în ziua de azi cu greu s-ar putea întâlni în lumea noastră, a circului, un nume mai venerabil... moşul meu e

năuc de fericire! Da, într-adevăr, este cea mai de seamă consacrare profesională a mea. îţi mulţumesc pentru marea dumitale răbdare şi, dacă până la plecarea în străinătate o să mai am spectacole, te invit neapărat... Ai să vii, nu-i aşa?

— Voi veni... răspunse Dolomanova, după o clipă de tăcere.

Citind îngrijorarea în privirile lui Firsov, reţinu mâna Taniei într-ale ei şi o mângâie uşor, iar scriitorul făcu de despărţire un gest degajat, în scop de camuflare, exprimând din ochi o încurajare: Vezi cât de bine se aranjează totul, în ciuda temerilor dumitale?

Ieşiră toţi în antreu s-o conducă pe artista norocoasă. întorcându-se apoi în odaie, Firsov o mai văzu pe fereastră pe Tania străbătând strada, împreună cu bătrânul. Vântul stârnit între timp, zvârlind măzăriche îngheţată, lipea hainele pe silueta ei mlădioasă, uşor aplecată înainte: mica şi scurta ei umbră alerga alături, însoţind-o.

— în febra pregătirilor te pomeneşti că uită. Urmăreşte tu afişele, Feodor Feodorovici. Mergem împreună... Fă-ţi un nod la batistă, să nu uiţi!

— Scuteşte-mă, te rog! Nu merg... mormăi mahmur Firsov. Nici aşa nu stau destul la masa de scris. Ar trebui să-mi termin romanul.

— Eşti prost dispus! Iar ai neînţelegeri cu nevasta?

— Nevasta, premiera, vremea...

Era de mirare cât de repede reuşise să se cherchelească în seara aceea, cu o cheltuială relativ redusă a mijloacelor. Numai că beţia se manifesta acum la el nu în purtări gălăgioase, nici în judecăţi pripite sau vorbe multe şi fără rost, ci printr-o tăcere concentrată şi plină de tâlc: după fiecare păhărel golit se apropia de fereastra prea devreme întunecată şi scruta întunericul pustiu. Nu era însă nimic interesant acolo jos, doar ninsoarea viscolită hălăduind prin lume, capie şi umedă.

într-adevăr, Zavarihin mereu i se plângea logodnicei că abia mai poate face faţă concurenţei. Drumul pe care trebuia să-l străbată un negustor în anii noii orânduiri se

dovedea, aşadar, spinos şi plin de hârtoapele stagnării artificiale în afaceri; n-avea însă de gând să se dea bătut şi să plece din capitală! Deşi, în ciuda diverselor stratageme, urca la deal mai încet decât ar fi vrut, Zavarihin izbutea totuşi să smulgă din noroi, chiar de sub picioare, şi să adune grămadă bănuţii mărunţei, din care mai târziu urma să se înfiripe adevăratul capital de bază. La început, în larma îmbătătoare a talciocului, distingea doar forfota copeicilor sau cel mult foşnetul grav, solid al rublelor ce-şi făceau loc printre ele; dar deodată învăţă să recunoască fără greş trosnetul uşor şi insinuant al bancnotelor de-o sută. Şi din clipa în care îşi aruncă în afaceri prima lui mie, ea pe un năvod în adâncurile lumii, şi-şi scoase de acolo cea dintâi pradă mai serioasă, începu să simtă de îndată lipsa de aer, de experienţă, lipsa şi mai acută de timp pentru treburile sale personale. Tot mai des era nevoit să execute acrobaţii obositoare, mai ales ca să-şi ascundă stocul de marfă şi evidenţa sumei de afaceri, spre a eluda impozitele fiscale. Tocmai se răspândise în piaţă zvonul despre numirea în raionul lor a unui inspector financiar cu totul neobişnuit, care fusese cu puţin înainte asuprit pe nedrept, ceea ce - după cum se şi dovedi mai apoi în practică - tripla de obicei zelul oricărui funcţionar îndârjit. în faţa halbelor de bere, Zotei Vasilievici îi asigura pe prietenii săi tăcuţi că l-a urmărit de două ori îndeaproape pe acest omuleţ care se plimba *inconito* printre tarabe: însemna dumnealui mereu câte ceva pe-o hârtiuţă: probabil că-i încondeia pe cei asupra cărora urma să-şi exercite vigilenţa şi zelul îndată după intrarea lui în funcţiune...

Întâlnirile dintre Zavarihin şi logodnica lui erau tot mai rare şi mai lipsite de bucurie; Tania n-ajunsese să fie pentru el o povară, dar fosta lui pasiune, nemaiîncălzită de admiraţia în faţa unei minuni, aproape că se răcise. O compătimire tristă, vinovată, faţă de această femeie chinuită distrugea şi cele din urmă rămăşiţe ale sentimentului. otrăvit de altfel şi de amintirea supărătoare a datoriei băneşti neplătite. De cele mai multe ori,

întâlnirile lor se reduceau la un schimb de veşti pe care nu le găseau în ziare şi la discutarea amănuntelor viitoarei lor căsătorii care, după cum bănuiau în sinea lor şi unul şi celălalt, avea puţine şanse să se mai realizeze. De la primele schimburi de cuvinte, Tania simţea îndreptată asupra ei privirea rece şi critică a logodnicului, aşa că nici nu mai încerca să-şi păstreze fericirea: pradă desperării, exagera şi nesuferita ei vârstă, şi înfăţişarea sa atât de cotidiană, de neîngăduit pentru o mireasă - începuse să fie chiar geloasă pe ea însăşi, aşa cum mai fusese cândva. în acelaşi timp însă, nu-şi putea înfrânge întotdeauna dezgustul ce creştea în sufletul ei faţă de vicleşugurile dubioase ale logodnicului, nedibuite încă de cei în drept numai pentru faptul că Zavarihin se bucura de un noroc aproape agresiv, norocul oamenilor în plină ascensiune.

Zavarihin îşi ospăta de obicei logodnica cu ceai şi covrigi tari de consistenţa porţelanului, pentru care prinsese slăbiciune datorită amintirilor păstrate despre vestitele cârciumi ruseşti. de altădată: iar în timp ce-şi bea ceaiul, se tot uita pe furiş la ceas, iar uneori, la o anumită oră, se repezea până în stradă să stea de vorbă cu nişte vizitatori enigmatici care nu îndrăzneau să vină deschis în casa lui. Tania ajunsese să-i recunoască de departe dintr-o privire, pe furnizorii lui Zavarihin, care dădeau târcoale casei ori îl aşteptau în gang: hamali căzuţi în darul beţiei, misiţi cu pufoaice până la genunchi, băieţi nervoşi şi ferchezuiţi, cu privirea ticăloşită. într-o zi; Zavarihin o părăsi „pentru un minut” şi se întoarse abia peste două ore, vizibil ameţit, cu un tort uriaş, cam stilat... Pentru că tot mai adesea nu-l găsea acasă, se înţeleseră ca de acum înainte să vină el pe la Tania în serile când era liber, ceea ce-i asigura posibilitatea de a dispărea pe câte o săptămână. De atunci, de fiecare dată când venea la logodnica sa, trebuia să întârzie, reţinut în drum de vreo ocazie „secretă”, deci neîngăduită de lege.

Toate aceste secrete ale lui, chiar dacă nu întotdeauna criminale, cum era dispusă Tania să creadă, o enervau tot atât de mult, ca şi sinceritatea mergând până

la lăudăroşenie cu care uneori vorbea despre afacerile lui. Recurgând la precauţii din pricina cărora îşi pierdea respectul de sine însăşi, Tania încerca să-l aducă pe logodnicul său la sentimente mai bune: dar acesta, ascultând-o totdeauna până la capăt, îi zâmbea cu răceală, în semn de refuz; trebuie să recunoaştem însă, spre meritul lui, că refuzându-i sfaturile, nu s-a referit niciodată la exemplul rău pe care i-l dădea Vekşin.

— Ai un suflet bun, *Taniuşa* mea, şi te minunezi de orice pe lume, îi spunea Zavarihin. Acest nume nou, impus de Tania în locul fostului *Hella*, mult prea sărbătoresc, îi prevestea lui Nikolka trista plictiseală conjugală ce-l aştepta. în viaţă însă nu există nimic prea ruşinos. Pe o pajişte verde zace o piatră grea, iar firicelul de iarbă, răsărind, o ocoleşte şi se înalţă spre soare... A păcătuit cu ceva? La fel şi Zavarihin. Conform vechiului său obicei ţărănesc de a-şi exprima gândurile cu glas tare, aluneca, aproape de la primele cuvinte rostite, pe panta unei filosofii simpliste, dar de fiecare dată tot mai armonioase - singurul lui scop în viaţă fiind o îmbogăţire rapidă, în compensaţia întreruperii impuse de revoluţie. Parcă este cu putinţă să furi ceva mării? Iar marea - adică chiar viaţa cea liberă a poporului - e de nesecătuit: oricât ai lua din ea, tot acolo se întoarce. Numai la suprafaţă, în viaţă domneşte liniştea şi căldura, cită vreme luminează soarele, iar mai încolo, în adâncuri, în întunericul apei, multe se mai petrec: totul e în mişcare, foieşte laolaltă, unii trec peste alţii şi cu toate acestea, vezi bine, nimic nu se împuţinează, iar omul, regele naturii, îşi trage de acolo câştig şi hrană!

— Dar e ruşinos, Nikoluşka, obiecta, îmbujorându-se la faţă, Tania. Numai fiarele pădurii trăiesc astfel!...

— Conştiinţa, Taniuşa, nu-i decât ceea ce este mai avantajos pentru fiecare, rostea ceva mai aspru Zavarihin. N-a mai rămas din ea nimic, au mâncat-o toată oamenii în anii cei de foamete, în loc de pleavă... Dacă ne-o ajuta Dumnezeu, curând vom începe să strângem alta! Ehei, fraţii mei seamănă acum, fără mustrări de conştiinţă, pe

pământurile moşiereşti, iar de n-ar semăna, am crăpa cu toţii de foame. Aşa că n-ar trebui, draga mea Taniuşa, să asemuieşti oamenii cu fiarele. Tocmai acolo, în adâncurile poporului, în miezul lui, zace aurul cel mai curat... şi încă ce aur! Răposatul unchiu-meu se deprinsese cândva, mai demult, să se înfrupte din pădurea statului, tot pe ascuns. Povestea că o dată s-a dus şi el să vadă nişte marfă la faţa locului; se oprise lângă un pârâiaş şi o măsura din ochi. Şi iată că iese spre el din desiş un unchieş cam nearătos, cu opinci de tei în picioare, cu bărbuţă şi-o căciulă ca un fel de buturugă pe cap. „De ce umbli, prostule, fără puşcă prin pădure? i-a zis unchieşul. Dacă-ţi iese înainte vreun urs?" „Dar barosul ăsta, răspunde unchiul, ce cusur are?" şi arată pumnul. Unchieşul a zâmbit îndurerat. „Ia întoarce-mi-te, băiatule, cu spatele..." Şi s-a întors unchiu-meu, iar moşul, când i-a tras un genunchi, pricepi unde, s-a pomenit unchiul taman pe malul celălalt. Povestea asta ne-o spunea totdeauna cu lacrimi în ochi, atâta l-a mişcat întâmplarea. Şi avea într-adevăr răposatul o mină... Chiar să doboare şi-un urs!

— Bine, bine... îi ierta toate Tania. Lasă asta şi sărută-mă odată! Ce mai stai?

Zavarihin se încrunta şi-i îndeplinea porunca. Dar nici că ţi-ai fi putut închipui ceva mai cast pe lumea asta decât atingerea buzelor lui nemişcate şi seci.

Pentru o prefăcătorie mai subtilă n-avea nici chef, nici timp: apoi, la ce-i folosea? Aşa se face că până la urmă observară toţi - şi vecinii de dugheană, şi cunoştinţele - că se răcise de logodnica lui. După toate semnele, şi mai ales după apucăturile lui impunătoare, Zavarihin îşi *croia drum*, prin viaţă şi Zotei Vasilici, care punea mult preţ pe prietenia cu acest talent înnăscut, deşi mai tânăr ca el, nutrea gândul să se înrudească cu el din vreme, în vederea relaţiilor viitoare, poate chiar şi de firmă. Şi cum de când îi lumea voinicii cei neînsuraţi şi netrecuţi prin spaime pot fi cel mai uşor încătuşaţi cu o coadă de fată mare, chemase telegrafic de prin pădurile Vologdăi, tocmai de pe malurile vestitului lac Kubenskoe, pe o nepoată de-a sa, care-şi

irosea acolo tinereţile, după descrierile altora o adevărată perlă printre frumuseţile locale. Şi după ce sosi nepoata în capitală, se adeveri că nu puteai afla în lumea întreagă o altă fată ca ea, în cele ce priveşte firea şi mândreţea - era frumoasă de nu-ţi puteai lua ochii de la ea, deopotrivă cu Nikolka la vârstă şi statură, şi unde mai pui că avea douăzeci şi doi de anişori numai, şi amândoi ochii teferi! Tania nu se putea lua la întrecere cu ea! însuşi Firsov, ducându-se o dată în fundătura lui Buhvostov, sub pretextul închirierii unei sănii, se convinse de toate acestea. Ba mai mult, cu ochiul lui de meşteşugar în ale sufletului omenesc, mai semnală pe deasupra la fata cea nou-venită un râs trist şi deosebit de atrăgător şi o viclenie de orăşeancă în purtări, întrucât de copilă petrecuse câte o lună şi mai bine pe an la taică-său, la Petersburg, unde acesta avea permanent comenzi în ramura acoperişurilor, la Ministerul de Externe. Dar calitatea ei cea mai mare, ca nevastă, era siguranţa ce-o inspira viitorului soţ, că n-o să-i împovăreze niciodată cu dureri şi spaime clipele libere, şi aşa foarte rare şi scurte.

După planul lui Zotei, urma să-i pună flăcăului frâul în cap şi zăbala în gură până n-a şterge-o cine ştie unde de lângă artista lui, cam beteagă, cum se adeverise între timp. În acest scop, în căsuţa lui Buhvostov fusese aranjată o adevărată capcană, de felul celeia cu care se prind urşii în taigaua siberiană, momiţi de mierea amestecată cu rachiu. Victima fusese poftită la un mic ospăţ cu băutură multă, ca şi altădată, iar în tindă se pregătiseră ca nicicând găleţi cu apă, o prelată veche pe jumătate putredă şi un stingător de foc, proaspăt încărcat, adus din grajd. De cum se prezentă oaspetele cel mult dorit, Zotei Vasilici îl şi introduse din greşeală din curte în cămăruţa din colţ unde, la lumina unei lămpi de petrol numărul şapte, se îmbăia într-o copaie tânăra zeiţă din Vologaa. Zavarihin avu impresia că i-a aruncat cineva în ochi ceva roşu, îmbătător, rotund, strălucind de aur şi scăldat în smântână. Strigând în spaima ei de fecioară, mândreţea de fată se mistui în întuneric, aruncând cu ce nimerea şi ea în flăcările lămpii

răsturnate, ce se răspândiseră într-o clipă peste toată duşumeaua. Şi în timp ce gazdele stingeau de zor incendiul neprevăzut în plan, izbucnise cu succes şi celălalt.

La masă Zotei îi mulţumi în câteva rânduri musafirului pentru aportul adus în salvarea avutului său, scuzându-se în treacăt pentru întâmplarea ce se datora numai „unei scăpări femeieşti”.

— Se vede că era moleşită de pe drum şi n-a mai răbdat-o inima să aştepte până dimineaţa... Că-i mare murdărie şi înghesuială în vagoanele din ziua de azi!

— Cine-i? îl întrebă scurt Zavarihin, ferindu-şi ochii şi scormonind cu lingura prin bucata de peşte alb.

— Păi cin' să fie, o piatră-n casă rămasă de la răposatul meu cumnat. A venit să mai stea pe la noi. Kapa o cheamă... Da de ce întrebi?... Vă cunoaşteţi? V-aţi mai văzut cumva?

— De unde s-o cunosc? Dar e aşa, cum să spun, ca o jucărioară cioplită în lemn: nu s-ar frânge şi nici nu te-ai sătura de ea până la moarte, strecură printre dinţi Zavarihin şi cu toate că, spre a-şi păstra neştirbită demnitatea, n-ar mai fi trebuit să vorbească, adăugă: Mândră-i, ca o coacăză de munte...

— Ce tot vorbeşti, doar n-o fi minunea minunilor! protestă naiv Zotei, despărţindu-şi barba în două. Bea, Nikolaşka, nu lăsa pe fund! Tu n-ai de gând să ne chemi odată la nuntă? Ori tot se mai fandoseşte albăstriţa asta a ta? O şfichiui pe Tania cu râsul lui răutăcios mai rău decât cu biciul, pesemne drept răzbunare pentru grijile ce i le pricinuise indirect, când cu iepşoara lui favorită.

Toată seara Zavarihin, căzut pe gânduri, nu mâncă nimic, mirosind doar din când în când o cojiţă de pâine şi oftând din rărunchi, de parcă ar fi mutat munţi din loc; într-un cuvânt, se comportă cum se şi cuvenea, judecind după momeala înghiţită. Şi deşi nu mai scăpă nicio vorbă despre fată, toţi cei din casa lui Buhvostov, care-l pândeau prin toate crăpăturile, erau siguri că n-o să se mai depărteze armăsarul mai mult decât îl lasă frâul, ba chiar şi fără frâu, de-acum încolo o să tot dea târcoale casei,

cătând să se adape din bulboana cea lui sortită, până şi-o pierde minţile de fericire... Aşa se şi întâmplă, după cum sortise prietenul, aceasta însă dincolo de cadrul romanului lui Firsov şi într-o variantă oarecum mai tristă.

O apropiere între ei abia peste o săptămână fu îngăduită, şi-aceea cu totul întâmplător, de parcă ai casei s-ar fi plictisit să mai ţină ascunsă comoara cea nepreţuită. în săptămână ce urmă, Zavarihin n-avu parte să stea alături de ea decât doar la biserică, in timpul vecerniei, după care merseră cu toţii să se dea în scrânciob - vânătoarea se desfăşura după toate regulile verificate din bătrâni. Curând, Zavarihin începu să se abată şi de două ori pe zi prin fundătura lui Buhvostov, sau îşi pierdea vremea pe la poartă, în dauna îndeletnicirilor sale negustoreşti. În sfârşit, după vreo lună, drept răsplată a răbduriei lui perseverenţe, Zotei îi îngădui prietenului s-o plimbe pe tânăra fată pe prima pârtie de zăpadă, până-n primul sat de lângă Moscova... Găsiră pe dată un cal cu nimic mai prejos *celuilalt*, de rindul trecut, îl înhămară la sanie şi iat-o pe Kapa cu cizmuliţe înalte apărând în pridvor! Era o înserare calmă, fulgi rari de zăpadă pluteau îndelung prin văzduh, alegând un loc mai uscat să se aşeze.

în ciuda gerului, fata îşi luase doar o băsmăluţă uşoară de lână, înflorată, pusă astfel încât i se vedea cărarea.

— Nu vă temeţi de răceală? se informă delicat Zavarihin, luând hăţurile în mână.

— Nu mi se întâmplă niciodată nimic, dacă nu vreau să se întâmple... râse ea: râsul ei fâşâi ca un firicel subţire de mătase.

Cedând unei vii ispite, Zavarihin mână calul pe aceleaşi uliţi pe unde trecuse cu Tania jumătate de an mai înainte. Mulţumită locurilor pustii şi întunericului care se lăsase repede, i se prezenta o bună ocazie să guste din vrăjita băutură a dragostei pregătită de Zotei; totuşi, din prudenţă, întrucât bănuia şi el ceva, Zavarihin nu dădu loc, deocamdată, nici unui incident semnificativ; lăsând calul

să zboare în trap întins, el tăcea, tăcea mereu, comparându-Ie în gând pe cele două iubite, iar în acest timp, din echitate, evita să se uite la fetişcana de alături, tăcută ca şi el, plină de zăpada zvârlită de sub copitele calului, cu capul acum descoperit de tot, mai curând din ştrengărie decât din cauza vântului. Avu însă norocul să găsească locul cunoscut, în zăvoiul pustiu, unde mai fusese cu Tania şi unde acum era şi mai plăcut de stat, pe pilota de zăpadă uşoară. Toată prevederea lui se topi. Fata nu puse nicio întrebare şi nici nu se arătă nedumerită când Zavarihin, mânând calul în vale şi sărind din sanie, legă hăţurile de un copac; dimpotrivă, în strălucirea ochilor batjocoritori ai însoţitoarei sale, privind pe sub genele coborâte, Zavarihin citi o vădită încurajare.

Cu mâini hulpave de hoţ, desprinse blana de urs cu care-şi înveliseră pe drum picioarele şi, cu ea subsuoară, se îndreptă spre tăpşanul cunoscut, ca de acolo să admire amândoi, netulburaţi, fără teama de a căpăta guturai, salba sclipitoare a luminilor Moscovei. Dar n-apucă să dispară el în dosul primei tufe, că tânăra fată şi întoarse sania în poieniţa cea mică, încercând s-o şteargă. Zavarihin o ajunse din urmă în locul unde drumul începea să urce din vale, în timp ce ea, biciuind mereu calul, încerca să iasă la drum; când să se zvârle, cu blana de urs cu tot, peste spătarul săniei, o lovitură de bici îl atinse şi pe el. înfăşurându-i-se în jurul capului, cureluşa îl plesni până la sânge pe obraz, de la ureche până la colţul gurii, şi totul i se întunecă pentru câteva clipe înaintea ochilor. Când deschise de încercare un singur ochi, sania nu se mai vedea. Numai vântul, tot mai aprig, mişca firicelele de iarbă deasupra zăpezii abia aşternute, iar pe povârniş, în sus, se zărea pământul negru, spintecat de tălpicele săniei... Cunoscând firea lui Zavarihin, Zotei dăduse de dimineaţă dispoziţii să se pregătească pentru nepoţica sa o haină căptuşită cu blană de dihor şi cu tot ce trebuia pentru cununie; iar exact după o zi şi o noapte, ajunse la el şi Zavarihin, ruşinat şi cu plasture pe obraz, cu blana de urs în braţe. Termenul rupturii definitive cu Tania

depindea acum numai de timpul necesar ca să adune banii cu care să-şi plătească datoria. Nu-l răbda însă inima şi într-o zi se repezi la Tania cu jumătate din suma datorată, ţinând pregătită pentru cealaltă jumătate, după sfatul neruşinat al lui Zotei, o poliţă la purtător.

Uşa nu era închisă, ceea ce indica un eveniment ieşit din comun, iar în prag Pugl, întâmpinându-l, îi făcu semn să nu scoată o vorbă. Cu o expresie de evlavie pe faţă, bătrânul aducea la bucătărie o tavă, cu care probabil dusese trataţie unui oaspe ales, venit în vizită la Tania. Emoţia lui Pugl, ca şi paltonul scump, dintr-o stofă străină, cu desene, ce atârna în cuier, alături de bastonul pus sub oglindă de-a curmezişul peste nişte mănuşi de-asemeni de provenienţă străină, dovedeau excepţionala însemnătate a celor ce se petreceau în casă. Dincolo de uşă se vorbea într-o limbă pe care n-o înţelegea şi, în afară de vocea Taniei, pe care o recunoscu îndată, Zavarihin auzi două voci de bărbat, una mai surdă şi hodorogită, cealaltă mai tânără, mai precipitată.

Apariţia lui Zavarihin fusese, după toate aparenţele, atât de inoportună, încât bătrânul preferă să zăbovească o clipă cu tava într-o mână, în faţa uşii crăpate, ca nu cumva în lipsa lui să pătrundă nepoftitul şi să se trezească înaltul oaspete cu o asemenea sperietoare în faţa ochilor.

— Linişte!... îi şopti Pugl şi, cu îndrăzneala unui încercat îmblânzitor de fiare, aplică palma pe gura lui Zavarihin, cu desăvârşire buimăcit. Este acolo Manhold!

Tania înţelegea destul de bine ce-i spunea distinsul oaspete şi chiar vorbea puţin limba germană; translatorul încerca totuşi să redea, până şi în intonaţii, spusele interlocutorului său. Având în vedere celebritatea artistei, Herr Manhold îi oferise cel mai înalt onorariu plătit vreodată în patria lui pentru numerele de atracţie excepţionale. Pe lângă aceasta, în cazul unei autorizaţii suplimentare din partea autorităţilor sovietice, impresarul îi garanta lui miss Welton un turneu nu mai puţin triumfal printr-o serie de capitale europene, ceea ce urma să dubleze câştigul ei... În ambele cazuri, Zavarihin n-ar fi

crezut cifra pomenită de vizitator, dacă însuşi Pugl n-ar fi repetat-o, cu respect, după translator. Dându-şi şovăitor consimţământul, Tania făcu Li incheiere o aluzie cum că răspunsul definitiv n-ar depinde numai de ea, dar Manhold o linişti spunând că *totul* fusese aranjat *pretutindeni*, şi că vizita lui trebuia considerată numai ca un semn de respect faţă de munca artistului de circ, a cărui trudă în sudoarea frunţii şi inspiraţie o încercase şi el în anii tinereţii.

Recunoaşterea venită din partea unui străin celebru o ridică iarăşi pe Tania în ochii lui Zavarihin, aşternu din nou vechiul văl fermecător prin care o văzuse. Şi-o închipui din nou *acolo*, sus, în tricoul ei albastru lipit pe corp ca o mănuşă, gata să-l cufunde şi pe el, dimpreună cu toată mulţimea care aplauda, într-o cutremurare uşoară şi pătrunzătoare. Ba poate că tot zbuciumul Taniei n-a fost decât prefăcătorie, iar povestea cu ochiul un şiretlic spre a verifica sentimentele lui Zavarihin faţă de ea! Urechile îi ardeau de vinovăţie şi stânjeneală la gândul că fusese cât p-aci să cedeze altora comoara ce-i căzuse ca unui prost în mână, iar frumoasa apetisantă din casa lui Buhvostov i se părea acum o plăcintă de secară, din cele ce se făceau la ei la ţară de sărbătorile împărăteşti.

— O, Herr Manhold are cap nu mai mic decât glop pământesc! sporovăia între timp Pugl, închipuind sub nasul lui Zavarihin tot felul de combinaţii cu degetele mâinii libere. Făcut când fost tiner trei robinson zburători! Am văzut cu ochiul meu *corps de volant* cu făclii, îl ştie lumea întreg! Şi el propus la Tania meu turne mondial!... Deodată, înfuriindu-se. îl împinse în piept pe Zavarihin. care rămăsese cu gura căscată. Ce vrei tu? Hella Welton nu pentru pui ţăran născut! Eşti phui-phui, tomnule Zavarihin!... fluieră el în încheiere, clătinându-şi palma la tâmplă.

Dincolo de uşă se auziră mişeându^se scaune şi, în învălmăşeala de rămas bun ce se stârni, bătrânul izbuti să-l împingă pe logodnicul năucit afară, pe palierul scării, unde acesta rămase în picioare cu banii aduşi şi cu căciula în mână. Auzi cum toată lumea ieşi în vestibul, iar Tania râse,

drept răspuns la ultima glumă a vizitatorului, rămasă netradusă... apoi simţi duhoarea neobişnuită pentru el a ţigării de foi ţinută între degete de Manhold. Becul electric de pe palier era stricat şi Pugl, din atenţie faţă de gloriosul său compatriot, îi lumina drumul cu o luminare găsită pe undeva, atât de transportat, încât nici nu băga de seamă că stearina fierbinte îi curge pe mână.

— Şi eu înţeles puţin ruseşte, glumi Manhold, cât se poate de mulţumit de tratativele încheiate cu succes, şi observă abia acum silueta lui Zavarihin, nemişcată şi monumentală ca o statuie de piatră din cele care proptesc construcţiile arhitectonice. Asta cine este?

Intrebând, îşi exprima interesul firesc faţă de noua realitate rusească, interes uşor colorat de mirarea etnografică ce i-o stârnea acest specimen omenesc atât de diferit de persoana lui. Pe Zavarihin îl înfurie nu atât gestul cu ţigara în direcţia lui, cât răspunsul dispreţuitor al lui Pugl, cu o nuanţă de scuze:

— A! Asta numai... mujic rus! şi rostind apoi în limba germană o frază caraghioasă, schiţă un gest uşuratic: „e un nimic!”

înainte de-a apuca Tania să intervină, Zavarihin ajunse dintr-un salt lângă bătrânul Pugl care înlemnise de frică; timp de câteva clipe rămase aplecat deasupra lui, privindu-l ţintă în moalele capului.

— Am să te fac nod şi pe urmă am să te întorc pe dos, prin gâtlej, moşule, dacă mai dai din mână cum ai dat adineauri!... îi făgădui el cu voce stinsă şi, vârându-i în mână luminarea pe care o scăpase de spaimă, porni să coboare fără grabă scara, spre marea uimire a vizitatorului neamţ, înzestrat cu mult spirit de observaţie.

...Peste o oră Tania îl găsi la el acasă. Contrar aşteptărilor ei, nu era beat; şedea trântit pe pat cu armonica în palme şi cânta printre dinţi ceva cam de felul acesta:

Moscova, *o*, *Moscova*, *Cu cupole aurii*, *Vai şi-amar*! *Nu pot răbda Ale tale viclenii*!

Aşezându-se alături, fără o vorbă, Tania încercă să-i

cuprindă umărul cu braţul şi să-i smulgă de pe clape degetele parcă împietrite. Zavarihin tăcea înverşunat. Izbuti să-şi lipească bărbia de gropiţa claviculei lui dezgolite sub cămaşa descheiată la gât şi îşi lunecă mângâietor obrazul pe pieptul lui puternic. El o lăsă, continuând să tacă - fără mânie, dar deocamdată şi fără iertare. Până în cele din urmă, Tania reuşi să smulgă din mâinile lui şi să împingă la spate lădiţa aceea dezgustătoare, cu suspinele ei muzicale, mirosind a clei de tâmplărie. Sub masca jignirii profunde, lui Zavarihin îi venea mai uşor să-şi ascundă tulburarea ce-o resimţea la gândul că fusese cât p-aci s-o trădeze. Furişă o privire spre ochii logodnicei, vrând să se convingă că nu bănuieşte nimic, dar nu întâlni nimic acolo, în afară de obişnuita ei implorare. Şi deodată, copleşită de fericire, Tania citi pe faţa luiprevestirea patimii, simţi cu tot trupul vântul acela întunecat, atât de cunoscut, ce-i străbătu pe amândoi deopotrivă...

Rămaseră apoi culcaţi alături, cu braţele întinse de-a lungul trupului, şi Tania îi expuse lui Zavarihin, care nu scăpă o vorbă, condiţiile viitorului turneu. O preveni să nu facă vreun pas pripit ca să nu se aleagă cumva cu mai puţin decât se putea obţine. Suma oferită Taniei nu era chiar atât de mare; în străinătate, ca şi oriunde, riscurile şi tinereţea unui artist nu se bucurau de cuvenita apreciere!... Dar lui Zavarihin, care câştiga banii printr-o istovitoare şedere în tarabă, cu preţul unor stratageme primejdioase şi pline de înjosiri, această sumă i se păru ameţitoare, întrucât Tania o procura literalmente cu preţul unui efort de jumătate de minut acolo *sus*, după care, conform părerii larg răspândite, un artist poate să se dedea trândăviei! Pe Tania o emoţionase nu atât câştigul scontat, cât recunoaşterea valorii de către *străini*, recunoaştere cu atât mai preţioasă, cu cât izbuteşte să deschidă ochii nepăsători ai *celor apropiaţi*... Acum chiar că trebuiau să amine căsătoria până la întoarcerea ei din străinătate; de altfel Herr Manhold, care cunoştea proiectele artistei, intenţiona să prezinte turneul drept un

Schwanengesang, cântecul lebedei, adică spectacol de adio al celebrei Hella Welton, care părăsea arena circului. Proiectase şi nişte afişe colosale în acest sens.

— Ştii, Nikoluşka, m-am hotărât să primesc, spunea ea privind tavanul ce atârna greu deasupra ei. M-au solicitat cu o nerăbdare atât de aprigă, încât mi-am recăpătat încrederea în mine pentru cel puţin... nu ştiu câţi ani de-acum înainte! Mi s-a părut deodată că sunt mai tânără şi mai frumoasă, căci de mult nu m-a mai lăudat nimeni atât de mult... Taci, taci! se grăbi ea să oprească printr-o sărutare eventualele obiecţii. Şi-apoi aş vrea şi eu să văd capitalele, muzeele, chiar şi circurile, să nu mă las prea depăşită de viaţă. Am să-mi cumpăr o mulţime de nimicuri femeieşti... şi-o să capete câte ceva şi iubitul meu soţ, dacă se poartă frumos. Hai, exprimă-ţi dorinţele neobrăzate. Ce să-ţi aduc de-acolo?

— Eu unul te-aş sfătui să refuzi... rosti surd şi nesincer Zavarihin, ghicindu-i starea de spirit, cu ochii ţintă la acelaşi punct din tavan.

— De ce, Nikoluşka?... Doar sezonul a şi început, aşa că n-ar fi decât pentru două-trei luni, cel mult patru. Mai important mi se pare ca un oarecare om de pe-aici să nu mă uite în acest răstimp!... Dar o să ne învoim cu el ca în fiecare seară la o oră anumită... urmează să ne înţelegem... să ne gândim amândoi la acelaşi lucru, aşa că aflu eu îndată dacă se întâmplă ceva... Pe lângă asta, ştii, am şi telefonat la noi, la direcţie, şi mi-au dat să înţeleg că turneul meu ar fi de dorit, aşa că sunt acum o persoană importantă. Făcu o pauză, acordându-i logodnicului său răgazul necesar să reflecteze şi să-şi schimbe părerea, dar acesta tăcea. De ce nu vrei să mă laşi, Nikoluşka, de ce?

— Cine ştie ce se mai poate întâmplă!... Pe-acolo, pe la ei, până şi trenurile merg mai repede, şi toate sunt neobişnuite pentru noi, ruşii. Cred că mai cuminte ar fi să rămâi şi să ducem la bun sfârşit ce-am hotărât... să nu ne facem inimă rea şi să dăm din mâini... dacă va fi cumva prea târziu...

Zăboviră astfel aproape până la căderea nopţii,

căutând să se convingă unul pe altul şi urmărind în ascuns scopul exact opus celor ce spuneau. în zadar aşteptase Tania ca logodnicul să-i interzică plecarea, bărbăteşte, ameninţând-o cu despărţirea; acesta, dimpotrivă, se străduia din răsputeri să se lase convins de argumentele ei privind necesitatea de a primi angajamentul. Când, în cele din urmă, Tania se săturâ de acest prefăcut duel între pretinsa bărbăţie şi falsa virtute, se hotărî să facă o ultimă experienţă.

— Şi-apoi, nici banilor nu-i cazul să le dăm cu piciorul, Nikoluşka... nu-i aşa? spuse ea, atrăgându-l spre ea şi scrutându-i necruţător sufletul. Dacă toate se vor realiza după făgăduielile lui Manhold, ştii tu cu cât bănet mă voi întoarce din Europa?

în ciuda tenului lui bronzat, Tania văzu faţa lui Zavarihin îmbujorându-se de ruşine. îşi întoarse privirea, cruţându-i sentimentele, iar el, prins asupra faptului şi apreciind gestul ei de pe urmă, o cuprinse recunoscător din nou în braţe. Cu acest prilej, Tania înţelese definitiv că propunerea lui Manhold, atât de binevenită din toate punctele de vedere, îi înapoia, în primul rând, logodnicul pierdut.

Viitorul îi apărea Taniei ca o beznă adâncă şi ostilă, în care era nevoită să păşească fără balustradă!... Dar treptat se aprindeau acolo lumini, răsunau ritmurile de aramă ale galopului din circ. Amintirile recunoscătoare o trăgeau îndărăt, în clădirea scumpă inimii ei, scăldată într-o lumină sărbătorească, mirosind a năduşeală de cal, cu mii de spectatori şi o prăpastie rotundă deasupra lor, pentru sfidarea căreia, după câte se părea, fusese născută Tania. Şi nu mai avea destulă putere spre a se împotrivi chemării ce se auzea în mijlocul nopţii.

XI

Când bufetul cel nou fu târât în odaie şi aşezat în locul patului, iar cufărul cu boarfele lui Maniukin fu dus în pcd, rămase pe jos un carneţel cu scoarţe de muşama. Piotr Gorbidonâci văzuse de mai multe ori acest obiect în mâinile lui Firsov, astfel încât nu puse o clipă la îndoială

apartenenţa lui. L-a pierdut probabil în timpul uneia din ultimele vizite făcute bătrânului, cu puţin înainte de catastrofă, şi scriitorul nu şi-o fi amintit, desigur, în ce împrejurări şi unde l-a pierdut. Se aflau în el însemnări şi schiţe de planuri, notate fără nicio ordine cronologică, în vederea romanului pe care tocmai îl scria pe-atunci; într-un cuvânt, rândurile scrise în grabă îl arătau pe Firsov văzut din culise, încât puteai să urmăreşti perfect, cam de vreo doi ani încoace, circulaţia sevelor intelectuale din organismul autorului... Dar oricât răsfoi carnetul, apriga dorinţă de răzbunare îl împiedică pe Piotr Gorbidonâci să aprecieze fericita ocazie de a arunca o privire în însuşi leagănul unei opere literare.

Cele dintâi file din carnetul lui Firsov conţineau doar frânturi de fraze-cheie, mai curând nişte notaţii pentru desemnarea ideii şi a tonalităţii, a ceva ce urma abia să se nască într-un viitor nu prea apropiat. Cu o tristeţe uşor de înţeles, Piotr Gorbidonâci cerceta ciornele mâzgălite, urmărind primele contururi ale unor personaje şi evenimente izolate, însoţite de mici scheme grafice pentru verificarea legăturilor logice din planurile literare ale autorului; numai că, din păcate, nicăieri nu se vedea nimic deosebit de criminal. Începând cam de pe la mijloc, întâlni schiţări mai mari, făcute de probă, fără început şi fără sfârşit, aglomerări de cuvinte amintind nebuloasele din cer; o mişcare de rotaţie abia simţită, în centru, începea să desfăşoare aripile subiectului. Părea gata-gata să se coacă ceva ademenitor; dar de îndată ce Piotr Gorbidonâci, prinzând poftă, se înarma cu un creionaş să facă însemnări, totul se curma radical, pentru ca autorul, parcă râzându-şi de el, s-o ia de la început pe pagina următoare; şi aşa până la turbare, de nenumărate ori. Pe lângă aceasta, probabil că pentru Firsov tocmai sosise momentul ispititor când toate cele adunate fir cu fir, într-o chinuitoare nesiguranţă, încep să se ceară aşternuie pe *hârtia cea mare*; sosise deci momentul când - după cum 3-a şoptit autorul într-o zi lui Vekşin - planul cel mai precis şi cel mai complet îl constituie însăşi opera... Dar acolo, în

opera propriu-zisă, Piotr Gorbidonâci nu mai avea acces.

Năvalnica bucurie ce l-a cuprins pe Cikilev la găsirea acestui obiect atât de promiţător ceda treptat locul unui sentiment de enervare împotriva norocului său berc; deodată însă i se deschise in faţă ceva ce-l făcu să-şi redobândească încrederea în triumful final al *binelui*. Cam pe la jumătatea carneţelului începea cămara cea tăinuită, cu o plăcută mireasmă de stătut, în care Firsov păstra, claie peste grămadă, tot felul de troace scriitoriceşti, având cât de cât legătură cu personajele romanului. Erau adunate acolo expresii culese la circ sau din lumea interlopă, amănunte profesionale care nu i-au fost niciodată de folos, inimi străpunse pentru un motiv sau altul şi jiletci ciopârţite cu acest prilej, o garnitură întreagă de fapte omeneşti mai mult urâte decât frumoase, nori de tot soiul, croiţi în toate felurile - ba străpunşi de razele soarelui, ba mânjiţi de noroi, călcaţi parcă în picioare, aurul mărunt şi insuficient spălat al gândurilor ascunse, sămânţă de virtuţi, vicii şi pasiuni, deocamdată - în aşteptarea semănatului - acoperită de o pojghiţă poetică... Într-un cuvânt, toate proviziile adunate în vederea uriaşului montaj ce urma să aibă loc. Deducţia ce s-ar fi putut trage era că un pictor, un artist nu poate crea fără culorile durerii, ale singurătăţii, culori ce au în artă scopul de a scoate şi mai bine în relief măreţele fapte autentice, tinereţea şi soarele. Ca o confirmare a regulii, Cikilev găsi în carnet o notaţie ce urma probabil să servească drept moto romanului lui Firsov, dacă n-ar fi fost respinsă înainte chiar de publicarea lui:

„*Gunoaiele sunt produsele vieţii. în închisori şi la cimitire nu există gunoaie*".

Mai departe, numai şi numai pentru înşelarea vigilenţei eventualilor cititori, cum îşi dădu îndată seama Piotr Gorbidonâci, erau mâzgălite nişte versuri de calitate îndoielnică:

De mănânci cu cumpătare Şi respecţi regimul dat, Înainte de mâncare Un rachiu e indicat.

(După unele indicii, Firsov intenţiona la început să-l

înzestreze -cu harul poeziei nu pe Donka Creţul, ci pe însuşi Cikilev, ale cărui opere urmau să oglindească înclinarea lui pentru adevăruri pozitive, în cazul de faţă de domeniul sănătăţii publice.)

Un artist mediocru îşi construieşte ideea pe cel mult zece coordonate, iar pentru douăzeci, i se înalţă monumente în locurile cele mai frecventate. Viaţa însă îşi ticluieşte evenimentele pe un număr infinit de coordonate... Nu cumva deosebirea dintre talente sau între concepţiile despre lume şi destinele personale ale creatorilor de artă depinde de numărul coordonatelor şi de obârşia lor? (Pe hârtiuţa pregătită, Cikilev însemnă cu caracter poliţienesc: „A se descifra şi a se supune celor de cuviinţă spre avizare”.)

O inscripţie pe perete la W.C., când Donka şi Sanka se acuză reciproc de *trădare*: „Grinka Tuzov trăieşte cu soacră-sa”.

Lovitura de sabie dată de Vekşin. Porunca biblică *să nu ucizi* avea în vedere comportarea individuală a omului, nu cea socială. însuşi Moise l-a ucis pe supraveghetorul egiptean, pedepsindu-l pentru cruzimea lui. Iar în evul mediu: valoarea unei vieţi omeneşti este invers proporţională cu n^ăreţia ideii, a statului, a epocii create tot de om.

Pcihov, vorbind odată despre mare: Totdeauna mai mărunt şi mai ieftin este lucrul din care avem mai mult... Dar atunci în ce constă adevăratul umanism: în afirmarea caracterului sacru al fiecărei existenţe, unice în felul ei, căci nu se repetă, sau în înfrângerea acestui străvechi tabu, din ce în ce mai perimat în virtutea progresului?

Pe şantierele noastre mari te uimeşte totdeauna belşugul de cărămidă spartă, aruncată în dreptul straturilor surpate de pământ.

Anat. Arar. Să se împuşte singur la judecată.

De-ale lui Pcihov: „...Din moment ce fiştecare vis depinde de existenţă, unde o să ajungă omenirea când toate cele pământeşti vor fi atinse? Iar când le va cunoaşte pe toate de-a fir-a-păr, n-are s-o apuce dorinţa de a şti un

pic mai puţin?” Apoi a încheiat, conform unei logici de neînţeles: „...sau poate lumea nu mai este făcută pentru oameni şi pentru copilaşii lor, ci pentru ştiu eu ce păsărele şi gâze ce nu s-au spurcat încă?” Apoi: „Astăzi în lume se războiesc între ei Lucifer şi Belzebut, al treilea se pare că nu există. Când unul îl înfrânge pe celălalt, învingătorul se împarte îndată în două, şi jumătăţile încep să se mănânce între ele...” „Şi-o să se întâmple mereu aşa?” - l-am întrebat. „Nu, mi-a răspuns, numai până în clipa amarei cunoaşteri...” Multe-i mai vin în cap omului când toată ziua ciocăne fierul!

,(Probabil ca un memento, era desenat un peşte cu gura căscată în sus, semănând cu o pungă de tutun, iar pe ea trei litere, mâzgălite stăruitor cu cerneală, nu se puteau citi bine. Pe margine, o însemnare cu scrisul de ţânţar al lui Cikilev: „A se cerceta, citindu-se la lumina unui bec albastru.”)

După revederea şi împăcarea dintre ei, Zavarihin caută un mijloc să-şi răscumpere în faţa logodnicei vina trădării pe jumătate înfăptuite. Se gândeşte să-i facă un cadou şi cu acest prilej dovedeşte că nu ştie ce ar putea să-şi dorească femeia *iubită*. Îi dăruieşte şase scaune curbate pentru viitorul lor cuibuşor. În chip tragic, Tania nu înţelege că, primind propunerea de a pleca în turneu prin Europa, n-a făcut decât să amâne o căsătorie care nu va avea loc niciodată. Zavarihin n-o să se însoare până nu-şi va asigura rolul de stăpân atotputernic în familie.

Caii noştri nu suferă zăbala... *Fericirea* Taniei ar fi de o sută de ori mai amară şi mai chinuitoare decât nenorocirea acum inevitabilă, tocmai pentru că ar dura, prin forţa lucrurilor, mai mult.

— *Hei, puneţi mina pe pungaş*!...

— *Vă mulţumesc... Mare borfaş*!

— *Roşcatul ăsta e tâlhar*?

— *L-am prins cu mâna-n buzunar*!

a început să cânte în tramvai un mic vagabond, de îndată ce m-am gândit la Vekşin.

În piaţă, de vorbă cu Zavarihin înainte de închiderea

prăvăliei: „Nu, stimabile Firsov, omul fără avere este ca un copil. Oricine trebuie neapărat să aibă ce pierde. E drept că-i primejdios să ai puţin, dar şi mai primejdios e să n-ai nimic. Dacă n-ai rădăcini, te apleacă vântul până la pământ şi ar putea chiar să te smulgă, Dar şi când s-o sătura omul sărac lipit pământului să-şi mai poarte de izbelişte sufletul care nu-i aduce nici câştig, nici bucurie, ci numai griji şi strâmtorări, apoi e în stare, stimabile Firsov, să-ţi trântească o năstruşnicie, de s-or cutremura şi morţii! Când se întâmplă la noi, la ţară, să crape o vacă, muierile plâng şi bocesc trei zile la rând; iar mai deunăzi, dincolo, la colţ, a ars ditamai prăvălie... S-a întocmit procesul-verbal, au dat pe gât câte un păhăruţ şi s-a dus fiecare la treaba lui, mulţumit că i-a băgat Dumnezeu în traistă. Aşa că, prea stimabile Feodor P”eodorovici, nu prea cred eu în cooperaţia asta a voastră: un om tocmit nu poate păzi avutul altuia cum şi-l păzeşte stăpânul!” I-am obiectat că nu sunt ale altuia, că avutul obştesc e al tuturora! A râs, a zăngănit din chei şi s-a apucat să-şi închidă prăvălia!

Vekşin într-o clipă de sinceritate: „O lovitură de sabie! Doar atât. Apoi m-am aplecat spre el, dar în ochiul lui tot mai era lumină... nu se mai stingea de loc, afurisita!”

Dolomanova vorbind despre trecut: „Sunt, pesemne, mult prea tare ca să mă încredinţez fie şi unui jurnal personal”... Inexact: pur şi simplu cei înnămoliţi până-n gât în păcate şi zbucium sufletesc se tem şi să se privească în oglindă!”

De ales odată maniera de povestire: generozitatea excesivă a expunerii sau punctarea zgârcită a aluziei. Cea de-a doua pare mai avantajoasă, întrucât lucrurile abia sugerate mobilizează mai mult imaginaţia cititorului - ce-i drept, numai a celui inteligent. În acest sens, ieri, Maniukin l-a sfătuit în glumă pe Cikilev, de faţă cu mine, să mai economisească hârtia, să nu calomnieze în denunţurile lui pe larg, ci numai să şoptească ce trebuie în direcţia dorită, să facă o aluzie, astfel încât să pună în mişcare capacitatea de suspiciune a adresantului: astfel îţi atingi

mai bine ţinta şi izbuteşti mai pe deplin. Cikilev s-a prefăcut că nu înţelege despre ce este vorba.

în aceeaşi conversaţie, Cikilev: „...Caracteristic! Eu în calitatea mea de umanitarist, am totdeauna grijă să nu-l sperii pe petiţionar cu un refuz deschis formulat. Dimpotrivă: îi pun fel de fel de întrebări, cât se poate de cordial, îi vorbesc frumos, îi dau toate speranţele posibile, şi numai pe urmă îl refuz. Întrucât mie. în calitatea mea de umanitarist îmi este profund străin, chiar odios binele particular. Eu urmăresc întotdeauna numai binele obştesc!" (Alături, o rezoluţie a lui Piotr Gorbidonâci, cu un scris avântat şi stropi de cerneală: „Extrem de ruşinos pentru un scriitor, fie el şi mediocru, să asculte la uşa altuia!")

Ieri, la o adunare de literaţi, dintre cele mai plicticoase, un prieten - făcând parte dintre vacile cele slabe din biblie care le mănâncă pe cele grase, păstrându-şi totuşi silueta sportivă - m-a interogat îndelung şi sâcâitor cu privire la romanul meu: în încheiere, mi-a cerut o rublă, pentru pileală, la bufetul aflat în dreapta, dincolo de o uşă de nuc sculptat!... Un personaj cât se poate de periculos din planctonul literar! Tu şi cu mine, Feodor Feodorovici, mi-a spus, ne scăldăm în aceleaşi ape, dar cine poate şti ce i se întâmplă omului pe întuneric!? Şi mi-a făgăduit ceva din ochi... Cerneala se îngroaşă şi se întinde, mâna mi-e tot mai leneşă şi gândul mai fricos.

(Mai departe, probabil în cursul unei convorbiri cu un criminalist expert, Firsov a scris scu litere caligrafice *Dac*, *Til Oscup şi cu mine* - iar mai jos, cu un vârf de chibrit, desenase o *gură de lup*, cea mai simplă sculă pentru spargerea unei case de fier.)

Cikilev se laudă: „Şi un obiect neînsufleţit tot îl fac să-şi plătească restanţele!"

Maniukin, ieri, intr-o dispoziţie lirică: „...Nu, să nu vorbiţi mierla de rău! Are nişte bobiţe de grăsime, ca strugurii... ce mai, e minunată pe varză! Dacă tragi într-un stol de mierle cu alice de sitari, omori cinci deodată, poate şi mai multe. Mi-aduc aminte un locşor admirabil pentru

vânătoarea de mierle, aproape de moşia mea, Vodianeţ, în spatele cantonului lui Egor, cantonierul de-acoio, într-un zmeuriş des. Mărturisesc că, după vânătoare, tare-mi plăcea să mă odihnesc în gospodăria lui Egor. Mă urcam în *podul grajdului*. Se purtau *frumos* cu mine...” S-a oprit deodată, citind ceva în ochii mei, şi a început să îndruge, stânjenit, despre o veche credinţă vânătorească după care, o dată pe an, vânătorul îşi încarcă puşca pentru el însuşi, şi dacă rămâne în viaţă, asta se întâmplă numai din *mila fiarelor* faţă de el.

De băgat în jurnalul lui Maniukin o povestire de-a lui despre măsurile *părinteşti*, fără vărsare de sânge, cu ajutorul cărora tatăl său, Ammos Petrovici, ar fi pus capăt răscoalelor locale ale ţăranilor. Zice-se că-şi punea toate decoraţiile pe piept şi numai aşa apărea în faţa ţăranilor. „Ăia de s-au răzvrătit împotriva mea, pregătiţi-vă!” Mişcare şi gemete în mulţime. „Instigatorii să fie duşi sub copac!” Aduceau la locul indicat, lângă iaz, trei ţărani mai pârliţi, cu opinci din coajă de tei. „Spânzuraţi-i unul câte unul, începând din flanc!” Cei însărcinaţi cu execuţia păleau, vinovaţii cădeau în genunchi şi atunci îi ierta. Maniukin pretinde că ţăranii tare îl mai iubeau, pentru că îi trecea atât de uşor mânia. Odată, însă, cică a aruncat cineva după el, în trăsură, cu o piatră care i-a trecut chiar pe lângă tâmplă. De vreme ce exista o asemenea înţelegere patriarhală, de unde a venit piatra?

„Întorcându-se de la mormântul tatălui său, Vekşin zăreşte în treacăt aripa albastră a unei gaiţe pe fundalul frunzişului îngălbenit al unui stejar, şi în sufletul lui crispat se deschide o crăpăturică spre cerul copilăriei, care-l uşurează un timp.”

Baluieva către Mitka, în noaptea când a căzut perdeaua cea despărţitoare: „Să nu ne purtăm *ca toată lumea*! Mai lasă-mă o clipă, nu mă atinge. Mă simt de parcă aş fi toată învăluită în promoroacă şi mă tem că se scutură!” Deosebirea dintre ei şi Tania cu Zavarihin: Cu toată neprihănirea, Tania se grăbea cu gândul, dorind ca toate să se petreacă mai repede, cât mai repede, *ca la*

ceilalţi.

Vekşin, drept răspuns la faptul că am pomenit despre *veacul de aur* al civilizaţiei: „...Mereu vrei să mă blagosloveşti cu *fericirea* asta şi să mi-o vâri furiş pe gât, ca pe o mâţă în sac. Nu te grăbi, arată-mi-o pe faţă, să văd dacă merită preţul ce-l ceri”- O mustrare îndreptăţită la adresa noastră, a scriitorilor, care ar trebui să devină o prevestitoare a viitorului, iar noi toţi, deocamdată, tare ne ferim să dăm năvală cu pana noastră în necunoscutul ce ne aşteaptă.

„Cineva din lumea interlopă continuă *să toarne* fără milă, la fiece pas. S-a produs o asemenea zăpăceală, încât - după afirmaţiile lui Sanka B. — doi dintre ai lor s-au prezentat de bunăvoie la judecătorul de instrucţie, spre a declara că n-au luat parte la un jaf care nu demult a stârnit vâlvă. A se verifica, la primul prilej, dacă sunt întemeiate bănuielile lui Sanka Bicicletă cu privire la Dolomanova: cică Maria Feodorovna, ţinută la curent de către Donka, s-ar strădui cu înverşunare să se răzbune *pe toţi*, pentru intimitatea cu Aghei. Voi verifica, deşi e puţin probabil!”

Cele două principii ale invidiei: A. De ce nu am eu ceea ce ai tu? B. De ce să ai şi tu ceea ce am eu?

De aici rezultă trei soluţii ale problemei privind felul de a pune mâna pe o comoară: 1. Să stingi strălucirea din ochii adversarului ca să nu existe vreo diferenţă între pupile. 2. Să desfiinţezi condiţiile în care această strălucire ar putea să apară în ochii cuiva. 3. Să obţii tu această strălucire...

Pe care din aceste soluţii o va alege Vekşin?

Tot dintr-un cântec al Baluievei:

...Intru după gratii, numai paturi văd, unul lângă altul, Cavalerii *şed*...”

Acum câteva zile, în timp ce o aşteptam pe M.F.D. în nesuferita cămăruţă a casei ei, Donka m-a întrebat dacă n-ar putea să-şi tipărească poeziile pe cont propriu, într-o *cărţulie cu poleială pe muchie*: „Spune-le că le dau bani câţi poftesc...” O absurditate! N-aş ţine în raftul meu o asemenea cărţulie! De meditat: în ce moment anume afişul

şi litografia ieftină devin operă de artă şi invers. O interferenţă asemenea celei din romanul meu. De scris nişte *povestiri triviale*...

Ar fi interesant de ştiut, cine i-a putut sugera lui Donka această idee năstruşnică? Şi cine i-a sugerat lui Vekşin un gând atât de neaşteptat: „Omul este *om* numai când se află în număr mare, altfel ori e rege, ori fiară, ori hoţ ca mine, Dmitri Vekşin". Singur n-ar fi ajuns niciodată la acest gând: nu cumva Firsov *celălalt*, alter ego-ul meu, se amuză şoptindu-i asemenea gânduri? De arătat în roman că personajul îl conduce uneori spontan pe autor, când acesta a pierdut controlul asupra lui.

Versurile finale dintr-o poezie a lui Donka:

...E soare dincolo de trecătoare, Dar drumul către culmi e-ntunecos...

„19 octombrie. Tania se antrenează la circ. înaintea turneului în străinătate, va da câteva spectacole de adio la Moscova. Pretutindeni afişe. M-am întâlnit cu Manhold. O conversaţie pe marginea arenei, în timp ce Tania lucra sub cupolă. Manhold a făcut în treacăt o aluzie... a spus cum că lumea păşeşte într-o fază în care omenirea va avea nevoie nu de generali, savanţi ori filosofi, ci mai curând de oameni generoşi. Nu-i chiar atât de rău pentru un fost clovn! Şi-apoi... străbătui! Mă emoţionează teribil graţia nepăsătoare a acestui joc cu moartea!"

în prezenţa mea, Donka i-a comunicat Măriei Feodorovna că Vekşin ar fi ajutat-o pe soţia lui Sanka în timpul absenţei silite a soţului său, aruncându-i bani pe fereastră. Când aceasta a dat o apreciere elogioasă faptei, s-au lămurit unele amănunte, păstrate pentru la urmă de Donka. Se pare că acest ajutor meschin, dat o singură dată, într-un plic, cu o notiţă explicativă, a fost aruncat în timp ce nevasta lui Sanka era plecată la magazinul de artă meşteşugărească, să-şi ducă broderiile, şi se compunea numai din 75 de ruble, cuprinzând probabil şi cele patruzeci datorate. N-a fost cine ştie cât. Pentru prima oară am văzut-o pe M.F. pierzându-şi într-o asemenea măsură stăpânirea de sine. Părerea exprimată de ea după

un minut: „Şaptezeci şi cinci de ruble? Dar în comparaţie cu câştigul lunar al broderiei, e destul de mult. O sumă mai mare ar fi fost o jignire adusă prieteniei omeneşti! Ar fi putut fi socotită - ţinând seama de *succesele* de atunci ale lui Vekşin - drept generozitatea unui hoţ faţă de *alt hoţ*!...” Dar banii aceştia tot nu erau curaţi, aşa că renunţaţi la aceste consideraţii prea subtile, scumpă M.F.

O întrebare a Zinei Baluieva, întrebare pe care, îngrijorată, mi-a pus-o în taină, cu puţin înainte de căsătoria ei: „Când va fi comunism *deplin*, i se va îngădui omului să fie trist?” Am scăpat spunându-i în glumă că-i va fi îngăduit, *numai* dumineca şi sărbătorile legale. N-a înţeles gluma, dar s-a liniştit vizibil.

— M-am întâlnit cu soţii Cikilev la *Ruslan*. Privirile tuturor erau atrase de rochia catastrofal de „la modă” a tinerei căsătorite, executată, precum se vedea, după o idee a lui Cikilev, de geanta ei din imitaţie de piele de crocodil şi de şiragul de mărgean la gât, semănând a muşcături conjugale. Zina nu m-a observat, deşi mă aflam în loja de alături, şi nici la scenă nu s-a uitat măcar o dată - privea mereu numai şi numai în jos, la parter, unde în rândul trei şedea Vekşin, negru la faţă şi cu hainele mototolite. În pauza a doua Vekşin a plecat. Cikilev şuiera mereu: „Draga mea, trebuie să te uiţi prin binoclu (luat cu chirie de la plasator!), doar l-am plătit...” În decurs de o oră, femeia s-a tras la faţă văzând cu ochii. Odată şi-odată, din toate aceste găteli înflorate şi parfumate va sări afară o pisică vagabondă şi în două salturi se va întoarce îndărăt, pe acoperişuri.

O idee absurdă şi obsedantă a lui Vekşin: „Atât judecătorul, cât şi reformatorul sunt în egală măsură obligaţi, măcar o dată pe an, să ia personal parte la o execuţie, ca să nu uite cum arată pe viu sângele menit să fie vărsat. Nu-i vorba aici de etică, ci de însăşi practica pământeană a convieţuirii. Fiecare lacăt pus pe un cufăr este dovada unor supărătoare imperfecţiuni ale neamului omenesc...” Şi iarăşi mă întreb: cum de-i pot veni asemenea idei unui hoţ? Nu cumva sunt de la Pcihov

citire? Să trec pe-acolo, ca din întâmplare, către seară, când el şi cu Vekşin şuşotesc între patru ochi, încuiaţi în casă.

Cikilev să dea o apreciere asupra lui Başmacikin, după ce va fi citit *Mantaua*: „Acest omuleţ de nimic, caracteristic, o să-şi facă odată şi-odată o manta, ba încă una grozavă... şi-atunci o să arate el unora ce poate, în mărimea sa naturală!” (Adnotarea lui Cikilev: „Aha! Va să zică te-ai speriat de noi, mâzgăliciule!”)

Titlul unui capitol, din punctul de vedere al lui Vekşin: „Triumful ticălosului de Zavarihin, sau Povestea unei fete seduse la vârsta de douăzeci şi nouă de ani”.

La sfârşitul capitolului despre întoarcerea de pe Kuderna, în loc de bătrâna *aceea*, Vekşin l-a întâlnit în tren pe Zavarihin. Călătoresc în tăcere, legănându-se fiecare în câte un colţ al vagonului eol. Ură şi noapte. Iar când ajung să nu mai poată suporta ura: „Hai să terminăm odată, căci altminteri murim sufocaţi... Ce zici, prietene, ieşim?” La prima haltă ies amândoi în câmpul noptatic, coboară de pe terasament. Ultima lor bătălie hotărâtoare, la cuţite. Din cauza întunericului, nu se vede sângele. Între timp trenul a plecat...

„Se pare că Zina Vasilievna e însărcinată. Aşadar, Piotr Gorbidonâci s-a consolidat pe poziţiile cucerite.”

„Am lămurit unele chestiuni cu ajutorul lui Donka. în timpul fugii după operaţia Pirman, Vekşin a fost rănit - dar nu înainte de a se fi prăvălit în tunelul săpat, cum am scris în roman, ci în timp ce dădea să iasă de acolo, în curte. Cineva a încercat să-l

Împuşte, nutrind poate o groaznică intenţie: Vekşin să moară ca uri animal, în patru labe. Puţin probabil să fi tras vreunul dintre cei ce efectuau razia: l-ar fi putut prinde de viu. De ce oare Vekşin, atât de necruţător în informaţiile ce-l privesc, mi-a ascuns acest lucru? Şi de unde ştie Donka despre împuşcătura cu pricina? Nu cumva a tras chiar el? Dar în cazul acesta, cunoscând relaţiile mele cu Vekşin, şi-ar fi manifestat bucuria răutăcioasă! Şi n-a făcut-o...”

„Pirman nu s-a plâns nicăieri, n-a comunicat numele celor care au dat lovitura, n-a recunoscut bijuteriile găsite asupra cadavrului lui Şcekutin...”

„Atenţie mărită: Donka o tutuieşte pe M.F.D., iar romanul nu este încă gata!”

„întrebarea este nu dacă Vekşin a îndrăznit într-adevăr să râvnească la nevasta lui Sanka - în etapa respectivă a prieteniei lor sacre şi a decăderii sale - ci dacă însuşi Sanka, în devotamentul său nelimitat, ar fi îngăduit sau nu una ea asta...”

Citirea carnetului îl pasionă până la urmă în asemenea măsură pe Piotr Gorbidonâci, încât nu auzi decât a treia oară invitaţia la masă. Indoind colţul paginii, ca să nu piardă locul, trecu în bucătărie, dar absorbit cum era de gânduri supărătoare, nu resimţi nici pe departe satisfacţia pe care i-o aducea de obicei mâncarea. Îl frământau gânduri legate de cele citite; nu se dumirea ce întrebuinţare, cât mai ucigătoare, să dea acestei incontestabile comori. Dacă unele însemnări din carneţelul descoperit puteau să-i aducă scriitorului - pe care-l ura din suflet! — doar unele necazuri trecătoare, în schimb multe altele, datorită frivolităţii lor dubioase (mai ales dacă le lumina dintr-o parte, cu o lanternă corespunzătoare), erau tocmai bune de întrebuinţat în chip de pietroi agăţat la gâtul adversarului înainte de a-l zvârli în apă. Aşadar, găsirea carnetului trebuia privită drept cel mai subtil dar al soartei pocăite, făcut lui Cikilev în cursul ultimei luni...

Din nefericire, în lipsa unor dovezi directe cu privire la paternitatea carnetului, scriitorul ar fi putut uşor să nege totul. După o matură gândire, Piotr Gorbidonâci hotărî să-l trimită proprietarului, cu însemnările sale, subliniindu-şi astfel generozitatea, dar şi neadormita vigilenţă şi viclenie. înainte de a-l trimite însă, autentifică prin notariat patru copii de pe acest document, astfel încât, pentru cazul că una din ele ar arde, a doua la fel, iar cea de-a treia ar păţi ceva şi mai neprevăzut, tot să mai rămână una.

Trebuie spus de altfel că după ultima dintre

însemnările lui Firsov, citite de Piotr Gorbidonâci, se întindea pe vreo zece pagini o harababură întreagă de amănunte haotice, îngrămădite claie peste grămadă, dintr-un capitol probabil de cea mai mare importanţă în romanul lui Firsov. Dacă bietul administrator al imobilului ar fi posedat însă obişnuinţa de a se descurca în haosul primordial al ideilor unui autor ca în contabilitatea încurcată a impozitelor şi a impozabililor, dacă ar fi ştiut să întrezărească grădina de mâine într-o sămânţă purtată de vânt şi să cultive, în locul autorului, gândurile neexprimate definitiv, dacă s-ar fi încumetat să rătăcească prin labirinturile de săgeţi indicatoare şi de pasaje pe întinderea a trei niveluri, într-un cuvânt, dacă ar fi ştiut să înşire pe firul logicii mărgeluţele dezordonate, uneori rostogolite pe sub câte un rând, atunci capitolul ce i s-ar fi înfăţişat lui Piotr Gorbidonâci i-ar fi procurat o adevărată desfătare, întrucât privea viitoarea decădere a principalului său duşman, Vekşin.

Ar fi aflat, înainte de toate, că cele povestite s-au întâmplat pe la începutul lui noiembrie, când un viscol ţepos mătura pământul, iar de sus, abisul nopţii răzuia oraşul cu un şmirghel necruţător de zăpadă. Birjarii, luaţi prin surprindere de o iarnă fără seamăn de timpurie, ridicau coviltirele birjelor, iar pietonii înălţau superstiţios capul la răscruci, silindu-se să priceapă pricina nestăvilitului iureş al beznei de taiga. Vârtejuri se furişau cântând prin crăpături şi burlane; iar Firsov, care tocmai pornea în explorarea lumii interlope, îşi exprimă mirarea, în carneţelul cel nou, consemnând într-un rând separat: „Cum de nu-i plesnesc obrajii vântului?”

Acelaşi felinar, sub firma speluncii de la subsol unde cu un an mai înainte l-am cunoscut pe Maniukin, se hâţâna desperat în cârligul de care atârna... atâta doar că suflul epocii măturase literele cele vechi de pe firmele din oraş, aducând altele, ceva mai moderne. Dar sensul rămăsese acelaşi: băutură, veselie nestăvilită, mângâiere... într-un cuvânt, cu cât mai frenetic se dezlănţuia vremuiala de-afară, cu atât mai strânse legături se înfiripau aici,

înăuntru, în convorbiri de la inimă la inimă, între prieteni.

Şi mesele erau acum aşezate altfel, iar palmierul african din colţ arăta mai despletit ca înainte: chiar şi cele artificiale se învechesc şi îmbătrânesc, dacă nu de altceva, măcar de trândăvie... Numai firidele din pereţii umezi, împrospătate cu vopsea de ulei, erau tot aceleaşi, după cum acelaşi Alexei dezgheţat şi plin de pete alerga într-un suflet pe potecile de rumeguş. Numai că faţa lui Alexei, îmbătrânită cu un an, purta pecetea unei îndirjiri cenuşii, şi nu se mai auzea romanţa bulevardieră a cântăreţei voinice. Cinci inşi trişti şi cocoşaţi, în tricouri, cântau din mandoline, executând cu mâna dreaptă mişcări puţin atrăgătoare, în timp ce un pianist fără ceafă izbea melancolic în clape... Iar muzica lor gâdilicioasă nu se potrivea de loc cu larma localului.

Demiul cadrilat se zărea din nou pe sub pletele cenuşii ale vrăjitoarei africane, dar acum nu mai speria pe nimeni, deşi din când în când condeiul lui tot mai nota două-trei cuvinte pe o cutie de ţigări scâlciată... Scriitorul, uşor cherchelit şi el, îşi cinstea câţiva prieteni, poate pe cei mai nefericiţi dintre toţi, pe cei mai demni de milă şi compătimire.

— N-ar trebui să mai bei, Xenia... o rugă încetişor Sanka Bicicletă pe nevastă-sa, rupând în două, cu o prefăcută nepăsare, un rac fiert. Ştii doar că n-ai voie... Nu mai bea...

— Acum mi-e totuna, soţul meu sever! zâmbi Xenia, şi scuturând de pe halbă un smoc de spumă amară şi cam murdară la culoare, îşi duse berea la gură. Acum mi-e îngăduit orice... Nu-i aşa, Feodor Feodorovici?

— Nu ştiu, zău... clătină din cap scriitorul în semn de îndoială şi, privind-o pe deasupra ochelarilor, îşi întipări în minte bujorii consumării şi ai bolii fără leac de pe faţa ei, bujori gata să se scuture, dureroşi la privit, unul lângă bărbie, celălalt chiar lângă tâmplă.

În seara aceea Firsov mai mult fuma decât bea, vârând mucurile la nimereală pe sub palmier.

— Nu-mi purta grijă, Şanea, îi spuse cam nepăsător

nevastă-sa. Mi-e scris să mai trăiesc încă nesfârşit de mult... Şi ştii cum am ajuns eu la asta, Feodor Feodorovici? Câtă viaţă mi-a mai rămas, am schimbat-o în bani mărunţi, mărunţi de tot, aşa că am acum o mulţime, şi dacă trăiesc zgârcit, cât se poate de zgârcit, mai va până să se termine. Fiecare bănuţ îl păstrez îndelung între degete. Mai întâi mă satur admirându-l, înainte de a-l cheltui... Uite-aşa merge acum la mine, Feodor Feodorovici!

— Şi tare măi suferă, Feodor Feodorovici. Mereu lăcrămează ca şi-acum! se plânse în treacăt Sanka.

— Nu de suferinţă plâng, Sanea, ci mai curând... Xenia căută prin aerul din faţa ei cuvântul de care avea nevoie. Mai curând din cauza... asta... Ei da, din cauza *contemplaţiei*! Voi rămâne îndatorată bolii mele cât oi trăi, căci ea m-a învăţat să nu mă mai tem de nimic în lume, aşa că acum nu mai ascund nimic din cele ce mă privesc. Din cauza dumneaei, a bolii, m-am făcut şi eu om, nu mi-e frică de nimic, mă uit doar la toate, cu ochii mijiţi. Iată.

eu şi răposata soră-mea ne-am petrecut copilăria la bunicul... avea o moşie mare, mare, şi erau acolo de toate: un râu şi o pădure deasă, chiar şi-un munte avea bunicul... tot al lui... ce-i drept, nu prea mare... se chema Dealul-Kuma! Şi uite, mă minunez... acum un an, nu mai mult, încă mai ascundeam secretul acesta până la istovire, până-mi năduşeau scârbos palmele, iar acum, orice primejdie nu face decât să mă înveselească... Astea-s lucruri care trebuiesc preţuite, Sanea! Zâmbi într-un fel oarecum neputincios, la gândul fericirii atinse. Maică-mea avea o manie: copiii să doarmă sub cerul liber. Şi m-am obişnuit să adorm cu ochii la stele... urmăream cum şoptesc între ele, acolo sus, iar câte una strălucea o clipă şi deodată dispărea...

— Astea-s stele căzătoare, *meteorii*... îl lămuri soţul ei pe Firsov, cu voce surdă.

— De atunci am înţeles că aşa se petrece şi cu oamenii... Şi ei zboară prin întuneric o mie de veacuri, ghemuiţi ca nişte pietre fără cuget, iar când ating marginea pământului, încep să ardă şi, topindu-se,

luminează cât timp ţine calea lor cea pământească, apoi dispar în întuneric până la proxima ocazie. Iar cenuşa lor, a fiecăruia în parte, cade jos. A ta, Feodor Feodorovici, o să cadă în chip de carte scrisă despre mine şi Sanka, iar a mea o să cadă ca o lacrimă pe... asta... ei bine, pe pământul acesta al meu, blestemat şi drag!

Sufocată aproape, trase aer cu gura deschisă, apoi îşi înmuie buzele în bere, dar izbucni într-un acces dureros de tuse, iar bărbatul ei întinse mâna şi-i şterse cu o ciudată evlavie, o lacrimă gata să-i cadă din ochi.

— Ai un suflet gingaş, pluteşti pe deasupra celor lumeşti, Xenia Arkadievna... rosti emoţionat Firsov. Dar de ce te grăbeşti să irosea ti şi cel din urmă bănuţ al vieţii? Asta nu se mai cheamă generozitate, ci risipă...

Era puţi ~i probabil ca Xenia, chinuită de tuse, să fi auzit aceste cuvinte.

— Şi nu mă plâng, Feodor Feodorovici, de faptul că nu am avut parte de prea mult soare... continuă ea după ce-şi trase sufletul. Am ajuns chiar să îndrăgesc vremea cea rea... Uneori îmi îngheaţă picioarele de ude ce sunt, dar eu tot bine mă simt! Şi cât oi trăi, o să-i mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a trimis mie, aşa târfă cum sunt, un soţ ca Sanka Bicicletă, cel mai de treabă om din lume! Se vede că-s neam cu marinarul acela din cartea ta... Îţi mai aduci aminte? În zilele războiului civil... zâmbi, adoptând intonaţiile cântătoare ale unei povestiri din popor. Ce frumos scrii de el, Feodor Feodorovici, cum s-a răzleţit el de detaşament... era parcă bolnav de tifos... şi s-a culcat, sărmanul, lângă un gard, să se odihnească; iar în seara aceea pâclea peste tot pământul o moină nemaipomenită. Şi s-a întâmplat ca prin acele locuri să treacă în zbor o mândră zână, ducându-se într-ale ei... L-a zărit pe sărmanul vagabond şi l-a îndrăgit, spre nenorocul ei, aşa cum se întâmplă adesea cu alde noi, femeile... Cum am păţit-o şi eu cu tine, Sanea! A prins milă de el numai şi numai pentru că rătăcea fără casă şi fără rost. S-a cutremurat toată, sărmana, l-a dus pe marinar în palatele ei din cer, l-a vindecat şi i-a asigurat o viaţă de familie pe

cinste, cu tot belşugul înconjurător. Şi flăcăul a început să se întremeze, iar peste o săptămână s-a rotunjit dumnealui la faţă, că de! mânca de trei ori pe zi... Îţi mai aduci aminte, Feodor Feodorovici? „Poate nu i-a impus chiar el zânei îndelunga operă de binefacere, dar sigur îi ciea dispoziţia necesară acestui lucru...” cită din memorie Xenia. Şi niciodată, pe cât îşi aducea aminte Firsov, textul său răutăcios, biciuitor, n-a coincis atât de perfect cu starea sufletească a celei care-l recita. într-un cuvânt, puse Xenia punctul pe i, marinarul acela devenise pe lângă ea, cum se zice la noi, în lumea asta a noastră deocheată, un *peşte* în toată regula...

între timp, în local se petrecuse ceva cu totul neobişnuit. O dată cu orchestra tăcură şi celelalte zgomote, chiar şi vorba şi zăngănitul vaselor; în clipa aceea, dinspre uşa de intrare veni ca o adiere rece de vânt şi foarte aproape de masa lui Firsov se stârni o mică zarvă; dar nici Xenia, nici cei doi care o ascultau, prinşi de povestirea ei, nu întoarseră măcar capul să vadă ce se-ntâmplă.

Sanka atinse îngrijorat cotul nevestei; prea dogorea toată, de parcă într-adevăr se consuma, arzând în zbor.

— Păi chiar el a scris-o, proasto... De ce-i mai povesteşti?

— Las-o, Babkin. Eu le-am scris *numai* cu cerneală... îl opri sever Firsov.

— Şi-aşa, stătea o dată marinarul nostru tolănit, în aşteptarea prea scumpei lui zânişoare, aruncând câte o privire de pe pilota de nori, în umbra de sub el... urmă Xenia, şi deodată mângâie recunoscătoare mâna lui Firsov. Sub el se întindea Rusia noastră şi peste toată această ţară se cernea o ploicică măruntă. Şi nu ştiu ce-o fi păţit deodată acel flăcău, că numai ce-şi lepădă toată îmbrăcămintea uşoară de noapte, confecţionată din aripioare de libelule, scotoci până găsi cizmele lui de cauciuc, îşi trase bluza cea veche peste flanelă şi, până să se întoarcă zâna, se aruncă de sus, fugind de nesuferita sa fericire de zi şi de noapte în mocirla asta a noastră... Cum

îi zice?... Ei da, pe pământul nostru afurisit şi drag! Cu mâna asta ai scris, Feodor Feodorovici? Lasă-mă s-o sărut... Uite-aşa! încheie nevasta lui Sanka şi vocea i se frânse; în ochii ei umezi, duşi în fundul capului, străluci din nou ceva care-l zgudui adânc pe Firsov.

— Nu-i vorba cine a scris-o, e vorba cine povesteşte!... mormăi el posomorit. Eu unul cred că dacă torni carne de om încinsă într-o oală de tuci, de-aia de băgat în cuptor, şi fereci oala în nişte cercuri mai acătării ca să nu plesnească şi o arunci departe în cer... ar putea să servească vreo sută de ani în loc de soare!

— Ca să-i încălzească pe cei înfriguraţi... întări Xenia care, între timp, se mai liniştise puţin. La drept vorbind, simt în acelaşi timp două lucruri, Feodor Feodorovici. Dacă ar fi să ascult glasul inimii, l-aş înţelege pe marinarul tău, căci *acolo*, sus, n-ai parte nici de acru, nici de amar, nici de zăpadă, nici de necaz... Şi-apoi, chiar banii ţi-e teamă să-i păstrezi asupra ta, darmite fericirea... Ar trebui să stai numai cu spaima-n sân: nu cumva s-o pierzi. Atâta!... Oare nădejdea să fie mai săţioasă decât fericirea, Feodor Feodorovici? De-aceea ţi-or fi înjurat prin gazete basmul; numai mie,.să-ţi spun drept, tare mi-a plăcut.

— Ai dreptate, m-au cam muştruluit rău atunci... Până şi băieşii şi frizerii m-au compătimit! confirmă ironic Firsov.

— Da. Şi Sanka la fel, n-a înţeles nimic, deşi i l-am citit de două ori cu glas tare...

— Parcă era ceva de înţeles sau de neînţeles! se apără soţul Xeniei. Marinarul acela avea nivelul foarte ridicat!... Dacă şi-ar permite fiecare să. zacă o jumătate de an într-o fericire atât de deplină, fără să-şi dorească nimic şi nici să nu năzuiască la ceva, apoi toată producţia de pe pământ s-ar opri în loc şi ar îngheţa pe vecie chiar şi sufletul... Nu degeaba ne-am ridicat noi împotriva celor bogaţi! Poate că marinarul acela i-a văzut de sus pe foştii săi tovarăşi, care se duceau să-şi dea viaţa pentru o cauză sacrosanctă şi nu l-a mai răbdat inima! M-am întâlnit şi eu o dată cu un prieten de-al meu, faţă în faţă, şi am sărit din

tramvai în mers, ca să nu mă recunoască. Mi-am însângerat palmele, aşa am plesnit cu ele pe asfalt...

Se opri deodată, de parcă ar fi atins un fir electric neizolat, şi comoţia se transmise instantaneu vecinilor de masă; scriitorul şi soţia lui Sanka se întoarseră ca la o comandă. Şezând la aceeaşi masă ca şi atunci, exact cu un an înainte, Vekşin privea distrat tejgheaua bufetului din celălalt capăt al localului. De după reverul de catifea al paltonului se vedea o cămaşă strălucitor de albă; pălăria din fetru de calitate foarte bună, tot o amintire a turneului din Varşovia, şi-o pusese alături, pe marginea feţei de masă, destul de murdare. Ca şi în seara când Firsov a apărut pentru întâia oară în Blaguşa, stropi nezvântaţi încă străluceau pe umerii lui Vekşin, iar în faţa lui se răcea in pahar ceaiul obişnuit, fără nimic dulce alături. Şi cu toate că, după cât se părea, nimeni n-a observat prezenţa acestui om, acaparase totuşi atenţia încordată a tuturora. O sfidare la fel de obraznică şi necruţătoare ca şi la începutul iernii trecute se citea în calmul cu care Vekşin, căutat fiind de poliţie, înfrunta deschis orice risc, ca şi în mişcarea lentă cu care sorbea câte o înghiţitură din ceai, după care punea paharul la loc... Totul era ca în trecut, dar în acelaşi timp în toate se descifrau trăsăturile unor schimbări ireversibile - şi în felul înfrânat, plin de avertisment, al mişcărilor şi-al privirilor sale, gata parcă să izbucnească, şi în cuta adâncă, parcă o tăietură, ce-i străbătea fruntea de la o tâmplă la alta, şi mai cu seamă în atitudinea adunăturii din Blaguşa faţă de idolul său, o atitudine până mai ieri plină de respect, iar acum schimbată... oare numai şi numai în urma căderilor fatale şi inevitabile după o înălţare de scurtă durată?

Şi iată că întâmplarea vru să se repete experienţa care i-a oferit lui Firsov, cu un an în urmă, un atât de bun prilej de a-şi caracteriza eroul. Pălăria lui Vekşin alunecă deodată pe rumeguşul umed. Toată lumea văzu acest lucru, întrucât nimeni n-avea altă ocupaţie; cu toate acestea, niciunul dintre muşteriii tăcuţi de la mesele de alături nu se repezi s-o ridice, ca rândul trecut. Firsov se

întreba: de ce Dmitri Vekşin şi-a pierdut în ochii lor aureola glorioasă a nenorocirii, pe care omul cel simplu din popor o venerează în orice împrejurări? O fi la mijloc teama superstiţioasă de a atinge, măcar şi prin pălărie, un om osândit la chinuri groaznice? Puţin probabil. Ori poate, venindu-i momentul, dacă nu să ardă, cel puţin să se zdrobească în avântul căderii sale, cum el tot mai stăruia înaintea ochilor, meteor zăbovind pe bolta cerească - ajunsese prea comun, până la trivialitate, de mult ce a fost văzut, ceea ce provoca o supărătoare familiaritate, pe lângă invidie şi îndârjire. Sau - şi asta e posibil - nu cumva în speranţa lui Vekşin, vie deşi nedemascată, de a reveni la suprafaţa vieţii, cei din periferia societăţii au ghicit un dispreţ plin de scârbă faţă de mediul lor? Dar înainte de a apuca Firsov să-şi treacă în carneţel aceste presupuneri, se întâmplă ceva scandalos, un lucru ce n-ar fi fost cu putinţă acum un an. O pisică jigărită ca vai de ea, apărută de undeva, din încăperile dosnice ale localului, se apropie agale, mirosi pălăria lui Vekşin fără niciun fel de respect şi, după cum li se păru tuturora, plecă manifestând faţă de ea un vădit dispreţ.

Poate că, din toată sala, numai Vekşin nu dădu atenţie, acestui fapt, atât de semnificativ pentru propriul său destin... După câteva clipe, Firsov se întrebă dacă, în genere, putea să mai străbată ceva în conştiinţa întunecată a acestui om care nici măcar lui, autorului său oficial, nu-i răspunse în niciun fel la salut, deşi acesta avusese grijă să dea gestului o nuanţă de familiaritate artistică, încurajatoare şi degajată! Iar ceea ce urmă veni să confirme cele mai pesimiste prevederi ale lui Firsov.

Sanka nu mai apucă să-şi oprească nevasta: ca o ciută rănită, Xenia se smulse din mâinile lui; se auzi doar cum îi pârâie bluza ruptă. Şi îndată, de parcă lumea atâta ar fi aşteptat, totul se dădu la o parte, oameni şi mese, ca în spaţiul ce se formă să se înfrunte ca pe ring cei doi: Vekşin, cu desăvârşire nemişcat, şi nevasta lui Sanka, furioasă la culme, dezbrăcată de orice decenţă. Cu părul vâlvoi şi cu dinţii clănţănind ca de friguri, cu mâneca

sfâşiată la umăr şi obrajii îmbujoraţi, părea beată în ultimul hal. Cu mâna dreaptă se tot pipăia la piept, cu înfrigurare, furişând câte o privire în decolteul peste măsură de lărgit al bluzei; căută apoi să scuture din talie ceva extrem de important, de neînlocuit, dar din păcate nu căzu nimic - lucrul căutat fusese desigur pierdut pe undeva, cum se întâmplă de obicei în grabă. Şi cu toate că până la o încăierare generală, cu vărsare de sânge, mai era destul de mult, cei câţiva vatmani de la măsuţa de alături, veniţi să se cinstească în ziua de salariu, începură din timp să se strecoare unul câte unul spre ieşire.

— Aicea sunt! Îi aveam aici, îi găsesc îndată... Aşteaptă o clipă, pentru Dumnezeu! Buzele Xeniei tresăreau spasmodic, ca după otravă. De o lună şi mai bine îi tot port cu mine, aproape că au putrezit... Ia te uită afurisitul cum s-a mai împopoţonat ca să vină la cârciumă şi să se joace cu moartea!... Vrea să ne arate nouă, proştilor, cât e el de grozav şi ce ticăloşi sunt ceilalţi în faţa lui, toţi pungaşii, guzganii de sub mese, gunoaie împuţite... care tremură pentru maţele şi gologanii lor! Şi ce dacă tremură? Tremură, tâmpitule, tocmai pentru că sunt oameni! Oameni!! Ai înţeles? Tu ai să putrezeşti, iar ei vor trebui mâine să ridice cu orice preţ case, să-şi crească copiii, să trăiască! Ce crezi, că eşti de fier dacă nu te doare, nu ţi-e frig şi nu ţi-e ruşine? înseamnă că eşti o vită, atât! O vită nesimţitoare şi primejdioasă... Hai, diavole, împunge-mă cu coarnele cât mai sunt în viaţă, căci nu mi-a mai rămas mult... mâine, poimâine dau ortul popii!

— Taci, nebuno, trezeşte-te! Ia seama... te împuşcă, bâiguia alături de ea Sanka, palid, speriat, aproape plângând şi neîndrăznind să se atingă de nevastă-sa, care nici ea nu s-ar fi lăsat!

— Lasă-mă! Eşti măscăriciul şi robul lui. Priviţi-l, oameni buni... Nelegiuitul! Se mai laudă cu revoluţia, dar te pomeneşti c-o fi furat pe front pesmeţi şi tutun de la soldaţi... Hai, mărturiseşte, nu-i aşa c-ai furat? Şi mai îndrăzneşte să-şi arunce pomana pe fereastră... Ia-ţi-i, ia-ţi înapoi banii ticăloşi, furaţi, afurisitule!

Făcându-l astfel de râs, mai că-l plesnea peste ochi pe Vekşin, care tăcea. O îmboldea nevoia febrilă, cum ghiciră îndată toţi cei de faţă, de a înapoia ajutorul pe care toată lumea ştia că Vekşin i-l dăduse în timpul anchetării şi detenţiunii lui Sanka. Se pipăia, ba mai bine zis se frământa cu amândouă mâinile peste tot, fără să-i vină în minte că ar fi trebuit să-şi ascundă sânul dezgolit; întorcea pe dos toate cusăturile bluzei; nu găsea însă nicăieri banii dosiţi şi nici nu mai putea da îndărăt, după furtuna de ea stârnită; pe faţa ei deodată îmbătrânită se zugrăvise o deznădejde cumplită, de copil, iar mâinile îi fremătau umilite.

Deodată, cu un sughiţ de plâns, sleită de puteri şi neruşinat de despuiată, se prăbuşi pe podea în mijlocul celor care formaseră cerc în jurul lor.

— Sanea, am pierdut banii! Banii lui!... şopti neputincioasă; şi, înnebunită de durere, îşi presăra pe cap rumeguşul ud, murdar, de pe jos, şi prindea cu mâinile pantalonii negri, bufanţi, ai soţului, vârâţi în cizme, cum obişnuiau să poarte hoţii. Vai, ce nenorocită sânţ, Sanea!... Hai, de ce taci?! Spune-i că o să-i dau banii înapoi! Negreşit i-i dau! Îi adun din hoţii, fur la biserică ca să-i dau tot din *aceia* din care mi-a dat! Zău, Feodor Feodorovici, azi-dimineaţă îi aveam aici, mă frecau sub piept. Uitaţi-vă, oameni buni, m-a şi ros! A rămas locul roşu! Şi, dezvelindu-se ca în faţa lui Dumnezeu, arătă scriitorului şi întregii adunături, cutremurate, locşorul de pe piept, sub sutien, unde păstrase banii pierduţi.

Nu-i de crezut că Firsov, în asemenea condiţii, a putut să observe cât de emoţionat era Alexei cel plin de pete care, după spusele lui, ar fi dat cu şervetul un pahar jos de pe o altă masă; nici nu l-a văzut, desigur, cum pretinde, pe unul din mandoliniştii în vârstă, cu tricou, îngropându-şi obrazul în palme, după ce, bineînţeles, şi-a strecurat instrumentul sub braţ. Toate aceste amănunte pur *autoriceşti* le-a observat probabil ulterior, cu inima, iar nu cu ochii, în realitate, aşa că n-ai putea pune mâna în foc că nu-s inventii. Cert e un singur lucru, că absolut toţi

clienţii din local, ca şi salariaţii, cu excepţia lui Vekşin, au urmărit *în picioare* cum se mistuie definitiv în faţa lor, cuprinsă de flăcări, o viaţă măruntă, de importanţă mai mult decât secundară şi atât de nedorită într-o scriere contemporană. înainte de a fi rămas din Xenia doar un pumn de scrum, două voluntare, casieriţa şi încă una, o femeie de ultimă speţă, o ridicară de pe jos pe nevasta lui Sanea şi, învelind-o peste cap cu paltonaşul ei, o duseră ţinând-o de-un braţ şi de altul în curte, unde o culcară pe zăpada miloasă şi curată.

întâmplarea îl trezi întrucâtva pe Vekşin din meditaţia lui; şi toată lumea observă cu câtă bărbăţie a suportat el această insultă adusă în public, fără a face măcar o încercare de a curma ori a o pedepsi pe îndrăzneaţă. Dar dacă ar fi schiţat măcar un gest, n-ar fi fost bine nici de el, nici de eleganta lui îmbrăcăminte, adusă din străinătate: poate că toţi cei din jur atâta aşteptau, fierbând de răutăcioasă nerăbdare, spre a se năpusti cu cuţitele în mână asupra eroului de ieri! Avea dreptate Firsov în afirmaţia sa cea mai de seamă: în tăcerea lui Vekşin era ceva din răbdarea fierului trecut prin strimtele valţuri ale laminorului tocmai pentru a putea fi folosit de către oameni.

Din nou îl încercă pe scriitor ispita vicleană de a explica îndârjirea nevestei lui Sanka împotriva unui fost luptător în războiul civil, fie el chiar şi decăzut, prin originea ei nobilă... Dar n-apucă nici măcar să respingă această pâine, mult prea uşoară a meseriei sale, când se ivi neîntârziat o întrebare strâns legată de prima: prin ce a izbutit această fiinţă străină şi cu desăvârşire nefolositoare să-şi atragă aici, la periferia vieţii, o simpatie atât de generală şi, pe cât se vedea, atât de adâncă şi trainică? Şi îndată se născu a treia întrebare: de ce tocmai de la biserică voia să fure banii pe care să-i arunce în faţă lui Vekşin? Pentru că banii de-acolo sunt şi mai păcătoşi ori pentru că de acolo putea să-i fure cu mai puţină teamă de pedeapsă?

XIII

După ce nevasta lui Sanka fu scoasă afară din local, încetul cu încetul lumea adunată buluc începu să se împrăştie. Firsov, cât era el de scriitor, socoti totuşi prea dură purtarea lui Sanka Bicicletă care, în ciuda multlăudatului său devotament pentru Xenia, nu numai că n-a reţinut-o şi n-a încercat s-o acopere cu trupul lui în timp ce se zbătea pe duşumea, dar nici măcar nu s-a repezit după ea afară şi nici mai târziu n-a întrebat-o pe casieriţă ce face tovarăşa sa de viaţă. în momentul acela pe Sanka îl preocupa ceva mult mai important. Rezemat de perete, îl urmărea pe furiş pe Vekşin cu o privire scânteietoare, aşteptând momentul oportun... Dacă acesta s-ar fi ridicat să plece, ar fi alergat probabil să-l ajungă pe scară, pentru a-l ruga s-o ierte pe Xenia, sau poate cu altă intenţie. Dar Vekşin, oricât de ciudat ar părea, n-avea de gând să plece şi nici nu-l băga în seamă pe fostul său prieten. în clipele acelea era preocupat de un gând cât se poate de important, din care nu decurgea nimic deosebit, în afară de lămurirea faptului dacă îndeobşte merita sau nu să mai reflecteze asupra vieţii.

Nerăbdarea îi dădu ghes lui Sanka, făcându-l să se desprindă de perete. Când Mitka sorbi iarăşi din paharul de ceai, se grăbi să dea buzna în amorţeala lui, supunându-se unui imbold deocamdată neclar. Cu mişcări de automat - spre surprinderea chiar şi-a lui - ridică de jos pălăria lui Vekşin şi, suflând pe ea ca să scuture firele de rumeguş, o puse la locul dinainte, pe colţul mesei, serviciu care autoriză oarecum îndrăzneala de a se aşeza la masa tovarăşului mai mare în grad, fără a-i aştepta îngăduinţa.

— Ştii, şefule, dă-o naibii, nu fi supărat pe Xenka mea... E pe dric, şefule! începu el cu glas tremurător, făcând nişte mişcări rugătoare, nesigure. O duce prost de tot... doar ultimele două zile i-a fost ceva mai bine; altminteri, noapte de noapte mă tot îndeamnă şoptindu-mi la ureche, să ne facem seama amândoi. Doctorul a zis că mai are vreo două, trei săptămâni de trăit. Atât. Ai văzut cum arată la faţă?

După cele întâmplate adineauri puteai să te aştepţi la

orice din partea lui Vekşin; probabil însă că, sub imperiul meditaţiilor pomenite, apucase s-o ierte pe nevasta lui Sanka.

— Nu-i nimic, Alexandre. Dacă boala este luată din timp, trece, răspunse Vekşin, aproape grijuliu, drept răspuns la laşitatea de neiertat a lui Sanka. Dar vezi, grăbeşte-te, să nu fie prea târziu. Ar trebui s-o duci imediat la spital...

— Chiar că n-ar fi rău s-o duc la spital! se grăbi Sanka să ofteze. Dar vezi că doctorii or să întrebe... că doar sunt şi ei salariaţi... cine-i femeia asta şi unde domiciliază. Doamne-Dumnezeule, d-apoi până să răspund, mor pe loc de ruşine! Dacă ar fi ridicat-o de pe stradă, dacă ar fi scos-o de sub tramvai, era altceva... Băgaţi-o unde ştiţi, ca să nu fie deranj şi dezordine! Dar aşa? Nu-i trecută cu domiciliul nicăieri, că vezi, noi doi, din cauza împrejurărilor, ne adăpostim deocamdată pe unde se nimereşte... mii găsit nişte vagoane goale pe linia ferată Savelovskaia. Nu-i vorba, hotelul e mare şi gratuit, toate camerele sunt la fel, cu ventilaţie curentă... mo re confort: poţi să-ţi alegi pe care vrei!

— Tocmai de-aceea, deşteptule, te sfătuiesc stăruitor să-ţi duci de urgenţă nevasta la spital! Tuşeşte, iar *acolo* o să-ţi răcească mai rău. îi curmă vorba Vekşin, pe care-l plictisea vădit vorbăria lui Sanka. Chiar nu eşti în stare să-i explici câte prostii şi răutăţi a îndrugat astăzi?

— încă o dată îţi mulţumesc din suflet pentru sfat, şefule, se repezi Sanka, deodată potolit. I-am împuiat urechile toantei, i-am spus cât îţi datorez eu ţie... Şi, într-adevăr, ce-aş fi ajuns eu fără tine? Un netot, un sălbatic, un meşter de calapoade din cei de rând, de care şi-ar fi bătut joc orice client! Pe când aşa, uite, tu m-ai scos pe calea activităţii conştiente... adicătelea, vreau să zic, pe calea înţelegerii superioare. Poate, la urma urmei, am mai greşit noi un pic, tu şi cu mine... se întâmplă! Uite, acum câtva timp Xenka şi cu mine am alunecat urât de tot în mocirla filistină, dar tu ai venit şi ai curmat totul cu mâna ta de fier!... Într-un cuvânt, ne-ai scos de acolo... Şi i-am zis

doar: vezi că dânsul nici pentru treburile lui nu are vreme!

— Iar umbli cu cioara vopsită, Alexandre... Nu-mi place! îl preveni Vekşin, începând, puţin câte puţin, să deosebească sensul ascuns al cuvintelor rostite.

— De ce?... Ori nu-i adevărat?... Doar mi-ai luat întotdeuana parte! Pentru ficusul meu, cel de-acasă, nu l-ai luat pe Donka de gât? Ba l-ai luat! E o simplă plantă, şi tot n-ai lăsat-o fără apărare... nu se mai astâmpăra Sanka, zgândărindu-şi sufletul cu râvna întunecată, nesăţioasă a veneraţiei. Vezi, ştiu tot despre activitatea ta. Dă-l dracului de ficus... de mult s-ar fi cuvenit să fie stârpiţi cu desăvârşire toţi ficuşii din lume! Ştii de ce l-a rupt Donka? Eu cred că a intrat pe la noi în treacăt, în timp ce Xenka mea gătea la plită şi se îmbujorase, iar dânsul e mare amator de parte muierească. S-o fi înfuriat că ea, aşa târfă cum a fost, nu s-a lăsat; şi-a început atunci să spargă toate în jur, într-un cuvânt, s-a necăjit omul. Este o fiară, ştii, o fiară din cele negre, netede, pieptănate, care pasc pe pajiştile iadului... Când ne-am cununat, eu cu Xenka, am văzut pe un perete la biserică *Judecata de apoi* şi era şi portretul lui Donka acolo. Ehei, câte ţi-aş putea spune despre el!...

— Lasă, Alexandre, e târziu, mi-i spune altădată, îl întrerupse Vekşin şi-şi vârî mâna în buzunar, să facă plata.

— Iar n-ai timp, şefule! De câţi ani tot năzuiesc să stăm de vorbă deschis, de la suflet la suflet, *despre ce este mai important* între noi, iar tu... ba nu găseşti timp pentru mine, ba nu-mi dai *crezare*. Şi dacă mi-am pus în gând să te previn de ceva rău?

— Ce anume? întrebă Vekşin, furişând spre el o privire.

— De mine-i vorba, şefule! rosti neînfricat Sanka, bătându-se cu pumnul în piept.

— Păi ce rost ar avea să mă previi?... Eşti un om bun, liniştit... Ce mai, eşti *de-al nostru*! zâmbi pentru întâia oară în seara aceea Vekşin, pregătindu-se din nou să-i facă semn lui Alexei cel plin de pete.

— Să te mai previn şi despre Donka... Poate vrei să

ştii la ce a vrut să mă împingă?

— La ce? repetă Vekşin fără să se schimbe la faţă, renunţând totuşi să-l mai cheme pe Alexei.

— A căutat să mă convingă să-ţi fac de petrecanie. E străin de noi, zicea de tine; ăsta n-ar sta să mănânce cu noi la aceeaşi masă, cum nu s-ar vârî într-o gaură de şoareci - i-e scârbă de noi! Mi-a făcut chiar unele aluzii cum că tu, prin Artaşez al tău, îi torni pe hoţii din Moscova... Te-o fi urmărit pesemne când ai fost în vizită la el, a doua zi. Nici pe Şcekutin nu poate *să ţi-l ierte*! îşi face la noi practica, zicea de tine, iar după ce capătă experienţă, se dă bine pe lângă autorităţi şi se pune cu vânzarea pe noi! Să vezi, zicea, c-o să stârpeşti toată şleahta noastră! Toţi hoţii din lumea asta! Cică în scopul de a ajunge în viitorul cel luminos fără derbedei dintr-ăştia, fără balast. Cam astea mi-a spus... — Interesant, se Exprimă în cele din urmă Vekşin, fără vreo intonaţie ori subliniere mai personală. Dar tu, Babkin, nu cumva minţi?

— Să n-am parte, cât oi trăi, de libertate! jură desperat Sanka; iar de la masa vecină, Firsov văzu clar o lacrimă scânteind în ochii lui. Mi-a făcut chiar o aluzie că s-ar ocupa personal de *comisăraş*, dar mai are de îndeplinit în viaţa asta o trebşoară delicată, cu care n-a isprăvit încă.

— Ce trebşoară... Nu ţi-a spus?

— Nu spune. O face pe misteriosul, dar eu cam bănuiesc despre ce-i vorba.

— Despre ce? Spune ce bănuieşti?

— Apoi, are şi el un foc la inimioară... Dar nu te mai preface, şefule, ştii doar prea bine! Dameza-i foarte interesantă... Eu aşa zic, că în tot cinematograful nu găseşti alta mai mişto ca ea!... Dar de ce oare, nu pricep, s-o fi încurcat cu un hoţ de rând?

— Ai văzut tu ceva, ori numai aşa, te bate gândul? îl cercetă Vekşin în treacăt, ca să nu se dea de gol în faţa acestui naiv.

— Cum să-ţi spun, şefule... n-am stat sub pat, nici nu m-am uitat noaptea prin gaura cheii, se codi Sanka, trecându-şi vârful limbii peste buzele crăpate. Dar după

câte mă pricep şi eu în treaba asta, s-ar zice că s-a stabilit între ei un deplin *contact*. Se lăuda ieri, într-un loc, că o să plece dincolo de Baikal... iar eu am făcut-o pe prostul: Dar gagicele, zic, cui le laşi, scumpul meu domn? Drept răspuns, s-a şters cu palma pe gură şi s-a exprimat cum că muierile sunt peste tot locul deopotrivă.

— Era băut? se interesă sec Vekşin, din ce în ce mai întunecat la faţă.

— Tocmai aici e aici, se cam *spurcase*... şi-am auzit că dânsa ar fi ameninţat că-l dă afară chiar şi pentru un strop de băutură. Pe-urmă, să vezi, avea bani cu ghiotura, tot după un post îndelungat, aşadar, a *rezolvat* şi cealaltă chestiune... ei da, problema asta! Răsfirându-şi toate degetele într-un gest rotit, explică şi esenţa celei de-a doua oprelişti a Maşei. Zvârlea banii în dreapta şi în stânga... şi parcă era mai frumos ca oricând, ticălosul!

Timp de-o fracţiune de minut, Vekşin netezi cu mâna marginea mesei, lăsând inimii răgaz să-şi potolească bătăile, iar bănuielilor adunate mai demult putinţa de a se contopi într-un bloc de dovezi, deocamdată inform... Dar, la urma urmei, Donka ar fi putut să sedestrăbăleze şi de necaz, de dor nepotolit!

— Ce să caute el iarna dincolo de Baikal?... se îndoi cu glas tare Vekşin, gândindu-se la altceva; şi Firsov, care grăbea pe ascuns momentul revelaţiei, auzi ca un verdict în cuvintele ce urmează, deocamdată lipsite de semnificaţie: Dacă-i vorba de odihnă,, ar putea să se ducă oriunde. Doar avem în ţară destule locuri tihnite, unde nu te bat vânturile... De pildă, pe malul însorit al mării!

Cei doi îl socoteau pe scriitor aşa de departe de cele pământeşti, cu alte cuvinte nu numai inutil, dar şi nereprezentând nicio primejdie, încât vorbeau aproape deschis în faţa lui. Firește, o parte din cele spuse fusese acoperită de orchestra de mandoline, care încerca să se răzbune, prin intensitatea zdrăngănelii, pentru pauza silită din timpul scandalului; dar cealaltă jumătate a conversaţiei ajunse la urechile lui Firsov în toate amănuntele ei. Numele Masei Dolomanova nu fusese pomenit nici măcar o

dată. De ce? Să fi înţeles oare Sanka Bicicletă caracterul sacru al relaţiilor dintre ea şi Vekşin? Doar *şeful* nu i-a împărtăşit niciodată nimic din tainicele întâmplări de pe Kudema. Totuşi bănuia ceva, de vreme ce îşi vâra acul calomniei, de probă, ici şi colo, mereu prin apropiere, fără să-şi desprindă privirile de pe obrazul lui Vekşin, pândind momentul când acesta îşi va pierde răbdarea. O făcea sub pretextul unei cordiale îngrijorări pentru prietenul său şi Firsov, la măsuţa lui, se minuna cu câtă dibăcie ucigătoare scotocea lunganul acesta, în aparenţă naiv, în sufletul lui Vekşin; de altfel curând se va lămuri de unde provine această măiestrie a lui Sanka.

Prevăzând ce întorsătură ar putea lua convorbirea ce devenea treptat o înţelegere, Firsov se pregătea să-i prevină pe cei doi că de astă dată aude tot, până la ultimul cuvânt, dar că n-are cum să-şi schimbe locul, nefiind nicio masă liberă; tocmai atunci însă., în uşa din dos apăru din nou nevasta lui Sanka. Neînsoţită acum de nimeni, potolită, de o paloare mortală, cu zăpada aşternută din belşug pe umeri şi probabil rebegită de frig, făcu de câteva ori semn din cap, foindu-se lângă draperia uşii, în speranţa că va atrage atenţia soţului ei; când în sfârşit se convinse că a fost văzută, se strecură ca o umbră vinovată, de-a lungul peretelui, spre cuierul de la intrare, verificându-şi tot timpul nasturii de la bluză - dacă sunt încheiaţi sau nu.

— Bine, mai discutăm noi... vom reveni la această temă dureroasă... spuse cu o uşoară ironie Vekşin, *atârnându-şi zâmbetul pe obraz ca un lacăt*, după cum se exprimă excesiv de plastic Firsov. Iar dacă afli ceva în plus despre această pereche, îmi cunoşti adresa; deocamdată du-te, eşti aşteptat. Şi spune-i nevestei tale că nu sunt supărat pe ea...

Câteva minute după plecarea lui Sanka, Vekşin rămase neclintit locului, într-o tăcere concentrată, apoi, contrar obiceiului, îi comandă lui Alexei cel plin de pete tot ce, după expresia lui ciudat de glumeaţă, *ar putea să stingă arşiţa sufletului într-un deşert*. De mult nu mai avusese parte Firsov de atâtea observaţii rodnice într-o

singură seară. De la locul de observaţie, din imediata apropiere a lui Vekşin, văzu cum începea să ardă în acesta flacăra cea întunecată şi cum se străduia el să stingă limbile de foc jucăuşe ce-l cuprinseseră, turnând peste ele lichid din diferite sticle. Deodată urechile i se îmbujorară, faţa i se făcu şi mai cenuşie, iar nasul - conform portretului făcut de Firsov, butucănos - chiar ajunse să semene cu o buturugă. Se pare că ceva asemănător li se întâmplă oamenilor pe eşafod, când trupul se acomodează dinainte cu ceea ce va deveni peste câteva minute... Un singur lucru nu ştia Firsov, dacă Vekşin s-a îmbătat, ori sta aşa, încremenit, fără să-şi ridice măcar ochii, de teamă să nu vadă ceva de zece ori mai rău decât orice execuţie. Firsov evita să se uite la el de-a dreptul, ca nu cumva, atrăgându-i nelatimp atenţia, să-l provoace la vreo faptă nebunească. Tocmai atunci, după cum se exprimă pitoresc Firsov în romanul său, „dracul scoase acel hoit uriaş şi împuţit în calea lui Vekşin, ca să-l încerce”...

În local coborî un vizitator nou, cu trupul atletic şi faţa buhăită, fără căciulă, cu cizme impermeabile de culoarea bronzului şi cu o scurtă de viţel, descheiată; o sirenă tatuată pe pieptu-i gol, iţindu-se peste marginea tricoului vărgat, dovedea apartenenţa lui la tagma marinărească. Zăpada uşoară prinsă în coama-i zburlită amintea că deasupra Blaguşei bântuia cel dintâi viscol al noii ierni... Cel abia sosit era o epavă alcoolizată, cu desăvârşire inadaptabilă la viaţă, rămăşiţă a marelui cataclism din Rusia, o epavă ca multe altele, purtate pe-atunci de vârtejurile vieţii curente. Şi totuşi, asemenea lui Vekşin, această epavă nu era sfărâmătură din cetatea zdrobită, ci aşchie din ciocanul pus şi el la grea încercare.

Noului-venit îi era şi frig, şi greaţă. Se simţi dintr-o dată îmbătat de mirosul binecuvântat al mâncării de pe foc şi-al berii vărsate, dar şi mai mult de calda dospeală a rumeguşului mocnit. Tropăi din picioare, scuturându-se de zăpada topită pe el, şi-şi încălzi cu suflarea palmele, vinete ca şi carnea de cal; apoi îşi plimbă rapid prin încăpere privirea înlăcrimată de ger, alegându-şi victima potrivită...

O dată, mai în toamnă, fusese adus aici de vremea rea, îi plăcuse, şi de atunci venea aproape seară de seară în spelunca aceasta, să-şi preia tributul de la delapidatori şi laşi. Dar cum aceste vizite erau totdeauna însoţite de tulburarea buneicuviinţe, Alexei cel plin de pete pufni îndată spre vizitator - ce-i drept, de la o depărtare prudentă - dând din şervetul lui, de parcă ar fi vrut să alunge o mare molie omenească.

Din dispreţ faţă de primejdie, Vekşin se aşeza totdeauna cu spatele spre intrare, astfel încât la început noul-venit nici nu-l observă. Rătăcea în zadar printre mese, gata să se agaţe de orice privire întâmplătoare ori curioasă, de orice cuvânt nesăbuit, de orice picior întins imprudent în drumul lui... Toată lumea bănuia primejdia şi se ferea, prevenită de cotcodăcitul lui răguşit şi ameninţător, care acoperea larma şi muzica. În cele din urmă descoperi oaza lui Vekşin, cu sticlele încă neîncepute; ba pe deasupra îi fu pe plac cetăţeanul singuratic şi liniştit care, prin aspectul său de om indispus, îi făgăduia o pradă îmbelşugată... Oprindu-se alături, aştepta măcar o mişcare a sprâncenei lui Vekşin, ca să-şi aplice după caz tactica, intervenind cu obrăznicie, cu familiaritate sau încercând să intimideze; dar Mitka rămase tăcut ca şi mai înainte: pentru el nu exista în clipa aceea nimic mai important decât Donka şi Maşa Dolomanova, şi închipuindu-şi-i aievea, nu-şi putea lua ochii de la perechea fericită şi nesăţioasă întinsă aici, la picioarele lui. Sămânţa aruncată de Sanka încolţise, scosese cea dintâi rădăcinuţă lungă.

— Caraghioasă treabă!... În jur se-nalţă cupe pline, răsună tobe şi trompete, iar un *homo sapiens* n-are în ce să-şi înece necazul!... Ha-ha! Unde eşti tu, Belzebut, să-l vezi pe omul care a cucerit în persoană muntele Ararat cum face sluj în două labe, ca un căţel, lângă masa altuia?... A-ah! rosti noul-venit cu un oftat de ruşine punând de probă palma grea pe umărul victimei alese.

Vekşin scutură ou uşurinţă mâna obraznică şi înălţă capul, cu o expresie de plictiseală şi enervare. În faţa lui,

cu mâinile în şolduri, noul-venit încerca să sugereze cel puţin un vulcan în erupţie, dar Mitea îl văzu aşa cum era: un om rebegit de frig şi foarte flămând, nu chiar atât de beat cum căuta să arate, făcând paradă de acest lucru tocmai pentru a-şi putea câştiga, ca de obicei, cina şi paharul de vin. Dar nu înşelătoria aceasta atrase atenţia lui Vekşin, ci adevărata şi binecunoscuta jale a vagabondului fără adăpost, ajuns pe culmea ananghiei, suferinţa adâncă, încinsă de ruşine, încercată de curând şi de el, în timp ce stătea în picioare lângă masa de nuntă a fratelui său Leonti.

— Stai jos, îl autoriză printre dinţi Vekşin, sperând poate să-şi alunge cu ajutorul durerii acestuia propria-i durere; dar şi prin el, doar ceva mai estompat, vedea limpede cum se împletesc acolo, în adâncuri, vorbele drăgăstoase, răsuflările, braţele goale ale Masei Dolomanova şi ale lui Donka.

— îmi daţi voie să mă prezint: Anatoli Araratski... începu vagabondul, turnându-şi în acelaşi timp, într-un pahar, din două sticle deodată, cu intenţia de a-l umple mai repede. Dar poţi să-mi spui simplu Tolea... Dă-i drumul! Ca să nu te ruinez, n-am de gând să iau masa... numai să-mi comanzi lângă bere zece ouă coapte în cenuşă. Măi, tu de colo, de la uşă... Alioşa!... Vino-ncoace... Ai auzit comanda acestui cetăţean? Să mi le alegi mai negre, să miroasă a fum... Şi o porţie dublă de votcă... Mai adaugi nişte babuşcă uscată, dar nu bătrână, ci din cele care n-au cunoscut maternitatea, nici copilăria fragedă. Cam aşa să fie! îi arătă lui Alexei trei degete umflate. Hai, şterge-o!... Besssmeticii! În timp ce epoca noastră se avântă pe aripile visului, în timp ce mergem unii pe jos, alţii cu taxiul spre zările albastre ale viitorului, unde mâine-poimâine totul va fi pe *daiboj*, păcătoşii nu vor să dea unui om în avans, pe credit, nici măcar un ou răscopt!... Ca în zilele afurisitei orânduiri ţariste. Of, Doamne, Dumnezeule, câte se petrec în jurul tău, de căscat ce eşti!

Apărut aici în locul lui Maniukin, îşi crştiga şi el pâinea prin *vorbe*; într-adevăr, cuvintele îi trosneau

câteodată apetisant pe limbă - alese, precise, uneori chiar pretenţioase, capabile să-l năucească pe protectorul de ocazie prin ingeniozitatea, avântul şi caracterul neaşteptat. Fără să mai aştepte o altă invitaţie, Tolea dădu pe gât amestecul din pahar, clătină din cap, apreciind farmecul ascuns al universului, mirosi o coajă de pâine şi strânse cotul lui Alexei, sosit în fugă cu comanda.

— Mai adu-mi, drăguţule, vreo cinci ouă, la pachet, şi pune un picuşor de sare într-o hârtiuţă... Le iau cu mine pentru zile negre. Să plătească el, nepmanul afurisit, speculantul! Ai zis ceva? Bă-a, profitorule!... şi amenințându-l prieteneşte cu degetul pe Vekşin, care continua să tacă, puse din nou mâna pe sticlă. Apropo, voiam să te întreb, Alioşa, şi mereu uit: de ce eşti aşa mucegăit la faţă?

— O fi de-atâta abureală omenească, rânji chelnerul la el, cu răutatea omului hăituit, vârând un al doilea tacâm pe masa aglomerată a lui Vekşin. Vezi, colea e agăţat un tablou din viaţa vânătorilor, pentru culturalizarea oamenilor, ca să nu înjure de mamă. Se chema înainte *În zori*, iar acum arată ca un *miez de noapte* r. s-a trecut, s-a veştejit. Până şi alpacaua rugineşte din cauza voastră, porcilor! îi trânti el obraznic chiar în faţă lui Tolea şi fugi, fluturându-şi şervetul.

— E cam atins de filoxeră! Totuşi e băiat bun, lămuri puţin cam încurcat beţivul. Îl cunosc... Suntem prieteni vechi. Uneori,, după închidere, stăm amândoi la o bere şi punem ţara la cale, forfecăm tot globul pământesc. Deştept băiat! Şinu-i de mirare, că prin cârciumi şi pe la aziluri găseşti toată drojdia vieţii, partea din dos a existenţei... Iar un negustor deştept, totdeauna îşi caută marfa întâi pe dos. Că ştiut este, oricât ar face pe nebunul cineva, acolo, sus, până la urmă tot cade aici, la fund, la picioarele lui Alioşa, cum a căzut şi subsemnatul, Anatoli Araratski... îţi dai seama? Asta-i, vezi?... Şi făcându-i lui Mitka obraznic cu ochiul,, goli cel de-al doilea pahar.

Vorbea cu glas tare, făcând gesturi largi şi avea purtări enervante, astfel încât vecinii, cei mai de-aproape,

prinzând chef după întâmplarea cu soţia lui Sanka, aşteptau cu nerăbdare ca intolerabila-i bădărănie să le procure încă o distracţie gratuită. Lui Vekşin îi rămase însă, tocmai bine, răgazul necesar pentru punerea în aplicare a unui plan care se copsese încet; numai sub impulsul unei curiozităţi acute, aproape bolnăvicioase, nu-l alungase de îndată pe acest individ îndobitocit.

— Mănâncă acolo, că n-o să ai parte multă vreme de aşa baftă.... îl sfătui el încet.

— N-are nimic, las-să mă ardă, să mă ciupească un pic... mormăi fericit celălalt, plimbându-şi palma peste piept, după duşca trasă. Nu m-am dumerit deocamdată ce fel de om eşti: speculant, unul din ăia de la bursa neagră, ori ăi fi vreun împuternicit al diavolului! Hai?... Oricum, de la uşă mi-am dat seama că eşti o persoană însemnată. în privinţa asta, grozav le adulmec, nenicule, mă pricep puţin şi la magie, chiromanţie şi la asta... cum îi zice!... Mă pricep la toate drăciile astea. O să ai parte de bogăţie,, de glorie şi onoruri, dar, speculantule!... fereşte-te de pisici, de munţi şi de foc. Şi-acum, pune o rublă pe pian şi.dă laba încoa să ţi le spun şi pe celelalte!

— Să nu mă crezi fraier, auzi?! Tacă-ţi gura, că nu-mi place să facă cineva gălăgie fără rost prin apropierea mea! foşni dintr-o suflare Vekşin, fără să-şi ia ochii de la el. Ce naiba eşti?... Profet, anarhist, ori vreun ţipar din ăi de se strecoară pe ferestre în casele oamenilor?...

întrebarea fusese pusă fără umbră de zâmbet, dar vagabondul simţi o primejdioasă notă de batjocură în cuvintele din urmă, prea din cale-afară de nepotrivite pentru un mătăhălos ca el. Aruncă o privire rapidă şi cercetătoare asupra binefăcătorului său de ocazie. Fruntea înaltă a lui Vekşin avea luciri stinse, iar în orbitele ochilor ardeau mocnit, nimicitor, pupilele lui întunecate; pentru a evita complicaţii în viaţă, era mai sănătos să nu priveşti în ele. Ce-i drept, din cauza băuturii luate pe inima goală, senzaţia realităţii îşi pierdea din ascuţime, demnitatea personală amuţea, totul, totul părea în jur mai trandafiriu, chiar şi noroiul în care se afunda din ce în ce, ca şi în

uitare.

— Ce sunt eu? Sunt cel mai pur anarhist... începu răguşit vagabondul, cercetând băutura din pahar la lumină, cu un aer de cunoscător. Şi nu anarhist *teoretician*. înţelegi? Totul e să pui în practică! Vorbesc de schimbarea fundamentală a orânduirilor de pe globul pământesc. Am să-ţi dezvălui un secret, dar mucles, nu spui la nimeni... Ai înţeles? Şi ţuguindu-şi buzele, îşi lipi de ele degetul arătător. De Mahno ai auzit, nu?... Dar de omul lui de încredere? Cum nu?! Discipolul favorit... Varavva! Unul care s-a declarat regele tuturor celor ce muncesc de prin părţile Cernigovului! Ai umblat numai prin străinătăţi, de nu-ţi mai aduci aminte de nimic? Toată Rusia de jos a răsunat de faima lui. Era cel mai de seamă autodidact, un geniu al loviturilor de stat anarhice. înţelegi?... Deşi puţin cam idealist: nega orice pe lume în afară de sexul feminin. Ha... chiar că era de neînţeles de unde avea în el atâta forţă a pământului. Era mărunt... şi nici măcar vânjos nu era... un pirpiriu!... Mă rog, un simplu contabil al unui ghetman oarecare, ruinat... purtând stigmatele degenerării ereditare, deoarece toată viaţa a stat închis într-o clădire şi s-a tot uitat pe fereastră, că ce treabă avea el, decât să înregistreze purceii morţi? Dar când a început să răsune... ei, asta, trâmbiţa cea sacră şi chemătoare! Atunci a prins să se dezvolte în el vocaţia până a ajuns unul din cele mai originale personaje ale timpului nostru!... Iar eu... eu eram mâna lui dreaptă! Nu ştii? Să-ţi spun... Avea de gând să-şi facă intrarea la Moscova într-un sicriu! Da, da! Purta nădragi de brocart, croiţi din odăjdii arhiereşti, cu desene mari, numai arhangheli şi heruvimi... Şi-avea Varawa un alai compus din şase apostoli care trăgeau într-una în tavan cu pistoalele, ca să facă impresie. Şi să vezi, între altele, ce visuri de copil îşi făurise... numai că nu i-a fost dat să le vadă realizate!... Când era beat povestea, cu lacrimi în ochi, cum o să vie, ca să-l prindă pe el, un feldmareşal cu epoleţi de aur curat, cum o să-l execute, cam ea pe Pugaciov, în faţa norodului adunat în piaţă! Şi când colo, ce crezi? a fost împuşcat pe furiş, în timp ce

cerceta o instituţie de cultură, o farmacie, in scop de a prelua de acolo o băutură spirtoasă. Mare commmedie! Mă aflam în dreapta lui... şi-o întrebam pe fetiţa care făcea serviciu acolo, la ce-i bună cutare şi cutare doctorie şi cum trebuie luată, când deodată: pac!... M-am întors, iar dânsul, gata, intrase în istorie... Îţi închipui! Hai, treacă de la mine, pune rubla pe masă şi mă spovedesc... n-ascund nimic. Îţi făgăduiesc că timp de douăzeci de minute ai să te tăvăleşti, speculantule, pe rând, când de râs, când de milă.

— Bea şi taci, nu te mai obosi de pomană! spuse nepăsător Vekşin, uitându-se la ceas. Astea-s bărbi!

— Chiar aşa, mint... Dar de unde ştii? se miră vagabondul, fără urmă de regret. Şi despre Ararat tot aşa, am minţit... Dar nu mă-ntrebi de ce mint? Doar n-o fac ca să trezesc în tine mai ştiu eu ce interes, în scopul de a-ţi stoarce bani, ci numai şi numai de ruşine... Pentru că-s om al mării, din flota baltică, îmi zice Anatoli Maşlâkin, am navigat şi pe tropice, şi sub tropice, şi-atât mi-a îngheţat organismul, încât acum simt mereu nevoia să-l încălzesc. De n-ar fi fost o *uneltire* mârşavă din partea unei persoane cât se poate de suspecte, aş fi fost poate la ora asta cel mai de vază om din flotă. Ascultă! Dă-mi împrumut o rublă, una singură, şi-o să-ţi dezvălui cu privire la acest domn un cumplit secret de stat, care s-ar putea să-ţi prindă bine. Măi, caraghiosule, un secret este ca un cec în alb, poţi să treci pe el orice sumă, după inspiraţie! Te foieşti, zgârcitule!... Păi se-nţelege! Pretindeţi fapte măreţe, diavolilor, iar când e vorba de plată, casierul a plecat la baia de aburi! Ruşine să-ţi fie!... Am în trupul meu şapte găuri făcute de gloanţe şi am strâns de gât, în total, unsprezece atamani, cu mâinile astea ale mele!... şi-şi întinse, ca pentru vânzare, palmele umflate de grăsime, fără o cută.

— Minţi... şi ceea ce-i mai supărător, nici nu ştii să minţi! repetă Vekşin, aducându-şi aminte, fără să vrea, de un alt povestitor, auzit tot aici.

— De ce te superi? gânguri împăciuitor Maşlâkin. Dacă unsprezece şi şapte ţi se pare mult, mai las puţin,

doar oameni suntem! Să fie şapte şi trei... Tot nu-ţi ajunge? Ţine minte ce-ţi spun: eşti un om rău, hain la suflet. Dă-mi odată afurisita aia de rublă şi-ţi arăt o şmecherie... Ai văzut cum se înghit ouăle cu coajă cu tot?

— La ce bun s-o mai văd şi pe asta? ridică Vekşin din umăr, copleşit de belşugul de timp ce trecea ucigător de încet.

— Ei, aşa, în cinstea ta... Te uiţi şi-mi dai o rublă: preţul înjosirii unui fost om. Te pomeneşti că vinzi tricotaje în piaţă, iar eu am luptat, cum s-ar zice, pentru cauza omenirii!...

— Păi luptă şi mai departe. De ce te-ai lăsat? Nu-ţi mai îngăduie sănătatea, ori nu te plăteşte destul de bine?

Vagabondul îşi opri privirea neîncrezătoare asupra interlocutorului său de ocazie, ca şi cum s-ar fi uitat la un epileptic.

— Păi cum să mai lupt dacă m-au călcat în picioare. M-au alungat!... Iar acum, de şapte ori rănit, stau cu limba scoasă, ca un câine sub masa unui speculant! Şi cine crezi că sunt ăi de l-au clevetit pe Anatoli?... Să fi fost măcar slugi de-ale capitaliştilor, dar nu! chiar fraţii mei de sânge, cei cu care am mâncat dintr-o strachină ciorbă împuţită, în numele sfintei noastre cauze!...

— Gura! îl întrerupse căscând Vekşin. Ai făcut tu ceva, că nu degeaba... Ăi fi furat, ca omul?... Spune drept.

— Să mă trăsnească Dumnezeu chiar aici, pe loc, dacă am râvnit la bunul vreunui tovarăş... gemu şi se zbătu Maşlâkin, atins la coarda simţitoare şi, ca să fie mai convingător, îşi ridică mâinile şi le agită deasupra capului într-un gest de blestem. Am suflet de muncitor, de marinar de Baltica, un suflet curat, fără o pată... dacă te uiţi prin el se vede ca-n albastrul cerului... iar de boarfele câinilor de burjui nu merită să-ţi pară rău! Pentru ce atunci i-au dat lui Maşlâkin cu piciorul în fund? Aş mai fi în stare să-mi dau viaţa, dacă ar fi să pornim mâine la atacul mondial!

— De ce s-o dai? Nu mai ai ce face cu ea? râse amar Vekşin doar din colţul gurii, apoi se uită la ceas şi se gândi iarăşi că e prea devreme să meargă *acolo*, că n-au început

încă. Ce rost are să-ţi dai viaţa? Pentru ce?

— Cum pentru ce? Parcă nu ştii! se bâlbâi celălalt, presimţind o capcană. Pentru... ei, da, pentru fericirea omenirii!

Câteva clipe, Vekşin îl examină cu răceală.

— Dar ştii tu, *om mare* ce eşti, în ce constă acea fericire? îl întrebă el lugubru.

— N-am pipăit-o, dar am văzut-o în mâinile altora... zâmbi Maşlâkin, fără provocarea dinainte.

— Şi, ca să zic aşa, cam ce crezi tu că e?... O pereche de obiele uscate şi o duşcă înainte de culcare? Asta-i fericirea?

Un lucru pricepea acum Maşlâkin din ce în ce mai bine: venise momentul să plece înainte de-a o păţi! Cu omul acesta nu făcea să se încurce.

— E secret, se făcu el că şovăie, aruncând priviri speriate în jur, ca să mai câştige timp; şi ca să scape, glumi: Dă rubla-ncoa şi-ţi spun...

— Îţi dau, dar să nu-ţi pară rău că-ţi vinzi secretul prea ieftin! se învoi ameninţător Vekşin şi, scotocind într-un vraf de bancnote, scoase din buzunar şi puse pe marginea mesei o rublă galbenă, cea mai mototolită. Hai, îndrăzneşte...

Vekşin se încrâncena: totul în acest om decăzut îl scotea din sărite: fanfaronadele lui sub care se ascundea de teama de a nu fi luat la palme, felul obositor de a se lăuda cu trecutul în scopul de a smulge o rublă sau o litruţă de la vreun naiv, nepăsarea jignitoare cu care arunca vorbe atât de sfinte şi mari pe care nici el nu se mai socotea îndreptăţit să le rostească! Poate că în trecutul lui Maşlâkin s-o mai fi găsind totuşi vreo filă curată; cu atât mai viu se recunoştea în el Vekşin, aşa cum va deveni după un an-doi, dacă nu va avea norocul să se zdrobească mai întâi, lovindu-se în plin avânt de vreun obstacol.

Un nod ameninţător era pe cale să se lege în această primejdioasă convorbire despre curate nimicuri; era însă prea târziu pentru Maşlâkin ca să bată în retragere; tot localul urmărea cu pasiune desfăşurarea discuţiei, aşa cum

se urmăreşte o încăierare la cuţite; era o dispută tot atât de aprigă, deşi fără vărsare de sânge. Aşa cum pe vremuri, în cârciumile din Rusia, amatorii de distracţii urmăreau lupte între atleţi ori întreceri între păsări cântătoare, la fel şi acum urmăreau toţi eventualele dueluri morale ori spirituale; şi se strângea lumea de pretutindeni în jurul adversarilor, poate tocmai din cauză că adevărul, Dumnezeu şi fericirea, ca şi stelele privite dintr-un puţ, se văd şi se înţeleg mult mai bine de pe fundul vieţii.

„Uite - aşa o să mă vadă şi pe mine Maşa, curând, chiar foarte curând, şi-o să râdă de mine, printre lacrimi...” se gândea Vekşin, urmărind zbuciumul mâinilor lui Maşlâkin, dintre care una nu îndrăznea să apuce banii, iar cealaltă nu putea să se despartă de sticlă. Deodată un spasm de ură şi de frică animalică zgudui tot trupul vagabondului.

— Priviţi, fraţilor! Oameni buni! Uitaţi-vă cum mă mai muşcă de inimă şarpele ăsta, vipera asta de la bursa neagră! strigă Maşlâkin, cerând parcă întregului oraş adormit să-i fie martor. Se ridicase în picioare şi, ţintuit parcă de privirea fixă a ochilor lui Vekşin, se lipise de zid. Ce te uiţi aşa? Crezi că mi-e frică?! Dacă ţie ţi s-a urât să mai trăieşti pe lume, ticălosule, nici în sufletul meu nu-i zahăr şi miere!... Şi deodată se înmuie: Iaca, mă predau, mă vezi în faţa ta cu măruntaie cu tot, spintecat pân-la buric! Alege-ţi colţişorul care-ţi place din mine şi scuipă! Soarbe-ţi vinul şi scuipă încetişor, distrându-te din plin în schimbul mâncării ce mi-ai dat... apoi du-te, intră îndărăt în iadul din care ai ieşit! De ce-ţi vâri ghearele tale lungi în cele şapte răni ale mele? Mă doare... Şi când mă doare nu mai ştiu ce fac! Fereşte-te, porcule, că te muşc!... Doar eşti o zdreanţă mai prăpădită decât mine! Ai crescut hrănindu-te din sângeie eroilor, din foamea poporului, ciupercă târâtoare!... Şi mai vii să mă întrebi de fericire! Ia fă-i rost lui Maşlâkin de un mandat pe şapte ani, să aibă voie să facă *orice* pe lumea asta, fără niciun fel de obiecţii, şi ţi-o arunc aici pe masă, caldă, fericirea întregii omeniri!

— Crezi că ţi-ar ajunge şapte? se îndoi fără grabă

Vekşin.

— ...şi în - primul rând, ţipa vagabondul, fără să mai asculte nimic, rupând parcă bucăţi de carne sângerândă din propria-i fiinţă, în primul rând am să stârpesc toată ticăloşia din lumea asta, cu slugile ei cu tot... ca să mă aşez apoi îri centrul locului astfel golit şi să-mi trag sufletul. Şi-am să scap atunci şi de tine, afurisitule!

— Cum ai de gând să faci treaba *asta*, singur ori încredinţând-o altora? îl mai întrebă Vekşin, drept încheiere, rece şi răspicat.

Dar sleit, stors de orice vlagă, alunecând cu spatele de-a lungul peretelui, vagabondul căzu înapoi pe scaun. Umerii îi tresăreau, deşi ochii rămăseseră cu desăvârşire seci. Şi toată lumea se uita la el cu ciudă şi compătimire.

— S-a zis cu revoluţia!... suspină el, mâhnit că nimeni nu-i sare în ajutor unui apărător înfrânt al revoluţiei, cum se mai considera încă, drept justificare a existenţei sale. Şi-şi îngropă obrazul în palme.

Atunci Vekşin, pregătindu-se în sfârşit să plece, se ridică şi, de adio, împinse şi răsturnă halba plină pe genunchii lui Maşlâkin.

— Să înveţi minte să mai vorbeşti de revoluţie la un pahar de bere, lepădătură!... rosti el destul de tare, cu un dispreţ mai usturător decât o palmă, mai zdrobitor decât cea mai cumplită bătaie.

Pendula din perete arăta aproape miezul nopţii. Timpul cel mai potrivit, pe de o parte să ajungă la *întâlnire* (întâlnirea altora!), iar pe de altă parte ca să nu se perpelească prea mult în frig aşteptând să se stingă lumina la fereastra binecunoscută. Va fi acolo, la faţa locului, şi nu se va lăsa până nu va lămuri totul! Bănuiala semănată în sufletul lui de Sanka nu mai putea fi suportată. De acest lucru depindea acum nu numai propria lui viaţă, dar şi alte două vieţi. Plecă, lăsându-i lui Alexei cel plin de pete un pumn de bancnote, trântite fără socoteală pe masă, fără să-i fi aruncat măcar o privire lui Maşlâkin - palid, ud, zguduit de cele petrecute.

Asemenea palme n-a mai primit vagabondul. Se vede

treaba că şi lui îi venise rândul să capete ce i se cuvenea, aşa cum oricui îi vine rândul să se înveţe cu situaţia sa cea nouă... Totuşi în clipa următoare Maşlâkin se repezi după cel ce-l insultase, dar nu cu cuţitul, ci numai şi numai cu intenţia - după cum striga cât îl ţinea gura - *de a-l răsplăti cu o sărutare* pentru dispreţul arătat faţă de primejdia morţii - probabil întrupată în persoana lui. Travestindu-se ca să-şi înşele destinul, deznădejdea îşi pusese masca iertării generoase; pentru beţivul umilit era singurul mijloc de a-şi păstra reputaţia de excentric, bătăuş şi erou, reputaţie care-i asigura aici hrana. Spre nenorocul lui însă, izbuti să-l apuce pe Vekşin de mânecă tocmai în momentul plecării... întorcându-se, acesta îl împinse uşurel în obraz şi fostul marinar, pierzându-şi echilibrul, zbură printre mese până la locul de unde pornise, adică până la lădiţa cu palmierul, pe care se şi aşeză, aruncându-şi probabil penultima ancoră din viaţă... Pedeapsa nu corespundea delictului; dar deşi simpatia martorilor - ca şi în episodul cu nevasta lui Sanka - numai de partea lui Vekşin nu putea fi, nimeni, ca şi atunci, nu îndrăzni să-şi exprime dezacordul decât cel mult printr-un zâmbet târâtor de indignare scârbită.

...Dacă ar fi să-l credem pe Firsov, înfocarea manifestată de Maşlâkin în ceea ce priveşte răfuiala cu toţi nemernicii pământului îi sugerase lui Vekşin ideea de a se proclama singur executorul verdictului în judecata hoţească pusă la cale. Pentru justificare, în romanul lui Firsov îşi mai făcuse loc o scenă - scrisă cam prost şi în treacăt - despre o ceartă ce ar fi avut loc între Maşlâkin şi Donka Creţul, care în seara aceea chefuia, fără să bănuiască nimic, într-o altă cârciumă. În realitate, de cum ieşi din local, Vekşin uită cu desăvârşire până şi existenţa fostului anarhist. Toate gândurile i se topiră, nemairămânându-i decât zăpada din jur şi chinul bănuielii, un dor nestăpânit de a năvăli cu orice preţ în casa pe care şi legat la ochi ar fi fost în stare s-o găsească, pe orice viscol.

XIV

Cât vedeai cu ochii, peste lumea întreagă ningea cu fulgi uriaşi. Ninsoarea abundentă troienea strada, roia în jurul felinarelor cam chioare, se prindea pe copaci şi faţade, transfigurând fantastic plictisul liniar al realităţii urbane; şi iată că n-ai mai fi putut găsi pe pământ loc mai fermecător decât Blaguşa! În tăcerea nopţii nu se auzeau decât şoaptele omătului; doar din când în când un şuier prelung şi surd răsuna peste acoperişuri, şi atunci avalanşele de zăpadă se rostogoleau fumegând, iar cerul se învăluia tot mai de nădejde într-o negură albă. La acea oră, din miez de noapte, niciun câine vagabond nu mai rămăsese afară, doar vântul şi hoţul.

Cu capul în piept, înotând aproape până la genunchi prin zăpadă, Vekşin ajunse la o răscruce şi pe dată, drept compensaţie pentru nenorocul lui în dragoste, fortuna îşi manifestă ironic bunăvoinţa faţă de el: un troian prelung, înfundat pe la mijloc - un moşneag cu căluţul lui - îşi aştepta unicul muşteriu la colţ de stradă. Şi, uimitor lucru, de îndată ce zăpada fu scuturată, răsunară tropote, se auzi fornăit şi răbufni străvechea duhoare de cal, iar bătrânul, fără întrebări curioase, dar şi fără înţelegere, porni îndată ducându-l pe Vekşin în direcţia dorită.

Viscolul bătea din faţă şi curând îl troieni pe Vekşin cu cap cu tot; dar acesta nu simţea nici cum îi curgea pe ceafă răcoarea zăpezii topite, nici cât de proaspăt şi bun, după fumul din tavernă, se arată a fi aerul limpezit de omăt. Călătorea, drept şi nesimţitor, izbindu-se de spinarea gheboşată din faţa lui ori de câte ori sania se cufunda în zăpadă, nedistingând nimic în jur, nu din cauza că nu închisese ochii în noaptea dinainte, ci numai fiindcă întreaga lui fiinţă era stăpânită de gândul la rafinatul sacrilegiu ce avea acum loc *acolo*, într-o locuinţă cât se poate de corespunzătoare. Uneori, exact ca în izbucnirea luminii de magneziu, apărea în faţă lui toată absurditatea vizitei sale nechibzuite, acum inutile, făcute la miez de noapte în casa Dolomanovei; o vizită la care nu avea niciun drept, pe care n-avea niciun motiv s-o facă şi prin care nu putea să repare absolut nimic, după atâtea greşeli comise,

după părerea lui, de ambele părţi. Câteodată îi venea să sară afară din sanie, căci în cazul unei evadări îi mai rămânea un grăunte de speranţă, atât cât conţine orice lucru necunoscut. Dar o forţă nemiloasă îl ţintuia pe pernă, sub prelata trasă pe genunchi, şi-l silea să-l îmboldească mereu pe acest diavol bătrân în umăr, ca să-şi biciuiască mai tare mârţoaga leneşă.

Planul lui consta în a năvăli prin surprindere, cât de rapid şi neaşteptat cu putinţă, servindu-se eventual de un şperaclu, acolo, în intimitatea lor, înainte de a apuca amanţii, preveniţi de foşnetele de pe sală, să se descleşteze din îmbrăţişare. Şi dacă nu i-o fi dat să mai surprindă ultimul suspin în întuneric ori mireasma morbidă a crinilor nupţiali, atunci măcar să atingă cu o mână întârziată cearşafurile încinse de trupurile lor şi să se convingă de caracterul ireparabil al celor petrecute…

Pe un asemenea viscol părea de-a dreptul cu neputinţă ca cineva să iasă de bunăvoie din casă; dar tocmai vremea asta îi făgăduia succesul, de n-ar fi fost mârţoaga, probabil furată de la abator. Pe măsură ce distanţa până la destinaţie se scurta, pe Vekşin îl încerca tot mai mult teama că a scăpat începutul propriei torturi, întrucât de mult coborâse pe pământ această noapte vijelioasă, atât de propice amanţilor, când bucuriile fireşti ale îmbrăţişărilor sunt şi mai mult sporite de sentimentul răgazului nemărginit, netulburat de nimic din afară, şi al singurătăţii în doi sub un polog de omăt. în schimb, noaptea aceasta adâncă, fără Irme şi fără martori, era tot atât de potrivită şi pentru o crimă fulgerătoare, ca o trăsătură de condei, ân stare să-i covârşească măcar cu groaza, pentru un scurt răstimp, stăruitoarele imagini infernale sugerate de închipuire. După calomnia strecurată atât de meşteşugit de Sanea, cu privire la Donka şi la Dolomanova, imaginile acestea căpătaseră viaţă, se mişcau, se îmbrăţişau în faţa lui Vekşin, mărite ca pe un ecran, îngăduindu-i să urmărească cele mai scandaloase amănunte. Pe tot parcursul unei străzi nesfârşite, aceste imagini îi chinuiseră în aşa măsură sărmanul creier, în

timp ce calul abia se târa, încât Vekşin ar fi recurs poate la singurul mijloc de a scăpa de ele pe vecie, cu ajutorul unui glonţ trimis în propria-i tâmolă, dacă dintr-o dată nu s-ar fi pomenit ajuns la destinaţie.

Dracul îl adusese exact la timp şi îndată, eu o agerime suspectă, se mistui în viscol împreună cu sania. Maşa nu dormea încă; numai fereastra ei mai era luminată, ceva mai puţin viu ca de obicei. Pesemne mai citea încă înainte de a adormi, în timp ce Donkă, în cămăruţa lui, tocmai îşi scotea poate ciorapii, ori - cu ochii la luminare - se scărpina gânditor pe sub cămaşă, la coaste, revăzând în minte frânturi din întâmplările de peste zi, cum obişnuiesc să facă oamenii în asemenea ocazii, toţi, chiar şi călăii. Trebuia deci să aştepte... mai bine după colţul casei de peste drum, pentru cazul când Maşa, atribuind poate desfătărilor sale înţelesul caznei destinate lui Vekşin, ar fi aruncat mai întâi, din precauţie, o privire în stradă!... Dar n-apucă să împingă portiţa, pentru a se strecura în curtea vecină, când lumina din fereastră, identificată de el prin numărare de la marginea clădirii, se stinse, deschizându-i astfel posibilitatea de a păşi la executarea planului. Ce l-o fi îndemnat totuşi să mai zăbovească un timp ascuns după un pom, poate nici el n-ar fi ştiut să-şi spună. Prevăzuse cumva cu flerul ascuţitului său zbucium întârzierile posibile, până se vor întâlni cei doi, până va fuma Donka încă o ţigară sau se va mai fi întâmplat te miri ce pe parcurs? Această sugestie a raţiunii, exprimând inevitabilitatea celor ce aveau să urmeze, îl zgudui pe Vekşin... Drumul cel mai scurt spre „locul crimei” ar fi fost pe fereastră, dar în apropiere nu se afla niciun copac, niciun burlan. Pierzându-şi cumpătul, traversă strada, se repezi în gang şi rămase o clipă acolo, să-şi tragă sufletul.

Era tocmai bun momentul pentru o *asemenea* faptă. Fără zgomot, sărind cite două trepte, începu să suie scara. Îi veni ideea să se prefacă beat, de parcă s-ar fi abătut pe-aici cu chef, în drum de la o speluncă la alta. Sub această mască i-ar fi venit uşor să zăbovească acolo, să pună întrebări de prisos, în cazul cel mai rău să se strecoare

singur până în cuibuşorul lor cald încă, explicând ulterior acest lucru prin starea de ebrietate. După ce trecu de primul palier al scării îşi dădu seama că această prefăcătorie n-ar duce la nimic, deoarece uşa o va deschide cu siguranţă însuşi Donka, dezbrăcat, cu pieptul lui de atlet dezgolit, nedezmeticit încă după triumful său. Vekşin duse fără să vrea mâna la buzunarul din dreapta, unde-şi ţinea pistolul... Dar de îndată ce se trezi în faţa uşei Masei, uită totul. Mâna îi tremura în timp ce apăsă de câteva ori, cât mai adânc şi fără succes, pe butonul soneriei. Presupunerea dinainte se confirma: se întâmplase un fenomen frecvent pe vremea aceea, lumina fusese întreruptă de la uzină, ceea ce, într-o oarecare măsură, era de asemeni în favoarea lui Vekşin. începu atunci să bată la uşă, când blând, când autoritar, până în clipa când glasul Masei, oarecum încordat, întrebă de după uşă cine e.

— Lasă vorba şi deschide. Miliţia judiciară!... răspunse Vekşin sub îndemnul unei inspiraţii răutăcioase, cu o voce de bas răguşită, sunând străin. În aşteptare, îşi trase în grabă pe mâini, fără să-şi dea seama de ce. mănuşile din piele de antilopă, care se umeziseră în buzunar.

Nici n-ar fi trebuit să-i deschidă Donka: după înfăţişarea lui, Vekşin ar fi ghicit cu cea mai mare uşurinţă ce anume se întâmpla aici. Masa îi recunoscu îndată pe vizitatorul din prag, deşi era aproape până la sprâncene troienit de viscol şi avea ca un fel de turban de zăpadă pe cap.

— Ce urât, Mitea!... Nu mai ştii nici să glumeşti ca lumea! clătină ea din cap a dezaprobare, cu destulă dezinvoltură pentru cineva surprins în flagrant delict.

Vekşin o măsură din ochi cu asprime; tot ce vedea îi confirma bănuielile. Maşa luase pe ea în grabă un capoţel pe pielea goală şi cu un gest peste măsură de cast, sârguincios, cum se şi obişnuieşte în *asemenea* cazuri, îşi ţinea cu mâna stingă gulerul care se cam căsca la gât. O luminare lungă, abia aprinsă, pe care o ţinea în mâna dreaptă, proiecta pe soba de teracotă din spatele ei umbra

zveltă a capului, ciufulit de contactul cu pernele. Flacăra agitată îi trăda mânia şi emoţia... Nările lui Vekşin se umflară cercetător, - dar în antreu nu mirosea a nimic, doar a mere Antonovka.

— Să nu-ţi închipui că am venit în vizită, Masa... începu Vekşin.

— E şi o oră cam nepotrivită pentru o vizită, admise ea cam în silă.

— Am treabă cu Donea... ceva urgent... Cheamă-l, dacă n-o fi prea ocupat. Fă-mi serviciul ăsta în numele vechii noastre prietenii!

Se uitau ţintă unul în ochii celuilalt, dar niciunul nu era în stare să prezică ce va urma peste o clipă.

— Nu s-a întors încă, spuse Masa după o scurtă tăcere şi ridică privirea spre lănţucul de la uşă, gata să închidă din nou. Mai bine treci mâine.

Vekşin începu atunci să se cureţe de zăpadă pe umeri, zvârlind-o înspre afară, dincolo de prag; îşi scuturâ şi pălăria căutând între timp mereu din ochi paltonul ori şapca lui Donka; dar cuierul se afla în întuneric, după dulap, şi nu găsea niciun motiv să se uite acolo.

— Bănuiam eu că n-am să-l găsesc. Ce păcat! mormăi el; şi din nou, neştiind nici el pentru ce o face, începu să-şi scoată mănuşile, încet-încet, de parcă fiecare mână ar fi avut câte o sută de degete. S-a instalat de nădejde aici, la tine, Masa!

— Păi sunt văduvă şi ştii că-s cam fricoasă... îi răspunse ea cu tâlc. El e bărbat voinic, îmi taie lemne... şi e bine să-l am aici pentru cazul că năvăleşte careva în miez de noapte, aşa ca tine acum!

— Şi zi, chiar cu adevărat te-ai îndrăgostit de el? întrebă Vekşin bănuitor, fără niciun ocol.

— Caraghios mai eşti, Mitea, zise femeia râzând încetişor. Păi cum să nu mă îndrăgostesc? Mai întâi şi-întâi e un geniu, trebuie să recunoşti... Până şi Firsov l-a remarcat... atâta doar că nu-i şlefuit încă. Şi-apoi mi-a făcut cadou nişte ciorapi...

— Or fi de furat? zâmbi Vekşin, dar Maşa tăcu. Cum

de te-ai dăruit, pe-o nimica toată, unui vulgar pungaş de buzunare? Găseai cumpărători şi mai bogaţi!

— Aşa mi-a fost scris, ridică ea din umeri şi într-o clipă se întunecă la faţă, arătând mai bătrână, ca din cauza unei îndelungi oboseli. Hai, ajunge, ar cam fi timpul să te simţi... Nu prea-mi placi astăzi. Crezi poate că eşti grozav de elegant, dar mi-e şi silă să mă uit la tine; parcă ai veni de la morgă, atât eşti de mozolit... Pleacă de-aici, altminteri te pomeneşti că te visez la noapte! Şi deodată, îndemnată parcă de curiozitate, se uită atent la el, apropiind chiar luminarea de faţa lui. Ori poate ai venit să mă omori? în cazul acesta, scuză-mă că te mai ţin de vorbă. Vezi-ţi mai repede de treabă... Cam trage aici la picioare şi-apoi, ştii, mi-e tare somn.

— Ia te uită!... Şi eu care, în prostia mea, credeam că pot sta de vorbă cu tine măcar un ceas... ca *atunci*, pe malul Kudemei! spuse Vekşin de încercare, făcând un semn din cap spre odăile ei. Pot să intru?

Maşa se trase înapoi, făcu chiar un pas îndărăt spre antreu.

— Nu, la mine n-ai ce căuta, refuză ea grăbit şi categoric. Dacă vrei să bei ceva, găsesc eu o sticlă, dar să te duci undeva *acolo*, jos, te rog!

Cele spuse sunau cu atât mai jignitor, cu cât nu se simţea în vorbele ei intenţia de a jigni; dimpotrivă, arăta mai curând a înţelegere faţă de starea de plâns a unui decăzut. Vekşin îşi zise în gând că-l aţâţă cu tot dinadinsul, stârnindu-i mânia, ca să-i abată atenţia de la dovezile de netăgăduit. Hotărî atunci să recurgă la un alt mijloc, mai sigur şi mai la îndemână, ca să-l scoată pe Donka afară din locşorul cald, probabil de sub plapomă, unde aştepta cu o nerăbdare uşor de înţeles ca discuţia lor să ia o dată sfârşit.

— Iartă-mă, Maria, că-ţi dau un sfat fără să mi-l ceri. Vreau să spun că nu faci bine că-l ascunzi, şi el, destul de urât că îngăduie să fie ascuns după fustele taie, rosti Vekşin intenţionat tare. Şi-apoi ce rost are să stricăm frumuseţe de mobilier, şi să-ţi spargem vreo oglindă de

preţ, când oricum îl găsim, chiar de s-ar fi pitit în buzunarul Sfântului Nicolae făcătorul de minuni!

— Mă ameninţi, Mitea, ori mi se pare mie?

— Nu ameninţ, îţi dau numai un sfat, ca prieten vechi, c-ar fi păcat să iasă cu şucăr şi să ne trezim cu curcanii pe cap...

Toate acestea fuseseră rostite cu sonoritatea răspicată şi cu acea excepţională plasticitate verbală proprie jargonului, care în lumea delicvenţilor de drept comun înlocuieşte politeţea.

— Să ştii, Maria, că Donea a mai aruncat şi altă dată cu pietre în Sanka al meu... cică el ne-ar fi *turnat* atunci, la Pirman, şi că ar fi stat două luni în pensiunea statului doar aşa, de ochii lumii! Am tăcut o dată, de două ori, dar ieri s-a repetat figura, văd ca nu se mai astâmpără! Sanka mi-e ca un frate, ne leagă sângele vărsat laolaltă pe front... pricepi tu...? De aceea am venit, ca să verific...

— Părerea mea este că ar trebui să-l verifici pe cel asupra căruia a căzut bănuiala... Ce amestec are Donka aici? întrebă Maşa cu o ciudată şovăială în glas.

Vekşin îşi puse mâna pe inimă.

— îmi dau seama, dragă Maria, cât de dureroasă este pentru tine această convorbire şi, crede-mă, n-aş fi venit să-ţi tulbur fericirea... dar vezi că Donea al tău s-a legat şi de nevasta lui Sanka, de ofticoasa. Ştii că e focos din fire, nu prea alege în privinţa asta... De, ca poeţii! Se zvoneşte că ea l-a respins nu de scârbă, că doar îi femeie de stradă, ci pe considerentul că tot mai bine e să ai o boală decât două. Eu cred, Mana, că din cauza femeii care i-a dat peste bot, vrea acum să se răzbune pe bărbatul ei. Şi eu, să ştii, n-am niciun chef să trec asemenea lucruri cu vederea... Ieri l-a ponegrit pe Sanka, astăzi pe mine, iar mâinepoimâine, mai ştii, o să spună că trăieşti cu el!... A şi făcut aluzie! Şi ştii şi tu, nici printre hoţi, clevetitorii nu se bucură de respect.

Tăcu, aşteptând să audă vreun scaun răsturnat şi să-l vadă pe Donka apărând dezbrăcat, să se repeadă în două salturi, urlând, din întuneric, ca să-i ceară socoteala celui

care l-a insultat, în care caz Masei Dolomanova nu-i va rămâne decât să se delecteze privind duelul dintre cei doi rivali; în numele ucigătoarei ei frumuseţi! Dar, ca şi până atunci, nu se auzi de nicăieri niciun zgomot, în afară de tic-tacul îndepărtat al pendulei din casă. Nici măcar vreun arc de oţel nu zăngăni şi Vekşin se gândi fără să vrea: cât de straşnică trebuie să fie opreliştea impusă lui Donka, dacă acesta se află în casă, pentru că el, Vekşin, mort să fi fost şi tot n-ar fi putut rămâne locului la auzul unor asemenea învinuiri.

Maşa tăcea şi luminarea din mâna ei ardea acum din nou lin de tot, atât de nemişcat era aerul nopţii; ardea însă deosebit de viu, subliniind uimitor matul oacheş al tenului şi farmecul cuceritor al acestei feţe uşor încruntate cu o şuviţă de păr căzută, ca din greşeală, pe frunte. Pe Vekşin îl apucă pofta să mai biciuie trupul gol al rivalului său, spre a-l face să iasă mai repede din ascunzătoare.

— Degeaba te mai îndoieşti, Maria, degeaba ţi-i milă de ticălos. Mai bine i-ai îngădui să-şi părăsească pătuţul pentru un ceas-două, ca să stăm prieteneşte de vorbă, aşa în trei, iar după ce se vor lămuri lucrurile, ţi-i căpăta prietenul îndărăt, viu şi nevătămat, în perfectă stare... Doar nu suntem fiare, ca să despărţim două inimi care se cheamă! Tărăgăna dinadins vorba, profitând de faptul că Maşa înţepenise în îndârjirea ei. Zic asta pentru că nu de ieri se întâmplă printre noi mârşăviile astea. Doar şi la Korâneţ, ca să-l prindă pe Aghei, cineva a îndrumat *oaspeţii*! Şi pare-mi-se că măcar asta nu de la Sanka se trage... Ce nevoie avea el să înfunde un bătrân nevinovat? în timp ce Donea al tău era direct interesat.

Dolomanova scutură cu mânie din cap, făcând să se clatine şi flacăra luminării.

— Ştii tu prea bine că banii cu pricina, pătaţi de cerneală, au adus razia la Korâneţ!... Pirman i-a plătit bătrânului caniota din banii tăi, câştigaţi de la tine, iar acesta, din lăcomie, i-a şi pus în circulaţie!... Şovăi, dorind vădit să dea impresia că urmăreşte, printr-o presupunere pripită, neverosimilă din punct de vedere cronologic, să-şi

apere cu orice preţ amantul; apoi se prefăcu speriată. Şi ce motiv ar fi putut să aibă Donea?

— =- Unul direct!... Poate n-a primit bani de cap de om vândut dar avea el un motiv şi mai puternic decât câştigul: s-o văduvească mai repede pe femeia iubită. Doar câtă vreme trăia Aghei, îţi dai seama, nu putea să-şi facă mendrele. Ştii bine că nici eu nu-l prea aveam la suflet pe răposatul, dar nici aşa, Maşa... Chiar şi într-o încăierare trebuie să păstrezi unele reguli!

În ciuda încetinelii aparente, jocul dintre ei se desfăşura într-un turbat ritm de alternanţă a vicleşugurilor şi argumentelor nuanţate, încât niciunul dintre ei - cu toate aparentele inadvertenţe ademenitoare ale adversarului - n-avea răgazul necesar să ghicească adevărata direcţie a manevrei. Era puţin probabil ca Maşa să fi crezut, chiar ea, că bacnotele pătate de cerneală, abia trecute pe la masa de joc, ar fi putut, în aceeaşi zi, să aducă miliţia judiciară pe urmele delictului. De ce atunci a susţinut această versiune absurdă, prefăcându-se că doreşte fierbinte să abată bănuielile de la Donka, dacă nu cu scopul de a aţâţa gelozia lui Vekşin, căutând să-l convingă că Donka se află alături, sub plapoma ei, în timp ce în realitate, probabil, nu era acolo?... Intenţia ei însă aproape că nu-i pătrunse în conştiinţă, deoarece izbutise dinainte să-i ghicească dublul vicleşug de femeie care consta tocmai în a-i adormi bănuielile, de parcă nu s-ar fi plănuit pentru noaptea aceea nimic care să ameninţe credinţa lor reciprocă până la moarte! Iar asta dovedea o dată în plus că Donka era aici, că stătea ascuns şi răbda loviturile verbale date de Vekşin: şi în cazul acesta nu numai că nu merita lovitura de cuţit plănuită, ori ocara, dar nici măcar să fie scuipat în faţă nu merita.

în schimb, încercarea Maşei de a-l înşela n-avea chef s-o treacă cu vederea.

— Nu mai încurca lucrurile, Maria! Ştii prea bine că teancul acela de bani pătaţi a rămas pe loc...

La rândul ei, se înfurie şi Dolomanova.

— Să n-o mai facem pe proştii, Mitea, spuse ea, dând

cărţile pe faţă. De ce să nu admitem că eu, chiar eu am vrut să scap de Aghei? Că voi, cavalerii de străzi, nu sunteţi în stare să oferiţi decât cel mult o pereche de ciorapi! Fiecare cu meteahna lui. Tu se vede că preferi să-i înfrunţi pe cei dezarmaţi... ca pe *ofiţeraşul* acela de pe front. Aghei nu putea suferi astfel de fanfaroni şi obraznici, îi trăgea de urechi. A scrântit-o el mai târziu, dar în vara *aceea*, în 1917, era ca un stăpân atotputernic peste toată Kudema... Pe vremea aceea l-a păruit într-o zi rău de tot pe preşedintele Zemstvei, la o adunare, apoi a plecat pe fereastră. S-a depărtat fără grabă, în timp ce uriadnicii scoteau, în urma lui, triluri de privighetoare. Un altul, pentru asemenea dovezi de bărbăţie, s-ar fi căpătuit cu o pensie pe viaţă; dar *al meu* era prost... incult, cum ar spune Firsov. Iartă-mi comparaţia, dar ai meritat-o!

Socotind lămurită problema, Dolomanova schimbă subiectul:

— Viscoleşte rău afară?

— În iarna asta n-a mai nins *atâta*.

— Tot acolo stai? La cântăreaţa ta?

— M-am mutat... şi adăugă, codindu-se: S-a măritat.

— Atunci unde locuieşti?

Mizând pe o greşeală din partea ei, Vekşin făcu un gest nehotărât.

— Pe unde apuc şi eu. De câteva zile am închiriat o cameră... separată... pe liniile de garaj ale căii ferate Savelovskaia.

Folosi poate cea mai convingătoare imagine a existenţei unui om fără adăpost, pe care închipuirea lui obosită ar fi putut-o dibui în memorie. Ce-i drept, aspectul său nu prea corespundea celor spuse, dar la acea oră din noapte mergea orice, şi merita să încerce, mai cu seamă că mintea lui i-ar fi putut îngădui să verifice în sfârşit informaţia lui Sanka. Maşa însă acceptă această născocire prea din cale afară de repede şi fără obiecţie.

— înţeleg acum de ce umbli noaptea fără rost, zâmbi ea, de parcă n-ar fi simţit falsitatea răspunsului lui. Şi Vekşin pricepu prea târziu înţelesul ascuns al acestei

capcane de simpatie şi milă. Poţi să te şi îmbolnăveşti în condiţiile astea! Dar eu nu sunt răzbunătoare... Şi dacă în clipa de faţă nu mai eşti chiar atât de mândru, mută-te pe câteva zile la Donka în cămăruţă... până-ţi faci şi tu vreun rost. Oricum, e mai bine acolo decât într-un vagon neîncălzit. Ce zici, să-i poruncesc lui Donka să mai pună un pat?...

înălţându-şi privirea, Vekşin cercetă pieziş faţa Maşei. Părea liniştită de tot; doar un colţişor al gurii zvâcni o clipă, apoi se domoli. O viclenie deosebit de subtilă se ascundea în această propunere umilitoare de a ocupa un colţ în cămăruţa celui care se bucura poate de favorurile cuvenite unui amant; acceptând totuşi provocarea, sub imboldul aceleiaşi necruţătoare inspiraţii, Vekşin îi mulţumi zâmbind. Puţin probabil ca Maşa să-i fi oferit prilej de-a se convinge de netemeinicia muşcătoarelor sale bănuieli... dar oricum, avea ocazia să prevină legătura dintre ei, dacă nu era prea târziu.

— Parcă mai poate fi vorba de mindrie; sănătatea-i doar mai de preţ... spuse smerit Vekşin, păstrând tonul jocului dintre ei. Dar nu ţi-e frică de mine?

Maşa întoarse întrebarea aşa cum îi convenea.

— Nu mă mai tem de nimic în lume, Mitea: viaţa mea a rămas toată în urmă... Şi-apoi parcă pot să ştiu eu pe cine primeşte Donka fără să mă mai întrebe, pe uşa din dos, ca să doarmă la el? Mai bine ţi-ai purta ţie de grijă, Mitea!

— Atunci, ce zici, să mă mut chiar înâine? întrebă Vekşin cu aerul unui meseriaş conştiincios.

Ca să apuce lănţucul de la uşă, Maşa trecuse luminarea în mâna stângă şi Vekşin coborî, fâstâcit, privirea, când umărul ei gol străluci în deschizătura capotului.

— Când vrei, numai azi nu... răspunse Maşa sec. Şi încă ceva: aici nu-i han, aşa că n-ai să rămâi mai mult de trei nopţi şi să nu vii târziu acasă. Acum pleacă...

N-apucă Vekşin să păşească dincolo de prag, când ea şi dădu să închidă uşa. Toate păreau să tăgăduiască o

viitoare împăcare: mustrările abia camuflate de ironie, cu neputinţă în cazul răcirii sentimentelor, convorbirea ce se prelungise atât, şi mai ales oferta de a-l adăposti un timp, până va găsi un adăpost. Aşadar, deocamdată lucrurile n-ajunseseră încă la acea stare de irevocabilă fatalitate, când oamenii nici nu se mai întorc unul spre altul la despărţire. Aceasta confirma profunda convingere a lui Vekşin că, oricare ar fi fost vina lui faţă de Maşa, aceasta nu se va hotărî să-l execute prin intermediul lui Donka. Numai gândul că un tâlhar, un poet-ocnaş, un hoţ, chiar dacă a ajuns astfel *prin mila lui Dumnezeu*, cum i-a spus o dată Maniukin, măgulindu-l la o beţie într-o speluncă, numai gândul că un asemenea om ar fi putut să se atingă de taina lor de pe Kudema, i se păru lui Vekşin de-a dreptul profanator... Dar cu cât argumentele liniştitoare îşi făceau mai convingător drumul spre raţiune, cu atât mai puternic, în ciuda lor, creştea în el bănuiala că Maşa încerca să şi-l apropie nu în numele unei împăcări, ci mai curând ca să-i arunce în obraz rămăşiţele durerii sale infernale, pe care el nu şi-o putea explica. Maşa nu era femeia care să ierte şi nici Vekşin nu s-ar fi simţit atras de ea dacă ar fi fost astfel. Probabil că în curând urma să se întâmple ceva, conform planurilor ei viclene; aşadar, calculase că-i vor ajunge pe deplin cele trei zile fixate. Toată această încâlcitură trebuia descurcată, şi nu putea face asta decât începând prin a lămuri unde şi-a petrecut Donka noaptea aceea de viscol; aşa că, pentru a se convinge dacă Maşa a minţit ori ba, Vekşin trebuia negreşit să aştepte întoarcerea acestuia.

Coborî scara şi jos, la intrare, rezemat de balustradă, începu să aprindă o ţigară de la alta. La intrare era umed, dar cald; domnea o linişte desăvârşită, nu se auzea niciun câine, nici vreun copil bolnav, nici picurul streşinilor, căci toate păreau înghiţite de foşnetul pătrunzător al ninsorii ce răzbea până la el. După zgomotul surd făcut de o cheie întoarsă în broască, Vekşin înţelese că s-a deschis puţin uşa unui apartament de jos - probabil vreo bătrână cu somnul deosebit de uşor privea prin crăpătura uşii tăciunele arzând mocnit în întuneric. Fu nevoit să-şi

arunce mucul de ţigară sub picioare şi să întoarcă spatele... Dar sentimentul de stinghereală şi nelinişte stârnit de privirea străină aţintită între omoplaţii lui nu-l părăsi; supunându-se necesităţii, ieşi în stradă. Oricum, prea ar fi fost de nesuferit, prea odios să se întâlnească aici faţă în faţă cu norocosul său rival care, venind vesel fluierând, era aşteptat de gagică în colţişorul ei cald; Donka i-ar fi urat negreşit noapte bună rivalului postat pe scară, şi asta el n-ar fi putut-o suporta. Ieşi în gangul apărat de vânt şi, după o duhoare mocnită, caldă, ghici apropierea gunoiului.

Rezemându-se de poarta roasă în acel loc de osiile şi roţile căruţelor, proptindu-şi umărul într-o adâncitură dintre cărămizi, Vekşin încerca să-şi găsească o poziţie cât mai comodă, astfel încât să nu cadă de oboseală şi de somn. Spre a face abstracţie de timpul care uneori încremenea locului, închidea ochii, deconectând orice în afară de auz, atunci însă îl copleşea îndată o toropeală îndelungă şi vâscoasă, un fel de înţepenire a gândurilor... Într-un târziu, la o cumplită înălţime deasupra capului, începură să-şi răspundă unul altuia două-trei glasuri, dintre care unul solemn şi puţin cântător îi aparţinea, fără îndoială, lui Artaşez. Pe acest glas îl acoperea clipă declipă vin altul, pe care-l recunoştea numai pe jumătate, iar acestuia îi răspundea un râs de femeie care se spărgea în cioburi sonore. Şi cei trei vorbeau despre el, despre Vekşin; numai că trebuia să facă un efort istovitor până la nebunie, pentru a înţelege cuvintele ce se rosteau.

În primul rând, îşi dădu1 seama că nu era Artaşez cel care vorbea cu Maşa, ci acelaşi Donka!

„Să nu mă duci... începea glasul. Ţi-am dat ciorapi.”

Urmă un strat de râs aţâţător, ca un zornăit de sticlă.

„Te iubesc pentru că nu-ţi este milă de mine... răsuna mai departe vocea lui Donka, exprimând cele mai ascunse gânduri ale lui Vekşin. Eşti însăşi Kudema, un râu, o apă curgătoare... Ochii tăi sunt în stare să vadă pe întuneric chiar şi ceea ce nu vede altul la lumina soarelui. Cugetul meu este peste tot zgâriat de gheruţele tale, şi când, în

sfârşit, ai să mă ajungi cu cuţitul în mână, tot am să fiu al tău!...”

încetul cu încetul se incluse şi Vekşin în acest cor, ca o strună componentă; atunci trupul lui lunecă de-a lungul peretelui, iar în conştiinţa trezită năvăli teama înnebunitoare de a scăpa cumva momentul, atât de important acum.

Deschizând cu greu pleoapele înlăcrimate, încercă să se încălzească tropoind pe loc sau izbind, aşa cum fac golanii, cu umărul în zidul de cărămidă; nu izbuti însă din prima clipă să-şi recapete capacitatea de mişcare pierdută. Pe stradă nu se vedeau nicăieri urme proaspete pe zăpada nepătată: Donka nu se întorsese deci. Zăpada se mai cernea încă din înălţimi, dar se vede că rezervele ei începuseră să scadă... De altfel, nici n-ar fi verosimil să pretindem că într-o singură noapte un oraş ca acesta a fost înzăpezit până la acoperişuri! Viscolul aproape că se potolise şi din când în când puteai să vezi cu câtă curiozitate se roteau în jurul celui mai apropiat felinar fulgii de zăpadă, ultimii sosiţi din abisuri. Ca să se împotrivească mai bine pierderii simţirii, Vekşin privea fulgii ce jucau dureros pe dinaintea lui până în clipa când din nou ajungeau la conştiinţa lui aceleaşi glasuri ce-şi răspundeau sub bolta înaltă de sticlă, cum însă venind dintr-o depărtare chinuitoare... Negura nu începuse încă să se strălumineze, dar vuietul deşteptării se răspândea mai simţitor prin mahala; sirena unei uzine pătrunse prin vata norilor, iar portarii şi gospodarii ieşeau în stradă înarmaţi cu lopeţi şi cazmale.

Donka tot nu venise... Cu muşchii gurii, Vekşin îşi aminti deodată cât de strâmb a rânjit în clipa când cobora scara, de la Maşa, convins fiind că Maşa nu va îndrăzni niciodată să se atingă de *Kuclema*. Şi deodată îl săgetă gândul că, tocmai în aceste momente din comportarea lui ar putea să-şi tragă hotărârea, până acum insuficientă... Şi iarăşi, întocmai ca şi la începutul acestei nopţi viforoase, se născu în el aceeaşi nelinişte apăsătoare; numai că acum ceea ce-l încerca era senzaţia de neînvins că sentinţa a şi

fost executată. Vekşin se surprinse că ascultă sunetele ce veneau din bolta înaltă de sticlă, acum însă venind dintr-o depărtare *chinuide acolo*, prin grosimea pietrei, va trăda adevărul.

De n-ar fi venit portarul cu treburile-i gospodăreşti în curte, ar fi dormit astfel în gang până dimineaţa... Firsov a mai născocit, fără niciun rost, o scenă neverosimilă în care ni se povesteşte cum şi-a băut Vekşin ceaiul de dimineaţă chiar în casa portarului, căutând să afle de la o tătăroaică pistruiată, care vorbea prost ruseşte, amănunte despre viaţa Maşei. în realitate, Vekşin abia dacă se mai ţinea pe picioare după noaptea petrecută astfel, cum se şi cuvenea unui om condamnat şi executat. Portarul, om voinic, cu care nu era cazul să se certe, îşi vârî capul în adăpostul lui Vekşin şi-l sfătui, recurgând la o expresie indecentă, rostită cu accent tătăresc, s-o ia din loc! Pentru Firsov era cu mult mai avantajos să respecte întocmai întâmplările acelei dimineţi şi să descrie cum Vekşin, sub povara temerilor sale de bărbat gelos, a colindat cu nerăbdare toate speluncile din capitală în care Donka ar fi putut să-şi petreacă noaptea. Fără să mai punem la socoteală că, astfel, scriitorul putea să zugrăvească, într-o formă instructivă şi pitorească, tipologia variată a nepmanilor şi traiul lor nocturn, până-n zori, când lumina zilei, nemiloasă, dezvăluitoare, începe să alunece peste chipurile lor lucioase, palide de desfrâu, aprinzând în ochi, fie şi-n treacăt, luciri de tristeţe şi de nostalgic regret după puritatea sufletească pe veci pierdută.

XV

În pofida sforţărilor eroice ale portarilor, ale membrilor lor de familie şi ale unor activişti voluntari din rândul locatarilor, nici pe străzile mai umblate nu fuseseră curăţate trotuarele, cu atât mai puţin partea carosabilă, iar peste noapte, în ciuda speranţelor, din cer începuse să se cearnă o măzăriche îngheţată. Din cauza înzăpezirii, până la amiază Vekşin abia izbuti să colinde câteva dintre colţişoarele tăinuite unde Donka, înainte de faimosul legământ cu Viforniţa, îşi irosise talentul şi tinereţile.

Nicăieri, nimeni nu-i putu da vreo informaţie mai cu temei despre el... În genere se părea că în ultima săptămână n-a ieşit din cuibuşorul atât de bine orânduit; ori, asta nu prea intra în obiceiurile lui Donka cel inconstant şi veşnic în mişcare - peste o zi-două trebuia să iasă negreşit la iveală... Dar Vekşin voia chiar acum, neîntârziat, să-l vadă şi să-l privească în ochi! Şi pornea mai departe... Pe tot globul pământesc mai rămăsese un ultim loc necercetat: tripoul Bataşoaiei, pe care Vekşin îl lăsase dinadins la urmă, tocmai fiindcă avea cele mai puţine şanse să-l găsească acolo.

Aşa cum mersese vestea, în acest paradis accesibil tuturora, puteai, pentru orice preţ, să găseşti uitarea după inevitabilele necazuri provocate de meserie; puteai să-ţi încerci norocul la barbut ori jocuri de cărţi sau numai să căşti gura la alţii, dar oamenii mai cu experienţă ocoleau superstiţios această bombă de ultimă speţă. De la început, în lumea interlopă tripoului Bataşoaiei i se. spunea: *pensiune pe socoteala statului*. Denumirea aceasta, care conţinea, un avertisment, se născuse dintr-o serie de coincidenţe fatale, oarecum ciudate, şi de căderi explicate ulterior prin excesiva ospitalitate a gazdei, urmare a lăcomiei ei de bani. Spre deosebire de spelunca lui Artemi, destinată numai celor aleşi, erau admişi aici, laolaltă cu elita lumii interlope, şi tot felul de specialişti în diverse branşe ilegale mai rare, ca de pildă delapidatori ocazionali sau *barosani* provinciali, veniţi să-şi irosească banii câştigaţi cu japca, şi alţii cu o reputaţie absolut neverificată. însăşi biografia Bataşoaiei, despre care se spunea că ar fi avut pe vremuri o fabrică de samovare în Tuia, era înlocuită de o legendă unică, destul de şubredă, privind trecutul ei, legendă bazată pe informaţiile mai mult decât îndoielnice primite de la nişte ţărani din satele învecinate cu moşia ei. Se spunea că de tânără ea ajunsese vestită în tot ţinutul datorită pasiunii ce-o avea de a se plimba călare în toiul furtunilor, sub ploile cele mai grozave şi pe drumuri desfundate; de cum începea să bubuie în cer şi să joace fulgerele prin văzduh, poruncea

să se pună şaua pe Purice, calul său negru ca pana corbului şi tot atât de nebun ca şi ea... Cică într-o zi ar fi văzut-o cineva, la lumina unui fulger, trecând în galop şfichiuită de ploaie, îndrăcită, cu pletele ude împrăştiate pe umeri, iar din spate cică necuratul o ţinea strâns în braţe!... După revoluţie, iapa ei infernală, rechiziţionată, încăpuse pe mâna unui comisar de prin partea locului, om pipernicit la statură, însărcinat cu aprovizionarea; se afirma că vrăjitoarea ar fi venit la el în birou, şi ciocănindu-l cu inelul în frunte, i-ar fi spus: „Nu-i făcut Puricele meu să-l încalece un tâmpit ca tine!” Bineînţeles, comisarul ar fi putut s-o facă să dispară pe blestemata aceasta de bătrână, blagoslovind-o, după practica rămasă din moşi-strămoşi: dar comisarul respectiv, om cu vederi progresiste, a cruţat-o din considerente antireligioase. Când, după răzmeriţa izbucnită mai apoi, activiştii din judeţ, hotărâţi să stârpească duhurile, o conduceau pe Bataşoaia, în picioarele goale, s-o „purifice”, aceasta ar fi sărit pe Puricele adus de necuratul şi ar fi scăpat ca prin minune de gloanţele mitralierei: cică de-atunci e ea căruntă; promoroaca din acea noapte geroasă apucase să se aştearnă pe negrul diavolesc al părului. Caracterul poetic al acestei povestiri nu tocmai autentice crease în jurul Bataşoaiei o aureolă cât se poate de prielnică patroanei unui *salon* spre care îşi îndreptau paşii pungaşii mărunţi, mai puţin experimentaţi şi ahtiaţi după acest fel de romantism interlop, sau voinicii care şi-au pierdut până şi ultimele urme ale raţiunii în fumurile beţiei.

Deşi nutrea faţă de Bataşoaia o veche ostilitate, Vekşin porni drept într-acolo, din ultima speluncă pe care o vizitase înainte. Luneca din nou printre troienele Moscovei, într-o sanie joasă şi comodă, gândind pe drum cu mintea trează că n-ar fi rău, prin vreo faptă deosebită, s-o facă pe Maşa Dolomanova să se căiască pentru atât de absurda ei îndârjire faţă de un prieten din copilărie, de parcă nu i-ar fi ajuns şi-aşa lui Vekşin încercările grele prin care trecea de la o vreme. Îi veneau mereu în cap diverse mijloace cu efect puternic şi imediat, pentru care s-ar fi

cuvenit să primească răsplată, insuficiente însă ca să-i dovedească Maşei că a greşit. Nu, cel mai bine pentru Vekşin ar fi fost să ajungă om mare, să zicem un savant, specializat într-o ştiinţă cât mai puţin accesibilă, în care ceilalţi specialişti, puţini, cât să-i numeri pe degete, ar fi toţi în pragul morţii, şi ca om de ştiinţă să descopere ceva colosal, încât întreaga omenire să ameţească admirându-l pe Mitea în înălţimea lui, iar printre mulţii admiratori să se afle şi Masa Dolomanova!... în romanul lui Firsov destinul lui Vekşin, tocmai în acest sens, fusese rezolvat, deşi astfel nu se obţinea mai mult decât necesara îmblânzire sufletească, singura în stare să-l tămăduiască pe erou. în năzuinţa lui Vekşin de a se înălţa deasupra celorlalţi oameni, Firsov vedea în primul rând acel *avânt* puternic, capabil să aducă un trup aproape neînsufleţit de pe fundul vieţii la suprafaţă, în lumina soarelui...

Legănându-se, toropit de somn, în sania care se scufunda dintr-o hârtoapă într-alta, şi culegând în căuşul palmei atârnate -afară zăpada viscolită, Vekşin într-atâta se lăsase furat de visuri, încât, prin ceaţa închipuirii sale înfierbântate, începuse să distingă pe Masa în lacrimi sub fereastra lui... îl alarma doar un pic faptul că, din pricina profundei sale ignoranţe, nu izbutea să-şi aleagă disciplina ştiinţifică în care ar putea să-şi câştige cât mai repede şi mai răsunător renumele. Altfel era hotărât ca în viitorul cel mai apropiat să ajungă, chiar şi făcând uz de forţă, la o personalitate celebră, cât mai răsunătoare! Va face tot ce-i cu putinţă pentru ca, după o confesiune sinceră, să intre măcar ca paznic la acea celebritate, să se oploşească în prag, ca un câine credincios, urmând ca după aceea, jurând o totală abnegaţie de sine, să se înfunde în ştiinţa acelei celebrităţi... numai de l-ar aştepta Maşa, de-ar avea răbdare măcar vreo douăzeci, treizeci de ani! Şi din nou Firsov se strădui aici să arate cât de aproape era eroul său de soluţionarea problemei care-l chinuia, cu privire la *scânteia înţelepciunii din ochii omnilui*, şi cât de departe de el puterea de a-şi înţelege vina faţă de Maşa Dolomanova.

Cu excepţia unor ocoluri fără importanţă, Vekşin traversă oraşul mai cu seamă pe bulevardele principale; şi iată că îi ieşiră în drum, mai des ca de obicei, lipite de pereţi, afişe mari, negre, cu o siluetă albastră zburând în diagonală şi un cuvânt străin scris pe margine, aducându-i aminte de ceva cât se poate de supărător şi atât de neglijat, încât era acum târziu ca să se mai amestece. Iată din nou acelaşi lucru, dar în dimensiuni mărite - acelaşi zbor albastru, pictat pe câteva panouri de placaj adunate laolaltă; un vântuleţ sprinţar legăna această velă scârţâitoare, atârnată în golul dintre două clădiri alăturate: era o reclamă ce anunţa primul dintre cele patru spectacole de adio pe care Tania urma să le dea în ţară, înainte de a-şi începe turneul prin străinătate. Prin dreapta lui Vekşin pluti clădirea scundă a circului din Moscova, semănând acum cu un uriaş troian rotund. Cu totul neaşteptat chiar pentru el însuşi, Vekşin sări jos din sanie şi, poruncind birjarului să-l aştepte, se îndreptă spre intrarea artiştilor, unde o condusese o dată pe sora lui.

Prin uşa nu prea bine închisă, vântul strecurase în clădire un mic promontoriu ascuţit de zăpadă. La acea oră de după-amiază repetiţiile cu caii tocmai se terminaseră şi mirosea puternic a grajd. În afară de grăjdarii şi îngrijitoarele care-şi vedeau de treabă, până la manej nu întâlni pe nimeni. Numai când să intre în arenă, un tânăr îl întrebă pe cine caută. Vekşin îi răspunse printre dinţi: „interes de serviciu” şi dându-l nepăsător la o parte de umăr, trecu în întunericul uriaş, rece, inconfortabil al circului, străpuns de razele rătăcitoare ale unui reflector unic. Voci repetate în ecou, zdrenţuite, se ciocneau şi pluteau în emisfera cupolei, repetând parcă delirul nocturn din ajun, de sub fereastra Maşei.

în imensitatea aceea nu se zărea aproape nimeni. Doar câţiva electricieni care lucrau la ceva, cu o scară, în capătul celălalt al arenei, şi vreo zece artişti de circ, împrăştiaţi prin staluri, fără treabă, care tocmai îşi terminaseră lucrul sau, dimpotrivă, îşi aşteptau rândul - n-aveau loc toţi o dată în manej. Ideea de a-şi căuta sora aici,

în timpul lucrului, se dovedi justificată; Tania trebuia neapărat să se afle undeva prin apropiere. Vekşin îşi ridică ochii spre cupola boltită, acolo unde, abia pătrunzând printr-o fereastră acoperită pe dinafară cu zăpadă, lumina viorie a zilei mohorâte de iarnă se topea la jumătate de drum, fără să mai ajungă la rumeguşul aşternut în arenă. îndată după aceea raza reflectorului se mută şi Vekşin o văzu acolo sus pe soră-sa, şezând pe un trapez; o văzu atât de clar, încât deosebi lângă ea, atârnat de o frânghie, un săculeţ alb, a cărui întrebuinţare n-o putea ghici. Tocmai terminase un exerciţiu complicat de acrobaţie şi se odihnea, pregătindu-se pentru cele următoare şi vorbind cu cineva de jos, îmbrăcat cu o vestă verde, binecunoscută. Până la reînceperea exerciţiilor, Vekşin izbuti să ocupe un loc mai discret pe un pasaj, să-l recunoască pe Pugl în omuleţul cel verde care se agita în arenă şi să se mai familiarizeze puţin cu mediul.

După o întrerupere de câteva clipe, repetiţia fu reluată. Cu un sentiment ciudat, parcă de milă, şi un fel de gol la stomac, Vekşin o urmărea din ochi pe femeia aceasta subţirică, atât de puţin capabilă să se orienteze în viaţă; o vedea cum se leagănă într-un echilibru îndrăzneţ pe trapez, fie aruncându-şi întreaga greutate a trupului în sus, pe o mână răsucită la spate, fie alunecând aproape în vid şi izbutind în ultimul moment să rămână agăţată cu vârfurile picioarelor, iar muşchii lui păreau să repete sforţările ei, având drept scop *să înfrângă imposibilul*, atât în balansări cât şi în execuţiile specifice: *rânăunica*, *steagul* sau *saltul înapoi* - într-un cuvânt, tot ce alcătuieşte ciclul acrobaţiilor la trapez. Vekşin simţea mai curând ciudă decât interes, urmărind viaţa de culise a circului, despuiată de toate podoabele care ascund sudoarea şi munca ce alcătuiesc această fermecătoare minune... Repetiţia se desfăşura în strigătele neîntrerupte ale lui Pugl în limba germană. Dascălul Taniei îi poruncea de jos să-şi facă mai mult avânt, să ţină genunchii mai apropiaţi ori să nu-şi arcuiască trupul peste măsură, năzuind astfel să obţină cea mai înaltă *şcoală* în execuţia numărului; cu greu s-ar fi

putut bănui o asemenea autoritate într-o fiinţă atât de minusculă şi bătrână.

Şi iarăşi Tania se odihni un timp, şezând pe trapez şi netezindu-şi maşinal câte un muşchi prin tricoul ce-i îmbrăca trupul. Ostenit de acest spectacol, Vekşin o vedea cum scrutează vidul ce se căsca sub ea, de parcă ar fi măsurat ceva de care o despărţeau doar câteva ceasuri. Temerile involuntare pentru soră-sa îi apăreau acum neîntemeiate: artista îşi redobândise siguranţa de sine, sentiment de cea mai mare însemnătate pentru un artist de circ, bazat pe supleţea, precizia şi capacitatea de a repeta fără greş, de nenumărate ori, o mişcare bine exersată. Tania îşi simţea din nou trupul, aşa cum spectatorul de rând îşi simte degetele rnâinii. La urma urmei, binecuvânta circul, această casă dragă şi severă pe care, într-o clipă de cumpănă, fusese cât pe ce s-o părăsească de dragul negloriosului destin de tovarăşă de viaţă a lui Zavarihin. Siguranţa profesională, încrederea în forţele ei crescuseră într-atâta încât Taniei începuseră f< i se înfiripa în minte născociri noi, ce complicau până la o îndrăzneală mortală ştrabatul, al cărui monopol şi aşa îl deaţinea în lume. După zvonurile despre o boală rară de care ar fi suferit artista, biletele pentru toate cele patru reprezentaţii ale Hellei Welton fuseseră de mult vândute; acestor zvonuri li se mai adăugaseră şi veştile despre proiectata transformare a circului într-un instrument satiric, menit să sprijine lupta cu rămăşiţele trecutului din conştiinţa spectatorilor, astfel încât direcţia circului ar fi obţinut, chipurile, cu greu autorizaţie pentru reprezentaţiile Taniei şi asta numai sub pretextul că numărul ei promitea să devină o senzaţie a sezonului în străinătate.

...Deodată Tania se ridică în picioare şi Vekşin văzu dunga neagră de pe gâtul surorii sale; se apropia rândul trucului de încheiere. Deşi nu se dăduse niciun fel de semnal, jos amuţiseră cu toţii în poziţia în care îi surprinsese liniştea, iar îngrijitorii care măturau prin loji gunoaiele rămase de la reprezentaţia din ajun se

îndreptară din şale, cu făraşele şi măturile în mâini. În pauza care se impusese astfel se auzi nechezatul sonor şi plin al unui oal din grajdul de alături; probabil însă că nimeni nu-l auzi. înciudat pe sine însuşi, Vekşin îşi mută silit privirile spre Pugl, care se retrăsese spre barieră, cu o mână ridicată.

— Abfall! strigă bătrânul cu glas rigid.

Apoi - nimic. Lui Vekşin i se păru doar că a auzit deasupra capului un zbârnâit prelung şi surd de coardă întinsă, după care văzu pe sora lui jos, în arenă. Strălucitoare, frecându-şi clavicula lovită de frânghie, se îndrepta spre Pugl; în mintea lui Vekşin se întipări pe veci figura bătrânului, deodată moleşit şi mişcat aproape până la lacrimi, dar nici bucuria sinceră a tovarăşilor de muncă, după spaima învinsă, n-o va uita vreodată. Cât de avântat s-au ridicat în picioare, toţi deodată, acrobaţii belgieni sosiţi în turneu la Moscova, acum aşezaţi în stalul întâi! Cu câtă corectitudine şi recunoştinţă o salutară pe artista rusă în timp ce trecea prin faţa lor! Erau şase, iar cel de-al şaptelea, un băieţaş gingaş, cu părul bălai, se uita la ea cu nişte ochi de îndrăgostit. Stringând la pieptul ei capul bătrânului, Tania se grăbea să-l răsplătească cu mângâieri şi-o vorbă bună, pentru grijile şi neliniştea lui de ani şi ani, dar tocmai în acea clipă se auzi strigată din spate.

Tresări şi se întoarse spre fratele ei.

— Vai, cum m-ai speriat... spuse ea, încrucişându-şi braţele pe piept. Şi îndată Pugl aruncă pe umerii ei ceva cald, vechi, un halat care-i ajungea aproape până la călcâie. Cum ai ajuns aici?

— Pe mine mă întrebi, surioară? protestă profesional fratele:

se păru că vizita lui o deranjase oarecum pe Tania pentru că nu-şi revenise încă din emoţiile de adineauri. Nu mi-ai spus chiar tu să mai trec pe la tine?

— Dar nu la repetiţii... urmă Tania şi tăcu, pierzându-şi şirul gândului. Va să zică ai fost tot timpul aici?

— Uite acolo am stat... De ce mă întrebi?

O umbră de îngrijorare stăruia încă pe faţa Taniei,

deşi încerca în zadar s-o alunge cu un zâmbet. Dorise atât de mult să uite ceva ce exista în realitate! Dar *omul* acesta venea iarăşi şi iarăşi spre ea, ca un sol al neliniştii ce domnea în lume, al unor mustrări de conştiinţă înrobitoare şi-al unor inevitabile nenorociri în viitor. Şi cu toate că-l vedea destul de rar pe Vekşin, acest hoţ pe care, în cazul cel mai rău, ar fi putut să-l dea afară, prezenţa lui acum aici o obosise atât de tare, încât avea impresia că nu va mai cunoaşte odihna tot restul zilelor.

— Pare-mi-se că nu prea te bucuri că mă vezi, Taniuşka!...

— Ştii... nu prea-mi place să mă vadă lumea la repetiţii.

— Dar n-am fost numai eu, spuse Vekşin, referindu-se la cei de faţă. Uite câţi sunt, tot fără bilete.

— Cu ei e altceva, îl lămuri vag sora lui. Ei se uită, dar nu văd... Iartă-mă, astăzi am o zi deosebit de grea. Ai ceva să-mi spui?

— Treceam prin faţa circului şi am intrat să-ţi spun că tare n-aş vrea să te pierd, surioară. Adică... vorbesc în alt sens... n-aş vrea să te pierd din inima mea! se bâlbâi el, speriindu-se singur de dublul sens al mărturisirii sale, mai ales că părea astfel să cobească înainte de reprezentaţie. Poate te-am jignit ultima oară prin ce-am spus despre logodnicul tău... Dar, crede-mă, ţi-am dorit doar binele!

— Şi-acum ţi-ai schimbat părerea despre Nikolka *al meu*? _

— N-aş putea spune, oftă Vekşin, deşi, mai ştiu eu?... Strânge aur, se interesează de pietre preţioase, adoră mărfurile de contrabandă... cred că ai observat şi tu!... Dar mă întreb: am eu dreptul, în situaţia în care mă aflu acum, să-i socotesc ticăloşi pe toţi cei care îndrăznesc să gândească ori să procedeze altfel decât mine? Că doar Dmitri Vekşin a căutat totdeauna să gândească drept, chiar dacă lucrurile au ieşit exact pe dos... Fără neghină nu există recoltă, asta-i dialectica! Aşa că... Poate că Nikolka al tău, la bătrâneţe, are să înfiinţeze un orfelinat sau, să zicem, o ospătărie în scop de binefacere, cu băuturi

încălzitoare... Te pomeneşti că-mi va prinde şi mie bine când mi-or veni zilele negre! Şi *ăştia* trăiesc uneori clipe de înseninare...

Tania îl asculta, urmărind distrată cum se avântă în manej fără zgomot, de pe trambuline, şi se dau peste cap acrobaţii belgieni, îmbărbătându-se din când în când cu exclamaţii scurte, guturale. Şi numai după bătăile nerăbdătoare ale degetelor ei pe o cuşcă de alături, izbuti Vekşin să priceapă în ce măsură a enervat-o pe sora lui tonul său obişnuit, de superioritate şi batjocură; chiar şi în penumbra foaierului, unde se aflau, se putea vedea expresia de plictiseală ce i se aşternuse pe faţă.

— Nu părerea ta despre Nikolka m-a supărat pe mine, Mitea... Mi-am dat şi eu seama în ultimul timp cât de înspăimântător este în realitate acest om, de care *n-am nevoie*. Ai dreptul să-ţi formezi despre el orice părere, cum am şi eu dreptul să-mi fac o părere despre tine, sau despre el... Nu de asta-i vorba! M-a jignit atunci, scuză-mi expresia, bădărănia ta tăioasă cu care stabileşti destinele noastre, ale unor oameni vii, apreciindu-ne din ochi chiar în lipsă... Pui diagnosticul fără să-ţi fi dat osteneala să examinezi pacientul! înţeleg prea bine că n-ai timp *pentru toate*, dar tu de ce nu înţelegi că eu trăiesc doar o singură dată? îţi alegi prietenii după gradul lor de consimţământ şi capacitatea de a tăcea... mă gândesc la Sanka al tău... dar odată cineva are să-ţi zvârle tot adevărul în faţă! Chiar şi acum, când te tăvăleşti în noroi, îndrăzneşti să-mi faci morală, iar eu... poate că am să mor chiar diseară, Mitea! Cuvântul îi scăpă fără să vrea şi amândoi se simţiră deodată stingheriţi. Nu te supăra pe mine, niciodată n-am ştiut să mint şi tocmai de aceea n-am fost pricepută în viaţă... Dar spune odată, de ce ai venit?

Vekşin o apucă pe soră-sa de mână şi o ţinu astfel până ce ea nu mai încercă să scape din strânsoarea lui.

— O chestiune fără importanţă şi, mai ales, care nu ne priveşte. Am primit ieri de la Nikolka al tău un bileţel... vrea să mă vadă într-o problemă urgentă.

— Ce treabă are cu tine? întrebă repede Tania şi

zâmbi unui gând ascuns, nu tocmai bun.

— Ştiu eu? I s-o fi făcut dor de mine... ridică din umeri Vekşin. Ai să-l vezi probabil înainte de reprezentaţie. în cazul acesta transmite-i...

îl întrerupse grăbită, numai şi numai ca să nu afle nimic:

— Spune-i tu! Dacă n-ai bilet, îţi fac eu rost!

— Iartă-mă, dar nu vin, surioară... Nu-mi place numărul ăsta al tău! Şi-apoi, în timpul din urmă evit să mă arăt printre *străini*.

— Adineauri mi-a telefonat Firsov din partea Maşei Dolomanovai a ta... Aş putea să vă fac rost, pentru toţi trei, de-o lojă.

Vekşin şovăi o clipă.

— Nu, tot nu vin, se grăbi să refuze cu toată sinceritatea. Mai bine transmite-i logodnicului tău că sunt de acord cu cele ce mă roagă... Azi în jurul orei şapte îl aştept la Bataşoaia.

— Nu cred să aibă timp, spuse Tania, minunându-se că fratele ei nu înţelege un lucru atât de simplu. înţelege şi tu că într-o *asemenea* zi, în ajunul plecării mele, s-ar cădea să mă conducă la circ cel puţin cu o jumătate de oră înainte de opt!

— îmi pare rău, dar după aceea nu mă mai găseşte. Am şi eu problemele mele care nu suferă amânare.

Ghicind fără să vrea vicleşugul crud şi nu tocmai savant al fratelui, Tania aruncă o privire înciudată spre umărul omului cu haină de piele din faţa ei, devenit deodată atât de străin şi depărtat. Cât de semnificativ era faptul că, până şi în împrejurările prin care trecea ea acum, o lipsea fără ezitare de ultimul ei sprijin!

— Bine, am să găsesc eu un mijloc să-i aduc la cunoştinţă... consimţământul tău, Mitea! suspină Tania. Nu le mai rămânea decât să schimbe în continuare câteva vorbe fără importanţă, numai aşa de formă, ca să şteargă impresia unei rupturi prea bruşte. Cine-i Bataşoaia asta a voastră?

— Nu fi geloasă... o bătrânică... Ţine o pensiune,

vinde mâncare pentru acasă.

— E cumsecade? stărui sora lui, bănuind parcă ceva.

— Simpatică, o linişti fratele. Asta-i tot. Iartă-mă că te-am reţinut... Apropo, ce-i cu săculeţul ăla alb, care atârna acolo, lângă tine?

— A, sacâzul... ca să nu alunece mâinile.

Era destul de târziu. Pe lângă ei trecu un pui de elefant mititel, dus undeva; umbla aruncând priviri îngrijorate în dreapta şi-n stânga - pielea atârna pe el ca paltonul lui taică-său. Cei doi fraţi, cu zâmbet neobservat de niciunul din ei, îl petrecură din ochi până în locul unde peretele făcea o curbă... Deodată Vekşin dădu din mână înciudat că a trecut pe aici nelatimp, apoi porni cu paşi repezi spre ieşire.

Tania mai rămase un timp în loc, cu conştiinţa deconectată, privind singura luminiţă ce mai ardea în depărtare, deasupra intrării principale. N-ar fi vrut să tulbure prin nimic senzaţia de linişte şi de ciudată uşurare pe care o simţise după plecarea fratelui ei, de parcă de-acum înainte nimic - nici lucrurile, nici oamenii, nici îndatoririle - n-ar mai fi împovărat-o. O trezi la realitate doar o adiere uşoară de aer, stârnită de mişcarea cuiva, o adiere care îi atinse faţa.

XVI

Între Vekşin şi Zavarihin nu puteau exista alte relaţii, mai apropiate, în afară de cele trecătoare, stabilite prin Tania; cu atât mai uşor bănuise de ce îl caută Zavarihin. Dezlănţuita stihie a n.e.p.-ului năzuia să capete cu orice preţ o viteză istorică salvatoare, dar dacă Vekşin consimţise să-l crediteze pe cumnatul său cu banii lui *murdari*, în vederea unei afaceri urgente, în niciun caz n-o făcea pe considerentul înrudirii viitoare şi nici măcar din dispreţ. Pentru o convorbire în acest soop i-ar fi ajuns cu vârf şi îndesat zece minute... iar de la circ până la Bataşoaia nu făceai mai mult de-un ceas cu tramvaiul, aşa că s-ar fi putut vedea mai devreme, dar Vekşin voise probabil să-i demonstreze concret surorii sale ce fel de om era Zavarihin, dacă şi *într-o zi ca aceea* era în stare să-şi

trădeze logodnica de dragul afacerilor lui. Nu se îndoise o clipă că negustorul se va lăsa momit: scăpase însă din vedere faptul că numărul surorii sale se executa abia pe la sfârşitul părţii a doua a programului, ceea ce i-ar fi îngăduit lui Zavarihin să sosească la circ aproape fără întârziere.

De altfel Vekşin nici nu se gândea să meargă la Bataşoaia înainte de a se însera. Istovit de cele două nopţi fără somn dinainte, cădea din picioare chiar şi-n frigul de afară. Conştiinţa îl părăsea din când în când, plutind undeva pe apele somnului.

împrumutând de la Sanka Babkin amănuntul care-i convenise, cu privire la garnitura de tren goală de pe calea ferată Savelovskaia, Vekşin intenţionase s-o înduioşeze pe Maşa cea lipsită de inimă, în vederea atingerii unui scop cât se poate de transparent, şi era sincer convins că a izbutit cum nu se poate mai strălucit. În realitate, avea asigurat pe vremea aceea un adăpost cald şi un pat, de care însă, la drept vorbind, era mai cuminte să profite după miezul nopţii. De-aceea se duse acum acasă la Vasili Vasilievici Panama-Grasul, plecat pentru moment pe teren: acesta se tot lăuda, nu fără temei, că s-ar fi putut aranja tot atât de bine şi în iad, ca şi pe pământ, dacă ar găsi şi acolo vreo văduvioară care să accepte o legătură temeinică cu un burlac trecut şi plin de vino-ncoa. Din descrierile atât de plastice ale fericirii realizate, Vekşin reţinuse în mod deosebit locşorul cel cald - laviţa cuptorului rusesc, sub o plapomă familială de petice.

Intenţiona să doarmă până pe la şase, dar nu se trezi decât la nouă seara. Se făcea că prin straturile apei de mare, dintr-o corabie scufundată tot privea o stea singuratică, lucru ce-i prilejuia o adâncă satisfacţie morală şi fizică; în realitate luminiţa verzuie a unei candele ardea acolo, sub tavanul scund şi afumat. Un timp ascultă sunetele de chitară ce răzbăteau prin perete, tot atât de plăcute ca şi senzaţia pe care o ai când umbli cu picioarele goale printr-o apă mică, încropită... şi deodată sări din pat, străfulgerat dureros de gândul la Maşa. Trebuia să se

repeadă până în celălalt capăt al oraşului la Bataşoaia. Până găsi un birjar, până îşi aduse aminte de adresa pe jumătate uitată, până pătrunse în local, se făcu tare târziu.

Fusese la Bataşoaia doar o singură dată şi acum *salonul* i se păru locul cel mai neplăcut din lume. Trebuia să intri mai întâi într-o curte, slab luminată de un felinar foarte înalt; becul mizer, într-o colivie de sârmă, probabil spre a fi apărat de răpitorii înaripaţi, linia spaţiul din jur cu pătrate strâmbe şi mişcătoare. Casa, destul de murdară ca aspect, avea la parter nişte depozite de mărfuri cu conţinut necunoscut. Scara ce urca la etaj era complet scufundată în întuneric; avea însă o particularitate: cel mai uşor foşnet, auzit peste tot de jos şi până sus, informa perfect chiar şi cu privire la caracterul şi intenţiile vizitatorului.

Cineva se furişa pe scară în urma lui Vekşin şi, în timp ce acesta se opri să-şi aprindă o ţigară, îi ajunse la urechi un murmur neînţeles, dar nu o convorbire, ci un mormăit neclar ca de om necăjit care vorbeşte singur, urmat de suspine de plâns, cu totul inexplicabile pentru un bărbat. Cu chibritul aprins în mână, Vekşin se aplecă peste balustradă spre golul dintre scări, dar nu putu deosebi nimic acolo, în adâncimea celor trei etaje lăsate în urmă, în afară doar de un fel de scânteiere de ger, cu lumini de curcubeu. Chipul lui însă fu văzut bine de jos, pentru că în aceeaşi clipă totul amuţi acolo şi îndată uşa de la ieşire se izbi în urma celui care fugea speriat.

...Spre marea mirare a lui Vekşin, la bătaia convenţională în uşă îi deschise Anatoli Araratski, legendarul anarhist întâlnit în localul de la subsol.

— Poftiţi, vă rog... rosti acesta pe un ton profesional, dar deodată, recunoscându-l pe cel care-l insultase de curând, se dădu la o parte şi se făcu mic, cu o expresie te teamă în priviri.

îşi pierduse capul, trădând lipsa de deprindere cu funcţia cea nouă de portar care, pe lângă alte inconveniente, îl silea să fie amabil cu toţi vizitatorii fără excepţie. Vekşin se gândi chiar că există, aşadar, un asemenea grad de decădere, când omul nu mai este bun de

nimic, nefiind în stare nici măcar să devină cadavru fără ajutorul altuia. Avu încă o dată ocazia să se privească pe sine, ca în oglindă, înainte de a coborî cu o treaptă mai jos.

— A-a! Nu ne-am mai văzut de mult, marinarule... strecură Vekşin printre dinţi şi, dând la o parte mâna întinsă să-i ia haina şi pălăria, porunci să fie chemat *cineva mai mare-n grad*.

Dar patroana localului se şi ivise în prag.

— N-ai niciun Dumnezeu, clonţan afurisit, ce-mi umbli în miez de noapte, începu ea să se jelească pe un ton de neputinţă slugarnică; şi de îndată ce Maşlâkin închise pe dinăuntru uşa cu o impresionantă bară de fier, pe lângă zăvoarele de rigoare, îl alungă pe acesta cu o privire. Se poate să mă uiţi pe mine, femeie bătrână! Un altul ar mai fi dat pe-aici măcar din respect... Cine ştie, poate odată şi - odată o să ai nevoie de mine!...

— Aş mai fi trecut, dar nu sunt în bani, cioropina dracului, o alintă la rândul lui Vekşin, fără nicio intenţie de a se dezbrăca.

Bătrâna începu să bolborosească vorbe fără însemnătate, ca de pildă că unui cavaler ca el orice contesă i-ar deschide bucuroasă credit; dar Vekşin stătea locului, nehotărât, ascultând liniştea mormântală a speluncii. N-ar fi avut niciun rost s-o întrebe acum, pe loc, de Donka, căci bătrâna s-ar fi ferit, fără doar şi poate, să sporească prin vorbăria-i fără rost faima şi aşa destul de proastă a stabilimentului său. În încăpere mai mirosea încă a fum de tutun şi aer stătut, iar sticlele desigur goale de lângă cuier stau mărturie a unui chef recent. Văzând în aceste amănunte o ultimă şansă de a scăpa de bănuielile ce-l frământau, Vekşin hotărî să nu zăbovească prea mult în acest loc.

— Leapădă-ţi pielea, neînduplecatule, intră în salon, că-i cald la noi... Pentru oameni de treabă nu ne zgârcim la lemne, mormăia între timp bătrâna, străpungându-şi vizitatorul cu ochii de bufniţă, tiviţi curios cu galben. Adineauri întreba unul de tine... a venit cu Firsov. S-a foit, s-a tot sucit, cu ochii la ceas, şi a plecat. Zicea că se

întoarce mai târziu. Abia acum îi înmână biletul lui Zavarihin, de a cărui existenţă Vekşin uitase cu desăvârşire. Unul voinic şi bine hrănit... Parc-ar fi de la miliţie... Cine naiba e?

— Un explorator... din Africa... strecură printre dinţi Vekşin, tăindu-i vorba şireată, în timp ce deschidea plicul.

Fără umbră de mustrare, chiar cu o nuanţă de slugărnicie, Zavarihin îl informa că va mai trece negreşit pe-aici după ce o va conduce pe *Hella*, după spectacol. „Ca să-ţi scurtezi aşteptarea, îl sfătuia glumeţ pe Vekşin, bea ceva pe socoteala mea, admirând mutrele întunecate ale celor din lumea ta.” îndărătnicia şi obrăznicia blândă cu care stăruia să-l întâlnească într-o astfel de zi demonstrau încă o dată caracterul urgent al demersului său. „Vreo ocazie... de marfă *ieftină*...” judecă Vekşin iarăşi de sus şi, prevăzând după propriul său caracter autoritar cât de greu are s-o ducă Tania cu Zavarihin, hotărî să-i facă acestuia o aluzie la viitoarea lor căsnicie: îi va pune în vedere să se poarte bine cu ea şi să n-o năpăstuiasoă. „Pe Dumnezeul meu, Nikolai, că m-am împotrivit acestei căsătorii, m-am şi certat cu soră-mea din cauza ta”, aşa intenţiona să-i spună lui Zavarihin. Dar însuşi gândul acestei încercări făţişe a negustorului de a se îmbogăţi pe seama unei crime comise de altul îl răscoli, îl înfurie chiar. Dorea acum să rămână aici şi să-l aştepte, măcar pentru a-i spune capitalistului de la obraz ce-avea de spus, întărindu-şi vorbele cu niscaiva interjecţii folclorice, în ciuda legăturilor de rudenie ce urmau să se înfiripeze între ei.

Scoţându-şi cam în silă haină, păşi pragul salonului, o încăpere la prima vedere destul de vastă, pe jumătate locuită, luminată doar de reflexele săltăreţe ale focului din sobă. Se vedea că-i mergea prost de tot Bataşoaiei. Abia cu un an în urmă Vekşin găsise aici o petrecere deşănţată, cu îndrăcite jocuri de noroc în camera de alături, în timp ce o domnişorică slăbuţă, angajată cu seara, scotea nişte sunete melancolice dintr-un pian, spre a domoli patimile dezlănţuite. Acum, pe-o bancă din faţa sobei, probabil pentru salvarea aparenţelor, picotea o altă bufniţă

ciufulită, asemenea gazdei. Aceasta se retrase de îndată ce Bataşoaia aprinse în cinstea lui Vekşin lumina mare, din care cauză încăperea păru de două ori mai pustie. Dispreţuind deocamdată fotoliul, îmbrăcat cu muşama neagră, care ţinea probabil al naibii de rece, Vekşin se apropie de o. fereastră ascunsă după draperii - de fapt o uşă ce dădea în balcon; de partea cealaltă a clădirii se piteau unele după altele o mulţime de acoperişuri şi hornuri viorii, încăciulate cu zăpadă. Uşa avea geamuri până jos, ceea ce asigura, în cazul unei razii, o ieşire de rezervă pentru cei care preţuiesc libertatea mai presus decât integritatea corporală.

Din locul unde se oprise, Vekşin vedea şi o parte din camera de alături unde, la o scundă masă de joc, un bătrinel pirpiriu, cu fruntea în două caturi şi cu înfăţişarea de băiat de prăvălie - probabil un profesor în ale *măsluitului* - învăţa pe cineva meseria trişatului. „Amesteci cărţile de opt ori, se auzea şoapta lui egală, aidoma unui foşnet de hârtie. Dacă ai tăiat în plin, poţi şi-aşa, în orice clipă, să scoţi din pachet tot caimacul... înţelegi? Dar tot timpul să te uiţi drept în ochii ticălosului... Cu ochii joci!* Şi ucenicul nevăzut îi răspunse atât de neauzit maistrului, încât toată convorbirea lor ar fi putut fi luată drept forfotă de şoareci.

Fotoliul odios de muşama îl aştepta răbdător pe Vekşin în braţele lui, ca destinul.

— E plăcut şi linişte aici, la tine, maică, te simţi tot atât de bine... ca la cimitir, spuse el liniştit, aşezându-se şi frecându-şi mâinile trândave.

— Azi e sâmbătă, s-au dus toţi la baia de aburi, rosti Bataşoaiâl în apărarea firmei.

— Unii or fi la baie, alţii s-or fi dus la biserică, să se roage pentru iertarea păcatelor, glumi Vekşin. Dar în general cred că te-au năpădit muşteriii, din moment ce-ai pus portar la intrare!

— De ce să stea un bărbat în toată firea de pomană? se stropşi bătrina la el. Nu-l pizmui: când ai să vii la vremea ta în patru labe, îţi găsesc şi ţie de lucru.

— Mai ştii? Te pomeneşti c-o să vin şi eu în patru labe, nu zic ba, maică... făcu Vekşin, renunţând s-o mai necăjească şi prevăzând limita extremă a căderii omeneşti.

Bataşoaia îi porunci anarhistului, care de data aceasta se arătă destul de expeditiv, să aducă cele de cuviinţă spre a mai scurta din timpul aşteptării şi întreţinu conversaţia, ca să-l distreze pe acest client de-a cărui prezenţă se simţea măgulită. Cucerită de tonul lui împăciuitor, înşiră fără a fi întrebată, din proprie iniţiativă şi amănunţit, numele tuturor muşteriilor ce se perindaseră prin localul ei în ultima zi; printre ei se număra şi Donka. Abia plecase, acum vreo două ceasuri, după ce a pierdut o importantă sumă de bani la cinci parteneri deodată; bătrâna arătă masa de joc la care avusese loc această întâmplare, de cea mai mare importanţă pentru Vekşin. „A avut de unde pierde. Se vede treaba că a dat vreo lovitură grasă...” aprecie ea pe un ton elogios, dar cu teamă, de parcă ar fi pipăit dispoziţia clientului. Vekşin o asculta cu prefăcută nepăsare, căutând să nu privească faţa josnică cu sprâncenele ridicate spre tâmple, a zgripţuroaicei.

— Bine, atunci odihneşte-te, clonţanule! Deocamdată, că acuşi pică şi Kostka... Ăsta da client... nu ca alţii! O să staţi de vorbă... se lăudă ea cu bunăvoinţa unei celebrităţi pe oale de ascensiune, dar cam tâmpite.

Veştile Bataşoaiei conţineau noutăţi atât de triste - de fapt, ireparabile - încât era mai bine să nu le scormonească prea mult, până la prima ocazie, când ar putea să controleze toate dintr-o dată şi să tragă cu o trăsătură avântată de cuţit bilanţul cela de pe Kuderna... Căutând să scape de gânduri nedorite, Vekşin se uită la ceas: era trecut de unsprezece, aşa că Zavarihin putea sosi dintr-o clipă în alta... Ar putea totuşi să mai întârzie. Chiar dacă şi-a condus logodnica până la poartă, nu putea s-o lase imediat şi să alerge în altă parte: se cuvenea totuşi, în calitatea-i de logodnic, să mai stea puţin, cuprins de dor, s-o mai ţină de mână în întuneric. Ca să-i mai treacă de urât, Vekşin începu din nou să cerceteze cu ochi răi, cicălitori, ca printr-o lupă de anchetator, salonul sărăcăcios cu

şambrurile de alături, cât putea să vadă de la locul său.

Nu degeaba stabilimentul Bataşoaiei, în romanul lui Firsov, fusese denumit *haznaua* sufletelor. Mirosul sălciu al viciului învechit îmbibase şi cârpa brodată cu lână colorată, agăţată pe perete deasupra unui divan dezgustător de desfundat, şi lustra care, se vede treaba, căzuse nu o dată de pe cârligul ei. O măsuţă de joc lăcuită, mai cu seamă, atrase atenţia lui Vekşin; masa avea picioarele uşor îndoite într-un fel oarecum ironic, cum şi le ţine probabil însuşi dracul în aşteptarea vreunui client întârziat. Orice lucru de-aici te pângărea prin atingerea lui, după cum orice zgârietură sau. pată de pe perete sau de pe mobile semăna cu urmele unui trup care, prăvălindu-se în prăpastie, s-a agăţat convulsiv de ce a apucat. Pe lângă toate acestea, undeva în apropiere se deschise o uşă şi Vekşin auzi larma veselă a unor voci tinereşti, puţin răguşite, de-a valma cu zăngănit de sticle şi laudele deşănţate ale cuiva, întrerupte mereu de râsete sau de câte o întrebare batjocoritoare; lăudărosul povestea cum i-a şterpelit deunăzi unui nepman două pahare pline cu *briliante faine*, trei duzini de ceasuri cu monogram de mare duce şi *ceva ţoale* pe deasupra. Deci Bataşoaia avea totuşi clienţi. Alături, dincolo de perete, petreceau noii *zulitori*, cărora nu le dăduseră încă tuleiele, adolescenţi atinşi de molima n.e.p.-ului; instinctul de conservare îl preveni pe Vekşin, mai clar ca oricând, că se apropie sfârşitul haosului sufletesc care şi-aşa se prelungise prea mult, că foarte curând revoluţia va strivi fără milă sub călcâiul ei acest mucegai şi că deci mai cuminte ar fi să plece neîntârziat încotro va vedea cu ochii... De altfel, Vekşin ar fi făcut asta mai demult, de nu l-ar fi reţinut tocmai treaba ce o avea de pus la punct cu Donka.

Se dovedi cu acest prilej că, oricât se căznea el să şteargă din memorie acest nume odios, tot timpul s-a gândit ce-o fi însemnând această schimbare atât de hotărâtoare în purtările lui Donka. Faptul că hoţul poet trecuse prin salonul Bataşoaiei împreună cu alţii, cu chlef fiind şi cu femei după el, după toate aparenţele la sfârşitul

unei petreceri mai lungi, îl făcea să spere că măcar în blestemata noapte trecută Maşa nu l-a ţinut ascuns în patul ei. Dar o altă întrebare începu să-l roadă mai rău: de ce-i îngăduie Maşa să-şi încalce îndatoririle de slugă? Nu-i lucru curat! După câte spunea Bataşoaia, Donka a venit cherchelit, de plecat însă n-a plecat pe picioarele lui, ci alţii l-au luat pe sus şi l-au dus acasă. Da, dacă şedeai şi rumegai mai bine, spusele bătrânei confirmau aluzia nebuloasă a lui Sanka după care Creţul ar fi sărbătorit timp de-o săptămână încheiată o victorie oarecare, de la sine înţeleasă... Şi iarăşi închipuirea începu să scornească imaginile nesuferite, iar dorul Kudemei, trezit în suflet, îl împingea cu atâta putere pe Vekşin spre comiterea unei fapte decisive, mai curând din răzbunare decât din prudenţă, încât simţi imboldul să se repeadă şi s-o înfăptuiască. N-o făcu numai pentru că, în acelaşi timp, o adiere rece, prevestind ceva ireparabil, îi sufla tot mai insistent în faţă.

Arătătoarele pendulei se încălecaseră, arătând ora douăsprezece, berea fusese băută, iar Zavarihin tot nu apăruse, ceea ce dădea naştere unor bănuieli cât se poate de înfricoşătoare. Vekşin îşi aduse aminte de presimţirile surorii sale şi inima i se strânse... Era totuşi mult mai cuminte să-şi explice întârzierea lui Zavarihin prin faptul că Tania l-ar fi determinat pe logodnicul ei să renunţe. L-o fi ameninţat, în urma certei cu fratele ei, că nu mai acceptă căsătoria dacă nu renunţă la acest *murdar* împrumut de bani de la un hoţ. Versiunea aceasta era cu atât mai comodă, ou cât îl scutea pe Vekşin de necesitatea de a-l mai aştepta pe viitorul cumnat, îngăduindu-i astfel să se ocupe mai îndeaproape de Donka Creţul... Să lămurească în primul rând dacă Donka, în clipa de faţă, se află în cămăruţa pusă lui la dispoziţie, cu alte cuvinte, dacă a îndrăznit şi astăzi, în starea amintită şi dispreţuind primejdia de a fi alungat fără întârziere din acest rai, să apară sub acoperişul Maşei. Dar, dacă în ciuda tuturor opreliştilor, n-a fost alungat până acum, însemna că paradisul a şi fost *cucerit*, şi-atunci cu atât mai mult

trebuia Vekşin să se afle prin apropierea Maşei, ca s-o scape de amantul care şi-a luat nasul la purtare.

Deodată i se năzări că este prea târziu, şi în clipa aceea simţi că înnebuneşte. Mintea lui şovăitoare reconstruia în grabă amănuntele, într-o altă înlănţuire logică. Fie şi-aşa, numai să fie!... Aparenta absurditate a presupunerii demonstra tocmai bine viclenia satanică a Maşei Dolomanova. Aşadar, teama nebunească de a o pierde anula cu desăvârşire totul. Bataşoaia fusese cumpărată şi minţise cu privire la cheful lui Donka! Nu se întâmplase nimic *din toate acestea*, iar Donka, sclav ascultător al Maşei, mâna ei dreaptă şi ochiul ei, probabil că rătăcise toată noaptea trecută şi ziua de ieri pe urmele lui Vekşin: nu degeaba i-a spus ea o dată că este la curent cu orice pas al lui Mitea. De la un timp încoace Vekşin observase, simţise chiar, cu însăşi pielea lui, o prezenţă fugară în spate. Deci Maşa, apropiindu-şi-l pe individul ăsta, nu făcea altceva decât să-l întărite pe Mitea! Voia şi nu putea, deci, ridica mâna cu cuţitul şi totuşi nu se hotăra, nu îndrăznea să atenteze la *Kudema*, căreia *trebuia* să-i rămână credincioasă chiar şi pe vremea când se afla la fund cu Aghei, pentru că altfel s-ar stinge însăşi lumina lumii, zguduită de această crimă, iar după acea, în întunericul ce ar urma, totul ar fi cu putinţă! Nu-i mai rămânea decât să verifice această versiune, privind drept în pupila neagră a lui Donka... Iată cu ce şiretlicuri îşi hrănea Vekşin această ultimă speranţă, în timp ce cobora scara acum pustie.

Peste vreo douăzeci de minute Zavarihin năvăli la Bataşoaia, unde se strânseră cei dintâi muşterii de noapte... şi abia se înfiripa o veselie melancolică, bolnăvicioasă. Cu haina descheiată, fără căciulă, gâfâind cu gura deschisă, Nikolka făcu înconjurul hoţimii pe loc îngheţate, apucându-i de umeri, privindu-i în faţă, apoi, fără să fi rostit măcar un cuvânt, se repezi tot aşa ca un apucat afară. Nimeni, nici măcar Maşlâkin, care trecuse între timp la îndeplinirea însărcinărilor de scoatere pe uşă, n-a îndrăznit nici măcar cu o întrebare să oprească această

apariţie năvalnică, în cursa ei năucitoare.

XVII

Ieşind pe stradă, Vekşin aruncă în jur o privire profesională, în timp ce-şi aprindea ţigara. Nu se vedea nicăieri niciun ochi curios; dar, în momentul acela, asta însemna tocmai că urmăritorul său cârlionţat trebuia să se afle negreşit după colţul măcelăriei de colo: astfel ar fi procedat în locul lui însuşi Vekşin. Nu era nevoie şi nici nu avea sens să arate că se ştie urmărit - la cea dintâi încercare a lui Vekşin de a-l surprinde pe Donka, acesta s-ar repezi într-un suflet acasă, prefăcându-se că doarme beat şi mut... Cu o birje, Vekşin putea să ajungă în doi timpi acasă la Maşa, dar spre seară vremea se" mai încălzise, chiar dacă nu putea fi vorba de dezgheţ, devenind tămăduitoare pentru orice boală din lume, iar zăpada îndulcea atât de minunat aerul, întinerindu-te prin adueeri-aminte din copilărie, încât ar fi fost păcat să dispreţuieşti un asemenea dar efemer al vieţii. Cu mintea limpezită de frig, găsea acum necesar să confrunte în drum anumite consideraţii contradictorii, mai înainte de a sta de vorbă între patru ochi cu Donka Creţul.

La ora aceea târzie de după miezul nopţii, trecătorii erau stăpâniţi de o dispoziţie ştrengărească, de copii; unii, profitând de pustietatea străzii, aruncau la ţintă bulgări de zăpadă care punctau alb copacii nimeriţi, felinarele ori gardurile; alţii căutau furiş să se dea pe gheţuşul neted ca sticla, pe care n-apucaseră încă gospodarii să presare cenuşă ori nisip. Vekşin mergea fără gând, brăzdând cu degetele zăpada de pe pervazurile ferestrelor, mai puţin fragedă decât în ajun; frigul plăcut, dezmeticitor, al dezgheţului îl aducea aproape la înţelegerea realităţii... Şi deodată descoperi că ştia tragic de puţin despre Maşa, deoarece, din lipsă de timp, nu se interesase niciodată de ea; şi buimăcit de conştiinţa vinovăţiei sale, era acum gata să-i recunoască dreptul de a alege, după Aghei, pe cine pofteşte. La urma urmelor, cine l-a împiedicat pe el să caute, prin toate mijloacele posibile, aşa cum a făcut Donka, să câştige bunăvoinţa Maşei? Era drept oare ca el,

Mitea, să rătăcească o viaţă întreagă prin lume, făcându-şi de cap şi săvârşind fapte măreţe, iar Maşa, preoteasă în templul iubirii, să aştepte, în stare de deplină pregătire şi dezbrăcare, clipa cea plină de taine când el va găsi de cuviinţă să-i acorde mângâierile, fără să-şi scoată măcar echipamentul militar? De aici până la justificarea lui Donka, a cărui vină consta numai şi numai în faptul de a-i fi ieşit Maşei in cale, nu mai rămânea decât un singur pas... Astfel, încetul cu încetul, Vekşin ajunse să accepte orice condiţii de capitulare, doardoar s-or îndrepta lucrurile.

Cine ştie până la ce limită a căinţei l-ar fi adus pe Vekşin asemenea meditaţii, de n-ar fi fost senzaţia neplăcută că e urmărit de la o vreme, că mai e cineva pe stradă. Se întoarse la un colţ şi rămase un timp în loc înainte de a coti, dar din spate nu se arătă nimeni. Locul era cam pustiu, din pricina cimitirului din imediata apropiere... Hotărât să scape de urmărire, Vekşin îşi grăbi pasul, dar obsedanta prezenţă străină începuse să-l sâcâie atât de tare, încât toate bunele intenţii dinainte fură date peste cap. Pricepu deodată că n-areniciun rost să se ducă acasă la Masa pentru scurta lui convorbire cu Donka, din moment ce acesta se află chiar aici, după colţ: posibilitatea de a face acest lucru în aer liber, într-un loc pustiu şi fără martori, prezenta chiar anumite avantaje. După ce aşteptă vreo două minute după un burlan, dându-i celuilalt răgăz să-l ajungă din urmă, Vekşin se repezi furios înapoi şi pătrunse în cel mai apropiat gang.

Descoperi acolo într-adevăr un om, dar acesta nu se împotrivi nici de formă când Vekşin îi prinse braţele moleşite, mai sus de cot, în strânsoarea lui de fier. Prin apropiere ardea un felinar... Vekşin îl târî pe cel prins câţiva paşi spre lumină şi deodată simţi o uşurare. Nu, nu era un duşman... ci chiar omul lui, tovarăşul credincios până la moarte; Babkin în persoană stătea în faţa lui, holbându-şi ochii atât de cunoscuţi, uşor bulbucaţi despaimă; îmbrăcat cam *şprenţer* pentru anotimpul respectiv, Sanka - vădit lucru - nu prea era în apele lui.

— Ptiu, bată-te norocul! Şi eu care mă pregăteam să mă ascund în cimitir şi să te aştept acolo, zăpăcitule... mărturisi Vekşin, trăgându-şi sufletul. Poarta cimitirului era pe-aproape. Se simţea atât de uşurat de însuşi faptul prezenţei lui Sanka aici, lângă el, încât, apucându-l în glumă de cozoroc, îi îndesă şapca pe nas. Ce pândeşti aici, Alexandre?

— Păi, am ieşit să-mi cumpăr nişte ţigări... îngăimă cel întrebat, cu un tremur în trup şi-n glas, pesemne din cauza curentului pătrunzător din gang. N-am mai fumat de dimineaţă, şi-mi crapă buza după o ţigară, şefule. De-aia aşteptam aici, poate trece vreo tutungioaică...

— Ţi-ai şi găsit unde să cauţi ţigări, la cimitir!... Doar morţii nu fumează, glumi Vekşin, amuzat de această naivitate copilărească, şi deodată îşi aduse aminta de cutiile cu ţigări de pe pervazul ferestruicii lui Donka. Dar să ştii că ai noroc. Aici pe-aproape, la vreo cinci minute de mers, ştiu un întreg depozit de ţigări. Dacă mă conduci, te aprovizionez pentru o săptămână...

— O, cu plăcere, şefule. Acum am timp berechet... rosti într-un suflet Sanka şi se opri, aşteptând ca Vekşin să-l întrebe de ce n-a mai fumat de dimineaţă~şi de ce nu se grăbeşte, dar acesta nu-l întrebă nimic, probabil din cauza gândurilor proprii.

Mai uşor era de mers pe zăpada bătătorită de picioarele cailor: porniră, aşadar, prin mijlocul străzii largi, în întâmpinarea vântului care se pornise. Mereu trebuiau să se aplece şi să înainteze cu un umăr înainte, ca să nu se umfle prea tare hainele pe ei; probabil că necesitatea de a-şi strânge hainele pe corp, clipă de clipă, spre a evita o răceală, îl împiedicase pe Vekşin să-şi concentreze atenţia asupra stării de plâns în care se afla Sanka.-

— Ce ai? De ce eşti atât de indispus? îl întrebă abia după ce cotiră pe o stradă mai puţin bântuită de vânt.

— Am rămas holtei!... Pe nevastă-mea... am dus-o la spital!...

— Ei vezi ce bine se aranjează lucrurile? se înveseli Vekşin. Iar tu, frate dragă, căzuseşi în pesimism, ca

fraierul. îi duci mâine nişte mere murate... le plac ofticoşilor... Stai cu ea de vorbă... iar peste o lună, o lună jumătate începe să se întremeze. La noi acum s-a cam pus medicina la punct, aşa că important e să nu te dai bătut...

— Mai bine întreabă-mă, şefule, cum a ajuns la spital... strecură Sanka printre dinţi. *Şi-a făcut seama*! Când am dus-o, abia miai trăia... Şiuite aşa, umblu şi eu teleleu de ieri dimineaţă, ea un suflet fără pocăinţă. S-a otrăvit Xenka mea!... Am vrut şi eu să mă duc pe urmele ei: mai rămăsese ceva otravă pe fundul paharului, tocmai drojdia... Dar mi s-a părut că-i prea devreme, trebuie mai întâi să duc la capăt, aici pe pământ, o treabă pe care am tot tărăgănat-o...

Din nou, îndemnat de discreţia lui înnăscută, Sanka zăbovi o clipă, să vadă dacă stăpânul arăta vreun interes pentru marea taină a vieţii lui; dar Mitea, chiar dacă mai schimba o vorbă cu el, era departe de frământările lui Sanka, atât de neînsemnate pe plan mondial. Ce-i drept, ouvintele lui Sanka sunau răutăcios, vântul i le smulgea înspumate, mototolite de pe buze, uneori aproape de neînţeles. Vekşin furişă o privire piezişă, puţin în sus şi într-o parte, spre însoţitorul său care păşea mult aplecat înainte, de parcă trăgea la ham. Pe măsură ce se apropiau de barieră, felinarele erau tot mai rare şi într-o asemenea lumină nu se putea distinge nimic pe faţa lui Sanka.

— Cum de-ai scăpat-o din ochi, nenorocitule? îl mustră Vekşin, în numele vechii lor prietenii.

— Apoi, cine ar fi crezut-o în stare să facă *una ca asta*? Doar ce are omul pe pământ mai de preţ decât suflarea?! Şi-o rimă, dacă o tai cu lopata în două, şi tot îşi trage jumătatea rămasă în gaura ei, ca să fugă. O mâţă, cât ar fi de jigărită, dacă încerci s-o strângi de gât, îţi nenoroceşte mâinile - nu se lasă. Se vede treaba că omul e cea mai ciudată vietate din câte sunt pe lume, nici. pe sine nu se cruţă... E drept cănn timpul din urmă se înitâmpla tot mai des ca pe Xenka mea s-o găsească un fel de întunecare. înainte mai cârpea câte ceva, să am ce pune pe mine, mai broda pentru prăvălie, mai fierbea un cartof

acolo, ori îmi ajuta la cioplit. Mi-era de ajutor, să nu mânii pe Dumnezeu! Dar acum, în vagonul fără foc, şi de-ar vrea nu poate face omul nimic: pe ce pui mâna, îţi îngheaţă degetele! Nu degeaba răposata bunică-mea zicea că din trândăvie te năpădesc gândurile şi păduchii. Şi-aşa, într-o zi observ că-i cad Xenkăi toate din mână; de ac nici nu mai vorbesc. Până şi bucata de pâine n-o putea ţine!... Să nu-ţi dai cu pumnii în cap, şefule? La început ofta. Ofta şi se înţepenea, de la un oftat la altul, ca o înecată... iar când şi când i se rostogolea pe obraz câte o lacrimă, de te mirai de unde izvorăşte, ca din stâncă. Iar ăsta-i lucrul cel mai rău, eu aşa zic... Mai bine să ţipi... Dar şi de ţipete am avut parte. Într-o vreme se tot trezea în miez de noapte cu părul răvăşit, buhăită la faţă şi se apuca să blesteme orice pe lume, drăcuind şi spunând vorbe de. ocară... Fireşte, nu s-a atins de-ale noastre... Nuuu, m-a ferit Dumnezeu. În privinţa asta e cuminte, la locul ei, adică ştii cum era... Şi nici eu nu i-aş fi îngăduit una ca asta! Ea cu ăl-de-sus avea ce-avea. Şi-ţi mărturisesc că eu, cât îs de necredincios, doar ştii şi tu... Ei bine, uneori mă prindea frica, ascultând-o! Şi alegea tot numai vorbe grele... De-aia o fi păţit-o... şi-mi ziceam că dacă *acolo* sus nu există nimic," niciun fel de putere, din clipă în clipă o *să fie*. Şi-atunci îi turnam un păhăruţ, îl dădea pe gât, se îneca şi începea să tremure toată... Iar eu o prindeam de coate şi o ţineam până obosea, până se mai înviora puţin. Crede-mă, cât era ea de plăpândă, da-mi rupea mâinile! Eu unul n-am oprit-o de la băutură, n-am nicio pată pe cuget în privinţa asta, şefule! N-aş putea spune că o apuca aşa, în fiecare zi: nu i-ar fi îngăduit sănătatea şi ar fi răguşit să tot ţipe... Dar îşi mai făcuse un obicei, ăsta zilnic: îţi lua fotografia, aia de pe front... o apropia de luminare şi şedea ore întregi cu bărbia sprijinită de genunchi şi se uita la tine... Adică, nu chiar ore... m-am lăudat eu, i-ar fi amorţit mâinile, şi-apoi, deh, trebuia să se mai încălzească. S-o fi văzut cum îţi netezea căpşorul de pe fotografie, de parcă ar fi vrut să-ţi ia părul de pe frunte... ca să vadă ce ai acolo, sub păr. Mereu mă întreba ce fel de om eşti, dacă eşti rus, dacă ai avut mamă,

dacă ai inimă în piept măcar cât un bob de mazăre. Iar eu... judecă şi tu! ce puteam să-i răspund tâmpitei?... Doar nu mi-am vârât mina în tine, să-ţi pipăi măruntaiele. De unde să ştiu? Zic bine, şefule? Ba de la un timp căzusem pe gânduri: de ce atâta interes faţă de persoana ta? Ziceam: nu s-o fi îndrăgostit de tine Xenka mea? Parcă poţi să ştii ce-i vine în minte unei ofticoase, mai ales când e cu un picior în groapă...

— Ce prostii îndrugi tu, Alexandre... Mi-ai împuiat urechile! se revoltă deodată Vekşin, trezindu-se parcă la realitate.

— Şi ce găseşti tu ciudat în asta? Prin câte ai trecut, dar tot tânăr şi chipeş ai rămas; acum ai şi haină de piele: un adevărat rege al hoţilor. În faţa unui cavaler ca tine nicio muiere nu rezistă... doar căţeaua aia care nu te-a vrut şi s-a-nhăitat cu Donka!... Într-un cuvânt, aş fi crezut că s-a îndrăgostit de tine, de n-ar fi fost o chestie la mijloc. Când o duceam acolo, la spital, să moară, tot drumul s-a rugat de mine să-ţi dau banii aceia îndărăt... ştii tu care, ăi de i-a pierdut atunci. „Cu limbă de moarte îţi spun, să i-i arunci în faţă!...” aşa se ruga de mine, horcăind. Abia atunci mi s-a luat parcă o piatră de pe inimă, am priceput că nu-i vorba de dragoste, ci dimpotrivă...

— E o vădită neînţelegere la mijloc, Alexandre, încercă Vekşin să se dezvinovăţească, cine ştie de ce. Doar eu vă sunt vouă îndatorat... Uitasem cu desăvârşire de cele patruzeci de ruble!...

— Nu patruzeci, şefule, cincizeci! rosti Sanka şi glasul lui trosni ciudat. Ai uitat cele zece ruble pe care ţi le-am adus pe-urmă, ca să te pun la încercare, să văd cine-mi eşti...

— Ai dreptate, recunoscu acesta cu toată sinceritatea, fără să se supere. Dar ce-am făcut cu ei? Habar n-am...

— Rău, şefule! Că banii aceia erau cei mai cumpliţi... ultimii pe care Xenka i-a câştigat cu mâna ei. Şi parcă ce poţi câştiga împungând cu acul? Şi atât de mult am vrut amândoi să vedem dacă te prinzi ori rau te prinzi, dacă ne

iei şi ultima picătură de sânge! O dată în viaţă am pus şi eu la bătaie o asemenea miză de moarte...

Ar fi putut să discute la nesfârşit în felul acesta, pierzându-şi din când în când şirul din cauza stării sale de depresiune; iar Vekşin înţelegea că acum nu-l mai poate opri fără să provoace intrarea în acţiune a altceva, cu mult mai rău. Din fericire ajunseseră în dreptul casei în care locuia Dolomanova. Calculul lui Vekşin se dovedi just: fereastra Maşei nu era luminată, aşadar, nu se întorsese încă, dar trebuia să se întoarcă dintr-o clipă în alta.

— Aşteaptă-mă aici, Alexandre. Să nu pleci... Ţi-aduc îndată un pachet-două de ţigări, spuse Vekşin, punându-i spre încurajare mâna pe umăr lui Babkin, care nu reuşise să povestească până la capăt despre sinuciderea Xeniei.

— Caută să-ţi aduci aminte unde ai pus hârtia aia de zece ruble, stărui Sanka, tremurând din tot trupul şi ţinându-l de mânecă, să nu plece. Mi se pare tare ciudat aşa *ceva*\... Asemenea lucruri se păstrează lângă inimă.

— Bine, aşteaptă-mă aici. Mă întorc într-o clipă, răspunse Vekşin, repezindu-se spre intrare.

Uşa apartamentului, întredeschisă, şi un sforăit întrerupt de bărbat, care se auzea chiar şi de pe scară, precum şi un scaun răsturnat în mijlocul antreului, totul confirma starea de ebrietate în care se întorsese Donka... Intenţionând să coboare repede, să-i ducă lui Sanka ţigările făgăduite, Vekşin nici nu trase uşa în urma lui. În întuneric nu se vedea nimic, doar geamul pendulei arunca un reflex stins pe tapete, alături de umbrele crengilor de-afară. Fără să mai aprindă lumina, ca să nu-l trezească pe cel adormit, Vekşin ajunse pe dibuite la ferestruica unde văzuse pe pervaz faimoasele rezerve de ţigări ale lui Donka; dar nu găsi niciuna măcar, nici acolo, nici în sertarul mesei... Un interes morbid, o întrebare cerând neîntârziat răspuns se trezi în sufletul lui Vekşin: unde a putut Donka să ascundă atâtea pachete de ţigări? — Doar n-avea când să le fumeze! începu prin a pipăi buzunarele celui adormit, dar nu găsi niciun fir de tutun, nimic în afară de un briceag, un chiştoc de creion şi o cutie de

chibrituri cu cinci beţe rămase în ea. Vekşin n-avea chibrituri de loc, aşa că-i prinseră bine. Scăpără cel dintâi băţ de chibrit care se stinse îndată... în scăpărarea de-o clipă zări în locul dulapului de haine un al doilea pat. În alte condiţii, desigur l-ar fi alarmat o asemenea prevedere din partea gazdei. Când Vekşin trase cu piciorul de sub pat cufărul cunoscut, Donka nici nu se clinti măcar, deşi în acest scop Mitea fusese nevoit să ridice un colţ al patului; Donka nu se trezi, dar încetă să mai sforăie. La gândul că va putea scotoci în oufăr, Vekşin uită de ţigările lui Sanka. începu deci să eontrobăie eu o nepăsare intenţionată, contând pe un singur lucru: dacă victima, trezindu-se, „va face şucăr", cu atât mai bine - Vekşin îi va putea spune ce vrea, căci, e de la sine înţeles, un om culcat şi încă beat nu poate să riposteze ca unul treaz, cu cuţitul în mână.

Cufăraşul nu era închis, dar în afară de nişte rufe fine, mototolite, nu găsi nimic care să-i stingă mânia. În două reprize, la lumina celui de-al doilea chibrit, Vekşin aruncă afară puţinele bagaje ale unui om care nu se încurcă în viaţă cu prea multe. Pe fund mai luci stins un pătrăţel de metal, pe care nu izbutise să-l vadă prea bine pentru că tocmai atunci, cât se poate de nepotrivit, se stinsese chibritui. Vekşin aprinse pe-al treilea şi se lămuri: era o iconiţă veche de alamă, emailată, a Sfintului Nicolae, făcătorul de minuni, despre care se zice că-i protectorul celor rătăciţi din drum sau cu mintea, şi-al celor care varsă sânge. Obiectul acesta, aproape o descoperire, probabil o binecuvântare maternă, îl tulbură oareoum pe Vekşin şi-i abătu atenţia de la scopul iniţial... În cufăraş se mai aflau numeroase hârtii, printre care şi scrisori de dragoste parfumate; până în clipa când cel de-al treilea chibrit începu să-i ardă degetele, Vekşin izbuti să prindă dintr-un bileţel mototolit o frază care-l arse ca focul: „...n-am să uit până la moarte ceasurile petrecute cu tine la hogeag, nepreţuitule! Cum mă strângeai tu în braţe... te simt şi-acum!"...

Cel de-al patrulea chibrit îi explică lui Vekşin abundenţa de hârtie, curată ori mâzgălită, din cufăr - file

acoperite cu un scris neglijent, aruncate la nimereală, cum le-o fi strâns de pe masă. Aha, îşi aminti Mitea cu ironie, astea-s faimoasele lui versuri! Se zvonea, într-adevăr, că Donka, în afară de talentul de a-şi însuşi bunurile altora, avea şi harul de a face poezii; o dată l-a auzit chiar pe Firsov spunând că dacă va izbuti să strecoare în literatura cea mare un volum din poeziile lui Donka, o să-l poată sigur scoate pe acest flăcău din prăpastie, trăgându-l de firicelul vanităţii. Probabil tot de-aeeea, înzestrat şi ca animal, cum era, l-a găsit şi Maşa Dolomanova bun pentru proiectele ei de răzbunare! Adevărul era însă că aceste cântece îl chinuiau pe Donka, îl lipseau de somn, de bucuriile vieţii şi, ca să scape de această, pacoste, se grăbea să le încredinţeze hârtiei, aşa cum unii încredinţează lucruri tot atât de scumpe focului ori pământului, ca să le uite. Multe versuri erau numai începute şi abandonate la jumătate de strofă. Vekşin zăbovi asupra uneia, pare-se întreagă, aşternută cu un scris mare şi avântat, cu zorzoane de conţopist, depăşind rândul deasupra literelor.

Toată viaţa, în poiana-nmiresmată Inima ţi-aş asculta, cum bate clar. Nici pe tine, nici pădurea, niciodată n-ar trezi-o haiducescu-mi şuier... Dar lasă-mă să plec! Căci ceasul sună Adă-mi ghioaga... Spune-mi, vrei să vii Pe ocnaşa, stacojia lună, prin noptatice şi darnice pustii?

Calul fornăie mai tare, tot mai tare... Nici cirsteii nu-i aud. Ori poate tac? Hei, slăbeşte-a braţelor strânsoare, Negustorului hain să-i vin de hac!

Buhăit, hapsân - priveşte-l, iată, îl croiesc cu biciul, însetat, nu pentru bârfeli, nici pentru-o fată nici pentru chimirul său umflat...

Mai departe fusese adăugat în fugă, cu o mână istovită, cu avântul frânt:

...să-mi plătească, hoţul, însutit, Căci umbla poporului să-i fure Soarele ce-abia a răsărit...

Ca să citească de două ori aceste versuri din urmă îi mai ajunse tocmai bine cel de-al cincilea şi ultimul chibrit.

Dispreţul faţă de fiinţa inferioară care zăcea beată în

faţa lui ceda locul unui sentiment jignitor şi dezarmant de jenă. într-un mod neaşteptat, versurile lui Donka îi plăcuseră; lipsit de experienţă în materie, căuta în zadar în ele scăderi care să-i dea satisfacţie şi linişte. „Umblă să se alăture marelui curent...”, gândi el, roşind chiar pe întuneric de ciudă că, iată, altcineva caută să iasă înaintea lui din fundul gropii. De altfel asemenea sentimente, în anii aceia, nutrea probabil orice hoţ nealterat cu desăvârşire, în căutarea unei justificări pentru meseria lui necurată... Vekşin se străduia să-şi scoată din cap cele citite; dar poate din cauza că în negustorul din poezia lui Donka îl cam văzuse pe Zavarihin, nu izbutea, şi pace, să-şi smulgă din memorie, cu rădăcină cu tot, această poezie amărâtă. Descoperi totodată că dacă şi lui, lui Vekşin, i-a plăcut vibraţia vitejiei de pierzanie cuprinsă în stihurile amintite, cu atât mai mult i-a plăcut Masei; era firesc deci s-o înduioşeze soarta acestui flăcău atât de înzestrat, frenetic, ajuns pe marginea prăpastie!.

Nu se mai putea răfui acum cu rivalul său, atât de dezarmat, fără a risca să piardă şi cea din urmă rămăşiţă de stimă din partea Masei. Pentru a trece la fapte, îi va trebui un imbold cât de mic din afară; iar deocamdată nu-i rămânea altceva de făcut decât să se arunce pe patul ce-i fusese destinat. Rămase astfel culcat, ascultând răsuflarea gâlgâitoare a lui Donka. Apoi, cuprins de o neputincioasă tristeţe şi de gelozie, şi-l închipui într-o nouă scenă pe Donka citind tărăgănat versurile lăudăroase de adineauri, cu capul în poala Masei, iar Maşa îşi trecea distrat degetele prin cârlionţii rebeli ai poetului. Jucându-se cu zulufii lui aspri, zulufii păcatului, ea se uita cu ochii mijiţi pe fereastră şi nimeni pe lume nu ştia ce doruri frământă sufletul Maşei, nestăpânit ca apele Kudemei primăvara, când îşi poartă năvalnic unda pătimaşă şi nemângâiată. Poate că Maşa asta a şi vrut, ca Mitea Vekşin să arunce o privire aici, în sihăstria în care se retrăsese cu Donka şi într-atâta să se pătrundă de această privelişte a răzbunării, încât ea să-l *poată* ierta!... Ori poate a îndrăgit într-adevăr muza sălbatică a lui Donka, strălucirea ochilor de lup prin

negura viforului? Poate că tocmai despre ea, despre Manka Viforniţa, va compune poetul cel mai bun cântec al său, pe care hoţimea îl va îngâna apoi pe pat de închisoare, în spelunci sau în noaptea lor cea de pe urmă, noaptea morţii. Iar femeia îl va răsplăti, pentru acest lucru, potolind, istovind, stingând prin îmbrăţişări dogoare^ inspiraţiei.

Fără să-şi dea seama, aţipi şi dormi fără vise vreo două ore. În tot timpul acesta însă, gelozia îşi desfăşurase acţiunea ei subconştientă, fiindcă îl trezi nevoia arzătoare de a-l căuta cu privirea pe rivalul adormit şi a-şi astâmpăra astfel accesul de curiozitate acută, stârnită în somn. Judecind după liniştea din casă, Maşa nu se întorsese încă; simţea o durere în picioarele îngheţate şi înţepături într-un braţ amorţit. Se ridică greu şi, răsucind butonul, aprinse becul din tavan. Donka dormea pe spate, tot cu cizmele la picioare şi cu căciula-i elegantă - cu fund albastru de postav - pe-o sprinceană, cu braţele aruncate în lături şi capul dat pe spate, cum zac cei ucişi în câte un tablou celebru; perna alunecase din pat şi atârna până pe podele. Faţa lui Donka, de o paloare mortală, fără mustaţă, purta pecetea alcoolismului: Vekşin izbuti totuşi să distingă prin acea mască toate elementele necesare cercetării lui. Donka era, într-adevăr, mult mai mult decât ceea ce se cheamă drăguţ; era al naibii de frumos, deşi viciul întipărise cea dintâi brazdă de neşters între sprâncenele sale încondeiate, probabil moştenite de la maică-sa; numai modelajul abuziv al frunţii deasupra sprâncenelor îi dădea o notă de sălbăticie, mărturie a unei fantezii neînfrânate. Dacă ar fi să adăugăm la aceasta şi celelalte calităţi, îndeosebi apreciate în lumea celor răi, ca de pildă neogoita văpaie sufletească, ce-i da o permanentă stare de ameţeală ca de chefliu, vanitatea nestăpânită, vigoarea fizică recunoscută, în pofida mâinilor aproape feminine, dispreţul, nicidecum de paradă, faţă de bucuriile vieţii, neînfricarea şi largheţea dezinteresată - bineînţeles în accepţia pe care o dau hoţii dezinteresării, devenea clar de ce absolut toate zânele periferiei umane suspinau după

Donka, dorindu-l supuse, cu o bucurie senzuală.

Deşi Vekşin nu pusese încă întrebarea cea mai de seamă, primise răspunsul la ea. Deosebi deodată în cuta palmei lui Donka, pe care acesta o deschisese prin somn, un strop azuriu, chinuitor de cunoscut, şi stăpânirea de sine îl părăsi cu desăvârşire pentru câteva clipe. Ineluşul acela ieftin cu peruzea, din anii Kudemei, darul făcut de el Maşei, se aña acum pe degetul mic al lui Donea, cu pietricica întoarsă înăuntru, desigur pentru a păstra secretul. „I l-a dat să-l poarte numai ca să mă necăjească pe mine...” stăruia în el glasul celei mai deznădăjduite speranţe. În acelaşi timp însă, privea cu un sentiment ciudat, de linişte, poate chiar de uşurare, această mică relicvă, irevocabil pângărită, căznindu-se să-şi închipuie cât mai plastic împrejurările în care generoasa Masa s-a dăruit iubitului ei, împreună cu întregul ţinut al ei, cu Kudema şi cu păduricile ei de mesteacăn, cu vântul sonor de armindeni şi o biată dragoste fără leac pe deasupra, o dragoste de băieţaş. Totul rămăsese în urma lui Vekşin... Şi cum putea acum să păşească în voie la cele ce urmau, destinul scoase îndată în câmpul său vizual o hârtiuţă pătrată, cu marginea zimţată, arătându-se de sub rufele zvârlite pe podea. În timp ce se apleca s-o ridice, ghici inexplicabil că această hârtiuţă găsită o să-i prindă cel puţin tot atât de bine ca şi un cuţit. De fapt, în situaţia lui, această hârtiuţă era tocmai *bafta* cea mare după care umbla cu atâta sârguinţă: corpul delict era o chitanţă, un bon de casă cu antetul unui magazin universal închis, în care Donka ar fi putut să capete accesul cu o singură condiţie obligatorie de care Vekşin tocmai avea nevoie pentru viitor. Atât de mult se bucură că-i căzuse în mână tocmai latimp această dovadă, încât nici nu se interesă ce anume şi la ce preţ fusese cumpărat *acolo* - un articol bărbătesc ori de damă - şi de ce anume avusese nevoie nenorocitul aici de faţă să păstreze hârtiuţă trădătoare în cufărul neîncuiat.

Aşezându-se lângă el, pe marginea patului, Vekşin cercetă îndelung, cam cu coada ochiului, trăsăturile

acestui chip intolerabil de frumos, căutând în el, ca într-un coşmar, semnele ascunse ale crimei abia descoperite. Uneori i se părea că Donka se preface că doarme şi aceasta intensifica şi mai mult plăcerea jocului care consta în a vedea care din doi se va da mai întâi bătut. Deodată îl apucă pe Donka de genunchi şi-l scutură sălbatic, iar acesta sări ca ars în capul oaselor, căutând pe dibuite în spatele lui şi trădându-şi astfel obiceiul de a-şi ţine arma sub pernă.

— Nu te teme, Donea... eu sunt, Mitea! spuse Vekşin destul de prietenos, cu mâna pe corpul delict din buzunar. Scuză-mă că-ţi tulbur somnul, dar vreau să-ţi spun ceva foarte interesant. Ştii că e adevărat ce s-a zvonit de Sanka Babkin... Ei da, cu privire la chestia de care mi-ai vorbit! Ai avut dreptate, el e turnătorul!

— Lasă-mă, mi-e somn... mormăi inexpresiv Donka, gata să lunece pe-o parte.

Vekşin îl ţinu de umăr.

— Ei, cum aşa, Donea? Dar e de neiertat... râse el numai din buze. Dumnezeu din prostie îţi dăruieşte o asemenea femeie, cea mai grozavă din lume, *unică*... Ar trebui să umbli săltând într-un picior pe străzi, să-i pupi pe miliţienii din post, să baţi darabana... iar tu, iartă-mi sinceritatea, sforăi de răsună strada!

— Du-te dracului... vreau să dorm! se smuci Donka din mâinile lui şi capul îi căzu pe piept.

— Scoală, n-auzi! După părerea mea, n-ar trebui să-i îngăduim lui Sanka să-şi facă de cap, că pe urmă, ştii, ieri a căzut Aghei, azi Şcekutin, mâine-poimâine te pomeneşti că ne vine nouă rândul. N-am dreptate? Sper că vii să depui mărturie?

— Pentru Dumnezeu, lasă-mă, Mitea... îl imploră Donea, aţintind asupra persecutorului o privire parcă fără vedere.

Urmând însă imboldul urii, Vekşin voia să asculte încă şi încă glasul trădătorului, să pătrundă intonaţiile trădării şi prefăcându-se că nu stie nimic, să se desfete pe ascuns cu gândul la demascarea lui.

— Ţi-e somn?... Te cred, dar mai rabdă şi tu puţin, dragă Donea. Trebuie! E în interesul comunităţii, urmă Vekşin, fără să-şi ridice glasul. Ascultă aici. Ce-i astăzi? Sâmbătă? Eu aşa cred, că ar trebui să ne răfuim cu afurisitul marţi... să zicem, la miezul nopţii... Îţi convine? Tu caută-l pe Sanka şi invită-l, ca şi cum ar fi vorba de Panama, iar eu îl anunţ pe Vasili Vasilievici de îndată ce se întoarce din călătorie. Altceva?... Cred că asta-i tot. îi ridică chiar lui Donka perna care alunecase cu totul pe podea. Bine, hai, dormi acum, odihneşte-te... Şi când ai s-o vezi pe *ea* acolo, în visurile tale, când ai s-o îmbrăţişezi aşa cum ştii tu, când o să porniţi să vă drăgostiţi, zvârle-i drept în faţă salutări din partea lui Mitea Vekşin... Dar să nu uiţi, drăguţule!

Nu era cazul să se teamă că Donka va simţi cumva ceva în intonaţiile şoaptelor lui: adormise înainte de a-i fi ajuns capul pe pernă. Nu mai avea niciun rost să coboare acum în frig la Sanka, să-i comunice că n-a găsit ţigări. De altfel, probabil că i s-o fi urât să mai aştepte şi-o fi plecat, iar până marţi era timp destul şi nu avea absolut nimic de făcut pe lumea asta. Vekşin se dezbrăcă, îşi puse haina pe speteaza scaunului, stinse lumina şi se culcă pe patul vecin cu al lui Donka. Cu ochii deschişi în întuneric se gâodea la Donka şi curând se convinse într-atâta de vinovăţia acestui şarpe veninos, încât se mira cum de nu l-a muşcat până acuma, în acelaşi timp simţea renăscând în el un cald sentiment de prietenie faţă de Sanka... Şi iată că, ascultând glasul conştiinţei, hotărî să dea totuşi o fugă până jos în stradă, măcar pentru a se convinge că a plecat... În ciuda aşteptărilor, Sanka era tot acolo... îşi aştepta şeful! Rezemat cu ceafa de pojghiţa de gheaţă pe jumătate topită de pe burlan, fără să observe picăturile ce i se prelingeau pe piept, căzând de pe streaşină, privea luna ce plutea pe deasupra acoperişurilor, dincolo de pâcla fumurie a norilor.

— Hai, şterge-o de-aici, nebunule! Ce mai stai? N-am găsit ţigări... îi strigă de departe Vekşin, cuprins de-o teamă superstiţioasă; nu-i venea nici să se apropie, atât de

neplăcute erau toate acestea.

Sanka nu-i răspunse. Ai fi putut crede că a îngheţat sau a murit, de n-ar fi fost dâra umedă, suspectă, ce-i scânteia stins pe obraz, de la ochi în jos.

— Plângi? întrebă Vekşin, apropiindu-se. Nu l-ar fi crezut capabil de aşa ceva. Asta-i buriă! Ce ai? Uitase cu desăvârşire de sinuciderea Xeniei. Lasă prostiile. Se face bine Xenka ta. Important e să ajungi în primăvară, şi-atunci o duci la ţară... Trebuie să-i dai lapte muls direct de la vacă. Să i-l torni pe gât cu forţa, dimineaţa şi seara. Le prieşte ofticoşilor... se fac repede bine şi se îngraşă... Se căznea să-şi aducă aminte sau să născocească vreun exemplu excepţional de vindecare vertiginoasă ca urmare a alimentării cu lactate şi a contemplării margaretelor; dar, ca un făcut, nu-i venea nimic în minte. De altfel îl cam răzbise frigul, aşa cum era, numai în cămaşă, fără haină: nu-i venea totuşi să se întoarcă în casă înainte de a fi limpezit cât de cât relaţiile lui cu acest flăcău. Ce crezi, Alexandre, că numai tu ai o piatră pe inimă? Poate că a mea trage de patru ori mai mult la cântar!

Sanka nu-i răspunse înainte de a vedea luna ieşind din nori: părea că-l interesează mai mult decât toate cele ce se petrec pe cer.

— Piatra ta ţi-ai luat-o singur în cârcă, pe când pe-a mea mi-au aruncat-o alţii... rosti în sfârşit, cu voce slabă, şi într-un târziu adăugă: a murit Xenka mea adineauri... Cred că nici nu s-a răcit încă.

— Ce tot îndrugi acolo!? îl repezi Vekşin, ca pe un apucat. De unde ştii?

— M-a chemat adineauri, pentru cea din urmă oară, numai din buze.

Oricine ar fi înţeles că omul aiurează, copleşit de durere. Noroc că Vekşin avea oricând pregătit un cuvânt cald de mângâiere.

— Ei, ce să-i faci, Alexandre! Din păcate, deocamdată omul n-are nicio putere, nu poate să înlăture *asta*. Totul trece, trecem şi noi... Uneori putem chiar să ne urmărim cu privirea.

— Ai dreptate, consimţi Sanka cu glasul abia auzit. Ca zăpada: vine şi se topeşte, ninge şi nu mai rămâne nimic... de fiecare dată se străduieşte să se aşeze cât mai de nădejde, de parcă ar fi menită să stea aşa o viaţă întreagă, şi când dă primăvara... Acuma sărută-mă, şefule!

Rugămintea aceasta rostită pe un ton neaşteptat de autoritar sublinia singurătatea şi durerea lui Sanka. Chiar dacă nu ştia pentru ce-i cere acest lucru, nu putea să-l refuze, cu atât mai mult cu cât nu-i cerea nicio sforţare! Fără să întrebe nimic, căci se temea să nu răcească zăbovind prea mult, Vekşin aruncă te miri de ce o privire în spate şi întinzându-se apoi repede, înainte şi-n sus, spre faţa lui Sanka, îl sărută undeva, la nimereală, pe obraz.

— Mai sărută-mă o dată. Uite-aici, unde sălăşluieşte gândul meu la tine... sărută-mă *aici*! porunci pentru a doua oară Sanka, atingându-şi fruntea cu degetul.

Lui Vekşin îi clănţăneau dinţii de frig şi, ca să poată pleca mai repede, ar fi îndeplinit, fără îndoială, şi pentru a doua oară nesăbuita dorinţă a lui Sanka, de n-ar fi surprins în vocea lui o vagă intonaţie de batjocură... Incruntindu-se, cu o expresie ameninţătoare, îi întoarse spatele şi plecă supărat de acolo. Un strigăt strident, ameninţător, îl făcu să se întoarcă tocmai când să pună mâna pe clanţă. Umbra lui Sanka se desena neagră pe peretele scăldat în lumina albastră a lunii.

Păstrase aceeaşi atitudine gânditoare; doar capul îi era întors spre cel care pleca.

— S-ar fi cuvenit să mă mai săruţi o dată... pentru cvasul acela, de şaisprezece copeici. N-ar trebui să te zgârceşti, că doar nu te costă nimic!

,,E beat! gândi Vekşin cu revoltă, în timp ce suia scara; şi această concluzie îi uşură conştiinţa. în timp ce-am stat de vorbă cu Donka, o fi băut peste măsură... Cred că avea o sticlă în buzunar, de-aia i s-o fi năzărit! E în stare, nebunul, să rămână astfel pe loc două zile şi două nopţi de-a rândul!..."

Rar a avut Vekşin parte de-o plăcere atât de mare ca aceea resimţită cu toată fiinţa când se întoarse în locuinţa

caldă; după atitudinea duşmănoasă, de neiertat, a lui Sanka, această întoarcere îl apropie de Donea, care de pe acum îi aparţinea parcă atât moral, cât şi fizic.

Întorcându-se acasă în zori, Dolomanova îl trezi din somn să-i confirme tristele presimţiri cu privire la sora lui.

După amiază Tania se culcase, cum îi era obiceiul, să doarmă o oră; dar se cufundă într-un somn atât de adânc încât Pugl, inexplicabil de îngăduitor, nu se încumetă s-o trezească decât cu puţin înainte de ora plecării la circ. Când eleva lui avea spectacol, de obicei o trezea din timp, păstrând o margine pentru întârzierile posibile. Şi Tania ştia totdeauna că mai poate sta câteva minute în pat, fără să se gândească la nimic. Şi astăzi, cu pleoapele lăsate, se privise dintr-o parte, binişor, aşa cum fac convalescenţii: şi gândurile, şi muşchii, toată fiinţa ei era învăluită în negura uşoară a leneviei şi a prospeţimii, fără umbra vreunei temeri. În chip de control, încercă să se deconecteze complet din realitate, ca apoi să se ia singură prin surprindere... într-adevăr, înlăuntrul ei, totul era în cea mai perfectă ordine. Ce-i era meseria, dacă nu un şir de exerciţii de gimnastică obişnuite, executate în văzul unui public care-şi plăteşte biletele? Şi tocmai de aceea trebuia să execute aceste exerciţii în condiţii cât mai îngreunate, ca să nu le pară spectatorilor rău după banii cheltuiţi. Valoarea unui număr de circ e condiţionată tocmai de cantitatea dificultăţilor învinse; iar în seara aceea sufletul Taniei era atât de senin, încât chiar din clipa trezirii începu să se gândească din nou la născocirea vreunui truc suplimentar şi la ridicarea măiestriei execuţiei, ca să-şi aducă faimoasa artă a ştrabatului la maxima strălucire, înainte de a pleca în străinătate.

A mai vrut Tania şi altă dată să-şi îmbunătăţească numărul, şi a adus vorba despre asta, de fiecare dată însă Pugl i-a întrerupt căutările, blând, dar cu toată hotărârea. Fără să-i interzică de fapt nimic, a dezarmat-o, rugând-o să nu-i răpească dreptul la câştigul ce i se cuvenea în calitate de îndrumător, obligat s-o înveţe, să corecteze şi să născocească variante pentru a-i menţine la un înalt nivel

măiestria execuţiei. Cunoştea mai bine ea oricine şubrezimea sufletească a Taniei, impresionabilitatea ei care mai că o făcea să-şi piardă echilibrul moral din cauza oricărui fleac; dar aceste slăbiciuni pe care i le cunoştea abia că-i măreau devotamentul faţă de artistă. Pedagog remarcabil, Pugl nu putea totuşi să explice esenţa temerilor ei. Se ferea chiar să le analizeze, atât de naive i se păreau. Experienţa de o jumătate de veac în materie de manej îi spunea însă că, pentru o fire ca a Taniei, antrenarea imaginaţiei în vederea găsirii unei variante mai bune era cu totul nedorită. Tocmai de aceea îi şi cerea o execuţie pe deplin automată, pentru ca, în executarea mişcării hotărâtoare, nicio şovăire cât de mică a voinţei, nicio vibraţie a ei să nu se transmită trupului, ştiut fiind că în asemenea situaţii şi o fracţiune de secundă poate fi fatală.

Pe Tania o copleşise din nou o toropeală dulce, dar deşi intra în arenă abia la sfârşitul spectacolului şi avea deci timp berechet, bătrânul nu-i dărui niciun minut în plus.

— Scoală, fetiţa uricioza, spunea el în şoapte, gâdilând-o sub bărbie după vechiul lui obicei. O, tu, fulpe ficlean! Cunoşti la tine ca puzunar al meu!

— Nu se spune uricioza, ci urâcioasă... Când ai să înveţi o dată să vorbeşti limba noastră, neamţule? se răsfăţa Tania, întinzându-se şi căscând. Chiar e timpul să plecăm?

Trecu la oglindă şi, cercetându-şi atent imaginea, căută în ea o urmă de ceva ce a fost ieri; dar faţa îi era proaspătă, puţintel somnoroasă... asta însemna că faza îndoielilor trecuse fără nicio urmă şi, chiar dacă îi mai rămăsese un piculeţ de nelinişte în suflet, nu mai era vorba de spaima aproape mistică în faţa inevitabilului, ci de îngrijorarea firească a oricărui artist de circ, teama că nu va atinge propriul său nivel de măiestrie.

— Ştii, cred că nu mă mai mărit cu Nikolka... spunea Tania, examinându-se şi executând în faţa oglinzii acele gesturi imperceptibile care fac femeia să fie, văzând cu

ochii, mai frumoasă; toate acestea însă îi erau bătrânului mai de neînţeles decât orice vrăjitorie. Să-ţi mărturisesc ceva, Pugl. Ştii, în seara aceea când a venit neamţul tău...

— Herr Manhold! o corectă evlavios bătrânul, corectându-şi vizibil ţinuta la rostirea acestui nume.

— În seara aceea, la început m-am bucurat teribil, dar după ce a plecat, m-a. cuprins o spaimă de moarte, de parcă aş fi păşit pe marginea unei prăpăstii!., spunea Tania, cedând unui inexplicabil imbold, nevoii de a-şi deschide cuiva sufletul, deşi încă de dimineaţă nu şi-ar fi mărturisit nici sieşi acest lucru. Cum a plecat... nici nu ţi-am spus... m-am şi repezit la Nikolka. Mă aşteptam ca el să-mi interzică să fac acest turneu, ca un bărbat ce e... să ţipe la mine şi să bată din picior... chiar dacă ar fi fost să regrete mai târziu. Şi să ştii că a simţit ce aştept eu de la el! Mi-a spus, de formă, să nu plec, dar vai! cât de fals, cât de stângaci şi de necinstit! Acum, când toate astea au trecut, mă minunez cum de m-am cramponat în aşa hal de el... De fapt nu de el... de-o închipuire a mea!

Dădea glas golului apăsător din sufletul ei, dezamăgirii pricinuite de acest logodnic întârziat, capabil într-o seară ca aceasta să prefere un câştig prezenţei lângă ea, chiar aşa cum îi prezisese fratele ei. Mai vorbea în ea şi convingerea amară că ar fi fost de ajuns ca el să intre acum, pentru ca din nou să-i ierte orice şi să-i cedeze de la prima atingere. Tania se îmbujorase atât de tare la faţă din cauza sforţărilor zadarnice de a se convinge singură de ceva încât, după câteva încercări de a-i alunga tulburarea cu totul nelalocul ei acum, Pugl găsi de cuviinţă să-i arate ceasul. Şi îndată Tania porni, supusă, spre cuier.

...În drum se întâmplă să se oprească tramvaiele, aşa că sosiră la circ abia pe la jumătatea părţii întâi. În foaierul pustiu se plimbau acrobaţii, făcându-şi obişnuitele mişcări de dezmorţite. Doi clovni muzicali tocmai executau, servindu-se de nişte ustensile culinare, o mazurcă de Godard. în drum spre cabină, Tania aruncă o privire în manej. Circul era plin şi toată lumea se delecta mestecând câte ceva; aşa cel puţin i se păru ei: spectatorii din loji

mâncau portocale, cei din stalul întâi ronţăiau mere, iar alţii, mai sus, sugeau bomboane de mentă; numai cei de la galerie, dominându-i pe toţi, se mulţumeau să-şi desfete doar ochii. Aşteptându-si rândul, un clovn privea fix, din spatele oamenilor de serviciu, reflectoarele orbitoare, neluând în seamă, ca şi toţi ceilalţi, umbra scurtă şi vagă a frânghiei cu laţ la capăt ce se profila pe căptuşeala cupolei şi pe un panou din spatele lor.

Capul de afiş al celor patru reprezentaţii îl ocupa străbătui, dar nu faima ca artistă a celei care-l executa atrăgea acum atenţia tuturora, nici denumirea enigmatică a numărului, ci biografia personală a Taniei. în ajunul spectacolului, o ediţie de seară publicase un foileton scris cu destulă vervă privitor la vicisitudinile vieţii artiştilor de circ, în care cea mai mare atenţie era acordată Hellei Welton, camuflată sub transparenţa iniţialelor, şi aceasta, în legătură cu retragerea ei temporară de la circ: cu greu puteai găsi o reclamă mai bună. Ba mai mult, în încheiere gazetarul, destul de bine informat dar lipsit de tact, înşira câteva cazuri de accidente fatale cu care se încheiaseră unele vestite cariere din lumea circului; astfel încât, în linii generale, foiletonul nu era altceva decât o invitaţie deghizată făcută publicului de a nu scăpa un spectacol care mâine s-ar putea nici să nu se mai repete. Cu ajutorul binoelului se putu vedea de altfel că o persoană din loja oficială, atât de asemănătoare cu cineva încât se născură şoapte de recunoaştere, în decursul părţii întâi a programului a citit numărul cu pricina al pomenitului ziar de seară şi ceea ce-a interesat-o n-a fost greva generală declarată într-o anumită ţară occidentală, nici informaţia despre o spargere care a făcut vâlvă în capitală, ci tocmai articolul despre soarta grea a artiştilor de circ şi sfârşitul tragic al unora.

În ajun, Stasik o rugase pe Tania, pe baza vechii lor prietenii, să vizioneze numărul său cel nou, care încheia partea întâia a programului; revenind în cabină de îndată ce se anunţă pauza, Tania începu să se îmbrace. întors cu spatele la ea, Stasik îi povestea noutăţile şi întâmplările

din cursul ultimei luni. Se pare că favorita publicului, călăreaţa Anka, ar fi *căzut prost*, la Kiev, dintr-o piruetă executată pe cal şi a fost scoasă din arenă cu o fisură a osului. Iar Kronti, o biciclistă cândva de faimă mondială, căreia Stasik i-a făcut de curând o vizită, din milă. a orbit de tot şi îşi aşteaptă supusă sfârşitul, într-o odăiţă de la mansardă, fără bani, fără dinţi în gură şi fără vreo speranţă de mai bine. Era adevărat zvonul că Sidorov şi-a părăsit nevasta... Nici nu-i de mirare. N-avea, săraca, nici. un pic de simţ al echilibrului... La *pers* cel puţin lucra catastrofal de prost... Pugl îsi aminti şi el un caz asemănător, dar cu o încheiere comică, petrecut la un circ Chapiteau de prin Volâni, acum vreo optsprezece ani. Şi evocă cele întâmplate atunci cu atâtea amănunte, de te minunai cum de nu s-a souturat din memoria lui acest rumeguş banal, de toate zilele, în timpul atâtor peregrinări dintr-un loc în altul. Povestirea hazlie a bătrânului îi înveseli pe toţi cei prezenţi, nu numai pe Stasik, căci mai veniseră şi alţi prieteni în vizită la Tania, înainte de reprezentaţie; îi înveseli pe toţi, numai pe ea nu.

în tricoul albastru cusut cu fluturi, confecţionat în vederea turneului în străinătate, artista stătea în faţa oglinzii şi trăgea cu coada ochiului spre uşă la fiecare foşnet străin. Absenţa lui Zavarihin, care în momentul acela era tocmai în drum de la Bataşoaia spre circ. la început o supărase, iar acum o înspăimânta. Deodată îl întrebă pe Stasik dacă n-a observat cumva un demiu cadrilat în loja direcţiei, unde venea de obicei Firsov.

— Nu, parcă n-am văzut nimic prea cadrilat, dar... de ce ţi-ai adus aminte de el tocmai acum? se interesă bănuitor Stasik.

Tania n-ar fi putut nici ea să-şi explice dorinţa pătimaşă *de a nu fi văzută* de Firsov în seara aceea; o neliniştea bănuiala subconstientă că locul respectiv din roman, cu privire la ea, fusese scris şi ghicea înfiorată *cum* a fost scris. Dar nu-i răspunse lui Stasik. N-ar fi avut timpul să-şi exprime senzaţia, în acelaşi timp naivă şi complexă, a unei ameninţări ce se apropie: directorul de

scenă, din uşă, anunţă că urmează Welton. Prietenii se ridicară gălăgioşi, ca la comandă, subliniind fără să vrea solemnitatea momentului; se ridicară toţi, în afară de Pugl, care rămase tăcut în fotoliul lui. Ştergându-şi cu o batistă mâinile uşor transpirate, Tania se întoarse spre bătrân.

— Muiat şenunchi... rise Pugl cu un aer vinovat. *Angst*? Ai fricã?

Tania se apropie de el şi-l mângâie cu o atingere gâdilitoare a degetelor pe obrazul alb şi puhav:

— *Nein*... de ce îţi faci nervi, sărmana mea sperietoare? Îţi promit că totul o să fie bine! Numai să nu ieşi azi acolo. Te rog! Am să mă simt şi eu mai liniştită şi nici tu n-ai nevoie. Mai bine, până vin, mi-ai coase nasturele de la jachetă. întăreşte-l, că abia se ţine într-un fir. Să vezi că mă întorc mai repede... Ascultă, trăgând cu urechea: se şi auzea vuietul surd, ca dintr-o butie, al orchestrei; acum cânta pentru ea şi numai pentru ea.

Ca să-şi verifice voinţa, deşi prin aceasta îşi întârzia într-un mod de neiertat ieşirea în arenă, rupse chiar ea aţa de pe mosor şi o trecu prin urechea acului. Mâna nu-i tremură. Apoi porni grăbită - sunase pentru a doua oară. Când să iasă, îl zări cu coada ochiului pe Zavarihin care alerga spre ea, dar n-avu timp nici să-l salute cu mâna ridicată, nici să-l dojenească pentru întârziere. În timp ce acesta mai făcea semne din cap cu o expresie de înmormântare şi de vinovăţie, izbucniră aplauzele; judecind după privirea plasatoarei, îndreptată în sus, artista se şi căţăra sub cupolă, pe scara de mătase, astfel încât era prea târziu să treacă la locul lui. Zieându-şi că cel mai cuminte era acum să rămână cu bătrânul, Zavarihin se furişă peste pragul cabinei şi se aşează în tăcere pe cel de al doilea fotoliu, strivind o crenguţă de liliac de seră, adusă de cineva şi lăsată acolo.

Pugl nu-i observă prezenţa, după cum până la sfârşit nu se apucă să coasă nasturele. Atenţia bătrinului era pe de-a-ntregul absorbită de sunetele ce răzbăteau din arenă prin uşa întredeschisă. Timpul se scurgea prin el într-un mod absolut palpabil; părea că vârfurile degetelor i se

crispează ca şi cum l-ar fi trecut un curent. Cunoştea pe dinafară toate fazele numărului Taniei, astfel încât, judecind după aplauzele ce acopereau uneori muzica, putea în orice clipă reconstitui din memorie poziţia acrobatei pe trapez. A patra figură executată de Tania era balansarea pe spate, urmată de saltul înapoi.

— îndoie! rosti el cu glas tare, cu buzele arse, fiindcă dintr-o *asemenea* poziţie arcuită era mai uşor, mai avantajos pentru trup să alunece în jos, peste cap şi să rămână atârnat pe vârfuri.

Această a patra figură fusese executată bine, dar după aceea Pugl începu să se agite: i se păru că în graba plecării a uitat acasă, pe pat, tricoul de rezervă. Conform unei superstiţii împământenite în lumea circului, orice obiect de îmbrăcăminte uitat prevestea o catastrofă. îşi aduse apoi aminte de efortul muşchilor făcut cu prilejul răsucirii cheii cu care a închis tricoul în geamantan, şi aceasta îl. mai linişti puţin; dar îi trebui un timp până să-şi adoarmă îndoielile. Şi iată că toba cea mare prinse să bubuie prevestitor, anunţând punctul culminant al numărului - ştrabatul. Liniştea se încordă şi deodată bătrânul se ridică în picioare, pentru că şi Tania stătea acum în picioare, cât era ea de înaltă, pe trapez, cu ochii ţintă la un punct cât de depărtat cu putinţă, spre care urma să-şi avânte trupul. Secunda următoare se sfărâmă în clipe distincte şi fiecare era plină până la refuz de ceva... Apoi un ţipăt sfâşietor, urmat de vuietul mulţimii, îi vesti tragicul sfârşit al performantei.

Când Zavarihin izbuti, în cele din urmă, să-şi facă „drum cu coatele până în arenă, tocmai o scoteau de acolo pe Tania, care semăna de departe cu o floare albastră ofilită. În jur, publicul dezlănţuit ca o stihie îşi exprima indignarea, provocată ca întotdeauna nu se ştie de ce anume, sau dimpotrivă se străduia să ia parte la zarva stârnită, dând sfaturi, revoltându-se ori regretând. Din mulţimea îngrămădită la marginea arenei, un conferenţiar benevol începu să explice substratul matematic al celor întâmplate, exprimându-se aproape numai ou ajutorul

mâinilor ridicate în sus, deasupra capului, ca să-l vadă toată lumea. După părerea lui, nenorocirea se produsese din cauza elanului insuficient de hotărât al corpului înainte şi în jos, în urma căruia forţa căderii, nestinsă prin şocul frânghiei suprasolicitate, ar fi deplasat coloana vertebrală a artistei. Ascultau toţi, profund interesaţi, eu excepţia unei doamne mai în vârstă, care cerea stăruitor soţului să-şi pipăie portofelul cu banii; ba îl mai şi ciupi pe bărbosul său consort, care manifesta o deplasată dorinţă de a se instrui... între timp, pauza luă sfârşit, spectatorii începură să se întoarcă la locurile lor şi se auziră iarăşi cele dintâi măsuri ale orchestrei. Ce bucată anume se executa de astă dată n-ar fi putut spune nimeni, dar alămurile bubuiau cu atâta deznădejde, încât lui Firsov, care rămăsese pe un culoar, profund zguduit, i se părea că pe arenă plânge în hohote o văduvă de aramă despletită, fluturându-şi în aer pletele roşcovane.

Zavarihin, în picioare, mai departe ca oricine de Tania, tăcea - de buimăceală, nu de durere. Vedea peste capetele celorlalţi chipul moartei, liniştit de tot, căci artista n-apucase să priceapă că a comis o greşeală. Ca şi ceilalţi însă, Zavarihin tot mai încerca să se convingă că a fost doar un leşin.

XIX

Fratele şi logodnicul stătură nelipsiţi de veghe lângă sicriu. Zorile îi găsiră acolo. O ostilitate tăcută, plină de gelozie, îi îndemna să se ţină tare unul faţă de celălalt; numai Pugl căpătase dreptul să stea jos, din cauza văditei sale slăbiciuni. Ultima noapte de veghe i se păru lui Zavarihin mult mai lungă decât celelalte, de-aceea zorile păreau să-i fi adus eliberarea. Deodată îşi aduse aminte că Tania nu i-a cerut niciodată nimic şi nici nu şi-a exprimat vreo rugăminte, vreunul din capriciile de care el se ferea bolnăvicios în relaţiile cu femeile... De aici se născu senzaţia superstiţioasă a vinovăţiei faţă de răposata, mai mult decât din cauza datoriei neplătite. Atunci se strădui din răsputeri să se convingă că întârzierea lui de neiertat din seara aceea fusese provocată numai şi numai de nevoia

imperioasă, aproape ca o presimţire, de a-şi achita această datorie... de aceea l-a căutat atâta pe Vekşin. Tocmai pe acest cheag al însuşirilor contradictorii ale lui Zavarihin şi-a construit Firsov caracterizarea din roman.

Spre sfârşitul nopţii, bărbaţii ieşiră mai des să fumeze; Zavarihin nu putea să sufere tutunul dar, *pentru Tania*, îl însoţi de fiecare dată pe Vekşin. Se aşezau pe ultima treaptă a scării şi discutau cu zgârcenie, străduindu-se, tot pentru Tania, să nu se certe între ei; simţeau însă cum se rup, cu fiecare vorbă, legăturile şi aşa netrainice -iare-i uniseră numai prin Tania.

— Ce ai la mână? arătă Vekşin degetul lui Nikolka, înfăşurat cu o cârpuliţă.

— Ei, un fleac!... Am despachetat pe întuneric o ladă.

— Ar fi timpul să-ţi tocmeşti slugi, capitalistule. Grăbeşte-te că în curând vă desfiinţează...

— Apoi, eu, frate, lucrez cu autorizaţie. Mai curând te-or închide pe tine decât să-mi închidă mie prăvălia.

Peste o oră şedeau iarăşi acolo, căutând o împăcare, măcar temporară, pentru Tania. Afară se lăsase probabil ger; mai erau însă înfriguraţi şi de firească oboseală a nopţii fără somn.

— Nu e bine, Mitea... E păcat să zacă aşa. Ar trebui să citim psaltirea, şi lui tata i-am citit. E târziu, că aş da o fugă la unchiul meu... are el una.

— Tot nu poţi s-o învii din morţi.

— Nu putem că n-avem credinţă, că dacă o aveam... Mi-a povestit Pcihov că a fost odată un sfânt pe lumea asta. A înfipt în pământ o mladă de salcie şi s-a rugat până a înflorit,

— Şi a făcut trandafiri, ai? foşni batjocoritor Vekşin.

— De ce să facă trandafiri? A făcut nişte mâţişori lungi... Ori n-ai văzut niciodată salcie? Eu aşa cred, că dacă toată omenirea laolaltă şi-ar înmănunchea credinţa, am putea urni şi-un munte din loc. Fără credinţă nu faci nimic...

— Nu fără credinţă, fără voinţă nu faci nimic, Nikolai!

— Ba credinţa e totul!

— Nu mai discuta, buşteanule! Şi ştiinţa vrei s-o contrazici?

Şi deodată amuţiră în amintirea Taiiiei.

Dimineaţa începură să se adune cei mai apropiaţi prieteni ai răposatei. Apăru Firsov, mohorât şi cenuşiu, cu doliu la mânecă, belgienii aduseseră colegei din Rusia o cununiţă de flori vii, fragile ca sticla din cauza gerului, ceilalţi făgăduiră să nu întârzie la înmormântare. Din partea spectatorilor era de faţă portarul casei, care îşi asumă sarcina de supraveghetor al ordinei la ridicarea corpului. Aveau de străbătut un drum lung, aşa că sendviciurile aduse de Baluieva avură mare căutare. Unii se ospătau în antreu, clătinând din cap, cu ochii la Pugl, care se zărea dincolo de prag. Două nopţi la rând, bătrânul nu s-a mişcat de lângă sicriu, cu gulerul tare pe ei, un guler străvechi, ce-i ajungea până sub bărbie... Cele din jur îl preocupau prea puţin deoarece, pierzând-o pe Tania, pierduse nu numai orice legătură cu realitatea, dar şi cel din urmă interes pentru prelungirea propriei sale existenţe. De n-ar fi fost ceilalţi să-l înfofolească, probabil că ar fi pornit spre cimitir ou capul gol şi numai în surtucul plin de cute, dintr-un postav cam lucios. Vizibil de pretutindeni, în ciuda staturii sale mărunte, mergea singur, refuzând orice ajutor, din care cauză alunecă la un moment dat şi rămase culcat în zăpadă până îl puseră ceilalţi pe picioare şi-i îndesară pe cap căciula de blană care se rostogolise alături. Astfel o petrecu bătrânul pe eleva lui, abia spre sfârşitul drumului apucându-se cu mâna de marginea dricului şi aruncând priviri în dreapta şi în stânga, de parcă şi-ar fi luat rămas bun în locul ei de la această uimitoare dimineaţă pe care n-a mai apucat-o.

Pe la jumătatea drumului, dimineaţa, la început posomorită, se înseninâ, promoroaca bogată, pregătită de cu noapte pe copaci, se îmbujoră pufoasă, iar pe marginea procesiunii porniră să plutească lungi umbre albăstrii. Aerul geros înţepa plăcut, deasupra caselor se legănau fumuri viorii... De altfel Zavarihin, frământat de gândul la

datoria neplătită, nu se zgârei la cheltuielile de înmormântare şi, dacă nu s-ar fi opus Pugl, ar fi tocmit desigur şi o fanfară; socotea că singura muzică bună, *adevărată*, e doar muzica tristă de fanfară ce se executa la înmormântări. Dar şi aşa Vekşin îi strecurase printre dinţi, în timp ce procesiunea se apropia de destinaţie: „N-ai avut parte de nuntă, cumnate, în schimb înmormântarea ţi-a ieşit pe cinste...”

Participarea la acest alai îndoliat te obliga să te desprinzi de alte griji supărătoare; cu atât mai plăcut le fu celor care au petrecut-o pe Tania să rostească cuvinte nobile dar lipsite de însemnătate, completând amănuntele de pe acum uitate ale jalnicei întâmplări, consolidând urma Taniei în memorie pentru ca să n-o acopere chiar de mâine mîlul vieţii de toate zilele; aceasta se referea întrucâtva şi la Piotr Gorbidonâci. Gonind cu o birjă, ajunsese procesiunea din urmă, puţin înainte de intrarea în cimitir. În legătură cu întoarcerea lui triumfală la serviciu - cu care prilej la forurile respective fusese în mod deosebit atrasă atenţia asupra inadmisibilei inactivităţi forţate a unui instrument atât de eficace - simţise o oarecare slăbiciune din cauza zelului financiar manifestat în ajun; de aceea nici nu coborî din sanie, ci urmă alaiul puţin mai deoparte, în rând cu ceilalţi.

— Spune-mi, stimabile, îl întrebă el pe Pcihov, care păşea alături, aplecându-se spre el din sanie cu o expresie de întristare şi parcă de indispoziţie, ce-ai mai aflat despre această cumplită întâmplare? Caracteristic! Din anii fragedei mele copilării simţeam întotdeauna o înfiorare inexplicabilă ori de câte ori treceam prin dreptul unui circ!

Măgulit de încrederea pe care i-o acorda o persoană atât de însemnată, Pcihov îi repetă cele auzite de la nepotul său. Piotr Gorbidonâci clătina din cap în mod corespunzător, întorcându-se din când în când spre nevastă-sa, care mergea alături de sanie, şi invitând-o printr-o mişcare a sprâncenelor să ia parte la sentimentele lui. Deodată băgă de seamă că, tot vorbind, au rămas ceva mai înapoia celorlalţi.

— Mână, drăguţule, îi porunci el birjarului. Şi Pcihov rămase în urmă cu frământările lui.

Sentimentul jignirii n-avu însă timp să încolţească în inima lui Pcihov, deoarece curând se adunară cu toţii, pe picior de egalitate, în jurul mormântului artistei prematur răpuse. Spre a-şi potoli curiozitatea, încercară toţi să se uite măcar o dată în fundul gropii în care se rostogolea, de sub picioare, lutul proaspăt amestecat cu zăpadă. Nu se rosti niciun discurs. Numai Pugl ridică deodată mâna şi ceilalţi se pregătiră să asculte cea din urmă îndrumare dată elevei lui dragi.

— Şei mai atânc dorme omul chind more... începu bătrânul şi se aplecă atât de tare spre pământ, încât ar fi căzut probabil în groapă de nu l-ar fi prins la timp Zavarihin.

Scurta zi de decembrie abia dacă ajunse pentru înmormântare. Când Tania fu coborâtă în mormânt se lăsase amurgul; ba mai mult, n-apucară să umple bine groapa, şi se dezlănţui viscolul, în semn de uitare. Mai întâi un vânt de vijelie începu să foşnească printre vârfurile copacilor, iar din adânourile cimitirului se porni o suflare îngheţată; dar, cu toate că la praznicul ce urma să aibă loc, îi aşteptau pe toţi blinele, o căldură primitoare şi o seară plină de o dulce şi lirică trândăvie, cei care o conduseseră la mormânt nu se împrăştiau. Firsov notă în minte că „nu-i venea nimănui să se despartă de acea tristeţe solemnă şi cinstită care, spălând pentru un timp ochii, îngăduia oamenilor să zărească veşnicia”. Regreta că această consideraţie n-a mai intrat în romanul său scris mai demult, pentru a cărui citire, în pagini de corectură, îşi irosise noaptea trecută.

Mulţimea începu în sfârşit să se rărească, fiecare căuta să ajungă cu mijloace proprii acasă la Baluieva, care-şi pusese locuinţa la dispoziţie pentru praznic.

— Hai, scoală Pugl, e târziu şi se pleoştesc blinelele... îi spuse Zavarihin bătrânului când nu mai rămase nimeni in jurul lor. Să mergem, zic, că ne mănâncă lupii! Dar nu mai repetă. Nu îndrăzni acum, în prezenţa Taniei, să

curme în mod mai hotărât această luare de bun rămas care se prelungea.

XX

Masa fusese pusă pentru cincisprezece persoane, să fie loc şi pentru eventualii nepoftiţi; dar musafirii întârziau. Credincios regulii sale în viaţă de a ridica toate la nivelul cel mai înalt, Piotr Gorbidonâci, deocamdată numai în jiletcă, se plimba în jurul mesei cu o ciupercă marinată înfiptă în furculiţă, supunând criticii atât seria de aperitive prezentate, cât şi aşezarea lor. Frigul serii pătrundea în vălătuci cenuşii prin oberlihtul deschis, astfel încât Zina Vasilievna, aşezată pe un scaun în faţa oglinzii, cu umerii goi, fu în cele din urmă nevoită să-i atragă atenţia lui Piotr Gorbidonâci - care, deşi nesuferit îi era totuşi soţ - asupra acestui factor dăunător sănătăţii.

— Semaşko a spus: „Oxigenul e viaţa”, îi reteză vorba Piotr Gorbidonâci - din clipa restabilirii în drepturi, se deprinsese să înceapă conversaţia cu câte un citat împrumutat de la contemporanii de seamă, drept care spusele lui miroseau suav a cea mai de soi apă de colonie, ca şi hainele de pe el. Prinzând cu furculiţa un alt râşcov marinat, dintr-un borcănel din mijlocul mesei, îl răsuci gânditor cu limba în gură. Cât l-ai plătit?

— O jumătate de rublă, Piotr Gorbidonâci.

— Cam moi pentru banii ăştia... remarcă soţul, continuând să se plimbe încolo şi-ncoace. Şi-apoi ţi-am mai spus că, - atâta timp cât suntem în familie, ai dreptul să mi te adresezi mai puţin oficial. Aşadar, să-mi zici Petea. În al doilea rând, găsesc că o femeie care-şi pudrează nasul seamănă cu un administrator de imobil neglijent care se preocupă de exteriorul clădirii încredinţate lui, fără să-i pese de jalnica-i stare interioară. Or, fiecare faţadă se cuvine să exprime adevăratul conţinut al obiectului!... Hm! Te rog să-mi spui de ce discut eu aceste probleme cu tine?

— Nu ştiu, Petea, mărturisi deschis Zina Vasilievna, continuând să-şi pudreze cearcănele de sub ochii plânşi. Mai bine ai pune al doilea rind de geamuri, că te trage curentul de la fereastă şi te umfli la măsea.

— Caracteristic! Nu mă cunoşti, deşi ai tr ăit destui timp cu mine. Observ că nu te interesezi de actualul tău soţ, după cum, dacă ţinem seama de unele indicii, nu te-ai interesat nici de precedenţii. Pentru tine, cerinţele spirituale ale omului de lângă tine nu au nicio valoare... Am observat chiar că nici măcar nu eşti geloasă pe alte femei, de pildă pe Bundiukova. Numai pe unul l-ai mângâiat din plin, acela pentru care şi acum cheltuieşti pudra scumpă ce ţi-am dăruit-o eu, şi anume pe ticălosul tău de hoţ!

— Mi-e milă de Mitea, e un biet nenorocit... încercă Zina să-i ia apărarea.

— Ţi-am spus şi ţi-o repet: e un *hoţ*, scrâşni iarăşi Piotr Gorbidonâci, fără totuşi să ridice tonul; şi soţia, care cu un minut înainte îi dispreţuise gândurile, îl asculta acum cu îngrijorarea omului care nu înţelege. Degeaba te aprinzi după el, plătind cu fericirea ta personală pentru o visare deşartă. Decât să ai de-a face cu stafii, mai bine te-ai uita mai atent în jurul tău... La mine, de pildă. De atâtea veaouri sunt jignit, mi se spune mic-burghez şi filistin, în câte morminte nu m-au îngropat, tot soiul de pumni s-au zdrobit de pieptul meu, iar eu, tot atât de solid ea înainte, stau în faţa ta, veşnic şi neschimbat. Sunt pururea ca Dumnezeu din ceruri, care, de bună seamă, astăzi nu există pe lume... dar cine ştie ce idee are să-i vină mâine? Iar Mitka al tău nu-i decât o *învolburare*, un fum al deşertăciunii care se va împrăştia în timp util. Şi astă seară, după ce-l vom ospăta cu blinele, şi ne va părăsi, vom aerisi după el casa şi ne vom vedea liniştiţi de somn, ca mâine nici să nu ne mai aducem aminte de el. Pentru că noi suntem nişte oameni simpli, n-avem timp de învolburări; noi trebuie să ne ducem la serviciu, să ne câştigăm existenţa, să producem *substanţe* şi *mişcarea*, vieţii. Astfel, după ce îşi arătă un pic adevărata faţă, epatând-o pe nevastă-sa, speriată nu glumă, Cikilev se închise din nou <în carapacea lui ţepoasă. Aş fi putut să te mai lămuresc eu şi în alte chestiuni, dar nu-i recomandabil să oboseşti o femeie punându-i mintea la încercare. Iar

dacă o să-ţi treacă vreodată prin minte să mă întrebi cine sunt, apoi am să-ţi răspund cu plăcere: sunt un *acuratist* al vieţii obşteşti! Stimez pe cine trebuie, susţin la şedinţe pe cine trebuie, nu abuzez de dreptul meu de vot, plătesc cotizaţiile fără să crâcnesc, cuget în limitele stabilite. Şi, caracteristic, şeful meu, tovarăşul Mozolnikov, tocmai datorită acestor calităţi îmi acordă totdeauna bunăvoinţa sa, nu mă uită la prime, are încredere în mine şi mă ţine în dreapta lui ca pe un cuţit, ca să mă folosească în activitatea sa cotidiană.

Inspiraţia de care dăduse dovadă Piotr Gorbidonâci trebuia inevitabil să provoace o sclipire tot atât de fulgerătoare şi la nevastă-sa.

— Tocmai ăştia ca tine muşcă mai rău! Nu-ţi invidiez, zău, superiorii prea încrezători, Piotr Gorbidonâci! oftă Zina Vasilievna, nemaiputând să rabde, şi-l ameninţă uşor cu degetul.

Fire blândă, neştiind niciodată ce-i ranchiuna, Baluieva încheia de obicei asemenea ciocniri prin câte o căscătură leneşă, chiar binevoitoare; acum însă îşi ţintui soţul cu o privire lungă şi răutăcioasă, care-l aduse într-o dispoziţie de subită smerenie. Dar schimbarea din Cikilev se explica nu numai prin regretul că a fost prea din cale-afară de sincer cu o persoană nu tocmai verificată, ci şi prin unele cauze secundare, de natură să-l indispună. De obicei, când vreunul din invitaţi nu se prezenta, ea să nu fie nevoiţi să arunce mâncarea pregătită acestuia, Piotr Gorbidonâci invita în ultimul moment pe câte cineva la masă. Făcând la fel şi acum, îl invită pe noul său prieten şi vecin, mâncău fără pereche, regele cremei de ghete, pe care Cikilev, anticipând asupra evenimentelor, îl alesese de mult drept victimă predestinată pentru un sacrificiu model. De data aceasta, naiba îl pusese pe Piotr Gorbidonâci să-l invite în acelaşi scop şi pe şeful său semisuperior, pe care ţinea să-l îmbuneze pe viitor, în vederea vreunei eventuale necesităţi; scăpase însă din vedere participarea la praznic, nedorită, totuşi pe deplin posibilă, a lui Vekşin. Piotr Gorbidonâci îşi dădu seama că prezenţa la aceeaşi masă a

unui hoţ recunoscut, a unui stâlp al statului şi a unui as înfloritor în domeniul cremei de ghete, fie el şi de-o însemnătate mai redusă, ar fi putut să aibă urmări nefericite pentru cariera gazdei, dacă lucrurile s-ar fi dat în vileag, dar nu mai avea ce face.

Oaspeţii năvăliră buluc, de parcă s-ar fi adunat în gang, toţi, în afară de Dolomanova. Pe Vekşin, care intră ultimul, ca să nu iasă cu scandal, Piotr Gorbidonâci îl întâmpină cu o plecăciune întristată, cum se şi cuvine în asemenea ocazii.

— Salutare, Cikilev. Ce te-nchini aşa? spuse Vekşin într-un mod pe deplin paşnic. Nu-ţi fie frică, n-am să te plictisesc prea mult... Mai am o chestiune extrem de urgentă de aranjat în seara asta. Uite, am ţinut să cinstesc prin ceva amintirea sărmanei mele surori... Parcă s-a cam îngrăşat nevasta dumitale, zău că s-a îngrăşat.

— Pare aşa din cauza luminii, se aplecă Piotr Gorbidonâci şi mai mult, punând paltonul lui Vekşin pe un cufăr, peste numeroase alte haine. Un joc de lumini poate să producă impresiile cele mai neprevăzute!

— Nu cumva minte, Zinuşa? o întrebă Vekşin cu glas tare pe Baluieva şi, dând cu privirea distrată de Firsov, la fereastră, îl salută de departe din cap. Spune drept, nu-i aşa că suferi? Dacă,se poartă urât ou tine căpcăunul ăsta, dă-l dracului şi pleacă de la el până nu-i prea târziu. Pleacă unde-i vedea cu ochii... Bineînţeles, nu la mine.

Zina Vasilievna îl privea cu ochii plini de lacrimi, neştiind ce să-i răspundă; dar Vekşin nici n-aştepta răspuns. În aceeaşi clipă Piotr Gorbidonâci, dând-o cu succes pe soţia lui la o parte, îl şi conducea, ţinându-l de braţ, spre un loc de cinste, inofensiv, la capătul celălalt al mesei.

— Poftiţi, poftiţi la masă! Gustaţi din blinele, serviţi în amintirea surioarei dumneavoastră, îl pofti el, şi spre justificare în faţa stâlpului financiar, arătă tuturor musafirilor pe acest invitat dubios. Permiteţi-mi să vi-l prezint, celor care nu-l cunosc încă, pe fratele marii artiste a timpurilor noastre, Hella Welton, răpită prea de timpuriu

din mijlocul nostru.

În aşteptarea semnalului, se împrăştiaseră cu toţii prin odaie, fără să înjghebe deocamdată o conversaţie generală; adulmecând doar mirosul de blinele ce venea din bucătărie şi frecându-şi mâinile, priveau masa plină de bunătăţi şi de sticle. Auzind numele care făcuse atâta vâlvă în ziare, invitatul de vază ciuli urechile.

— Nu cumva m-ai adus la praznic, măi frate?

— O coincidenţă cu totul întâmplătoare, se scuză Piotr Gorbidonâci. A fost câtva timp prietenă cu soţia mea... o femeie frumoasă şi cât se poate de modestă, în floarea vârstei mijlocii!

Mai mormăi ceva cu privire la mormântul proaspăt încă şi adăugă filosofic că viaţa de toate zilele nu-i decât o necontenită iluzie, poate chiar un ocean de tristeţe... Dar aperitivele de pe masă erau atât de îmbietoare, etichetele de pe sticle convingeau atât de elocvent, iar soţia şomerului Bundiukov, îmbujorată la faţă, aduse o farfurie plină de ispititoare blinele de creaţie proprie, ce împrăştiau în jur o aromă de optimism, încât ştabul începu, încetul cu încetul, să se moleşească, să se îmblânzească şi, în consecinţă, îşi exprimă intenţia de a da pe gât un păhăruţ *autorizat*. îndată totul se puse în mişcare, scaunele se foiră, cuţitele şi farfuriile prinseră să zăngăne şi Firsov putu să-şi dea seama, pe cale experimentală, ce rol însemnat în materie de uitare şi vindecare sufletească joacă străvechea datină a praznicului rusesc.

Putu de asemeni să tragă şi o altă concluzie: că accelerarea fluxului vieţii într-atâta, încât din lipsa de răgaz să nu mai poţi deosebi nimic în amănunt, constituie o condiţie esenţială a optimismului. În timp ce dintr-un capăt al mesei mai ajungeau încă la urechi frânturi de amintiri despre regretata artistă, în celălalt capăt ele erau acoperite de explozii de râsete generale, incluzând şi râsul personal, de un colorit deosebit de dens, al ştabului. O bună doză de înviorare o aduseră anecdotele povestite de regele cremei de ghete, anecdote privind atât specialitatea lui, cât şi alte domenii înrudite cu cizmele. Şi la fiecare

izbucnire veselă, Piotr Gorbidonâei îi arunca de departe o privire dulce şi adormitoare, asemenea celei destinate unui mieluşel crescut cu scopul de a fi pus cât de ourând la frigare.

Trebuie spus că, bucuros de desfăşurarea paşnică a solemnităţii şi pentru a nu-l enerva pe fratele răposatei prin prezenţa persoanei sale, Piotr Gorbidonâei se retrăgea din când în când mai la o parte, sub pretextul că avea de citit o hârtie oficială care nu suferea amânare, ceea ce şi remarcă Zina Vasilievna la un moment dat.

— De ce fugi de la masă, Petea? îl întrebă ea melancolic. Bea şi tu cu toată lumea în amintirea scumpei noastre Taniuşa, că tare blândă şi inimoasă era!

...Dar şi Firsov părăsea mereu masa comună, atras de locul său favorit de lângă fereastră - pentru întâia oară fără niciun carneţel în mână. De fapt el îşi convocase aici, înainte de a se despărţi pe veci de ei, eroii atât de neeroici, pe toţi cei care au jucat un rol în romanul său şi care, de mai bine de un an, i-au absorbit cele mai bune gânduri şi forţe. Furat de mirajul veridicului, propriu existenţei lor, i-a chemat într-o zi din nefiinţă şi acum, după ce-şi satisfăcuse tentaţia cunoaşterii, îi privea cu un sentiment complex de mirare, dezamăgire şi milă. În fiecare dintre cei de faţă erau prezente trăsăturile cu care i-a înzestrat de la început autorul; dar niciunul dintre ei, spre marele regret al scriitorului, nu se potrivea cu figurile contemporane de dorit... De altfel, Firsov şi-ar fi împărţit cu dragă inimă câştigul cu oricare îndrăzneţ în stare să-i prezinte dovada că el, îndrăzneţul acela, era tocmai personajul demn de un poem al epocii.

E de remarcat faptul că, dacă Firsov a observat mai demult că-i destul să-ţi laşi un timp eroii fără supraveghere, în afara celei mai stricte discipline tematice, pentru ca aceştia să alunece temporar pe panta cotidianului, de astă dată personajele se depărtau vertiginos de creatorul care-şi pierdea autoritatea asupra lor, se depărtau cu o iuţeală care-l umplea de amărăciune. Şi iată că nu-l mai interesa nici de ce anume se bucură

Piotr Gorbidonâei, nici ce-i scrie Zinei Baluieva fratele ei Matvei în scrisoarea căzută de pe pervaz, nici cine este Mahlakov cel concediat pentru obscurantism, vinovat de faptul că de atâta amar de vreme şi intenţionat se afla în legături de rudenie cu un diacon...

Scoţându-şi ochelarii de pe nas, scriitorul cerceta cu ochi miopi petele neclare de culoarea pielii din jurul mesei de praznic, pe care le vedea ca printr-un fel de ceaţă. Ochii lui, obosiţi de corectura făcută noaptea, lăcrimau şi se închideau singuri. În pragul închipuirii sale începuseră să se înghesuie alte imagini tainice, ce-şi proclamau dreptul la existenţă pe baza notaţiei făcute deocamdată în gând. O, cât de insistent îşi etalau aceste imagini biografiile lor extraordinare, caracterele şi faptele, cum se căzneau ele să vorbească mai cu şir, doar-doar vor câştiga bunăvoinţa scriitorului, ca să poată trăi un an-doi din seva vieţii lui. Un alt miraj îl atrăgea acum pe Firsov... Tocmai de-aceea îl şi enervase atâta, la început, faptul că la această masă de adio a personajelor sale nu s-au prezentat chiar toţi cei care ar fi trebuit să vină. Când se gândi însă mai bine, constată că era motivată de pildă lipsa lui Donea, care avea în seara aceea de îndeplinit o treabă deosebit de *urgentă*... dar şi a lui Sanka, mult prea strivit de propria-i durere ca să poată manifesta înţelegere faţă de durerea altuia; cât despre Dolomanova, Firsov planificase în altă parte ultima întâlnire cu ea. Aşa că, de fapt, lipsea de la apel numai Maniukin, dispărut fără urmă...

Dar îndată ce acest nume fu pomenit de gândul creatorului, uşa se deschise încetişor şi un ochiu ciudat de rotund, deocamdată numai unul, se uită prin crăpătură la lumea adunată; apoi apăru şi proprietarul ochiului. înştiinţaţi de scârţâitul balamalelor uşii, oaspeţii întoarseră capul sub un imbold superstiţios, ca să-l privească pe acest vizitator întârziat. Simţeau cu toţii o strângere de inimă de-a dreptul penibilă pentru omul cu a cărui dispariţie, de fapt,, după cuvenitele oftări şi regrete se împăcaseră şi care, cu toate acestea, avea tupeul să le aducă din nou aminte de persoana lui. Indecent de slab, fără pic de sânge

în obraz, arăta ca un om scăpat de-a dreptul de sub roata vreunui vehicol, nu neapărat aparţini nd transportului urban. Purta, peste o flanelă de culoare ţipătoare, o scurtă vătuită, hărtănită parcă de câini, iar în cap nu avea căciulă, ci era legat cu o glugă veche de copil, cu galon de aur şi ciucuri. Să întrebi pe un om aflat în asemenea hal pe unde a umblat timp de două luni ar fi fost tot atât de nepotrivit ca şi a încerca să descoşi un mort.

Vekşin se încruntă, Bundiukov scoase din gură. pentru orice eventualitate, jumătatea de piroşcă abia muşcată, iar Zina Vasilievna trase un ţipăt, acoperindu-şi faţa cu palmele, ca la vederea unei arătări de dincolo de mormânt. Spaima ei putea fi însă provocată şi de fireasca jenă a gospodinei, întrucât la ora aceea, cam pe la unsprezece noaptea, gustările pregătite, inclusiv găleata de salată orientală, fuseseră consumate până la ultima îmbucătură. Numai pe o farfurie din mijlocul mesei mai rezistase, ca prin minune, una din blinele, care-şi pierduse însă aspectul atrăgător dinainte.

XXI

Inţelegând că apariţia lui n-a produs o impresie prea favorabilă, musafirul nepoftit rămase un timp în prag, întrebându-se parcă dacă îl vor primi şi pe el, sosit aproape de la morgă. într-adevăr, se simţeau cu toţi încurcaţi, neştiind cum să se poarte ou această fantomă apărută atât de ne la timp; dar pe urmă deodată, fără să se fi înţeles între ei, îşi dădură seama că era cu mult mai cuminte să nu se mai mire şi să se poarte cu Maniukin ca şi cum abia s-ar fi despărţit de el în ajun.

— Ce-ai întârziat atâta, Serghei Ammonâci?... Nu-i frumos din partea dumitale să ne faci să aşteptăm! începu, destul de cochet pentru anii ei, soţia şomerului Bundiukov. Şi îndată tonul familiar, binevoitor, al acestei femei, pe care toţi o considerau deşteaptă, îşi primi aprobarea, exprimată în exclamaţiile celor de faţă. Ia repede loc... De pildă aici, lângă mine, că stau singură, fără cavaler. Se pare că e cam frig afară?

— I-î-încă ieri tim-mpul era bă-bă-bun pentru p-p-

plan-tat grădini, dar acum nu mă-mă-mai intră lopata în pă-pă-mm-mânt... acceptă îndată Serghei Ammonâci, scotocind de la distanţă cu privirea prin farfuriile goale.

Se bâlbâia destul de rău, iar gândurile i se încâlceau vizibil, ceea ce era de asemeni mai comod de pus pe socoteala temperaturii scăzute din noaptea respectivă.

— Lăsaţi că-i facem pe dată o încălzire generală... decise Piotr Gorbidonâci, punând mâna pe sticlă şi trăgând spre el un pahar.

— Ai înnebunit?! sări soţia lui, prinzându-i mâna, ca să nu-l lase să-şi îndeplinească această intenţie diabolică. Ar avea acum nevoie de nişte ochiuri, iar tu... Cum o să-i dai să bea, în starea în care e?

— A-a-cum am voie *orice*... zâmbi îngăduitor Maniukin, petrecând-o din ochi pe gazdă, care porni spre bucătărie. Dar p-p-pentru î-î-încălzire mă-mă-merge bine şi o cio-orbă caldă...

Prezenţa de spirit a lui Maniukin, manifestată atât de oportun şi mai cu seamă plină de optimism, stârni un râs general, cu foarte puţine excepţii: oamenii se bucură de obicei când alţii izbutesc să scape de belea. într-adevăr, dacă n-ar fi fost bâlbâiala, de care suferă uneori chiar şi firile excepţional de sănătoase, lipsa de sprinteneală, explicabilă la vârsta lui, şi culoarea pământie a feţei, probabil consecinţă a comodităţii rusului când e vorba de plimbări în aer liber, starea lui Maniukin nu părea să fie din cale-afară de jalnică. Dimpotrivă, atitudinea lui, în ansamblu, excludea necesitatea de a fi plâns de cineva, astfel încât de îndată ce bătrânul se înfruptă din păsatul de hrişcă cu bucăţele de rasol de vacă, rămas de la prânz, şi bău o înghiţitură-două de vinişor natural, Piotr Gorbidonâci i se adresă cu rugămintea de a distra onorata societate cu vreo povestire pe-o temă inocentă - având în vedere prezenţa copilului adormit în colţ - dar totuşi interesantă. Ţinea cu tot dinadinsul să-i ofere o porţie bună de râs sănătos ştabului, ca să completeze plăcerea ce-i procurase cu prilejul acestei seri.

Recunoscător celor de faţă atât pentru adăpostul cald

şi hrană, cât şi pentru însuşi faptul de a se fi aflat în societatea lor, Maniukin nu se împotrivi. Aşezându-se mai comod, rămase un timp cu ochii aţintiţi gânditor asupra podelei, răvăşind probabil zdrenţele amintirilor încă nevândute; Bundiukov îl rugase să nu înceapă până nu aduce de la bucătărie samovarul care tocmai dădea în clocot.

— Atenţie! proclamă Piotr Gorbidonâci, schimbând în prealabil în şoaptă câteva cuvinte ou povestitorul. Marele artist de renume mondial, neîncadrat în schemă, ne va povesti cum s-a certat cu negustorul Panteleev şi cum din această ceartă era cât p-aci să se aprindă cu ani înainte războiul mondial...

În aplauzele generale ale asistenţei - acum excepţiile erau şi mai mici - Maniukin se înclină fără să-şi părăsească locul, intenţionând să-şi înceapă povestirea; dar deodată dădu cu ochii de regele cremei de ghete, care nu-şi lua privirea de la el.

— Nu te zgâi aşa la mine, puiule, că o dată te dau lui *bau-bau*... îl ameninţă el extrem de comic şi nepmanul, zâmbind strâmb, recunoscu că, într-adevăr, pe lumea asta există şi oameni foarte caraghioşi. Apoi Maniukin începu. într-o zi, de sărbătorile Crăciunului, am fă-făcut cunoştinţă la P-petersburg, la club, cu diavolul ăla... Ilia Panteleev, ăl care, spre marea uimire a savanţilor din străinătate, a inventat o vopsea din găinaţ care să nu iasă la soare. D-apoi el era şi înainte cunoscut prin inventivitatea sa: cu-cultiva portocale la V-veatka, pe lângă grânarele lui renumite, pregătea balsamuri medicinale pentru gubernia întreagă, fierbându-le într-un butoi de fier... Şi a-a-acolo, din vorbă. în vorbă, ne-am luat amândoi la harţă, c-care din n-noi doi poate face lu-lumea să râdă mai tare. „Da-dacă ieşi învingător, îmi striga el, primeşti t-toate f-f-fabricile mele, toate bunurile mele funciare precum şi cap-pitalul rulant, n-numai şi n-numai în obligaţii de împrumut cu câştiguri; altminteri însă plăteşti cu c-capul... Ei?" Eu tocmai pierdusem t-tot la cărţi şi nu mai av-veam o leţcaie în buzunar... Şi-mi era p-puţin cam f-f-frică, dar nu pu-

puteam să mă dau în lături. În dim-mineaţa următoare m-am c-costumat în chip de catedrala Vasili Blajenâi, m-m-am instalat la colţ, c-cât mai aproape, de c-casa lui, şi am început să aştept, mormăind pe sub mustaţă tot felul de elucubraţii...”

...Astfel se depărtau *ei* de Firsov. Se făcuse foarte târziu şi era zăpuşeală mare. „Se fumase atât de mult, încât fumul de tutun nu mai încăpea în odaie şi fumătorii îl suflau cu forţa în aerul suprasaturat...” se înscrise alene în creierul lui, ca să se şteargă apoide la sine. Autorul îşi plimbă, de adio, privirile obosite pesteadunarea din care se retrăgea. Zina Vasilievna, ajutată de Bundiukova, pregătea totul pentru ceai, regele cremei de ghete moţăia ca un Leviatan ameţit, Zavarihin, spionat de Bundiukov, îi demonstra lui Pcihov ceva din domeniul comerţului, iar Stasik, cu tot atâta înflăcărare, căuta să-i insufle voinţa de a trăi lui Pugl; încremenit în singurătatea lui... Poate că numai Vekşin, şi el doar cu o” ureche, asculta cel din urmă „poem” al lui Maniukiri. Nemaifiind legate laolaltă printr-un subiect comun, toate se destrămauvăzând cu ochii. Firsov se ridică şi, neobservat de nimeni, ieşi pe coridor. Părăsea pentru totdeauna casa al cărei prag îl păşise cu un an înainte, înfrângând atât de chinuitoare şi îndelungi obstacole.

Pe scară se pomeni strigat de Vekşin:

— Stai puţin, Feodor Feodorovici, ce te grăbeşti? Stai că plec, şi eu. Şi pe cât mi.se pare, avem acelaşi drum.....

îl ajunse din urmă la cel de-al treilea palier al, scării.,Coborau1: acum alături.,,;. *

— Mergi... să te culci? îl întrebă Firsov într-o doară...

— Nu, încă nu. Mai am ceva de făcut. Nu ţi-o spun decât ţie,, şi încă în mare secret: azi îl judecăm pe Donka. S-au adunat toţi *acolo*, ne-aşteaptă. Ţi se prezintă o ocazie rară, Feodor Feodorovici, să vezi concret cum se face practic o judecată de-a noastră, a hoţilor.

— Nu prea am chef, spuse şovăitor. Firsov.

— Ţi-e frică? Să nu-ţi fie, Feodor Feodorovici. Cu mine poţi merge oriunde, fără teamă. îi pun să-şi dea jos şi

căciulile în cinstea ta... Şi-apoi, nu-i cine ştie ce - un simplu conflict din viaţă... cu nimic mai murdar decât altele. Pe lumea asta toate se ciocnesc unele cu altele: focul cu apa, întunericul. qu lumina,., gotr cânii între ei, cerbii la fel... Am citit undeva că şi balaurii; din vechime, se băteau între ei cu cozile.,;

— Eu totuşi nu cred că Donka are vreo vină, Dmitri Egorici, şi dumneata ştii prea bine de ce... (Ţinând seama de locul in care se aflau, de pustietatea din jur şi de firea nestăpânită a celui cu care vorbea, Firsov renunţă la amănunte.) De altfel, toate *astea* au fost scrise demult în cartea mea. În momentul de faţă se şi tipăreşte şi mă doare de pe acum ceafa, presimţind critica.

s - Pesemne că ai îndrugat acolo verzi şi uscate... iar aici ai prilejul să vezi o *răfuială* pe viu. O asemenea judecată trebuie s-o vezi cu ochii, ca să ai dreptul s-o descrii. Nu dumneata cereai judecătorilor şi reformatorilor să ia parte la execuţii? Uite-aşa sunteţi voi toţi: scoateţi nişte broşurele cu coperţi curate, frumoase, şi nici nu mai ştiţi ce-aţi scris acolo!

Erau propriile lui gânduri, ale lui Firsov, şi scriitorul aruncă o privire posomorită însoţitorului său. În faţa lui se afla un hoţ, un ins din drojdia societăţii, un individ cu faţa întunecată, rea... care punea la cale ceva pe cât de sălbatic, pe atât de nedrept... un om căruia îi dăruise un an din viaţă! Se simţi cuprins de îndoieli: ce-l atrăsese oare în Blaguşa? O amiază cu vânt de pe Kudema, praful stârnit de călăreţi în goană, povestea unei prietenii sacre, o carieră de îndrăzneţ eşuată, dragostea cea cu două feţe a Maşei sau, în sfârşit, povestea unei artiste de circ căreia frica i-a frânt aripile?... Dar la Tania ar fi putut să ajungă şi pe altă cale, nu neapărat colindând toate speluncile din Blaguşa.

— S-ar părea că nu te-am convins, Feodor Feodorovici?

— Nu, nu m-ai convins! repetă categoric Firsov, care se cam săturase de această conversaţie. Şi te-aş sfătui şi pe dumneata să renunţi... Citeşte romanul meu: acolo s-a spus totul despre dumneata, în amănunţime. Vremea

dumitale a trecut, Dmitri Egoaici, au venit alte timpuri!

Din răceala intonaţiei lui Firsov, Vekşin înţelese că este alungat din casă, ca să facă loc unor noi locatari.

— Atunci, adio... Nici mâna nu vrei să mi-o dai?

— Ba da! Drept chezăşie pentru cele ce vor veni, bineînţeles, dacă vrei...

O scânteie se aprinse în ochii lui Vekşin, dar el nu spuse nimic. Se despărţiră fără să se mai uite înapoi, unul la celălalt.

XXII

La apariţia romanului lui Firsov, mulţi observară o ciudată nesiguranţă a autorului tocmai în locul unde descria răfuiala probabil că aceasta s-a produs numai şi numai din cauza unui dezgust subit, la urma urmei absolut justificat, faţă de materialul ales.

O împrejurare imperioasă, de neînţeles pentru cititor, îl deprimase pe autor în timp ce scria capitolul în cauză, făcând din el un personaj alături de celelalte personaje. În roman, judecarea presupusului trădător fusese doar schiţată în treacăt, dar şi ancheta premergătoare se caracteriza printr-un schematism asemănător... Doar vizita făcută către miezul nopţii de Vasili Vasilievici Panama Grasul ia bomba Bataşoaiei, pentru a-l lua cu sine pe uriaşul Maşlâkin, actualul uşier, ales conform dorinţei lui Firsov drept executor al verdictului, fusese descrisă mai complet. Sanka Bicicletă şi Donka Creţul îi aşteptau afară, într-un taxi, adormindu-şi reciproc vigilenţa în legătură cu ceea ce avea să se întâmple; îşi spuneau în acest scop verzi şi uscate unul altuia, fiecare crezând că urmează să fie judecat celălalt.

Se povestea mai departe, într-o limbă cam sărăcăcioasă, cum au străbătut cei patru, într-o maşină veche, aproape fără arcuri, în drum spre „locul execuţiei”, mahalalele pustii ale Moscovei. Prin geamul maşinii, noaptea se vedea mai neagră, iar zăpada mai albă. De lângă şofer, viitorul cadavru, Donka, ameţit uşor de băutură, povestea anecdote cam prea piperate. Vasili Vasilievici se tăvălea de râs pe canapeaua din spate a

maşinii cese legăna prin hârtoape, înghesuindu-i şi pe Maşlâkin, aşezat la stânga lui, şi pe Sanka, din dreapta. Sanka asculta zdrăngănitul uşiţei defecte, prost închise, şi privea fără gând întunericul de dincolo de geam. Veselia nu le ajunse pentru tot drumul, kilometrii din urmă dovedindu-se a fi cei mai chinuitori. Din şosea intrară într-un drum vicinal şi maşina se opri în sfârşit la doi paşi de păduricea care se înălţa neagră în apropiere, despicând ca o pană câmpul ce se desfăşura larg spre Moscova. Pe terasamentul căii ferate din dreapta scânteia verde un semafor. Pornind unul după altul, cu aerul cel mai grav, pe o cărăruie proaspăt croită, spre stânga, cei patru dispărură în pâcla nopţii înzăpezite. Când ajunseră sub copaci, Vasili Vasilievici îl luă pe Donka de braţ, deşi le era mai greu să umble astfel. Donka aruncă priviri neliniştite însoţitorilor săi, de două ori mai numeroşi în ultimele clipe. Şi deodată totul se transformă irevocabil, ca într-un coşmar cu urmăriţi şi urmăritori. Într-o poieniţă, adunaţi în semicerc, îi aşteptau numeroşi indivizi rebegiţi de frig, de nerecunoscut din cauza întunericului. Se uitau pe sub sprâncene la cei ce păşeau acum în mijlocul lor, şi pe nesimţite cercul se închise. înfiorarea îi cutremură atunci pe toţi mai mult decât frigul.

— Să începem, Mitea, că-i târziu... Băieţii mai au drum de făcut până la gară... să nu piardă trenul. Eşti de acord? întrebă Vasili Vasilievici, cu glasul lui de toate zilele, şi primind încuviinţare din partea omului aflat mai deoparte, cu haină de piele, judecind după reflexele stinse de pe mânecă, puse încet o mână pe umărul lui Donka. Iată-ne la faţa locului, dragul meu Donea; să aplicăm dreptatea sistărilor.

*- Dar ce, ce s-a întâmplat?! bâigui speriat acesta, zbătându-se în cercul ce se apropia tot mai mult.

— S-a întâmplat, scumpule, că ai cam călcat mătăluţă pe-alături, şmecher ce eşti... *Te-ai prins* acum de ce te-am deranjat?

— Bine, dar... Doamne fereşte! Nici prin gând nu mi-a trecut... V-a minţit careva!... E cu putinţă să îngăduiţi ca

până şi între noi să piară dreptatea?! se grăbi să spună Donea, dar nu mai era timp de dezvinovăţiri. Aşa că nu-i mai rămase decât să ceară direct îndurare; să-l bată, să-l schingiuiască, dar să nu-i ia viaţa!

— Vă jur că n-am făcut nimic!...

— Ia nu mai face pe sfântul!... rosti atunci Vasili Vasilievici, făcându-i semn lui Anatoli, aflat prin apropiere, să treacă la fapte. Şi porcul se jură că nu mai mănâneă... dar cum dă de-o grămăjoară, nu pierde ocazia!

Rânji înspăimântător, drept în ochii larg deschişi ai lui Donka, şi în aceeaşi clipă, cineva din spate, punând piedică victimei, îl trânti şi-l îndesă de câteva ori cu faţa în zăpadă.

— Ce-aveţi cu mine?! strigă Donka înecându-se cu zăpadă şi de spaimă; dar tăou, recunoscându-l în cel care-l trântise pe Şcekutin.

— Gata!... rosti încet Vekşin. Terminaţi cu el.

Dacă ar fi să-l credem pe Firsov, pentru a executa ordinul, Araratski l-a apucat pe Donka de subsuori şi l-a târât în spatele unui tufiş din vecinătate... O greşeală obişnuită la acei literaţi care, de lene ori din prea multă încredere în forţele lor, înlocuiesc observaţia directă prin născocirile unei imaginaţii obosite.

În realitate, focul de armă aşteptat, urmat de un al doilea, răsună din cu totul altă parte, de undeva din spate; zburându-i lui Vekşin pălăria din cap, primul glonţ, urmat imediat de un al doilea, puse pe fugă şleahta speriată, care se aştepta oricând la o razie. Poticnindu-se, căzând şi înfundându-se în zăpada virgină încă, o luară cu toţii la goană spre marginea pădurii, împreună cu Donka cel salvat ca prin minune. La locul întâmplării rămase numai Vekşin, reţinut de presimţirea unei nemărginite şi fatale singurătăţi.

— Stai, că pun eu mâna pe tine! rosti Vekşin apăsat, sigur că va fi auzit.

Zăbovea totuşi, scuturându-şi mecanic de zăpadă pălăria găurită, ţintuit locului de surprindere şi de-o inexplicabilă neputinţă.

S-ar fi părut că-i acordă cu tot dinadinsul celui care a tras timpul necesar să dispară, doar-doar va scăpa de cea mai cumplită şi neaşteptată descoperire din viaţa lui. Porni apoi încet, înfundându-se mereu în zăpadă şi tresărind ori de câte ori trosnea sub piciorul lui vreo creangă, spre desişul păduricii de mesteacăn ce-l înconjura de pretutindeni. Presimţirea nu-l înşelase: după vreo douăzeci de paşi dădu peste Sanka; acesta nici nu încerca, să scape de pedeapsă. înfundat şi el până peste genunchi în zăpadă, rezemat de un copac, îşi acoperise faţa cu o mână, în timp ce cu cealaltă ţinea ceva în buzunar.

— Ce faci aici, o aştepţi pe tutungioaica de la cimitir? glumi Vekşin, aprdpiindu-se de el, dar încă neputând să-şi creadă ochilor. Şi eu care mă întrebam: pe unde o mai fi umblând Alexandr *al meu*.?... Ei, de ce te ascunzi după degete?

Nu în mâna vârâtă în buzunar, ci în ochi era adevărul. Ca să privească în ochii lui Sanka, pentru a se convinge, Vekşin încercă să-i descopere faţa, s-o dezgroape cu forţa din palma parcă îngheţată acolo. Izbuti în cele din urmă, dar nu găsi nimic: două bezne de nepătruns se căscau în ochii lui Sanka.

— Vezi, şefule, că-ţi scapă rivalul!... Ajunge înaintea ta la dameza *aia*, sub plapumă! râse provocator Sanka, împroşcându-l cu văpaia crâncenă a urii.

— Lasă asta, că nu se prinde. Acum toate sunt gunoaie şi fum, totul a rămas în urma noastră, Alexandre. Hai, nu te mai teme de mine. Spune-mi, tu ai tras?

— Eu... răspunse acesta aproape cu mândrie, izbindu-se cu pumnul în piept. De trei zile mă ţin pe urmele tale... Ba nu găseam în mine putere, ba împrejurările îmi erau neprielnice. Şi când, în sfârşit... Mă mir şi eu cum de nu te-am nimerit! Câte nopţi n-am visat că trag în tine, tot aşa, călăuzindu-mă după glas şi nimerindu-te în plin! Iar acum parcă a tresărit ceva în mine... se vede treaba că nu mă pot răfui cu tine dintr-o dată!

— Nu-i adevărat! Nu-ţi dai seama? Ţipă din tine moartea ta. Alexandre! întrerupse cu groază Vekşin

dezvăluirile lui Sanka. Nu-i aşa că aiurezi? Jură-te!

— Jur pe răposata, şefule, că-i aşa cum ţi-am spus... Uiţi de câte ori te-am prevenit să nu te joci cu o inimă care bate alături de a ta? Tocmai astea-s mai afurisite... Dar ţie ce-ţi păsa. Nici timp n-aveai s-asculţi. Ai socotit pesemne întotdeauna că tot ce am e şi-al tău. îţi mai aduci aminte când ai întrebat de Xenka, dacă e frumoasă?... Am crezut că ai să întinzi mâna şi după ea. Toate mi le-ai luat, şefule, până şi sufletul!... Mi-ai luat sufletul, deşi nu eşti îngerul morţii!... M-ai curăţat ca pe un castravete pe dinăuntru şi m-ai umplut cu tine! M!—ai jefuit... eşti mai hoţ decât toţi hoţii, şefule!

— N-am luat niciodată nimic pentru mine... dădu să mintă Vekşin, simţindu-se deodată vlăguit de puteri, dar se opri, aducându-şi aminte de cele patruzeci de ruble *curate* şi neînapoiate încă. Dar ştii că şi eu am ţinut la tine, Alexandre!

— Dragostea-i de mai multe feluri!... Ştiu eu mulţi care se dau în vânt după raţă pe varză... Iar eu mi-am dat sângele pentru tine! Te-am apărat cu trupul meu şi am lătrat, păzindu-te ca un câine, şefule! Când n-a mai avut Sanka Dumnezeu, tu ai fost Dumnezeul meu!... Chiar şi atunci când te-am legat fedeleş la beţie, pe front, şi-atunci mă rugam la tine. Şi ţi-ai închipuit că poţi să faci orice cu mine, că-s blând şi ascultător! Aşa ţi-i firea, Mitea, îţi place să-i frângi pe cei nesupuşi şi să-i dispreţuieşti pe cei ce ţi se supun. Numai că cei blânzi sunt şi mai ai dracului, în omul făcut pentru viaţă liniştită să nu stârneşti furtuni, nici să nu te încrezi prea mult în smerenia omenească: fiecăruia din noi nu ne este dat să trăim decât o viaţă, nu o duzină de vieţi! Şi ce *baftă* ai avut, şefule, că n-ai gustat atunci din cvasul meu, că ai fi zburat pe ceea lume, cu cizmuliţele tale de lac cu tot!

în înflăcărarea momentului minţise vorbind de faimosul cvas care, chiar dacă conţinuse ceva otravă, era numai otrava unui început de răzvrătire, încă nemărturisită. Pe vremea aceea nu-i trecuse încă prin minte să ridice mâna asupra şefului său, nici să-l denunţe

cumva. Dar acum pe Sanka îl furnicau prin tot trupul fiori de ură rece, şi tot aceeaşi ură făcea să ţâşnească scântei încinse de pe limba lui; iar în lumina întreruptă a acestor scântei totul avea o altă înfăţişare.

— Vrei deci să-ţi închei socotelile cu mine?

— Păi, ce socoteli mai pot să am eu cu tine? Când oi trage odată în tine de după colţ şi te-oi nimeri, o să fim chit. Clătină din cap, râzând răutăcios. Ce ciudat! Văd că nici acum nu-ţi vine să crezi că eu, eu, noroiul de sub cizmele tale, am îndrăznit să ridic mâna asupra ta!... Nu mă crezi, aşa e? Atunci, dacă nu mă crezi, ia ciocolata asta din mâna mea şi bag-o-n gură, că de mult o păstrez pentru tine... Şi-i întinse ceva pe palmă.

Sfredelind cu privirea întunericul în locul unde trebuiau să se afle ochii lui Sanka, Vekşin luă bomboana şi-i desfăcu ambalajul; vântul, năbădăios, îi smulse hârtiuţa dintre degete şi o târî în beznă, ca pe un corp delict.

— O mănânc, de ce să n-o mănânc, spuse şovăitor Vekşin, ducând-o la gură. Te ponegreşti singur, Alexandre!

— Vezi că are în ea o umplutură straşnică!... Acuşi o mierleşti mai dihai ca surioara ta! îl preveni Sanka batjocoritor.

Vekşin îşi dădu seama că nu-i mai rămâne altceva de făcut decât să împuşte această fiinţă deşirată şi absurdă, cândva atât de bună - din moment ce tot nu-l putea răzbi printr-un cuvânt, printr-o mustrare!

— Nu plângeai tu atunci, pe scară, la Bataşoaia? întrebă Vekşin, începând să înţeleagă logica acţiunilor lui Sanka. Şi deodată zvârli cu o mişcare convulsivă bomboana cu care-l tratase.

— După Xenka plângeam... Nu-mi găseam locul.

— Cu alte cuvinte şi la Pirman... tot tu ai pus copoii pe urmele noastre!?

— Tot eu... Şi de-acum înainte, să ştii că tot aşa am să fac! Ce caraghios ai fost c-ai aruncat adineauri bomboana!... Te-am minţit, era fără *umplutură*. Mi-a rămas din cele pe care le-am dus Xeniei la spital; mi-a dat şi mie câteva... Te-am băgat în sperieţi, aşa-i? Ha, ha! O văzui şi

pe asta! Ei, dacă n-ai de gând să mă împuşti, ce zici, mergem? A început să mă cam doară piciorul drept, cel cu rana, cred că iar începe să ningă...

Spunând cuvintele din urmă, căscă, de parcă ar fi tras o linie de bilanţ sub prietenia lor încheiată. Nu mai aveau nimic comun unul cu celălalt.

— Te sfătuiesc, Alexandre, să dispari din calea mea. Nici să nu-mi aduci aminte că ai existat!... îi spuse la despărţire Vekşin. Şterg cu buretele tot ce-a fost între noi. Iar dacă va vrea soarta să ne mai pună vreodată faţă-n faţă, va fi vai şi-amar de amândoi!

Fără vreo altă vorbă, se întoarse şi, călcând în propriile sale urme, porni spre poiana de adineauri. Făcea acest lucru încet, fie ca să-l pună la încercare pe Sanka, fie oferindu-i prilejul să-şi îndrepte scăparea de adineauri.

XXIII

Cercul se strângea tot mai mult. Mitea Vekşin nu mai avea unde merge, şi aici se văzu că mai era un om pe lumea asta care ştia că Vekşin n-avea scăpare din cercul ce se strânsese în jurul său.

Astfel se face că la miezul nopţii Pcihov ieşi afară, în curticica sa, fără vreun motiv cert, şi rămase mult timp acolo, privind cerul ţintuit cu stele aurii. Cineva, aoolo sus, răsturnând Carul-Mare, umplea întreg universul cu linişte. Niciun glas nu-l strigase, niciun zgomot nu s-a auzit, şi totuşi, trezindu-se, Pcihov a rostit încet un nume, iar în clipa următoare, din colţul cel mai întunecat al curţii, de-acolo unde se înălţa o stivă de lemne şi atârna o frânghie de rufe, întinsă între gard şi o tufă de liliac, ieşi ruşinat, cocoşându-se, un om.

— Hai înăuntru, Mitea... Cred că ţi-or fi îngheţat picioarele de când stai pitit acolo, rosti simplu Pcihov şi cuvintele lui binevoitoare răsunară sonor, venite parcă dintr-un spaţiu incomensurabil, mai vast decât noaptea înconjurătoare. De ce n-ai mai trecut de-atâta amar de vreme pe la mine, să bei un ceai?

N-am prea avut timp... Dar să nu crezi că te-am pândit... „Treceam doar, din întâmplare, şi te-am zărit...

— Te plimbai şi te-ai rătăcit. Da, da, doar e noapte afară! întări Pcihov tot atât de vag. Tare negru te-ai mai făcut, Mitea, miroşi a ars... Nu simţi? Nu te arde?

— Ba cam bolesc. N-am astâmpăr, primusarule.

— Intră să te încălzeşti, şi-ţi dau eu ceva de leac. Parcă pe mine nu mă chinuieşte lipsa asta de somn bătrânească?...

...Până să fiarbă ceainicul, nu schimbară între ei niciun cuvânt, deşi convorbirea lor mută era în toi; şi niciunul nu se lăsa convins de îndărătnicia celuilalt. Lupta se desfăşura în adâncime, la suprafaţă nerăzbătând decât o uşoară vălureală de cuvinte, fără prea multă însemnătate.

— Tot te mai îndeletniceşti cu de-ale hoţiei, Mitea?

— Nu, acum mai mult rătăcesc.

— Bagă de seamă, să nu te furi pe tine însuţi, că asta nu se pedepseşte. Prea e mare ispita, şi-i uşor... Tocmai aici e buba! Oamenii scot din sufletul lor ce au mai de preţ şi li-e mai de trebuinţă că să-şi plătească chefurile, iar la loc nu pun decât nişte tărâţe, din care cauză se şi gunoieşte organismul. Vezi câte un om - umblă, face gălăgie, dă din mâini, dar dacă priveşti în el, nu găseşti acolo decât nişte troace, fiare vechi, nefolositoare. Şi toate astea îl apasă, hurducăie în mersul vieţii, şi-i zgârâie măruntaiele, sacul sufletului!

Mai trecu aproape o oră până să mai răzbească ceva afară din fundul sufletului:

— Vezi, Mitea, tu nu eşti bun cu alţii şi nu te încrezi nici în bunătatea altora faţă de tine. Să încerc, totuşi, să te doftoricesc pe dinăuntru... Era aici un om, de începuseră să-i putrezească şi coastele, iar eu l-am vindecat.

— Şi cu ce tratezi tu oamenii, primusarule? Îi arzi cumva cu fierul roşu?

— Ba cu leacurile cu care vindeca şi El oamenii... Tăcu îndelung. Mai întâi şi întâi să te împărtăşeşti, Mitea 1

Din nou tăcură mult timp amândoi.

— Nu-i de mine, Pcihov... Dacă vomit pe urmă?

^- Nu vomiţi, că anafura-i dulce, şi-i înmuiată în vin.

Mai bine te-ai supune. Prin ce eşti tu mai grozav ca ceilalţi, de te ţii aşa mândru? Aşa ar putea să se mândrească şi vitele cele cornute că nu sunt îngropate în pământ, ca întreaga omenire cea netrebnică, ci-şi sfârşesc crugul vieţii numai şi numai în pântecele stăpânilor lumii, în chip de carne de vacă!

Astfel se văzu în cele din urmă cu ce scule şi şipuri nemeşteşugite umbla vraciul din Blaguşa să-şi vindece semenii. Şi tocmai la acest bătrân, singurul care-i rămăsese credincios, nădăjduise să afle Vekşin înţelepciunea cea tămăduitoare, în clipele când până şi cele mai din urmă rămăşiţe a tot ce-i fusese drag şi apropiat îl părăsiseră ori îi întorseseră spatele. Se adeverea totuşi pe deplin că numai în el însuşi trebuie să-şi caute omul leac pentru orice boală sufletească.

După ce-şi bău ceaiul, Vekşin întoarse ceaşca cu fundul în sus, cum se obişnuieşte la ruşi, şi se apropie de bătrân, să-şi ia rămas bun.

. — Vai de corabia fără pânze, Pcihov... dar şi mai rău e când e spartă la fund. Acum sunt mai aproape de fund decât de soare. Dar crede-mă pe cuvânt, mă mai întorc, şi-om mai sta noi de vorbă, îşi îmbrăcă haina, ridică gulerul şi se strânse atât de temeinic la poale, la mijloc şi la gât, de parcă s-ar fi pregătit pentru un drum deosebit de lung. Pcihov îi urmărea mişcările pe sub sprâncene.

— încotro îţi îndrepţi acum paşii, Dmitri, cel ce-ţi cauţi de bunăvoie moartea?... Ori simţi că ţi-a sunat sfârşitul?

— M-oi tot duce înainte şi în sus, Pcihov... Numai de nu mi-ar cădea toţi dinţii de atâtea sforţări! îşi plimbă gânditor privirea, de despărţire, peste gospodăria săracă a lui Pcihov, peste ruginăturile din colţuri, şi se opri asupra casetei din lemn scump, aproape isprăvită, de pe masă; doar capacul mai rămânea de pus. Leacul tău, primusarule, este un leac vechi, ţine de trecut, dar îţi mulţumesc totuşi. Totdeauna m-ai cinstit cu ce ai avut mai bun, din câte ai strâns în viaţa ta.

— Mi-a fost milă de tine, Mitea.

— Totdeauna mi-am zis că orice om seamănă la chip şi-n purtări cu dumnezeul lui... Cred că dumnezeul tău este un dumnezeu tare de treabă şi vrednic. Toamna trecută mi s-a întâmplat să-mi petrec o noapte pe-o căpiţă de fân şi-am tot privit cerul. Stelele se desprindeau mereu de la locul lor şi cădeau... Grea gospodărie! Cred că dumnezeul tău meştereşte el cât meştereşte prin cer cu ciocanul lui de lipit, apoi pune capul pe câte un nor şi-adoarme... Odihneşte-te şi tu, primusarule!

Făcând un pas spre moşneag, îl sărută pe obrazul ţepos şi veşted, apoi ieşi aproape fugind din casă. Pcihov îl urmă, dar Mitea se şi mistuise în noapte.

— Drum bun, drum bun, repetau buzele lui bătrâne. Şovăiră o clipă şi iarăşi adăugară: Drum bun!

...Nimeni nu-l recunoscu pe Vekşin la gară, când se urcă într-un tren ticsit, de cursă lungă. În vagon domnea o căldură stătută, saturată până la refuz de fum de mahorcă. În anii aceia, toată lumea călătorea, se ducea undeva, toată substanţa omenească se deplasa pe noile linii de forţă. Când cele din urmă lumini se şterseră din rama ferestrei, Vekşin ieşi pe platformă. Uşa prost închisă se legăna şi bătea, încât fu nevoit să-şi facă paravan cu mâna, ca să se apere de curentul necruţător de rece. Lipit de geam, îşi privea umbra lungă cum aluneca uşor peste troieni, peste căpiţe de fân ninse, peste stive de traverse ori peste gardurile mişcătoare ale haltelor adormite. Uneori, prin faţa geamului zburau scântei, gânduri, fărâmiţe de cărbune înţepătoare. În şuvoiul arzător ce-i luneca prin faţă simţea un leac, al cărui efect abia acum îl încerca... Când se reîntoarse în vagon, nişte dulgheri în drum spre un şantier îl cinstiră cu o băutură cam spălăcită, din ceainicul artelului. Şi această băutură se dovedi tămăduitoare. Noaptea o petrecu visând aceleaşi lucruri ce le auzea şi le vedea aievea: un plâns de copil, acoperit de zgomotul roţilor, nişte picioare desculţe atârnând în întuneric deasupra capului, luminarea instabilă de deasupra uşii, fixată într-o cutie de fier.

Timp de-o săptămână după aceea zăcu aproape

nemişcat pe bancheta de sus. Nopţile se succedau, se schimbau călătorii, de jos se auzea alt grai; pe fereastra din dreptul lui se perinda nesfârşită taigaua. Iar într-o seară, când în vagon domnea corul de sforăituri al unor oameni simpli, din popor, Vekşin se îmbrăcă şi îşi făcu loc spre ieşire, printre mâini şi picioare atârnând de pretutindeni... Trenul se apropia tocmai de o haltă. Pe platforma goală din faţă căsca un ţăran cu felinarul în mână, unul dintre cei ce lucrează la calea ferată. Grăbindu-se, Vekşin sări din mers şi căzu pe brânci, de parcă ar fi făcut o mătanie. Zăpada îngheţată îi însângeră palmele dar, lucru ciudat, chiar şi această durere o simţi ca o mângâiere. O cărare viorie pe margini, plină de coajă de copac fărâmată, îl chema în desişul de pădure. Nimeri nu prea curând la o cabană forestieră, adăpost de iarnă al tăietorilor. După suspiciuni jignitoare, obişnuite în asemenea ocazii, aceştia îl primiră în mijlocul lor... Restul - cât de greu şi-a recâştigat Vekşin prietenia oamenilor şi numele său pierdut, cum a luat parte la construcţia unei uzine, ce a lucrat acolo şi cum a fost chiar trimis undeva pentru învăţătură, întrucât atunci toată ţara se aşeza în băncile şcolii - toate acestea să le lăsăm în seama atotştiutorului Firsov. Dar în cadrul marilor transformări din anii ce urmară, orice schimbare în viaţa lui Vekşin apare posibilă.

Un singur lucru se ştie cu precizie: drumul cu margini viorii l-a târât pe Vekşin până la istovire prin pădurile pustii înainte de a-i fi îngăduit să ajungă pe malul înalt al unui vestit râu siberian. Cu capul descoperit, ca să i se usuce transpiraţia de pe frunte, scruta împrejurimile încă adormite, stingându-şi setea de a cunoaşte, firească la orice om abia sosit în locuri noi. Nemărginirea din jur îi tăia răsuflarea, în penumbra gălbuie dinaintea zorilor începea să se arate soarele...

EPILOG

Romanul lui Firsov, intitulat *Peripeţiile lui Mitea Smurov*, atrase autorului mai repede decât s-ar fi aşteptat o critică în unanimitate aspră. Toată lumea susţinea la

unison că e o prostie să-ţi murdăreşti pana cu *asemenea* cerneală. Timp de-o săptămână s-a tot auzit acest zornăit caracteristic, amestecat cu suspinele celui vinovat, o înviorare pe măsura posibilităţilor aducând şi confraţii lui Firsov întru literatură, ca şi oamenii de pe stradă. E de reţinut figura unui nepman mai în vârstă, căruia un minor, după ce a citit romanul lui Firsov, i-a forţat cu o foarfecă o casetă Fichet. Unii critici s-au înfuriat de-a binelea, constatând că Şcekutin, ucis în magazinul bijutierului, a luat parte activă la judecarea lui Donka, ceea ce dovedea intenţia interesată a autorului de a încasa un onorariu dublu pentru una şi aceeaşi persoană! Un singur articol, neaşteptat de serios, îi sugeră autorului nişte reflecţii adânci şi foarte rodnice.

În acel articol, răspunzând nedumeririi publice, un critic necunoscut ajungea la concluzia că, probabil, căutarea unui material suficient de suplu şi nepus sub supraveghere, cum este tocmai lumea delicvenţilor de drept comun, l-a mânat pe Firsov în Blaguşa: „...într-o epocă asemenea celei în care trăim, orice poate sta în atenţia unui cronicar sau a unui bard: nu numai călăreţii zburând spre viitor, dar şi umbrele acestor călăreţi pe pământul răscolit de copitele cailor” - cam aşa scria acel critic, dacă ar fi să nu ţinem seama de anumite lungimi şi amănunte mai mult sau mai puţin inutile. „Nimeni nu-i impune unui scriitor limite în alegerea fenomenelor din viaţa socială pe care le descrie, şi nici nu-i impută nimic, dacă în aprecierea lor el nu vădeşte simpatie faţă de cele de ieri sau faţă de temporarele inconveniente ale prezentului neorânduit încă, cu alte cuvinte, dacă ţine seama de necesităţile vitale ale zilei de mâine. N-avem dreptul să pierdem bătălia pornită la acest început de secol, cu atât mai mult cu cât, conform unei observaţii preţioase ale aceluiaşi autor, în cazul înfringerii noastre, pământul ar intra într-o îndelungată fază de bestialitate şi de întuneric, comparabilă numai cu perioada vieţii de grotă.

Peripeţiile lui Smurov, descrise în roman, încep cu

epizodul judecării sumare a unui prizonier pe timp de noapte, judecată pe cât de neverosimilă, pe atât de inutilă, deşi războiul tocmai în asta constă; în prilejuirea - unii altora - a cât mai numeroase neplăceri ilogice, haotice şi, pe cât se poate, ireparabile. În cursul războaielor civile, această îndârjire se manifestă cu atât mai aprig cu cât aici. spre deosebire de alte războaie, intervin duşmănii personale de factură socială. Totuşi rămâne o enigmă pentru cititor de ce autorul s-a arătat interesat de o singură lovitură de sabie şi încă una dată pe timp de noapte? De ce nu s-a inspirat, de pildă, din mulţimea loviturilor date în acest fel, contopite în curcubeul strălucitor al unui atac de cavalerie în plină zi? Cu alte cuvinte, de ce adevăratei lupte purtată în numele viitorului omenirii, la care ţine atât de mult, autorul i-a preferat reversul întunecos? Există desigur şi artişti amatori de banalităţi, pe care îi şochează culorile prea vii şi se tem să ridice osanele unui învingător acoperit de răni; dar spune-ne cu mâna pe inimă, Firsov, oare peticele de pânză stacojie, cu care adevărul cel nou şi-a făcut drum prin lumea cea vechs, lovind cu sabia în dreapta şi-n stânga, sunt mai lipsite de poezie decât un braţ retezat din umăr? Şi să nu uităm, un braţ necurat prin însuşi faptul că apăra o cauză nedreaptă! Poate că în lovitura de sabie a lui Smurov s-a manifestat la un moment dat răzbunarea unui întreg neam, poate că în acea lovitură Smurov şi-a vărsat tot focul urii strânse de veacuri, pentru tot ce-au pătimit părinţii, bunii şi străbunii lui din partea asupritorilor! Parcă domnişorul acela ar fi fost pâinea lui Dumnezeu! Cine ştie câţi Smurovi a tăiat şi el, şi n-or fi fost toţi furioşi!... Omul din popor, chiar şi-atunci când istoria îl pune în situaţia să se apere, procedează de obicei aşa cum. a învăţat din moşi-strămoşi, fără acea inventivitate feroce în materie de chinuri, proprie altor categorii sociale, cu mai multă carte. Nu ne rămâne decât să regretăm faptul că autorul romanului,, economisindu-şi timpul şi hârtia, nu ne-a arătat un exemplu de interogatoriu căruia să-i fie supuşi ostaşi de-ai noştri, de pildă, la vreun serviciu de

contraspionaj al Iui Kolceak.

După cum am avut norocul să lămurim citind cartea, eroul lui Firsov n-a fost conceput ea un pungaş de rând, aflat, să zicem, la punctul de cotitură a două epoci; prelucrat într-o tonalitate mai curând lirică, Smurov are chiar o înclinare spre meditaţii abstracte. În literatura universală există o întreagă galerie de filozofi-amatori din lumea periferiei societăţii şi a ocnelor, lucru pe deplin explicabil, căci ce altceva îi mai rămâne de făcut omului supus la odihnă forţată decât să cugete? De ce n-am avea şi noi un astfel de filosof, în persoana unui spărgător încă în floarea vârstei? Aşa am şi crezut la început, că Firsov a vrut, poate, să împlinească acest gol supărător cu ajutorul modestelor mijloace creatoare ce le avea la îndemână. într-adevăr, fapta puţin atrăgătoare a lui Smurov i-a servit autorului drept pretext ca să-i atribuie, în cadrul unui proces de conştiinţă, o serie de reflecţii morale de căinţă în legătură cu uciderea unui porucic albgardist, deşi numitul Smurov nu dispunea de o inteligenţă corespunzătoare sarcinii propuse, ceea ce a şi fost scos în relief în roman. Osândit la o treabă cu foarte mici şanse de reuşită, tânărul acesta decăzut suferă atât de mult pentru cele făptuite, şi într-un chip atât de prostesc, nesincer şi mai ales insuficient motivat, încât de pe la mijlocul cărţii se observă o vădită răcire, uneori chiar o ostilitate nejustificată din partea autorului faţă de nefericitul lui hoţ. Smurov se clatină mereu sub povara sarcinii peste măsură de mari ce i-a fost pusă în cârcă, astfel încât nu-i de mirare că e pe cale să se prindă în mrejile bisericeşti ale unui păianjen din Blaguşa, care se ascunde acolo sub masca unui meşter lăcătuş. Gemete la fel de dureroase se aud şi din partea mamei ofiţerului ucis (o bătrână profilată în chip de arătare de dincolo de mormânt), când începe să fie implicată şi ea în treaba asta suspectă, ca o modernă zeiţă a răzbunării, un fel de Erinie sovietică. Dar această bătrână, până în cele din urmă, nu reuşeşte să obţină mare lucru de la hoţul nostru neînduplecat ca fierul. Intervenţiile ei nu adaugă mai nimic la mustrările de

conştiinţă pe care şi aşa le are eroul... Un exemplu tot atât de jalnic ni-l oferă autorul şi în insistenţa stupidă cu care trambalează dintr-un capitol într-altul un eşafod viu şi atât de greoi, reprezentat prin fostul anarhist Maşlâkin, într-adevăr necesar doar spre sfârşitul cărţii, la execuţia lui Donka. Se pare că autorul a avut totuşi nevoie de acest cobai pentru a confirma în roman - la început prin ieşirea lui din ascultare, apoi prin autonimieire - caracterul sacru al uneia din cele mai respectabile porunci: „Să nu ucizi”! ceea ce, la urma urmei, o face chiar, dar într-un fel din cale-afară de prost.

Şi Doamne, Maică Precista! gândim noi citind această carte. De ce l-a pus autorul pe eroul principal să îndure atâtea chinuri caraghioase şi de neînchipuit? Nu era mai bine să-l menţină pe malurile destul de poetice ale Kudemei - când fermecătoare în negura uşoară a copilăriei, când ameninţătoare în dezmăţul patimilor dezlănţuite, caracteristice mediului ales de autor? Dacă făcea aşa, s-ar fi explicat uşor şi pieirea lui Donka Creţul, cu norocul lui trecător, măcinat în orbita tragică a cuplului principal de îndrăgostiţi. Ni se pare că aici se manifestă nu numai o lipsă de gust artistic ori de cunoştinţe, ci o scădere cu mult mai importantă: o dualitate fatală în înţelegerea rosturilor existenţei şi a mijloacelor de înfăptuire a lor. S-ar părea, pe de o parte, că autorului îi este pe plac măreaţa învăţătură a timpurilor noastre, şi recunoaşte că această învăţătură a transformat patria minunată, dar rămasă în urmă, nefărămiţată de diferiţi viteji de-o lună numai datorită forţelor revoluţiei; s-ar părea că scriitorul apreciază însemnătatea mondială a mişcării de eliberare pe care o dobândeşte de-acum înainte pentru toate popoarele înrobite activitatea creatoare a poporului său... că este capabil să înţeleagă şi umanitatea noastră cea nouă, ocrotită în limitele unei necesităţi de fier atâta timp cât progresul socialist nu şi-a luat încă avântul până la atingerea unei mişcări rectilinii şi mereu mai accelerate. Doar nu o dată, după cât ne aducem aminte, F. F. Firsov a declarat în public că pentru neamul omenesc

este dăunător, chiar mortal să trăiască într-o stupidă dezbinare, adică în haosul unei duşmănii neîmpăcate, în care unii se străduiesc cu tot dinadinsul să răpească altora dreptul la muncă, la pâinea şi vizuina lor, la pământul, bogăţiile subsolului, soţia, chiar şi viaţa lor şi-a copiilor lor. Animalele trăiesc totdeauna izolate, chiar şi atunci când alcătuiesc stoluri, turme, herghelii, cârduri... Lui îi aparţine, de asemenea, teza - am reţinut-o bine - după care «numai în orânduirea hinterlandului pământesc, Omul va cuceri Oceanul cosmic, fără de care n-ar fi avut niciun rost ca pitecantropii să pornească acel exod de sute de mii de ani, numit *drumul spre stele*». Să innodăm deci, ca să le ţinem minte până o fi cazul, toate aceste idei cât se poate de lăudabile, deşi nu tocmai noi, ale lui F. F. Firsov.

Pe de altă parte însă, ne îngrijorează tendinţa ce răbufneşte din când în când la Firsov, de a examina părţile tenebroase ale existenţei omeneşti, preferinţa lui pentru tematica pseudotragică a dezamăgirilor, a proiectelor nerealizate şi a catastrofelor intelectuale, o primejdioasă aţintire a atenţiei asupra fantomelor detronate ale trecutului, manifestarea unei nesănătoase curiozităţi faţă de durerile omeneşti, de parcă tocmai ele şi amintirea lor, iar nu cugetul cel atoatepătrunzător, ar consolida experienţa lumii; de parcă şi durerile, în măsură egală cu raţiunea, ar conferi veşnicelor noastre căutări o insaţietate creatoare! În ansamblu, apreciind pozitiv soarele ce răsare deasupra planetei noastre, autorul suspină totuşi de dorul întunericului, răcoros, de nepătruns, în care s-au început cândva rătăcirile spiritului omenesc. Drept rezultat al aoestei imperfecţiuni a gândirii, autorul ajunge la asemenea revelaţii, dacă ne este îngăduit să le numim astfel, presărate în romanul lui, ca de pildă: orice mare adevăr purcede de la o erezie», sau: -«drumul eroilor în artă trece obligatoriu prin tragic»...

Rezultă că, în timp ce zdrenţele osândite la pieire ale inimii şi ale minţii, luând foc de la sine, ard vâlvătaie în faţa ochilor noştri, în timp ce masele largi se dezbară deodată de toate rămăşiţele trecutului şi le aruncă pe rug,

acest cugetător diletant, zâmbind înduioşat în dreapta şi în stânga, scoate câte unu-două din foc diverse obiecte carbonizate, cu intenţia de a le reintroduce prin contrabandă, ascunse în sân, în viitorul nostru luminos. Şi parcă n-ar fi cazul, Feodor Feodorovici, să ne lansăm în asemenea operaţiuni urâte... Zău că n-ar fi cazul! Când porneşti la asalt spre piscurile cele mai înalte, indiferent dacă sunt piscuri ale munţilor sau ale cerurilor, iei cu tine numai ceea ce îţi este absolut necesar când vei ajunge în casa cea nouă de dincolo de nori... dacă te încarci cu prea mult bagaj, rişti să aluneci pe povârnişuri, unde şi fără poveri este atât de greu să te menţii câteodată. Feodor Feodorovici păşeşte vioi în ziua noastră de mâine cu călcâiele înainte, întors cu faţa spre ziua de ieri, spre faimoasa scânteiere din propriile-i pupile, căutând să-I împingă spre asemenea fapte şi pe protejatul său Smurov. Ceea ce atrage privirile lui înrourate nu sunt mormintele sfinte, rămase în urmă, sau, să zicem, cenuşa milenară a rugurilor arse de strămoşi - n-ar avea decât să-şi ia un pumn din această cenuşă sfântă şi să şi-o coasă într-un săculeţ de pus la gât, înainte de a porni spre piscurile viitorului! Lui îi pare rău de altceva, se desparte greu de pustiul familiar în care a trăit, pustiu perimat şi părăsit pe vecie de dragul unei bunestări asigurate tuturor, fără şomaj şi crize industriale; pe el îl cheamă corturile gândului dintâi, uitate în bezna veacurilor, liniştea din văi, plină de chemări misterioase, nopţile fără adăpost petrecute sub stele, populate de fantome şi mirajuri, o întreagă faună a întunericului şi-a unei imaginaţii de sălbatic: cu alte cuvinte, tot soiul de lucruri care nu putrezesc, nu se sting şi, ca să mărturisim cinstit, nici nu pot fi descrise. Şi-ar cam fi timpul, stimate Feodor Feodorovici, să te întorci cu faţa înainte şi să uiţi, să renegi pretinsele dumitale neamuri, care şi-aşa te socotesc un ignorant, un uzurpator şi-un apostat bun de ars pe rug; ar cam fi timpul să blestemi din fundul bojocilor ziua de ieri şi, pentru început, «să calci cu călcâiul pe chipul dumnezeului care a alunecat pe oase de oameni nimiciţi şi

a căzut la pământ...» Este doar atât de simplu... Dar, iubiţi cititori, observaţi cât de îndărătnic tace scriitorul? Am avut destulă răbdare... începe să ne obosească aşteptarea! Feodor Feodorovici al nostru tace mereu, şi în această tăcere suspectă distingem parcă sursa interminabilelor sale aventuri.

Făcând parte din neamul neîncrezător şi indiscret al creatorilor, scriitorul Firsov verifică cele mai măreţe adevăruri ale noului cum încearcă zarafii aurul, cu dinţii, acceptând totuşi pe veresie ideile compromise ale trecutului, pe care le-a moştenit laolaltă cu alte bunuri materiale mai valoroase. Una din aceste idei - porunca decalogului privind sanctitatea şi caracterul unic al vieţii omeneşti - i-a plăcut atât de mult autorului, încât s-a şi grăbit să i-o atribuie eroului său. Dar nu-şi dă seama Feodor Feodorovici că ruşinosul război mondial a smuls din pământ cu rădăcină cu tot acel umbros copac biblic, la poalele căruia s-ar părea că au fost scrise capodoperele civilizaţiei de ieri? Era cea nouă s-a născut în foc, în primul rând din văpăile mâniei, pe ruinele aşa numitei *frăţii* creştineşti! Şi nu-i permis, ba este de-a dreptul păcat, fraţilor, ca norodul să fie astfel înşelat! «Omenirea a păşit în era mult dorită cu sufletul în zdrenţe, purtându-şi pe braţe măruntaiele, smulse de război...» Nu, nu găsim că o asemenea imagine exprimă cu suficientă putere esenţa problemei! Aşadar, Feodor Feodorovici, umanismul nostru nu-i o simplă continuare a celui de ieri, revoluţia socialistă conţine un manifest propriu, manifestul unui umanism superior, mai pur, mai precis.

„...Judecind însă după nesiguranţa, pe alocuri frapantă, a scrisului, de pe la jumătatea operei sale autorul a început să simtă o şovăială demnă de laudă şi întru totul explicabilă. încercările lui de a atribui unui alter ego multiplicat toate scăderile romanului, pe un calapod literar ce-l avea la dispoziţie, împletindu-le în canavaua subiectului, constituie o mărturie suficientă că el însuşi şi-a dat seama de eşecul instructiv al lucrării sale; acest procedeu al căinţei a uşurat considerabil sarcina ce ne-a

stat înainte în momentul când am pus mâna pe condei.”

II

Isprăvind de citit acest rechizitoriu rostit împotriva lui, Firsov îşi ridică ochelarii pe frunte şi se rezemă de speteaza scaunului. Nu, n-avea obiecţii substanţiale la cele citite, cu atât mai mult cu cât, în realitate, nici n-a existat acel critic. Articolul menţionat se afla chiar în roman, constituind ultimele pagini scrise de Firsov referitor la alter ego-ul său văzut prin oglindă. În felul acesta, îşi mărturisea indirect eşecul său deplin.

Cu ochii închişi, cu sufletul răvăşit, îşi căuta odihna după zbuciumul creaţiei acestei cărţi, scrise în condiţiile ştiute. Ocupa o odaie luminoasă, încălzită şi suficient de spaţioasă - asta, ce-i drept, din cauza unei insuficiente cantităţi de obiecte aflate în ea, dintre care niciunul n-ar fi putut ispiti nici măcar pe cel mai vigilent dintre inspectorii financiari. Masa lui de scris, pe care şi mânca, se afla în mijloc, hainele de vară, atârnate între cele două geamuri, erau ferite de praf cu un cearşaf, iar un paravan, din motive de decenţă, despărţea cei trei metri lăsaţi la dispoziţia soţiei. Din când în când o exclamaţie enervată sau zgomotul căderii unui mosor de aţă, cu rostogolirea-i caracteristică, îi indicau lui Firsov că, în sfârşit, reverele demiului său, destul de jerpelite în cursul anului, erau artistic ţesute la loc.

În ciuda oboselii şi a dezamăgirii - atâta timp cât carneţelele lui încă nu se umflaseră cu însemnări noi - scriitorul încerca un sentiment trecător, aproape plăcut, de vacuitate... ar fi gustat chiar din plin bucuria degajării, dacă nu l-ar fi apăsat necesitatea unei revederi finale, în momentul de faţă nedorite. Când la uşă sună cineva de cinci ori scurt, semnal convenţional, după numărul locatarilor, Firsov se ridică şi, cu inima bătând mai tare din pricina urii, întrucât ştia dinainte cum va decurge totul, vru mai întâi să ia de pe sobiţă ligheanul cu apă săpunată, dar se răzgândi şi se aşeză la loc, cu braţele atârnând de-a lungul trupului. Fără grabă, sugându-şi un deget înţepat şi legată la cap cu un prosop ud, nevastă-sa se duse să

deschidă şi în curând se întoarse cu un aer care nu prevestea nimic bun.

— A venit aia, *a ta*... bombăni ea, dispărând după paravan.

Elegantă şi sărbătorească, aproape indecentă pentru un apartament comun, Dolomanova stătea în prag, răspândind în jurul ei foşnete cunoscute, reflexe de nelinişte, mireasma unui parfum imperceptibil.

— Doamne, ce vâjâie aici atât de groaznic, Feodor Feodorovici 9 întrebă ea înainte de a-l saluta, ascultând zgomotul din spatele ei. Parc-ar fi focul gheenei!...

Firsov făcu un gest de neputinţă.

— Ca să zic aşa, e fluxul vieţii curente, stimată doamnă; avem la bucătărie cinci primusuri. De obicei îi scutim pe eroii şi pe cititorii noştri de aceste... cum să zic... *inconveniente temporare ale prezentului*!

Maşa îşi aduse aminte de o frază dintr-unul din articolele care-l făceau praf pe Firsov, zâmbi şi intră, închizând cu un gest autoritar uşa în urma ei, întrucât ceilalţi locatari şi începuseră să-şi bage capul de pe sală, ca s-o vadă mai bine pe această vizitatoare neobişnuită.

— Abia te-am găsit, Firsov, şi asta numai după fişierul general de adrese ale capitalei. Pare-mi-se că nu prea te bucuri că am venit, dar şi eu sunt grăbită... nici nu mai scot paltonul. îşi dădu totuşi jos de pe umeri blana scumpă, neagră, apoi se uită cu curiozitate în jur. N-am mai văzut niciodată cum trăiesc scriitorii... Aici *creezi*, Feodor Feodorovici?

Prefăcându-se că n-a observat cuvântul care-i zgâriase neplăcut urechea, Firsov se ridică de pe scaun.

— Da, ăsta-s eu şi asta-i mocirla mea, confirmă el. Iar după ce îi oferi musafirei un scaun, se întoarse la locul lui şi spuse pe şleau, ca să scurteze convorbirea: Ba mă bucur mult că te văd, Măria Feodorovna, deşi, mărturisesc, între timp m-am depărtat destul de mult de fosta mea temă, atât de prost aleasă.

— Tot e bine că, după *toate astea*, mai stai pe picioarele tale proprii... râse vizitatoarea, referindu-se la

neplăcerile pe care le avea de îndurat scriitorul de pe urma romanului său.

— Sunt deprins, răspunse sec Firsov. Ei, ce mai e nou pe-acolo, pe la *voi*?

— Păi, ar trebui s-o ştii mai bine ca mine, eşti doar autorul! Îl mai ţii minte pe Maniukin? Ieri în piaţă a încercat să fure o chiflă de la o precupeaţă. L-am văzut chiar eu - a vrut să fugă, s-a prăbuşit şi nu s-a mai ridicat. Precupeaţa, o muiere ciupită de vărsat, a trebuit să tragă vârtos până a scos chifla din mâna lui înţepenită... Altceva? Nu ştiu dacă o fi adevărat, dar am auzit că Cikilev i-a făcut, în sfârşit, figura regelui cremei de ghete: i-a trântit un impozit atât de mare, că n-ar ajunge toată crema de ghete din lume ca să-l plătească...

— Nu cred. Aşa-s ăştia, ai voştri, obişnuiţi să bârfească, refuză Firsov ştirea.

— Apropo, am aflat mai adineauri că Bataşoaia a pus mâna pe anarhist, s-a măritat cu el! urmă Dolomanova. Erai la curent? şi îl privi răutăcios, în tăcere. Cântăreaţa ta a pierdut sarcina, după care l-a părăsit pe administratorul ei şi s-a întors la locantă: era şi de aşteptat. Aud că se bucură de un mare succes... Ce-i drept, acum cântă mai mult despre birocraţi şi despre acoperişurile prin care plouă pentru că nu s-a reparat la timp; uneori însă, la cererea publicului, mai zice câte ceva din vechiul ei repertoriu... Atunci,să vezi femeile de felul meu, *pierdute*, cum ascultă şi varsă lacrimi şiroaie. Am trecut şi eu o dată, într-o seară...

— ...dar în ciuda aşteptărilor, Mitea nu era acolo? se învioră uşor Firsov.

Maşa se întunecă la faţă.

— Eşti groaznic de clarvăzător şi de dezagreabil, Feodor Feodorovici. Nu-ţi poate omul ascunde nimic!... Apropo, de ce nu mai treci pe la mine, cum făceai înainte? Poţi veni oricând. Între noi doar nu există fasoane...

Prin invitaţia aceasta directă, rostită cu glas tare şi în auzul nevestei, se răzbuna pe Firsov pentru presupunerea ce i-o trântise în faţă.

— Nu prea am timp, Maria Feodorovna, răspune tărăgănat Firsov, cu aerul cel mai nepăsător din lume, făcând însă, în acelaşi timp, un semn din cap rugător spre paravan.

— Chiar aşa, Fedea, când *ai nevoie*, mai treci pe la ea pentru o jumătate de oră... interveni pe un ton încordat soţia din dosul paravanului. Dar ai grijă, aud că după căderea nopţii e cam periculos să zăboveşti în cartierul lor!

Trebuia salvată în grabă situaţia.

— Vino să-ţi fac cunoştinţă, Katea... strecură printre dinţi soţul ei. O fostă eroină de-a mea... o tovarăşă cu o biografie din cele mai interesante!

— Mulţumesc, am citit! bombăni iarăşi soţia. Spune-i că-ţi cârpesc paltonul. De altfel m-am spălat adineauri pe cap şi pe deasupra mai sunt şi însărcinată.

Urmă o pauză plină de o jenă firească, după care lucrurile se aranjară într-un fel nou şi, de data aceasta, trainic.

— îmi pare rău, Fedea. E atât de simpatică deşi, dacă nu eşti obişnuit, ai putea s-o găseşti puţin cam aparte, răspunse Dolomanova, fără să se tulbure... Auzi că-ţi dă voie. Cu atât mai bine. Vino să mă vezi, doar după plecarea lui Mitea sunt cu desăvârşire *liberă*... Ai putea să stai şi o săptămână la mine!

— Nu, zău? E liberă odaia lui Donka? se stropşi Firsov, supărat nu glumă. Se vede treaba, Maria Feodorovna, că te-ai învăţat să tot ai în preajmă nişte ţapi fenicieni care să se împungă între ei!

Maşa nu se supără. Zâmbi şi-şi aprinse o ţigară.

— L-am dat afară pe Donka... n-ai ştiut? Un smiorcăit!... S-a întors cam jumulit atunci din pădure şi-a început să bocească la picioarele mele: „Marusia, au vrut să mă omoare!” Pe-urmă s-a rugat, ticălosul, să-l las să moară pentru mine, dar când i-am dat voie a dat bir cu fugiţii...

— Nu cumva dumneata i-ai pus bonul acela în cufăr? se interesă în treacăt Firsov.

— Ce bon? se încruntă ea.

— Bonul acela, corpul delict, pentru care era să plătească cu viaţa... Şi deodată amărăciunea adunată în sufletul lui răzbi afară. Acum, de curând, mi-am dat seama că şi atunci, la Artemi, în timp ce eu te cocoţasem pe un tron, mă ţineai îmbrăţişat cu o mână, iar cu cealaltă înfigeai cuţitul în monstrul acela al dumitale... îl înfigeai mereu, mereu!

Dolomanova nici nu clipi. îşi îndreptă doar uşor umerii şi pe buzele ei şerpui un rânjet strâmb. Şi deodată ceva ascuns, ticălos, murdar, ceva pe care Firsov dorea atât de pătimaş să-l uite, începu să apară tot mai vizibil în această femeie - probabil urmele de neşters ale atingerilor lui Aghei. În faţa lui se afla acum Manka Viforniţa cea păcătoasă din trecut, cu sufletul atât de negru, încât acum nici raza amiezelor de demult, de pe malurile Kudemei, n-ar fi reuşit să răzbească prin pâcla ochilor ei pustiiţi.

— Ei bine, când iese cineva pe viscol afară, riscă oricând să se rătăcească! Chiar şi tu... mai bine ţi-ai vedea de cărţile tale, decât să-ţi vâri nasul unde nu-ţi fierbe oala! îl sfătui ea cu o voce neaşteptat de răguşită şi parcă de sus. Ia te uită la el! De Donka ţi-e milă... dar de mine? Eu n-am dreptul la o vorbă bună? Ascultă aici, Fedea: să priveşti unde calci, când umbli, nu te uita numai în dreapta şi-n stânga. E mai bine aşa. O să plângă mai puţin nevastă-ta şi te mai întremezi şi tu. Uite, nu vezi ce bărboi negru ţi-a crescut? Parcă te-ar fi fiert într-o oală cu catran!... Aşadar, ascultă ce-ţi spun eu. Mai schimbă-te şi coboară cu picioarele pe pământ. La mine, ştii doar, poţi să vii oricând, şi mai târziu, că citesc totdeauna mult înainte de culcare, în pat... am insomnii... Vino şi n-are să-ţi pară rău, Feodor Feodorovici!

— Nu cred că pot veni vreodată, dragă *Marusia*... strecură tot printre dinţi Firsov, ridicându-se.

Îi acordă o privire lungă şi atentă.

— Mă refuzi?... Aşa care va să zică! înseamnă că multe rugi o fi înălţat răposata maică-ta pentru tine... râse lugubru Viforniţa, aruncându-şi mucul de ţigară sub scaun. De altfel, eşti un amorez prost... Ei haide, ajunge, ne-am

văzut destul. Condu-mă până la poartă măcar!

Tocmai atunci în dosul paravanului căzu şi se risipi cu zgomot pe podea ceva multiplu, mare, probabil cutia cu ace şi nasturi.

— Cum o laşi pe musafiră să plece aşa, Feodor? Avem doar o sticlă de votcă acolo, în dulăpior... se auzi de după paravan glasul puţin tremurător al soţiei.

Viforniţa puse în tăcere mâna pe clanţă, dar deodată Firsov se hotărî într-adevăr s-o conducă, şi asta nu numai cu scopul de a îndulci puţin efectul produs de ieşirea soţiei. Coborâră scara fără să scoată măcar un cuvânt.

Era o zi frumoasă. Dezgheţul strălucea şi împroşca stropi de soare, vrăbiile şi copiii lărmuiau pe zăpada sticloasă de martie. După duhoarea bucătăriei din casă, aerul cel proaspăt îl învioră plăcut pe Firsov.

îşi ridică gulerul hainei.

— La cine te gândeşti? Te pomeneşti că scriitorul are acum o prietenă nouă? îl întrebă, geloasă, Viforniţa, văzându-i degetul pătat cu cerneală. Haide, necăjeşte-mă, spune cine-i?

Trăgându-şi încet pe mână mănuşa lungă şi strimtă, nu se îndura să plece, dar Firsov socoti că-i mai bine să nu-i dezvăluie unei *astfel* de femei noua lui simpatie... Era de altfel şi prematur, întrucât din negura presimţirii tulburi abia începeau să prindă contururi profilurile deocamdată nebuloase, faptele şi spusele noilor eroi.

— Una, o fată de popă... mormăi Firsov, numai şi numai ca să scape.

Se pare că ea îl crezu.

— Nici cu asta n-are să ţină mult! Am spus eu totdeauna că voi ăştia, scriitorii, sunteţi nişte fluşturatici, nu poate o femeie să aibă încredere în voi...

Ca şi Vekşin, se răsuci scurt pe loc şi, fără să-şi ia rămas bun, plecă mai întâi încet, apoi grăbindu-se tot mai mult. Scriitorul o petrecu din priviri până la colţ, cu un sentiment de dedublare în suflet, şi deodată, înainte de a fi apucat ca să dispară de tot, făcu un pas şi încă un pas în urma ei, cu un regret ciudat şi nostalgic, fie ca să se

convingă de ceva, fie numai pentru a mai prinde o dată în nări mirosul parfumului ei, ce se pierdea pe vecie... Dar nimic nu mai găsi în adierea ce-i mângâia faţa, în afară de acel suflu înviorător, dar cu totul zadarnic pe care-l emană orice dezgheţ.

1927-1959

P O S T F A Ţ A

L-am cunoscut în culisele Teatrului Mare, în martie 1952. Centenarul Gogol reunise la Moscova poeţi, prozatori, dramaturgi, istorici şi critici literari. Printre invitaţi erau şi scriitori din multe ţâri veniţi sâ aducă un cuvânt de preţuire aceluia care a dăruit literaturii universale *Revizorul* şi *Suflete moarte*. Cu acest prilej i-am revăzut aici pe Ilia Ehrenburg şi Alexei Surkov, pe Arnold Zweig şi pe Nazim Hikmet, i-am cunoscut cu acest prilej pe Feodor Gladkov şi Alexandr Korneiciuk, pe Valentin Kataiev şi Vladimir Ermilov, pe James Aldridge şi Krucikovski, pe Vereş Peter, şi pe Ţao-iui. Pe Leonid Leonov nu-l cunoşteam şi, cu toate acestea, în înghesuiala culiselor unde „se constituia prezidiul”, am intuit că omul acesta masiv, cu coama leonină şi ochii calzi, zâmbitori, nu poate fi altul decât autorul *Invaziei*. Stătea tăcut în mijlocul forfotei festive, cu gândurile altundeva, şi părea trist. Mâinile mari, liniştite, i se odihneau pe genunchi. Le-am privit şi mi s-au părut tare, tare cunoscute. Erau mâini muncite, învăţate cu truda cea grea, mâini de ţăran. înţelepte, harnice, meştere. Mâini care ştiu să apese coarnele plugului, să ţină hârleţul, să altoiască trandafirii, să meşterească minunată sculptură în lemn... Mâini care au ţinut condeiul de sub care au apărut *Bursucii* şi *Hoţul*, *Soti* şi *Skutarevski*, *Drumul spre ocean* şi *Un om obişnuit*. Toate au prilejuit discuţii pasionate, toate au marcat clipe importante în dezvoltarea literaturii sovietice. Şi am zâmbit amintindu-mi reacţia violentă pe care am avut-o la citirea versiunii dintâi a *Hoţului*, care pentru mine, de tânăr, a însemnat şi unul din primele contacte cu literatura sovietică. Iar acum, după cincisprezece ani de la întâlnirea cu autorul, această postfaţă la a doua versiune a *Hoţului*

constituie o datorie faţă de propria mea conştiinţă.

Nu este cu putinţă să vorbeşti despre acest roman fără a-l compara cu prima ediţie apărută acum patru decenii, în 1927. Analiza *Hoţului* pretinde însă şi înţelegerea întregului drum parcurs de Leonid Leonov, unul dintre cei mai mari scriitori contemporani ai literaturii sovietice şi universale. Stimat şi iubit de cititorii din U.R.S.S., distins cu înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste, tradus în multe limbi europene, cunoscut pe toate continentele, Leonid Leonov ni se înfăţişează ca autor de romane şi piese de teatru pătrunse de spiritul actualităţii, lucrări în care se caută cu indârjire înţelegerea fenomenelor vieţii, iar imaginile realizate, destinele «roilor conturate cu mare măiestrie sunt ridicate, prin mesajul lor, la nivelul unei înalte generalizări filosofice.

Născut în anul 1899, într-o familie de intelectuali progresişti, intrând la şaisprezece ani în activitatea gazetărească antiţaristă, poet şi cronicar literar la optsprezece ani, Leonov a văzut cu propriii săi ochi ce înseamnă intervenţia imperialistă, a trăit la Arhanghelsk coşmarul cotropirii americano-engleze şi a devenit apoi combatant activ, cu arma şi cu pana, pe fronturile războiului civil. îmbrăţişând măreţele idealuri ale revoluţiei socialiste, doritor să servească cauza cu toate resursele talentului său, Leonov tinde mereu să fie participant activ la făurirea unei lumi noi, ceea ce pentru dânsul, scriitor, înseamnă a contribui la înnoirea sufletului omenesc, la înlăturarea a tot ce-l apasă cu greutatea îngrozitoare a prejudecăţilor şi obiceiurilor vechi, balastul petelor de rugină a mentalităţii moştenite dintr-o lume străină şi duşmană omului. Dragostea de oameni, dorinţa fierbinte de a-i înţelege şi a-i ajuta îl face pe scriitor să pătrundă în satele cele mai îndepărtate, în cartierele cele mai periferice, să zăbovească printre oameni din toate păturile, de toate orientările, să cunoască dramele lor, elanurile şi căderile, visurile şi înfăptuirile lor. Faţă în faţă cu marile transformări care au loc trepidant în structura ţării, Leonov caută să pătrundă in complexitatea

proceselor din sufletele oamenilor, să-şi lămurească conflictele acute şi mişcările subtile ce au loc în psihologia Lor.

Opera lui Leonov oglindeşte un drum de neîncetate căutări, un continuu dialog cu viaţa, întrebări curajos puse şi răspunsuri intuite de autor. Pentru Leonov, actul literar este unul de conştiinţă cetăţenească şi umană. Iată de ce, punând unele probleme şi încercând să le găsească răspunsul, autorul revine asupra lor în alte opere, iar uneori rescrie, după mulţi ani, romanul sau piesa care iniţial i se părea a fi corespuns căutărilor sale înfrigurate. Revenirea, după mai bine de treizeci de ani, asupra primei versiuni a *Hoţului* este semnificativă, ca şi noua redactare, după doisprezece ani, a piesei *Caleaşca de aur*. Parcurgând opera lui Leonov, îţi dai seama că sunt aci idei, teme, probleme asupra cărora el revine neîncetat, pe măsură ce descoperă aspecte noi, pe măsură ce se schimbă sau se îmbogăţeşte propria sa viziune în raport cu viaţa şi cu oamenii de care mereu şi trainic Tâmâne legat.

Căci, aşa cum spunea însuşi autorul prin 1928: „A scrie înseamnă în primul rând să fii obsedat de tema pe care ţi-ai ales-o, ca şi cum, în clipa dată, ar fi cea mai esenţială în lume”. Partizan al unei arte angajate, cu finalitate, consecvent convingerii sale că datoria scriitorului este de a fi mereu în miezul evenimentelor, Leonov mărturisea deschis în 1936: „Urăsc arta care fuge de problemele stringente ale contemporaneităţii”. Pe acest drum Leonov a stăruit mereu, a obţinut victorii, dar a suferit şi înfringeri dureroase. Este firesc, pentru că el s-a avântat mereu pe căi neumblate şi, pornind de la viaţă, sesizând dinamica prefacere din primele decenii de după Revoluţie, îşi punea ca literat probleme mari şi complexe. Le aborda pieptiş. Ceea ce îi făcea până şi pe duşmani să recunoască faptul că Leonov se află mereu în linia întâi a bătăliei dintre lumea veche şi cea nouă. Om de curaj şi de rară consecvenţă, scriitorul nu se dădea înapoi în faţa insuccesului, nu ceda în faţa presiunilor şi atacurilor perfide uneori, alteori făţişe, nu se refugia în sferele

liniştite ale unor subiecte neutre, ci urmărea destinele omeneşti pe fundalul celor mai dramatice ciocniri sociale. De unde şi profunzimea operelor sale, izvorâte din focul nestins al actualităţii. Nimic nu-i este mai străin decât gândirea închistată, tendinţa de a se refugia la adăpostul unor formule gata preparate. Duşman jurat al schematismului, al soluţiilor facile şi procedeelor simpliste, Leonov caută fnereu, cercetează, confruntă, studiază. Şi scrie. La îndemnul inimii, la căldura convingerii, cu tot simţul răspunderii în faţa poporului, în faţa istoriei.

Tocmai de aceea drumul i-a fost deosebit de greu. Autor de poezii cu iz poporanist când făcea primii săi paşi în literatură, influenţat apoi de simbolişti, semnatar al cronicilor şi manifestelor rimate publicate prin gazetele Armatei Roşii în zilele războiului civil, făuritor al unora din primele romane în care se zugrăveşte cu mult curaj procesul revoluţionar ce zguduie din temelii satul rusesc, Leonov nu va sesiza pe deplin şi multilateral esenţa noii politici economice (N.E.P.) şi va fi bântuit o vreme de amare deziluzii şi contradicţii complexe. în clipele când i se părea că burghezia reînvie ca clasă, precum nu puţini dintre revoluţionari, Leonov a trecut printr-o puternică criză de conştiinţă. Aceasta a avut urmări şi în creaţia sa literară. Recitindu-l, îţi dai seama din ce în ce mai limpede că autorul trecea prin frământări adânci, că trăia clipe dramatice, când sinceritatea sa subiectivă şi înţelegerea unilaterală a proceselor ce aveau loc în viaţa socială intrau în conflict cu adevărul obiectiv, când i se părea că viaţa infirmă uneori visurile şi idealurile cele mai înalte. Se ştie că adevărul artistic pretinde îmbinarea zugrăvirii veridice cu claritatea ştiinţifică în înţelegerea legilor obiective care determină dezvoltarea vieţii. Drumul către această îmbinare a fost străbătut de Leonov îndelungul multor ani, în focul bătăliilor neîncetate cu el însuşi şi cu alţii, căutând, învingând, suferind înfringeri. Spectator pasiv însă n-a fost niciodată. Şi cu cât mai clară îi devenea poziţia, cu cât mai puternic însuşea concepţia ştiinţifică despre lume, cu cât mai adânc pătrundea în esenţa

faptelor vieţii, cu atât reuşea să descopere semnificaţia lor, evoluţia contradictorie, dialectică, şi finalitatea obiectiv determinată, cu atât mai puternic devenea mesajul său, cu atât mai desăvârşite mijloacele de expresie, cu atât mai înaltă valoarea artistică a operelor sale.

Leonid Leonov este un scriitor profund original, inimitabil. Pe drept cuvânt se vorbeşte despre marea sa măiestrie în mânuirea limbii ruse. Dar el posedă şi o modalitate cu totul aparte a individualizării literare, un fel original de abordare a fenomenelor vieţii, o capacitate deosebită de a făuri plastic imaginea literară. Acest lucru a fost sesizat de Maxim Gorki încă la începuturile drumului de prozator al acestui scriitor: „Leonov ştie să înzestreze pe fiecare dintre eroii săi cu o limbă individuală splendid subliniată. Nu oricine reuşeşte acest lucru, chiar atunci când este vorba de un scriitor talentat. Din bogăţia de nesecat a limbii noastre, Leonov ştie să selecţioneze cu pricepere acele cuvinte anume, ale căror expresivitate şi rezonanţă au un caracter convingător magic, iar în cărţile lui aproape că nu există cuvinte de prisos. Maestru în munca sa, el nu narează, ci, mai totdeauna, foloseşte cuvântul precum pictorul utilizează culoarea - zugrăveşte.” Ţin să subliniez cu tot dinadinsul această afirmaţie: *zugrăveşte*. Pentru că şi în cazul *Hoţului* ne aflăm în faţa unei lucrări monumentale, a cărei plasticitate îi conferă o putere de sugestie cu totul deosebită. Este vorba din nou de talent, de marele talent al lui Leonov care, în ciuda oricărei discuţii cât de pasionate, contradictorii şi neîmpăcate, nu i-a fost tăgăduit niciodată şi de nimeni. De altfel, tot Gorki observase acest talent încă de la primele nuvele scrise de tânărul prozator: „Leonov este foarte talentat, talentat o dată şi pentru toată viaţa, talentat în vederea unor fapte mari”. Pronosticul gorkian este confirmat astăzi de întreaga operă monumentală a lui Leonid Leonov, operă care se înscrie printre realizările literare remarcabile ale secolului nostru.

ce constă acel „glas propriu”, acea originalitate a lui Leonov despre care vorbea Gorki încă de la primele

manifestări literare ale acestui scriitor? Autorul *Hoţului* a păşit în literatura sovietică în anii când se ridică o pleiadă însemnată de talente viguroase. Ca să nu mai vorbim de culmi ca Gorki şi Maiakovski, acum îşi publică primele lucrări Dmitri Furmanov, Fadeev şi Şolohov, Babei şi Lavreniov, Demian Bednâi şi Lidia Seifullina, ridicaţi de uriaşul val al Revoluţiei. Acum vor apărea poemele, nuvelele, romanele şi piesele de teatru ale unor scriitori astăzi intraţi în patrimoniul literaturii universale, ca Esenin şi Blok, Gladkov şi Ehrenburg, Pilniak şi Korneiciuk, iar scriitori cunoscuţi deja ca Alexei Tolstoi, Konstantin Fedin şi Alexandr Serafimovici îşi orientează creaţia spre limanuri noi. Prima decadă de după Revoluţie va cunoaşte glasul scriitorilor Vsevolod Ivanov şi Treniov, Selvinski şi Surkov, Bagriţki şi Dolmatovski... Se scria mult, se tipărea mult, în toate genurile şi în modalităţile cele mai felurite. Al treilea deceniu al secolului, primul din existenţa tânărului stat socialist, marca o efervescenţă creatoare şi un avânt general al culturii, oglindit, printre altele, în dezbateri pasionate şi înfruntări de poziţii diferite, discuţii aprinse în care se vădeau căutările înfrigurate de drumuri noi în artă, tendinţa de a găsi modalităţile corespunzătoare pentru exprimarea artistică a unei furtuni de impresii născute de o realitate cu desăvârşire nouă, nemaiîntâlnită, care în focul şi sângele bătăliilor istorice schimba temelia societăţii şi aducea transformări profunde tn mentalitatea oamenilor, generând totodată situaţii dramatice fără precedent. Treptat apăreau trăsăturile specifice, proprii acestei literaturi noi. Se putea vorbi astfel despre optimismul ei ancorat în înţelegereâ direcţie; dezvoltării sociale, se putea vorbi despre apariţia unui nou umanism, calitativ deosebit. Revoluţia a determinat renaşterea filonului romantic, a stimulat proiectarea creaţiei literar-artistice către ziua de mâine, chipul căreia se contura în freamătul luptelor de clasă începute pe baricade şi continuate în anii reconstrucţiei aparent paşnice, grefate în fond pe cumplitele încleştări de clasă în care se decidea evoluţia viitoare a societăţii

sovietice.

Câmpul literar era şi el arena unor înfruntări acute, a unei lupte împotriva influenţelor ideologiei burgheze catalizate de stările depresive, de pesimismul şi neîncrederea ce apăruseră în sufletul unora dintre oamenii cinstiţi în condiţiile noii politici economice. Dacă în creaţia literară este urmărită cu consecvenţă linia principală de a înfăţişa marile bătălii sociale, faptele eroice ale oamenilor ridicaţi de valul Revoluţiei, se conturează totodată imperioasa necesitate de a înfăţişa şi lumea celor şovăielnici, mediul mic-burghez de la oraşe şi sate, pe acei oameni care se îndoiau de justeţea idealurilor Revoluţiei, se temeau de marile transformări pe care le aduceau şi, cuprinşi de nesiguranţă şi panică, se aruncau dintr-o extremă în alta căutând cu înfrigurare limanul unde s-ar putea refugia într-o existenţă calină, lipsită de griji. Bătăliile angajate în câmpul literaturii, înfruntarea dintre curente şi orientări luau uneori aspecte dramatice. Căutările încordate, desţelenirile de drumuri aduceau, alături de victorii reale, şi înfrângeri, vremelnice alunecări ideologice şi artistice. Se dezbăteau, o dată cu concepţia despre lume, şi problemele principale ale creaţiei. În aceste înfruntări se manifestau şi schematizări pseudorevoluţionare, cu caracter dogmatic, precum şi cedări de poziţii, rătăciri de natură idealistă şi estetizantă, oscilaţii vădit mic-burgheze. Dar ceea ce trebuie subliniat neapărat este faptul că încercările de a înţelege evenimentele şi de a găsi căile noi pentru generalizarea lor în imagini artistice emoţionante, sugestive, puternice, eforturile de a găsi modalitatea transfigurării artistice a nodului complex de contradicţii sociale şi a zbuciumului omenesc ajuns la încordare maximă erau proprii tuturor scriitorilor, dar se manifestau în chipuri foarte dificile. Pe cât de multilateral era tabloul vieţii, pe atât de diferite şi originale erau talentele venite în literatură. în toate acestea îşi spuneau, fireşte, cuvântul poziţia ideologică, maturitatea concepţiei despre lume, capacitatea fiecărui scriitor în parte de a pătrunde în adâncimea fenomenelor.

Dar independent de talentul cu care era înzestrat, fiecare scriitor avea de spus ceva foarte important „despre vremuri şi despre el”, dar mai cu seamă despre oamenii cei mulţi, cu visurile şi pasiunile lor, cu elanurile şi prăbuşirile lor, despre frumuseţea faptelor ce aveau să rămână în istorie, dar şi despre ticăloşii nemaiântâlnite. Literar, toate acestea se concentrau ca într-un focar în cMpul eroilor, personagiilor care populau cărţile, în chipul acelora care, făcând Revoluţia, treceau apoi cu tot avântul la munca de construcţie paşnică, dar şi în chipul acelora care, după elanurile luptelor pe frontul războiului civil, nu aveau puterea sâ înţeleagă sarcinile noi, concrete, pe care tot Revoluţia le punea la ordinea de zi şi, drept urmare, luau înviorarea temporară a sectorului privat drept o reînviere victorioasă a capitalismului. Scriitorul cugeta asupra vieţii, căuta să-şi explice procesele complexe şi căile dezvoltării sinuoase care avea loc în sufletele oamenilor; el căuta răspuns la întrebările pe care milioane de oameni şi le puneau mereu şi, alături de ei, scriitorul însuşi. Având de spus cuvântul său despre viaţă, deseori scriitorul se confunda până la identificare cu eroul său. Şi uneori oscila, se încurca şi rătăcea împreună cu propriul său erou. Realitatea oferea un cadru vast, complex şi contradictoriu de fapte care se oglindeau în mintea şi în inima scriitorului într-un mod propriu subiectivităţii acestuia şi se reflectau într-o înlănţuire de imagini literare şi destine umane conturate foarte origina], într-o diversitate de modalităţi ce făcea cu neputinţă confundarea autorilor. Iată de ce dezbaterea literară nu se referea numai]a analiza operelor deja create, ci şi la căile făuririi lor, la ceea ce denumim procesul de creaţie, înfruntându-se păreri şi experienţe dintre cele mai diferite în căutarea unei metode noi de creaţie.

De la primele nuvele şi romane ale lui Leonov toată lumea a recunoscut în el un talent viguros, un mare artist al cuvântului. Proza lui Leonov a vădit dintru început măiestrie scriitoricească, o limbă bogată şi o subtilă folosire a diversităţilor dialectale care dă atâta

expresivitate slovei sale. Adânc cunoscător al satelor şi oraşelor din provincie, strâns legat de viaţa oamenilor simpli, Leonov aduce coloritul naţional rus, specificul psihologiei diferitelor pături sociale, exprimând totul cu ajutorul unei palete de o bogăţie fascinantă de culori. Te atrage marea sa înclinaţie spre metaforism, care dă frumuseţe şi totodată adâncime expresivă fiecărei fraze, după cum frecventa folosire a simbolului în cadrul ţesăturii complexe a prozei leonoviene obligă pe cititor la o atitudine mereu activă, la participarea încordată la desfăşurarea subiectului şi a destinelor eroilor cărţii. Maestru al intervenţiilor publicistice în ampla compoziţie literară prin intermediul unor descrieri, paranteze şi intervenţii lirice care la prima vedere par oarecum străine temei, prin intervenţii uneori de-a dreptul gazetăreşti, Leonov obţine efecte literare captivante şi inedite pentru că se plasează pe poziţia că orice procedeu este valabil dacă serveşte tema şi ajută mesajului să ţâşnească către cititor. Dar când Gorki vorbeşte despre originalitatea lui Leonov credem că el nu se referă numai la cele sus-amintite. Este vorba de un cadru mult mai larg, de probleme care constituie trăsăturile distinctive ale întregii creaţii leonoviene: lumea personagiilor care îi populează cărţile, ideile lui, felul cu totul original de a construi subiectele pe mai multe planuri, compoziţia sinuoasă proprie romanelor sale, modul în care ştie să opună personagiile unele altora ascuţind la maximă intensitate conflictele, este vorba fireşte şi de limba scriitorului pe care acesta o mlădiază uneori într-un chip neaşteptat, dobândind bogăţii expresive rar întâlnite. Dar totodată referirea cuprinde şi concepţia lui Leonov cu privire la munca literară propriu-Ziisă. Cu alte cuvinte, când Gorki, referindu-se la caracterul „profund original” al lui Leonov, arată că este o manifestare remarcabilă în literatura sovietică, suntem chemaţi a ne gândi la stilul acestui scriitor,, înţeles ca unitate a particularităţilor artistic-ideologice fundamentale care se manifestă în conţinutul şi în forma operelor sale. Aceasta şi determină locul lui Leonov în detaşamentul

scriitorilor sovietici: stilul său care îl deosebeşte de oricare dintre ei şi care s-a dezvoltat continuu până în anii deplinei maturităţi.

într-adevăr, Leonov îşi are propria sa modalitate de abordare a realităţit înconjurătoare, un mod original de a selecţiona faptele ce-i par semnificative, evitând tot ce este spectaculos şi se află la suprafaţă. II atrage lumea frământată, sufletele greu de descifrat, sentimentele profunde şi zbuciumul ale cărui cauze sunt greu de găsit; îl atrag oamenii cu o structură complexă, bântuiţi de grave probleme, pradă contradicţiilor deseori de nerezolvat. Tendinţa continuă de a ajunge la tainiţele cele mai ascunse ale sufletului omenesc îşi pune amprenta asupra întregului proces de creaţie al lui Leonov. Scriitorul evită cu perseverenţă orice ar putea aduce a ilustraţie literară a unor teze prestabilite. Pentru Leonov, creaţia literară, făurirea operei de artă, este prin ea însăşi cugetare asupra vieţii, luare de poziţie, apreciere. Ca atare, operele lui, departe de a fi ilustraţii la teze, pot servi drept aprecieri originale şi adânci cu privire la fenomenele vieţii, generalizări artistice care au un caracter inedit. Situaţiile şi caracterele făurite de Leonov se ridică mereu la nivel de simbol. Sintezele autorului, niciodată didactice, totdeauna desprinse drept mesaj al unor situaţii şi evoluţii de factură eminamente artistică, se conturează treptat din întreaga ţesătură literară şi-l fac pe cititor să ajungă la concluzii raţionale, după ce a participat adânc emoţionat, profund interesat, la tot ce-i dezvăluie pagină cu pagină pana măiastră a scriitorului. Romanele lui Leonov te impresionează prin vastitatea materialului de viaţă pe care-l cuprind, prin sinceritatea şi curajul cu care autorul atacă cele mai grele probleme şi situaţii, prin adâncimea pătrunderii în sfera gândurilor şi sentimentelor oamenilor. Considerând că nu are dreptul să tacă, socotind că misiunea de scriitor te obligă la atitudine, Leonov dispreţuieşte orice încercare de a ocoli ceea ce este dificil, socoteşte drept dezertare eşuarea în temele comode, uneori „la modă”, de fapt insă departe de adevărata

problematică contemporană. Structurându-şi romanele pe mai multe coordonate, uneori de importanţă egală, populându-le cu un mare număr de personagii înzestrate cu caractere foarte diferite, ascuţind la maximum contradicţiile, Leonov obţine, alături de analize profunde ale stărilor sufleteşti, şi generalizări semnificative privitoare la evoluţia societăţii. Caracterul-simbol, situaţia-simbol, dincolo de procedeul tipizării obişnuite, nu-l nelinişteşte pe scriitor. Dimpotrivă, ascuţind ciocnirile în urma unei minuţioase pregătiri în care introspecţia psihologică atinge culmi de măiestrie, Leonov se simte îndreptăţit de a făuri sinteze, de a emite aprecieri, de a generaliza.

Şi poate tocmai fineţea cu care dezvăluie dialectica sufletească a omului ce evoluează pe marginea prăpastiei, între a fi şi a nu fi, face ca romanele sale să captiveze, să atragă, să emoţioneze profund, să nu fie date nicicând uitării.

Cugetând asupra romanelor şi pieselor de teatru ale lui Leonov, ai uneori impresia că în fiecare dintre ele ar convieţui două teme, că s-ar dezvolta două subiecte; pe de o parte ar fi vorba de aspectul uman cotidian, de fapte ale vieţii „simple”, pe de altă parte că s-ar aborda o problematică largă, cu adâncimi psihologice deosebite, cu generalizări filosofice vaste. Este vorba însă de două feţe ale aceleiaşi probleme: pornind mereu de la viaţă, de la om, de la zbuciumul şi frământările lui, zugrăvind împrejurările contradictorii în faţa cărora este pus şi reacţiile complexe, individuale, spontane, cu implicaţii neaşteptate ce se desprind din psihologia variată a oamenilor, Leonov ridică întreaga suită de imagini pătrunse de tensiune dramatică la înălţimea înaltelor semnificaţii umane, sociale şi istorice. Că este vorba de problematica satului în plină transformare (*Bursucii*); de datoria omului cinstit în a alege de ce parte a baricadei trebuie să se afle (*Noapte albă*); de problema intelectualului care, de altfel, revine mereu în opera sa (*Skutarevski*, *Pădurea rusească* etc.); de raportul dintre

interesele personale şi cele obşteşti (văzute - este drept într-un fel în *Hoţul* şi rezolvate altfel în *Soti* şi în *Drumul spre ocean*); de demonstrarea faptului că victoria împotriva cotropitorului fascist este chezăşuită de avântul şi încordarea maximă a sufletelor omeneşti (*Invazia*, *Lenuşka*), de abordarea problemei fericirii umane atât de diferit văzută şi apreciată de oameni şi rezolvarea acesteia de către autor pe baza concepţiei că fericirea adevărată nu se poate obţine decât pe măsură ce omul se dovedeşte a fi capabil de dăruire semenilor săi (*Caleaşca de aur*. *Pădurea rusească*) - în toate operele sale Leonov apare drept un scriitor pasionat, care cugetă asupra vieţii şi care afirmă primatul unei atitudini active, combative. Ceea ce-l face să-şi afirme deschis poziţia faţă de fapte şi idei, ceea ce-l face să pătrundă nemijlocit în destinul eroilor şi în conturarea situaţiilor. Nu se poate cita o singură carte, un personagiu faţă de care scriitorul ar fi neutru. Când e vorba de oameni, atitudini şi fapte ce împiedică mersul înainte, Leonov îşi manifestă direct ostilitatea şi o concretizează artisticeşte prin intermediul grotescului (mai ales în teatru), iar când sesizează, dezvăluie şi zugrăveşte noul, trăsăturile înălţătoare din sufletul oamenilor, când sprijină şi promovează acest nou, scriitorul atinge accente de patetism. Aşa se şi explică lirismul pieselor sale şi intervenţiile directe, publicistice, în proză, când autorul se amestecă cu ajutorul comentariului său în desfăşurarea evenimentelor. Să ne aducem aminte de intervenţiile lui publicistice în ţesătura artistică a romanelor: supărându-te la început, ele sfârşesc prin a te captiva (bunăoară, lecţia despre păduri din *Pădurea rusească*). Şi deseori ai senzaţia că unele personagii încetează a mai vorbi ele, ai impresia că nemijlocit sunt purtătoarele de idei şi aprecieri proprii autorului.

Căutând cu migală noul din viaţă, *pornind la cunoaşterea şi zugrăvirea oamenilor simpli*, *împreună cu eroii săi Leonov ajunge*, *treptat şi în timp*, *până la îmbrăţişarea deplină a concepţiilor şi cauzei clasei muncitoare*. Aceasta face ca, în vreme ce primele lucrări

pun accentul pe personagii care în majoritate sunt victime ale nedreptăţii, meschinăriei şi răului din societate, autorul să descopere treptat şi să pună apoi accentul pe acele personagii care devin forţă activă, care nu acceptă să fie victime, care consideră că viaţa poate şi trebuie să fie făcută mai bună. În acest fel romanul *Soti* constituie marea cotitură, când în creaţia lui Leonov o *mul încetează de a mai ii victima evenimentelor şi începe să determine mersul, evoluţia lor*. Ciocnirile capătă accente mai dramatice, deznodămintele sunt uneori neaşteptate, dar, cum îşi dă seama cititorul, dictate de viaţă. Şi tot ca în viaţă, evoluţia personagiilor cu sufletul meschin, egoist, cu orizontul limitat, urmează traiectoria de la micul negustoraş Zavarihin din *Hoţul*, care produce dureri şi generează tragedia celor din jurul lui, la un Semion Badadarkin, animat de aceleaşi sentimente şi gânduri, dar care caută să se afirme şi pretinde că este un „cineva”. O evoluţie ce scoate în relief alunecarea acestei categorii de oameni, pentru care totul este în trecut şi nimic nu mai este în viitor, spre un Petrâghin - duşman deghizat, ideolog al „rezistenţei” contrarevoluţionare, sau un Usov (*Grădinile din Polovceansk*) - duşman perfid, deliberat, un Faiunin (*Invazia*) - unealta deschisă a cotropitorilor, boierul care vrea să reinstaureze cu ajutorul baionetelor hitleriste regimul de pe vremea ţarilor. în opera lui Leonov găsim un mare număr de personagii care înfăţişează categoria oamenilor ce beneficiază de situaţii materiale şi sociale de invidiat, de consideraţie faţă de unele calităţi pe care le au, dar care păstrează în suflet trăsăturile negative, petele de rugină ale lumii vechi, vicii profunde, oameni care, la adăpostul situaţiilor obţinute, pot aduce şi” aduc nefericirea semenilor lor. Pe duşmanul declarat al socialismului Leonov îl urăşte şi-l demască cu tot atâta putere cu câtă se îndreaptă împotriva celor care, acceptând de formă normele convieţuirii socialiste, răspândesc în jurul lor miasmele concepţiilor vechi şi otrăvesc sufletele. Cu o măiestrie deosebită Leonov ştie a dezvălui drumul unor carierişti - de la măruntul Cikilev

(*Hoţul*) până la un Graţianski (*Pădurea rusească*), de la Constanţia Lvovna (*Un om obişnuit*) până la profesorul Kareev (*Caleaşca de aur*) - galerie de personagii pe care, împreună cu autorul, cititorul le respinge cu dispreţ şi indignare, le condamnă aşa cum şi viaţa - mai devreme sau mai târziu - le înlătură. Niciodată însă autorul nu simplifică, nu schematizează chipul acestora. Cu o măiestrie desăvârşită, el pătrunde în adâncimea sufletului omenesc, dezvăluie cauzele şi efectele celor mai complexe şi dificile firi şi comportări.

Ataşat mersului înainte, convins că omul trebuie să intervină activ în desfăşurarea evenimentelor, încă de la primele lucrări Leonov caută cu înfrigurare caracterele tari, conştiinţele generoase, inimile mari şi curate. N-a fost uşoară calea spre dezvăluirea acestor personagii, n-a fost simplă nici găsirea modalităţii pentru zugrăvirea lor artistică. Treptat, de la chipul schematic încă al bolşevicilor din *Bursucii*, Leonov ne călăuzeşte spre oameni de talia eroilor din Soţi, a lui Kurilov din *Drumul spre ocean*, a lui Svekolkin din *Un om obişnuit*, a familiei Talanov din *Invazia*, a lui Vihrov din *Pădurea rusească*. Foarte diferiţi, cu caractere deseori opuse, eroii aceştia se apropie fără a se asemăna prin înălţimea gândirii, prin puritatea sufletească, prin capacitatea jertfirii de sine, prin puterea de a visa, de a iubi, de a trăi. Şi, din ce în ce mai accentuată, revine în scrierile lui Leonov marea şi permanenta întrebare pe care oamenii şi-o pun neîncetat: ce este fericirea? Ce înseamnă să fii fericit? O găsim simbolic în *Caleaşca de aur*, ea este afirmată direct în *Pădurea rusească*, unde unul dintre personagii transmite gândul autorului: „Oamenii îi cer destinului fericire, bogăţie; dar cei mai bogaţi dintre oameni nu sunt cei care au primit mult, ci tocmai aceia care au dat mai din plin semenilor lor”. Unii critici ai creaţiei lui Leonov consideră că acest răspuns este simplificator, chiar primitiv. Că în viaţă răspunsul la această întrebare e dat în cele mai felurite moduri. Că noţiunea de fericire e, în definitiv, de natura aprecierii subiective. Dar diversitatea concepţiilor

cu privire la noţiunea şi esenţa fericirii nu anulează, ci subliniază măreţia concepţiei comuniste. Aceea afirmată mal sus. Este tocmai concepţia care-l călăuzeşte pe Leonid Leonov de-a lungul vieţii sale conştiente de om şi de scriitor combatant. Şi, probabil, tot aici el găseşte marile lui bucurii, marile lui satisfacţii. Pentru că fiecare din romanele şi piesele sale au fost concepute cu gândul de a da oamenilor din plinul inimii scriitorului, inimă care bate alături de ei, din dorinţa de a-i ajuta, de a-i sprijini în viaţă, în drumurile şi căutările lor neîncetate. Pentru că până la urmă, omul adus pe lume caută neîncetat calea spre fericire. Numai că drumul către marea, adevărata şi unica bucurie de a trăi omeneşte nu este de loc simplu, nu este de fel uşor şi, mai cu seamă, nu este la îndemâna oricui. Strădania scriitoricească a lui Leonov este în a căuta să uşureze oamenilor găsirea acestui drum. Nobilă, frumoasă strădanie, sprijinită de masiva forţă a talentului său.

În creaţia lui Leonov există teme şi idei care revin, se dezvoltă de la o operă la alta, se adâncesc, se bifurcă, pentru a cunoaşte apoi ridicări la marea înălţime a unei vaste experienţe de viaţă şi a unei măiestrii artistice dobândite în cursul zecilor de ani de activitate literară. Această linie este proprie şi procesului maturizării umanismului său care, de la simpatia şi mila faţă de omul mic şi năpăstuit, bântuit de complexe stări cu iz maladiv, înrudit cu umanismul dostoievskian, se transformă într-un umanism activ, luptător. Leonov nu se va mai mulţumi doar cu zugrăvirea răului şi pasionata sa denunţare, ci va chema artisticeşte la acţiune, indicând căile mobilizării conştiinţelor în vederea înlăturării a tot ce încătuşează aripile omului în năzuinţa sa către înălţimi.

Iată de ce tema luptei împotriva spiritului mic-burghez este prezentă mai în toate operele scriitorului. Cunoscând din copilărie cât de cumplită este mocirla egoismului, prejudecăţilor, individualismului, arivismului, laşităţii şi retragerii troglodite în sfânta şi mulţumită de sine mediocritate proprie spiritului mic-burghez, Leonov consideră că în socialism nu poate fi duşman mai perfid şi

mai redutabil decât rămăşiţele acestor trăsături sau reînvierea lor. De unde şi viguroasa denunţare, dezgolirea acestora oriunde s-ar cuibări, oricum s-ar camufla, în orice veşmânt s-ar deghiza, oricare ar fi funcţia celui ce se află în culpă. Revenirea continuă la această temă nu este întâmplătoare. O găsim la Maiakovski în *Ploşniţa*, la Gladkov în *Caracatiţa*, la Ehrenburg în *Furtunoasa viaţă a lui Lazic Rotschvanz*, precum şi în poezia lui Esenin, Bagriţki, Aseev, ca şi în piesele lui Korneiciuk, în satira lui Ilf şi Petrov. Aceasta este şi nota dominantă în creaţia lui Leonov, începând cu *Hoţul*.

Se vorbeşte mult despre influenţa exercitată de Dostoievski asupra lui Leonov. Unii consideră că tema hidoşeniei spiritului mic-burghez a fost preluată direct din creaţia marelui clasic. Este adevărat că în creaţia dostoievskiană Leonov a găsit ecoul simpatiei sale proprii pentru lumea năpăstuiţilor. De la el a învăţat să selecţioneze cazurile deosebit de interesante, semnificative pentru răul ce-l aduce mentalitatea şi practicile orânduirii nedrepte, ducând la dezrădăcinarea oamenilor capabili şi talentaţi subiectiv, dar doborâţi sub loviturile primite şi eşuaţi în beţie şi nefericire. La Dostoievski a găsit şi interesul mărit pentru oamenii sufleteşte bolnavi, rataţi în urma prigoanei căreia nu i-au putut ţine piept. Dar Leonov nu este un epigon. Utilizând modalitatea dostoievskiană de a înfăţişa ciocnirea forţelor contrarii ascuţită la maximum, acceptând situaţiile când nu se întrezăreşte victoria nici uneia dintre ele, Leonov duce mereu o polemică de intensă semnificaţie socială şi ideologică, zugrăveşte tragismul destinelor nu cu pasivitatea fatalităţii, ci mobilizând toate resursele în vederea luptei împotriva răului. Mergând pe drumul analizei psihologice adânci şi minuţioase, învăţând de la Dostoievski modul de a explora profunzimile sufletului omenesc, îmbrăţişând acel psihologism subtil care scoate în relief fiecare nuanţă, fiecare mişcare şi cotitură, Leonov reuşeşte să pătrundă în sfera tainiţelor ferecate care ascund explicaţia unor fapte omeneşti altfel greu de înţeles, în acest fel scriitorul reuşeşte să

înfăptuiască imaginea complexă a vieţii oamenilor a doua zi după Revoluţie, aplicându-se cu precădere asupra celor ce se află la periferia societăţii. îl preocupă îndoielile şi oscilaţiile, avânturile şi reţinerile, faptele şi atitudinile lor. Treptat sfera investigaţiilor se lărgeşte mult, pentru a cuprinde cele mai diferite pături sociale. Influenţa lui Dostoievski se remarcă mai cu seamă în prima versiune a romanului *Hoţul*. Ea poartă amprenta pozitivă a tendinţei de adâncire psihologică minuţioasă şi subtilă - calitate destul de rară în vremea când scria romancierul. Dar tot aici găsim şi limitele de la început ale lui Leonov care, realizând investigaţia psihologică profundă în modul dostoievskian, o face într-o măsură rupt de realitate, detaşat de complexul relaţiilor sociale, de lupta forţelor de clasă fundamentale. Conturând coordonatele suferinţelor umane din perioada N.E.P.-ului, Leonov rămâne încă la nivelul denunţătorilor, dar nu şi al acţiunii hotărâte. Schimbarea avea să vină cu timpul şi cotitura se va realiza cu romanul *Soti*.

Duşman jurat al naturalismului şi al schematismului, dispreţuind primitivismul literar şi monotipia, repudiind tematica subţirică nesemnificativă, Leonov militează pentru abordarea vastă a fenomenelor vieţii, pentru înfăţişarea adevărului şi dialecticii sufletului omenesc, pentru o literatură care abordează curajos acele aspecte grave şi complexe care îi preocupă pe oameni. Repudiind didacticismul şi ilustrativismul, prin practica creaţiei sale Leonov dă exemplu concret al unei literaturi care transmite mesajul vibrant de amestec în faptele vieţii, al acelei literaturi care prin intermediul substanţei artistice propriu-zise a operei ridică probleme de importanţă socială şi umană covârşi toare. Conflictele zugrăvite, destinele conturate, situaţiile înfăţişate capătă relief prin folosirea unor procedee literare deseori inedite. Uneori ai impresia că scriitorul părăseşte firul „normal” al desfăşurării lucrurilor şi, purtat de aripile imaginaţiei febrile, creează împrejurări neverosimile. *Pe Leonov îl preocupă însă maxima ascuţire a situaţiilor care permite dezvăluirea*

esenţei fenomenelor - şi nu gradul de asemănare cu ceea ce se întâmplă în jurul său. Procedeul este servit şi de încrucişarea neaşteptată a noţiunilor, de îmbinarea limbii simple, de toate zilele, cu termenii şi formulele abstracte, imaginea capătă adâncime şi valenţe noi prin folosirea perifrazelor complexe. Mânuind un amplu material de viaţă, Leonov îmbină ingenios fenomenul concret cu elementele abstractului - judecăţi, idei şi comentarii, care îi permit sugerarea unor concluzii, aprecieri de o rară profunzime, făcând parte organic din substanţa literară a operei, ţâşnind, dacă se poate spune aşa, din desfăşurarea acesteia. Este aici o atitudine de principiu faţă de creaţia literară, atitudine pe care scriitorul a formulat-o în 1948, arătând că arta trebuie să pornească nu de la teze şi paragrafe, formule şi rezoluţii, ci de la „...anecdote şi expresii, întâmplări şi amănunte de viaţă în care, ca într-o picătură de apă, se reflectă simţirea vie, personală, a contemporanului...” Scriitorul se dovedeşte a fi neîntrecut în capacitatea de a căuta aceste „picături de apă”, care reflectă însuşi sensul devenirilor istorice, în găsirea şi selecţionarea lor, punându-le la temelia romanelor şi pieselor sale, model al zugrăvirii generalului prin particular, a semnificativului prin individual, însemnul artei adevărate. În acest sens, Leonov mărturisea cu douăzeci de ani în urmă: „Mă pronunţ pentru zugrăvirea adevăratelor pasiuni omeneşti, realizată cu ajutorul detaliului proaspăt şi inteligent, concretizat într-o situaţie convingătoare şi logic susţinută”. Mereu în căutarea acestor detalii, Leonov denumeşte procedeul concentrării şi sintezei artistice drept capacitate de a „logaritmiza”. Cu gândul la marile creaţii, el îşi explică poziţia: „Acolo unde Tolstoi narează amănunţit, Dostoievski logaritmizează... Un singur detaliu poate să cuprindă foarte mult. Această cale îmi este mai apropiată.” în adevăr, creaţia lui Leonov, teatru şi proză, se distinge prin folosirea detaliilor care capătă valori simbolice, esenţiale. Precum este blana lui Vekşin în *Hoţul* - cu evoluţia ei de la strălucire până la năpârlire, sugerând o dată cu aceasta şi decăderea eroului;

semnificativă în acest sens este şi boala lui Kurilov din *Drumul spre ocean*. Detaliile lui Leonov nu sunt nişte ilustraţii la idei şi gânduri; ele sunt sursa acestora, capătă semnificaţii simbolice şi determină uneori declanşarea evenimentelor. De aci se desprinde şi felul în care Leonov înţelege realismul, ridicându-se mereu împotriva concepţiei simpliste, limitate. Pentru el literatura nu poate şi nu trebuie să fie o oglindă pasivă în care se reflectă amestecat faptele vieţii. Cugetând larg, dând zbor liber fanteziei, creând situaţii în care personagiile se înfruntă şi dezvăluie întreaga lor complexitate sufletească, Leonov se află mult mai aproape de adevăr când faptele par neverosimile, decât acei cronicari conştiincioşi care îşi închipuie că fac literatură. Problema creaţiei literare, problema raportului dintre artă şi viaţă l-a preocupat mereu pe acest scriitor. Iată de ce, alături de tema esenţială a combaterii spiritului mic-burghez, o vom găsi pregnant şi în paginile *Hoţului*.

În peisajul creaţiei lui Leonov romanul *Hoţul* ocupă un loc aparte. Nu este uşor să scrii despre această carte. Pentru motivul că istoricul romanului oglindeşte în mare măsură drumul parcurs de autor de la frământările dramatice prin care a trecut până la clarificările depline atinse la vârsta maturităţii. La apariţia sa romanul a suscitat discuţii tumultoase şi aprecieri contradictorii care se excludeau reciproc. Este drept că, privite cu ochii de azi, aceste discuţii au mai mult o semnificaţie de istorie literară. Cert este însă că, pe cât de categorice, pe atât de lipsite de argumentare erau pe de o parte aprecierile negativiste dogmatice, proletcultiste, pe de altă parte aprecierile apologetice. Unii negau romanului orice calitate, scoţând în relief numai şi numai laturile negative. Ceilalţi înlăturau orice obiecţie, transformând - de pe poziţii estetizante - lipsurile în calităţi. În ceea ce priveşte opera însăşi, încă de la prima sa versiune, rămâne totuşi valabil gândul lui Gorki că „...cu timpul, construcţia, «arhitectonica», romanului *Hoţul* va fi studiată cu multă seriozitate”.

Hoţul apare într-o nouă versiune după treizeci şi doi de ani, sub aspectul unui *roman regândit şi rescris de la un capăt la celălalt*. Se poate vorbi *despre istoricul de aproape patru decenii a conceperii şi realizării acestei cărţi de mare valoare etică*, *estetică şi ideologică*. Este interesant să amintim faptul că, la puţină vreme după apariţia primei versiuni, editurile din ţările capitaliste s-au grăbit să o traducă şi să-i asigure o largă difuzare, în vreme ce alte cărţi sovietice erau ţinute sub obroc. Aproape simultan - prin 1930-1931 - romanul apare în limba franceză şi în limba română. Editurile burgheze nu s-au grăbit de fel să facă aşa ceva cu primul roman al lui Leonov - *Bursucii* - tocmai datorită caracterului său declarat anticapitalist. Graba în cazul *Hoţului* nu se explică numai prin calităţile evidente ale romanului, ci şi prin deficienţele, prin lipsa de claritate ideologică, prin tatonările lui, printr-o înfăţişare unilaterală a raportului forţelor sociale în lupta din perioada noii politici economice în U.R.S.S.

Poate tocmai de aceea este necesar să zăbovim puţin asupra autorului, asupra drumului sinuos pe care l-a parcurs, mai ales în etapa de la izbucnirea Revoluţiei până la încheierea primului cincinal. Leonid Leonov face parte din generaţia scriitorilor care au aderat la ideea Revoluţiei şi au înţeles sensul fundamental ai transformării care avea loc prin statornicirea unei noi orânduiri sociale. Trebuie semnalat însă faptul că, o dată duşmanul înfrânt pe câmpul de luptă cu arma în rnână, ca mulţi alţii, Leonov nu a sesizat pe deplin şi de la început felul în care se conturează relaţia dintre individ şi societate în etapa de trecere, după cum nu şi-a clarificat nici relaţia nouă dintre literatura înaintată a timpului şi lupta practică revoluţionară. De fapt, el făcea parte din acel grup de scriitori, cărora noua politică economică le ridica multe semne de întrebare mai ales pe plan uman. Iată de ce perioada creatoare a anilor 1924-1930 din viaţa lui Leonov trebuie privită drept timpul în care scriitorul însuşeşte o concepţie ştiinţifică despre lume, ajunge treptat să

înţeleagă în întregime linia complexă a partidului în procesul construcţiei socialiste, îşi dă seama de locul şi rolul literaturii în societate. O recunoaşte chiar el afirmând: „Procesul însuşirii concepţiei noi despre lume trece ca un fir roşu prin întreaga mea creaţie. Acolo veţi găsi toate meandrele şi căderile, toate lipsurile şi greşelile, aşa fel încât conştiinţa mea proprie se dezvoltă în procesul creaţiei însăşi.”

Influenţat de simbolişti în prima perioadă a activităţii sale literare ca poet, Leonov se află, cum am mai arătat, sub influenţa lui Dostoievski. Trebuie subliniat *spiritul contemporaneităţii ce animă nuvelele* de debut ale autorului, în care este înfăţişată lupta forţelor revoluţionare împotriva aşezărilor vechi, ţăranii lui Leonov începând să înţeleagă treptat că drumul spre o viaţă mai bună le este arătat de comunişti. Totodată Leonov îşi bate joc crunt de sărăcia spirituală a micii burghezii, de imobilitatea osificată a intelectualităţii burgheze. Şi dacă pomenim aici romanul *Bursucii*, apărut în 1924, o facem pentru a sublinia marea experienţă de viaţă de care a dat dovadă tânărul scriitor, cât şi îndrăzneala cu care a ales şi a elaborat tema, dovedind o profundă înţelegere a psihologiei ţăranului. De aceea şi A. Lunacearski spunea despre Leonov încă la începutul drumului său în literatură: „El aduce un conţinut uriaş pe care l-a sesizat şi caută să-l înţeleagă singur. Este tânăr şi însetat să ajungă la concluzii pozitive. Nu reuşeşte întotdeauna, întâmpină multe lucruri oribile, dar vâsleşte contra curentului. Zugrăveşte cinstit toate momentele îngrozitoare din viaţă, dar caută să nu slăbească încrederea în poporul care s-a trezit. Aceasta este interesant, viu, frumos...” Aprecierea era dată după ce apăruse romanul

Hoţul în prima sa versiune şi, implicit, dezavua critica negativistă care înlătura toate calităţile şi multiplica, până la diformare, toate lipsurile lui. În *Bursucii* Leonov a reuşit să scoată în relief contradicţiile caracteristice ale epocii. Mesajul romanului dovedea caducitatea iluziei cum că ar mai exista o a treia cale, pe

lângă lupta revoluţionară a proletariatului şi contrarevoluţia sălbatică. Dar dacă Leonov dă o imagine realistă, neidealizată a satului, aceasta încă nu înseamnă că romanul nu are slăbiciuni. Bunăoară faptul că ţărănimea este abordată ca un tot nediferenţiat.

Scris în anii complicaţi ai noii politici economice, pe urmele proaspete ale înfruntărilor ce aveau loc în realitatea sovietică, publicat în 1927 în câteva numere consecutive ale revistei *Krasnaia novi*, romanul lui Leonid Leonov a devenit dintr-o dată un remarcabil eveniment literar, generând o furtună de dezbateri pasionate şi contradictorii. Acest lucru se explică prin faptul că *Hoţul* aborda pieptiş o serie de aspecte dificile, probleme neclarificate ale realităţii imediate. Pătrunzând în vălmăşagul evenimentelor, autorul îşi afirma un punct de vedere polemic acut şi, în ciuda tinereţii sale, se avânta în generalizări filosofice îndrăzneţe, se ridica la nivelul unei introspecţii psihologice subtile, dovada unui talent de mare robusteţe, analiză psihologică care dădea cărţii pregnanţă, relief deosebit şi o forţă emoţională copleşitoare. Şi dacă astăzi ne dăm seama că în prima sa versiune *Hoţul* marca un important pas înainte din punct de vedere artistic în drumul creator al scriitorului, constatând totodată şi lipsurile lui din punct de vedere ideologic, nu putem pierde o clipă din vedere că atât prin calităţile cât şi prin defectele sale acest roman se constituia drept un fenomen cu totul semnificativ în peisajul literaturii contemporane. De altfel şi critica observase viziunea originală şi cugetarea matură a scriitorului care venea să-şi spună cuvântul cu privire la viaţă, cu tot simţul răspunderii faţă de societate.

Valorile romanului nu i-au scăpat în primul rând lui Gorki, care scria în 1928 lui Romain Rolland: „*Hoţul* este un roman construit într-un mod original, în care oamenii, cu toate că sunt redaţi în maniera lui Dostoievski, se reliefează uimitor de viu şi în cadrul unor relaţii deosebit de complexe, în Rusia, această carte nu este înţeleasă şi

nici apreciată la adevărata ei valoare.”[4] Totodată Gorki atrăgea atenţia asupra bogăţiei limbii lui Leonov, asupra frumuseţilor frazei sale metaforice. Şi nu era vorba numai despre aceste aspecte. O dată cu abordarea temei principale privitoare la destinul oamenilor imediat după Revoluţie, când începe munca paşnică încordată şi străduinţa de a clădi lumea nouă, în faţa scriitorului apar şi problemele creaţiei artistice şi rolului literaturii într-un mod nou. De aceea, dacă *tema luptei împotriva spiritului mic-burghez trece ca un jir roşu prin acest roman*, *o* importanţă de prim rang are şi dezbaterea *raportului dintre viaţă şi artă*, *dintre real şi imaginat*. Problemele creaţiei literare sunt înfăţişate în *Hoţul* cu multă sinceritate, pasionat, înlăturând orice divagare abstractă, strâns legat de munca literară concretă.

Cartea înfăţişează tragicul destin al fostului luptător din gărzile roşii, rostogolit în mlaştina lumii interlope, drumul fostului comandant Dmitri Vekşin, devenit căpetenie de hoţi în suburbiile răufamate ale Moscovei. În jurul acestuia gravitează un mare număr de personagii ale căror destine, îmbibate şi ele de tragism, se încrucişează şi se împletesc cu destinul eroului principal. Fiecare în felul său este legat de Vekşin prin dragoste, prietenie, abnegaţii sau interese. În desfăşurarea acţiunii aceste personagii îşi au propria lor traiectorie, servind totodată pentru înţelegerea evoluţiei psihologice a lui Mitea. O deosebită semnificaţie au însă afaceristul prosper, şmecher şi descurcăreţ, obraznic şi crud, Nikolka Zavarihin, şi funcţionarul birocrat, arivistul demagog, cu suflet microscopic şi cu o poftă nelimitată de putere - Cikilev. Prin intermediul acestora se conturează substanţa esenţială a conflictelor, prin ciocnirile lor cu Vekşin se dezvăluie marea problemă în faţa căreia scriitorul îl pune pe cititor. Căci, dincolo de subiectul antrenant, de situaţiile care aduc conflictul la intensitatea unor înfruntări „pe margine de prăpastie”, dincolo de complexitatea stărilor sufleteşti ale eroilor în analiza cărora asistăm la dezvăluiri

4 M. Gorki, Opere, voi. 30, pag. 91, Goslitizdat, Moscova, 1956.

de mare profunzime, ne aflăm în faţa unei problematici de semnificaţie fundamentală.

Dmitri Vekşin dezlănţuie o răzmeriţă lipsită de perspectivă, clamând împotriva murdăriei şi urâţeniei pe care o aduce înviorarea sectorului privat în economie. în faţa îmbuibării afaceriştilor proaspăt ieşiţi la suprafaţă, a magazinelor care gem de cele mai diverse produse şi a maselor de şomeri, de oameni nevoiaşi şi necăjiţi, se ridică întrebarea dacă sângele vărsat în Revoluţie nu s-a prăpădit în zadar. Vekşin înfierează ticăloşia şi marasmul mic-burghez, încearcă să trezească în oameni convingerea că acestea reprezintă un pericol mortal pentru idealul Revoluţiei. învăluit într-o atmosferă romantică, având simpatia autorului net exprimată de partea sa, în prima versiune a romanului Vekşin apare drept un purtător de cuvânt al protestului, un erou pozitiv, chit că cititorul îşi dă seama că pe această cale eroul încearcă să-şi justifice propria sa decădere, trădare de fapt a cauzei pentru care altădată militase. În ce se exprimă revolta lui Vekşin? în şirul de nelegiuiri, crime comise, atitudini antiumane, în călcarea în picioare a celor mai frumoase sentimente, în dispreţul lui faţă de cei din jurul său. Este adevărat că destinul lui Vekşin parcă e însemnat cu stigmatul unei fatalităţi tragice. Tragismul zbuciumului subiectiv însă este departe de a înlătura întreaga gravitate pe care o au faptele lui din punct de vedere social. Este adevărat că *Hoţul* constituie în bună măsură o trecere de la tematica socială, pe care Leonov o abordase înainte, la preponderenţa tematică psihologică. Preocupat mai ales de suferinţele eroului, de adâncile contradicţii care-l macină - în acest erou autorul reliefează mereu chipul omului chinuit - era firesc să se estompeze semnificaţia obştească a faptelor lui Vekşin. De altfel, Leonov foloseşte un procedeu cu totul deosebit în zugrăvirea faptelor vieţii, recurgând la înfăţişarea acestora prin intermediul modului în care ele se reflectă în conştiinţa personagiilor. Sincer frământat de soarta Revoluţiei, aflându-se în faţa complexităţii problemelor sociale la ordinea zilei, care

măcinau clase, pături sociale, suflete omeneşti, supraapreciind în mare măsură pericolul prezentat atunci de înviorarea sectorului particular, în care vede drumul impetuos către restaurarea capitalismului, subapreciind, pe de altă parte, noul socialist apărut deja, dar plăpând încă, scriitorul a făurit un roman care, în ciuda marilor calităţi artistice, poartă amprenta confuziilor proprii unui mare număr de oameni cinstiţi în acea vreme. Cucerindu-te prin sinceritatea şi pasiunea punerii problemelor, împrumutând eroilor frumuseţea căutărilor etice proprii autorului, Leonov îşi înzestrează personagiile cu zbuciumul, nădejdile şi disperările, îndoielile şi căutările înfrigurate, cu simpatiile, antipatiile şi meditaţiile sale. La apariţia cărţii i se reproşa autorului că a abdicat de la principiul veridicităţii, plasând un fost comandant al Armatei Roşii în postura de infractor. Problema nu-l preocupa însă din acest punct de vedere. Evoluţia lui Vekşin trebuia să aibă semnificaţia simbolică a protestului Împotriva lumii zavarihinilor şi cikilevilor. Căpetenia de hoţi, fostul comandant revoluţionar trebuia să însemne un strigăt de alarmă, situaţia căpăta pregnanţă deosebită, problema îmbrăca aspectele grave ale dezbaterii cu privire la destinul Revoluţiei. Cotidianul construcţiei paşnice solicita claritate de ideal, putere de dăruire, tenacitate în munca încordată şi migăloasă de ani şi ani, cânid edificiul socialist trebuia ridicat cărămidă cu cărămidă. Vekşin, atras de Revoluţie mai mult de spiritul său aventurier, de mirajul nnor fapte eroice individuale, de atmosfera romantică a luptelor pe baricade, nu era plămădit pentru asemenea fapte. În prima versiune a romanului, Vekşin apare mai mult ca o victimă a perioadei de trecere. Urând lumea veche, meschină, străină omului şi omeniei, Leonov nu-i opune lui Zavarihin decât pe Dmitri Vekşin. În roman, din lumea nou-născută, nu se descifrează încă decât chipul şi activitatea lui Cikilev, care se confundă cu realitatea sovietică. În raza de investigaţie a autorului n-au intrat aci optimismul şi încrederea proprie păturilor fundamentale constructoare ale societăţii. Analiza psihologică subtilă,

conturarea situaţiilor acute în care se decid destinele oamenilor, se face pe fundalul estompat al relaţiilor sociale, de unde şi lipsa de putere de convingere în finalul cărţii oând, părăsit şi urât de toată lumea interlopă, Vekşin hotărăşte să pornească pe un şantier mare de construcţii, cu gândul să înceapă o altă viaţă. Cu tot nimbul romantic cu care fusese înconjurat, cu toate că autorul îl înzestrase cu mari calităţi şi un farmec personal deosebit, cititorul se întreabă în virtutea căror însuşiri va putea acest personagiu aducător de durere şi zbucium să devină un participant cinstit la opera luminoasă de făurire a socialismului?

Este adevărat că forţa artistică a scriitorului este atât de mare, romantizarea lui Vekşin este atât de intensă, încât cititorul se lasă şi el fermecat de personalitatea acestuia, ca şi lumea personagiilor cu care a fost populat romanul, în jurul lui Vekşin existând un adevărat cult. Dar, după cum Masa n-a putut să-i ierte că o părăsise într-o clipă decisivă a vieţii ei, după cum Sanka nu-i poate ierta că ani în şir îl transformase într-o unealtă oarbă, tot aşa şi cititorul îşi va pune întrebarea în virtutea cărui postulat etic eroul poate primi iertarea păcatelor? Este adevărat că Vekşin se chinuie chinuindu-i pe alţii, că-şi urmează drumul în mijlocul unei atmosfere îmbibate de dragoste şi ură, de stimă şi dispreţ, de idolatrizare şi condamnare fără apel. Toate acestea dau romanului forţă artistică deosebită. Ele permit şi desfăşurarea trepidantă a acţiunii, încordarea maximă a situaţiilor, creşterea potenţialului emoţional. Intorcând însă ultima filă, cititorul îşi repetă întrebarea care de multă vreme îi stăruie pe buze: încotro? Căci evoluţia eroului principal, desfăşurarea acţiunii, ascuţirea conflictului n-a permis încă să se descifreze cum va arăta lumea în care până şi delicventul va trebui să caute o altă cale.

Lipsa de claritate în ceea ce priveşte relaţiile sociale în perioada noii politici economice se vădeşte şi în conturarea lui Zavarihin şi Cikilev. Este vorba de personagii care în raport cu Vekşin definesc fronturile de

luptă, liniile fundamentale ale conflictului. în fond, amândoi capătă semnificaţii de simbol ca reprezentanţi ai forţelor pe care autorul le repudiază. În prima versiune, Zavarihin acţionează mai mult în culisele romanului, isprăvile acestui afacerist le aflăm prin cele povestite de Tania. Şi doar relaţiile lui Nikolka cu fata sinceră şi devotată, sângele căreia de fapt este pe mâinile lui, dezgoleşte chipul sinistru şi primejdia pe care o reprezintă acesta pentru societate. Căci altfel personagiul a fost înzestrat cu nenumărate trăsături pozitive, înconjurat chiar cu o anumită undă de poezie, încât uneori ai impresia că te afli în faţa unui flăcău destoinic şi nu a omului care pentru căpătuială e gata oricând să nimicească o speranţă, să stingă o luminiţă, să calce viaţa altuia. În chipul lui Zavarihin, aşa cum este dat în prima versiune, se exprimă confuzia dintre constatarea vigorii elementelor neocapitaliste şi ura nestinsă împotriva acestora.

Acelaşi lucru, pe alt plan, se întâmplă şi cu Cikilev. El reprezintă răul împotriva căruia pare-se că n-ai cum să te aperi. Agent fiscal şi responsabil de imobil, birocrat conformist şi arivist fără pereche, căutând în condiţiile noi să-şi asigure bunăstarea şi calma existenţă mic-burgheză, Cikilev este purtătorul unei frazeologii pseudosovietice, un fel de paznic al preceptelor de viaţă nouă care-i sunt însă funciar străine. Faţada de om al regimului sovietic ascunde de fapt vechiul şi găunosul mic-burghez ros de invidie, însetat să stăpânească peste oamenii înspăimântaţi de şantajul gi denunţurile sale. Pe Cikilev scriitorul îl urăşte din tot sufletul. Leonov găseşte modalităţi literare pregnante pentru a-l dezavua, ajungând la folosirea grotescului. Din nefericire însă, în prima versiune sălăşluieşte concepţia că trăsăturile de caracter ale lui Cikilev reprezintă de fapt tot ce este propriu omului „mic” de pe stradă. În acest fel birocratul şi denunţătorul se transformă potenţial în ceea ce ar fi propriu unui număr mare de oameni.

Mijloacele artistice utilizate permit scriitorului să genereze la cititor ura cumplită împotriva zavarihinilor şi

cikilevilor. O dată cu aceasta însă apare şi teama. Pentru că, conform desfăşurării acţiunii, s-ar părea că toate avânturile, toate elanurile, tot ce este frumos, înălţător, este mereu pândit de pericolul de a fi oprit, murdărit, frânt de aceste forţe rele, proprii societăţii. Pe acest fundal apare oarecum justificată răzmeriţa şi explicabilă rostogolirea lui Dmitri Vekşin. în mod obiectiv însă ea arată situaţii şi rezolvări care nu ţin seamă de realitate, de direcţia evoluţiei istorice. Tocmai de aceea, în prima versiune, frământările profunde ale eroilor sunt îndepărtate până la izolare de conflictele sociale reale ale timpului. în ciuda puterii cu care aceste retrăiri sunt înfăţişate, orizontul limitat face cu neputinţă dezvăluirea întregului complex social în toată complexitatea lui.

Din toate acestea rezultă că, în ciuda marilor calităţi, prima versiune are o sumă de lipsuri însemnate. Tendinţa lui Leonov de a afirma poziţia revoluţionară şi intenţia sa de a condamna tot ce se pune de-a curmezişul transformării socialiste era pozitivă. Dar materialul ales şi pus la temelia romanului era tratat unilateral, mai mult prin optica lui Vekşin. De unde şi atmosfera de scepticism şi tristeţe care străbate cartea. Nesusţinută printr-o fundamentare socială adecvată, analiza psihologică alunecă deseori în preferinţă pentru spontaneitate şi subconştient, raţiunea şi luciditatea estompându-se uneori până la dispariţie.

Este neîndoielnic faptul că, în procesul făuririi *Hoţului*, o importanţă deosebită are prezenţa drept personagiu de prima rnână a scriitorului Firsov. Leonov foloseşte o modalitate inedită, făcându-l pe Firsov să scrie un roman despre personagiile care constituie obiectul romanului la care lucrează autorul nostru. Prezentând avantajul de a înfăţişa cititorului dificilul proces de creaţie literară, permiţând dezbaterea contradictorie a concepţiilor contemporane privitoare la raportul dintre artă şi realitate, contribuind la o adâncire însemnată a analizei psihologice, procedeul prezintă însă şi mari dificultăţi, suprapunându-se poziţii şi cugetări proprii

autorului şi eroului său. în prima versiune, preocupările şi faptele lui Firsov prilejuiesc îndelungi meditaţii asupra lumii în care se află şi felului în care o vede. Totodată frământările lui Firsov sunt legate de efortul său creator, reliefând contradicţia dintre subiectivitatea sa şi caracterul implacabil al realităţii înconjurătoare, care nu se lasă modelată după vrerea lui. Ai impresia că Leonov polemizează necontenit cu eroul său. Uneori Leonov îl ia chiar pe scriitor peste picior. Procedeul folosit creşte forţa artistică şi pregnanţa ideilor pe care le nutreşte autorul, exprimându-le parcă în două etape şi sporindu-le semnificaţia. Asupra acestei laturi atrăgea atenţia şi Gorki, arătând caracterul înnoitor al căutărilor lui Leonov în domeniul formei artistice. Procedeul era important şi din punctul de vedere al dezbaterilor care aveau loc în acea vreme în problemele artei. Leonov afirma, atât prin gura lui Firsov, cât şi prin propria sa muncă literară, caracterul convenţional al artei, iaptul că imaginile literare nu sunt realitate nemijlocită. În al treilea deceniu al secolului nostru, în perioada luptelor în jurul R.A.P.P.-ului, L.E.F.-uiU, grupării „Pereval” etc., afirmarea acestei poziţii era pe drept cuvânt temerară, dar singura cu putinţă atunci când lupta se dădea pentru arta adevărată, o artă care interpretează reflectând, imaginea fiind un tot unitar, o osmoză dintre obiectiv şi subiectiv, dintre datele vieţii şi transfigurarea lor artistică complexă, filtrată prin mintea şi inima scriitorului. Căularile în domeniul formei constituiau în acea vreme efortul de a găsi modalitatea pentru a exprima noul din viaţă, reflectat în sufletul artistului, ele urmăreau să croiască drum către opere în stare să înfăţişeze profundele traniSformări dramatice din sufletele oamenilor în condiţiile naşterii unei lumi noi, în împrejurările când victoriile şi înfrângerile se succedau. Câutâad în jurul său omul „nedisimulat”, Firsov milita pentru dreptul de a făuri caractere „unice”, de a prezenta un fel de rarităţi psihologice. Covârşit de lumea în mijlocul căreia îşi caută eroii, interesul său se îndreaptă spre analiza firilor maladive, el se simte atras de stările lor

anormale. în fond, aceste exagerări de natură subiectivistă erau reacţia împotriva tendinţei de a impune schematismul în creaţia literară, simplismul în zugrăvirea omului şi a stărilor lui sufleteşti. Lăsând la o parte latura discutabilă a concepţiei firsoviene cu privire la problema relaţiei dintre artă şi viaţă, menţionăm că în *Hoţul* Leonov ia poziţie împotriva concepţiilor naturaliste, schematizante, promotoarele tezei „nimic altceva decât omul viu, aşa cum este el”, precum şi a concepţiilor estetizante care admiteau deplina discrepanţă între viaţă şi artă. în fond însă, în timp ce R.A.P.P.-ul clama pentru „reproducerea nemijlocită a vieţii”, „Pereval”-ul estetizant susţinea teza pasivităţii artei, considerând că scriitorul se supune inconştient proceselor spontane din viaţa spirituală. În fond poziţiile se întâlneau, generând, în ciuda polemicilor, pericolul eşuării literaturii în ilustrativism. Tocmai de aceea, la apariţia *Hoţului* romanul a fost atacat, negat, condamnat de unii şi alţii, iar autorul declarat drept purtătorul de cuvânt al mentalităţii mic-burgheze, element oscilant care n-avea să păşească nicicând pe drumul artei revoluţionare, ba s-au găsit unii să-l gratifice pe Leonov şi cu epitetul de troţkist. Criticând romanul de pe poziţiile sociologismului vulgar, aceşti oameni nu înţelegeau că romanul şi autorul său exprimă în fond marile frământări, semnele de întrebare, căutările de drumuri proprii perioadei respective. Departe însă de a se lăsa influenţat de aceste discuţii in clipele când ele ajunseră la punctul lor culminant, Leonov lucra la un nou roman - *Soti* - în care se puteau vedea paşii făcuţi înainte şi clarificările ideologice intervenite între timp.

Problemele însă care l-au frământat în tinereţe şi care s-au oglindit în *Hoţul* n-au încetat să-l preocupe în anii care au urmat. După treizeci şi doi de ani, cititorii săi aveau să se reîntâlnească cu o nouă ediţie a acestui roman. Versiunea a doua apare în 1959, iar ciclul *Operelor coviplete* ale lui Leonov îl cuprinde în această formă nouă în 1961. Este vorba de o versiune revăzută în întregime, de o carte scrisă din nou. S-a schimbat optica autorului şi, în

funcţie de aceasta, dezvăluirea temei, caracterizarea eroului principal, conturarea conflictelor esenţiale, finalul cărţii. Leonov a retopit materialul de viaţă acumulat, luminându-l de pe poziţia idealului estetic socialist, clar de această dată, în spiritul concepţiei ştiinţifice despre lume. Datorită acestui lucru, chiar dacă se menţin momentele grele, conflictele acute, situaţii aparent fără ieşire, lumea lui Vekşin frământată de contradicţiile ei, nu mai avem de-a face cu scepticismul şi cu acea undă de tristeţe dominante în prima versiune. Nu au apărut alţi eroi, compoziţia lucrării nu a fost modificată în esenţă, nici forţele în conflict nu au fost distribuite altfel. Esenţial este însă faptul că autorul a regândit profund problematica cărţii şi, în funcţie de aceasta, ne aflăm în faţa unei noi înţelegeri şi zugrăviri a chipului, destinului şi funcţiei unor eroi precum Dmitri Vekşin şi scriitorul Firsov. În fond, Leonov a schimbat concepţia generală. Abordarea materialului de viaţă într-o nouă optică, cu adâncime mai mare, a dat cărţii o semnificaţie filosofică generalizatoare de mare putere.

Spre deosebire de aureola romantică de care era înconjurat în prima versiune, Dmitri Vekşin este privit acum în mod critic. în faţa noastră apare un om închis, cu sufletul tern, pe care vremea petrecută în mijlocul lumii periferice l-a dezobişnuit să muncească, să stimeze munca, cinstea, omenia. Prezentat drept erou al războiului civil în prima versiune a romanului, Vekşin apare astăzi mai mult ca beneficiarul unor afirmaţii personale decât al unor realităţi palpabile. Frazele Lui despre devotament faţă de cauza Revoluţiei sună dogit, demagogic. Cititorul crede cu greu în posibilitatea transformării acestui personagiu, cu toate că şi în finalul versiunii a doua Vekşin pleacă în Siberia, printre constructori. Şi dacă în plin tumultul anilor de construcţie care vin nu este imposibilă transformarea unor oameni din lumea hoţilor, cert este că ceea ce îl animă pe Vekşin este mai mult teama în faţa propriilor săi colaboratori, dorinţa de a-şi salva pielea. Cititorul nu crede că Vekşin ar fi bântuit de remuşcări adevărate şi că ar

manifesta dorinţa sinceră ca prin muncă cinstită să-şi ispăşească păcatele. Leonov a reuşit să înfăţişeze prin personagiul acesta chipul sinistru al elementului declasat, antisocial, purtătorul psihologiei lupului hăituit, urând oamenii, urând adevărul şi frumuseţea. în noua versiune a romanului apare dezvăluit în întregime caracterul egoist, individualismul feroce, amorul propriu bolnăvicios şi ambiţia nelimitată care îl rod necontenit pe Vekşin. Parvenirea prin orice mijloace, dorinţa neînfrânată de a fi stăpân peste oameni devin mobilurile lui esenţiale. Vekşin le pune mai presus de dragoste, de prietenie şi de omenie. Cerând altora atenţie faţă de propria sa persoană, Vekşin este indiferent

Ja zbuciumul şi destinul acestora. Titlul romanului capătă o semnificaţie simbolică. Dmitri Vekşin nu este un hoţ oarecare, ci acea fire care ştie să ia totul de la alţii, fără să dea nimic nimănui. Vekşin nu fură doar banii, lucrurile, produsele muncii omeneşti. El jefuieşte sufletele. De aici tragedia Masei Dolomanova care-l iubise pe vremuri, de aici drama prietenului său, naivul şi credinciosul Sanka, de aici şi tragica moarte a surorii sale, Tania. La prima vedere s-ar părea că Vekşin face rău altora nu pentru că ar fi el însuşi un om rău. Se întrezăresc chiar şi trăsături frumoase, însuşiri pozitive care explică de ce unii oameni se apropie de el şi îi acordă încredere. Când îl cunosc însă mai bine, când îi văd faptele, iar nu doar afirmaţiile, ei descoperă esenţa caracterului său. Şi atunci se îndepărtează, fug ca de o fiară. Astfel, în a doua versiune a romanului, se dezvăluie treptat că însuşi Vekşin, şi nu altcineva, e vinovat de singurătatea care îl chinuie. Solitar, rupt de mediul sănătos al oamenilor cinstiţi, considerând că lui i s-ar cuveni toate bucuriile vieţii materiale şi spirituale, furios că nu-i sunt puse la îndemână, Vekşin se rostogoleşte în mocirla lumii interlope, se descompune moralmente văzând cu ochii, în acest fel Leonov defineşte mai clar coordonatele evoluţiei eroului său, dezvăluie determinantele sociale ale psihologiei lui printr-o adâncire a analizei, printr-o

amplificare a problematicii. Chipul şi destinul lui Dmitri Vekşin capătă o semnificaţie largă de o importanţă ideologică deosebită, în fond, împreună cu Vekşin, sunt condamnate toate cioburile ce au mai rămas în urma transformărilor revoluţionare care au urmat preluării puterii de către clasa muncitoare, sunt condamnate concepţiile politice falimentare. Trecerea lui Vekşin prin activitatea ilegală şi apoi prin războiul civil nu mai apare acum decât ca întâmplătoare. Dispreţul său rece faţă de oameni, tendinţa de a-i folosi drept unelte ale intereselor lui egoiste contrastează violent cu predicile despre lucruri juste pe care le ţine altora. Şi dacă te înfurie ataşamentul de paradă faţă de orânduirea sovietică a birocratului Cikilev, vorbăria demagogică a lui Vekşin despre fericirea omului te revoltă într-o măsură şi mai mare. Sporovăind despre viitorul luminos care va să vină, Vekşin răpeşte zi de zi bucuriile acelora cu care vine în contact. îi răneşte profund, îi batjocoreşte. Izolat de vechii săi camarazi de arme, mânat de interesele personale stimulate de ambiţie, Vekşin este un purtător de cuvânt tipic al individualismului generat de lumea capitalistă, înlăturând romantismul vag de care era înconjurată personalitatea lui Vekşin, Leonov aduce o motivare riguroasă, fundamentează comportarea şi faptele personagiului, le analizează critic şi le zugrăveşte cu o uimitoare putere de convingere. Conturând destinul lui Vekşin, înfăţişând evoluţia mediului în care acesta evoluează, autorul arată şi caducitatea lumii şi oamenilor de acest fel. Cu toate că noua versiune nu aduce personagii în plus, marile adevăruri şi aprecierile juste sună de astă dată convingător în gura eroilor puşi în situaţii când viaţa impune soluţii concludente.

Aceasta nu vrea să zică de loc că în noua sa versiune romanul ar simplifica şi ar schematiza în vreun fel personalitatea lui Vekşin. Adâncirea coordonatelor sociale a scos în relief tocmai complexitatea peisajului său sufletesc. Curajul personal, inteligenţa înnăscută, frumuseţea, umorul n-au fost de loc estompate. Şi dacă Masa îi poate reproşa lui Vekşin că din vina lui a căzut în

mâna lui Aghei, cititorul înţelege că eroul se afla atunci în împrejurări deosebite, obligat de nevoile muncii revoluţionare să rărnână la acea şedinţă care nu se mai termină. întocmai cum întâmplarea cu ofiţerul care-i ucisese calul şi a fost pedepsit cu tăierea mâinii va avea - cum înţelege cititorul - un efect ce-l traumatizează pe Vekşin pe viaţă.

Atmosfera de tragism este proprie romanului de la început şi până la capăt. Tragice sunt situaţiile, tragic este destinul personagiilor. Nu este aci vorba despre ceea ce în mod obişnuit se denumeşte „tragedie optimistă". De altfel, în arta socialistă ar fi greşit să se reducă manifestarea tragicului la o singură modalitate, la un singur tip. Tragicul fără ieşire din soarta lui Dmitri Vekşin ia fiinţă din motive sociale asemănătoare acelora care au generat soarta lui Andrei Starţev din *Oraşe şi ani* a lui Konstantin Fedin. Este tragicul generat de conflictul acut dintre înrobitoarea mentalitate veche, înrădăcinată în conştiinţa omului, şi încercarea acestuia, fără a avea putinţa necesară, de a se rupe din cătuşele ei; este conflictul dintre înţelegerea nedreptăţii orânduirii de altădată, care presupune condamnarea trecutului de pe poziţiile unui ideal social calitativ nou, ideaj care pătrunde din ce în ce mai larg în viaţa oamenilor, şi tarele personale, prejudecăţile şi petele de rugină din sufletul omului care nu e în stare să le învingă, să se autodepăşească. Acest conflict tragic se desprinde din contradicţiile obiective ale realităţii sociale, ale istoriei vii în plin proces de transformare dinamică, conflict ce se va epuiza numai în măsura în care societatea însăşi îşi va schimba pe deplin structura, rezolvând astfel contradicţiile sociale generatoare de asemenea conflicte. Istoria pune în faţa omului problema alegerii drumului său. Clipele de cotitură sunt şi clipe hotăritoare. Atât pentru societate, cât şi pentru om. Şi dacă există condiţia obiectivă pentru a merge înainte cu forţele progresului, după cum mai există încă şi împrejurări care nu exclud rămânerea sau alăturarea de poziţiile forţelor retrograde, destinul omului nu mai depinde numai de cei din jurul lui,

ci în primul rând de ceea ce se hotărăşte a face el însuşi, de decizia pe care o ia. *Hoţul*, în noua sa versiune, arată că arta socialistă nu absolutizează tragicul, nu-i dă un caracter mistic. Destinul lui Vekşin demonstrează că tragediile umane sunt generate de condiţiile sociale concrete ale existenţei oamenilor, demonstrează totodată că omul poate deveni forţa transformatoare a societăţii cu condiţia propriei lui transformări. Desprins din nodul încâlcit al contradicţiilor primului deceniu de existenţă a puterii sovietice, *Hoţul* şi tragismul care îi este propriu înfăţişează complexitatea dureroasă a transformării revoluţionare şi drama omului care nu se hotărăşte a deveni participant activ, sincer, conştient şi angajat al forţelor creatoare ce transformă lumea.

înzestrat cu însuşiri deosebite care îi conturează personalitatea pregnantă, Vekşin se află în miezul ciocnirilor, contradicţiilor grave, zguduitoarelor transformări revoluţionare în care individualismul său devorant nu-şi găseşte locul. Chinuit, frământat până în adâncul sufletului, negăsind drumul alături de milioanele de oameni ce se uită pe sine în slujba idealului, Vekşin va rămâne un tragic învins datorită faptului că pustiind, furând sufleteşte pe alţii, s-a furat pe sine însuşi. Şi în asemenea împrejurare e foarte greu să mai găseşti un drum nou. Aproape imposibil. De unde şi finalul ediţiei noi.

Importante schimbări observăm şi în felul cum ne este înfăţişat scriitorul Firsov. Şi aici Leonov schimbă optica, îi conturează caracterul judecându-i critic faptele, relaţiile cu lumea eroilor săi, concepţia sa despre creaţia literară. Leonov dezvăluie treptat caracterul greşit al procedeelor folosite de Firsov în abordarea şi prelucrarea materialului de viaţă. Autorul se ridică de fapt împotriva modalităţii de confabulare a caracterelor fără a ţine seama de realitatea socială şi umană, condamnă procedeul înfrumuseţării forţate a personagiilor. Combătând subiectivismul în creaţie, Leonov pledează pentru veridicitate. Simţi că, în felul cum îl înfăţişează pe Firsov, autorul critică propriile sale greşeli din trecut. Sună foarte

concludent cuvintele lui Firsov din finalul cărţii, când recunoaşte că Vekşin nu este decât „un om cu faţa întunecată”, iar Maşa - „o femeie cinică, ipocrită, din lumea interlopă”. Totodată, versiunea a doua amplifică tendinţa pozitivă pe care o avea iniţial Leonov de a-l ajuta pe cititor să pătrundă în intimitatea procesului creaţiei literare. Astfel asistăm la căutările creatoare, Ja eforturile lui Firsov de a pătrunde în lumea eroilor săi, la chinurile sale generate de contradicţiile între felul cum arată fenomenele vieţii pe de o parte şi moidul în care încearcă să le transforme în materialul literar al cărţii pe de altă parte.

Foarte interesant apare şi modul nou în care se conturează evoluţia lui Cikilev şi Zavarihin. Caracterizarea lor este mai adâncă. Astfel Zavarihin este înfăţişat mai cuprinzător, egoismul său se reliefează treptat, încet-încet îţi dai seama că este o fialră care n-are nimic scump pe pământ. îl animă numai banul şi instinctele. Fiecare pas este calculat, fiecare gest este măsurat, dictat de intenţia să facă avere. Leonov dezvăluie sugestiv cum Zavarihin încearcă să ascundă adevărata sa faţă printr-o aparenţă de popularitate, de om simplu, fără complicaţii. Şi când îţi dai seama că Zavarihin nu este lipsit de energie, capacitate de muncă, inteligenţă, înţelegi că toate acestea îl fac mai periculos, mai duşmănos. Este adâncit şi caracterul lui Cikilev. Nu ne mai aflăm în faţa unui simplu denunţător şi ins pătruns de pizmă şi ură, omuleţ care mereu se îndoieşte dacă va reuşi să supravieţuiască într-o lume aşezată pe noi temelii omuleţ care se zbate din răsputeri ca să rămână la suprafaţă. În versiunea nouă, Cikilev apare mult mai periculos pentru că este conştient de faptul că oamenii de teapa lui nu pot fi înlăturaţi cu uşurinţă. El îşi dă seama că va trăi şi se va mai grozăvi încă multă vreme pe seama oamenilor cinstiţi. De aceea îşi caută un loc trainic printre ei, se pretinde partizan al orânduirii socialiste, debitează până la profanare lozincile regimului cu privire la vigilenţă, la subordonarea intereselor personale celor obşteşti. Inspăimântând şi terorizând pe

cei din jurul său, făcând caz de aparenta sa cinste, mânuind demagogic toate legile şi prevederile drepte ale regimului pe care le foloseşte însă împotriva oamenilor, Cikilev este de fapt un om străin socialismului, un netrebnic şi incapabil din categoria cărora se şi recrutează birocraţii. »

Hoţul este o pledoarie pasionată împotriva individualismului, împotriva egoismului, împotriva neomeniei. Oricum ar încerca să se disimuleze, individualismul stimulează tot ce poate fi mai rău în om şi generează comportări contrarii normelor fireşti de convieţuire, bazate pe înţelegere, respect, sprijin reciproc. În romanul său, Leonov rupe masca de pe obrazul acelora care încearcă să-şi ascundă mizeria sufletească în spatele unor fraze demagogice, să-şi justifice atitudinile şi procedeele antiumane prin invocarea compasiunii faţă de viaţa „neîndurătoare" şi destinul „nefericit" de care ar fi avut parte. Demascarea se face de pe poziţiile concepţiei revoluţionare asupra lumii, în spiritul unei adânci credinţe în victoria socialismului, al unei încrederi nelimitate în frumuseţea şi nobleţea omului, în ceea ce se cheamă atât de frumos: Omenie.

Cititorul român, care cunoaşte *Bursucii*, *Drumul spre ocean* şi *Pădurea rusească*, spectatorul român care a apreciat *Un om obişnuit*, *Invazia* şi *Caleaşca de aur*, are astăzi ocazia să dezvăluie încă o latură a creaţiei multilaterale, încă un aspect al marelui talent al acestui scriitor de frunte, să aprecieze mesajul său înflăcărat, încrederea sa în ziua luminoasă de mâine a întregii omeniri.

N. MORARU

CUPRINS

Pag.
Cuvântul autorului 5
Prolog 7
Partea întâi 11
Partea a doua 191
Partea a treia 405

Epilog 590
Postfaţă de N. Moraru... 601
Redactor responsabil: INNA CRISTEA
Tehnoredactor: BRETZ FRANCISC
Dat la cules 20.06.1967. Bun de tipar 17.10.1967. Apărut 1967. *Tiraj 15.155. Broşate 12 090. Legate 1/1 3065. Hârtle tipar înalt B satinat de 63 g/m2. Format 610X860/16. Coli eă. 44,62. Coli tipar 39,25. A. nr. 1023.* C.Z. *pentru bitiotecile mari S S. C.Z. pentru bibliotecile mici SS-3i=R*
întreprinderea Poligrafică „Informaţia”, Str. Brezoianu Nr. 23-25 Bucureşti R. S. România